

Central and
Eastern
European Online
Library

ISSN 1857-0976

DEPARTAMENTUL ȘTIINȚĂ
SCIENTIFIC DEPARTMENT

ANALE ȘTIINȚIFICE
ale Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova

ȘTIINȚE JURIDICE

SCIENTIFIC ANNALS

of the Academy “Stefan cel Mare”
of the Ministry of Internal Affairs
of the Republic of Moldova

LEGAL SCIENCES

Nr. 16

Chișinău, 2023

CZU 34:378.635.5(478-25)(082)=135.1=111

A 48

Aprobate și recomandate pentru editare de Senatul Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

TIPUL B

Colegiul de redacție:

Redactor-șef: dr. **Iurie Larii**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Redactor-șef adjunct: dr. **Radion Cojocaru**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Membri:

dr. **Costică Voicu**, prof. univ., Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, București, România

dr. **Виктор Н. Бесчастный**, профессор, руководитель Секретариата Конституционного Суда Украины, заслуженный юрист Украины

dr. **Simion Carp**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Nelu Niță**, prof. univ., Universitatea „George Bacovia”, Bacău, România

dr. **George-Marius Țical**, prof. univ., membru titular al Academiei de Științe a Securității Naționale (București, România), membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România, Universitatea „Andrei Șaguna”, Constanța, România

dr. **Cezar Peța**, prof. univ., Universitatea „Andrei Șaguna”, Constanța, România

dr. hab. **Valeriu Cușnir**, prof. univ., vicedirector al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice din Republica Moldova

dr. hab. **Pavel Moraru**, conf. univ., Departamentul Relații Internaționale, Științe Politice și Studii de Securitate al Facultății de Științe Socio-Umane a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, România

dr. hab. **Gheorghe Gladchi**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Rodica-Diana Apan**, conf. univ., membru al International Association on Consumer Law, membru susținător al European Coalition for Responsible Credit, membru de onoare al Asociației de drept privat comparat, membru și președinte al Asociației Consilierilor Juridici din România, filiala Maramureș, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, Cluj-Napoca, România

dr. **Ștefan Belecciu**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Mihail David**, International Police Association, Constanța, România

dr. **Bogdan Cătălin Păun**, avocat, Baroul jud. Prahova, Ploiești, România

dr. **Tudor Osoianu**, prof. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Dinu Ostavciuc**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Iurie Odagiu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Igor Trofimov**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Veaceslav Ursu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Vitalie Ionașcu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Marian Gherman**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Alexandru Pareniuc**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Boris Glavan**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Liliana Creangă**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Oleg Rusu**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Valentin Chirița**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Constantin Rusnac**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

dr. **Alexandru Cicala**, conf. univ., Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Ruslan Condrat, master în drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova

Articolele au fost recenzate.

Responsabilitatea pentru conținutul științific al articolelor revine autorilor

ISBN 978-9975-170-00-0 (PDF)

Approved and recommended for editing by the Senate of the Academy “Ștefan cel Mare”
of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova

TYPE B

Editorial Board:

Editor-in-chief: PhD **Iurie Larii**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

Deputy Editor-in-chief: PhD **Radion Cojocaru**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

Members:

PhD **Costica Voicu**, university professor, Police Academy “Alexandru Ioan Cuza”, Bucharest, Romania

PhD **Victor N. Beschastny**, university professor, head of the Secretariat of the Constitutional Court of Ukraine, honored lawyer of Ukraine

PhD **Simion Carp**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Nelu Nita**, university professor, “George Bacovia” University, Bacau, Romania

PhD **George-Marius Tical**, university professor, full member of the Academy of National Security Sciences (București, Romania), associate member of the Romanian Academy of Scientists, University „Andrei Saguna”, Constanta, Romania

PhD **Cezar Peta**, university professor, University “Andrei Saguna”, Constanta, Romania

PhD **Valeriu Cusnir**, university professor, Deputy Director of the Institute for Legal, Political and Sociological Research from the Republic of Moldova

PhD **Pavel Moraru**, associate professor, Department of International Relations, Political Science and Security Studies of the Faculty of Socio-Human Sciences of the University “Lucian Blaga” from Sibiu, Romania

PhD **Gheorghe Gladchi**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Rodica-Diana Apan**, associate professor, member of the International Association on Consumer Law, supporting member of the European Coalition for Responsible Credit, honorary member of the Comparative Private Law Association, member and president of the Romanian Association of Legal Advisers, Maramures branch, Christian University „Dimitrie Cantemir”, Cluj-Napoca, Romania

PhD **Stefan Belecciu**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Mihail David**, International Police Association, Constanta, Romania

PhD **Bogdan Catalin Paun**, lawyer, Prahova County, Ploiesti, Romania

PhD **Tudor Osoianu**, university professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Dinu Ostavciuc**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Iurie Odagiu**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Igor Trofimov**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Veaceslav Ursu**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Vitalie Ionașcu**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Marian Gherman**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Alexandru Pareniuc**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Boris Glavan**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Liliana Creanga**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Oleg Rusu**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Valentin Chirița**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Constantin Rusnac**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

PhD **Alexandru Cicala**, associate professor, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

Ruslan Condrat, master of Law, Academy “Ștefan cel Mare” of MIA of the Republic of Moldova

The articles have been reviewed.

The responsibility for the scientific content of the articles lies with the authors

CUPRINS

CONTENTS

Științe juridice/ Legal sciences

Dinu OSTAVCIUC Inviolabilitatea domiciliului persoanei în cadrul procesului penal <i>The Inviolability of the Person's Domicile in the Criminal Process</i>	8
Iurie ODAGIU, Andrei LUNGU Aspecte ale aplicării poligrafului pe timpul conflictelor armate <i>Aspects of polygraph application during armed conflicts</i>	22
Iurie LARII, Oleg POHILĂ Incriminarea indirectă a faptelor de exploatare sexuală a persoanelor în legislația diferitor state <i>Indirect criminalization of sexual exploitation acts of persons under the legislation of different states</i>	32
Tudor OSOIANU, Dumitru CALENDARI Citarea părților pe cauzele penale în instanțele de apel <i>Summoning of the parties on criminal cases in the courts of appeal</i>	45
Vitalie JITARIUC Experimentul operativ: conținut, particularități și caracteristica juridică <i>Operational experiment: content, particulars and legal characteristics</i>	55
Valentin CHIRIȚA Premisele adoptării cadrului normativ internațional privind prevenirea și combaterea luării de ostatici <i>The premises for the adoption of the international regulatory framework on the prevention and combating of hostage - taking</i>	69
Igor TROFIMOV, Evghenia GUGULAN Aspecte definitorii privind regimul juridic aplicabil regnului animal <i>Definitional aspects of the legal regulation concerning the animal kingdom</i>	81
Marian GHERMAN Procedee de sustragere ilegală a mijloacelor bănești prin intermediul cardurilor bancare sau a bancomatelor. Metode de prevenire <i>Proceedings of illegal embezzlement of funds through bank cards or ATMs. Prevention methods</i>	92
Dinu OSTAVCIUC Inviolabilitatea vieții private <i>The inviolability of Private Life</i>	105

Grigore ARDELEAN Posibile dificultăți generate de modul reglementării condițiilor de prelungire tacită a contractului de locațiune <i>Possible difficulties generated by the method of regulating the conditions of the tacit extension of the rental contract</i>	132
Ion COVALCIUC, Daniel CRISTEA Garanții procedurale de protecție a datelor cu caracter personal în cadrul procedurilor probatorii din Republica Moldova și România privind protejarea de imixțiuni în viața privată <i>Procedural guarantees for the protection of personal data within the evidentiary procedures of the Republic of Moldova and Romania regarding the protection from interference in private life</i>	141
Constantin RUSNAC, Nicolai LEVANDOVSKI Natura criminalisticii <i>The nature of forensics</i>	156
Vitalie JITARIUC, Iulia BRIA Scopul și obiectul probatoriului în cauzele penale prin prisma prevederilor prezumției de nevinovăție <i>The purpose and object of probation in criminal cases through the provisions of the presumption of innocence</i>	170
Alexandru PARENIUC, Vasili BEDA Metode contemporane de atragere a persoanelor în activități teroriste <i>Contemporary methods of attracting people in terrorist activities</i>	186
Valentin CHIRIȚA, Alina STAHURSCHI Atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale: parametrii statistico-criminologici și unele aspecte privind latentitatea <i>Attracting minors to criminal activity or determining them to commit immoral acts: statistical-criminological parameters and some latency aspects</i>	198
Iliana CREANGĂ, Corina SUVAC Asigurarea șanselor egale în sistemul Ministerului Afacerilor Interne și rolul managerilor în implementarea politicilor nediscriminatorii <i>The provision of equal opportunities in the system of the Ministry of the Internal Affairs and the role of managers in the implementation of non-discriminatory policies</i>	206
Veronica GÎSCĂ Aspecte teoretico-practice privind inițierea procedurii succesoriale notariale <i>Theoretical - practical aspects regarding initiation of the notarial succession procedure</i>	221
Oleg BONTEA Aspecte procesuale specifice domeniului discriminării în legislația Republicii Moldova <i>Procedural aspects specific to the field of discrimination in the legislation of the Republic of Moldova</i>	231
Vitalie COSTIȘANU Aspecte practice privind competența judecătorului de instrucție <i>Practical aspects regarding the investigative judge's competence</i>	239

Olesea CREȚU Scoaterea persoanei de sub urmărire penală sau încetarea urmăririi penale în privința persoanei <i>The removal of the person from criminal investigations and the ceasing of the investigations regarding the person.....</i>	253
Daniel CRISTEA Unele abordări empirice privind accesul părților la materialul dosarului și necesitatea protejării datelor cu caracter personal <i>Some empirical approaches between parties' access to file material and the need to protect personal data.....</i>	263
Mircea GLADCHI Problematica reglementării gestiunii resurselor naturale în Republica Moldova <i>The problem of regulating the management of natural resources in the Republic of Moldova.....</i>	271
Evghenia GUGULAN Cadrul normativ privind instrumentele fiscal-bugetare eficiente de reparare a prejudiciilor cauzate mediului <i>The normative framework of effective fiscal-budgetary instruments for the repair of the damages caused to the enviroment.....</i>	284
Daniel CRISTEA Analiza dreptului la viața privată și standardele internaționale <i>Analysis of the right to private life and international standards.....</i>	297
Dana PAIU Războiul din Ucraina – eroare politică sau reformatarea unui fost imprieu și lecția transnistreană <i>The war in Ukraine – political error or the reformation of a former empire and the transnistrian lesson.....</i>	316
Serghei SÎRBU Atribuțiile Președintelui Republicii Moldova în domeniul apărării <i>Powers of the President of the Republic of Moldova in the field of defense.....</i>	327
Igor ȘEVCENCO Răspunderea patrimonială a autorităților publice <i>Patrimonial liability of public authorities.....</i>	336
Valentin TALMACI Evoluția încălcărilor de grup ale ordinii publice în timpul manifestațiilor și metodele de ameliorare a situațiilor de criză <i>The evolution of group violations of public order during demonstrations and the methods of ameliorating the crisis situation.....</i>	357

ȘTIINȚE
JURIDICE

Legal sciences

INVOLABILITATEA DOMICILIULUI PERSOANEI ÎN CADRUL PROCESULUI PENAL*

Dinu OSTAVCIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar

Inviolabilitatea domiciliului persoanei în procesul penal constituie un principiu general, precum și un drept fundamental al omului. Articolul în referință este dedicat acestui principiu, care, deși este unul relativ, totuși, este unul fundamental și specific pentru procesul penal. Cercetarea ține să scoată în evidență activitatea practică a organelor judiciare atunci când există necesitatea efectuării acțiunilor procesuale, ce pot leza inviolabilitatea domiciliului în raport cu legislația și jurisprudența națională și cea internațională, venind în final cu propuneri și recomandări în vederea garantării acestui drept. Totodată, articolul în referință ne vorbește despre ce este domiciliul persoanei și care imobile sau mobile intră sub noțiunea respectivă. De asemenea, în articol se face referință la garantarea de către organele de drept a principiului inviolabilității domiciliului, ținând cont și de poziția Curții Europene a Dreptului Omului.

Cuvinte-cheie: principiu, inviolabilitate, domiciliu, percheziție, organ de urmărire penală, procuror, judecător de instrucție, temeieri legale, ordonanță, încheiere, autorizare, legalizare, sancțiuni procesuale.

Introducere. Cerința inviolabilității domiciliului este unul dintre principiile universal recunoscute ale dreptului internațional. Limitele intervenției statului în dreptul oricărei persoane la inviolabilitatea domiciliului sunt determinate de conținutul termenului „domiciliu” din legislația națională, precum și de interpretarea acestui termen de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În procesul de administrare a probelor este necesar, în anumi-

THE INVIOABILITY OF THE PERSON'S DOMICILE IN THE CRIMINAL PROCESS*

Dinu OSTAVCIUC,
PhD, associate professor

The inviolability of the person's domicile in criminal proceedings is a general principle, as well as a fundamental human right. The given article is dedicated to this principle, which, although is a relative one, anyway being fundamental and specific one for the criminal process. The research comes to highlight the practical activity of the judicial bodies when there is the need to carry out procedural actions that can damage the inviolability of the domicile in relation to national and international legislation and jurisprudence, finally coming up with proposals and recommendations in order to guarantee this right. At the same time, the given article tells us what the person's domicile is and which immovable or movable property falls under that notion and how the legal authorities should proceed for the unjustified violation of it, also taking into account the position of the European Court of Human Rights.

Keywords: principle, inviolability, domicile, search, criminal investigation body, prosecutor, investigating judge, legal grounds, ordinance, conclusion, authorization, validation, procedural penalties.

Introduction. The requirement of the inviolability of the domicile is one of the universally recognized principles of international law. The limits of the state's intervention into the right of any person, and namely to the inviolability of the domicile are determined by the content of the term "domicile" in the national legislation, as well as by the interpretation of this term by the European Court of Human Rights. In the process of administering the evi-

*Articol elaborat în baza proiectului „Asigurarea drepturilor omului în cadrul etapelor prejudiciare: normativul procesual penal național, practici europene și internaționale”, din cadrul Programelor de Postdoctorat pentru anii 2022-2023, cu cifrul 22.00208.0807.04/PD I.

* The article has been elaborated based on the project “Ensuring Human Rights within the Framework of the Prejudicial Stages: National Criminal Procedural Norms, European and International Practices”, from the Postdoctoral Programs for the years 2022-2023, with the number 22.00208.0807.04/PD I.

te cazuri, de a efectua percheziții și cercetări la fața locului în domiciliile persoanelor; de a realiza măsuri speciale de investigații în locuințe etc. Toate aceste acțiuni pot leza domiciliul persoanei, iar pentru această ingerință sunt necesare temeiuri bine determinate, scopuri legale, corespunderea dintre interesul public și cel privat, precum și proporționalitatea ingerinței.

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestei publicații a fost folosit material teoretic, normativ și empiric. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigație științifică specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. Cercetarea și analiza cadrului normativ intern, jurisprudenței și doctrinei privind inviolabilitatea domiciliului în procesul penal și efectul nerespectării condițiilor stabilite de actele interne și cele internaționale, în vederea respectării drepturilor participanților în procesul penal.

Rezultate obținute și discuții. Inviolabilitatea domiciliului este un subiect destul de sensibil și care, potrivit art. 8 CEDO, intră în sfera vieții private.

Constituția proclamă în art. 29 inviolabilitatea domiciliului. Potrivit art. 29 alin. (1) din Constituție, „*Nimeni nu poate pătrunde sau să rămână în domiciliul ori reședința unei persoane fără consimțământul acesteia.*” În același articol sunt prevăzute și cazurile cu caracter derogator. „*De la prevederile alineatului (1) se poate deroga prin lege în următoarele situații: a) pentru executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești; b) pentru înlăturarea unei primejdii care amenință viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane; c) pentru prevenirea răspândirii unei epidemii.*” În același timp, art. 29 alin. (3) din Constituție indică la faptul că *Perchezițiile și cercetările la fața locului pot fi ordonate și efectuate numai în condițiile legii*”, iar alin. (4) interzice perchezițiile în timpul nopții, cu excepția unui delict flagrant.

Inviolabilitatea domiciliului este garantată și de legea procesuală penală, care în art. 12 alin. (1) stipulează că „*Inviolabilitatea domiciliului este garantată de lege. În cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să pătrundă în domiciliu contrar voinței persoanelor care locu-*

dence, in certain cases, it is necessary, to carry out searches, on-site investigations in people's homes, carrying out special investigative measures in homes, etc. All these actions can damage the person's domicile, and for this interference, well-determined grounds, legal purposes, correspondence between public and private interest, as well as proportionality of the interference are required.

Applied methods and materials. The theoretical, normative and empirical material was used in the preparation of this publication. In addition, the research of the respective subject was possible by applying several scientific investigation methods specific to the criminal procedural theory and doctrine: logical method, comparative analysis method, systemic analysis, etc.

The purpose of the research. Research and analysis of the domestic regulatory framework, jurisprudence and doctrine regarding the inviolability of the domicile in criminal proceedings and the effect of non-compliance with the conditions established by domestic and international acts, in order to respect the rights of participants in the criminal proceedings.

Results obtained and discussions. The inviolability of the domicile is quite a sensitive subject, which, according to art. 8 of the ECHR, enters the sphere of private life.

By art. 29 the Constitution proclaims the inviolability of the domicile. According to art. 29 paragraph (1) of the Constitution, “*No one can enter or remain in a person's home or residence without his consent.*” Derogatory cases are also provided for in the same article. “*The provisions of paragraph (1) may be derogated by law in the following situations: a) for the execution of an arrest warrant or a court decision; b) for the removal of a danger that threatens the life, physical integrity or property of a person; c) to prevent an epidemic from spreading.*” At the same time, art. 29 paragraph (3) of the Constitution indicates that, *On-site searches and investigations can be ordered and carried out only under the conditions of the law*”, and paragraph (4) prohibits nighttime searches, except in the case of a flagrant misdemeanor.

The inviolability of the domicile is also guaranteed by the criminal procedural law, which in art. 12 paragraph (1) stipulates that, “*The inviolability of the domicile is guaranteed*

iesc sau dețin sediu în ele, cu excepția cazurilor și modulii prevăzute de CPP.” Art. 12 alin. (2) CPP, prevede că „Perchezițiile, cercetările domiciliului, precum și alte acțiuni de urmărire penală la domiciliu, pot fi ordonate și efectuate în baza unui mandat judiciar, cu excepția cazurilor și modulii prevăzute de CPP. În cazul efectuării acțiunilor procesuale fără mandat judiciar, organul abilitat să efectueze aceste acțiuni, imediat, dar nu mai târziu de 24 de ore de la terminarea acțiunii, prezintă instanței de judecată materialele respective pentru controlul legalității acestor acțiuni.”

„În cadrul Articolului 8 termenul „domiciliul” a fost interpretat ca un concept autonom: acest lucru înseamnă că, pentru a stabili dacă un anumit loc de trai poate fi considerat ca „domiciliu” în limitele Convenției, circumstanțele specifice ale cazului vor fi verificate și analizate riguros. În general, domiciliul a fost identificat ca fiind locul în care persoana locuiește în mod permanent sau cu care persoana are legături suficiente și regulate (*Prokopovich v. Rusia* (dec.); *Gillow v. Regatul Unit* (dec.); *McKay-Kopecka v. Polonia* (dec.)). Curtea, având în vedere că cele două versiuni ale Convenției diferă (în versiunea engleză termenul utilizat este „acasă”, iar în franceză se utilizează conceptul mai larg de „domiciliu”) a optat pentru o interpretare mai flexibilă (*Niemietz v. Germania*). Astfel, s-a concluzionat că conceptul dat prevede următoarele tipuri de locuințe:

- case de vacanță, case secundare și hotelurile care oferă cazare pe termen lung (*Demades v. Turcia* (dec.));
- casa care aparține unei persoane fiind ocupată, pentru o perioadă semnificativă sau pe o bază anuală, de către altcineva (*Menteș și alții v. Turcia* (dec.));
- locuințele sociale ocupate de reclamant în calitate de chiriaș, chiar dacă dreptul de închiriere în temeiul legislației locale poate fi limitat (*McCann v. Regatul Unit*);
- spațiile comerciale, atunci când nu există o distincție clară între biroul unei persoane și reședința privată sau între activitățile personale și profesionale (*Niemietz*);
- sediul unei companii, sucursale sau alte sedii comerciale (*Stés Colas Est și alții Franța*);
- locuințele netradiționale cum ar fi caravanele, rulotele sau alte genuri de non-tradiționale reședințelor rulote și alte tipuri

by law. During the criminal process, no one has the right to enter the home against the will of the people who live or have headquarters in it, except for the cases and the way provided by the CCP.” Art. 12 paragraph (2) of the CCP, provides that, “Searches, home investigations, as well as other criminal investigation actions at home, can be ordered and carried out based on a judicial mandate, except for the cases and manner provided by the CCP. In the case of carrying out procedural actions without a judicial mandate, the body authorized to carry out these actions, immediately, but not later than 24 hours after the end of the action, presents the relevant materials to the court for checking the legality of these actions.”

Within Article 8 the term “domicile” has been interpreted as an autonomous concept: this means that, in order to determine whether a particular place of residence can be considered a “domicile” within the limits of the Convention, the specific circumstances of the case will be rigorously verified and analyzed. In general, domicile was identified as the place where the person permanently lives or with which the person has sufficient and regular connections (*Prokopovich v. Russia* (dec.); *Gillow v. the United Kingdom* (dec.); *McKay-Kopecka v. Poland* (dec.)). The Court considering that the two versions of the Convention differ (in the English version the term used is “home” and in French the broader concept of “domicile” is used) chose a more flexible interpretation (*Niemietz v. Germany*). Thus, it was concluded that the given concept foresees the following types of housing:

- vacation houses, secondary houses and hotels that offer long-term accommodation (*Demades v. Turkey* (dec.));
- house belonging to one person being occupied, for a significant period or on an annual basis, by someone else (*Menteș and Others v. Turkey* (dec.));
- social housing occupied by the claimant as a tenant, even if the right to rent under local law may be limited (*McCann v. the United Kingdom*);
- commercial premises, when there is no clear distinction between a person’s office and private residence or between personal and professional activities (*Niemietz*);
- company headquarters, branches or other commercial premises (*Stés Colas Est and*

de locuințe mobile (*Buckley v. Regatul Unit; Chapman*);

- condițiile de trai ale individului (care cad cumulativ sub incidența noțiunii de viață privată, de familie și a domiciliului) (*Moldovan și alții v. România*, nr. 2).

Problemele ce vizează beneficierea de domiciliul propriu, așa ca exproprierea sau prețul chiriei, sunt, de obicei, examinate în temeiul Articolului 1 al Protocolului 1.¹

Potrivit art. 6 pct. 11) CPP, prin domiciliu se înțelege „locuință sau construcție destinată pentru locuirea permanentă sau temporară a unei sau a mai multor persoane (casă, apartament, vilă, cameră la hotel, cabină pe o navă maritimă sau fluvială), precum și încăperile anexate nemijlocit la acestea, constituind o parte indivizibilă (verandă, terasă, mansardă, balcon, beci, un alt loc de uz comun). Prin noțiunea de domiciliu, în sensul prezentului cod, se înțelege și orice teren privat, automobil, navă maritimă și fluvială privată, birou.”

„Fiind definită în articolul 6 pct. 11) din Codul de procedură penală, noțiunea de „domiciliu” este suficient de accesibilă, clară și previzibilă. Curtea menționează că această noțiune are un înțeles penal autonom și nu depinde de definiția noțiunii de „domiciliu” în alte ramuri de drept. Definiția „domiciliului” în sens penal autonom nu prezintă vicii de neconstituționalitate.”²

Noțiunea de „domiciliu” în sensul larg al legislației procesual-penale este definită în pct. 11) al art. 6 CPP, aceasta incluzând și orice birou. Jurisprudența CtEDO a extins noțiunea de „domiciliu” la locul unde persoana își desfășoară activitatea profesională (*Nimietz c. Germaniei*, Hot. din 16. 12. 1992), precum și la sediul și agențiile unei societăți comerciale (*Societatea Calas Est c. Franței* din 16. 04. 2002), subliniind că dreptul la domiciliu privește însăși siguranța și bunăstarea persoanei (*Ghillov c. Regatului Unit*, Hot. din 24. 10. 1986).

¹ Ivana Roagna, Protejarea dreptului la respectarea vieții private și de familie în cadrul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Manualele Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, Consiliul Europei, Strasbourg, 2012, p. 50. Disponibilă: <https://rm.coe.int/16806f15c5> [accesată: 27.07.2022].

² DCC nr. 16 din 11.02.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 20g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 179 alin. (1) din Codul penal și articolul 6 pct. 11) din Codul de procedură penală (violarea de domiciliu) (pct. 24).

Others v. France);

- non-traditional dwellings such as caravans, trailers or other types of non-traditional residences trailers and other types of mobile homes (*Buckley v. the United Kingdom; Chapman*);

- individual's living conditions (which cumulatively fall under the scope of the notion of private life, family life and domicile) (*Moldovan and Others v. Romania*, no. 2).

Issues concerning the enjoyment of one's own domicile, such as expropriation or the price of rent, are usually examined under Article 1 of Protocol 1.¹

According to art. 6 point 11) of the CCP, the term “domicile” means the following: “dwelling or construction intended for the permanent or temporary residence of one or more persons (house, flat, cottage, hotel room, compartment on a sea or river vessel), as well as the rooms directly attached to them, being an indivisible part (veranda, terrace, attic, balcony, cellar, another place of common use). The notion of domicile, in the sense of this code, also means any private land, automobile, private sea and river vessel, office.”

“Being defined in article 6 point 11) of the Code of Criminal Procedure, the notion of “domicile” is sufficiently accessible, clear and predictable. The Court notes that this notion has an autonomous criminal meaning and does not depend on the definition of the notion of “domicile” in other branches of law. The definition of “domicile” in the autonomous criminal sense does not present defects of unconstitutionality.”²

The notion of “domicile” in the broad sense of the procedural-criminal legislation is defined in point 11) of art. 6 of the CCP, including any office. ECHR jurisprudence extended the notion of “domicile” to the place where the person carries out his professional activity

¹ Ivana Roagna, Protecting the Right to Respect for Private and Family Life within the European Convention on Human Rights. Council of Europe Handbooks on Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, 2012, p. 50. Available: <https://rm.coe.int/16806f15c5> [accessed: 27.07.2022].

² DCC no. 16 from 11.02.2019 of inadmissibility of the notification no. 20g/2019 regarding the exception of unconstitutionality of some provisions from article 179 paragraph (1) of the Criminal Code and art. 6 point 11) of the Code of Criminal Procedure (violation of the inviolability of the home) (point 24).

CtEDO a reiterat în cauza Mancevschi c. Moldovei³ (Hot. din 07.10. 2008) că „percheziția biroului avocatului este privită ca constituind o ingerință în „viața privată” și a „correspondenței” și , potențial, a „domiciliului” (a se vedea Niemietz v. Germany, 16 decembrie 1992, §§ 2933, și Tamosius v. the United Kingdom (dec.), nr. 62002/00, ECHR 2002VIII; a se vedea, de asemenea, Sallinen and Others v. Finland, nr. 50882/99, § 71, 27 septembrie 2005, care confirmă că percheziția biroului avocatului constituie o ingerință în dreptul la respectarea „domiciliului” și Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria, nr.74336/01, § 43).”

„Termenul inviolabilitate înseamnă ceva ce nu poate fi violat, încălcat, atins, care se află în mod legal la adăpost de orice urmărire, de orice atingere, încălcare sau pedeapsă. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul sau în reședința unei persoane fără consimțământul acesteia. Așadar, drepturile garantate prin prevederile art. 8 nu sunt drepturi absolute, astfel încât nu orice ingerință a statului în exercițiul acestor drepturi constituie o violare a art. 8 al Convenției.”⁴

Art. 8 § 2 din Convenție prevede drept scopuri legitime pentru ingerința agenților statali în viața privată a persoanei, în domiciliul sau în corespondența acesteia în caz de securitate națională, siguranță publică, bunăstare economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, protejarea drepturilor și libertăților altor persoane. Ingerința trebuie să fi fost justificată în baza art. 8 § 2 din Convenția Europeană, cu alte cuvinte – să fi fost „prevăzută de lege”, să fi urmărit unul sau mai multe din scopurile legitime enumerate de paragraful respectiv și să fi fost „necesară într-o societate democratică” pentru îndeplinirea scopului în cauză.

CtEDO consideră că intrarea ofițerilor de poliție în casele reclamantilor a reprezentat o ingerință în dreptul lor la respectarea domiciliului.⁵

³Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112853>

⁴Manualul judecătorului pentru cauze penale (Inviolabilitatea domiciliului – C. Gurschi, Ig. Dolea), Chișinău, 2013, p. 240. Disponibil: <http://drept.usm.md/public/files/ManualulJudecatorului2013-TOT2c7a4c.pdf> [accesată: 31.07.2022].

⁵ O ingerință ar veni în contradicție cu articolul 8 al Convenției, cu excepția situației în care este „în conformitate cu legea”, urmărește unul sau mai multe scopuri legitime

(Niemietz v. Germany, Decision of 16. 12. 1992), as well as to the headquarters and agencies of a commercial company (Calas Est Association v. France from 16. 04. 2002), stressing that the right to domicile concerns the very safety and well-being of the person (Ghilov v. the United Kingdom, Decision of 24. 10. 1986).

The ECHR reiterated in the Mancevschi v. Moldova case ³ (Decision of 07.10. 2008) that “the search of the lawyer’s office is seen as an intrusion into the “private life” and “correspondence” and, potentially, the “domicile” (see Niemietz v. Germany, December 16, 1992, §§ 2933, and Tamosius v. the United Kingdom (dec.), no. 62002/00, ECHR 2002VIII; see, also, Sallinen and Others v. Finland, no. 50882/99, § 71, September 27, 2005, which confirms that the search of the lawyer’s office constitutes an interference with the right to respect the “domicile” and Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria, no. 74336/01, § 43).”

“The term inviolability means something that cannot be violated, breached, touched, that is legally protected from any pursuit, from any touch, violation or punishment. No one can enter or stay in a person’s home or residence without his consent. Therefore, the rights guaranteed by the provisions of art. 8 are not absolute rights, so that not any state interference in the exercise of these rights constitutes a violation of art. 8 of the Convention.”⁴

Art. 8 § 2 of the Convention provides as legitimate purposes for the interference of state agents in the private life of the person, in his domicile in case of national security, public safety, economic well-being of the country, the defense of order and the prevention of criminal acts, the protection of health or morality, protecting the rights and freedoms of other people. The interference must have been justified based on art. 8 § 2 of the European Convention, in other words - to have been “prescribed by law”, to have pursued one or more of the legitimate purposes listed by that paragraph and to have been “necessary in a democratic society” for the fulfillment of the object in view.

³ Available: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112853>

⁴ The Judge’s Manual for Criminal Cases (The Inviolability of the Domicile – C. Gurschi, Ig. Dolea), Chișinău, 2013, p. 240. Available: <http://drept.usm.md/public/files/ManualulJudecatorului2013-TOT2c7a4c.pdf> [accessed: 31.07.2022].

CtEDO reiterează faptul că autorizația de percheziție ar trebui să se bazeze pe o bănuială rezonabilă și să fie redactată cu suficientă precizie și detalii. Compatibilitatea unei autorizații de percheziție cu aceste cerințe a fost întotdeauna o problemă de interes pentru CtEDO.⁶

CtEDO a criticat în cauza Varga c. României (Hot. din 01.04.2008) puterile foarte ample ale procurorului în materia dispunerii percheziției, precum și dispozițiile legale relaxate și lacunare, constatând că reclamații nu s-au bucurat de gradul minim de protecție contra arbitrarului avut în vedere de art. 8 CEDO.⁷

„Perchezițiile planificate și/sau inopinate a deținuților și/sau a celulelor penitenciarului reprezintă o consecință firească a privării de libertate a persoanei și sunt necesare pentru prevenirea dezordinilor sau a comiterii unor infracțiuni (a se vedea, mutatis mutandis, Milka v. Polonia, 15 septembrie 2015, §§ 45-50). Astfel, cu privire la efectuarea perchezițiilor în celula din penitenciar fără obținerea prealabilă a autorizației judecătorului de instrucție, Curtea a menționat că persoana ar putea contesta legalitatea acțiunilor întreprinse în fața judecătorului de instrucție. Așadar, există un control judecătoresc care ar putea cenzura orice pretins abuz al

la care se face referință în par. 2 și de asemenea este „necesară într-o societate democratică” pentru a atinge scopul (a se vedea următoarele hotărâri: Silver and Others v. the United Kingdom, 25 martie 1983, § 84, Seria A nr. 61; Campbell v. the United Kingdom, 25 martie 1992, § 34, Seria A nr. 233; Calogero Diana v. Italy, 15 noiembrie 1996, § 28, Reports 1996-V; și Petra v. Romania, 23 septembrie 1998, § 36, Reports 1998-VII). CtEDO, cauza Bisir și Tulus c. Moldovei, hotărârea din 17.05.2011 (§. 59). Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124094> [accesată: 29.07.2022].

⁶ (a se vedea, Hot. CtEDO Niemietz v. Germania, 16 decembrie 1992, § 37, Seria A nr. 251-B; Van Rossem v. Belgia, nr. 41872/98, § 45, 9 decembrie 2004; Smirnov v. Federația Rusă, nr. 71362/01, § 47, 7 iunie 2007; și Iliya Stefanov v. Bulgaria, nr. 65755/01, §§ 40 și 41, 22 mai 2008).

⁷ *....dacă în absența mandatului judiciar prealabil percheziția în cauză nu a fost supusă niciunui control a priori, Curtea observă că la epoca faptelor primii doi reclamați nu beneficiau nici de o cale de recurs efectivă pentru a determina controlul a posteriori, de către un judecător, al legalității și temeiului percheziției în cauză.... Ca urmare, fiind efectuată în absența unui mandat și, după cum reiese din procesul verbal, a martorilor asistenți, percheziția efectuată de procuror nu a respectat garanțiile minime pe care dispozițiile legale le impuneau autorităților însărcinate cu ancheta penală și nu a fost supusă nici controlului autorităților judiciare. (pct. 73). Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123847> [accesată: 29.07.2022].*

The ECHR considers that the entry of the police officers into the houses of the applicants represented an interference with their right to respect for their domicile.⁵

The ECHR reiterates that the search warrant should be based on a reasonable suspicion and be drafted with sufficient precision and detail. The compatibility of a search warrant with these requirements has always been an issue of interest to the ECHR.⁶

The ECHR criticized in the case of Varga v. Romania (Decision of 01.04.2008) the very broad powers of the prosecutor in the matter of ordering the search, as well as the relaxed and incomplete legal provisions, finding that the plaintiffs did not enjoy the minimum degree of protection against arbitrariness considered by art. 8 ECHR.⁷

“Planned and/or unannounced searches of inmates and/or prison cells are a natural consequence of the deprivation of liberty of the person and are necessary to prevent disorder or the commission of crimes (see, mutatis mutandis, Milka v. Poland, September 15, 2015, §§ 45-

⁵ *An interference would be inconsistent with Article 8 of the Convention, unless it is “in accordance with the law”, pursues one or more of the legitimate aims referred to in paragraph 2 and is also “necessary in a democratic society” to achieve the goal (see the following decisions: Silver and Others v. the United Kingdom, March 25, 1983, § 84, Series A no. 61; Campbell v. the United Kingdom, March 25, 1992, § 34, Series A no. 233; Calogero Diana v. Italy, November 15, 1996, § 28, Reports 1996-V; and Petra v. Romania, September 23, 1998, § 36, Reports 1998-VII). ECHR, the case Bisir and Tulus v. Moldova, decision of 17.05.2011 (§. 59). Available: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124094> [accessed: 29.07.2022].*

⁶ (see, ECHR Decision Niemietz v. Germany, December 16, 1992, § 37, Series A no. 251-B; Van Rossem v. Belgium, no. 41872/98, § 45, December 9, 2004; Smirnov v. Russian Federation, no. 71362/01, § 47, June 7, 2007; and Iliya Stefanov v. Bulgaria, no. 65755/01, §§ 40 and 41, May 22, 2008).

⁷ *....if in the absence of the prior judicial mandate the search in question was not subject to any a priori control, the Court observes that at the time of the facts the first two applicants did not benefit from any effective recourse to determine the a posteriori control, by a judge, of the legality and basis of the search in question.... On the grounds of being carried out in the absence of a warrant and, as it appears from the report, of assistant witnesses, the search carried out by the prosecutor did not respect the minimum guarantees that the legal provisions imposed on the authorities in charge of the criminal investigation and was not subject to the control of the judicial authorities either. (point 73). Available: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123847> [accessed: 29.07.2022].*

autorităților (DCC nr. 80 din 28 mai 2019, §§ 18, 19)".⁸

În vederea respectării dreptului la viață privată, organul judiciar trebuie să ia măsuri ca faptele și împrejurările din viața personală a celui la care se efectuează percheziția și care nu au legătură cu cauza să nu devină publice. În cauza Amarandei ș.a. c. României (Hot. din 26.04.2016) CtEDO a reținut că prin modalitatea de efectuare a percheziției domiciliare și prin difuzarea imaginilor filmate în cursul percheziției către presă fără a se asigura o minimă protecție a vieții private au fost încălcate exigențele art. 3 și 8 CEDO.⁹

Potrivit jurisprudenței Curții, utilizarea puterilor coercitive conferite prin legislație pentru a cere unei persoane să se supună unei percheziții amănunțite a corpului, a hainelor și a bunurilor personale constituie o ingerință evidentă în dreptul la respectarea vieții private [a se vedea Gillan și Quinton c. Regatului Unit, nr. 4158/05, pct. 63].¹⁰

Instanța trebuie să verifice întotdeauna dacă asemenea ingerințe sunt justificate în

⁸ Decizia nr. 80 din 28.05.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 101g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 273 alin. (3) din Codul de procedură penală (pct. 18, 19).

⁹ CtEDO a apreciat că prin modalitatea de efectuare a percheziției, prin folosirea forței de către organele jandarmiei în mod disproporționat persoanele aflate în imobilele percheziționate au fost supuse unui tratament degradant incompatibil cu dispozițiile art. 3 CEDO; CtEDO a reținut de asemenea că, deși mandatul de percheziție domiciliară emis de judecător viza ridicarea suporturilor de stocare a datelor informatice, organele de urmărire penală nu au circumscris perchezițiile efectuate limitelor mandatului ridicând bunuri care nu aveau legătură cu obiectul mandatului (cărți, fotografii, documente de identitate bani, bijuterii, obiecte vestimentare); CtEDO a mai observat că prin caracterul masiv și nediferențiat al perchezițiilor domiciliare și prin absența unui control a posteriori efectiv perchezițiile și ridicarea obiectelor persoanele ale reclamanților au fost de natură să conducă la încălcarea dreptului la viață privată; deopotrivă, CtEDO a constatat că **imagini filmate cu ocazia efectuării perchezițiilor domiciliare au fost distribuite către presă, iar acestea conțineau imagini ale locatarilor imobilelor percheziționate, în special ale unor tinere fete întinse pe sol în posturi umilitoare, nefiind luate minimele precauții pentru protejarea acestora, corpurile și fețele nefiind anonimizate, fiind realizată o ingerință nejustificată în dreptul la viață privată** (s.a.). Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176078> [accesată : 29.07.2022].

¹⁰ CtEDO, cauza Gillan și Quinton c. Regatului Unit, hotărârea din 12.01.2010 (§. 63). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96585> [accesată : 29.07.2022].

50). Thus, with regard to conducting searches in the penitentiary cell without obtaining the prior authorization of the investigating judge, the Court mentioned that the person could contest the legality of the actions taken before the investigating judge. So there is a judicial review that could censure any alleged abuse of the authorities (DCC no. 80 from May 28, 2019, §§ 18, 19)".⁸

In order to respect the right to private life, the judicial body must take measures because the facts and circumstances of the personal life of the person who is being searched and which are not related to the case, shall not become public. In the case of Amarananda and Others v. Romania (Decision of 26.04.2016) ECHR held that by the method of conducting the home search and by broadcasting the images filmed during the search to the press without ensuring a minimum protection of private life, the requirements of art. 3 and 8 of the ECHR were violated.⁹

According to the Court's jurisprudence, the use of coercive powers conferred by legislation to require a person to submit to a thorough search of the body, clothing and personal belongings constitutes a clear interference with the right to respect for private life [see

⁸ Decision no. 80 of 28.05.2019 of inadmissibility of the notification no. 101g/2019 regarding the exception of unconstitutionality of article 273 paragraph (3) of the Code of Criminal Procedure (points 18, 19).

⁹ The ECHR assessed that by the method of carrying out the search, by the disproportionate use of force by the gendarmerie bodies, the persons in the searched buildings were subjected to a degrading treatment incompatible with the provisions of art. 3 of the ECHR; The ECHR also held that, although the home search warrant issued by the judge aimed at the seizure of computer data storage media, the criminal prosecution bodies did not circumscribe the searches carried out within the limits of the warrant by seizing goods that were not related to the subject of the warrant (books, photos, identity documents, money, jewelry, clothing items); The ECHR also observed that due to the massive and undifferentiated nature of the home searches and the absence of an effective a posteriori control, the searches and the removal of objects from the persons of the applicants were likely to lead to the violation of the right to private life; likewise, the ECHR found that **images filmed during the home searches were distributed to the press, and they contained images of the tenants of the searched buildings, especially of some young girls lying on the ground in humiliating positions, not having taken the minimum precautions to protect them, their bodies and faces not being anonymized, being realized an unjustified interference in the right to private life** (and other). Available: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176078> [accessed: 29.07.2022].

baza articolului 8 § 2 din Convenția Europeană, cu alte cuvinte – dacă acestea sunt „prevăzute de lege”, dacă urmăresc unul sau mai multe din scopurile legitime enumerate de paragraful respectiv și dacă sunt „necesare într-o societate democratică” pentru îndeplinirea scopului în cauză (a se vedea *Cacuci și S.C. Virra & Cont Pad SRL v. România*, 17 ianuarie 2017, § 86).¹¹

Întrebarea la care trebuie să răspundă instanța este dacă relația dintre scopul urmărit și mijloacele folosite poate fi considerată proporțională (a se vedea *Robathin v. Austria*, 3 iulie 2012, § 43). Curtea a constatat, de asemenea, că pătrunderea agenților de poliție în domiciliul unui reclamant în lipsa acestuia, în condițiile în care riscul de tulburare a ordinii publice sau de săvârșire a unei infracțiuni era redus sau inexistent, a fost disproporționată în raport cu obiectivul legitim urmărit și, prin urmare, a constituit o încălcare a art. 8 (*McLeod împotriva Regatului Unit*, pct. 58; *Funke împotriva Franței*, pct. 48). În ceea ce privește persoanele suspectate de infracțiuni legate de terorism, guvernele trebuie să păstreze un echilibru just între exercitarea de către persoana în cauză a dreptului care îi este garantat în temeiul art. 8 § 1 și necesitatea, prevăzută la art. 8 § 2, ca statul să adopte măsuri eficiente pentru prevenirea infracțiunilor de terorism (*Murray împotriva Regatului Unit*, pct. 90-91).¹²

Extinderea protecției prevăzute la art. 8 „Nu se aplică în cazul unui teren pe care se intenționează construirea unei case sau în cazul unei persoane originare dintr-o anumită regiune [*Loizidou împotriva Turciei (fond)*, pct. 66]; nu se extinde nici la o spălătorie, un bun comun al coproprietarilor unui bloc de apartamente, concepută pentru o utilizare ocazională (*Chelu împotriva României*, pct. 45); cabina de machiaj a unui artist [*Hartung împotriva Franței (dec.)*]; terenul utilizat de proprietari pentru practicarea unor sporturi sau pe care proprietarul permite desfășurarea unui sport [de exemplu, vânătoarea, *Friend și alții împo-*

Gillan and Quinton v. the United Kingdom, no. 4158/05, point 63].¹⁰

The court must always check whether such interferences are justified on the basis of Article 8 § 2 of the European Convention, in other words - if they are “prescribed by law”, if they pursue one or more of the legitimate aims listed by that paragraph and whether they are “necessary in a democratic society” for the purpose in question (see *Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad SRL v. Romania*, January 17, 2017, § 86).¹¹

The question that the court must answer is whether the relationship between the goal pursued and the means used can be considered proportional (see *Robathin v. Austria*, July 3, 2012, § 43). The Court also found that the entry of police officers into the residence of an applicant in his absence, in the conditions where the risk of disturbing public order or committing a crime was low or non-existent, was disproportionate in relation to the legitimate objective pursued and therefore constituted a violation of art. 8 (*McLeod versus the United Kingdom*, point 58; *Funke versus France*, point 48). With regard to persons suspected of crimes related to terrorism, governments must maintain a fair balance between the execution by the person concerned of the right guaranteed to him under art. 8 § 1 and the necessity, provided for in art. 8 § 2, for the state to adopt effective measures to prevent terrorist crimes (*Murray versus the United Kingdom*, points 90-91).¹²

The extension of the protection provided for in art. 8 “Does not apply in the case of a plot of land on which a house is intended to be built or in the case of a person originally from a certain region [*Loizidou versus Turkey (the court of first instance)*, point 66]; nor does it extend to a laundry room, a common asset of the co-owners of an apartment block, designed for

¹¹ CtEDO, cauza *Cacuci și S.C. Virra & Cont Pad SRL v. România*, hotărârea din 17.01.2017 (§. 86). Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176052> [accesată : 29.07.2022].

¹² Ghid privind art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului, Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Actualizat la 31 decembrie 2018, pct. 181, 182. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accesată: 29.07.2022].

¹⁰ ECHR, the case *Gillan and Quinton v. the United Kingdom*, decision of 12.01.2010 (§. 63). Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96585> [accessed: 29.07.2022].

¹¹ ECHR, the case *Cacuci and S.C. Virra & Cont Pad SRL v. Romania*, decision of 17.01.2017 (§. 86). Available: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176052> [accessed: 29.07.2022].

¹² Guide regarding art. 8 of the European Convention on Human Rights the Right to Respect for Private and Family Life, Home and Correspondence. Updated on December 31, 2018, points 181, 182. Available: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accessed: 29.07.2022].

triva Regatului Unit (dec.), pct. 45]; clădirile și instalațiile industriale, cum ar fi o moară, o brutărie sau un depozit, utilizate exclusiv în scopuri profesionale (Khamidov împotriva Rusiei, pct. 131) sau locurile în care sunt adăpostite animale de fermă [Leveau și Fillon împotriva Franței (dec.)].

În plus, în cazul în care un reclamant invocă drept „domiciliu” un loc pe care acesta nu l-a ocupat niciodată sau aproape niciodată, ori pe care nu îl mai ocupă de o perioadă lungă de timp, este posibil ca legăturile cu locul respectiv să fie atât de slabe încât nu mai poate fi ridicată nicio problemă din perspectiva art. 8 (Andreou Papi împotriva Turciei, pct. 54). Posibilitatea ca o persoană să moștenească un bun nu reprezintă o legătură suficient de concretă pentru a se constata existența unui „domiciliu” [Demopoulos și alții împotriva Turciei (dec.) (MC), pct. 136-137]. În plus, art. 8 nu se extinde la garantarea dreptului de a cumpăra o casă [Strunjak și alții împotriva Croației (dec.)] sau la impunerea autorităților unei obligații generale de a respecta alegerea unui domiciliu comun de către un cuplu căsătorit (Mengesha Kimfe împotriva Elveției, pct. 61). Art. 8 nu recunoaște nici dreptul de a obține o locuință [Ward împotriva Regatului Unit (dec.); Codona împotriva Regatului Unit (dec.)].¹³

Pentru a nu prejudicia inviolabilitatea domiciliului există mai multe norme speciale de procedură penală care asigură principiul respectiv.

„Inviolabilitatea domiciliului este asigurată de normele de procedură penală care garantează că perchezițiile, cercetările domiciliului, cercetarea la fața locului, ridicarea de obiecte și documente și alte acțiuni pot fi ordonate și efectuate în baza unui mandat judiciar. Datele administrate cu încălcarea normelor procesuale privind inviolabilitatea domiciliului nu pot fi utilizate în calitate de probe în cadrul procesului. Codul penal stabilește răspunderea penală pentru acțiuni de violare de domiciliu.”¹⁴

¹³ Ghid privind art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului, Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Actualizat la 31 decembrie 2018, pct. 328, 329. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accesată: 29.07.2022].

¹⁴ Manualul judecătorului pentru cauze penale (Inviolabilitatea domiciliului – C. Gurschi, Ig. Dolea), Chișinău, 2013, p. 241. Disponibil: <http://drept.usm.md/public/files/ManualulJudecatorului2013-TOT2c7a4c.pdf> [accesată: 31.07.2022].

occasional use (Chelu versus Romania, point 45); an artist's makeup booth [Hartung versus France (dec.)]; the land used by the owners to practice sports or on which the owner allows a sport to be played [for example, hunting, Friend and Others versus the United Kingdom (dec.), point 45]; industrial buildings and facilities, such as a mill, bakery or warehouse, used exclusively for professional purposes (Khamidov versus Russia, point 131) or places where farm animals are housed [Leveau and Fillon versus France (dec.)].

In addition, when a claimant cites as “domicile” a place which he has never or almost never occupied, or which he no longer occupies for a long period of time, it is possible that the links to that place are so weak that no problem can be raised from the perspective of art. 8 (Andreou Papi versus Turkey, point 54). The possibility of a person inheriting an asset does not represent a sufficiently concrete link to establish the existence of a “domicile” [Demopoulos and Others versus Turkey (dec.) (MC), points 136-137]. Furthermore, art. 8 does not extend to guaranteeing the right to buy a house [Strunjak and Others versus Croatia (dec.)] or to the imposition by the authorities of a general obligation to respect the choice of a common domicile by a married couple (Mengesha Kimfe versus Switzerland, point 61). Art. 8 does not recognize the right to obtain a home either [Ward versus the United Kingdom (dec.); Codona versus the United Kingdom (dec.)].¹³

There are several special rules of criminal procedure that ensure that principle, intended not to harm the inviolability of the domicile.

“The inviolability of the domicile is ensured by the rules of criminal procedure which guarantee that searches, investigations of the domicile, on-site investigation, collection of objects and documents and other actions can be ordered and carried out on the basis of a judicial warrant. Data administered in violation of the procedural rules regarding the inviolability of the domicile cannot be used as evidence in the trial. The Criminal Code establishes crimi-

¹³ Guide regarding art. 8 of the European Convention on Human Rights the Right to Respect for Private and Family Life, Home and Correspondence. Updated on December 31, 2018, points 328, 329. Available: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accessed: 29.07.2022].

Prin urmare, art. 127, 128, 129 CPP reglementează în detalii efectuarea percheziției la domiciliu. Garanțiile acordate de normele respective sunt:

- la efectuarea percheziției sau ridicării de obiecte și documente trebuie să fie asigurată prezența persoanei la care se face percheziția sau ridicarea ori a unor membri adulți ai familiei acesteia, ori a celor care reprezintă interesele persoanei în cauză, iar dacă prezența acestor persoane este imposibilă, se invită reprezentantul autorității executive a administrației publice locale;

- percheziția în încăperile instituțiilor, întreprinderilor, organizațiilor și unităților militare se efectuează în prezența reprezentantului respectiv;

- persoanele la care se efectuează percheziția au dreptul să asiste la toate acțiunile organului de urmărire penală și să facă în legătură cu aceasta obiecții și declarații care vor fi consemnate în procesul-verbal;

- persoana la care se face percheziția are dreptul să înregistreze prin mijloace audio-video aceste acțiuni;

- dreptul persoanei de a solicita prezența apărătorului;

- interzicerea efectuării percheziției în timpul nopții, cu excepția cazurilor de delict flagrant;

- percheziția se va efectua doar în baza ordonanței motivate și cu autorizarea sau legalizarea acțiunii de către judecătorul de instrucție;

- până la începerea percheziției se înmânează persoanei, sub semnătură, copia ordonanței de efectuare a percheziției;

- organul de urmărire penală este obligat să ia măsuri pentru a nu se da publicității circumstanțele privitor la viața intimă a persoanei, constatate în legătură cu efectuarea percheziției;

- în localurile misiunilor diplomatice, inclusiv în localurile în care locuiesc membrii misiunilor diplomatice și familiile lor, percheziția sau ridicarea se poate efectua numai la cererea sau cu consimțământul statului străin, exprimate de șeful misiunii diplomatice;

- la efectuarea percheziției sau ridicării în localurile menționate în localurile misiunilor diplomatice, inclusiv în localurile în care locuiesc membrii misiunilor diplomatice și familiile

nal liability for acts of domicile violation.”¹⁴

Therefore, art. 127, 128, 129 of the CCP regulate in detail the search at home. The guarantees granted by the respective rules are the following:

- during carrying out the search or the collection of objects and documents, the presence of the person to be searched or collected must be ensured, or some adult members of his family, or those who represent the interests of the person in question, but if the presence of these people is impossible, the representative of the executive authority of the local public administration should be invited;

- the search in the premises of institutions, enterprises, organizations and military units is carried out in the presence of the respective representative;

- the persons who are searched have the right to attend all the actions of the criminal investigation body and to make objections and statements in relation to this, which will be recorded in the minutes;

- the person searched has the right to record these actions by audio-video means;

- the right of the person to request the presence of the defender;

- prohibiting nighttime searches, except in cases of flagrant crime;

- the search will be carried out only on the basis of the reasoned order and with the authorization or legalization of the action by the investigating judge;

- the copy of the search order is given to the person under the signature before the start of the search;

- the criminal investigation body is obliged to take measures not to publicize the circumstances regarding the intimate life of the person, found in relation to the search;

- in the premises of diplomatic missions, including the premises where the members of the diplomatic missions and their families live, the search or seizure may be carried out only at the request or with the consent of the foreign state, expressed by the head of the diplomatic mission;

- the presence of the prosecutor and a

¹⁴ Judge's Handbook for Criminal Cases (The inviolability of the domicile – C. Gurschi, Ig. Dolea), Chișinău, 2013, p. 241. Available: <http://drept.usm.md/public/files/ManualulJudecatorului2013-TOT2c7a4c.pdf> [accessed: 31.07.2022].

le lor este obligatorie prezența procurorului și a unui reprezentant al Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova;

- alte garanții.

Normele menționate nu sunt unice în acest sens. Bunăoară, art. 132³, 132⁴, 132⁵, 132⁶ și 132⁷ ale CPP reglementează temeiul, procedura și consemnarea măsurilor speciale de investigații privind cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat, precum și supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice de înregistrare audio sau video. Aceste măsuri se efectuează doar în baza autorizării acestora de către judecătorul de instrucție.

O problemă pe care dorim a o pune în discuție se referă la excepția efectuării percheziției în timpul nopții în cazurile de delict flagrant reglementată de art. 128 alin. (1) CPP. Considerăm că legiuitorul limitează dreptul organului de urmărire penală și a procurorului de a efectua această acțiune în cazul ce nu suferă amânare. Prin aceasta, legislatorul lezează interesul public și obligația de a investiga infracțiunile. Astfel, potrivit art. 6 pct. 6) CPP, „caz ce nu suferă amânare – *pericolul real că se vor pierde sau distruge probele, că bănuitul sau învinuitul se poate ascunde în încăperea suspectată ori că se vor comite alte infracțiuni.*” Prin urmare, cazul ce nu suferă amânare creează un pericol real și, respectiv, intervenția organelor judiciare trebuie să fie promptă. De aceea, considerăm oportun modificarea și completarea art. 128 alin. (1) CPP, întrucât să reglementeze excepția și în cazul ce nu suferă amânare. Or, în acest caz vor fi respectate și garantate drepturile victimelor în această privință.

Din cele expuse deducem că inviolabilitatea domiciliului este un principiu al procesului penal și o cerință legală care se aplică tuturor autorităților și persoanelor, și care constă în faptul că, în cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să pătrundă în domiciliu contrar voinței persoanelor care locuiesc sau dețin sediu în ele, de a-l cerceta și a-l supraveghea, de a instala în el aparate ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat, sau de a efectua în el orice acțiuni de urmărire penală, fără o hotărâre ju-

representative of the Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Moldova is mandatory when conducting the search or seizure in the premises of the diplomatic missions, including in the premises where the members of the diplomatic missions and their families live;

- as well as other guarantees.

The mentioned norms are not the only ones in this respect. As regards, art. 132³, 132⁴, 132⁵, 132⁶ and 132⁷ of the CCP regulate the basis, procedure and recording of special investigative measures regarding the search of the home and/or the installation in it of the devices that ensure the surveillance and recording of audio and video, of those to be photographed and filmed, as well as the surveillance of the home through the use of technical means of audio recording or video. These measures are carried out only based on their authorization by the investigating judge.

An issue that we want to discuss relates to the exception of carrying out the search during the nighttime in cases of flagrant offense regulated by art. 128 paragraph (1) of the CCP. We believe that the legislator limits the right of the criminal investigation body and the prosecutor to carry out this action in the event that does not suffer a delay. By this, the legislator harms the public interest and the obligation to investigate crimes. Thus, according to art. 6 point 6) of the CCP, “*the case that does not suffer postponement – the real danger that the evidence will be lost or destroyed, that the suspect or the accused may hide in the suspected room or that other crimes will be committed.*” Therefore, the case that does not suffer a delay creates a real danger and, accordingly, the intervention of the judicial bodies must be prompt. Therefore, we consider it appropriate to amend and complete art. 128 paragraph (1) of the CCP, as to regulate the exception even in the case that does not suffer postponement. On the other hand, the rights of the victims in this regard will be respected and guaranteed in this case.

From the above we deduce that the inviolability of the domicile is a principle of the criminal process and a legal requirement that applies to all authorities and individuals, and which consists in the fact that, during the criminal process, no one has the right to enter the domicile against the will of the individuals who live or have headquarters in it, to investigate

decătorească.

Excepțiile menționate *supra* (în cazul flagrantului delict și în cazul ce nu suferă amânare), se referă la cazul când perchezițiile sau alte acțiuni de urmărire penală se pot efectua fără autorizarea prealabilă de către judecătorul de instrucție. Oricum, aceste acțiuni se vor efectua în baza unei ordonanțe motivate, care, în termen de 24 de ore se va pune pe masa judecătorului de instrucție rezultatele acțiunilor respective pentru a se constata legalitatea acestora. Prin urmare, chiar dacă aceste acțiuni s-au efectuat fără autorizare, acestea ulterior sunt supuse verificării judecătorești.

Efectuarea acțiunilor de urmărire penală în domiciliul persoanei, fără autorizarea judecătorului de instrucție, are loc și în cazurile în care persoanele ce locuiesc sau dețin sediu în ele dau acest acord. De exemplu, cercetarea la fața locului a încăperii sau a domiciliului se efectuează cu acordul în scris al proprietarului sau al posesorului ori, în lipsa acestuia, al unuia dintre membrii majori ai familiei sale. În caz de infracțiune de violență în familie, cercetarea la fața locului a domiciliului poate fi efectuată cu acordul victimei, iar dacă victima este o persoană minoră, cu acordul membrului major al familiei, altul decât făptuitorul. În lipsa acordului în scris, cercetarea la fața locului a încăperii sau a domiciliului se efectuează în baza ordonanței organului de urmărire penală, cu autorizarea judecătorului de instrucție (art. 118 alin. (2) CPP).

Cum se va proceda în cazurile în care există necesitatea efectuării percheziției în locurile de detenție? Este necesar un mandat judecătorec în acest sens?

Aceste probleme au fost ridicate și în fața Curții Constituționale, care a menționat că, „*cu privire la necesitatea autorizăției judecătorului de instrucție pentru efectuarea percheziției în celula din penitenciar, Curtea reține că, potrivit articolului 204 alin. (6) din Codul de executare, condamnații, precum și încăperile în care se află aceștia (pe perioada detenției) pot fi supuse percheziției. Perchezițiile în discuție sunt efectuate de către funcționarii publici cu statut special din cadrul administrației penitenciare în baza Codului de executare, precum și în baza Hotărârii Guvernului nr. 583 din 26 mai 2006 (a se vedea § 7 și 8 din prezenta decizie). Aceste acte normative speciale nu condiționează efectuarea perchezițiilor în celula din penitenciar de*

and supervise it, to install in it devices that ensure surveillance and audio and video recording, of those to be photographed and filmed, or to carry out any criminal prosecution action in it, without a court order.

The exceptions mentioned *above* (*in the case of a flagrant offense and in the event that it does not suffer a delay*), refer to the case when searches or other criminal investigation actions can be carried out without the prior authorization of the investigating judge. Anyway, these actions will be carried out based on a reasoned ordinance, which, within 24 hours, will present the results of the respective actions to the investigating judge in order to ascertain their legality. Therefore, even if these actions were carried out without authorization, they are subsequently subject to judicial review.

Carrying out criminal prosecution actions in the person's residence, without the authorization of the investigating judge, also takes place in cases when the persons who live or have headquarters in them give this consent. For example, the on-site search of the room or residence is carried out with the written consent of the owner or possessor or, in his absence, of one of the adult members of his family. In the case of a crime of domestic violence, the on-site search of the residence can be carried out with the consent of the victim, and if the victim is a minor, with the consent of the adult member of the family, other than the perpetrator. In the absence of written consent, the on-site search of the room or residence is carried out based on the ordinance of the criminal investigation body, with the authorization of the investigating judge (art. 118 paragraph (2) of the CCP).

What will be done in cases when there is a need to search places of detention? Is a court order necessary or not in this regard?

These issues were also raised before the Constitutional Court, which noted that, “*regarding the need for the authorization of the investigating judge to conduct the search in the penitentiary cell, the Court notes that, according to article 204 paragraph (6) of the Enforcement Code, convicts, as well as the rooms where they are (during the detention) may be subject to search. The searches in question are carried out by civil servants with special status within the penitentiary administration on the basis of the Enforcement Code, as well as on the basis of*

obținerea prealabilă a autorizației judecătorului de instrucție. Curtea menționează că persoana ar putea contesta legalitatea acțiunilor întreprinse în fața judecătorului de instrucție. Așadar, există un control judecătoresc care ar putea cenzura orice pretins abuz al autorităților.”¹⁵ Prin urmare, atunci când persoanele cu statut special din cadrul administrației penitenciare efectuează această acțiune nu este necesar mandat judecătoresc, însă persoana care consideră că i s-au lezat anumite drepturi pot contesta acțiunile autorităților.

Pe de altă parte, atunci când se investighează o infracțiune și există temei de a efectua percheziția în locurile de detenție, organul de urmărire penală și procurorul vor efectua această acțiune doar în baza unui mandat judiciar, neavând aceleași drepturi ca funcționarii publici cu statut special din cadrul administrației penitenciare. Cu alte cuvinte, organul de urmărire penală și procurorul vor acționa potrivit CPP.

Concluzii. Inviolabilitatea domiciliului este un principiu al procesului penal și o cerință legală care se aplică tuturor autorităților și persoanelor, și care constă în faptul că, în cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să pătrundă în domiciliu contrar voinței persoanelor care locuiesc sau dețin sediu în ele, de a-l cerceta și a-l supraveghea, de a instala în el aparate ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat, sau de a efectua în el orice acțiuni de urmărire penală, fără o hotărâre judecătorească, care autorizează acțiunea sau o legalizează.

Efectuarea perchezițiilor în locurile de detenție se va efectua în corespundere cu legislația procesuală penală, cu excepția când această acțiune se efectuează de către persoanele cu statut special din cadrul administrației penitenciare.

Se impune modificarea și completarea art. 128 alin. (1) CPP, astfel încât acesta să acorde împuterniciri organului de urmărire penală și procurorului de a efectua percheziția în timpul nopții și în cazurile ce nu suferă amânare. Totodată, se propune intervenția legislativă pentru a acorda posibilitate și organu-

¹⁵ DCC nr. 80 din 28.05.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 101g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 273 alin. (3) din Codul de procedură penală (pct. 17, 19).

Government Decision no. 583 of May 26, 2006 (see § 7 and 8 from this decision). These special normative acts do not condition the carrying out of searches in the penitentiary cell on obtaining the prior authorization of the investigating judge. The Court mentions that the person could challenge the legality of the actions taken before the investigating judge. So there is a judicial review that could censure any alleged abuse of the authorities.”¹⁵ Therefore, when the persons with special status within the penitentiary administration carry out this action, a court mandate is not necessary, but the person who believes that some of his rights have been violated can challenge the actions of the authorities.

On the other hand, when a crime is being investigated and there are grounds to search places of detention, the criminal investigation body and the prosecutor will carry out this action only based on a judicial mandate, not having the same rights as civil servants with special status within the penitentiary administration. In other words, the criminal investigation body and the prosecutor will act according to the CCP.

Conclusions. The inviolability of the domicile is a principle of the criminal process and a legal requirement that applies to all authorities and persons, and which consists in the fact that, during the criminal process, no one has the right to enter the domicile against the will of the persons who live or have headquarters in it, to investigate and supervise it, to install in it devices that ensure surveillance and audio and video recording, of those to be photographed and filmed, or to carry out any criminal prosecution action in it, without a court decision, which authorizes the action or legalizes it.

Searches in places of detention will be carried out in accordance with criminal procedural legislation, except when this action is carried out by persons with special status within the penitentiary administration.

It is necessary to amend and supplement art. 128 paragraph (1) of the CCP, in order to give powers to the criminal investigation body and the prosecutor to carry out the search during the night and in cases that do not suffer delay. At the same time, legislative intervention is proposed

¹⁵ DCC no. 80 of 28.05.2019 of inadmissibility of the notification no. 101g/2019 regarding the exception of unconstitutionality of the article 273 paragraph (3) of the Code of Criminal Procedure (points 17, 19).

lui de urmărire penală să emită ordonanța de percheziție în cazurile de delict flagrant și în cele ce nu suferă amânare.

to allow the criminal investigation body to issue a search warrant in cases of flagrant crime and those that do not suffer postponement.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Constituția Republicii Moldova.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
3. Ivana Roagna, Protejarea dreptului la respectarea vieții private și de familie în cadrul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Manualele Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, Consiliul Europei, Strasbourg, 2012, p. 50. Disponibilă: <https://rm.coe.int/16806f15c5> [accesată: 27.07.2022].
4. DCC nr. 16 din 11.02.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 20g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 179 alin. (1) din Codul penal și articolul 6 pct. 11) din Codul de procedură penală (violarea de domiciliu) (pct. 24).
5. Manualul judecătorului pentru cauze penale (Inviolabilitatea domiciliului – C. Gurschi, Ig. Dolea), Chișinău, 2013. Disponibil: <http://drept.usm.md/public/files/ManualulJudecatorului2013-TOT2c7a4c.pdf> [accesată: 31.07.2022].
6. Hotărârea CtEDO, cauza Bisir și Tulus c. Moldovei, din 17.05.2011. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124094> [accesată: 29.07.2022].
7. Hotărârea CtEDO, cauza Varga c. României, din 01.04.2008. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123847> [accesată: 29.07.2022].
8. Decizia nr. 80 din 28.05.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 101g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 273 alin. (3) din Codul de procedură penală (pct. 18, 19).
9. Hotărârea CtEDO, cauza Amarandei și alții c. României, din 26.04.2016. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176078> [accesată: 29.07.2022].
10. Hotărârea CtEDO, cauza Gillan și Quinton c. Regatului Unit, din 12.01.2010. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96585> [accesată: 29.07.2022].
11. Hotărârea CtEDO, cauza Cacuci și S.C. Virra & Cont Pad SRL v. România, din 17.01.2017. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176052> [accesată: 29.07.2022].
12. Ghid privind art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului, Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Actualizat la 31 decembrie 2018, pct. 181, 182. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accesată: 29.07.2022].
13. DCC nr. 80 din 28.05.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 101g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 273 alin. (3) din Codul de procedură penală.

Despre autor:

Dinu OSTAVCIUC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: ostavciuc@mail.ru
ORCID: 0000-0001-5317-3296*

About author:

Dinu OSTAVCIUC,

*PhD, associate professor
rector of the Academy “Ștefan cel Mare”
of the MIA,
e-mail: ostavciuc@mail.ru
ORCID: 0000-0001-5317-3296*

ASPECTE ALE APLICĂRII POLIGRAFULUI PE TIMPUL CONFLICTELOR ARMATE

Iurie ODAGIU,
doctor în drept, conferențiar universitar
Andrei LUNGU,
doctorand

ASPECTS OF POLYGRAPH APPLICATION DURING ARMED CONFLICTS

Iurie ODAGIU,
PhD, associate professor
Andrei LUNGU,
PhD student

În acest articol ne propunem să facem o analiză a unor aspecte legate de particularitățile aplicării sistemelor poligraf pe timpul conflictelor armate și al perioadelor post-război.

Ne vom axa atenția asupra perioadei când au avut loc cel de-al II-lea Război Mondial și conflictul armat din Afganistan, precum și asupra particularităților aplicării poligrafului pe timpul războiului declanșat de Rusia în Ucraina.

Prezentul articol are ca obiectiv realizarea analizei modalităților, tehnicilor și metodelor aplicate în vederea obținerii informațiilor ascunse în timp foarte scurt.

Cuvinte-cheie: conflict armat, război, poligraf, testare psiho-fiziologică, informație ascunsă.

In this article we propose to analyze some aspects related to the particularities of the application of polygraph systems during armed conflicts and post-war periods.

We will focus on the period when the Second World War took place, the armed conflict in Afghanistan and the particularities of the application of the polygraph during the armed conflict in Ukraine.

The objective of this article is to analyze the ways, techniques and methods applied in order to obtain hidden information in a very short time.

Keywords: armed conflict, war, polygraph psycho-physiological testing, hidden information.

Introducere. Studiind practica utilizării poligrafului în practica internațională, constatăm că, domeniul de aplicare al acestuia este foarte extins. Acest dispozitiv este utilizat în activități ale serviciilor speciale, armată și în alte structuri de forță.

Detectarea comportamentului simulat începe în 1877, când fiziologul italian Angelo Mosso, folosind un dispozitiv de măsurare a modificării pulsului, numit *pletismograf*, a constatat că reacțiile psiho-fiziologice sunt reflectate în frecvența bătăii inimii.

Este cunoscut faptul că printre pionierii aplicării instrumentarului pentru a detecta minciuna este fondatorul Școlii Italiene Pozitiviste de Criminologie, Cesare Lombroso. În 1881, folosind un „hidrosfimograf”, Lombroso a înregistrat modificări ale tensiunii arteriale și ulterior a efectuat o analiză profundă a rezultatelor. Mai târziu, în cartea sa din 1895, intitulată „Om criminal”, Cesare Lombroso descrie

Introduction. Studying the practice of using polygraph in international practice, we find that its scope is very wide. These devices are used in activities of special services, the military and other force structures.

The detection of simulated behavior begins in 1877, when the Italian physiologist Angelo Mosso using a pulse modification measuring device, called a *plethismograph*, found that psycho-physiological reactions are reflected in the heart rate.

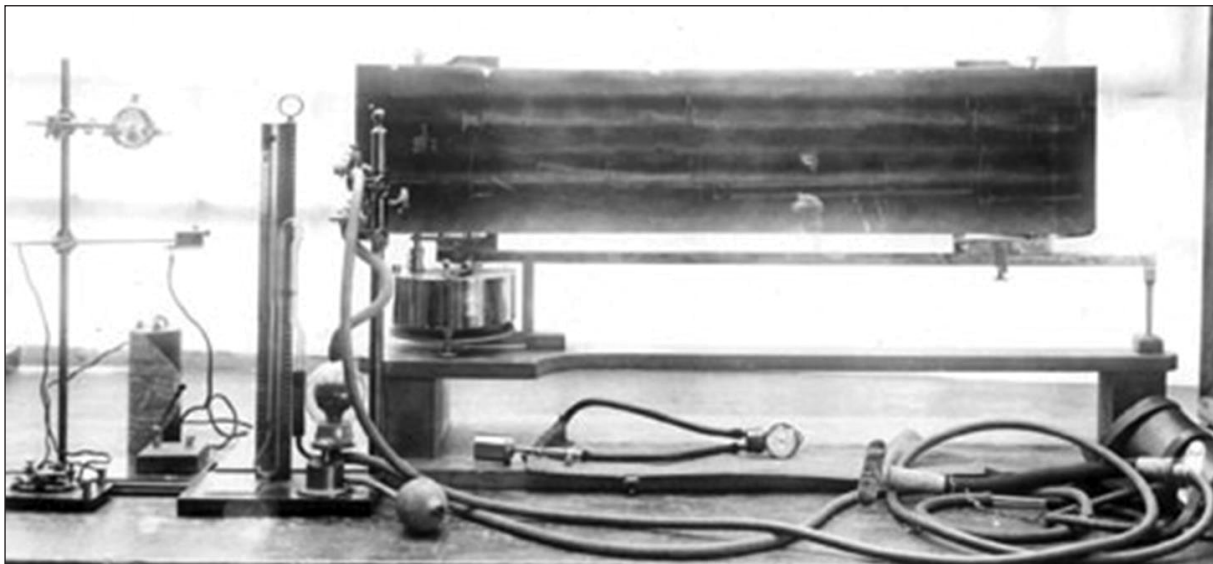
It is known that among the pioneers of the application of the instrument to detect lies, he is the founder of the Italian Positivist School of Criminology, Cesare Lombroso. In 1881, using a “hydrophrimograph”, Lombroso recorded changes in blood pressure and subsequently performed a thorough analysis of the results. Later, in his 1895 book entitled “Criminal man,” Cesare Lombroso describes a resultant experience of using the hydrophrimograph

o experiență rezultativă a utilizării hidrosfimo-grafului în timpul verificării inculpatului în cazul unui jaf.

Vittorio Benusi utiliza pentru descoperirea minciunii înregistrarea schimbărilor respiratorii, iar W.M. Marston apela în 1917 la captarea tensiunii sistolice în același scop. Unul dintre marii precursori ai actualelor tehnici a fost psihologul Hugo Munsterberg, preocupat de problema falsității declarațiilor martorilor. În 1908, James MacKenzie și-a denumit aparatul „The Ink Poligraph” (Poligraf cu înscriptor de cerneală), iar în 1922 J.A. Larson îl perfecționează și astfel apare cardio-pneumo-psihograful, reprezen-

while checking the defendant in the event of a robbery.

Vittorio Benusi used for the discovery of lies recording respiratory changes, and W.M. In 1917, Marston called for the capture of systolic blood pressure for the same purpose. One of the great precursors of the current techniques was psychologist Hugo Munsterberg, concerned about the issue of the falsity of witness statements. In 1908, James MacKenzie called his machine the Ink Poligraph, and in 1922 J. A. Larson perfects it and thus appears the cardio-pneumo-psychographer, representing the first generation of modern polygraph.

*Primul poligraf al lui John Larson 1922
John Larson's first polygraph 1922*

tând prima generație a poligrafului modern.

O îmbunătățire importantă este realizată în 1945 de John Reid, care stabilește legătura dintre activitatea musculară neobservată și tensiunea arterială.

Liderul mondial incontestabil în utilizarea poligrafului sunt Statele Unite ale Americii. Deja la sfârșitul anilor '30 ai secolului XX, în această țară trei companii produceau „detectoare de minciuni” în serie. În acea perioadă, în 28 de state ale SUA, peste o sută de secții de poliție aplicau în mod activ poligraful în vederea investigării infracțiunilor. 2 februarie 1935 este considerată ziua primei utilizări oficiale a

A significant improvement was achieved in 1945 by John Reid, who establishes the link between unnoticed muscle activity and blood pressure.

The undisputed world leader in the use of polygraph is the United States. Already in the late 30 of the 20th century, in this country, three companies produced serial “lie detectors”. At that time, in 28 U.S. States, more than a hundred police stations actively applied polygraphs to investigate crime. February 2, 1935 is considered the day of the first official use of polygraph in the United States.

poligrafului în Statele Unite.

Poligraful (detectorul de minciuni) a fost inclus în lista celor 325 de mari invenții publicate în Encyclopaedia Britannica Almanac 2003 [1].

Fără îndoială, poligraful a avut și are un mare succes datorită și aplicațiilor sale pe scară largă, așteptările fiind în continuă creștere față de acest instrumentar pe măsură ce este în permanență îmbunătățit.

O altă persoană care a avut o influență semnificativă asupra dezvoltării metodologiei revoluționare în interpretarea reacțiilor psihofiziologice a fost John E. Reid – un avocat din Chicago. În anul 1947, el a dezvoltat o nouă metodă care a fost numită „Tehnică întrebărilor de control”. Aceasta devine cea mai des utilizată și este cunoscută ca CQT - Control Question Test (Testul întrebărilor de control). Prin ea se încearcă a se ajunge la esența problemei cu ajutorul câtorva întrebări relevante, de forma:

- *D-ta ai comis furtul din magazinul Y?*
- *Ai furat din magazinul Y un telefon mobil?*

Aceste întrebări sunt verificate de o întrebare de control:

- *Te-ai gândit vreodată să furi ceva?*

Tehnică este fundamentată teoretic prin faptul că o persoană nesinceră va reacționa puternic la întrebările relevante și slab la cele de

The polygraph (the lie detector) was included in the list of 325 great inventions published in British Encyclopedia Almanac 2003. [1]

Undoubtedly, the polygraph has been and is also very successful due to its large-scale applications, with expectations constantly rising over this instrument as it is continually improved.

Another person who had a significant influence on the development of revolutionary methodology in the interpretation of psychophysiological reactions was John E. Reid -- a lawyer from Chicago.

In the year 1947. John E. Reid developed a new technique that was called “the Control question technique.” This method becomes the most widely used and is known as: CQT - Control question Test .

It attempts to reach the essence of the problem with the help of a few relevant questions of the form:

- *Did you commit the theft from the Y store?*

- *You stole a cell phone from the Y store?*

These questions are checked by a control question:

- *Have you ever thought of stealing anything?*

The technique is theoretically based

control, în timp ce persoană nevinovată, aflată sub investigație, va reacționa exact invers.

Ultima îmbunătățire majoră a detectorului de minciuni înainte de era computerului a fost introdusă de Cleve Backster. Examinatorul poligrafal din cadrul CIA (Central Intelligence Agency) a introdus o tehnică complet nouă de analiză a graficului cuantificat. Acest lucru a permis examinerilor să ofere rezultate mult mai eficiente și mai precise. Metoda prezentată, cu utilizarea unei analize numerice, este folosită până astăzi, fiind un instrument de bază absolut în obținerea unor rezultate fiabile la poligraf.

Scopul studiului. Autorii își propun să facă o analiză profundă a aspectelor legate de particularitățile aplicării sistemelor poligraf pe timpul conflictelor armate.

Metode și materiale aplicate. În procesul studiului au fost aplicate următoarele metode: analiza, sinteza, comparația și conștientizarea logică. Instrumentele utilizate constituie materialul teoretic, normativ și empiric, publicațiile savanților din domeniu, precum și legislația națională și internațională corespunzătoare.

Rezultate și discuții. În timpul Primului Război Mondial, agenții secreți ai Germaniei au inundat Statele Unite, efectuând sabotaje la fabrici și uzine care produceau armament și muniție pentru susținerea armatei și a flotei aliaților. În una din zilele anului 1917, spionii germani au obținut informații militare și politice din safeul unui general american. Aproximativ 70 de persoane au nimerit în cercul suspectilor, iar Marston a fost însărcinat cu găsirea răpitorului [2].

William Moulton Marston a fost creatorul testului de tensiune arterială sistolică, care a devenit o componentă a poligrafului modern. Soția lui Marston, Elizabeth Holloway Marston, i-a sugerat lui William despre o legătură între emoție și tensiunea arterială.

În urma examinărilor desfășurate, din cercul de suspecti a fost identificată o persoană care, potrivit interpretărilor reacțiilor psiho-fiziologice, era exact cea pe care o căutau. Concluzia făcută s-a dovedit a fi corectă: luat sub supraveghere atentă, acest bărbat a fost reținut în scurt timp pe drumul de la Washington la

on the fact that an insincere person will react strongly to relevant and weak questions of control, while the innocent person under investigation will react exactly the opposite.

The last major improvement of the lie detector before the computer era was introduced by Cleve Backster. The Central Intelligence Agency (CIA) polygraph examiner introduced a completely new technique for analyzing the quantified graph. This allowed the examiners to provide much more effective and accurate results. The method presented, using a numerical analysis, has been used until today and is an absolute basic tool in obtaining reliable polygraph results.

Purpose of the study. The authors aim to make a thorough analysis of the aspects related to the particularities of applying polygraph systems during armed conflicts.

Methods and materials applied. In the process of the study, methods were applied: Analysis, synthesis, comparison and logical awareness. The materials used are the theoretical, normative and empirical material, the publications of the scientists in the field, as well as the corresponding national and international legislation.

Results and discussions. During World War I, Germany's secret agents flooded the United States, carrying out sabotage at factories that produced weapons and ammunition to support the army and the Allied fleet. On one day in 1917, German spies obtained military and political information from the safe of an American general. About 70 people were in the suspect circle, and Marston was tasked with finding the kidnapper. [2]

William Moulton Marston was the creator of the systolic blood pressure test, which became a component of modern polygraph. Marston's wife Elizabeth Holloway Marston suggested to William about a connection between emotion and blood pressure.

Following the examinations carried out, a person was identified from the circle of suspects who, according to the interpretations of psycho-physiological reactions, was exactly the one they were looking for. The conclusion proved to be correct: Taken under close surveillance, this man was detained shortly on his

New York în momentul predării documentului secret unui alt agent german.

Practica din acei ani a dovedit eficiența testului „blood pressure deception”, însă Primul Război Mondial la scurt timp a luat sfârșit, iar această metodă nu a mai fost susținută.

În 1935, Biroul Federal de Investigații al SUA a atras atenția asupra posibilităților poligrafului. Din 1938, specialistul FBI I. Coffey, un elev al lui L. Keeler, a început să folosească poligraful pentru a deconspira spionii. Cazul început de W. Marston în 1917, în așa mod, și-a găsit continuarea și dezvoltarea [3].

La începutul celui de-al Doilea Război Mondial, poligraful a fost utilizat pe scară largă pentru a proteja secretele de stat. Specialiștii uneia dintre firmele private au efectuat teste poligraf ca parte a implementării controalelor speciale asupra personalului care a lucrat la crearea bombei atomice la Centrul de Cercetare Oak Ridge.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, armata SUA a avut un grup de examinatori poligraf, cărora la sfârșitul războiului li sa dat sarcina importantă de a verifica 274 de prizonieri de război germani, care au aplicat pentru funcții înalte în poliția Germaniei de Vest post-belice.

Testările au fost efectuate de șapte specialiști poligraf. Conform constatărilor, 156 de subiecți erau eligibili pentru promovarea în funcții de conducere. În opt cazuri nu s-a ajuns la o concluzie unanimă a specialiștilor poligraf, iar restul de 110 persoane (40%) au fost recomandate de examinatorii poligraf pentru a fi respinse.

În cadrul interogărilor ulterioare, 27 din persoanele din cele respinse au recunoscut apartenența față de partidul nazist și o conlucrare cu serviciile SS sau Gestapo. Mai mult, o persoană a recunoscut că îndeplinea funcția de trezorer al partidului nazist în anii 1930.

Menționăm că testările cu aplicarea poligrafului au fost efectuate după verificările tradiționale ale candidaților, în cadrul cărora nu au fost identificate riscuri sau curențe în integritatea acestora.

Realizările examinatorilor poligraf nu au trecut neobservate de autorități, iar metoda de detectare a nesincerității a început să fie imple-

way from Washington to new York when he handed the secret document over to another German agent.

The practice of those years proved the effectiveness of the blood pressure deception test, but World War I shortly after ended and this method was no longer supported.

In 1935, the Federal Bureau of Investigation drew attention to the possibilities of polygraph. Since 1938, the FBI specialist I. Coffey, a student of L. Keeler, he started using the polygraph to expose the spies. The case started by W. Marston in 1917, in this way, found its continuation and development. [3]

At the beginning of World War II, polygraph was widely used to protect state secrets. In particular, specialists from one of the private firms conducted polygraph tests as part of the implementation of special controls on personnel who worked on the creation of an atomic bomb at the Oak Ridge Research Center.

During World War II, the US Army had a group of polygraph examiners, who at the end of the war were given the important task of checking 274 German prisoners of war, who applied for high positions in the post-war West German police.

The tests were carried out by seven polygraph specialists. According to the findings, 156 subjects were eligible for promotion to senior positions. In eight cases, a unanimous conclusion of polygraph specialists was not reached, and the rest - 110 people (40%) were recommended by polygraph examiners for rejection.

In subsequent interrogations, 27 of those rejected acknowledged belonging to the Nazi party and co-operation with the SS or Gestapo services. In addition, one person admitted to serving as treasurer of the Nazi party in 1930.

We should mention that the polygraph tests were carried out after the traditional checks of the candidates, during which no risks or deficiencies in their integrity were identified.

The achievements of the polygraph examiners did not go unnoticed by the authorities, and the method of detecting insincerity began to be actively implemented in the activities of US law enforcement agencies. In par-

mentată pe larg în activitățile agențiilor de aplicare a legii din SUA. În special, Central Intelligence Agency (CIA), creată în 1947, a început să aplice poligraful la selecția personalului și în procesul de planificare a operațiunilor speciale. În perioada anilor 1950, examinatorii poligraf îi verificau, fără excepție, pe toți cei care urmau să fie angajați în CIA. În aceeași perioadă, FBI și Serviciul Secret care era responsabil pentru securitatea conducerii de vârf a statului introduceau pe scară largă practica obligatorie a verificărilor poligraf vizavi de angajații săi.

În jur de 12% dintre cei capturați în al Doilea Război Mondial au fost prizonieri germani internați în spitalele SUA. Desigur, climatul politic național-socialist (nazist) care a influențat dezvoltarea personalității prizonierilor de război înainte de capturarea lor a dus la faptul că mulți dintre ei erau naziști în convingerile lor, în timp ce alții favorizau idealurile comunismului.

Din cauza neîncrederii și temerii autorităților americane cu privire la consecințele întoarcerii prizonierilor de război germani în Germania postbelică, în 1944 președintele Roosevelt și Departamentul de Război au decis să creeze o Divizie de Proiecte Speciale pentru prizonierii de război. Scopul principal al acestui proiect a fost o încercare de a schimba viziunea asupra lumii a prizonierilor, în conformitate cu tradițiile democratice, credințele și idealurile guvernului SUA. În conformitate cu aceasta, au fost înființate școli speciale de pregătire pentru prizonieri de război în Statele Unite [4].

Pentru a realiza scopul menționat supra, au fost intervievați 17 883 de prizonieri de război. De asemenea a fost inclusă și procedura de testare a inteligenței, onestității, convingerii politice și competenței profesionale. Ulterior, s-a luat decizia administrativă de a folosi testările poligraf pentru a identifica orice subiect nedorit și nesigur care ar fi putut trece procesul de screening pentru acest proiect important.

În acest context a fost format un grup din specialiștii poligraf, printre care era și renumitul Leonardo Keeler. Măsura descrisă mai sus a avut un dublu scop: stabilirea eficienței aplicării poligrafului, precum și evaluarea acurateței rezultatelor examinărilor poligraf în

particular, the Central Intelligence Agency (CIA), created in 1947, began applying the polygraph to personnel selection and special operations planning. By 1950, polygraph examiners had already checked everyone, without exception, who would be employed in the CIA. At the same time, the FBI and the secret Service, which was responsible for the security of top state management, actively introduced the practice of compulsory polygraph checks on its employees.

Around 12% of those captured in World War II were German prisoners admitted to U.S. hospitals. Of course, the national socialist political climate that influenced the development of the personality of prisoners of war before their capture led to the fact that many of them were Nazis in their beliefs, while others favored the ideals of communism.

Due to the distrust and fear of the US authorities regarding the consequences of the return of German prisoners of war to postwar Germany, in 1944, President Roosevelt and his War Department decided to create a division of special projects for prisoners of war.

The main purpose of this project was an attempt to change the prisoners' worldview in accordance with the democratic traditions, beliefs and ideals of the US government.

Under this, special training schools for prisoners of war were established in the United States. [4]

In order to achieve the above-mentioned goal, 17.883 prisoners of war were interviewed. It also included the procedure for testing intelligence, honesty, political conviction and professional competence.

Subsequently, the administrative decision was made to use the polygraph tests to identify any undesirable and unsafe subject who might have passed the screening process for this important project.

In this context, a group of polygraph specialists was formed, among which was the famous Leonardo Keeler.

The measure described above had a dual purpose: To establish the effectiveness of polygraph application, as well as to assess the accuracy of polygraph examination results compared to other methods of determining simu-

comparație cu alte metode de stabilire a comportamentului simulat.

Fiecare specialist poligraf a efectuat testările în camere separate, folosind poligrafal conceput de Keeler, care la acel timp înregistra: modificările tensiunii arteriale, parametrii pulsului, modificările respirației și reacția electrodermică [5].

Întrebările formulate în cadrul bateriilor de teste se refereau la:

- ✓ Ai fost vreodată membru al Partidului Nazist?
- ✓ Crezi acum în principiile naziste?
- ✓ Ai putea lua vreo măsură pentru a sabota planurile pacifatoare?
- ✓ Susții comunismul în Germania?
- ✓ Ai de gând să te alături mișcărilor de partizanat împotriva forțelor aliate?
- ✓ Ai fost vreodată membru al Gestapo-ului?
- ✓ Ai fost membru al S.S.?
- ✓ Intenționezi să cooperezi pe deplin cu forțele americane?
- ✓ Ai comis o infracțiune?
- ✓ Cunoști naziști printre camarazii tăi?
- ✓ Ai fost sincer în toate răspunsurile oferite ofițerilor americani?

După finalizarea programului, s-au obținut următoarele rezultate:

- 156 de prizonieri de război germani să fie considerați de încredere;
- 110 prizonieri germani nu pot fi considerați persoane de încredere;
- 8 rezultate nedeterminate.

Pe timpul existenței URSS, chiar dacă aparatul era considerat acolo ca un instrument pseudo științific, în laboratoarele KGB (serviciile secrete sovietice) sub parafa secretă era dezvoltată procedura testării cu aplicarea poligrafului.

Un caz documentat al aplicării poligrafului în conflictele armate este despre un pilot al unui avion de luptă al forțelor aeriene sovietice, care pe timpul operațiunilor din Afganistan (1979-1989) a fost doborât de inamic. Fiind prizonier o perioadă îndelungată, a reușit într-un final să ajungă pe teritoriul Pakistanului, de unde a fost preluat de către reprezentanții diplomați din Uniunea Sovietică.

În fața anchetatorilor care cercetau acea

lated behavior.

Each polygraph specialist performed separate chamber tests using Keeler's polygraph, which at that time recorded changes in blood pressure, pulse parameters, changes in breathing, and electro-dermal reaction. [5]

The questions raised in the test batteries concerned:

- ✓ Have you ever been a Member of the Nazi Party?
- ✓ Do you believe in Nazi principles now?
- ✓ Could you take any action to sabotage the pacifying plans?
- ✓ Do you support communism in Germany?
- ✓ Are you going to join the partisan movements against allied forces?
- ✓ Have you ever been a Member of the Gestapo?
- ✓ You were a Member of S.S. What?
- ✓ Do you intend to cooperate fully with American forces?
- ✓ Did you commit a crime?
- ✓ Do you know Nazis among your comrades?
- ✓ Have you been honest in all the answers given to American officers?

Following completion of the program, the following results were achieved:

- 156 german prisoners of war to be considered reliable;
- 110 german prisoners cannot be considered reliable persons;
- 8 undetermined results.

During the existence of the Soviet Union, even though the apparatus was recognized as a pseudo-scientific instrument, in the KGB laboratories (Soviet secret services) under the secret seal the procedure of testing with the application of polygraph was developed.

A documented case of polygraph application in armed conflicts is about a pilot of a Soviet Air force fighter jet, which during operations in Afghanistan (1979–1989), was shot down by the enemy. Being a prisoner for a long time, he finally managed to reach Pakistan from where he was taken over by diplomatic representatives from the Soviet Union.

In front of investigators investigating the cause, there was a dilemma: "Was the pilot re-

cauză a existat dilema: „Oare a fost pilotul recrutat de inamic?”

S-a decis să se apeleze la ajutorul specialiștilor poligraf din cadrul laboratorului specializat pe detecția comportamentului simulat din cadrul KGB. Testările au fost realizate de către profesorul universitar, doctor habilitat în drept, doctor în psihologie, Iuri Holodnîi.

Urmare a testărilor, examinatorul a stabilit că pilotul avionului nu a fost recrutat și că a reușit să evadeze de sine stătător. Acest rezultat nu a fost acceptat de către anchetatori, ei admitând că este o eroare. S-a convenit ca testările poligraf să fie repetate de un alt specialist poligraf, și anume conducătorul laboratorului de psihologie aplicativă din cadrul KGB, Iuri Azarov. Fiind repetată testarea, Azarov a obținut același rezultat și a fost menținută concluzia inițială a lui I. Holodnîi.

Peste câteva luni, armata sovietică a reușit să acapareze baza militară unde a fost deținut acel pilot și, printre multe acte găsite acolo, au fost identificate și documente în care au fost descrise detaliile detenției pilotului sovietic. Urmare a unei analize amănunțite, au fost dobândite dovezi de neapartenență a pilotului la acțiuni diversioniste [6].

Considerăm că exemplul descris supra reprezintă o situație când aplicarea poligrafului a permis stabilirea nevinovăției unei persoane. Mai mult decât atât, acest lucru a fost posibil în termene foarte scurte.

De remarcat că foarte solicitate sunt testările cu aplicarea poligrafului în cadrul conflictului armat din Ucraina. O echipă numeroasă de specialiști ucraineni (peste 100 de persoane), conduși de doctorul în psihologie, cercetător științific superior, președinta asociației operatorilor de poligraf din Ucraina, Tatiana Morozova, de la începutul conflictului armat efectuează testări pentru Ministerul Apărării din Ucraina. În fața specialiștilor poligraf sunt puse sarcini bine definite: de a identifica posibilitățile spioni, sabotori și alte persoane inamice, ce se strecoară printre prizonieri.

O altă categorie de persoane ce sunt testate se referă la voluntarii care vor să fie înrolați în rândurile Forțelor Armate ale Ucrainei. Se prezumă că forțele inamice vor infiltra persoane special pregătite, cu abilități de a or-

cruted by the enemy?”

He was decided to seek the help of polygraphologists from the laboratory specialized in the detection of simulated behavior within the KGB.

The tests were carried out by the current university professor, doctor habilitat in law, doctor in psychology, Mr. Iurie Holodny.

Following the tests, the examiner determined that the pilot of the plane was not recruited and that he managed to escape on his own. This result was not accepted by the investigators, admitting that it was an error. It was agreed that the polygraph tests should be repeated by another polygraphologist specialist, namely the head of the applied psychology Laboratory within the KGB, Mr. Iurie Azarov.

Repeated testing, Mr. Azarov achieved the same result and the initial conclusion of I. Holodny.

Later, a few months later, the Soviet army managed to seize the military base where that pilot was held, and among many acts found there, documents were also identified describing the details of the Soviet pilot's detention. Following a thorough analysis, evidence of the pilot's non-affiliation to diversionary actions was acquired.[6]

We consider that the example described above is a situation when the application of the polygraph allowed to establish the innocence of a person. Moreover, this was possible in very short terms of time.

The tests with polygraph application in the framework of the armed conflict in Ukraine are in high demand.

A large team of Ukrainian polygraphologists (over 100 specialists), led by the doctor in psychology, senior scientific researcher, president of the Ukrainian polygraphologists' association, Taiana Morozova, since the beginning of the armed conflict, are conducting tests for the Ministry of Defense of Ukraine.

In front of the polygraph specialists, there are well-defined tasks: To identify possible spies, saboteurs and other enemy persons who sneak among the prisoners.

Another category of people who are tested refers to volunteers who want to be enrolled in the Armed Forces of Ukraine. It is assumed

ganiza operațiuni de sabotaj.

Există un interes sporit în examinarea persoanelor ce declară că sunt victime ale crimelor de război. De asemenea, se atestă un flux mare de persoane ce solicită ajutorul autorităților în calitate de refugiați, victime ale războiului, dar în realitate nu dețin acest statut.

Specialiștii poligraf ucraineni aplică o metodă proprie de testare (МВСИ - методика выявления скрываемой информации), autoare fiind Tatiana Morozova. Ea afirmă că este o metodă extrem de eficientă și cu o acuratețe înaltă. Astfel, metoda alcătuirii bateriei de teste este destul de simplă, cu utilizarea a trei tipuri de întrebări (întrebări de sacrificiu, întrebări neutre și întrebări ce se referă la fondul cauzei). Răspunsurile se încadrează în formele: „da”, „nu”, „nu cunosc”.

Seturile de întrebări de obicei se compun din patru baterii generale și o baterie pentru persoanele confirmate ca fiind vinovate. Se aplică teste de stimulare, de diagnosticare și de fond.

Considerăm că specialiștii ucraineni au adaptat metoda elaborată de David T. Lykken în anul 1959, în raportul din 2003 al Consiliului Național de Cercetare al SUA menționându-se faptul că acuratețea acestor teste este de 88% [7].

Trecând prin prisma experienței conflictului Transnistrean, este cunoscut faptul că un număr mare de armament ajunge necontrolat pe mâna civililor. Astfel devine foarte mare probabilitatea **că o parte din acest armament va ajunge și în Republica Moldova.**

Considerăm că R. Moldova este un producător de securitate pentru spațiul european, formând împreună cu țările membre UE o centură de protejare fortificată la frontiera cu războiul și, în această ordine de idei, *neglijarea posibilităților tehnice ale unui poligraf ar presupune respingerea unei metode eficiente, științifice și necostisitoare de obținere a informațiilor.*

Rezumând cele expuse mai sus, **considerăm că** sistemele computerizate de detecție a comportamentului simulat reprezintă mijloace tehnice eficiente, cu un profund suport științific, care au o arie largă de aplicativitate și care extind posibilitățile în cadrul obținerii informațiilor ascunse, pe care cu greu le-am fi putut obține în orice alt mod.

that enemy forces will infiltrate specially trained personnel with the ability to organize sabotage operations.

There is a growing interest in examining people who claim to be victims of war crimes. There is a large flow of people seeking the help of the authorities as refugees, victims of war, but in reality they do not have this status.

Ukrainian polygraphologists apply their own polygraph test method (МВСИ - методика выявления скрываемой информации), author being Tatiana Morozova. She says it is an extremely effective method with high accuracy.

The method of making up the battery of tests is quite simple: Three types of questions (sacrificial questions, neutral questions and questions related to the background of the cause).

The answers fall into the forms: Yes, no, I don't know.

The question sets usually consist of 4 general batteries and 1 battery for people confirmed to be guilty. Stimulation, diagnostic and background tests are applied.

We believe that Ukrainian specialists have adapted the method developed by David T. Lykken in 1959, which in the 2003 report of the US national Research Council was mentioned that the accuracy of these tests is 88%. [7]

Passing through the experience of the Transnistrian conflict, it is known that a large number of weapons end up unchecked in the hands of civilians. It is very likely that some of this weaponry will reach the Republic of Moldova as well.

We believe that the Republic of Moldova is a security producer for the European space, forming together with the EU Member countries a fortified security belt at the border with war and in this connection, neglecting the technical possibilities of a polygraph would imply the rejection of an effective method, scientific and inexpensive to obtain information.

Summarizing the above, we consider that computer systems for detecting simulated behavior are technical means with deep scientific support, which have a wide range of applicability and which extend the possibilities in obtaining hidden information, which we could hardly have obtained in any other way.

Referințe bibliografice***Bibliographical references***

1. Encyclopaedia Britannica Almanac 2003.
2. William Moulton Marston împreună cu soția sa Elizabeth Holloway a inventat un prototip timpuriu al poligrafului.
3. Marston, W. M. (1917). Systolic blood pressure symptoms of deception. *Journal of Experimental Psychology*, 2(2), 117–163.
4. The Secret POW Camp That Fought Nazi Ideology.
5. Linehan, J.G. An aspect of World War II use of the polygraph. *Polygraph*. 1978. 7 (3). P. 233–239.
6. Российская газета - Федеральный выпуск: №136 (6707), pag. 12.
7. Current status of forensic lie detection with the comparison question technique: An update of the 2003 National Academy of Sciences report on polygraph testing. *Law Hum Behav*. 2019 Feb.
8. Приказ Министерства обороны Украины 14.04.2015 г. № 164 “Об утверждении Инструкции по организации и проведению психофизиологического исследования персонала с применением полиграфа в Министерстве обороны Украины и Вооруженных Силах Украины”.
9. Приказ СБУ от 04.02.2016 № 45 “Об утверждении Инструкции о порядке проведения служебных расследований и служебных проверок в отношении военнослужащих Службы безопасности Украины”.

Despre autori:**Iurie ODAGIU,**

*doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii și managementul
calității al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: criminalistic@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-2474-5299*

Andrei LUNGU,

*doctorand, Școala doctorală „Științe penale și
drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ofițer principal, Secția proiecte și dezvoltare
instituțională,
master în drept, master în psihologie
e-mail: andrei.lungu@mai.gov.md
ORCID: 0000-0003-0214-828X*

About authors:**Iurie ODAGIU,**

*PhD, associate professor
prorector for studies and quality management
of the Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: criminalistic@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-2474-5299*

Andrei LUNGU,

*PhD student, Doctoral school “Criminal Science
and Public Law” of the Academy “Ștefan cel
Mare” of the MIA
chief officer, Projects and Institutional
Development Unit
master of law, master’s degree in psychology
e-mail: andrei.lungu@mai.gov.md
ORCID: 0000-0003-0214-828X*

INCRIMINAREA INDIRECTĂ A FAPTELOR DE EXPLOATARE SEXUALĂ A PERSOANELOR ÎN LEGISLAȚIA DIFERITOR STATE

Iurie LARII,
doctor în drept, profesor universitar
Oleg POHILĂ,
doctor în drept

Prevenirea și combaterea fenomenului exploatareii sexuale a ființelor umane s-a transformat într-o problemă globală, urmând a fi soluționată prin conjugarea eforturilor și coordonarea acestei activități la nivelul întregii comunități mondiale, îndeosebi a organelor de drept ale statelor. Prin urmare, o activitate similară realizată în Republica Moldova este imposibilă fără a lua în considerare experiența internațională în acest domeniu. Este vorba, mai întâi de toate, despre studierea și cunoașterea legislației străine care reglementează răspunderea penală pentru exploatarea sexuală a persoanelor.

Cuvinte-cheie: exploatare sexuală, trafic de ființe umane, trafic de copii, sclavie, prostituție, proxenetism, pornografie.

INDIRECT CRIMINALIZATION OF SEXUAL EXPLOITATION ACTS OF PERSONS UNDER THE LEGISLATION OF DIFFERENT STATES

Iurie LARII,
PhD, university professor
Oleg POHILĂ,
PhD

Preventing and combating the phenomenon of sexual exploitation of human beings has become a global problem, to be solved by combining efforts and coordination of this activity throughout the world community, especially the law enforcement bodies of the states. Therefore, a similar activity carried out in the Republic of Moldova is impossible without taking into account the international experience in this field. It is, first of all, about studying and knowing the foreign legislation that regulates criminal liability for the sexual exploitation of persons.

Keywords: sexual exploitation, trafficking in human beings, child trafficking, slavery, prostitution, pimping, pornography.

Introducere. Atât legislația unor țări, cât și normele dreptului internațional asociază exploatarea sexuală cu traficul de ființe umane. Din aceste considerente, răspunderea pentru exploatarea sexuală este prevăzută, în mare parte, în limitele răspunderii pentru traficul de ființe umane. Anume acest fapt a condiționat aria de investigație a problemei abordate în respectivul articol.

Studiul problematicii vizate în legislația penală a diferitor state demonstrează că acestea se divizează convențional în trei grupuri.

La primul grup se referă acele state în a căror legislație penală sunt evidențiate normele ce stabilesc răspundere pentru exploatarea sexuală, neavând o legătură directă cu alte categorii de infracțiuni. În același timp, este prevăzută răspunderea penală pentru comiterea infracțiunilor omogene – traficul de ființe umane, sclavia, comerțul cu sclavi (Franța, Israel, Spania, Suedia etc.).

Introduction. The legislation of some countries, as well as the norms of international law, associated sexual exploitation with trafficking in human beings. For these reasons, liability for sexual exploitation is provided, for the most part, within the limits of liability for human trafficking. This fact conditioned the area of investigation of the problem studied in the respective article.

The study of the issues addressed in the criminal legislation of different states demonstrates that they are conventionally divided into three groups.

The first group refers to those states in whose criminal legislation the rules establishing liability for sexual exploitation are highlighted, not having a direct connection with other categories of crimes. At the same time, criminal liability is provided for committing homogeneous crimes – trafficking in human beings, slavery, slave trade (France, Israel, Spain,

Al doilea grup de state sunt cele în care, conform legislației lor penale, răspunderea pentru exploatarea sexuală este stabilită în cadrul traficului de ființe umane și a comerțului cu sclavi (Austria, Germania, Italia, Elveția, Olanda, Australia, SUA, Canada etc.).

La cel de al treilea grup se referă statele în a căror legislație penală nu este prevăzută răspunderea pentru exploatarea sexuală, această noțiune nefiind specificată direct în textul legii. Însă există norme care stabilesc răspundere pentru infracțiunile conexe (traficul de ființe umane, sclavia, comerțul cu sclavi etc.), care au un caracter preventiv și contribuie la faptul ca persoanele ce au suferit în urma infracțiunilor prevăzute de lege să nu devină ulterior victime ale exploatării sexuale (Polonia, România, Federația Rusă, Turcia, San Marino, Norvegia, Japonia etc.).

Conținut de bază. În capitolul XXXII, „Infracțiuni contra securității publice”, din *Codul penal al Poloniei* [1] este prevăzută o normă specială care stabilește răspundere penală pentru cei ce se ocupă cu traficul de ființe umane, chiar și cu acordul acestora din urmă (§ 1, art. 253), precum și pentru persoanele vinovate care, contrar cerințelor legii, se ocupă cu organizarea înfierii copiilor în scopul obținerii unor beneficii materiale (§ 2, art. 253).

Codul penal al României [2], în titlul I, „Infracțiuni contra persoanei”, capitolul VII, „Traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile”, incriminează o serie de fapte care se referă la exploatare, inclusiv sexuală, fiind vorba atât de persoane mature, cât și de minori. Astfel, legiuitorul a incriminat în acest capitol sclavia (art. 209), traficul de persoane (art. 210), traficul de minori (art. 211), proxenetismul (art. 213), folosirea serviciilor unei persoane exploatare (art. 216), folosirea prostituției infantile (art. 2161). Prin urmare, deși legiuitorul român nu a specificat direct în textul legii despre ce fel de exploatare este vorba, totuși aceasta rezultă din dispoziția normei incriminatoare.

Codul penal al Turciei [3], la capitolul VI, „Infracțiunile contra libertății muncii”, prevede răspundere penală pentru persoanele care efectuează recrutarea, răpirea, transportarea, predarea, adăpostirea sau deținerea oamenilor prin amenințări sau prin alte forme de constrângere, escrocherie, înșelăciune, abuz de

Sweden, etc.).

The second groups of states are those that, according to their criminal legislation, liability for sexual exploitation are established in the context of human trafficking and the slave trade (Austria, Germany, Italy, Switzerland, Holland, Australia, USA, Canada, etc.).

The third group refers to states whose criminal legislation does not provide for liability for sexual exploitation, this notion not being specified directly in the text of the law. But there are rules that establish liability for related crimes (trafficking in human beings, slavery, slave trade, etc.), which have a preventive character and contribute to the fact that people who have suffered as a result of the crimes provided for by law do not later become victims of sexual exploitation (Poland, Romania, Russian Federation, Turkey, San Marino, Norway, Japan, etc.).

Basic content. In Chapter XXXII, “Crimes against Public Security”, of the *Polish Criminal Code* [1] a special rule is provided, that establishes criminal liability for those who deal with the trafficking in human beings, even with their consent (§ 1, art. 253), as well as for guilty persons who against the law, organize children adoption for the sake of obtaining material benefits (§ 2, art. 253).

The Criminal Code of Romania [2], in title I, “Offenses against the Person”, chapter VII, “Trafficking and Exploitation of Vulnerable People”, criminalizes a series of acts that refer to exploitation, including sexual, both of adults and minors. Thus, in this chapter, the legislator criminalized slavery (art. 209), trafficking in human beings (art. 210), trafficking of minors (art. 211), pimping (art. 213), using the services of an exploited person (art. 216), and using child prostitution (art. 2161). Therefore, although the Romanian legislator did not directly specify in the text of the law what kind of exploitation it is about, it nevertheless results from the provision of the incriminating norm.

The Criminal Code of Turkey [3], in particular chapter VI, “Offenses against Labor Freedom”, provides criminal liability for persons who recruit, kidnap, transport, hand over, shelter or hold people through threats or other forms of coercion, fraud, deception, abuse of power or using their vulnerability, in order to obtain their consent for the purpose to exploit

putere sau folosindu-se de vulnerabilitatea lor, pentru obținerea acordului acestora în scop de a-i exploata, care include munca sau acordarea forțată de servicii, sclavia sau practicarea unor tradiții similare sclaviei, o stare dependentă sau extirparea de organe (art. 201/b). Comiterea unei astfel de infracțiuni în privința persoanelor minore care nu au atins vârsta de 18 ani, precum și săvârșirea acestor acțiuni infracționale de către o grupare criminală va agrava răspunderea penală.

Codul penal al Republicii San Marino [4], în capitolul II, „Infracțiuni contra libertății personale”, incriminează traficul de ființe umane și sclavia (art. 168), precum și convertirea la sclavie (art. 167).

Codul penal al Japoniei [5], la art. 226, „Capturarea și trimiterea oamenilor peste hotare și traficul de ființe umane”, prevede răspundere pentru acele categorii de persoane care vând sau cumpără o altă persoană pentru trimiterea acesteia peste hotarele Japoniei sau trimit peste hotarele țării o persoană capturată ori traficată.

Și *Codul penal al Norvegiei* [6] conține o normă specială care interzice sclavia sau traficul de sclavi. Astfel, în capitolul XXI, „Infracțiuni contra libertății personale”, este prevăzută răspundere penală pentru persoana implicată în acțiuni care convertesc la sclavie o altă persoană sau oferă complicitate la aceasta, se ocupă cu traficul de sclavi sau sunt complici la aceasta, transportă sclavi sau persoane destinate de a fi vândute în sclavie (art. 225).

Într-un șir de state au fost aprobate legi speciale destinate combaterii traficului de ființe umane, însă unii specialiști în domeniu au mai multe dubii referitoare la eficacitatea acestora.

Așadar, sunt considerate ineficiente reglementările existente în legislația penală a Norvegiei, unde normele despre combaterea traficului de ființe umane au condiționat necesitatea aprobării unui decret special cu privire la asigurarea aplicării legislației ce vizează traficul de ființe umane și procedurile administrative care „incriminează traficul de ființe umane” [7].

În conformitate cu pct. 1, art. 2 din ordonanța nr. 2001/4 a Misiunii Organizației Națiunilor Unite din Kosovo cu privire la interzicerea

them, which includes forced labor or service, slavery or practices similar to slavery, a dependent state or the removal of organs (art. 201/b). The commission of such a crime against minors who have not reached the age of 18, as well as the commission of these criminal actions by a criminal group will aggravate criminal liability.

The Criminal Code of the Republic of San Marino [4], in particular chapter II, “Crimes against Personal Freedoms”, criminalizes human trafficking and slavery (art. 168), as well as conversion to slavery (art. 167).

The Criminal Code of Japan [5], in art. 226, “Capturing and Sending People Abroad and Trafficking in Human Beings”, provides liability for those categories of persons who sell or buy another person for sending him outside Japan or send a captured or trafficked person outside the country.

Furthermore, *the Criminal Code of Norway* [6] contains a special rule that prohibits slavery or slave trafficking. Thus, in chapter XXI, “Crimes against Personal Freedoms”, criminal liability is provided for the person involved in actions that convert another person into slavery or offer complicity to it, deal with the slave trade or are complicit in it, transport slaves or people intended to be sold into slavery (art. 225).

In a number of states, special laws aimed at combating human trafficking have been approved, but some specialists in the field have more doubts about their effectiveness.

Therefore, the existing regulations in the criminal legislation of Norway are considered ineffective, where the rules on combating human trafficking conditioned the need to approve a special decree regarding the enforcement of the legislation aimed at human trafficking and the administrative procedures that “criminalize human trafficking” [6].

In accordance with point 1 of art. 2 of the ordinance no. 2001/4 of the United Nations Mission in Kosovo on the Prohibition of Trafficking in Human Beings in Kosovo, any person who participates or attempts to participate in trafficking in human beings shall be subject to a prison sentence from 2 to 12 years [7]. The following are considered qualified circumstances that aggravate criminal liability: commission of the mentioned crime regarding the person who

traficului de ființe umane în Kosovo, orice persoană care participă sau încearcă să participe la traficul de ființe umane va fi supusă unei pedepse cu închisoare de la 2 la 12 ani [7]. În calitate de circumstanțe calificate care agravează răspunderea penală sunt considerate următoarele: săvârșirea respectivei infracțiuni în privința persoanei care nu a atins vârsta de 18 ani, precum și organizarea unei grupări care are ca scop traficul de ființe umane.

În legătură cu schimbările radicale care au avut loc în ultimele trei decenii, legate de reorganizarea unor state și apariția altor state noi în spațiul post-sovietic, care și-au creat ulterior legislația lor națională, considerăm necesar de a examina succint normele legislației penale din aceste țări, ce reglementează răspunderea pentru exploatarea sexuală în contextul traficului de ființe umane. Fără a exagera, se poate afirma că dinamica sporită a acestui tip de infracțiuni din cadrul țărilor sus-menționate reprezintă o problemă destul de acută, fapt care a condiționat introducerea normelor penale ce corespund în mare parte principiilor de bază și dispozițiilor dreptului internațional în domeniul combaterii exploatării sexuale și a traficului de persoane.

Codul penal al Republicii Belarus [8], în capitolul 22, „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei”, se regăsește norma penală care prevede răspundere pentru traficul de ființe umane (art. 181). Conform prevederilor acestei norme, traficul de ființe umane presupune recrutarea, transportarea, transmiterea, primirea sau adăpostirea persoanei în scop de exploatare, prin înșelăciune, abuz de încredere, aplicarea violenței nepericuloase pentru viața ori sănătatea victimei sau amenințarea cu aplicarea unei astfel de violențe (alin. (1)). În calitate de circumstanțe agravante ale acestei infracțiuni legiuitorul belarus a prevăzut traficul de ființe umane săvârșit: asupra a două sau mai multor persoane; cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea victimei ori amenințarea cu aplicarea unei astfel de violențe; în scop de profit; de către un grup de persoane cu înțelegere prealabilă; de către o persoană care s-a folosit de situația sa de serviciu; de către persoane care au mai comis anterior infracțiuni prevăzute de articolul 181 sau de articolele 171, 1711, 1811, 187, ali-

has not reached the age of 18, as well as the organization of a group whose purpose is human trafficking.

With reference to the radical changes that have taken place during the last three decades, related to the reorganization of some states and the emergence of other new states in the post-Soviet space, which subsequently created their national legislation; we consider it necessary to briefly examine the norms of criminal legislation from these countries that regulate liability for sexual exploitation in the context of human trafficking. Without any exaggeration, it may be stated that the increased dynamics of this type of crime within the above-mentioned countries represents a rather acute problem, a fact that conditioned the introduction of criminal rules that largely correspond to the basic principles and provisions of international law in the field combating sexual exploitation and human trafficking.

In the Criminal Code of the Republic of Belarus [8], in chapter 22, “Crimes against the Freedom, Honor and Dignity of the Person”, there is the criminal law that provides liability for human trafficking (art. 181). According to the provisions of this rule, human trafficking involves recruiting, transporting, transmitting, receiving or sheltering the person for the purpose of exploitation, through deception, abuse of trust, the application of violence that is not dangerous to the victim’s life or health, or the threat of such violence (paragraph (1)). As aggravating circumstances of this crime, the Belarusian legislator provided for committed human trafficking: upon two or more persons; with the application of violence dangerous for the life or health of the victim or the threat of such violence; for the purpose of profit; by a group of people with prior agreement; by a person who used his work situation; by persons who have previously committed crimes provided for by Article 181 or the articles 171, 1711, 1811, 187, paragraphs 2 and 3 of the article 3431 of the present Code; on a woman whom the guilty person knew for sure was pregnant; with the transportation of the person across the borders of the country; regarding a minor (paragraph (2)); by an organized group; which recklessly caused the death of the victim or serious bodily injury, AIDS infection or other seri-

neatele 2 și 3 ale articolului 3431 din prezentul Cod; asupra unei femei despre care persoana vinovată cunoștea cu certitudine că este însărcinată; cu transportarea persoanei peste hotarele țării; în privința unui minor (alin. (2)); de către un grup organizat; acțiuni care au cauzat din imprudență decesul victimei sau vătămări corporale grave, infectarea cu SIDA ori alte consecințe grave (alin. (3)).

Este importantă și nota de la art. 181, care explică esența exploatării, avându-se în vedere constrângerea ilegală a unei persoane de a lucra sau a furniza servicii (inclusiv acte sexuale, mamă-surogat, extirparea organelor și/sau țesuturilor umane) în cazul în care, din motive independente de voința sa, nu poate refuza să efectueze lucrări (servicii), inclusiv sclavie sau practici similare sclaviei.

În ceea ce privește *Codul penal al Federației Ruse* [9], la art. 1271 „Traficul de persoane”, este incriminată fapta de vânzare-cumpărare a persoanei, alte tranzacții comise în privința ei, precum și recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea acesteia în scop de exploatare. După cum reiese din dispoziția normei incriminatoare, este vorba despre diferite forme de exploatare. Totuși, în comparație cu alte legislații penale, în nota de la art. 127.1. este definită exploatarea în sensul respectivului articol, adică folosirea persoanei în prostituție sau în alte forme de exploatare sexuală, sclavia și starea de servitute.

Codul penal al Federației Ruse incriminează separat unele forme de exploatare sexuală în capitolul XXV, „Infrațiuni contra sănătății populației și a moralității publice”. Astfel, este vorba despre implicarea în practicarea prostituției (art. 240), profitarea de servicii sexuale oferite de un minor (art. 2401), producerea și comercializarea ilegală a materialelor sau obiectelor cu conținut pornografic (art. 242), producerea și comercializarea materialelor sau obiectelor cu conținut pornografic al minorilor (art. 2421), implicarea minorilor în scopuri de producere a materialelor sau obiectelor cu conținut pornografic (art. 2421). Prin urmare, constatăm că legiuitorul rus, reieșind din faptul că fenomenul pornografiei, îndeosebi a celei infantile, a luat amploare în ultima perioadă de timp, a incriminat mai multe categorii de fapte care prezintă un pericol social sporit pentru tâ-

ous consequences (paragraph (3)).

The note from art. 181 is also important, which explains the essence of exploitation, considering the illegal coercion of a person to work or provide services (including sexual acts, surrogate motherhood, removal of human organs and/or tissues) if, for reasons beyond his control, he cannot refuse to perform work (services), including slavery or practices similar to slavery.

Regarding the *Criminal Code of the Russian Federation* [9], in art. 1271 “Human Trafficking”, the act of buying and selling the person, other transactions committed regarding him, as well as recruiting, transporting, transferring, harboring or receiving him for the purpose of exploitation are criminalized. As it appears from the provision of the incriminating norm, it is about different forms of exploitation. However, compared to other criminal legislation, in the note from art. 1271 exploitation in the sense of that article is defined, i.e. the use of the person in prostitution or in other forms of sexual exploitation, slavery and the state of servitude.

The Criminal Code of the Russian Federation separately criminalizes some forms of sexual exploitation in Chapter XXV, “Crimes against the Health of the Population and Public Morality”. Thus, we are talking about involvement in the practice of prostitution (art. 240), taking advantage of sexual services offered by a minor (art. 2401), illegal production and sale of materials or objects with pornographic content (art. 242), production and sale of materials or objects with pornographic content of minors (art. 2421), involvement of minors in the production of materials or objects with pornographic content (art. 2421). Therefore, we find that the Russian legislator, based on the fact that the phenomenon of pornography, especially child pornography, has increased in the last period of time, has criminalized several categories of acts that present an increased social danger for the young generation.

The Criminal Code of Ukraine [10], in art. 149 “Trafficking in Human Beings or Other Illegal Operations of Transmission of the Person”, criminalizes the criminal actions consisting in the sale or other way of transferring the person for payment, performing other illegal op-

năra generație.

Codul penal al Ucrainei [10], în art. 149 „Traficul de ființe umane sau alte operațiuni ilegale de transmitere a persoanei”, incriminează acțiunile criminale care constau în vinderea sau un alt mod de transmitere a persoanei contra plată, efectuarea în privința sa a altor operațiuni ilegale legate de transportarea legală sau ilegală a ei peste frontiera de stat a Ucrainei, pentru a o vinde sau transmite ulterior altei (altor) persoane, în scopul exploatării sexuale, implicării în porno-business, atragerii în activitate criminală, în sclavie, înfierea copiilor în scopuri comerciale, folosirea în conflicte armate, exploatarea muncii acestora (alin. (1)). Respectivul acțiuni infracționale se sancționează cu închisoare de la trei la opt ani.

Ca agravante ale acestei infracțiuni sunt considerate: comiterea aceluiași acțiuni împotriva unui minor, de către mai multe persoane, în mod repetat, de către un grup de persoane cu înțelegere prealabilă, cu folosirea situației de serviciu sau de către o persoană față de care victima se afla în dependență materială sau o altă dependență (alin. (2)); de către un grup organizat sau legate de scoaterea ilegală a copiilor din țară ori refuzul de a-i întoarce în Ucraina, sau în scopul extirpării organelor ori țesuturilor umane pentru transplant ori donare violentă (forțată) sau dacă au cauzat consecințe grave (alin. (3)). Pedepsa maximă pentru comiterea acestor acțiuni infracționale este de 15 ani închisoare cu confiscarea averii.

Codul penal al Azerbaidjanului [11] conține norme care prevăd răspundere penală atât pentru exploatarea sexuală legată de traficul de minori, cât și pentru sclavie. În conformitate cu legislația Azerbaidjanului este prevăzută răspunderea penală pentru traficul minorului sau efectuarea altor operațiuni ilegale în privința minorului, prin transmiterea acestuia sau intrarea în posesia lui (alin. (1), art. 173).

Conform prevederilor art. 106 Cod penal al Azerbaidjanului, comerțul cu sclavi presupune întreținerea unei persoane în scop de a-l transforma în sclav sau de a-l folosi ca sclav, vinderea sau schimbul acestuia, dispunerea de el, precum și orice alt act legat de comerțul cu sclavi sau de transportul lor, sau sclavia sexuală ori atentarea la libertatea sexuală bazată pe sclavie (alin. (3), art. 106).

erations related to his/her legal or illegal transportation across the state border of Ukraine in order to sell or later transfer him/her to another (others) people, for the purpose of sexual exploitation, involvement in porno-business, involvement in criminal activity, slavery, adoption of children for commercial purposes, use in armed conflicts, exploitation of their labor (paragraph (1)). The respective criminal actions are punishable by imprisonment from three to eight years.

As aggravating factors of this crime are considered the following: committing the same actions against a minor, by several people, repeatedly, by a group of people with prior agreement, with the use of the service situation or by a person on whom the victim was in material dependence or another dependence (paragraph (2)); by an organized group or related to the illegal removal of children from the country or the refusal to return them to Ukraine, or for the purpose of removing human organs or tissues for transplantation or violent (forced) donation, or if they caused serious consequences (paragraph (3)). The maximum penalty for committing these criminal actions is 15 years of imprisonment with confiscation of assets.

The Criminal Code of Azerbaijan [11] contains rules that provide for criminal liability both for sexual exploitation related to the trafficking of minors and for slavery. According to the legislation of Azerbaijan, criminal liability is provided for the trafficking of the minor or the performance of other illegal operations with regard to the minor, by passing him or entering his possession (paragraph (1), art. 173).

According to the provisions of art. 106 of the Criminal Code of Azerbaijan, the slave trade involves keeping a person for the purpose of turning him into a slave or using him as a slave, selling or exchanging him, disposing of him, as well as any other act related to the slave trade or their transportation, or sexual slavery or encroachment on sexual freedom based on slavery (paragraph (3), art. 106).

In relation to the mentioned legislative provisions, some researchers find that it is not quite justified to narrow the circle of victims and restrict them only to the category of people transformed into slaves or to those who are already in a state of slavery. In many cases

În legătură cu prevederile legislative menționate, unii cercetători constată că nu este destul de justificată restrângerea cercului de victime și restricționarea acestora doar la categoria de persoane transformate în sclavi sau la cele care deja sunt în stare de sclavie. În multe cazuri victime ale traficului de ființe umane și ale exploatării sexuale sunt persoanele care nu se încadrează în noțiunea de „sclav”, în sensul Convenției cu privire la sclavie, fiind vorba de acea persoană în privința căreia se realizează toate sau unele forme de uzurpare, inerente dreptului de proprietate [12, p. 36-37].

Ca și în cazul Republicii Moldova, mai mulți legiuitori (Azerbaidjan, Georgia, Kazahstan, Tadjikistan etc.) evidențiază ca infracțiune distinctă cu un pericol social sporit traficul de copii în scopul exploatării sexuale.

Așadar, *Codul penal al Georgiei* [13], la art. 172, „Săvârșirea operațiunilor ilegale în privința minorului în scop de a-l înfia”, incriminează fapta care constă în cumpărarea (alin. (1)), vânzarea (alin. (2)) minorului sau efectuarea altor operațiuni ilegale în privința lui în scop de a-l înfia.

În *Codul penal al Lituaniei* [14] normele care reglementează răspunderea pentru traficul de ființe umane sunt plasate în diferite capitole. Așadar, în capitolul XX, „Infracțiuni contra libertății persoanei”, se regăsește art. 147, „Traficul de ființe umane”, unde este prevăzută răspunderea penală pentru cei care în scopul obținerii unui beneficiu material sau a altui beneficiu personal au vândut, au cumpărat sau prin altă modalitate au transmis sau au obținut o persoană.

Vinderea sau cumpărarea copilului, ca infracțiune separată prevăzută la art. 157, este plasată în capitolul XXIII, „Infracțiuni sau alte fapte penale comise contra copilului și a familiei”. Conform prevederilor acestui articol, răspunderii penale este supusă acea persoană care a cumpărat, a vândut sau prin alte mijloace a cedat sau a obținut un copil minor.

În capitolul XV, „Infracțiuni contra omnirii și infracțiuni militare”, este prevăzută răspunderea penală pentru tratamentul necorespunzător al oamenilor interzis de dreptul internațional, inclusiv traficul de ființe umane și sclavia sexuală (art. 100). Este relevant faptul că mărimea sancțiunilor pentru traficul de

victims of human trafficking and sexual exploitation are people who do not fall under the concept of “slave”, in the sense of the Slavery Convention, being that person in respect of whom all or some forms of usurpation are carried out, inherent in the property right [12, p. 36-37].

As in the case of the Republic of Moldova, several legislators (Azerbaijan, Georgia, Kazakhstan, Tajikistan, etc.) highlight the trafficking of children for the purpose of sexual exploitation as a distinct crime with an increased social danger.

Thus, *the Criminal Code of Georgia* [13], in art. 172, “Committing of Illegal Operations Regarding the Minor in Order to Adopt Him”, criminalizes the act of buying (paragraph (1)), selling (paragraph (2)) the minor or performing other illegal operations with regard to him with the aim of his adopting.

In the *Criminal Code of Republic of Lithuania* [14] the rules governing liability for human trafficking are placed in different chapters. Therefore, in chapter XX, “Crimes against Personal Liberties”, art. 147, “Trafficking in Human Beings”, where criminal liability is provided for those who, for the purpose of obtaining a material or other personal benefit, sold, bought or in another way transmitted or obtained a person.

Selling or buying the child, as a separate crime provided for in art. 157, is placed in chapter XXIII, “Crimes or Other Criminal Acts Committed against the Child and the Family”. According to the provisions of this article, the person who bought, sold or by other means gave away or obtained a minor child is subject to criminal liability.

In Chapter XV, “Crimes against Humanity and Military Crimes”, criminal liability is provided for the improper treatment of people prohibited by international law, including human trafficking and sexual slavery (art. 100). It is relevant that the size of the sanctions for human trafficking as crimes against humanity exceeds almost twice the size of the sanctions provided for the trafficking of minors that threaten human freedom, the rights of the child and the family.

In *the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan* [15], in chapter I, “Crimes against the Person”, art. 128 “Recruitment of People for Exploitation” is placed, which regulates the

persoane ca infracțiuni contra umanității depășește aproape de două ori mărimea sancțiunilor prevăzute pentru traficul de minori care atentează asupra libertății omului, a drepturilor copilului și a familiei.

În Codul penal al Republicii Kazahstan [15], la capitolul I, „Infracțiuni contra persoanei”, este plasat art. 128, „Recrutarea oamenilor pentru exploatare”, care reglementează răspunderea penală pentru recrutarea prin înșelăciune a persoanelor în scop de exploatare sexuală sau alt tip de exploatare (alin. (1), art. 128). De remarcat că, conform prevederilor acestui articol, se pedepsește doar activitatea celor ce recrutează, însă, în opinia noastră, pericolul public care survine din partea celor care realizează sau organizează exploatarea sexuală este mai mare.

Totodată, capitolul II, „Infracțiuni contra familiei și minorilor”, conține art. 133, „Traficul de minori”, în conformitate cu care se pedepsește vânzarea-cumpărarea minorului sau efectuarea altor operațiuni în privința minorului sub formă de transmitere sau de deținere a acestuia (alin. (1), art. 133).

Răspunderea penală se va agrava în cazul comiterii repetate a infracțiunilor în privința a doi sau mai mulți minori, de către un grup de persoane cu înțelegere prealabilă sau de către un grup criminal organizat, cu folosirea situației de serviciu, prin transportarea peste hotarele Kazahstanului, în scopul implicării minorului în comiterea unor infracțiuni sau alte fapte antisociale, cu scopul extirpării de la minor a organelor sau țesuturilor pentru transplant, precum și în cazul când, din imprudență, au provocat decesul minorului sau alte consecințe grave (alin. (2), art. 133).

Codul penal al Tadjikistanului [16], la fel ca și cel al Kazahstanului, prevede răspundere penală doar pentru recrutarea persoanelor prin înșelăciune în scopul exploatării sexuale sau al altui gen de exploatare (alin. (1), art. 132). Va spori răspunderea penală comiterea infracțiunii în grup (inclusiv organizat), în privința unui copil sau a unei persoane minore, repetat, în scopul transportării ei peste hotarele țării, în cazul existenței unei recidive deosebit de periculoase (alin. (2) și (3) ale art. 132). Aceste infracțiuni sunt plasate de legiuitor în capitolul XVII, „Infracțiuni contra persoanei”.

criminal liability for recruitment by deception of people for the purpose of sexual exploitation or other type of exploitation (paragraph (1), art. 128). It should be noted that, according to the provisions of this article, only the activity of those who recruit is punished, but, in our opinion, the public danger arising from those who carry out or organize sexual exploitation is greater than in the case of those who obtain income.

At the same time, Chapter II, “Crimes against the Family and Minors”, contains art. 133, “Trafficking of Minors”, according to which the sale-purchase of the minor or the performance of other operations regarding the minor in the form of transmission or possession of the minor is punished (paragraph (1), art. 133).

The criminal liability will be aggravated in case of repeated commission of crimes against two or more minors, by a group of persons with prior agreement or by an organized criminal group, using the service situation, by transporting them across the borders of Kazakhstan, in the purpose of involving the minor in committing crimes or other antisocial acts, with the aim of removing organs or tissues from the minor for transplantation; as well as in the event that, due to imprudence, they led to the death of the minor or caused other serious consequences (paragraph (2), art. 133).

The Criminal Code of Tajikistan [16], being similar to that of Kazakhstan, provides criminal liability only for the recruitment of persons by deception for the purpose of sexual or other exploitation (paragraph (1), art. 132). The criminal liability will increase for the commission of the crime in a group (including organized crime), with regard to a child or a minor, repeatedly, for the purpose of transporting him abroad, in the case of the existence of a particularly dangerous recidivism (paragraphs (2) and (3) of the art. 132). These crimes are placed by the legislator in Chapter XVII, “Crimes against the person”.

There is an analogous situation in the *Criminal Code of Uzbekistan* [17], in chapter VI, “Crimes against Freedom, Honor and Dignity”, where art. 135, “Recruitment of Persons for Exploitation”, practically repeats the article of the same name in the Criminal Code of Tajikistan. The difference is only in the severity of existing

O situație analogică este și în *Codul penal al Uzbekistanului* [17], în capitolul VI, „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității”, unde art. 135, „Recrutarea persoanelor pentru exploatare”, repetă practic articolul cu aceeași denumire din *Codul penal al Tadjikistanului*. Diferența constă doar în gravitatea sancțiunilor existente la componentele calificate ale infracțiunii – închisoare de la 5 la 8 ani, în *Codul penal al Tadjikistanului*, și de la 5 la 12 ani, în legislația penală a Uzbekistanului.

Prevederile art. 159, „Traficul de copii”, din *Codul penal al Republicii Kîrgîzstan* [18], la fel stabilește răspundere doar pentru realizarea unor operațiuni de vânzare-cumpărare a minorului sau a altor forme de transmitere și deținere a acestuia (alin. (1)).

Prin urmare, constatăm că în legislația penală a țărilor menționate, în mare parte se conțin două tipuri de norme, care stabilesc răspundere pentru traficul de ființe umane în scopul exploatării sexuale și pentru recrutarea persoanelor în același scop.

În contextul studierii legislației penale a diferitor țări cu privire la răspunderea pentru traficul de ființe umane și exploatarea sexuală, se conturează concluzia, potrivit căreia conținutul acesteia continuă să fie un subiect actual abordat de specialiștii din domeniul dreptului penal și al criminologiei.

Unul din principalele scopuri ale cercetării domeniului de referință constă în elucidarea tendințelor de dezvoltare a reglementărilor dreptului internațional orientate spre eficientizarea luptei cu categoria respectivă de infracțiuni, analiza experienței pozitive a altor state ce țin de formarea complexului de norme corespunzătoare ale dreptului penal și a oportunității implementării unei astfel de experiențe în procesul legislativ național.

Din acest punct de vedere, autorul S. Grovov, abordând problema traficului de ființe umane și a exploatării sexuale, acordă o atenție deosebită formulării dispozițiilor normelor penale, limitele sancțiunilor și nivelul corespunderii lor normelor de drept internațional [19, p. 9, 36]. Referindu-se la aceeași problemă, E. Șalimov, reieșind din necesitatea protecției speciale a drepturilor minorilor, recunoaște utilitatea păstrării în majoritatea codurilor penale ale țărilor din fosta URSS a articolelor separate

sanctions for the qualified components of the crime - imprisonment from 5 to 8 years, in the Criminal Code of Tajikistan, and from 5 to 12 years, in the criminal legislation of Uzbekistan.

The provisions of art. 159, “Trafficking in Children”, of the *Criminal Code of the Republic of Kyrgyzstan* [18], in the same way, establish liability only for carrying out sales-purchase operations of the minor or other forms of transmission and possession of the minor (paragraph (1)).

Therefore, we find that the criminal legislation of the mentioned countries mostly contains two types of rules, which establish liability for trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation and for recruiting people for the same purpose.

Within the context of studying the criminal legislation of different countries regarding the responsibility for human trafficking and sexual exploitation, the conclusion is drawn, according to which its content continues to be a current topic addressed by specialists in the field of criminal law and criminology.

One of the main purposes of the research within the field of reference consists in the elucidation of the development trends of the international law regulations oriented towards the efficiency of the fight with the respective category of crimes, the analysis of the positive experience of other states related to the formation of the appropriate set of criminal law norms and the opportunity to implement such experience in the national legislative process.

From this point of view, the author S. Grovov, addressing the problem of human trafficking and sexual exploitation, pays special attention to the formulation of the provisions of the criminal norms, the limits of the sanctions and the level of their correspondence to the norms of international law [19, p. 9, 36]. Referring to the same problem, E. Shalimov, arising from the need for special protection of the rights of minors, recognizes the usefulness of keeping in most of the criminal codes of the countries of the former USSR the separate articles that establish liability for the trafficking of children for the purpose of sexual exploitation [20, p. 19].

The existence of multiple criminal norms in foreign legislation, that regulate liability for

care stabilesc răspundere pentru traficul de copii în scopul exploatării sexuale [20, p. 19].

Existența în legislația străină a multiplelor norme penale care reglementează răspunderea pentru exploatarea sexuală a femeilor și copiilor a generat diverse abordări și încercări din partea teoreticienilor de a sistematiza materialul legislativ cu privire la acest subiect.

Astfel, majoritatea cercetătorilor care și-au concentrat efortul spre analiza legislației penale străine în acest domeniu atenționează nu doar asupra diferențelor existente în soluționarea unor probleme ce țin de normele concrete reflectate în codurile penale ale diferitor țări, ci și asupra divergențelor legate de abordările care vizează sistemul de răspundere pentru exploatarea sexuală a persoanelor. De fapt, același lucru îl demonstrează și analiza efectuată de noi în acest capitol.

Respectivele diferențe sunt destul de vizibile, însă mai dificil este modul de evaluare și de apreciere a politicii țărilor și a comunității internaționale ce se referă la soluționarea problemelor legate de traficul ființelor umane și de exploatarea sexuală a acestora.

Prin urmare, înainte de toate trebuie să pornim de la faptul că, atunci când este vorba despre diferite țări ale lumii, nu există o coincidență absolută a abordărilor conceptuale și a normelor dreptului penal care se referă la stabilirea pedepselor pentru persoanele vinovate de exploatarea sexuală.

Cauzele existenței diferențelor la acest capitol sunt variate. O parte din ele au un caracter general și predetermină specificul sistemelor juridico-penale naționale. Prin urmare, este cunoscut faptul că statutul unui stat suveran îi oferă posibilități necondiționate acestuia de a-și construi propriul sistem de drept și de a-și stabili propria politică juridică, reieșind din particularitățile de dezvoltare a țării și a populației, de caracterul regimului politic existent, de nivelul dezvoltării comunității, de influența religiei, obiceiurilor și a tradițiilor, de starea și caracterul criminalității etc. Cel mai des diferențele se observă atunci când este vorba despre diferite abordări ale statelor în soluționarea problemelor legate de contracararea anumitor categorii de infracțiuni. În calitate de criterii de diferențiere pot fi următoarele: nivelul de răspândire a unor fapte penale și a for-

the sexual exploitation of women and children has generated various approaches and attempts by theoreticians to systematize the legislative material on this subject.

Thus, the majority of researchers who have focused their efforts on the analysis of foreign criminal legislation in this field pay attention not only to the existing differences in solving some problems related to the concrete rules reflected in the criminal codes of different countries, but also to the divergences related to the approaches aimed at the liability system for the sexual exploitation of persons. As a matter of fact, the same thing is demonstrated by the analysis carried out by us in this chapter.

The respective differences are quite visible, but more difficult is the way of evaluating and appreciating the policy of the countries and the international community that refers to solving the problems related to the trafficking of human beings and their sexual exploitation.

Therefore, first of all we must start from the fact that, when it comes to different countries of the world, there is no absolute coincidence of conceptual approaches and criminal law norms that refer to the establishment of punishments for persons guilty of sexual exploitation.

The reasons for the existence of differences in this chapter are varied. Some of them have a general character and predetermine the specifics of the national legal-penal systems. Therefore, it is known that the status of a sovereign state offers it unconditional possibilities to build its own legal system and to establish its own legal policy, arising from the particularities of the development of the country and the population, from the character of the political regime existing, the level of community development, the influence of religion, customs and traditions, the state and nature of crime, etc. The differences are most often observed, when it comes to different approaches of the states in solving problems related to countering certain categories of crimes. Differentiating criteria may be the following: the level of spread of some criminal acts and their forms of manifestation, the severity of the social reaction to them, etc.

If it is about establishing criminal responsibility for human trafficking and sexual

melor lor de manifestare, severitatea reacției sociale asupra lor etc.

Dacă este vorba despre stabilirea răspunderii penale pentru traficul de ființe umane și exploatarea sexuală, atunci în calitate de factor specific de diferențiere apare, așa cum am menționat mai sus, poziția și rolul unei anumite țări în sistemul global al traficului de sclavi. În acest sens, cercetătorul E. Șalimov afirmă, pe bună dreptate, că nivelul legislativ al represivității penale în lupta cu traficul de ființe umane a diferitor țări depinde în mod direct de rolul dominant al statului în procesul comiterii infracțiunii (țările de destinație sau țara furnizor de „marfă vie”), iar procesul de formare a normelor juridico-penale care instituie răspundere pentru traficul de ființe umane, la fel, depinde de faptul cât de mult a suferit respectivul stat în urma fenomenului sclaviei ce s-a perindat în trecut [20, p. 19].

Factorii de diferențiere menționați au un rol dublu. Pe de o parte, aceștia apar atât în calitate de condiții (premise) inerente păstrării suveranității statale, cât și în calitate de caracteristici fundamentale ale acesteia.

Pe de altă parte, existența factorilor de diferențiere, precum și perceperea corectă de către stat și societate a importanței acestora servește ca o barieră care apără sistemul suveran împotriva „expansiunii” excesive și nu întotdeauna întemeiată a dreptului penal internațional.

În acest sens, primul obstacol în calea globalizării dreptului penal îl are problema „reconcilierii” suveranității statale cu nevoile actuale de abordare și evaluare comună a acțiunilor social-periculoase și a jurisdicției penale legată de acestea. Cu alte cuvinte, este vorba despre problema relaționării dreptului penal internațional și al celui național cu jurisdicția.

Concluzii. Orice stat, fiind membru al comunității mondiale și, respectiv, al securității mondiale, este obligat să cedeze o parte din suveranitatea sa în limitele importante pentru întreaga comunitate care se referă la problemele ce vizează lupta cu criminalitatea, obligându-se să armonizeze reglementările normative la standardele dreptului internațional. Recomandările „legiuitorilor internaționali” cu timpul devin tot mai insistente, stimulând activ crearea mecanismelor de reglementare ju-

exploitation, then as a specific differentiating factor appears, as I mentioned above, the position and role of a certain country in the global system of slave trafficking. In this sense, the researcher E. Shalimov rightly states that the legislative level of criminal repression in the fight against human trafficking in different countries directly depends on the dominant role of the country in the process of committing the crime (destination countries or supplier country of “live goods”); and the process of forming the legal-penal norms that establish liability for the trafficking of human beings, also depends on how much the respective state suffered from the phenomenon of slavery that occurred in the past [20, p. 19].

The mentioned differentiating factors have a double role. On the one hand, they appear both as conditions (premises) inherent in the preservation of state sovereignty, and as its fundamental characteristics.

On the other hand, the existence of differentiating factors, as well as the correct perception by the state and society of their importance, serves as a barrier that defends the sovereign system against the excessive and not always well-founded “expansion” of international criminal law. In this sense, the first obstruction to the globalization of criminal law is the problem of state sovereignty “reconciling” with the current needs for a common approach and assessment of socially dangerous actions and the criminal jurisdiction related to them; in other words, it is about the problem of the relationship between international and national criminal law and jurisdiction.

Conclusions. Any state, being a member of the world community and, respectively, of world security, is obliged to give up a part of its sovereignty within the important limits for the whole community, which refer to the issues related to the fight with crime, forcing itself to harmonize the normative regulations with the standards of international law. The recommendations of the “international legislators” are becoming more and more insistent over time, actively stimulating the creation of legal-criminal regulatory mechanisms with a global character. For this purpose, all the states of the world must give up a little of their sovereignty. However, none of the states that have such a system

ridico-penală cu caracter global. În acest scop, toate statele lumii trebuie să cedeze puțin din suveranitatea sa. Oricum, niciunul din statele care au un astfel de sistem nu-și poate asuma funcțiile de „judecător suprem”, judecând și iertând în funcție de propriile convingeri, fenomen întâlnit tot mai frecvent în zilele noastre.

Anume din considerentele enunțate trebuie abordată problema armonizării și unificării legislației penale, formării standardelor unice de securitate ca o necesitate obiectivă de dezvoltare a sistemelor naționale de drept, mai ales atunci când este vorba despre răspunderea pentru comiterea celor mai grave infracțiuni care atentează la valorile supreme ce reprezintă o importanță deosebită pentru toată comunitatea mondială. Procesele globalizării, care își extind influența asupra întregii planete și care pe deplin își lasă amprenta asupra sferei de drept, doar accelerează și aprofundează această mișcare centralizată.

can assume the functions of “supreme judge”, judging and acquitting according to their own convictions, which is observed more and more nowadays.

Particularly, from the stated considerations, the problem of harmonizing and unifying the criminal legislation, forming unique security standards must be addressed as an objective necessity for the development of the national legal systems, especially when it comes to the responsibility for committing the most serious crimes that attack the supreme values that represents a special importance for the whole world community. Globalization processes, which extend their influence over the whole planet and which fully leave their mark on the sphere of law, only accelerate and deepen this centralized movement.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Уголовный кодекс Республики Польша. Disponibil: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1246817&subID=100110056,100110058,100110094,100110222#text>
2. Codul penal al României. Disponibil: <http://www.imliasi.ro/Noul%20cod%20penal.pdf>
3. Уголовный кодекс Турции. Принят Великим Национальным Собранием Турции 1 марта 1926 г. с изм. и доп. на 3 августа 2002 г. Науч. ред. и предисл. САФАРОВ, Н., АДЖАРА, Х. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. 374 с.
4. Уголовный кодекс Республики Сан-Марино. Науч. ред. МАКСИМОВА, С.В. Пер. с итал. МАКСИМОВА, В.Г. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 253 с.
5. Penal Code of Japan. Disponibil: <http://www.cas.go.jp/jp/seisaku/hourei/data/PC.pdf>
6. The General Civil Penal Code of Norway. With subsequent amendments, the latest made by Act of 21 December 2005 No. 131. Disponibil: <http://app.uio.no/ub/ujur/oversatte-lover/data/lov-19020522-010-eng.pdf>
7. Victims of Trafficking and Violence Protection Act of 2000. Disponibil: <https://www.state.gov/j/tip/laws/61124.htm>
8. Уголовный кодекс Республики Беларусь от 9 июля 1999 г. Disponibil: <http://уголовный-кодекс.бел>
9. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 № 63-ФЗ (ред. от 23.04.2019). Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699
10. Уголовный кодекс Украины с изменениями от 06.12.2017 года. Disponibil: <http://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks>
11. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики (утвержден Законом Азербайджанской Республики от 30 декабря 1999 года № 787-IQ) (с изменениями и дополнениями по состоянию на 05.11.2022). Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353
12. ЖИНКИН, А.А. Торговля людьми и использование рабского труда: проблема

- квалификации и соотношение со смежными составами преступлений. Дис. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2005. 192 с.
13. Criminal Code of Georgia. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/16426?publication=241>
14. Criminal Code of the Republic of Lithuania from 26 September 2000 No VIII-1968 (As last amended on 11 February 2010 – No XI-677). Disponibil: <https://www.derechos.org/intlaw/doc/ltu1.html>
15. Уголовный кодекс Республики Казахстан. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 466 с.
16. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 410 с.
17. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 338 с.
18. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. Москва: Зерцало-М, 2002. 299 с.
19. ГРОМОВ, С.В. Уголовно-правовая характеристика торговли людьми и использования рабского труда: Дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2006. 155 с.
20. ШАЛИМОВ, Е.Е. Уголовно-правовые и криминологические проблемы торговли людьми: Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2007. 30 с.

Despre autori:

Iurie LARII,

*doctor în drept, profesor universitar,
Catedra „Drept penal și criminologie” a
Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: iulari72@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4277-535X*

Oleg POHILĂ,

*doctor în drept
e-mail: oleg.pohila@gmail.com*

About authors:

Iurie LARII,

*PhD, university professor,
“Criminal Law and Criminology” Chair
of the Academy „Ștefan cel Mare” of MIA
e-mail: iulari72@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4277-535X*

Oleg POHILĂ,

*PhD
e-mail: oleg.pohila@gmail.com*

CZU 343.114(156.23)

DOI 10.5281/zenodo.7624881

CITAREA PĂRȚILOR PE CAUZELE PENALE ÎN INSTANȚELE DE APEL

Tudor OSOIANU,
doctor în drept, profesor universitar
Dumitru CALENDARI,
doctorand

SUMMONING OF THE PARTIES ON CRIMINAL CASES IN THE COURTS OF APPEAL

Tudor OSOIANU,
PhD, university professor,
Dumitru CALENDARI,
PhD student

În articol se analizează aspectele citării părților în proces la examinarea cauzelor penale în instanța de apel, prevederile generale cu privire la procedura citării, atribuțiile procurorului și a instanței de apel în acest sens. Expunerea problemei științifice constă în analiza și reevaluarea cadrului legislativ și practic al etapei de citare a părților pe cauzele penale în instanța de apel. Potrivit art. 412 alin. (4) Codul de procedură penală al RM, judecarea apelului se face cu citarea legală a părților și înmânarea copiilor de pe apel, iar potrivit alin. (5) neprezentarea acestora nu împiedică examinarea cauzei. Prevederile art. 235-243 ale Codului de procedură penală al Republicii Moldova reglementează procedura de citare a părților. Astfel, părțile care au participat la judecarea cauzei în instanța de fond trebuie să fie legal citate în instanța de apel.

Cuvinte-cheie: proces penal, apel, părți în proces, citație, procedură de citare.

The article analyzes some aspects of summoning the parties to the trial to examine criminal cases in the appellate court, general provisions regarding the summons procedure, the powers of the prosecutor and the appellate court in this regard. The scientific relevant problem solved is in analysis and re-evaluation of the legislative and practical framework of the stage of summoning the parties to criminal cases in the court of appeal. According to art. 412 para. (4) Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova the judgment of the appeal is made with the legal summons of the parties and the handing over of the children on the appeal. According to para. (5) their non-presentation does not prevent the examination of the case. The provisions of art. 235 - 243 Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova regulates the procedure of summoning the parties. Thus, the parties who took part in the trial in the court of first instance must be legally summoned to the court of appeal.

Keywords: criminal proceedings, appeal, parties to the proceedings, summons, the procedure for summoning the parties.

Introducere. Odată cu punerea pe rol a cauzei penale la instanța de apel se citează părțile în proces. De asemenea, se verifică dacă părțile și persoanele interesate au fost citate corespunzător și dacă a avut loc citarea legală a acestora. Verificarea organizării ședinței instanței de apel presupune și verificarea îndeplinirii citării părților, dacă la ședința de judecată participă inculpatul care se află în stare de arest și dacă i-a fost asigurată asistența juridică garantată de stat. În cazul în care una din părți nu a fost legal citată și nu s-a prezentat la ședința de judecată, sau inculpatul, aflat în stare de arest, nu a fost escortat la instanță, ori apărătorul nu s-a prezentat, a cărui participare

Introduction. Once the criminal case has been filed with the appellate court, the parties to the proceedings are summoned. It must be ascertained whether the parties and persons concerned have been duly summoned and if their legal summons has taken place. Verification of the organization of the hearing of the court of appeal involves verifying compliance with the summons of the parties, if the defendant participates in the court hearing, who is under arrest, if he has been provided with legal assistance guaranteed by the state. If one of the parties was not legally summoned and did not appear at the court hearing, or the defendant, who is under arrest, was not escorted to court, or the defender

este obligatorie, judecarea apelului se amână pentru o altă dată, cu îndeplinirea repetată a cerințelor legale. Procurorul, ca garant al respectării legii, urmează să verifice dacă instanța de apel respectă prevederile art. 402 alin. (6) Codul de procedură penală, precum și art. 345 Codul de procedură penală (în continuare CPP), privind citarea părților și predisunerea de timp suficient pentru pregătire.

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestui articol a fost folosit material teoretic, normativ și empiric. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigare științifică specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. Examinarea și analiza normelor legale, practicii judiciare și a doctrinei privind procedura de citare a părților la examinarea cauzelor penale în instanțele de apel.

Rezultate obținute și discuții. Părțile care au participat la judecarea cauzei în instanța de fond trebuie să fie legal citate în instanța de apel [1; 2]. De asemenea, remiterea părților a copiilor apelurilor declarate este o cerință obligatorie, neexecutarea căreia lipsește partea de posibilitatea de a-și expune poziția și încalcă dreptul la apărare [3, pct.2].

În comparație cu prima instanță, prezentarea în persoană a inculpatului în instanța de apel nu are aceeași importanță decisivă. Modalitățile de aplicare a art. 6 CEDO în apel depind de particularitățile procedurii în cauză, fiind necesar să fie luate în considerație ansamblul procedurii desfășurate în sistemul național și rolul instanței de apel [4, § 60].

Reieșind din plenitudinea de jurisdicție ce o are instanța de apel, art. 6 CEDO nu garantează în mod necesar dreptul la o ședință publică și dreptul de a se prezenta în persoană [5, § 31]. Trebuie să fie luate în considerare particularitățile procedurii și modul în care interesele părții apărării au fost prezentate și protejate în fața instanței de apel [6, § 54; 7, § 36].

Potrivit lui C. S. Paraschiv, „în practică Curții de Apel București, s-a decis astfel că, atâta vreme cât apelul declarat de inculpat sau de

did not show up, whose participation is mandatory, the judgment of the appeal is postponed for another time, with repeated compliance with legal requirements. The prosecutor, as a guarantor of compliance with the law, to verify whether the appellate court complies with the provisions of art. 402 para. (6) Code of Criminal Procedure, as well as art. 345 Code of Criminal Procedure (hereinafter CCP), on summoning the parties and providing sufficient time for preparation.

Methods and materials applied. Theoretical, normative and empirical material was used in the elaboration of this article. Also, the research of the respective subject was possible by applying several methods of scientific investigation specific to the theory and doctrine of criminal procedure: logical method, comparative analysis method, systemic analysis, etc.

The purpose of the research. Examination and analysis of the normative framework, judicial practice and of the doctrine regarding the on the procedure for summoning the parties to the examination of criminal cases in the courts of appeal.

Results obtained and discussions. The parties who took part in the trial in the court of first instance must be legally summoned to the court of appeal [1; 2]. The remittance of copies of declared appeals is a mandatory requirement, non-enforcement which lacks the opportunity to state its position and infringes the right of defense [3, pct.2].

Compared to the first instance, the presentation in person of the defendant in the appellate court does not have the same decisive importance. The modalities of application of art. 6 ECHR on appeal, depending on the particularities of the procedure in question and the whole procedure in the national system must be considered, and the role of the appellate court [4, §. 60].

Based on the full jurisdiction of the appellate court, art. 6 The ECHR does not necessarily guarantee the right to a public hearing and the right to appear in person [5, §. 31]. The particularities of the procedure must be considered and how the interests of the defense party were presented and protected before the appellate court [6, §. 54; 7, §. 36].

According to Paraschiv C.S., „In practice, the Bucharest Court of Appeal decided that, as long as the appeal declared by the defen-

procuror nu vizează latura civilă a procesului, ci numai latura penală, partea civilă, care nu a atacat hotărârea, nu trebuie citată în instanța de apel. ... Dacă însă apelul procurorului a fost făcut fără rezerve – ceea ce înseamnă că are efect devolutiv integral –, citarea tuturor părților este obligatorie.” [8, p.169].

Judecarea apelului are loc în prezența inculpatului, cu excepțiile prevăzute la art. 321 CPP RM, și este necesară verificarea tuturor adreselor inculpatului, cunoscute din materialele cauzei penale, întru respectarea prevederilor art. 412 alin.(3) și 242 CPP RM, pentru citarea legală a inculpatului [9, pct.6.2].

Adeverința sau recipisa despre primirea de către partea în proces a citației, cu indicația datei primirii, se restituie instanței de apel. Lipsa adeverinței constituie temei pentru stabilirea altui termen de judecată [9, pct.13].

„Procedura de citare nu este legal îndeplinită în cazul în care citația se afișează fără a cuprinde mențiuni privind numărul apartamentului din adresa celui citat sau fără a cuprinde mențiuni privind blocul și scara, deși numărul apartamentului este indicat. În aceste cazuri, este indecent cazul de casare (Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova (în continuare CSJ), decizia nr.1499, din 21.03.2001).” [10, p.568].

În altă speță, judecata în prima instanță a avut loc în lipsa inculpatului, care nu a fost legal citat, deoarece din dovada de îndeplinire a procedurii pentru termenul ședinței a rezultat că acesta a fost citat la adresă din Brăila, fără a se indica numărul imobilului, încălcându-se astfel dispozițiile procesual-penale, care prevăd că adresa celui citat trebuie să cuprindă, în orașe și municipii: localitatea, județul, strada, numărul și apartamentul unde locuiește. Curtea de apel a admis apelul inculpatului, a desființat sentința și a trimis cauza la aceeași instanță spre rejudecare (*Curtea de Apel Galați, Secția penală, decizia nr.409/2002*) [11, p.130].

„În jurisprudența națională (*DCP CSJ nr.1re-1284/2008, din 26.12.2008*) s-a arătat că, din motivul citării necorespunzătoare, modalitatea de administrare a probelor în susținerea acuzațiilor înaintate inculpaților poate fi inechitabilă în sensul art. 6 al CEDO” [10, p.585].

În cazul în care inculpatul nu a fost citat

or the prosecutor does not concern the civil side of the trial, but only the criminal side, the civil party who did not challenge the judgment should not be summoned to the appellate court. ... But if the call of the prosecutor was made without reservations – which means it has a full devolving effect –, citation of all parties is mandatory.” [8, p.169]

The trial of the appeal takes place in the presence of the defendant, with the exceptions provided in art. 321 CCP and it is necessary to check all the addresses of the defendant known from the materials of the criminal case, in compliance with the provisions of art. 412 para (3) and 242 CCP, legal summons of the defendant [9, pct.6.2].

Proof or receipt of receipt of the summons by the party to the proceedings, with the indication of the date of receipt, is returned to the appellate court. The lack of a certificate is the basis for establishing another trial term [9, pct.13].

„The summons procedure is not legally fulfilled if the summons is displayed without including any information regarding the apartment number from the address of the summoned person or without mentioning the block and the ladder, although the apartment number is indicated. In these cases, the case for scrapping is indecent (Supreme Court of Justice of Republic of Moldova (hereinafter SCJ), decision no.1499 of 21.03.2001).” [10, p.568]

In another case, the trial in the first instance took place in the absence of the defendant, who was not legally summoned, because from the proof of fulfillment of the procedure for the term of the meeting it resulted that he was summoned to the address from Braila, without indicating the number of the property, thus violating the criminal procedural provisions, which stipulate that the address of the person summoned must include, in cities and towns: town, county, street, number and apartment where he lives. The Court of Appeal allowed the defendant’s appeal, he overturned the sentence and sent the case to the same court for retrial (*Galati Court of Appeal, Criminal Section, decision no.409/2002*) [11, p.130].

„In the national jurisprudence (SCJ, decision no.1re-1284/2008 of 26.12.2008) it was shown that due to improper citation, the way of administering the evidence in support of the

legal și nu a fost asistat de un avocat în cadrul judecării cauzei în prima instanță, se consideră că fondul cauzei nu a fost rezolvat [12].

O singură soluție legală a instanței de apel în aceste cazuri este casarea sentinței primei instanțe și dispunerea rejudecării de către instanța a cărei hotărâre a fost anulată, în temeiul art. 415 alin. (2) pct. 3) CPP RM.

„Schimbarea de către inculpat a domiciliului în cursul procesului penal impune aducerea acestui fapt la cunoștința organelor judiciare pentru a se dispune citarea la noua adresă. Dacă inculpatul nu își îndeplinește această obligație, el nu mai poate invoca judecarea cauzei în lipsa sa și necitarea la această adresă, întrucât, în acest fel, el s-ar prevala de propria culpă (*Curtea de Apel București, Secția a II-a penală, decizia nr.226/1997*)” [11, p.135].

Potrivit art.238 alin.(3¹) CPP RM, *Bănuitul, învinuitul sau inculpatul are obligația de a informa, în termen de cel mult 3 zile, organul de urmărire penală, procurorul, instanța de judecată despre schimbarea domiciliului. În cadrul audierii, bănuitul, învinuitul sau inculpatul este informat cu privire la această obligație și cu privire la consecințele nerespectării ei. În temeiul acestor norme, într-o cauză penală, judecarea cauzei și pronunțarea sentinței de prima instanță a avut loc în lipsa inculpatului* [13, p.2-3].

Instanței de judecată îi revine obligația de a menționa în hotărârea judecătorească temeiurile care au stat la baza deciziei de examinare a cauzei în lipsa inculpatului și îndeplinirea tuturor cerințelor legale cu citarea inculpatului și asigurarea prezenței acestuia la judecarea cauzei. Eschivarea inculpatului de a se prezenta la proces urmează a fi analizată și de către instanța de apel, cu efectuarea unui control suplimentar pe marginea eschivării inculpatului sau pentru stabilirea locului de aflare a acestuia, ex.: dispunerea aducerii silită, anunțarea în căutare, solicitarea la adresa inspectoratului de poliție privind căutarea inculpatului [14].

În jurisprudența CtEDO s-a stabilit că „în 2007 reclamantul a fost condamnat în Olanda la patru ani de închisoare, iar în 2009 a fost eliberat. La scurt timp a fost arestat în Norvegia pentru comiterea altor infracțiuni. În 2010, instanța de apel din Olanda a condamnat reclamantul în contumacie, mărindu-i pedeapsa la

accusations submitted to the defendants may be unfair within the meaning of art. 6 to the ECHR” [10, p.585].

If the defendant has not been legally summoned and was not assisted by a lawyer at trial in the first instance, it is considered that the merits of the case have not been resolved [12].

The only legal solution for the appellate court in these cases is quashing the sentence of the first instance and the order of the retrial by the court whose judgment has been set aside, pursuant to art. 415 para. (2) pt. 3) CCP.

„The change of domicile by the defendant during the criminal trial it is necessary to bring this fact to the attention of the judicial bodies in order to order the summons to the new address. If the defendant does not fulfill this obligation, he can no longer invoke the trial in his absence and not be summoned to this address, since in this way he would use his own fault (*Bucharest Court of Appeal, Section II penal, decision no.226/1997*)” [11, p.135].

According to the article 238 para (3/1) CCP - *The suspect, the accused or the defendant has the obligation to inform, within a maximum of 3 days, the criminal investigation body, the prosecutor, the court about changing residence. At the hearing, the suspect, the accused or the defendant he shall be informed of this obligation and of the consequences of failure to comply with it.*

Under these rules, in a criminal case, the trial of the case and the pronouncement of the first instance sentence took place in the absence of the defendant [13, p.2-3].

It is incumbent upon the court to state in the judgment the grounds on which the decision to examine the case was based in the absence of the defendant and fulfilling all legal requirements by summoning the defendant and ensuring his presence at the trial. The finding of the fact of the defendant's avoidance to appear at the trial is to be analyzed by the appellate court, with an additional check on the defendant's dodge or the possibility of establishing its location, for example, ordering the summons, announcing the search, requesting the police inspectorate to search for the defendant [14].

It has been established in the jurisprudence of the ECtHR that, „In 2007 the applicant was sentenced to four years in prison in the Netherlands, and in 2009 he was released from

opt ani de închisoare. Curtea a stabilit că refuzul instanței de apel de a avea în vedere măsurile care i-ar fi permis reclamantului să participe la ședință a fost greu de înțeles, cu cât condamnarea sa a crescut la opt ani. Curtea a fost de acord cu Guvernul, că arestarea reclamantului în Norvegia fusese o consecință directă a conduitei sale și a recunoscut ca legitime interesele rudelor supraviețuitoare ale victimei și ale societății de a vedea că procedurile penale împotriva reclamantului au ajuns la o concluzie. Totuși, având în vedere locul proeminent pe care îl ocupă dreptul la un proces echitabil, nici prezența reclamantului la ședințe din primă instanță, nici conduita activă a apărării nu au putut compensa lipsa reclamantului în fața celei de-a doua instanțe.” [15, p.171-172].

A. Ialanji a menționat că „procedura privind anunțarea în căutare este o premisă pentru adoptarea deciziei de judecare a cauzei în lipsa inculpatului, însă se atestă lipsa reglementării la nivel național a procedurii date și a unui termen după care instanța poate dispune examinarea cauzei în lipsa inculpatului din momentul anunțării acestuia în căutare.” [15, p.184].

Autorul a propus completarea art. 389 alin. (1) CPP RM cu fraza: „Sentința de condamnare adoptată în lipsa inculpatului conține temeiurile de fapt și de drept privind judecarea în lipsă.” [15, p.189].

Sușinim propunerea făcută, or, deseori instanțele de judecată nu argumentează în hotărârea judecătorească soluția cu privire la dispunerea judecării cauzei în lipsa inculpatului, iar motivarea unei hotărâri se exprimă prin faptul că judecătorul este obligat să indice motivele soluției adoptate.

Or, potrivit jurisprudenței CtEDO, procesul în ansamblu este echitabil dacă acuzatului i s-a permis să atace sentința de condamnare în absența sa și a avut dreptul de a fi prezent la ședința instanței de apel, deschizând astfel posibilitatea unei noi examinări în fapt și în drept a învinuirii (*Idalov c. Federației Ruse*, din 22.05.2012, §. 171, *Jones c. Regatului Unit*, din 09.09.2003) [16].

Trimiterea cauzei spre rejudecare la prima instanță după admiterea apelului este posibilă și în situația când judecata în pri-

son. He was soon arrested in Norway for other crimes. In 2010 the Dutch appellate court sentenced the applicant in absentia to eight years' imprisonment. The Court held that, the appellate court's refusal to consider the measures which would have allowed the applicant to attend the hearing it was difficult to understand how much his sentence increased to eight years. The Court agreed with the Government that the arrest of the applicant in Norway had been a direct consequence of his conduct and recognized as legitimate the interests of the victim's surviving relatives and society to see that the criminal proceedings against the applicant concluded. However, given the prominent place of the right to a fair trial, nor the presence of the applicant at first instance hearings, nor the active conduct of the defense they could not make up for the applicant's absence before the second instance.” [15, p.171-172]

Ialanji A. mentioned that, „the search warrant procedure is a prerequisite for the decision to try the case in the absence of the defendant, however, there is a lack of national regulation of the procedure and a deadline after which the court may order the examination of the case in the absence of the defendant at the time of his announcement in the search.” [15, p.184]

The author proposed the completion of art. 389 para. (1) CCP with the phrase: „The conviction handed down in the absence of the defendant contains the factual and legal grounds for the trial in absentia.” [15, p.189]

We support the proposal made. Often the courts do not argue in the court decision the solution regarding the ordering of the trial of the case in the absence of the defendant and the reasoning of a decision is expressed by the fact that the judge is obliged to indicate the reasons for the solution adopted.

According to ECtHR, the trial as a whole is fair if the accused has been allowed to appeal the sentence in his absence and had the right to be present at the appellate court hearing, thus opening the possibility of a new factual and legal examination of the accusation (*Idalov v. Russian Federation*, of 22.05.2012, §. 171, *Jones v. The United Kingdom*, of 09.09.2003) [16].

After the admitting the appeal request Submission of the case for retrial to the first instance it is also possible in the case where the

ma instanță a avut loc în lipsa unei părți care, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a încunoștința instanța despre această imposibilitate [11, p.139-140].

Instanța este obligată să citeze persoanele deținute la locul de deținere, chiar dacă persoana citată execută o pedeapsă în străinătate. Or, potrivit art. 238 alin. (5) CPP RM, „Deținuții se citează la locul de deținere prin administrația instituției de detenție”.

Dacă este necesar, instanța de apel poate recunoaște prezența părților obligatorie și ia măsurile corespunzătoare pentru asigurarea prezenței lor. În decizia CSJ a RM pe cauza penală nr.1ra-516/2018 din 22.05.2018, a fost constatat, că „instanța de apel a trecut cu vederea și argumentele avocatului participant în ședința de judecată, O.T., care a solicitat amânarea examinării cauzei din motiv că nu este dovada citării legale a tuturor părților (f.d. 18, vol. II), iar refuzul instanțelor de a verifica argumentele apărării cu privire la citarea necorespunzătoare și de a-i oferi șansa să se prezinte în fața autorităților ar putea pune problema încălcării prevederilor art. 6 § 1 din Convenție (hot. CtEDO *Vasiliciuc v. Republicii Moldova*, § 40).” [17, p.9].

Participarea apărătorului la judecarea apelului este obligatorie, dacă acest lucru îl cer interesele justiției. CSJ a RM pe cauza penală nr.1ra-376/2005 a explicat că, „fără îndeplinirea citării legale a inculpatei și avocatului acesteia, instanța de apel a încălcat dreptul inculpatei la apărare și dreptul la un proces echitabil. Art.6 CEDO garantează dreptul învinutului de a participa la examinarea propriei cauze penale.” [18].

Totodată, dreptul inculpatului de a fi apărat de un avocat ales nu este unul absolut [19, § 45; 20, § 31]. În principiu, alegerea de către acuzat a unui avocat trebuie să fie respectată [21, § 54]. Instanțele de judecată naționale, în cazurile existenței motivelor suficiente și predominării intereselor justiției, pot să nu țină seama de această alegere [19, § 45; 22, § 29]. Caracterul specific al procesului poate justifica ca un avocat specializat să prezinte oral argumentele apărării [19, § 47].

Într-o cauza penală, partea vătămată a declarat recurs ordinar împotriva deciziei instanței de apel, susținând că n-a fost citat legal în ședința instanței de apel și, astfel, a

trial at first instance took place in the absence of a party was unable to appear and to inform the court of this impossibility [11, p.139-140].

The court is obliged to summon the detainees to the place of detention even if the summoned person is serving a sentence abroad. According to art. 238 para. (5) CCP – „*Detainees are summoned to the place of detention by the administration of the detention institution*”.

If necessary the appellate court may recognize the presence of the obligatory party and take appropriate measures to ensure their presence. In the decision of the SCJ of the Republic of Moldova on criminal case no. 1ra-516/2018 of 22.05.2018, it was found „*the appellate court also disregarded the arguments of the lawyer participating in the court hearing, O.T. requested that the case be adjourned because there is no evidence that all parties are legally summoned (f.t. 18, vol. II), and the refusal of the courts to verify the defense’s arguments regarding the improper citation and to give him a chance to appear before the authorities, could raise the issue of violating the provisions of art. §. 6 para 1 of the Convention (ECTHR Vasiliciuc v. Republic of Moldova, §. 40)*” [17, p.9].

The participation of the defender in the judgment of the appeal is mandatory, if the interests of justice so require. The SCJ of the Republic of Moldova on criminal case no. 1ra-376/2005, explained that „without fulfilling the legal summons of the defendant and her lawyer, the appellate court violated the defendant’s right of defense and the right to a fair trial. Art.6 ECHR guarantees the right of the accused to participate in the examination of his own criminal case.” [18]

At the same time, the right of the defendant to be defended by a chosen lawyer is not an absolute one [19, §. 45; 20, §. 31]. The choice of a lawyer by the accused must be respected [21, §. 54]. National courts they may not consider this choice in cases where there are sufficient grounds and the predominance of the interests of justice [19, §. 45; 22, §. 29]. The specific nature of the proceedings may justify a specialist lawyer presenting oral defense arguments [19, §. 47].

In a criminal case, the injured party filed an ordinary appeal against the decision of the appellate court he argued that he was not le-

fost în imposibilitate de a participa la judecarea cauzei în instanța de apel. La dosar a fost anexată copia citației expediate părții vătămate pentru ședință, dar nu există date privind recepționarea. De asemenea, nu există alte dovezi privind citarea părții vătămate în ședința instanței de apel în ziua când s-a judecat apelul. Prin urmare, cauza a fost judecată în apel fără citarea legală a părții vătămate, ceea ce a constituit temei pentru recurs ordinar și casarea deciziei instanței de apel, potrivit art. 427 alin. (1) pct.5) CPP RM. Din prevederile art. 17 alin. (2) CPP RM rezultă că instanța judecătorească este obligată să asigure participanților la procesul penal o deplină exercitare a drepturilor lor procesuale [23, pct.4.2]. În cazul în care partea vătămată nu a fost citată legal pentru participare la ședința instanței de apel, hotărârea adoptată se va considera nelegală [24].

La numirea și pregătirea ședinței de judecată în instanța de apel, judecătorii trebuie să verifice dacă persoanele, a căror interese se ating, au fost înștiințate despre apelurile depuse și dacă le-au fost remise copiile apelurilor cu explicarea dreptului de a depune o referință în scris și în termen, care trebuie să corespundă cu termenul stabilit pentru declararea apelului. La această categorie de persoane practica judiciară atribuie persoanele condamnate (achitate), care nu au contestat sentința și apărătorii lor, precum și persoanele în privința cărora hotărârile judecătorești au fost adoptate în lipsă [25, p.1099]. Încălcarea cerinței menționate CtEDO apreciază că o încălcare a dreptului la un proces echitabil în contextul art.6 al Convenției [26, § 70-76].

În caz de atragere la răspundere penală a cetățenilor altor state, procurorul ezită uneori să-i citeze în statul de origine, unde aceștia s-ar afla în mod legal, deoarece în momentul părăsirii teritoriului Republicii Moldova, aceștia nu erau restricționați în libertatea de circulație de vreo măsură preventivă, procurorul considerând în mod greșit că este suficientă citarea la locul de reședință temporară în Republica Moldova.

Or, art. 539 alin. (1) CPP RM prevede că martorul, expertul sau persoana urmărită, în cazul în care nu sunt date în căutare, aflați peste hotarele Republicii Moldova, pot fi citați de către organul de urmărire penală pentru exe-

gally summoned to the appellate court hearing and thus was unable to attend the trial in the appellate court. A copy of the summons sent to the injured party for the hearing was attached to the file, but there are no data on reception. Likewise, there is no other evidence regarding the summoning of the injured party in the hearing of the appellate court on the day the appeal was heard. Therefore, the case was tried on appeal without the legal summons of the injured party, which was the basis for ordinary appeal and quashing of the decision provided by art. 427 para. (1) pt.5) CCP. From the provisions of art. 17 para. (2) CPP RM results that the court is obliged to ensure that participants in criminal proceedings fully exercise their procedural rights [23, pct.4.2].

If the injured party has not been legally summoned to attend the appellate court hearing, the decision taken will be considered illegal. [24].

When appointing and preparing the court hearing in the appellate court, judges must ascertain whether the persons whose interests are affected have been notified of the appeals and if copies of the calls have been provided with an explanation of the right to submit a written and timely reference, which must meet the deadline set for declaring the appeal. Judicial practice is attributed to this category of persons convicted persons (acquitted), who did not contest the sentence and their defenders, as well as the persons in respect of whom the judgments were adopted in absentia [25, p.1099]. Violation of this requirement The ECtHR considers that a violation of the right to a fair trial in the context of Article 6 of the Convention [26, §. 70-76].

In case of criminal prosecution of citizens of other states, the prosecutor sometimes hesitates to summon them to their state of origin, where they would be legally located, because at the time of leaving the territory of the Republic of Moldova, they were not restricted in their freedom of movement by any preventive measures. Prosecutor wrongly considering that it is sufficient to summon him to the place of temporary residence in the Republic of Moldova. Article 539 para. (1) CCP provides that the – „witness, the expert or the person being pursued located outside the Republic of Moldova if

cutarea anumitor acțiuni procesuale pe teritoriul Republicii Moldova. În acest caz, citația nu poate conține somații de aducere forțată în fața organului de drept [27, p.9].

„În cauza CtEDO *Hermi c. Italiei* (18.10.2006, nr.18114/02, § 90), Marea Cameră, examinând materialele cauzei, a considerat că reclamantul cunoștea limba italiană suficient pentru a înțelege ce era scris în avizul ce îl informa despre data la care va avea loc audierea în fața Curții de Apel. ... Mai mult decât atât, ... la epoca procesului său în apel reclamantul a locuit în Italia cel puțin zece ani, iar în timpul unei arestări în anul 1999 el a fost în stare să dea carabinierilor precizări în ce privește faptele de care era acuzat. Aceste elemente erau suficiente pentru a face ca autoritățile judiciare naționale să creadă că reclamantul era în măsură să înțeleagă semnificația avizului, care îl informa despre data audierii, și că deci nicio traducere sau interpretare a acestui aviz nu era necesară. De altfel, Curtea notează, de asemenea, că interesatul nu a informat autoritățile penitenciare că eventual nu ar putea înțelege documentul litigios” [10, p.879].

„Persoanele care au avut calitatea de părți la judecata în primă instanță, dar care nu au declarat apel și care nu sunt vizate de declarația de apel nu mai sunt părți în această fază procesuală. Drept consecință, ne citarea părții civile în apelul declarat de inculpat doar cu privire la soluționarea acțiunii penale nu reprezintă o încălcare a dispozițiilor legale” [11, p.46].

Astfel, citarea legală a părților la proces asigură respectarea dreptului la accesul la justiție, la un proces echitabil și înfăptuirea justiției.

not searched may be summoned by the criminal investigation body for the execution of certain procedural actions on the territory of the Republic of Moldova. In this case, the summons may not contain summonses of forced bringing before the court of law [27, p.9].

„In the case of the ECtHR *Hermi v. Italy* (18.10.2006, no. 18114/02, §. 90), The Grand Chamber, examining the material of the case, considered that the applicant knew sufficient Italian to understand what was written in the opinion, informing him of the date on which the hearing before the Court of Appeal will take place. ... More than that, ... at the time of his appeal the applicant had lived in Italy for at least ten years, and during an arrest in 1999 he was able to give the carabinieri details of the charges against him. These elements were sufficient to lead the national judicial authorities to believe that the applicant was in a position to understand the meaning of the opinion, which informed him of the date of the hearing and no translation or interpretation of this opinion was required. The Court also notes that the person concerned did not inform the prison authorities that he might not be able to understand the disputed document” [10, p.879].

„Persons who had the capacity of parties to the trial in the first instance, but who did not appeal and who are not covered by the appeal statement they are no longer parties to this procedural phase. As a consequence, the non-summons of the civil party in the appeal declared by the defendant only with regard to the settlement of the criminal action does not constitute a violation of legal provisions” [11, p.46].

Thus, the legal summons of the parties to the trial ensures the observance of the right to access to justice, to a fair trial and the administration of justice.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 13.02.2007. Dosarul nr.1ra-115/2007. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2007, nr.7, pag.9.
2. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 12.04.2005. Dosarul nr.1ra-204/2005. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020]. Disponibil: <http://jurispru->

- denta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
3. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 12.10.2004. Dosarul nr.1ra-623/2004 și Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 01.06.1999. Dosarul nr.1ca-47/99. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php].
 4. Hotărârea CtEDO Hermi c. Italiei (MC), nr. 18114/02, 18.10.2006, CEDO 2006-XII. [Citat 25.03.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-77544>.
 5. Hotărârea CtEDO Fejde c. Suediei, 29.10.1991, seria A, nr. 212-C. [Citat 25.03.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62258>.
 6. Hotărârea CtEDO Seliwiak c. Poloniei, nr. 3818/04, 21.07.2009. [Citat 25.03.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93656>.
 7. Hotărârea CtEDO Sibgatullin c. Rusiei, nr. 32165/02, 23.04.2009. [Citat 25.03.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92316>.
 8. Paraschiv C.S. Apelul penal. București: Hamangiu, 2019, 264 p.
 9. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 17.11.2009. Dosarul nr.1ra-1023/2009. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php].
 10. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judecării cauzelor penale în ordine de apel”, nr.22, din 12.12.2005.
 11. Dolea I. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu aplicativ. Chișinău: Cartea Juridică, 2016, 1172 p.
 12. Pamfil M. L., Movileanu C., Munteanu C. A. Apelul în procesul penal. Practica judiciară. București: „Hamangiu”, 2008, 188 p.
 13. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 18.07.2018. Dos. nr.1ra-1540/2018. [Citat 01.05.2019]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11638; și Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție din 02.07.2007. Dosarul nr.4-1re-155/2007. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.1, 2008, pag.34.
 14. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 18.07.2018. Dosarul nr. 1ra-1540/2018. [Citat 01.05.2019]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11638.
 15. Decizia Curții de Apel Bălți din 20.12.2017. Dosarul nr.03-1a-1704-29032017. [Citat 24.08.2020]. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7559eb6f-8306-e811-80d7-0050568b4d5b].
 16. Ialanji A. Particularitățile judecării cauzei în lipsa inculpatului. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2019, 205 p. [Citat 06.08.2020]. Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/55567/arina_alanji_thesis.pdf.
 17. Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr.16g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 334 alin. (2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (îndepărtarea inculpatului din sala de judecată), nr.11 din 02.02.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.06.2017, nr.181-189/66.
 18. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 22.05.2018. Dosarul nr.1ra-516/2018. [Citat 25.11.2018]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11215.
 19. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 14.06.2005. Dosarul nr.1ra-376/2005. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, Ediție specială, pag.37.
 20. Hotărârea CtEDO Meftah și alții c. Franței (MC), nr. 32911/96, 35237/97 și 34595/97, CEDO 2002-VII. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-65195>.
 21. Hotărârea CtEDO Pakelli c. Germaniei, nr. 8398/78, 12.12.1981. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-73415>.
 22. Hotărârea CtEDO Lagerblom c. Suediei, nr.26891/95, 14.01.2003. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60884>.
 23. Hotărârea CtEDO Croissant c. Germaniei

- ei, seria A nr.237-B, 25.09.1992. [Citat 24.03.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62292>.
24. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 17.02.2009. Dosarul nr.1ra-75/2009. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
25. Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel a Republicii Moldova din 15.12.1998. Dosarul nr.1r-1115/1998. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 1999, nr.4, pag.19.
26. Курс уголовного процесса. Под ред. д.ю.н., проф. Л.В. Головки. 2-е издание, исправленное. Москва: „Статут”, 2017, 1280 с.
27. Hotărârea CtEDO Sevastyanov c. Rusiei, cererea nr. 37024/02, din 22.04.2010. [Citat 24.03.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98327>.
28. Decizia Colegiului Penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 15.05.2018. Dosarul nr.1ra-745/2018. [Citat 25.11.2018]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11090.

Despre autori:

Tudor OSOIANU,

*doctor în drept, profesor universitar,
Catedra „Procedură penală, criminalistică și
securitate informațională”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: tosoianu@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1506-4501*

Dumitru CALENDARI,

*doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: c.dumitru@mail.ru*

About authors:

Tudor OSOIANU,

*PhD, university professor,
Chair “Criminal Procedure, Forensics and Infor-
mation Security”,
Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: tosoianu@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1506-4501*

Dumitru CALENDARI,

*PhD student,
The Moldova State University,
e-mail: c.dumitru@mail.ru*

CZU 343.98

DOI 10.5281/zenodo.7624897

EXPERIMENTUL OPERATIV: CONȚINUT, PARTICULARITĂȚI ȘI CARACTERISTICA JURIDICĂ

Vitalie JITARIUC,
doctor în drept

Experimentul operativ accelerează obținerea informațiilor necesare cu privire la intențiile criminale și experiența infracțională. Identificarea acestor momente și verificarea unor asemenea informații fără aplicarea metodelor experimentale corespunzătoare ar putea dura ani și ani de zile, deoarece ele pot apărea și se pot manifesta doar în anumite condiții și situații. Experimentul operativ presupune crearea unor asemenea condiții și situații care ar asigura, la maximum, obținerea informațiilor obiective, depline și veridice.

Experimentul operativ are multiple priorități în raport cu metoda observării. În primul rând, el face posibilă studierea unuia și aceluiași fenomen în diferite condiții. În al doilea rând, în cadrul experimentului operativ unul și același fenomen poate fi repetat de nenumărate ori, atât în circumstanțe similare, cât și diferite. Cu ajutorul experimentului operativ putem stabili și studia, cu un grad mai mare de probabilitate decât în cazul observării, anumite fenomene, deoarece această cercetare se realizează în baza unei pregătiri inițiale minuțioase.

Cuvinte-cheie: experiment operativ, activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, probe, probatoriu, ofițer de investigații, provocare, supraveghere, acțiuni experimentale, informații, comportament, combinații dirijate și controlate, verificare, caracter secret, versiune, colaborator confidențial.

Introducere. Experimentul, în calitatea sa de varietate a activității practice și criteriu al adevărului, reprezintă o formă specifică a cunoașterii. În cadrul acestuia se materializează legătura dintre perceperea logică și cunoașterea senzitivă. În orice proces de cunoaștere, numărul faptelor substanțiale este practic nelimitat, fiind posibilă o „multiplicare” cantitativă a lor prin intermediul experimentului. Această prevedere gnoseologică arhicunos-

OPERATIONAL EXPERIMENT: CONTENT, PARTICULARS AND LEGAL CHARACTERISTICS

Vitalie JITARIUC,
PhD

The operational experiment accelerates the obtaining of the necessary information regarding the criminal intentions and the criminal experience. The identification of these moments and the verification of such information, without the application of the appropriate experimental methods could take years and years, because they can appear, they can manifest only in certain conditions and situations. The operational experiment presupposes the creation of such conditions and situations that would ensure, to the maximum, the obtaining of objective, complete and truthful information.

The operative experiment has multiple priorities in relation to the method of observation. First of all, it makes it possible to study one and the same phenomenon under different conditions. Second, in the operative experiment one and the same phenomenon can be repeated countless times, both in similar and different circumstances. With the help of the operative experiment we can establish, study with a higher degree of probability, than in the case of observation, certain phenomena, because this research is carried out on the basis of a thorough initial preparation.

Keywords: operational experiment, special investigation activity, special investigation measures, evidence, proof, investigation officer, challenge, supervision, experimental actions, information, behavior, directed and controlled combinations, verification, secret character, version, confidential collaborator.

Introduction. The experiment, in its quality of variety of practical activity and criterion of truth, represents a specific form of knowledge. Within it, the connection between logical perception and sensitive knowledge materializes. In any process of knowledge, the number of substantial facts is practically unlimited, being possible a quantitative “multiplication” of them through experiment. This well-known gnoseological provision can be fully ap-

cută poate fi aplicată în totalitate și în privința activității speciale de investigații.

În acest condiții, experimentul operativ înregistrează mari perspective, deoarece tendința actuală de perfecționare a activității speciale de investigații evoluează pe domeniul percepției corespunzătoare a cauzelor care determină comportamentul infracțional, a obiectivelor, rolurilor și funcțiilor specifice pentru membrii grupărilor criminale organizate.

Actualmente, prin prisma experimentului operativ este reflectată corelația dintre perceperea, cunoașterea logică și senzorială, sunt verificate ipotezele apărute intuitiv și cunoștințele acumulate din experiența de luptă cu infracționalitatea.

În legislația investigativ-operativă a Republicii Moldova lipsește definirea legislativă a noțiunii de „experiment operativ”, iar teoria și practica în această materie este contradictorie. Definirea acestei noțiuni are importanță pentru reglementarea juridică corespunzătoare a activității, materializate prin efectuarea măsurilor speciale de investigații. Lipsa unei definiții normative a experimentului operativ creează premise obiective pentru interpretarea samavolnică și arbitrară a acestuia, fapt ce poate determina nu doar pierderea importanței probatorii a rezultatelor măsurilor speciale de investigații, ci și acțiuni din partea serviciilor operativ-investigative, care încalcă drepturile și interesele legitime ale persoanelor fizice și juridice.

Indicații normative cu caracter de recomandare în privința experimentului operativ se conțin în art. 26 al Legii model a statelor CSI „Cu privire la lupta împotriva criminalității organizate” [13, p. 8, 33], unde se menționează că „organele antrenate în lupta cu criminalitatea organizată, în prezența datelor referitoare la pregătirea sau comiterea unei fapte legate de circulația ilegală a substanțelor narcotice și psihotrope, de legalizare a bunurilor obținute pe cale infracțională, a altor fapte grave sau deosebit de grave, în vederea prevenirii acestor fapte, identificării persoanelor care le pregătesc sau le comit, precum și pentru verificarea și aprecierea datelor privind posibilitatea săvârșirii anumitor acțiuni ilegale, sunt în drept să efectueze experimentul operativ prin reproducerea faptei ilegale și a săvârșirii acțiunilor

plied to the special investigative activity.

In this context, the operational experiment has great prospects, as the current trend of improving the special investigation activity is evolving in the field of proper perception of the causes of criminal behavior, objectives, roles and functions specific to members of organized criminal groups.

Currently, through the prism of the operative experiment is reflected the correlation between perception, logical and sensory knowledge, the hypotheses appeared intuitively and the knowledge gained from the experience of fighting crime.

The investigative-operative legislation of the Republic of Moldova lacks the legislative definition of the notion of “operational experiment”, and the theory and practice in this matter is contradictory. The definition of this notion is important for the proper legal regulation of the activity, materialized by carrying out special investigative measures. The lack of a normative definition of the operative experiment creates objective premises for its high-handed and arbitrary interpretation, which can determine not only the loss of probative importance of the results of special investigative measures, but also actions by the operative-investigative services, which violate legitimate rights and interests of natural and legal persons.

Normative indications with a recommendation character regarding the operative experiment are contained in art. 26 of the Model Law of the States the community of independent states “In the Fight Against Organized Crime” [13, p. 8, 33], which states that “bodies involved in the fight against organized crime, in the presence of data on the preparation or commission of an act the illegal movement of narcotic and psychotropic substances, the legalization of goods obtained through criminal offenses, other serious or particularly serious acts, in order to prevent these acts, to identify those who prepare or commit them, and to verify and assess data on the possibility of committing certain illegal actions, they are entitled to carry out the operative experiment by reproducing the illegal act and committing the necessary experimental actions”.

Within the operative-investigative measures specified in the Model Law of the States

experimentale necesare”.

În șirul măsurilor speciale de investigații, specificate în Legea model a statelor CSI „Cu privire la activitatea operativă de investigații”, experimentul operativ nu se regăsește. Refuzul de a include această măsură investigativ-operativă în Legea model vizată supra creează un precedent periculos privind adoptarea, pe viitor, a unor acte normative necoordonate și contradictorii [16, p. 271-279].

Metode și materiale aplicate. La baza metodologică a studiului este plasată teoria materialistă a percepției și cunoașterii unui spectru diversificat de fenomene sociale. În procesul elaborării lucrării de față au fost utilizate asemenea metode ca: socială, juridică, comparativă, logică ș.a.

Baza normativă a articolului este constituită din prevederile Codului de procedură penală al Republicii Moldova [1]. Aici se regăsesc și reglementările din domeniul supus cercetării științifice, materializate în Legea privind activitatea specială de investigații, nr. LP59/2012 din 29.03.2012 [4] și în legislația operativ-investigativă a altor state.

Baza teoretică a cercetării se regăsește în lucrările din domeniul activității speciale de investigații, al criminalisticii, semnate de autorii specificați în compartimentul bibliografic al prezentului articol. Cu referire la subiectul analizat, au fost studiate și materiale ale conferințelor științifico-practice, precum și articole publicate în revistele de specialitate.

Astfel, justificarea și argumentarea rezultatelor cercetării științifice a subiectului experimentului operativ este determinată prin prisma unei baze metodologice și normative solide și prin analiza și interpretarea complexă a conținutului, particularităților și caracteristicii experimentului în cadrul procesului penal și în activitatea specială de investigații.

Concluziile și recomandările materializate în cadrul articolului se bazează pe rezultatele cercetării realizate cu ajutorul metodelor specificate supra.

Rezultate obținute și discuții. Experimentul presupune o schimbare artificială sistematizată a condițiilor fenomenului analizat și a legăturii acestuia cu alte fenomene [7, p. 2]. În sens etimologic, experimentul reprezintă o provocare intenționată a unui fenomen în scopul

the community of independent states “Regarding the Operative Activity of Investigations” the operative experiment is not found. The refusal to include this investigative-operative measure in the Model Law referred to above creates a dangerous precedent regarding the adoption, in the future, of uncoordinated and contradictory normative acts [16, p. 271-279].

Methods and materials applied. At the methodological basis of the study is placed the materialist theory of perception and knowledge of a diverse spectrum of social phenomena. In the process of elaborating the study such methods as: social, legal, comparative, logical, etc.

The normative basis of the article consists in the provisions of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova [1]. Here are also the regulations in the field subject to scientific research, materialized in the Law on special investigation activity, no. LP59/2012 of 29.03.2012 [4] and in the operative-investigative legislation of other states.

The theoretical basis of the research is found in the works in the field of special investigative activity, forensics, signed by the authors specified in the bibliographic section of this article. With reference to the analyzed subject, materials of scientific-practical conferences, and articles published in specialized journals were also studied, analyzed.

Thus, the justification and argumentation of the results of the scientific research of the subject of the operative experiment is determined through the prism of a solid methodological and normative basis and by the complex analysis and interpretation of the content, particularities and characteristics of the experiment in the criminal trial and special investigation.

The conclusions and recommendations materialized in the article are based on the results of research conducted using the methods specified above.

Results obtained and discussions. The experiment presupposes a systematized artificial change of the conditions of the analyzed, studied phenomenon and of its connection with other phenomena [7, p. 2]. In the etymological sense, the experiment represents an intentional challenge of a phenomenon in order to study it [5, p. 451]. By operative experiment

studierii lui [5, p. 451]. Prin experiment operativ urmează să înțelegem încercarea practică de a face, de a întreprinde ceva (reproducerea unui fenomen, crearea a ceva nou în anumite condiții în scop de cercetare și verificare).

În continuare, vom încerca să definim noțiunea de „experiment operativ” și vom justifica, din punct de vedere științific, importanța acestei măsuri operativ-investigative. În opinia unor cercetători, experimentul operativ reprezintă o metodă de obținere și verificare a informațiilor în cazurile când apar situații în care pot fi luate hotărâri alternative. Alții exprimă părerea că experimentul operativ, ca măsură specială de investigație, reprezintă o modalitate de obținere a informațiilor prin crearea condițiilor pentru reflectarea și materializarea intențiilor infracționale ale făptuitorilor [17, p. 76-82].

Autorul A. Iu. Șumilov menționează că experimentul operativ constă în supravegherea și urmărirea activă a comportamentului persoanei de care se interesează organul operativ-investigativ în condiții dirijate și controlate sau în efectuarea altor acțiuni experimentale ce nu țin nemijlocit de comportamentul persoanei, în vederea obținerii informațiilor operative necesare pentru verificarea și precizarea datelor referitoare la pregătirea sau comiterea unei infracțiuni [12, p. 400].

În cazul experimentului operativ, acțiunile persoanei verificate sunt îndeplinite și materializate sub controlul conspirativ al organelor operativ-investigative [8, p. 21]. În opinia lui V. Mihailov, experimentul operativ presupune efectuarea acțiunilor experimentale necesare, reproducerea faptelor, împrejurărilor și altor circumstanțe ale pregătirii și comiterii infracțiunilor, precum și depistarea și identificarea persoanelor care le pregătesc, le comit sau le-au săvârșit, în scopul verificării și aprecierii datelor obținute sau obținerii de noi informații privind circumstanțele comiterii lor și persoanele care au atribuție la ele [10, p. 48].

Într-adevăr, în cazul experimentului se verifică dacă persoana supravegheată, adică „luată în prelucrare”, se va comporta, în condițiile date – astfel cum se presupune sau nu? Este evident și următorul lucru: experimentul reprezintă o modalitate eficientă de stabilire a intenției adevărate a persoanei pri-

we are to understand the practical attempt to do, to undertake something (the reproduction of a phenomenon, the creation of something new under certain conditions for the purpose of research and verification).

Next, we will try to define the notion of “operational experiment” and we will justify, from a scientific point of view, the importance of this operative-investigative measure. According to some researchers, the operational experiment is a method of obtaining and verifying information in cases where situations arise in which alternative decisions can be made. Others express the opinion that the operative experiment, as an operative-investigative measure, represents a way of obtaining information by creating the conditions for the reflection, the materialization of the criminal intentions of the offenders [17, p. 76-82].

Author A. Iu. Shumilov mentions that the operative experiment consists in supervising, actively following the behavior of the person interested in the operative-investigative body in directed and controlled conditions, or in performing other experimental actions not directly related to the person’s behavior, in order to obtain the operative information necessary to verify and specifying data relating to the preparation or commission of an offense [12, p. 400].

In the case of the operative experiment, the actions of the verified person are performed, materialized under the conspiratorial control of the operative-investigative bodies [8, p. 21]. According to V. Mihailov, the operative experiment involves performing the necessary experimental actions, reproducing the facts, circumstances and other circumstances of the preparation and commission of crimes, as well as detecting and identifying the persons who prepare, commit or have committed them, in order to verify and appreciation of the data obtained or obtaining new information on the circumstances of their commission and the platforms assigned to them [10, p. 48].

Indeed, in the case of the experiment it is checked whether the person, supervised, “taken into processing” will behave, under the given conditions, as assumed or not. The following is also obvious: the experiment is an effective way to establish the person’s true intent to commit the crime.

vind comiterea infracțiunii.

Experimentul operativ reprezintă un cumul de acțiuni (o măsură specială de investigație) care constă în supravegherea activă, în condiții secrete dirijate și controlate, a comportamentului persoanei, bănuite de implicare în comiterea infracțiunilor sau în efectuarea altor acțiuni experimentale care nu țin nemijlocit de comportamentul unei persoane, cu scop de obținere a informațiilor operative pentru verificarea anumitor versiuni operative-investigative.

În procesul efectuării experimentului operativ se admite prejudicierea silită a intereselor persoanei, statului, societății, comisă în cadrul îndeplinirii de către persoană a atribuțiilor sale de serviciu. În același timp, este inadmisibilă efectuarea experimentului operativ dacă acesta poate provoca survenirea unor consecințe grave (deosebit de grave) pentru interesele ocrotite prin lege, inclusiv vătămarea ordinii publice și a intereselor din domeniul securității statului. Prezența temeiurilor legale pentru efectuarea activității speciale de investigații reprezintă principalul criteriu în delimitarea măsurilor speciale de investigații, legate de acțiunile de provocare [9, p. 7].

Autenticitatea rezultatelor experimentului operativ se obține prin efectuarea lui în condiții pe cât se poate de apropiate realității, precum și cu respectarea condiției inadmisibilității provocării (instigării) la comiterea infracțiunii. Condițiile efectuării experimentului operativ nu trebuie să provoace persoana la comiterea actelor ilegale sau să creeze situații de dificultate în ceea ce privește satisfacerea propriilor necesități prin metode și căi legale. Reprezentanții organelor de drept care au admis în procesul efectuării experimentului operativ crearea artificială de probe privind comiterea infracțiunilor, instigarea (provocarea) persoanei la comiterea infracțiunii, comiterea acțiunilor care înjosesc onoarea și demnitatea persoanelor sau care pun în pericol viața și sănătatea participanților la experiment sau a altor persoane sunt atrași la răspundere penală.

Condițiile în care membrii grupărilor criminale organizate internaționale și transnaționale își desfășoară activitatea infracțională pot fi favorabile sau, dimpotrivă, să creeze diverse impedimente. În virtutea

The operative experiment represents a cumulation of actions (an operative-investigative measure) which consists in the active supervision, in secret directed and controlled conditions, of the person's behavior, suspected of involvement in committing crimes or in performing other experimental actions not directly related to the behavior of a persons for the purpose of obtaining operative information for the verification of certain operative-investigative versions.

In the process of performing the operative experiment, the necessary prejudice is allowed and the forced one of the interests of the person, the state, the society, committed within the fulfillment by the person of his service attributions, is admitted. At the same time, it is inadmissible to conduct the operational experiment if it may cause serious (particularly serious) consequences for the interests protected by law, including harm to public order and state security interests. The presence of legal grounds for carrying out the special investigation activity is the main criterion in delimiting the legal operative-investigative measures from provocative actions [9, p. 7].

The authenticity of the results of the operative experiment is obtained by performing it in conditions as close as possible to reality, as well as respecting the condition of inadmissibility of provocation (instigation) when committing the crime. The conditions of conducting the operational experiment must not provoke the person to commit illegal acts or create situations of difficulty in meeting their own needs through legal methods and means. Representatives of law enforcement agencies that have admitted in the process of conducting the operative experiment the artificial creation of evidence regarding the commission of crimes, instigation (provocation) of the person to commit the crime, committing actions that degrade the honor and dignity of persons or endanger the life and health of participants in the experiment or other people are held criminally liable.

The conditions under which members of international and transnational organized criminal groups carry out their criminal activity may be favorable or, on the contrary, create various impediments. By virtue of this fact, we distinguish between operative experiments

acestui fapt, deosebim experimente operative efectuate în condiții de dificultate și experimente operative în condiții favorabile – imaginare și aparente. Astfel, de exemplu, slăbirea controlului vamal la frontieră reprezintă un factor favorabil pentru contrabandiști, iar regimurile vamale dure împiedică această activitate.

Datele obținute în rezultatul efectuării experimentului operativ pot contribui la:

- verificarea versiunilor operativ-investigative;
- verificarea și precizarea informațiilor referitoare la implicarea persoanelor în anumite fapte, procese;
- realizarea reținerii în flagrant delict a persoanei care a comis o infracțiune, nemijlocit în momentul comiterii faptei (acțiunii sau a inacțiunii);
- pregătirea și efectuarea acțiunilor de urmărire penală;
- stabilirea cauzelor și condițiilor comiterii infracțiunilor [12, p. 400].

Componența structurală a experimentului operativ.

Obiectul componenței experimentului operativ este unul general, adică toate relațiile sociale și valorile apărute prin reglementările referitoare la activitatea specială de investigații.

De regulă, unul din semnele importante ale acestei măsuri speciale de investigație îl reprezintă persoana purtătoare de informații. De obicei, este vorba despre persoana-obiect care prezintă interes operativ, și anume persoana a cărei faptă (acțiune sau inacțiune) cu certitudine sau cu un anumit grad de probabilitate este legată de comiterea unei infracțiuni și al cărei comportament este controlat în cadrul experimentului operativ (de exemplu, relațiile celui supus verificării cu alte persoane etc.).

Latura obiectivă a experimentului operativ. Experimentul operativ reprezintă o varietate a unei forme complexe prin care se desfășoară activitatea specială de investigații. După formă, această măsură specială de investigație are caracter secret. O trăsătură distinctă a experimentului operativ ține de faptul că efectuarea lui este admisibilă doar cu scop de prevenire, combatere și descoperire a infracțiunilor grave (deosebit de grave), de depistare și identificare a persoanelor care le pregătesc, le comit sau le-au săvârșit.

performed under difficult conditions and operative experiments under favored, favorable imaginary and apparent conditions. Thus, for example, the weakening of customs control at the border is a favorable factor for smugglers, and harsh customs regimes prevent this activity.

Data obtained as a result of the operational experiment may contribute to:

- checking the operative-investigative versions;
- verification and specification of information regarding the involvement of persons in certain facts, processes;
- carrying out the flagrant arrest of the person who committed a crime, directly at the moment of committing the deed (action or inaction);
- preparation and execution of criminal prosecution actions;
- establishing the causes and conditions of committing crimes [12, p. 400].

The structural composition of the operative experiment.

The object of the composition of the operative experiment is a general one, i.e., all social relations and values defended by the regulations regarding the special investigation activity.

Usually, one of the important signs of this operative-investigative measure is the person carrying information. This is usually the object person who is of operational interest, i.e., the person whose act (action or inaction) with certainty or a certain degree of probability is related to the commission of the offenses and whose behavior is controlled in the operational experiment (for example, the relations of the person subject to verification with other persons, etc.).

The objective side of the operative experiment. The operative experiment represents a variety of a complex form through which the special investigation activity is carried out. According to the form, this operative-investigative measure has a secret character. A distinct feature of the operational experiment is that it is admissible only for the purpose of preventing, combating and detecting serious (particularly serious) crimes, detecting and identifying the persons who prepare, commit or have committed them.

O particularitate specifică experimentului operativ este că acestuia îi sunt premergătoare diverse materiale sub formă de cereri, plângeri, declarații și de asemenea, ca marea parte a tuturor experimentelor, efectuate de către organele operativ-investigative, se finalizează cu reținerea făptuitorilor în flagrant delict.

Efectuarea experimentului operativ poate fi însoțită de realizarea altor măsuri operativ-investigative: achiziția de control; urmărirea vizuală; cercetarea domiciliului; monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice; interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor etc. [17, p. 76-82].

Locul și timpul efectuării experimentului operativ nu sunt limitate, restrânse. Totodată, în cazul experimentului operativ, legat de pătrunderea în locuința persoanei, este necesară respectarea condițiilor corespunzătoare.

Subiectul (participantul) experimentului operativ. În calitate de subiecți acționează subdiviziunile specializate, împuternicite cu soluționarea sarcinilor caracteristice activității speciale de investigații. Experimentul operativ este efectuat de către ofițerii de investigații din cadrul subdiviziunilor specializate și/sau de către persoanele cu statut de colaboratori confidențiali care oferă sprijin organelor operativ-investigative. Mai mult decât atât, la efectuarea experimentului operativ pot participa specialiști și persoane dezinteresate care, ulterior vor fi ascultate ca martori cu privire la condițiile desfășurării acestuia și rezultatele lui.

Latura subiectivă a experimentului operativ. Intenția (conștiința și voința) ofițerului de investigații și a colaboratorului confidențial este orientată spre efectuarea acestei măsuri speciale de investigație. Forma intenției în cadrul experimentului operativ depinde de subiectul lui, precum și de construcția componentei acestei măsuri speciale de investigație.

În cazul componentei formale a experimentului operativ, intenția ofițerului de investigații este directă – el conștientizează că efectuează experimentul operativ și dorește acest lucru. În situația componentei materiale a experimentului operativ, intenția poate fi atât directă, cât și indirectă. Astfel, de exemplu, ofițerul de investigații, pe durata efectuării experimentului operativ legat de pătrunderea în domiciliul persoanei, conștientizează

A specific feature of the operative experiment is that it is preceded by various materials in the form of requests, complaints, statements and also that most of all experiments, performed by the operative-investigative bodies, end with the arrest of the perpetrators in the act.

The performance of the operative experiment may be the performance of other operative-investigative measures: the acquisition of control; visual tracking; home research; monitoring telegraphic and electronic communications connections; interception and recording of communications and images, etc. [17, p. 76-82].

The place and time of the operative experiment are not limited, restricted. At the same time, in the case of operational experience, related to entering the person's home, it is necessary to comply with the appropriate conditions.

The subject (participant) of the operative experiment. The specialized subdivisions act as subjects, empowered to solve the tasks characteristic of the special investigation activity. The operative experiment is carried out by the investigation officers within the specialized subdivisions and / or by the persons with the status of confidential collaborators who offer support to the operative-investigative bodies. Moreover, specialists and non-interested persons can participate in the operative experiment, who will later be heard as witnesses regarding the conditions of its development and its results.

The subjective side of the operative experiment. The intention (conscience and will) of the investigating officer and the confidential collaborator is oriented towards carrying out this operative-investigative measure.

The form of intention in the operative experiment depends on its subject, as well as the construction of the composition of this operative-investigative measure.

In the case of the formal composition of the operational experiment, the investigation officer's intention is direct - he is aware that he is conducting the operational experiment and wishes to do so. In the case of the material composition of the operative experiment, the intention can be both direct and indirect. Thus, for example, the investigating officer, during the operational experiment related to

că îngreșește și restrânge dreptul persoanei la inviolabilitatea domiciliului, însă poate să nu și dorească acest lucru, dar să admită conștient această situație pentru a preveni comiterea unor infracțiuni grave sau deosebit de grave.

În ceea ce privește alți participanți la experimentul operativ, intenția lor poate fi, de asemenea, directă sau indirectă [12, p. 403].

Delimitarea experimentului operativ de alte măsuri și acțiuni. Experimentul operativ urmează a fi delimitat de alte fapte, măsuri și acțiuni asemănătoare cu caracter operativ-investigativ (urmărirea vizuală și livrarea controlată), de urmărire penală (experimentul), precum și de actele de provocare.

Experimentul operativ se deosebește de provocare după scop și condițiile de efectuare. Scopul experimentului operativ este de a preveni, combate și a descoperi infracțiunile grave (deosebit de grave), de a depista și identifica persoanele care le pregătesc, le comit sau le-au săvârșit. Scopul provocării, dimpotrivă, constă în stârnirea hotărârii unei persoane de a comite o infracțiune concretă, această hotărâre manifestându-se prin pregătirea de comiterea infracțiunii sau prin săvârșirea ei nemijlocită.

Provocarea la comiterea infracțiunii reprezintă acțiunile active ale subiecților referitoare la determinarea intenționată a persoanei care nu manifestă, nu dă dovadă de intenții infracționale, la comiterea unei fapte interzise de legea penală [8, p. 11]. Experimentul operativ se consideră legal și nu întrunește semne ale provocării dacă el nu inițiază și nu stimulează comportamentul ilegal al persoanei, implicându-se doar în realizarea intenției infracționale deja începute. Este important și următorul fapt: persoana „verificată” încă până la începerea experimentului operativ are libertatea de a alege și posibilitatea să renunțe benevol la finalizarea actului infracțional [15, p. 51]. În doctrină este susținută opinia că deseori provocarea, facilitarea sau încurajarea persoanei la săvârșirea infracțiunii nu doar scapă atenției organelor judiciare, dar poate îmbrăca forma unor acțiuni la limita legalității, aprecierea corespunderii prevederilor procesual-penale fiind destul de anevoioasă și deseori contradictorie [6, p. 202].

Experimentul operativ, sub unele aspecte, se aseamănă cu experimentul efectuat în ca-

entering the person's home, is aware that it restricts, restricts the person's right to inviolability of the home, but may not want to do so, but consciously admit this situation to prevent the commission of serious or particularly serious crimes.

With regard to other participants in the operational experiment, their intention may also be direct or indirect [12, pp. 403].

Delimitation of the operational experiment from other measures and actions. The operative experiment is to be delimited by other facts, measures and similar actions of operative-investigative character (visual pursuit and controlled delivery), of criminal prosecution (experiment), as well as by the acts of provocation.

The operative experiment differs from challenge by purpose and conditions of performance. The purpose of the operational experiment is to prevent, combat and detect serious (particularly serious) crimes, to detect and identify the persons who prepare, commit or have committed them. The purpose of the challenge, on the contrary, consists in arousing the decision of a person to commit a concrete crime, this decision manifesting itself by preparing to commit the crime or by committing it directly.

The provocation to commit the crime represents the active actions of the subjects regarding the intentional determination of the person who does not manifest, does not show criminal intentions, when committing an act prohibited by the criminal law [8, p. 11]. The operative experiment is considered legal and does not meet signs of provocation if it does not initiate, does not stimulate the illegal behavior of the person, being involved only in the realization of the criminal intention already started. The following fact is also important: the person "verified" even before the beginning of the operative experiment has the freedom to choose and the possibility to voluntarily give up the completion of the criminal act [15, p. 51]. In the doctrine, the opinion is supported that often the provocation, facilitation or encouragement of the person to commit the crime, not only escapes the attention of the judiciary, but can take the form of actions at the limit of legality, assessing compliance with criminal law is quite difficult and often contradictory [6, p. 202].

drul urmăririi penale. Criteriul comun este că și experimentul operativ, și experimentul de la urmărirea penală presupun crearea artificială a evenimentului în vederea studierii lui, fixarea consecutivă și controlul asupra stării fenomenului creat, aflat în schimbare sub influența factorilor inițiați și dirijați de persoana care efectuează experimentul.

În opinia autorului M. Gheorghiuță, experimentul în procedura penală este o acțiune procesuală și de tactică criminalistică de sine stătătoare și constă în reproducerea în condiții reale sau similare artificiale (experimentale) a acțiunilor, fenomenelor care dau posibilitate de a verifica și preciza anumite date ce au importanță pentru cauza penală cercetată [3, p. 663-664].

Experimentul din cadrul urmăririi penale reprezintă un act de procedură, al cărui conținut este consacrat în mod expres prin lege: „verificarea sau precizarea datelor care prezintă interes pentru cauză, prin reproducerea acțiunilor, situației ori a altor împrejurări în care s-a petrecut o anumită faptă”. Activitatea în cauză nu presupune reproducerea faptei în ansamblu, ci doar a anumitor acțiuni, fapte sau împrejurări în care aceasta a avut loc. În caz contrar, s-ar putea ajunge la comiterea unei noi infracțiuni analogice celei avute în vedere [2, p. 453].

Totodată, între experimentul operativ și cel de la urmărirea penală există și deosebiri substanțiale. Dacă cel din urmă este efectuat în limitele strict stabilite de Codul de procedură penală, apoi experimentul operativ are un diapazon mai larg de aplicare. Or, avem un spectru cu mult mai larg de variante de aplicare a experimentului operativ decât a experimentului de la urmărirea penală.

De asemenea, o deosebire vădită a experimentului operativ de experimentul de urmărire penală constă în caracterul conspirativ al celui dintâi, adică camuflarea scopului, rolurilor și sarcinilor, inițierea în raport cu structura și efectuarea experimentului a unui număr mic (restrâns) de ofițeri de investigații.

În fine, sunt diferite și formele de fixare (perfectare) a rezultatelor; experimentul de urmărire penală îmbracă o formă procesuală stabilită de lege, iar experimentul operativ se fixează cu ajutorul unui raport, certificat sau

The operative experiment, in some aspects, is similar to the experiment performed during the criminal investigation. The common criterion is that both the operative experiment and the criminal investigation experiment involve the artificial creation of the event in order to study it, consecutive fixation and control over the state of the created phenomenon, changing under the influence of factors initiated and directed by the experimenter.

In the opinion of the author M. Gheorghiuță, the experiment in criminal procedure is an independent procedural and forensic tactical action and consists in the reproduction in real or similar artificial (experimental) conditions of the actions, phenomena that give the possibility to verify and specify certain data. are important for the criminal case under investigation [3, p. 663-664].

The experiment within the criminal investigation is a procedural act, the content of which is expressly enshrined in law: “verification or specification of data of interest to the case, by reproducing the actions, situation or other circumstances in which a particular act occurred”. The activity in question does not involve the reproduction of the deed as a whole, but only of certain actions, facts or circumstances in which it took place. Otherwise, a new offense analog to the one in question could be committed [2, p. 453].

At the same time, there are substantial differences between the operative experiment and the one from the criminal investigation. If the latter is carried out within the limits strictly established by the Code of Criminal Procedure, then the operative experiment has a wider range of application. Or, we have a much wider spectrum of variants of application of the operative experiment than of the experiment from the criminal investigation.

Also, an obvious difference between the operative experiment and the criminal prosecution experiment consists in the conspiratorial character of the former, i.e., disguising, camouflaging the purpose, roles and tasks, initiating in relation to the structure and conducting the experiment with a small (low) number of officers of investigations.

Finally, the forms of fixing (perfecting) the results are also different; the criminal in-

prin comunicări din partea agenților.

Spre deosebire de experimentul de urmărire penală, rezultatele experimentului operativ nu sunt probe, însă joacă în rol important în procesul obținerii materialului probator. Rezultatele experimentului operativ pot indica la anumite fapte, circumstanțe, obiecte, care în ordinea procesuală corespunzătoare de descoperire, fixare și documentare a lor obțin statut de probe [12, p. 410].

Experimentul operativ se deosebește de experimentul din cadrul urmăririi penale, de asemenea, după scopul urmărit. Astfel, obiectivul experimentului operativ este axat pe obținerea unor informații operative pentru verificarea versiunilor investigativ-operative înaintate, iar scopul experimentului propriu-zis îl reprezintă verificarea și precizarea datelor care au importanță pentru cauza penală. Subiect nemijlocit (participant) al experimentului operativ este ofițerul de investigații, iar al experimentului – ofițerul de urmărire penală.

Urmărirea vizuală și livrarea controlată se deosebește de experimentul operativ în baza laturii obiective. Astfel, urmărirea vizuală reprezintă perceperea vizuală direcționată, sistematică și nemijlocită sau cu ajutorul mijloacelor tehnice a persoanei (persoanelor) și fenomenelor, evenimentelor, fixarea și înregistrarea lor. Livrarea controlată presupune un cumul de acțiuni și măsuri, pe durata cărora, cu acordul și sub controlul organului operativ-investigativ, se permite deplasarea în interiorul statului sau peste frontiera vamală a bunurilor limitate sau scoase din circuitul civil, precum și a obiectelor dobândite pe cale infracțională, care au păstrat asupra sa urmele infracțiunii sau ale mijloacelor comiterii infracțiunii.

Datele obținute în rezultatul experimentului operativ cunosc diferite variante de perfectare. De regulă, ele sunt expuse într-un raport sau într-o notă de către colaboratorul organului operativ-investigativ, cu anexarea actelor și documentelor necesare, a înregistrărilor audio-video în care sunt fixate derularea și rezultatele acestei măsuri speciale de investigații (acestea din urmă pot fi folosite în cadrul probatorului în cauzele penale). De asemenea, ele pot fi perfectate sub forma unui act întocmit de către colaboratorul subdiviziunii operativ-investigative sau a unei explicații

investigative experiment takes a procedural form established by law, and the operative experiment is fixed by means of a report, certificate or by communications from the agents.

Unlike the criminal investigation experiment, the results of the operative experiment are not evident, but play an important role in the process of obtaining evidence. The results of the operative experiment may indicate certain facts, circumstances, objects, which in the corresponding procedural order of their discovery, fixation and documentation obtain the status of evidence [12, p. 410].

The operative experiment differs from the criminal investigation experiment also by purpose. Thus, the purpose of the operative experiment is focused on obtaining operative information for the verification of the investigative-operative versions submitted, and the purpose of the experiment itself is to verify and specify the data that are important for the criminal case. The direct subject (participant) of the operative experiment is the investigating officer, and of the experiment - the criminal investigation officer.

Visual tracking and controlled delivery differ from the operational experiment based on the objective side. Thus, visual tracking represents the directed, systematic and direct visual perception or with the help of the technical means of the person (persons) and phenomena, events, their fixation and recording. Controlled delivery involves a combination of actions and measures, during which, with the agreement and under the control of the investigative body, it is allowed to move within the state or across the customs border of goods limited or removed from the civil circuit, as well as criminally acquired objects, who kept track of the crime, the means of committing the crime.

The data obtained as a result of the operative experiment know different variants of improvement. Usually, they are presented in a report or in a note by the collaborator of the operative-investigative body, with the annex of the necessary acts and documents, of the audio-video recordings where the development and the results of this operative-investigative measure are fixed (the latter can be used in evidence in criminal cases). Also, they can be completed in the form of an act prepared by the

scrise de participantul/participanta la efectuarea experimentului operativ [11, p. 79-80; 14, p. 3-15].

Experimentul operativ urmează a fi delimitat de *combinația operativă*. Aceasta din urmă reprezintă un complex de acțiuni, unite printr-un scop comun, orientate spre soluționarea unor sarcini concrete privind prevenirea, depistarea și descoperirea faptelor infracționale. Combinația operativă se caracterizează prin metode specifice și diverse de acțiune, care sunt aplicate efectiv în toate sferile activității speciale de investigații [12, p. 403-404].

După caracter și conținut psihologic, combinațiile operative sunt divizate în două grupe:

1) combinațiile care au scop de a induce în eroare persoana prelucrată, slăbindu-i vigilența, făcând-o să creadă că acele condiții care au fost create artificial de către ofițerul de investigații au apărut în mod firesc;

2) combinații cu ajutorul cărora persoana verificată este determinată sau stimulată să săvârșească anumite acțiuni, care accelerează și facilitează descoperirea, reținerea și demascarea ei.

Experimentul operativ se deosebește de combinația operativă prin faptul că în cazul experimentului persoana aflată în prelucrare nu este îndemnată la anumite acțiuni necesare pentru soluționarea sarcinilor operativ-investigative, ceea ce are loc, de fapt, în cazul combinațiilor operative. În cazul experimentului se verifică dacă persoana aflată în prelucrare se va comporta într-un anumit mod în condițiile respective, conform versiunii înaintate, sau că nu va manifesta un asemenea comportament. Deci, scopul experimentului operativ este axat doar pe clarificarea anumitor intenții ale persoanei aflate în prelucrare operativă.

Totodată, reținem că aspectul comun caracteristic și pentru experimentul operativ, și pentru combinația operativă îl reprezintă doar crearea artificială a condițiilor, care asigură realizarea sarcinilor combinației sau a experimentului.

De asemenea, combinația operativă poate fi aplicată în calitate de procedeu tactic pentru crearea condițiilor în care urmează să se desfășoare experimentul operativ [12, p. 405-406].

collaborator of the operative-investigative subdivision or of a written explanation of the person participating in the operative experiment [11, p. 79-80; 14, p. 3-15].

The operative experiment is to be delimited by the operative combination. The latter is a complex of actions, united by a common goal, aimed at solving concrete tasks related to the prevention, detection and detection of criminal acts. The operative combination is characterized by specific and diverse methods of action, which are effectively applied in all spheres of the special investigation activity [12, p. 403-404].

According to character and psychological content, the operative combinations are divided into two groups:

1) combinations that aim to mislead the processed person, weakening his vigilance, making him believe that those conditions that were artificially created by the investigating officer appeared naturally;

2) combinations with the help of which the verified person is determined, stimulated to active actions, which accelerates and facilitates his discovery, retention and unmasking.

The operative experiment differs from the operative combination in that, in the case of the experiment, the person undergoing processing is not urged, stimulated to certain actions necessary to solve the operative-investigative tasks, which takes place, in fact, in the case of operative combinations. In the case of the experiment, it is verified whether the person undergoing processing will behave in a certain way under the respective conditions, according to the submitted version, or whether he will not exhibit such behavior. So, the purpose of the operative experiment is focused only on clarifying certain intentions of the person in operative processing.

At the same time, we note that the common characteristic both for the operative experiment and for the operative combination is represented only by the artificial creation of the conditions, which ensure the accomplishment of the tasks of the combination or of the experiment.

Also, the operative combination can be applied as a tactical procedure for creating the conditions in which the operative experiment

Clasificarea experimentului operativ.

După criteriul importanței, deosebim trei categorii de componente ale experimentului operativ: *simplic, restrictiv și extensiv*.

Experimentul operativ *simplic* poate fi efectuat doar în scop de constatare, descoperire, prevenire și curmare a infracțiunilor grave (deosebit de grave), precum și în vederea identificării și stabilirii persoanelor care au comis sau săvârșesc aceste infracțiuni.

În cazul experimentului operativ *restrictiv* sunt stabilite condiții speciale dure în comparație cu experimentul operativ *simplic*. Astfel, în procesul efectuării experimentului pot fi comise acțiuni care îngrădesc drepturile constituționale ale persoanei (de exemplu, când experimentul operativ presupune reproducerea situației prin pătrunderea secretă în domiciliul persoanei contrar voinței ei). În cazul de față, experimentul operativ se admite doar în baza unei hotărâri judecătorești, cu condiția existenței temeiurilor speciale prevăzute de lege.

Pentru experimentul operativ *extensiv* este caracteristică admisibilitatea folosirii fără autorizare (licență) a unor obiecte și substanțe (de exemplu, substanțe narcotice, psihotrope etc.), ridicarea anumitor materiale, obiecte, comunicări în caz de apariție a unui pericol nemijlocit pentru viața și sănătatea persoanelor, pentru securitatea economică, militară sau ecologică a statului.

După construcția sa, componenta experimentului operativ este formal-materială. Experimentul operativ *simplic* și cel *extensiv* au componentă formală, iar cel *restrictiv* – componentă materială [12, p. 401-402].

În funcție de sarcinile urmărite prin efectuarea sa, deosebim următoarele varietăți ale experimentului operativ:

a) pentru verificarea posibilității prezenței unui anumit fapt, fenomen, proces în anumite condiții;

b) pentru perceperea unui fapt concret în anumite condiții (a vizibilității, audiției, gradului de sonoritate etc.).

De asemenea, experimentul operativ poate fi efectuat în vederea stabilirii mecanismului comiterii infracțiunii (atât în întregime, cât și la unele etape ale activității infracționale) [12, p. 402].

is to be carried out [12, p. 405-406].

Classification of the operative experiment. According to the criterion of importance, we distinguish three categories of components of the operative experiment: simple; restrictive and extensive.

The simple operational experiment may be carried out only for the purpose of ascertaining, detecting, preventing and prosecuting serious (particularly serious) offenses, as well as in order to identify and establish the persons who have committed or are committing such offenses.

In the case of the restrictive operative experiment, special harsh conditions are established in comparison with the simple operative experiment. Thus, in the process of performing the experiment, actions may be committed that restrict the constitutional rights of the person (for example, when the operative experiment involves the reproduction of the situation by secretly entering the person's home against one's own will). In the present case, the operative experiment is admitted only on the basis of a court decision provided that there are special grounds provided by law.

For the extensive operational experiment, it is characteristic of the admissibility of the use without authorization (license) of some objects and substances (for example, narcotic substances, psychotropic substances, etc.), the lifting of certain materials, objects, communications in case of a direct danger to life and health, for the economic, military, ecological security of the state.

After its construction, the composition of the operative experiment is formal-material. The simple operative experiment and the extensive one has a formal composition, and the restrictive one - a material composition [12, p. 401-402].

Depending on the tasks pursued by performing it, we distinguish the following varieties of the operative experiment:

a) for verifying the possibility of the presence of a certain fact, phenomenon, process under certain conditions;

b) for the perception of a concrete fact under certain conditions (visibility, hearing, degree of sonority, etc.).

Also, the operative experiment can be performed in order to establish the mechanism of

Concluzii. Experimentul operativ reprezintă una dintre varietățile percepției experimentale. El presupune schimbarea artificială a condițiilor fenomenului, faptului, evenimentului supravegheat și legătura lor cu alte fenomene, fapte sau evenimente. Scopul experimentului operativ este de a clarifica esența și conținutul anumitor fenomene, fapte și evenimente, a căilor și metodelor de percepere și conștientizare a acestora.

Experimentul operativ are forță probatorie și este valoros doar atunci când persoana, în a cărei privință acesta se efectuează, se află în condiții obișnuite, firești pentru ea, când asupra ei nu exercită presiune circumstanțele create artificial și nu îi este denaturată voința.

Experimentul operativ, reprezentând o verificare experimentală a anumitor presupuneri privind intențiile, scopurile urmărite și posibilele acțiuni ale persoanelor aflate în prelucrare operativă, ne oferă posibilitatea clarificării autenticității datelor faptice obținute pe cale operativă, precum și corectitudinii și eficienței anumitor recomandări de ordin tactico-criminalistic.

Însuși tehnica experimentului operativ se bazează pe un scop concret, specific și dominant în conștiința ofițerului de investigații, care contribuie la selectarea corespunzătoare a informațiilor operativ-investigative.

De asemenea, cu titlu de **lege ferenda**, propunem:

1) completarea art. 18, alin. (3) din Legea privind activitatea specială de investigații, nr. LP59/2012 din 29.03.2012 cu lit. d) în următoarea redacție: „*experimentul operativ*”.

2) Completarea Legii privind activitatea specială de investigații, nr. LP59/2012 din 29.03.2012, art. 36¹ cu titlul „*Experimentul operativ reprezintă un cumul de acțiuni care presupun supravegherea activă, în condiții secrete dirijate și controlate, a comportamentului persoanei, bănuite de implicare în comiterea infracțiunilor sau în efectuarea altor acțiuni experimentale care nu țin nemijlocit de comportamentul unei persoane, cu scop de obținere a informațiilor necesare pentru verificarea versiunilor operativ-investigative*”.

committing the crime (both in its entirety and at some stages of the criminal activity [12, p. 402].

Conclusions. The operative experiment is one of the varieties of experimental perception. It involves the artificial change of the conditions of the phenomenon, the fact, the observed, supervised event and their connection with other phenomena, facts or events. The purpose of the operative experiment is to clarify the essence and content of certain phenomena, facts and events, of the ways and methods of their perception and awareness.

The operative experiment has probative force and is valuable only when the person in respect of whom it is performed is in normal conditions, natural for him, when the circumstances created artificially do not exert pressure on him and his will is not distorted.

The operative experiment, representing an experimental verification of certain assumptions regarding the intentions, aims pursued and possible actions of the persons in operative processing, offers us the possibility to clarify the authenticity of the factual data obtained by operative-investigative way, as well as the correctness and efficiency of certain tactical forensic recommendations.

The technique of the operative experiment itself is based on a concrete, specific, dominant purpose in the consciousness of the investigating officer, which contributes to the appropriate selection of the operative-investigative information.

Also, as a **ferenda law**, we propose:

1) Completion of art. 18, para. (3) of the Law on Special Investigation Activity, no. LP59/2012 of 29.03.2012 with letter d) in the following wording: “*operational experiment*”.

2) Completion of the Law on Special Investigation Activity, no. LP59/2012 of 29.03.2012 with art. 361, entitled “Operational Experiment”, in the following wording: “*The operational experiment is a combination of actions that involve the active surveillance, in secret directed and controlled conditions, of the person’s behavior, suspected of involvement in committing crimes or performing other experimental actions that are not directly related to a person’s behavior in order to obtain information. necessary for the verification of the operative-investigative versions*”.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
2. Doraș S. Criminalistica. Chișinău: Cartea Juridică, 2011.
3. Gheorghită M. Tratat de criminalistică. Chișinău: FEP Tipografia Centrală, 2017.
4. Legea Republicii Moldova privind activitatea specială de investigații, nr. 59 din 29.03.2012. În: Monitorul Oficial nr. 113-118/373 din 08.06.2012.
5. Oprea I., Pamfil C.-G, Radu R., Zăstroiu V. Noul Dicționar Universal al limbii române. Ediția a 2-a. București: Litera Internațional, 2006.
6. Rusu V. Ilegalitatea actelor de provocare, facilitare sau încurajare a persoanei la comiterea infracțiunii. În: Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor. Materialele Conferinței științifice internaționale consacrate celor 75 de ani de la fondarea Universității Bălțene, din 9 octombrie 2020. Volumul II. Bălți, 2020.
7. Белкин Р. С., Белкин А. Р. Эксперимент в уголовном судопроизводстве. Методическое пособие. Москва: НОРМА, 1997.
8. Дубоносов Е. С. Провокация взятки либо коммерческого подкупа. Москва: Книжный Мир, 2002.
9. Мастерков А. А. Уголовно-правовые и криминологические аспекты провокационной деятельности. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Владивосток, 2000.
10. Михайлов В. И. Контролируемая поставка как оперативно-розыскная операция. Учебно-практическое пособие. Москва: Издатель Шумилова И.И. 1998.
11. Образцы процессуальных документов. Под редакцией В.Т. Томина. Москва: БЕК, 2006.
12. Оперативно-розыскная деятельность. Учебник. Под редакцией К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, А. Ю. Шумилова. Москва: ИНФРА-М., 2001.
13. Правовые основы оперативно-розыскных мероприятий: Научно-практическое пособие. Под редакцией Е.М. Рябкова и В. В. Петрова. Москва: 2004.
14. Процессуальные документы органов предварительного расследования. Образцы. Практическое пособие. Под редакцией В. П. Божьева. Москва: СПАРК, 1996.
15. Селезнев М. Эксперимент или провокация? (К вопросу о борьбе с коррупцией). În: Российская Юстиция, 1996, №5.
16. Федоров А. В. О разработке Модельного закона «Об оперативно-розыскной деятельности» для государств-участников СНГ. În: Ученые записки. №1(3). СПб, 1997.
17. Федоров А. В., Шахматов А. В. Содействие отдельных граждан при осуществлении оперативно-розыскной деятельности по делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных и сильнодействующих веществ. În: Материалы научно-практической Конференции, 25 мая 1999. СПб, 1999.

Despre autor:

Vitalie JITARIUC,
doctor în drept,
Șef al secției nr.1 (Investigații criminale)
a Direcției Investigații „Sud”
a Inspectoratului Național de Investigații,
comisar principal
e-mail: vjitariuc@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9361-4460

About author

Vitalie JITARIUC,
PhD, Head of Department no.1
(Criminal Investigations)
of the Investigation Directorate “Sud”
of the National Investigation Inspectorate,
Chief Commissioner
e-mail: vjitariuc@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9361-4460

CZU 341.348

DOI 10.5281/zenodo.7624943

**PREMISELE ADOPTĂRII CADRULUI
NORMATIV INTERNAȚIONAL PRIVIND
PREVENIREA ȘI COMBATERICA LUĂRII
DE OSTATICI**

Valentin CHIRIȚA,
doctor în drept, conferențiar universitar

**THE PREMISES FOR THE
ADOPTION OF THE INTERNATIONAL
REGULATORY FRAMEWORK ON THE
PREVENTION AND COMBATING OF
HOSTAGE – TAKING**

Valentin CHIRIȚA,
PhD, associate professor

Infracțiunea de luare de ostatici a devenit o problemă internațională stringentă în virtutea faptului că aceasta, prin pericolul pe care îl prezintă, prin formele de manifestare și prin efectele pe care le produce, depășește cadrul dreptului intern al unei țări și prezintă o amenințare pentru întreaga comunitate internațională. Luarea de ostatici, ca infracțiune de sine stătătoare la nivel internațional, a fost menționată pentru prima dată în Convenția internațională împotriva luării de ostatici, adoptată de Adunarea Generală a ONU la New York pe 17 decembrie 1979, aceasta fiind precedată de mai multe documente internaționale referitoare la alte fapte asemănătoare. Drept imbold pentru elaborarea și adoptarea respectivei convenții poate fi considerat cazul tragic de luare în calitate de ostatici de către organizația extremistă „Septembrie Negru” a sportivilor, în perioada desfășurării Jocurilor Olimpice (ediția a XX-a) de la München, Germania, 5 septembrie 1972. Drept consecință, au decedat 17 persoane, dintre care 11 sportivi.

Cuvinte-cheie: luare de ostatici, colaborare internațională, documente juridice internaționale, prevenirea și combaterea luării de ostatici, securitate internațională.

The offence of hostage-taking has become a pressing international problem by virtue of the fact that through the danger it poses, its forms of manifestation and the effects it produces, goes beyond the domestic law of a country and poses a threat to the entire international community. Hostage-taking, as a self-standing international offence, was mentioned for the first time at the International Convention Against Hostage-taking, adopted by the UN General Assembly in New York on December 17, 1979, and preceded by several international documents relating to other similar facts. As an incentive for the drafting and adoption of that convention, the extremist organization “Black September” may consider the tragic case of the taking of athletes as hostages during the Olympic Games period (20th edition) in Munich, Germany, on September 05, 1972, where 16 people died, including 11 athletes.

Keywords: hostage-taking, international collaboration, international legal documents, preventing and combating hostage-taking, international security.

Introducere. Secolul al XXI-lea, caracterizat prin globalizarea relațiilor internaționale, impune în mod obiectiv necesitatea coordonării eforturilor tuturor statelor pentru atingerea intereselor supreme ale comunității internaționale: asigurarea păcii și securității în întreaga lume, prevenirea și combaterea terorismului, apărarea drepturilor și libertăților persoanei, combaterea sărăciei etc. [1, p. 3]

Astfel, tipul principal de colaborare existent încă din cele mai vechi timpuri este considerat încheierea acordurilor internaționale. În

Introduction. The 21st century, characterized by the globalization of international relations, imposes objectively the need to coordinate the efforts of all states to achieve the supreme interests of the international community: ensuring peace and security throughout the world, preventing and combating terrorism, protecting the rights and freedoms of the person, combating poverty, etc. [1, p. 3]

Thus, the main type of collaboration that has existed since ancient times is considered to be the conclusion of international agreements.

perioada sclavagismului și feudalismului o largă răspândire aveau înțelegerile bilaterale despre eliberarea infractorilor. Mai târziu au început să fie încheiate acorduri privind executarea reciprocă a acțiunilor judiciare și de urmărire, acordarea reciprocă a informației despre unele infracțiuni și persoane care le-au săvârșit, urmărirea și reținerea lor [23, p. 5]. Faptele legate de luarea de ostatici sunt recunoscute în toată lumea civilizată ca fiind prejudiciabile. Legislațiile actuale ale majorității statelor prevăd răspunderea penală pentru săvârșirea infracțiunii de luare de ostatici.

Metode și materiale aplicate. În vederea realizării scopului trasat (identificarea premiselor adoptării documentelor internaționale privind prevenirea și combaterea luării de ostatici), în prezentul articol au fost aplicate o serie de metode, printre care: metoda logică, istorică, sistemică, comparativă.

Rezultatele obținute și discuții. Luarea de ostatici, ca infracțiune de sine stătătoare la nivel internațional, a fost menționată pentru prima dată în Convenția internațională împotriva luării de ostatici, adoptată de Adunarea Generală a ONU la New York pe 17 decembrie 1979 (ratificată prin Legea RM nr.1241-XV din 18.07.2002, în vigoare pentru RM din 09.11.2002) [8, p. 299]. Aceasta a fost precedată de mai multe convenții și acorduri internaționale referitoare la robie, terorism, piraterie etc.

Astfel, în data de 25 septembrie 1926 la Geneva a fost adoptată Convenția împotriva robiei. Drept izvoare ale acestei Convenții au servit următoarele acte internaționale:

1. Actul General al Conferinței de la Bruxelles (1889-1890), în care statele semnatare au declarat despre ferma lor intenție de a pune capăt comerțului cu robi în Africa.

2. Convenția de la Saint-Germain din 1919, prin care statele semnatare au exprimat intenția de a lichida total robia în toate formele sale și comerțul cu robi atât pe mare, cât și pe uscat.

3. Raportul Comisiei provizorii pentru problemele legate de robie, convocată de Congresul Ligii Națiunilor la 12 iunie 1924 [24, p. 105].

Convenția de la Geneva din 1926 definește robia drept o stare sau o situație a persoanei

During the slavery and feudalism period, there was a widespread bilateral understanding about the liberation of criminals. Agreements on the reciprocal execution of judicial and prosecution actions, the reciprocal provision of information about certain offenses and persons who committed them, their prosecution and detention began later to be concluded [23, p. 5]. The facts of hostage-taking are recognized throughout the civilized world as prejudicial. Current laws of most states provide for criminal liability for the offence of hostage-taking.

Applied methods and materials. In order to achieve the stated goal (identifying the prerequisites for the adoption of international documents on preventing and combating hostage-taking), a series of methods were applied in this article, including: the logical, historical, systemic, comparative method.

Obtained results and discussions. Hostage-taking, as a self-standing international crime, was mentioned for the first time within the International Convention against Hostage-taking, adopted by the UN General Assembly in New York on December 17, 1979 (ratified by the Law of the Republic of Moldova no. 1241-XV of 18.07.2002, in force for the RM as of 09.11.2002) [8, p. 299]. It was preceded by several international conventions and agreements relating to slavery, terrorism, piracy, etc.

Thus, on September 25, 1926, the Convention against Slavery was adopted in Geneva. As sources of this Convention have served the following international acts:

1. The General Act of the Brussels Conference (1889-1890), in which the signatory states declared their firm intention to end the slave trade in Africa.

2. The Saint-Germain Convention of 1919, by which the signatory states expressed their intention to completely liquidate slavery in all its forms and trade in slaves both at sea and on land.

3. Report of the Provisional Commission on questions of bondage, convened by the Congress of the League of Nations on June 12 1924 [24, p. 105].

The 1926 Geneva Convention defines slavery as a state or situation of the person over whom the attributes of ownership are ex-

asupra căreia se exercită atribuțiile dreptului de proprietate. Prin comerț cu robi se înțelege orice acțiune de capturare, procurare sau concesiune a omului în scopul vinderii lui în robie sau a efectuării unui schimb cu el, precum și orice acțiune de comerț sau de transportare a robilor [24, p. 105].

În conformitate cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU (New York) prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948: „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de celelalte în spiritul fraternității (art. 1); Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa (art. 3); Nimeni nu va fi ținut în sclavie, nici în robie, sclavia și traficul cu sclavi sunt interzise sub toate formele lor (art. 4); Nimeni nu va fi supus la tortură, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante (art. 5)” [18, p.11].

Prevederi asemănătoare se conțin și în textul Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950 [6, p. 341], și al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat la New York la 16 decembrie 1966 [19, p. 30]. Referitor la primul act normativ de talie internațională în doctrină se afirmă: „...Convenția europeană, pe de o parte, oferă o eficiență reală protecției drepturilor omului pe cale juridicțională, iar pe de altă parte, asigură supravegherea respectării drepturilor omului de către statele contractante” [25, p. 22-23].

Primul document juridic în care luarea de ostatici (fiind utilizată această sintagmă) a fost calificată drept faptă infracțională este proiectul Convenției de la Geneva din 1937 privind prevenirea și pedepsirea terorismului. Convenția conținea 29 de articole, în care era formulat conceptul actului de terorism internațional, elaborat mecanismul de combatere a acestui flagel, determinată procedura de intrare în vigoare a Convenției, modul de aplicare a acesteia atât la nivel național, cât și internațional [22, p. 21].

Sporirea considerabilă a numărului de infracțiuni săvârșite la bordurile navelor avia-

exercis. By trade in slaves is meant any action of capture, purchase, or concession of man for the purpose of selling him/ her into bondage or of making an exchange with him/ her; and also any action of trade or transport of slaves [24, p. 105].

In accordance with the Universal Declaration of Human Rights, adopted and proclaimed by the United Nations General Assembly (New York) in its Resolution 217 A (III) of December 10, 1948: “All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood. Everyone has the right to life, freedom and security of person. No one shall be held in slavery or servitude; slavery and the slave trade shall be prohibited in all their forms. No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. 5)” [18, p. 11].

Similar provisions are also contained in the text of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, adopted in Rome on November 04, 1950 [6, p. 341] and the International Covenant on Civil and Political Rights, adopted in New York on December 16, 1966 [19, p. 30]. With regard to the first normative act of international stature in the doctrine, it is affirmed: “...European Convention, on the one hand, offers a real efficiency to the protection of human rights through jurisdictional way, and on the other hand, ensures the supervision of human rights compliance by the contracting states” [25, p. 22-23].

The first legal document in which the taking of hostages (using this phrase) was classified as a criminal act is the draft of the Geneva Convention of 1937 on the Prevention and Punishment of Terrorism. The Convention contained 29 articles, which formulated the concept of the act of international terrorism, developed the mechanism to combat this scourge, determined the procedure for entry into force of the Convention, the way of its application both nationally and internationally [22, p. 21].

The considerable increase in the number of offences committed on board of civil aviation vessels necessitated the adoption of the Tokyo Convention of September 14, 1963 on Offences

ției civile a impus adoptarea Convenției de la Tokyo din 14 septembrie 1963 referitoare la infracțiuni și la anumite acte săvârșite la bordul aeronavelor [17, p. 203].

La 16 decembrie 1970 a fost adoptată Convenția de la Haga pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor, care prevede aplicarea de către statele semnatare a celor mai drastice măsuri asupra persoanei care a săvârșit capturarea unei nave aeriene [15, p. 261].

Anul 1971 (23 septembrie) s-a remarcat prin adoptarea Convenției de la Montreal pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securității aviației civile [14, p. 249].

Însă practic până în anul 1988 în afara reglementărilor juridice internaționale rămăneau situațiile legate de actele de violență săvârșite în aeroporturile internaționale. Această lacună a fost înlăturată prin adoptarea la 24 februarie 1988 la Montreal a Protocolului pentru reprimarea actelor ilicite de violență comise în aeroporturile ce servesc aviația civilă internațională [20, p. 257].

Următorul act multilateral în domeniul colaborării statelor în combaterea terorismului internațional este Convenția referitoare la prevenirea și pedeapsa pentru crimele săvârșite contra persoanelor care se bucură de protecție internațională, inclusiv contra agenților diplomați, semnată la New York la 14 decembrie 1973 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 1255-XIII din 16.07.1997).

La 10 noiembrie 1976, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat textul Convenției europene pentru reprimarea terorismului, care a fost semnată la Strasbourg la 27 ianuarie 1977 [7, p. 74].

Ulterior au fost adoptate alte câteva convenții internaționale în domeniul combaterii terorismului și altor infracțiuni asemănătoare, printre acestea numărându-se: Convenția privind protecția fizică a materialelor nucleare, întocmită la Viena la 28 octombrie 1979 [16, p. 21]; Convenția pentru reprimarea actelor ilicite împotriva siguranței navigației maritime, adoptată la Roma la 10 martie 1988 [13, p. 83]; Convenția internațională privind suprimarea finanțării terorismului, adoptată la New York la 9 decembrie 1999 [9, p. 269]; Convenția internațională privind suprimarea terorismului

and Certain Acts Committed on Board Aircraft [17, p. 203].

On December 16, 1970 The Hague Convention for the Suppression of the Unlawful Seizure of Aircraft was adopted, which provides for the application by the signatory States of the most drastic measures to the person who committed the seizure of an aircraft [15].

The year 1971 (23 September) was distinguished by the adoption of the Montreal Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Security of Civil Aviation) [14, p. 249].

But practically until 1988, the situations related to the acts of violence committed in international airports remained outside the international legal regulations. That gap was closed by the adoption on February 24, 1988 in Montreal of the Protocol for the Suppression of Illicit Acts of Violence committed at Airports Serving International Civil Aviation [20, p. 257].

The next multilateral act in the field of cooperation of states in combating international terrorism is the Convention on the prevention and punishment of crimes committed against persons enjoying international protection, including diplomatic agents, signed in New York on December 14, 1973 (ratified by the Decision of the Parliament of the Republic of Moldova no. 1255-XIII of 16.07.1997).

On November 10, 1976 the Committee of Ministers of the Council of Europe adopted the text of the European Convention for the Suppression of Terrorism, which was signed in Strasbourg on January 27 1977 [7, p. 74].

Several other international conventions were subsequently adopted in the field of combating terrorism and other similar offences, including: the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, drafted at Vienna on October 28, 1979 [16]; the Convention for the Suppression of Illicit Acts Against the Safety of Maritime Navigation, drafted at Rome on March 10, 1988 [13]; the International Convention on the Suppression of the Financing of Terrorism, done at New York on December 09 1999 [9]; the International Convention on the Suppression of Terrorism with Bombs, held at New York on January 1998 [10].

Apart from the above mentioned con-

cu bombe, adoptată la New York la 12 ianuarie 1998 [10, p. 199].

În afară de convențiile menționate anterior privind combaterea diverselor tipuri de infracțiuni, inclusiv a luării de ostatici, comise pe timp de pace, există și o serie de convenții care interzic astfel de crime pe timp de război.

Astfel, la 12 august 1949 la Geneva au fost încheiate patru convenții internaționale, și anume: Convenția pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie [11, p. 7]; Convenția pentru îmbunătățirea sorții răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate maritime [12, p. 33]; Convenția cu privire la tratamentul prizonierilor de război [5, p. 55] și Convenția cu privire la protecția persoanelor civile în timp de război [4, p. 126]. În 1977 aceste convenții au fost completate cu protocoale adiționale.

Convențiile de la Geneva din 1949 și protocoalele adiționale din 1977 stabilesc anumite norme de umanitate care urmează a fi respectate de către părțile beligerante în raport cu prizonierii, naufragiații, răniții sau bolnavii etc., cel mai important fiind faptul că aceste acte internaționale interzic comiterea infracțiunii de luare de ostatici.

Deși luarea de ostatici este catalogată de multe acte internaționale (Convențiile de la Geneva din 1949 și protocoalele adiționale din 1977; Convenția europeană pentru reprimarea terorismului din 1977) ca o infracțiune cu caracter internațional, practica a demonstrat că măsurile existente de combatere a acestei infracțiuni grave erau insuficiente.

Drept imbold pentru elaborarea și adoptarea la nivel internațional a unor măsuri urgente, îndreptate spre combaterea luării de ostatici ca infracțiune distinctă, a servit cazul tragic de luare în calitate de ostatici de către organizația extremistă „Septembrie Negru” a sportivilor delegației israeliene, în perioada desfășurării Jocurilor Olimpice (ediția a XX-a) de la München, Germania, 5 septembrie 1972. Teroriștii au cerut un avion, pentru a pleca împreună cu ostaticii în Egipt. În urma unei înțelegeri între atacatori și reprezentanții poliției Republicii Federative Germania, teroriștii împreună cu ostaticii au fost transportați cu două elicoptere la aeroportul din or. Fürsten-

ventions on combating various types of crime, including the taking of hostages, committed in peacetime, there are also a number of conventions that prohibit such crimes in wartime.

Thus, on August 12, 1949 in Geneva four international conventions were concluded, namely: the Convention for the Improvement of the Fate of the Injured and Sick in the Armed Forces in the Campaign [11, p. 7]; Convention for the improvement of the fate of the wounded, sick and shipwrecked in the Maritime Armed Forces [12, p. 33]; the Convention on the Treatment of Prisoners of War [5, p. 55] and the Convention on the Protection of Civil Persons in Wartime [4, p. 126]. In 1977 these conventions were supplemented by additional protocols.

The 1949 Geneva Conventions and the 1977 Additional Protocols lay down certain standards of humanity to be observed by the belligerent parties in relation to prisoners, shipwrecked, injured or sick, etc., the most important being that these international acts prohibit the commission of the offence of hostage-taking.

Although hostage-taking is categorized by many international acts (the 1949 Geneva Conventions and the 1977 Additional Protocols; the 1977 European Convention on the Suppression of Terrorism) as a criminal offence of an international nature, practice has shown that existing measures to combat this serious crime were insufficient.

As an incentive for the elaboration and adoption at international level of urgent measures, aimed at combating hostage-taking as a distinct crime, served the tragic case of hostage-taking, by the extremist organization “Black September”, of athletes, during the Olympic Games (20th edition) in Munich, Germany, September 05, 1972. The terrorists have requested a plane to leave with the hostages for a country in the Arab Emirates. Following an agreement between the terrorists and the representatives of the police of the Federal Republic of Germany, the terrorists together with the hostages were transported by two helicopters to the airport in Fürstenfeldbruck (25 km from Munich), where a plane was waiting for them. When the helicopters landed, the snip-

feldbruck (25 km de or. München), unde îi aștepta un avion. Când elicopterele au aterizat, poliștii-lunetiști, care se aflau în ambuscadă, au deschis focul asupra teroriștilor. În urma schimbului de focuri, teroriștii au omorât ostaticii, un poliștist fiind împușcat într-un schimb de focuri. Bilanțul tragic a fost de 17 decedați, dintre care 11 sportivi. Ministrul afacerilor interne al Bavariei, comentând cele întâmplate, a declarat că decizia de a deschide focul a fost luată de teama că după sosirea în aeroport toți ostaticii vor fi omorâți, poliția încercând să-i salveze până a urca aceștia la bordul avionului [22, p. 27].

Ca urmare a acestei tragedii, Republica Federativă Germania, ca membru al Organizației Națiunilor Unite, a ieșit cu inițiativa de a elabora o Convenție internațională împotriva luării de ostatici. Organizația Națiunilor Unite a susținut inițiativa dată și la 15 decembrie 1976, în conformitate cu rezoluția Adunării Generale nr. 31-103, a fost creat un Comitet special, responsabil de elaborarea Convenției internaționale împotriva luării de ostatici [22, p. 27].

Crearea acestui Comitet a arătat că statele-membre ale ONU sunt serios preocupate de problema luării de ostatici. Multiplele evenimente tragice au demonstrat necesitatea adoptării unor măsuri urgente pe plan internațional, îndreptate împotriva celor care comit sau tolerează astfel de acte de cruzime.

Lucrările Comitetului special s-au desfășurat în cadrul a trei sesiuni (1977, 1978, 1979), în timpul cărora reprezentanți a 35 de state au examinat și au coordonat principalele prevederi ale Convenției. La lucrările Comitetului au participat și reprezentanți ai URSS [22, p. 31].

La 17 decembrie 1979, la New York, în cadrul celei de-a a 34-a sesiuni a Adunării Generale ONU, a fost adoptată rezoluția nr. 34/146, prin care a devenit deschisă pentru semnare și ratificare Convenția internațională împotriva luării de ostatici [21, p. 308].

Convenția este constituită din preambul și 20 de articole. În preambul se menționează atașamentul statelor părți ale Convenției față de scopurile și principiile Cartei Națiunilor Unite privind menținerea păcii și securității internaționale și dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate și a cooperării între state. În mod special se con-

ers, who were ambushed, opened fire on the terrorists. In the crossfire, the terrorists killed the hostages, a helicopter pilot and a policeman. The tragic balance sheet was 16 deceased, of which 11 athletes. The Minister of Internal Affairs of Bavaria, commenting on what had happened, stated that the decision to open fire was taken out of fear that after arriving at the airport, all the hostages would be killed, the police was trying to rescue the hostages until they boarded the plane [22, p. 27].

As a result of this tragedy, the Federal Republic of Germany, as a member of the United Nations, came out with the initiative of drawing up an International Convention against Hostage-taking. The United Nations supported this initiative and on December 15, 1976, in accordance with the resolution of the General Assembly no. 31-103, a Special Committee was created, responsible for drawing up the International Convention against hostage-taking [22, p. 27].

The creation of this committee has shown that the U.N. member states are seriously concerned about the hostage situation. The many tragic events have shown the need for urgent international action to be taken against those who commit or tolerate such acts of cruelty.

The work of the Special Committee took place during three sessions (1977, 1978, 1979), during which representatives of 35 states examined and coordinated the main provisions of the Convention. Representatives of the USSR also participated in the work of the Committee [22, p. 31].

On December 13, 1979, in New York, at the 34th session of the UN General Assembly, Resolution No. 34/146, by which the International Convention against Hostage-taking became open for signature and ratification [21, p. 308].

The Convention consists of the Preamble and 20 Articles. The preamble shall state the attachment of the States Parties to the purposes and principles of the Charter of the United Nations relating to the maintenance of international peace and security and the development of good neighbourly relations and cooperation between States. In particular, the principle of equal rights for people and their right to their

firmă principiul egalității în drepturi a popoarelor și dreptul lor de a dispune de propria soartă, consacrat în Carta Națiunilor Unite și în Declarația referitoare la principiile dreptului internațional privind relațiile amicale și cooperarea între state. În preambul se indică, de asemenea, că statele părți recunosc că fiecare are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale, așa cum este prevăzut în Declarația universală a drepturilor omului și în Pactul internațional referitor la drepturile civile și politice; consideră că luarea de ostatici este un delict care preocupă în mod serios comunitatea internațională și că, în conformitate cu dispozițiile Convenției, oricine comite un act de luare de ostatici trebuie să fie urmărit sau extrădat; sunt convinse de necesitatea urgentă a dezvoltării unei cooperări internaționale între state în ceea ce privește elaborarea și adoptarea de măsuri eficiente menite să prevină, să reprime și să pedepsească toate actele de luare de ostatici ca manifestări ale terorismului internațional [8, p. 299].

Articolul 1 din Convenția internațională împotriva luării de ostatici determină semnele infracțiunii date după cum urmează: „1) Comite infracțiunea de luare de ostatici în sensul prezentei Convenții oricine sechestrează o persoană (în cele ce urmează denumită ostatic) sau o deține și o amenință că o va omorî, o va răni sau că va continua să o dețină pentru a constrânge o parte terță, și anume un stat, o organizație internațională interguvernamentală, o persoană fizică sau juridică ori un grup de persoane să îndeplinească un act oarecare sau să se abțină de la un asemenea act, ca o condiție explicită sau implicită a punerii în libertate a ostaticului. 2) Comite, de asemenea, o infracțiune în sensul prezentei Convenții, oricine: a) încearcă să comită un act de luare de ostatici sau b) devine complicele unei persoane care comite sau încearcă să comită un act de luare de ostatici” [8, p. 300].

Este important faptul că formularea art. 1 pct. 2 este destul de amplă. Conform dispozițiilor acestui articol, obiect al infracțiunii pot fi atât relațiile de nivel național, cât și cele internaționale.

Convenția acordă posibilitatea fiecărui stat participant să determine tipul pedepsei pentru comiterea infracțiunii de luare de ostatici (art. 2 din Convenție), cu remarca că la sta-

own fate, enshrined in the Charter of the United Nations and in the Declaration on the Principles of International Law on Friendly Relations and Cooperation between States, is confirmed. The preamble also indicates that States Parties recognize that everyone has the right to life, freedom and security of his or her person, as set out in the Universal Declaration of Human Rights and in the International Covenant on Civil and Political Rights; they consider that hostage-taking is a crime of serious concern to the international community and that, in accordance with the provisions of the Convention, anyone who commits an act of hostage must be prosecuted or extradited; they are convinced of the urgent need to develop international cooperation between States in the preparation and adoption of effective measures to prevent, repress and punish all acts of hostage-taking as manifestations of international terrorism [8, p. 299].

Article 1 of the International Convention against Hostage-taking determines the signs of the crime given as follows: “1) Commits the offence of hostage-taking within the meaning of this Convention anyone who seizes a person (hereinafter referred to as the hostage) or holds it and threatens to kill, injure or continue to hold it in order to compel a third party, namely a State, an intergovernmental international organization, a natural or legal person or a group of persons, to perform any act or to refrain from such an act, as an explicit or implicit condition of the hostage’s release. 2) Also commits a crime within the meaning of this Convention, anyone: a) attempts to commit an act of hostage-taking or b) becomes an accomplice of a person committing or attempting to commit an act of hostage-taking” [8, p. 300].

It is important that the wording of art. 1 pt. 2 is quite ample. According to the provisions of this article, the object of the crime can be both national and international relations.

The Convention allows each participating State to determine the type of punishment for the offence of hostage-taking (Art. 2 of the Convention), with the remark that when determining the penalty, the seriousness of these offenses shall be taken into account.

Article 3 of the Convention specifies: “The State Party, on whose territory the of-

bilirea pedepsei se va lua în considerație gravitatea acestor infracțiuni.

Articolul 3 al Convenției specifică: „Statul parte, pe teritoriul căruia ostaticul este deținut de autorul infracțiunii, ia toate măsurile pe care le consideră potrivite pentru ameliorarea sorții ostaticului, îndeosebi pentru a asigura eliberarea lui și, la nevoie, a-i înlăsa plecarea după punerea lui în libertate. Dacă un obiect deținut de autorul infracțiunii ca urmare a luării de ostatici ajunge să fie deținut de un stat parte, acesta îl restituie îndată ce este posibil, după caz, ostaticului sau părții terțe, sau autorităților lor respective” [8, p. 300].

La fel ca și alte acte internaționale referitoare la colaborarea în domeniul combaterii terorismului la nivel mondial, Convenția internațională împotriva luării de ostatici se bazează pe principiul „aut dedere, aut judicare”.

În conformitate cu dispozițiile acesteia, care au fost preluate, într-o formă sau alta, de legislațiile naționale ale statelor părți ale Convenției, statul se obligă să ia măsurile necesare pentru stabilirea jurisdicției în privința infracțiunii de luare de ostatici, să întreprindă acțiuni de reținere a autorului infracțiunii și să pornească urmărirea penală. În legătură cu aceasta, art. 8 al Convenției stipulează că statul parte pe teritoriul căruia este descoperit autorul prezumat al infracțiunii, dacă nu-l extrădează, supune problema, fără vreo excepție și indiferent dacă infracțiunea a fost sau nu comisă pe teritoriul său, autorităților sale competente pentru exercitarea acțiunii penale potrivit unei proceduri conforme legislației proprii. Aceste autorități iau decizia în aceleași condiții ca pentru orice infracțiune de drept comun de natură gravă, potrivit legilor statului [8, p. 301].

Articolul 12 stabilește: „În măsura în care Convențiile de la Geneva din 1949 pentru protecția victimelor de război sau protocoalele adiționale la aceste Convenții sunt aplicabile unui act de luare de ostatici anumit și în măsura în care statele părți la prezenta Convenție sunt ținute, în virtutea acelor Convenții, să urmărească sau să predea pe autorul luării de ostatici, prezenta Convenție nu se aplică unui act de luare de ostatici săvârșit în cursul unor conflicte armate în sensul Convențiilor de la Geneva din 1949 și protocoalelor aferente,

fender is held, shall take all measures it deems appropriate to alleviate the fate of the hostage, in particular to ensure his/ her release and, if necessary, to facilitate his/ her departure after his release. If an object owned by the offender as a result of being taken hostage ends up being owned by a State Party, it shall return it as soon as possible, as the case may be, to the hostage or to the third party, or to their respective authorities” [8, p. 300].

As well as other international acts relating to collaboration in the fight against terrorism worldwide, the International Convention against Hostage-taking is based on the principle of ‘aut dedere, aut judicare’.

In accordance with its provisions, which have been taken over, in one form or another, by the national laws of the States Parties to the Convention, the State undertakes to take the necessary measures to establish jurisdiction over the offence of taking hostages, to take action to apprehend the offender and to initiate criminal proceedings. In this connection, Article 8 of the Convention stipulates that the State Party in whose territory the alleged offender is discovered, if it does not extradite him, shall, without exception and regardless of whether or not the offense was committed on its territory, its competent authorities for the exercise of criminal proceedings in accordance with a procedure in accordance with its own law. These authorities shall take the decision under the same conditions as for any criminal offense of a serious nature under the laws of the State [8, p. 301].

Article 12 provides that: “In so far as the 1949 Geneva Conventions for the Protection of Victims of War or the Additional Protocols thereto are applicable to a particular act of taking hostages, and in so far as the States Parties to this Convention are bound by those Conventions to pursue or surrender the author of the taking of hostages, this Convention shall not apply to an act of taking hostages committed in the course of armed conflicts within the meaning of the 1949 Geneva Conventions and the Protocols relating thereto, including the armed conflicts referred to in paragraph 4 of Article 1 of Protocol 1 of 1977, in which the peoples fight against colonial domination and

inclusiv al conflictelor armate vizate în paragraful 4 din art. 1 al Protocolului 1 din 1977, în care popoarele luptă contra dominației coloniale și ocupației străine și contra regimurilor rasiste, în exercitarea dreptului popoarelor de a dispune de soarta lor, consacrat în Carta Națiunilor Unite și în Declarația referitoare la principiile dreptului internațional privind relațiile amicale și cooperarea între state conform Cartei Națiunilor Unite” [8, p. 303]. Astfel, prin articolul respectiv, Convenția stabilește aplicabilitatea acesteia numai pe timp de pace.

În articolele finale ale Convenției (art. 17-20) se determină termenele, ordinea de semnare, procedura de aderare.

Trebuie menționat că semnarea de către state a Convenției sus-numite are o semnificație deosebită atât sub aspect istoric, cât și politico-juridic, în primul rând datorită faptului că, după cum am arătat deja, anume acest document internațional a calificat pentru prima dată luarea de ostatici ca o infracțiune distinctă la nivel internațional.

Convenția internațională împotriva luării de ostatici (adoptată de Adunarea Generală a ONU la New York la 17 decembrie 1979) a fost ratificată la 10 iulie 1987 și de către URSS.

Ratificarea acesteia a fost cu mare întârziere, în ciuda faptului că prima faptă cu tangențe de luare de ostatici în URSS poate fi considerată anume cea comisă în 1964 la Chișinău, când doi cetățeni (tatăl și feciorul său) (Brazinskas) au capturat o navă a aviației civile AN-24 cu scopul de a se deplasa în Turcia. Datorită unor manevre reușite, piloții au schimbat pe neobservate cursul avionului și au aterizat pe același aeroport. În urma operațiunii speciale au decedat însoțitoarea de bord N. Curcenco, comisarul de miliție A. Bojenov și sergentul L. Spector.

Totuși, ca urmare a ratificării respectivului document internațional, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS a adoptat Decretul „Privind răspunderea penală pentru luarea de ostatici” și a dispus ca toate prezidiile sovietelor supreme ale republicilor sovietice socialiste să aducă legislațiile lor în conformitate cu Decretul dat [22, p. 35].

În scopul executării Decretului respectiv, la 29 octombrie 1987, Prezidiul Sovietului Suprem al RSSM a dispus introducerea în Ca-

foreign occupation and against racist regimes, in the exercise of the right of the peoples to dispose of their fate, enshrined in the Charter of the United Nations and in the Declaration on the principles of international law relating to friendly relations and cooperation between States according to the Charter of the United Nations” [8, p. 303]. Thus, through that article, the Convention establishes its applicability only in peacetime.

In the final articles of the Convention (art. 17-20) the deadlines, the order of signature, the accession procedure is determined.

It should be noted that the signing by the states of the above-mentioned Convention has a special significance both in terms of history and politico-legal aspect, mainly due to the fact that, as we have already shown, it is this international document that qualified for the first time the taking of hostages as a distinct crime at international level.

The International Convention against Hostage Taking (adopted by the UN General Assembly in New York on December 17, 1979) was ratified on July 10, 1987 and by the USSR.

Its ratification was very late, despite the fact that the first act with the tangent of taking hostages in the USSR can be considered the one committed in 1964 in Chisinau, when two citizens (his father and son) (Brazinskas) captured a civil aviation ship AN – 24 in order to travel to Turkey. Due to successful maneuvers, the pilots changed the course of the plane unnoticed and landed at the same airport. The special operation killed the flight attendant N. Curcenco, the Militia Commissioner A. Bojenov and Sergeant L. Spector.

However, following the ratification of that international document, the Presidium of the Supreme Soviet of the USSR adopted the Decree “On Criminal Responsibility for the Taking of Hostages” and ordered that all presidencies of the Supreme Soviets of the Soviet Socialist Republics bring their legislations into line with this Decree [22, p. 35].

In order to execute that Decree, on October 29, 1987, the Presidium of the Supreme Soviet of MSSR ordered the introduction in Chapter II “Offenses against the life, health, freedom and dignity of the person” of the Criminal Code

pitolul II „Infrațiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei” al Codului penal al RSSM (adoptat la 24 martie 1961) a articolului 116/1, care a prevăzut pentru prima dată răspunderea penală pentru săvârșirea infrațiunii de luare de ostatici în țara noastră. Nota la respectivul articol prevedea că dispozițiile articolului nu puteau fi aplicate în cazul comiterii acestei infrațiuni de către cetățeni ai URSS în privința altor cetățeni ai URSS. Ulterior, prin Hotărârea Prezidiului Parlamentului Republicii Moldova din 22 septembrie 1993, nota a fost modificată în felul următor: „Aplicarea prezentului articol nu se extinde asupra cazurilor de săvârșire a unei asemenea infrațiuni pe teritoriul Republicii Moldova, când persoana, care a luat sau ține un ostatic, se află pe teritoriul Republicii Moldova și această persoană, precum și ostaticul sunt cetățeni ai Republicii Moldova” [3]. Astfel, faptele comise de aceste persoane erau calificate conform altor articole ale Codului penal și, deci, acțiunile similare omogene după esență primeau o apreciere juridică diferită.

Odată cu adoptarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 [2], a fost radical modificată redacția articolului care prevede răspunderea pentru luarea de ostatici (art. 280 CP). În primul rând, trebuie menționat că articolul 280 nu mai conține o notă care ar limita cercul de subiecți ai infrațiunii de luare de ostatici, acțiunea acestui articol răsfrângându-se asupra tuturor faptelor infracționale, indiferent de cetățenia infractorului sau a victimei. În al doilea rând, conform art. 134¹¹ CP, infrațiunea de luare de ostatici este atribuită la categoria infracțiunilor cu caracter terorist. Totodată, luând în considerație caracterul și gradul prejudiciabil, infrațiunea dată, pe bună dreptate, intră în componența Cap. XIII „Infrațiuni contra securității publice și a ordinii publice”.

În **concluzie**, includerea infrațiunii de luare de ostatici în sfera represiunilor internaționale se datorează faptului că aceasta, prin pericolul pe care îl prezintă, prin formele de manifestare și prin efectele pe care le produce, depășește cadrul dreptului intern al unei țări și prezintă o amenințare pentru întreaga comunitate internațională.

of MSSR (adopted on March 24, 1961) of Article 116/1, which provided for the first time the criminal liability for committing the crime of taking hostages in our country. The note to that article stated that the provisions of the article could not be applied in the event of the commission of this crime by citizens of the USSR in respect of other citizens of the USSR. Subsequently, by the Decision of the Presidium of the Parliament of the Republic of Moldova of September 22, 1993, the note was amended as follows: “The application of this Article shall not extend to cases of the commission of such an offence on the territory of the Republic of Moldova, when the person, who has taken or is holding a hostage, is on the territory of the Republic of Moldova and that person, as well as the hostage, are citizens of the Republic of Moldova” [3]. Thus, the acts committed by those persons were characterized in accordance with other articles of the Criminal Code and, consequently, the similar actions homogeneous to their essence received a different legal assessment.

With the adoption of the Criminal Code of the Republic of Moldova no. 985-XV of April 18 2002 [2], was radically modified the wording of the article providing responsibility for hostage-taking (art. 280 Criminal Code). First of all, it should be noted that Article 280 no longer contains a note that would limit the circle of subjects of the hostage-taking offence, the action of this article reflecting on all criminal offences, regardless of the nationality of the offender or the victim. Secondly, according to art. 134¹¹ Criminal Code, the offence of taking hostages is assigned to the category of terrorist offenses. At the same time, taking into account the damaging nature and degree, the offense given, rightly, falls within Chapter XIII “Offences against public security and public order”.

In **conclusion**, the inclusion of the crime of hostage-taking in the sphere of international repression is due to the fact that through the danger it presents, through the forms of manifestation and through the effects it produces, goes beyond the domestic law of a country and poses a threat to the entire international community.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Barbăneagră A. Infracțiunile contra păcii și securității omenirii. Chișinău, 2005, 560 p.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.09.2002, nr.128-129/1012.
3. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Sovietul Suprem al RSSM la 24.03.1961. În: Veștile RSSM, 1961, nr.10.
4. Convenția cu privire la protecția persoanelor civile în timp de război, adoptată la Geneva la 12 august 1949 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1318-XII din 02.03.1993). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 5. Chișinău, 1998, 271 p.
5. Convenția cu privire la tratamentul prizonierilor de război, adoptată la Geneva la 12 august 1949 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1318-XII din 02.03.1993). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 5. Chișinău, 1998, 271 p.
6. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1298-XIII din 24.07.1997). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol.1. Chișinău, 1998, 388 p.
7. Convenția europeană pentru reprimarea terorismului, adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1977 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.456-XIV din 18.06.1999). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 28. Chișinău, 2001, 311 p.
8. Convenția internațională împotriva luării de ostatici, adoptată la New York la 17 decembrie 1979 (ratificată prin Legea RM nr.1241-XV din 18.07.2002). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 35. Chișinău, 2006 (Sistemul informatic MoldLex).
9. Convenția internațională privind suprimarea finanțării terorismului, adoptată la New York la 9 decembrie 1999 (ratificată prin Legea RM nr.1241-XV din 18.07.2002). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 35. Chișinău, 2006 (Sistemul informatic MoldLex).
10. Convenția internațională privind suprimarea terorismului cu bombe, adoptată la New York la 12 ianuarie 1998 (ratificată prin Legea RM nr.1239-XV din 18.07.2002). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 35. Chișinău, 2006 (Sistemul informatic MoldLex).
11. Convenția pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie, adoptată la Geneva la 12 august 1949 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1318-XII din 02.03.1993). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 5. Chișinău, 1998, 271 p.
12. Convenția pentru îmbunătățirea sorții răniților, bolnavilor și naufragaților din forțele armate maritime, adoptată la Geneva la 12 august 1949 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1318-XII din 02.03.1993). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 5. Chișinău, 1998, 271 p.
13. Convenția pentru reprimarea actelor ilicite împotriva siguranței navigației maritime, adoptată la Roma la 10 martie 1988 (ratificată prin Legea RM nr.192-XVI din 28.07.2005). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 35. Chișinău, 2006 (Sistemul informatic MoldLex).
14. Convenția pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securității aviației civile, adoptată la Montreal la 23 septembrie 1971 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.766-XIII din 06.03.1996). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 10. Chișinău, 1999, 267 p.
15. Convenția pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor, adoptată la Haga la 16 decembrie 1970 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 766-XIII din 06.03.1996). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 10. Chișinău, 1999, 267 p.
16. Convenția privind protecția fizică a materialelor nucleare, adoptată la Viena la 28 octombrie 1979 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1450-XIII din 28.01.1998).

- În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 15. Chișinău, 1999, 175 p.
17. Convenția referitoare la infracțiuni și la anumite acte săvârșite la bordul aeronavelor, adoptată la Tokyo la 14 septembrie 1963 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 766-XIII din 06.03.1996). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol.10. Chișinău, 1999, 267 p.
18. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York la 10 decembrie 1948 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.217-XII din 28.07.1990). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 1. Chișinău, 1998, 388 p.
19. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat la New York la 16 decembrie 1966 (ratificat prin Hotărârea Parlamentului RM nr.217-XII din 28.07.1990). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 1. Chișinău, 1998, 388 p.
20. Protocolul pentru reprimarea actelor ilicite de violență comise în aeroporturile ce servesc aviația civilă internațională, adoptat la Montreal la 24 februarie 1988 (ratificat prin Hotărârea Parlamentului RM nr.766-XIII din 06.03.1996). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, volumul 10. Chișinău, 1999, 267 p.
21. Борьба с терроризмом. Нормативные и международные правовые акты с комментариями. Научные статьи. Ответственный редактор, профессор, доктор юр. наук Трунов И.Л. Москва: Мир, 2004, 519 p.
22. Овчинникова Г.В., Павлик М.Ю., Коршунова О.Н. Захват заложника: уголовно-правовые, криминологические и криминалистические проблемы. Санкт-Петербург: Юр. центр Пресс, 2001, 259 p.
23. Панов В.П. Сотрудничество государств в борьбе с международными уголовными преступлениями. Учебное пособие. Москва: Юрист, 1993, 160 p.
24. СССР и международное сотрудничество в области прав человека. Документы и материалы с комментариями МИД СССР. Под редакцией А.Л. Адамишина. Москва, 1989, 487 p.
25. Cojocaru Radion, Larii Iu., Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materia dreptului penal, Suport de curs, Ed. Cartea Militară, Chișinău, 2019.

Despre autor:

Valentin CHIRIȚA,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: valentin-chirița@yandex.ru,
ORCID: 0000-0002-7711-022X*

About author

Valentin CHIRIȚA,

*PhD, associate professor,
“Criminal Law and Criminology” Chair
of the Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: valentin-chirița@yandex.ru
ORCID: 0000-0002-7711-022X*

ASPECTE DEFINITORII PRIVIND REGIMUL JURIDIC APLICABIL REGNULUI ANIMAL

Igor TROFIMOV,
doctor în drept, conferențiar universitar
Evghenia GUGULAN,
doctorandă

DEFINITIONAL ASPECTS OF THE LEGAL REGULATION CONCERNING THE ANIMAL KINGDOM

Igor TROFIMOV,
PhD, associate professor
Evghenia GUGULAN,
PhD student

Mediul reprezintă elementul obligatoriu al supraviețuirii omului, din care motiv protecția mediului, în general, și a factorilor acestuia, în special, trebuie să fie una dintre principalele preocupări ale omenirii. Multiplicarea fără întrerupere a fenomenului poluării la scara întregii societăți nu poate fi trecută cu vederea. În măsura în care dezvoltarea economică mondială nu se situează pe linia acestor cerințe, există pericolul real al dăunării grave a diferiților factori de mediu cu consecințe periculoase pentru viața și sănătatea omului, pentru floră și faună.

De altfel, prin studiul respectiv am încercat să abordăm principalele problematice întâlnite în contextul identificării reglementărilor specifice regnului animal. Cu certitudine putem afirma, că instituția respectivă constituie un subiect de cercetare întotdeauna actual și necesar, în vederea amplificării și aprofundării studiilor realizate la acest compartiment.

Cuvinte-cheie: regn animal, mediu, resurse naturale, lume animală, faună terestră și acvatică, animale sălbatice supuse vânatului.

The environment is the key element of human survival, which is why the protection of the environment in general and its factors in particular must be one of the main concerns of mankind. The uninterrupted growth of pollution on a society-wide scale cannot be ignored. If global economic development does not keep pace with these requirements, there is a real danger of serious damage to various environmental factors with dangerous consequences for human life and health, flora and fauna.

In this study, we have tried to address the main problems encountered in the context of identifying the specific regulations for the animal kingdom. We can certainly affirm that this institution is a subject of research that is always current and necessary, in order to amplify and deepen the studies carried out in this area.

Keywords: animal kingdom, environment, natural resources, animal world, terrestrial and aquatic fauna, wild animals subject to hunting.

„Numai buna interpretare a existenței generează buna existență”.

Cristinel Maziliu

„Only good interpretation of existence generates good existence”.

Cristinel Maziliu

Introducere. În accepțiunea tradițională, prin „mediu” se înțelege ansamblul de condiții și elemente naturale ale Terrei: aerul, apa, solul, subsolul, aspecte caracteristice peisajului, toate straturile atmosferice, toate materiile organice și anorganice, precum și ființele vii, sistemele naturale în interacțiune, calitatea vieții și condițiile care pot influența bunăstarea și sănătatea omului. Despre noțiunea de mediu nu

Introduction. In the traditional understanding, „environment” is understood to mean all the natural conditions and elements of the Earth: air, water, soil, subsoil, landscape features, all atmospheric layers, all organic and inorganic materials, as well as living things, interacting natural systems, quality of life and conditions that can influence human well-being and health. The concept of environment can

se poate vorbi decât cu referire la om, deoarece el ocupă poziția centrală în mediul natural și artificial, fiind luate în calcul interesele firești de a trăi într-un mediu sănătos și echilibrat din punct de vedere ecologic.

Metode și materiale aplicate. În cadrul acestei cercetări științifice, preeminent au fost utilizate metodele: de analiză, istorică, comparativă. De asemenea, au fost aplicate și alte metode eficiente de cercetare, după cum urmează: de sinteză logică și dialectică, normative, structural-sistematică, juridic-comparativă ș.a..

Rezultate obținute și discuții. În literatura de specialitate pe larg sunt utilizate noțiunile de natură și mediu, acestea considerându-se a fi sinonime. Venim să precizăm în acest context că termenul de „natură” privește un ansamblu de factori abiotici (cum ar fi apa, aerul, solul, subsolul) și biotici (corespunzător fauna și flora) ale mediului, ultimul în acest sens include și omul. Iar termenul „mediu” cuprinde totalitatea factorilor naturali și antropogeni, inclusiv fenomenele antropice, exceptând obiectul, fenomenul sau un alt obiectiv la care acesta se raportează [19, p.9].

La rândul său, mediul biotic se află sub influența unor factori negativi de origine antropică, ca de exemplu supraexploatarea resurselor biologice naturale și poluarea, precum și de origine naturală, cum ar fi seceta, inundațiile, cutremurele. Periclitarea biodiversității de natură antropică sau naturală constituie un proces durabil. Dacă împotriva factorilor distructivi de natură antropică se poate lupta, atunci împotriva factorilor naturali deseori omul este neputincios.

Ca urmare, atitudinea omului față de biodiversitate este necesar de a fi orientată în direcția protecției, conservării, monitorizării și folosirii raționale la nivel regional și internațional pe baza principiilor privind dezvoltarea durabilă.

Protecția și folosirea rațională a mediului constituie o problemă de importanță globală, care trebuie să devină o prioritate națională, deoarece vizează în mod direct condițiile de viață și sănătatea populației, realizarea intereselor economice, precum și capacitățile de dezvoltare durabilă a societății.

Realizând o retrospectivă a cadrului normativ autohton privind protecția mediului, pu-

only be spoken of with reference to man, since he occupies the central position in the natural and man-made environment, and the natural interests of living in a healthy and ecologically balanced environment are taken into account.

Methods and materials applied. In the research of this specific institution, the methods of analysis, historical, comparative were used preeminently. However, while classical research methods were used, other effective research methods were also applied as follows: logical and dialectical synthesis, normative, structural-systematic, legal-comparative, and other methods of scientific knowledge.

Basic content. In the literature the terms nature and environment are widely used and are considered to be synonymous. In this context, we would like to point out that the term „nature” refers to a set of abiotic (such as water, air, soil, subsoil) and biotic (corresponding to fauna and flora) factors of the environment, the latter including man. In turn „environment” encompasses the totality of natural factors, and anthropogenic ones, including anthropogenic phenomena, excluding the object, phenomenon or other objective to which it relates [19, p.9].

In turn, the biotic environment is under the influence of negative anthropogenic factors, such as overexploitation of natural biological resources and pollution, as well as natural factors, such as drought, floods, earthquakes, actions and phenomena that irreversibly compromise. Biodiversity loss by man-made or natural causes is a sustainable process. While man-made destructive factors can be combated, natural factors are often beyond man's control.

As a result, human attitudes towards biodiversity need to be geared towards protection, conservation, monitoring and wise use at regional and international level on the basis of sustainable development principles.

The protection and wise use of the environment is an issue of global importance, which must become a national priority as it directly affects the living conditions and health of the population, the achievement of economic interests and the capacity for sustainable development of society.

Looking back at the domestic regula-

tem constata că aceasta a fost legiferată odată cu adoptarea Legii privind protecția mediului înconjurător [2] la 16.06.1993, ulterior consolidată prin Constituție, adoptată la 29.07.1994 [1], în consecință fiind adoptată Legea regnului animal din 27.04.1995 [3].

Se consacră că protecția mediului constituie o prioritate națională, care vizează în mod direct condițiile de viață și sănătatea populației, realizarea intereselor economice și social-umane, precum și capacitățile de dezvoltare durabilă a societății pe viitor [2].

Existența unui mediu curat contribuie incontestabil la asigurarea drepturilor fundamentale ale omului prevăzute de Constituția Republicii Moldova [1, art.37]: dreptul la un mediu înconjurător sănătos. Aceasta implică păstrarea calității principalelor componente ale mediului (aerul, apa, solul, flora și fauna), în condițiile unei dezvoltări durabile.

Conform unor opinii doctrinare, resursele naturale constituie „totalitatea elementelor naturale ale mediului ce pot fi folosite în activitatea umană: resurse neregenerabile-minerale, combustibili fosili; regenerabile – apă, aer, sol, floră, faună sălbatică, inclusiv cele inepuizabile: energia solară, eoliană, geotermală și energia valurilor” [18, p.48]. Legiuitorul moldovean [4, art.1] definește resursele naturale ca fiind „obiectele, fenomenele, condițiile naturale și alți factori, utilizabili în trecut, prezent și viitor pentru consum direct sau indirect, care au valoare de consum și contribuie la crearea de bunuri materiale și spirituale” și le divide în renovabile și nerenovabile. Din conținutul acestei legi putem desprinde, că în categoria resurselor naturale destinate exploataării, resurselor naturale de rezervă și resurselor naturale protejate sunt incluse speciile de animale sălbatice. Ca urmare, lumea animală, ca parte componentă a biodiversității, constituie o categorie a resurselor naturale de regulă regenerabile, care sunt supuse unui regim de reglementare juridică complexă.

Lumea animală, ca un component de bază al biodiversității a unui ecosistem natural joacă un rol important în menținerea echilibrului ecologic. Un șir de specii de animale servesc drept surse pentru obținerea unor materii prime industriale, medicinale, produselor alimentare și altor valori materiale, necesare pentru

tory framework for environmental protection, we can see that it began with the adoption of the Environmental Protection Act [2] on 16.06.1993, which was subsequently consolidated by the Constitution adopted on 29.07.1994 [1], and consequently the Animal Kingdom Act of 27.04.1995 [3].

It is established that the protection of the environment is a national priority, which directly concerns the living conditions and health of the population, the achievement of economic and social-human interests, as well as the capacity for sustainable development of society in the future [2].

The existence of a clean environment unquestionably contributes to ensuring the fundamental human rights laid down in the Constitution of the Republic of Moldova [1, art.37]: the right to a healthy environment. This implies preserving the quality of the main components of the environment (air, water, soil, flora and fauna), in conditions of sustainable development.

According to some doctrinal opinions, natural resources constitute „the totality of the natural elements of the environment that can be used in human activity: non-renewable resources - mineral, fossil fuels; renewable - water, air, soil, flora, wildlife, including inexhaustible - solar, wind, geothermal and wave energy” [18, p. 48]. The Moldovan legislator [4, art.1] defines natural resources as: „those objects, phenomena, natural conditions and other factors, usable in the past, present and future for direct or indirect consumption, which have consumption value and contribute to the creation of material and spiritual goods” and divides them into renewable and non-renewable natural resources. From the content of this law, we can deduce that the category of natural resources intended for exploitation, reserve natural resources and protected natural resources also includes wild animal species. As a result, the animal world, as part of biodiversity, is also a category of natural resources that are usually renewable and subject to a complex legal regulatory regime.

The animal world, as a basic component of the biodiversity of a natural ecosystem, plays an important role in maintaining ecological

satisfacerea cerințelor populației și ale economiei naționale. Alte specii sunt utilizate în scopuri științifice, cultural-educative și estetice. Cu siguranță putem afirma, că lumea animală constituie un element structural complex al resurselor naturale ce ar trebui în mod insistent să se bucure de un regim de folosire și protecție durabilă.

Locul specific al regnului animal ca parte indispensabilă a mediului natural este determinat de dependența lui față de mediul de supraviețuire (habitat) în hotarele cărora există un organism sau altul. Drept consecință, protecția regnului animal în toate cazurile este îndeplinită în două direcții principale [21, p.161]:

-- Protecția mediului de existență (a habitatului) a diferitelor specii de animale de impurificare, deteriorare, extenuare;

-- Protecția nemijlocită a speciilor de animale de exterminare, epuizare, inclusiv crearea condițiilor normale de reproducere.

O creștere calitativă importantă în domeniul folosirii și protecției regnului animal formează Convenția de la Rio de Janeiro privind conservarea diversității biologice [7]. Scopul primordial al Convenției este de a promova protecția ecosistemelor și habitatelor naturale, precum și menținerea de specii viabile în mediul natural, reabilitarea și restabilirea ecosistemelor degradate și luarea de măsuri pentru protecția speciilor amenințate cu dispariția, statele semnatare angajându-se:

a) să stabilească zone protejate;

b) să integreze problemele biologice în sistemele de dezvoltare pe plan național;

c) să asigure întregii comunități umane avantajele ce decurg din utilizarea resurselor genetice;

d) să asigure transferul de tehnologii biologice de la țările dezvoltate spre cele în curs de dezvoltare, în vederea ameliorării plantelor și animalelor cu rol economic.

Sub influența factorilor umani, diversitatea regnului animal, spre regret, se află în diminuare continuă. Din fauna sălbatică a Republicii Moldova prin sistemul actelor legislative existente din domeniul respectiv sunt ocrotite circa 14800 de specii de animale (461 de vertebrate și 14339 de nevertebrate). Vertebratele includ 70 de specii de mamifere, 281 de specii de pă-

balance. A number of animal species serve as sources of industrial raw materials, medicines, food and other material values needed to satisfy the population and the national economy, other species are used for scientific, cultural-educational and aesthetic purposes. We can certainly state that the animal world constitutes a complex structural element of natural resources that should be protected and used in a sustainable way.

The specific place of the animal kingdom as an indispensable part of the natural environment is determined by its dependence on the survival environment (habitat) within which one organism or another exists. As a consequence, the protection of the animal kingdom in all cases is carried out in two main directions [21, p.161]:

- Protection of the environment of existence (habitat) of different species of animals from impurification, deterioration, exhaustion;

- Direct protection of animal species from extermination, exhaustion, including the creation of normal conditions for reproduction.

An important qualitative step forward in the use and protection of the animal kingdom is the Rio de Janeiro Convention on the Conservation of Biological Diversity [7]. The Convention's overarching aim is to promote the protection of ecosystems, natural habitats and the maintenance of viable species in the wild, to rehabilitate and restore degraded ecosystems, and to take measures for the protection of endangered species, with signatory states committing themselves:

a) to establish protected areas;

b) to integrate biological issues into national development systems;

c) to ensure that the benefits arising from the use of genetic resources accrue to the whole human community;

d) ensure the transfer of biological technologies from developed to developing countries for the improvement of economically useful plants and animals.

Under the influence of human factors, the diversity of the animal kingdom is, regrettably, in continuous decline. The system of existing legislation in this field protects about 14800 species of animals (461 vertebrates and

sări, 14 specii de reptile, 14 specii de amfibieni și 82 de specii de pești.

Factorii antropici și climaterici din ultimii 10-20 de ani au acționat nefavorabil asupra faunei autohtone. Multe din speciile faunistice au devenit relativ rare sau sunt pe cale de dispariție și necesită măsuri speciale de protecție. Reieșind din aceste considerente a fost reeditată Cartea Roșie [25] a Republicii Moldova în care sunt incluse 116 specii de animale: mamifere - 14, păsări - 39, reptile - 8, amfibieni - 1, pești - 12, ciclostomate - 1, insecte - 37, crustacee - 1, moluște - 3 (față de 29 de specii incluse în ediția precedentă a Cărții Roșii).

Legislația în vigoare reglementează relațiile în domeniul protecției și folosirii animalelor sălbatice (mamifere, păsări, reptile, amfibieni, pești, insecte, crustacee, moluște etc.) care supraviețuiesc în mod natural pe uscat, în apă, în atmosferă sau în sol, populând permanent sau temporar teritoriul republicii [3, art.1, alin 2]. Relațiile în domeniul protecției și folosirii animalelor domestice, precum și a animalelor sălbatice întreținute în captivitate sau semicaptivitate în scopuri economice, științifice, cultural-educative și estetice de asemenea sunt reglementate de Legea cu privire la regnul animal, precum și de un ansamblu vast de acte normative din domeniul respectiv.

În literatura de specialitate sunt utilizate diverse noțiuni cum ar fi regn animal, lumea animală, lumea sălbatică sau fauna sălbatică, fauna de interes cinegetic, etc. În vederea excluderii câtorva interpretări greșite venim cu ideea de a face anumite precizări de ordin terminologic.

Făcând referințe la doctrinarii ruși S.A. Bogoliubov [9, p.318], B.V. Erofeev [14, p. 501], R.K. Gusev [10, p.128], observăm că sunt utilizate noțiuni de lumea sălbatică, lumea animală, fauna sălbatică în mod interschimbabil.

Autorul român Ernest Lupan [17, p.397-402] în lucrările sale utilizează conceptele de faună terestră, animal sălbatic și de fond cinegetic. Daniela Marinescu [18, p.291-296] utilizează noțiunea de faună terestră și acvatică, animale sălbatice supuse vânatului.

În lucrările autorilor autohtoni Pavel Zamfir [21, p.160], Igor Trofimov [20, p.291], Grigore Ardelean, Andrian Crețu sunt utilizate

14339 invertebrates) from the wild fauna of the Republic of Moldova. Vertebrates include 70 mammal species, 281 bird species, 14 reptile species, 14 amphibian species and 82 fish species.

Anthropogenic and climatic factors over the last 10-20 years have adversely affected native fauna. Many wildlife species have become relatively rare or endangered and require special protection measures. Based on these considerations, the Red Book [25] of the Republic of Moldova has been re-edited and includes 116 animal species: mammals - 14, birds - 39, reptiles - 8, amphibians - 1, fish - 12, cyclostomatous - 1, insects - 37, crustaceans - 1, mollusks - 3 (compared to 29 species included in the previous edition of the Red Book).

The legislation in force regulates relations in the field of protection and use of wild animals (mammals, birds, reptiles, amphibians, fish, insects, crustaceans, mollusks, etc.) that survive naturally on land, in water, in the atmosphere or in the soil, permanently or temporarily inhabit the territory of the republic [3, art.1]. The relations in the field of protection and use of domestic animals, as well as wild animals kept in captivity or semi-captivity for economic, scientific, cultural-educational and aesthetic purposes are also regulated by the Law on the animal kingdom as well as by a wide set of normative acts in this field.

In the literature, various terms are used, such as animal kingdom, animal world, wild world or wild fauna, fauna of hunting interest, etc. In order to avoid some misinterpretations, we would like to make some terminological clarifications.

Referring to the Russian doctrinaires Bogoliubov S.A. [9, p.318], Erofeev B.V. [14, p. 501], Gusev R.K. [10, p.128] we note that the notions of wild world, animal world, wild fauna are used interchangeably.

The Romanian author Ernest Lupan [17, p.397-402] in his works uses the concepts of terrestrial fauna, wild animal and game background. Daniela Marinescu [18, p.291-296] uses the notion of terrestrial and aquatic fauna, wild animals subject to hunting.

In the works of national authors Pavel Zamfir [21, p.160] and Igor Trofimov [20,

noțiunile de regn animal, faună terestră și acvatică, lume animală.

Potrivit dicționarului explicativ al limbii române, noțiunea de „regn” desemnează cea mai mare categorie sistematică în biologie, fiecare dintre cele trei diviziuni ale corpurilor din natură: animal, vegetal și mineral. Corespunzător, regnul animal constituie cea mai mare categorie sistematică în biologie, totalitatea unor specii de animale care viețuiesc în mod natural pe uscat, în apă, în atmosferă sau în sol, inclusiv monocelulare, nevertebrate și cordate.

Prin faună se înțelege totalitatea animalelor de pe tot globul pământesc, dintr-o anumită regiune, de pe un teritoriu dat sau dintr-o anumită epocă geologică, constituită în urma unui proces istoric de evoluție. Termenul faună denumește și diferite grupe de animale – mamiferele, păsările domestice și sălbatice, albinele, peștii, viermii de mătase etc. [16, p.156]

În sens larg, noțiunea de faună desemnează totalitatea animalelor (sălbatice sau domestice) de pe întreaga planetă, de pe un teritoriu determinat sau dintr-o anumită epocă geologică, constituită în urma unui proces istoric de evoluție. Deosebim fauna terestră și fauna acvatică. Termenul de faună terestră întrunește diferite grupe de animale terestre, cum ar fi: mamiferele, păsările domestice și sălbatice, albinele, viermii de mătase etc. [17, p.397]

Din categoria faunei terestre putem distinge fauna domestică, alcătuită din animale domestice, fauna cinegetică, alcătuită din animale de interes vânătorească, și fauna sălbatică, alcătuită din animalele sălbatice [13, p.117], fiecare categorie având un regim de reglementare juridică particulară.

Noțiunea de viață sălbatică semnifică toate formele de viață care nu depind direct de om: atât viața animală, cât și vegetală [11, p.117].

Concluzionăm că noțiunea de faună este una mai largă după sens, cuprinzând celelalte categorii de concepte, cum ar fi regnul animal, lumea animală, fauna terestră, fauna acvatică, fauna domestică, fauna cinegetică.

Astfel, în Legea cu privire la regnul animal este menționată noțiunea regnului animal care și am expus-o mai sus, însă nu este clară situația animalelor domestice, cu privire la care

p.291], Grigore Ardelean, Andrian Cretu the notions of animal kingdom, terrestrial and aquatic fauna, animal world is used.

According to the explanatory dictionary of the Romanian language, the notion of „kingdom” designates the largest systematic category in biology, each of the three divisions of bodies in nature: animal, vegetable and mineral. Correspondingly, the animal kingdom is the largest systematic category in biology, the totality of species of animals living naturally on land, in water, in the atmosphere or in the soil, including monocellular, invertebrates and chordates.

Fauna means the totality of animals throughout the world, in a given region, territory or geological epoch, formed as a result of a historical evolutionary process. The term fauna also denotes different groups of animals – mammals, domestic and wild birds, bees, fish, silkworms, etc. [16, p.156] In a broad sense, the notion of fauna denotes the totality of animals (wild or domestic) from all over the planet, from a given territory or from a given geological epoch, constituted as a result of a historical process of evolution. We distinguish between terrestrial fauna and aquatic fauna. The term terrestrial fauna includes different groups of terrestrial animals, such as mammals, domestic and wild birds, bees, silkworms, etc. [17, p.397].

As a consequence, within the category of terrestrial fauna we can distinguish domestic fauna, made up of domestic animals, game fauna, made up of animals of hunting interest and wild fauna, made up of wild animals [13, p.117], each category having a particular legal regulation regime.

The notion of wildlife means all forms of life that do not depend directly on humans: animal and plant life [11, p.117].

As a consequence, we conclude that the notion of fauna is a broader one in the sense that it encompasses other categories of concepts such as the animal kingdom, the animal world, terrestrial fauna, aquatic fauna, domestic fauna, game fauna.

Thus, in the Law on the animal kingdom, the concept of the animal kingdom is mentioned, which we have explained above, but

regăsim doar sintagma că „relațiile în domeniul protecției și folosirii animalelor domestice întreținute în captivitate sau semicaptivitate în scopuri economice, științifice, cultural-educative și estetice, sunt reglementate de legislația respectivă” [3, art.1 alin.2]. Din contextul Legii menționate reiese că „regnul animal este proprietate publică”, iar cadrul normativ privind statutul animalelor domestice e parțial neglijat, fiind reglementat doar de prevederile Codului civil al Republicii Moldova.

Drept consecință, obiect al relațiilor de protecție și folosire a regnului animal sunt animalele sălbatice care viețuiesc în mod natural pe uscat, în apă, în atmosferă sau în sol, populază permanent sau temporar teritoriul țării, cu excepția speciilor atribuite la categoria dăunătorilor [21, p.161].

Făcând referință la alte acte normative de specialitate, într-adevăr putem afirma că este reglementat regimul folosirii animalelor domestice mai cu seamă în scopuri științifice și estetice și mai puțin economice. În general în legislația autohtonă nu există un act normativ care ar stabili cu precizie sporită: statutul juridic al animalelor domestice; ce categorii de animale pot fi incluse în această listă; întocmirea unei astfel de liste; ducerea evidenței acestora; folosirea și protecția juridică a acestora; stabilirea sancțiunilor în cazul unui comportament crud față de acestea, etc. De aceea, este logică propunerea de a perfectă baza legislativă existentă cu inducerea unor completări și schimbări semnificative.

Vizavi de cele menționate mai sus, drept exemplu poate servi doctrina și legislația României, unde este expusă o clasificare certă a protecției și folosirii animalelor în următoarele instituții:

1. Protecția juridică și folosirea animalelor sălbatice,
2. Protecția juridică și folosirea animalelor domestice,
3. Protecția juridică și folosirea păsărilor [17, p.342].

Autorul român Ernest Lupan [16, p.242] definește animalele sălbatice drept „acele care nu au fost domesticite sau îmblânzite; acestea există și trăiesc, în principiu, fără intervenția omului...”, pe când cele domestice sunt „cele animale care au fost domesticite sau îmblânzi-

the situation of domestic animals is not clear, we only find the phrase that „relations in the field of protection and use of domestic animals kept in captivity or semi-captivity for economic, scientific, cultural-educational and aesthetic purposes are regulated by the respective legislation” [3, art.1 para.2]. From the context of the mentioned Law, it appears that: „the animal kingdom is public property”, the normative framework on the status of domestic animals being partially neglected, being regulated only by the provisions of the Civil Code of the Republic of Moldova.

As a consequence, the object of the protection and use relationships of the animal kingdom are wild animals living naturally on land, in water, in the atmosphere or in the soil, permanently or temporarily populating the territory of the country, except for species assigned to the pest category [21, p.161].

Referring to other specialized legislation, we can indeed state that the regime governing the use of domestic animals is regulated mainly for scientific and aesthetic purposes and less for economic purposes. In general, there is no legislation in the national legislation that would establish with greater precision the legal status of domestic animals, which categories of animals can be included in this list, the drawing up of such a list, the keeping of records, their use and legal protection, the establishment of sanctions in case of cruel behavior towards them, etc. Therefore, it is logical to propose to perfect the existing legislative basis by introducing additions and sensible changes.

The above can be used as an example in the doctrine and legislation of Romania, where a clear classification of the protection and use of animals is set out in the following institutions:

1. Legal protection and use of wild animals,
2. Legal protection and use of domestic animals,
3. Legal protection and use of birds [17, p.342].

The Romanian author Ernest Lupan [16, p.242] defines wild animals as: „those that have not been domesticated or tamed; they exist and live, in principle, without human interven-

te, ele trăiesc pe lângă casă și satisfac nevoi ale omului sub formă de hrană ori servesc la executarea unor munci sau la agrement”.

Doctrina rusă face o delimitare concludentă dintre regimul juridic aplicabil animalelor sălbatice de interes vânătorească și animalelor domestice care nu cad sub incidența reglementărilor legislației de mediu, ci sunt reglementate de legislația civilă. Particularitățile regimului juridic aplicabil regnului animal a fost enunțat încă în antichitate. În dreptul german exista o regulă potrivit căreia „orice pasăre sau animal aflate în libertate pe un fond forestier fără stăpân, nehrănite de mâna omului sunt darul lui Dumnezeu și nu aparține nimănui” [15, p.298]. Se desprinde un caracter specific regnului animal aplicabil și astăzi, anume faptul că animalele sălbatice se află în libertate în mediul lor de existență.

Potrivit celor menționate supra, concluzionăm că noțiunea de regn animal constituie totalitatea unor specii de animale care viețuiesc în mod natural pe uscat, în apă, adică acelea care sunt fără deținător [5, art.1, alin.1.]. Ordinul nr. 523/2008 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii României nr. 205/2004 privind protecția animalelor definește „animalele sălbatice” ca fiind toate animalele, exceptându-le pe cele domestice și pe cele de companie.

Legea privind lumea animală a Federației Ruse [6] și a Republicii Kazahstan utilizează noțiunea de „faună” într-o manieră uniformă, prin care se înțelege totalitatea organismelor de tot felul, de animale sălbatice care trăiesc permanent sau temporar într-o stare de libertate naturală, precum și resursele naturale ale platoului continental și zona economică exclusivă a statului.

Potrivit legiuitorul rus, regnul animal constituie un sistem de organisme vii ale tuturor animalelor sălbatice aflate în libertate naturală, care temporar sau permanent populează teritoriul statului și formează nemijlocit parte integrantă a resurselor naturale. Identificăm nemijlocit, drept obiecte a regnului animal, doar animalele sălbatice și habitatul acestora.

Cercetătorul rus N.N. Vedenin nu este întrutotul de acord cu formularea legală a noțiunii de regn animal. După cum s-a menționat și supra, nu se face delimitarea clară între catego-

tion...”, while domesticated animals are „those animals that have been domesticated or tamed, they live around the house and satisfy human needs in the form of food or serve to perform some work or for leisure”.

Russian doctrine makes a clear distinction between the legal regime applicable to wild animals of hunting interest and domestic animals, which are not subject to the regulations of environmental legislation but are regulated by civil law. The specifics of the legal regime applicable to the animal kingdom have been set out since ancient times. In German law there was a rule according to which „any bird or animal at large on a forest floor without an owner, untended by man, is the gift of God and belongs to no one” [15, p.298]. A specific characteristic of the animal kingdom that is still applicable today is that wild animals are free in their environment.

According to the above, we conclude that the concept of animal kingdom constitutes the totality of species of animals living naturally on land, in water, i.e., those that are without keepers [5, art.1 para.1.] Order No 523/2008 approving the Methodological Norms for the application of Romanian Law No 205/2004 on the protection of animals defines „wild animals” as all animals except domestic and pet animals.

The Law of the Russian Federation [6] and of the Republic of Kazakhstan on the animal world uses the term „fauna” in a uniform manner, which means all organisms of all kinds of wild animals living permanently or temporarily in a state of natural freedom, as well as the natural resources of the continental shelf and the exclusive economic zone of the State.

According to the Russian legislation, the animal kingdom constitutes a system of living organisms of all wild animals living in natural freedom, which temporarily or permanently populate the territory of the state and form an integral part of the natural resources. We identify only wild animals and their habitat as objects of the animal kingdom.

The Russian researcher Vedenin N.N. does not entirely agree with the legal formulation of the notion of animal kingdom. As mentioned above, there is no clear distinction between the categories of wildlife and animal

riile de faună sălbatică și regn animal, acestea fiind folosite în mod interschimbabil. Ținem să menționăm, că legiuitorul rus reglementează doar regimul juridic aplicabil animalelor aflate în condiții naturale în libertate, nefiind reglementată soarta altor animale (de ex.: domestice, cele aflate în semicaptivitate sau folosite în scopuri experimentale ori științifice).

Analizând Legea regnului animal a Republicii Kîrgîzstan [22] și a Armeniei [23], putem ferm concluziona că conceptul de „regn animal” se răsfrânge doar asupra animalelor sălbatice ce viețuiesc în libertate în condiții naturale.

Legislația Republicii Belarus [24, art.1, p.20] expune că: „regnul animal constituie o componentă a mediului, a resurselor naturale regenerabile, care cuprinde un ansamblu de animalele sălbatice protejate ce în mod permanent sau temporar viețuiesc pe teritoriul Republicii Belarus, inclusiv animalele sălbatice aflate în captivitate”. Conform unei opinii doctrinare [8, p.252], în componența regnului animal nu pot fi incluse animalele sălbatice aflate în captivitate. Totodată, făcând precizări referitoare la delimitarea animalelor domestice de cele sălbatice, constatăm că de fapt ultimele apar și viețuiesc în mod natural, în libertate, fără intervenția considerabilă a omului. Este necesar de a lua în considerare faptul, că în unele situații reproducerea animalelor sălbatice rare, pe cale de dispariție și de interes vânătorească în marea parte este dirijată de om.

Animalele sălbatice ca un sistem integral a regnului animal viețuiesc în limitele teritoriale ale statului. Prezintă dificultăți situațiile în care populațiile de animalele sălbatice de interes cinegetic migrează, aducând atingere populațiilor faunistice nemigratoare; în vederea controlului migrației acestora, apar anumite dificultăți, rezumându-se la un management și monitoring cinegetic eficient din partea autorităților abilitate în acest sector.

Concluzii. Putem afirma cu certitudine că regnul animal constituie obiect al raporturilor de mediu, deoarece totalitatea unor specii de animale viețuiesc în mod natural pe uscat, în apă, în atmosferă sau în sol. Ca criteriu de identificare a regnului animal este faptul aflării animalelor sălbatice în condiții de libertate. Analizând doctrina de specialitate, putem concluziona că acest indiciu este unul primordial în

kingdom, which are used interchangeably. It should be noted that the Russian legislator only regulates the legal regime applicable to animals living in the wild in the wild and does not regulate the fate of other animals (e.g., domestic animals, animals in semi-captivity or animals used for experimental or scientific purposes).

Analyzing the Animal Kingdom Law of the Kyrgyz Republic [22] and Armenia [23] we can firmly conclude that the concept of „animal kingdom” only applies to wild animals living in the wild under natural conditions.

The legislation of the Republic of Belarus [24, art.1 p.20] states that: „the animal kingdom is a component of the environment, of renewable natural resources, comprising a set of protected wild animals, permanently or temporarily living on the territory of the Republic of Belarus including wild animals in captivity”. According to a doctrinal opinion [8, p.252], the animal kingdom cannot include wild animals in captivity. At the same time, by clarifying the distinction between domesticated and wild animals, we note that the latter in fact occur and live naturally, in the wild, without considerable human intervention. It should be borne in mind that, in some cases, the breeding of rare, endangered wild animals of hunting interest is largely directed by humans.

Wild animals as an integral system of the animal kingdom live within the territorial limits of the state. Difficulties arise when populations of wild animals of hunting interest migrate, harming non-game wildlife populations. Difficulties arise in controlling their migration, which is limited to effective management and monitoring of hunting by the authorities responsible for this sector.

Conclusions. We can state with certainty that the animal kingdom is the subject of environmental relationships, since all animal species live naturally on land, in water, in the atmosphere or in the soil. The criterion for identifying the animal kingdom is the fact that wild animals live in the wild. An analysis of the literature leads to the conclusion that this is a key indicator for formulating the concept of animal kingdom.

Wild animals in captivity can only be the subject of environmental relations in the con-

vederea formulării conceptului de regn animal.

Animalele sălbatice aflate în captivitate pot constitui obiectul raporturilor de mediu doar în contextul protecției, reproducerii sau formării unor colecții zoologice. Ca urmare, acestor categorii de animale sălbatice nu vor fi aplicate prevederile legale specifice regnului animal (de exemplu protecția habitatului), ci alte norme specifice.

Deși regnului animal constituie cea mai valoroasă componentă a mediului, acestea îi sunt aduse atingeri în maniera în care ele capătă un caracter neregenerabil (în cazul speciilor introduse în Cartea Roșie și aflate pe cale de dispariție) sau restabilirea speciilor poartă un caracter durabil.

text of protection, reproduction or the formation of zoological collections. As a result, it is not the legal provisions specific to the animal kingdom (e.g., habitat protection) that will apply to these categories of wild animals, but other specific rules.

Although the animal kingdom is the most valuable component of the environment, it is affected in a way that makes it non-renewable (in the case of species listed in the Red Book and threatened with extinction) or that makes its restoration sustainable.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Constituția Republicii Moldova nr. 1 din 29.07.1994. Publicat: 29.03.2016 în Monitorul Oficial Nr. 78. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ro#.
2. Legea nr. 1515 din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjurător. Publicat: 30.10.1993 în Monitorul Oficial Nr. 10. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=132845&lang=ro#.
3. Legea nr. 439 din 27.04.1995 Regnului animal. Publicat: 09.11.1995 în Monitorul Oficial Nr. 62-63. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=132341&lang=ro.
4. Legea Nr. 1102 din 06.02.1997 cu privire la resursele naturale. Publicat: 19.06.1997 în Monitorul Oficial Nr. 40, art. Nr. 337. Data intrării în vigoare: 19.06.1997, art.1.
5. Legea nr.205/2004 privind protecția animalelor, republicată. Legea nr. 205/2014 republicată 2014. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.320 din 30.04.2014, art.1, alin.1.
6. Legea Federației Ruse nr.53-FZ privind lumea animală din 24.04.1995, Закон Республики Казахстан от 9 июля 2004 года Nr. 593-II Об охране, воспроизводстве и использовании животного мира, art.1, p.10. Disponibil: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z040000593_.
7. HOTĂRÂREA PARLAMENTULUI Nr. 1546 din 23.06.1993 pentru aderarea Republicii Moldova la unele convenții în domeniul protecției mediului înconjurător și ratificarea Convenției privind diversitatea biologică. Publicat: 30.06.1993 în Monitorul Oficial Nr. 006. Promulgat: 23.06.1993. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM%3A128102>.
8. BALAȘENKO S.A. ș.a., Dreptul ecologic, Minsk, 2008. 874 p.
9. BOGOLIUBOV S.A., Dreptul ecologic, Moscova, 2011. 482 p.
10. GUSEV R.K., Dreptul ecologic, Moscova, 2001. 208 p.
11. DUȚU Mircea, Dreptul mediului, tratat vol. II, Ed. Economică, București, 1998. 351 p.
12. DUȚU Mircea, Dreptul mediului, Ediția a 2-a, Editura C.H. Beck, București, 2008. 544 p.
13. DUȘCĂ Anca Ileana, Dreptul mediului, Editura Universul Juridic, București, 2014. 177 p.
14. EROFEEV B.V., Dreptul ecologic al Federației Ruse, Moscova 2001. 565 p.
15. KALININ I.B., Dreptul resurselor naturale, Tomsk, 2009. 350 p.
16. LUPAN Ernest, Dreptul mediului, Ed. Lumi-

- na Lex, București, 2001. 366 p.
17. LUPAN Ernest, *Tratat de protecție a dreptului mediului*, Editura C.H. Beck, București, 2009. 665 p.
 18. MARINESCU Daniela, *Tratat de dreptul mediului*, Ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București, 2008. 773 p.
 19. TROFIMOV Igor, *Dreptul mediului*, Tipografia „Elena-V.I.”, Chișinău, 2000. 222 p.
 20. TROFIMOV Igor, ARDELEAN Grigore, CREȚU Andrian, *Dreptul mediului*, Chișinău, 2015. 320 p.
 21. ZAMFIR Pavel, *Dreptul mediului, Partea specială (curs introductiv)*, Chișinău, 1998. 237 p.
 22. Закон Кыргызской Республики «О животном мире» от 17 июня 1999 года №59. Disponibil: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/224>.
 23. Закон Республики Армения «О животном мире» от 3 апреля 2000 года. Disponibil: https://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=7454.
 24. Закон Республики Беларусь «О животном мире» от 10 июля 2007 г. № 257-3. Disponibil: https://kodeksy-by.com/zakon_rb_o_zhivotnom_mire.htm.
 25. https://ro.wikipedia.org/wiki/Cartea_Ro%C8%99ie_a_Republicii_Moldova.

Despre autori:

Igor TROFIMOV,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept privat”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: itrofimov@mail.ru
ORCID: 0000-0003-4192-8609*

Evghenia GUGULAN,

*doctorandă, asistent universitar,
Catedra „Drept privat”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: eugenia.gugulan.@mai.gov.md
ORCID: 0000-0002-5960-1164*

About authors:

Igor TROFIMOV,

*PhD, associate professor,
head of the “Private Law” Chair
of the Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: itrofimov@mail.ru
ORCID: 0000-0003-4192-8609*

Evghenia GUGULAN,

*PhD student,
university assistant, “Private Law” Chair
of the Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: eugenia.gugulan.@mai.gov.md
ORCID: 0000-0002-5960-1164*

**PROCEDEE DE SUSTRAGERE
ILEGALĂ A MIJLOACELOR BĂNEȘTI
PRIN INTERMEDIUL CARDURILOR
BANCARE SAU A BANCOMATELOR.
METODE DE PREVENIRE**

Marian GHERMAN,
doctor în drept, conferențiar universitar

**PROCEEDINGS OF ILLEGAL
EMBEZZLEMENT OF FUNDS
THROUGH BANK CARDS OR ATMS.
PREVENTION METHODS**

Marian GHERMAN,
PhD, associate professor

Subiectul cercetat se referă la un fenomen infracțional foarte răspândit în ultimii ani. Sustragerile ilegale a mijloacelor bănești de pe cardurile bancare sau prin intermediul bancomatelor au luat o mare amploare, fapt care este confirmat de către statisticile structurilor polițienesci autohtone, dar și internaționale. În studiul dat mă voi axa pe cercetarea celor mai răspândite forme de sustragere a mijloacelor financiare de pe cardurile de plată, precum și la procedeele de compromitere a ATM-urilor (Automated Teller Machine – automat bancar), săvârșite în aceleași scopuri. Concomitent mă voi referi și la metodele de prevenire a acestui flagel, expuse deseori în recomandările Băncii Naționale a Moldovei (BNM), care au menirea de a recomanda deținătorilor de carduri de plată respectarea unor reguli elementare în procesul de mânăuire a acestora pentru a evita riscurile de compromitere a bancomatelor sau cardurilor bancare.

Cuvinte-cheie: Card bancar, ATM, skimming, phishing, malware, cash trapping, black box.

The researched subject refers to a criminal phenomenon that became very widespread during the recent years. Illegal withdrawals of money from bank cards or through ATMs have taken a large scale, a fact that is confirmed by the statistics of domestic and international police structures. In the given study, I will focus on researching the most widespread forms of embezzlement of financial means from payment cards, as well as the procedures for compromising ATMs (Automated Teller Machines), carried out for the same purposes. At the same time, I will also refer to the methods of preventing this scourge, often exposed in the recommendations of the National Bank of Moldova (NBM), which are intended to justify payment cardholders to observe some elementary rules in the process of handling them in order to avoid risks of ATMs or bank cards compromising.

Keywords: bank card, ATM, skimming, phishing, malware, cash trapping, black box.

Introducere. Dezvoltarea social-economică și atingerea unor noi performanțe în toate sferele vieții sociale ale Republicii Moldova și ale altor țări este imposibil de efectuat fără o luptă activă cu criminalitatea, inclusiv cu persoanele ce fabrică sau pun în circulație cardurile bancare false, dar și sustrag sursele financiare existente pe aceste carduri.

Pe acest „câmp de luptă” continuă, unde nu există timp de pace, nu de acum, ci de câțiva ani buni, se confruntă două tabere: pe de o parte a baricadei sunt autoritățile statului – și aici putem menționa emitenții cardurilor bancare, autoritațile de aplicare a legii, de cealaltă parte se află „adversarii” acestora, falsificatorii

Introduction. The socio-economic development and the achievement of new performances in all spheres of the social life of the Republic of Moldova and other countries is impossible without an active fight against crime, including the people who manufacture or put into circulation fake bank cards, but also embezzle financial sources existing on these cards.

Two camps are facing each other on this continuous “battlefield” where there is no time for peace, the fight lasting for several years: on the one side of the barricade are the state authorities - and here we can mention bank card issuers, law enforcement authorities, on the other side are their “adversaries”, bank card

de carduri bancare sau persoanele care sustrag banii de pe carduri.

Fiecare dintre cei aflați de partea „dreaptă” a baricadei își au sarcini și scopuri determinate, unii de dezvoltare a mijloacelor și metodelor de protecție a cardurilor bancare, precum și a măsurilor de contracarare a sustragerilor de pe aceste carduri, alții de a fi în pas cu progresul tehnologic și respectiv concentrându-se pe acumularea de cunoștințe și aptitudini (dexterități) pentru a „sparge” sistemul electronic de protecție și deservire a cardurilor bancare.

Actualitatea temei investigate. Cu toate că nivelul cultural de dezvoltare al omenirii în prezent este destul de înalt, fabricarea și punerea în circulație a cardurilor false sau sustragerea ilegală de surse bănești de pe cardurile bancare este o problemă actuală. Deseori, pentru satisfacerea cerințelor materiale, îmbogățirea ilicită, procurarea de averi etc., unele persoane recurg la fabricarea sau punerea în circulație a cardurilor bancare false, dar mai des la sustragerea prin înșelăciune a mijloacelor bănești de pe cardurile bancare perfectate legal ale victimelor. Falsul de carduri bancare devine din ce în ce mai perfect, iar modalitățile de sustragere ilegală a banilor din ce în ce mai inventive. Este de menționat că activitatea de falsificare și sustragere ilegală tot mai des are un caracter internațional, infractorii cu ușurință deplasându-se în orice colț al lumii pentru a efectua sustrageri ilegale de bani.

Progresul tehnologic a generat apariția noilor tehnologii, precum și a aparaturii noi și performante de copiat și multiplicat, care de fapt a contribuit la creșterea masivă a numărului cardurilor bancare falsificate și, evident, la creșterea posibilităților de ocolire a măsurilor de protecție bancară.

Mărimea pagubei aduse sistemului bancar al statului, dar și fiecărui cetățean în parte (deținător de card bancar) este în creștere. În contextul celor expuse mai sus, am hotărât să contribuim, prin intermediul acestei cercetări, la înmulțirea cunoștințelor despre criminalitatea economică, cu ajutorul cardurilor bancare sau prin intermediul lor (sustrageri ilegale de pe cardurile bancare), dar și să propunem anumite măsuri de protecție în vederea contracarării acestui flagel.

Scopul cercetării constă în fundamentarea cunoștințelor în domeniul investigații

forgers or people who steal money from cards.

Each of those on the “right” side of the barricade have their own specific tasks and goals, some to develop the means and methods of protecting bank cards, as well as measures to counter embezzlement from these cards; others to keep pace with technological progress and respectively focusing on the accumulation of knowledge and skills (dexterity) to “break” the electronic system of protection and servicing of bank cards.

Actuality of the investigated topic. Although the cultural level of development of humankind today is quite high, the manufacture and circulation of fake cards or the illegal embezzlement of money sources from bank cards is a current problem. Often, in order to satisfy material requirements, illicit enrichment, acquisition of wealth, etc., some people resort to the creation or circulation of fake bank cards, but more often to fraudulently withdrawing funds from the victims’ legally completed bank cards. Forgery of bank cards is becoming much more perfect and the ways of illegally money siphoning progressively inventive. It should be mentioned that the activity of forgery and illegal embezzlement increasingly has an international character, with criminals easily moving to any corner of the world to carry out illegal embezzlement.

Technological progress has generated the emergence of new technologies, as well as new and high-performance equipment to copy and multiply, which in fact has contributed to the massive increase in the number of counterfeit bank cards and, obviously, to the increase in the possibilities of circumventing bank protection measures.

The amount of damage caused to the state banking system, but also to each individual citizen (bank card holder) is increasing. Within the context of the above, we decided to contribute, through this research, to the increase of knowledge about economic crime, with the help of bank cards or through them (illegal embezzlement from bank cards), but also to propose certain protection measures in order to counteract this scourge.

The purpose of the research consists in substantiating knowledge in the field of inves-

infrațiunilor legate de sustragerile ilegale a mijloacelor bănești de pe cardurile bancare, precum și în elaborarea metodelor de prevenire a acestora.

Conținutul de bază. Cardurile bancare s-au transformat dintr-un mijloc de lux de plată în unul din cele mai populare și utile obiecte care ușurează viața fiecărui dintre noi. Deși această bucată de plastic nu pare la prima vedere sigură, cardurile reprezintă unul din cele mai sigure eficiente mijloace prin care puteți efectua plăți și tranzacții bancare.

La moment cea mai mare rată de utilizare a cardurilor bancare este în SUA, unde au fost emise peste 900 mln de carduri bancare. Pe plan mondial au fost emise circa 8 000 000 000 de bucăți. Dacă unim toate cardurile bancare, acestea vor acoperi o suprafață de 37 km pătrați sau de 84 de ori suprafața totală a Vaticanului! În medie, cardurile bancare sunt responsabile pentru circa 5,5 trilioane de tranzacții în cele 24 de milioane de locații în peste 200 de țări ale lumii.

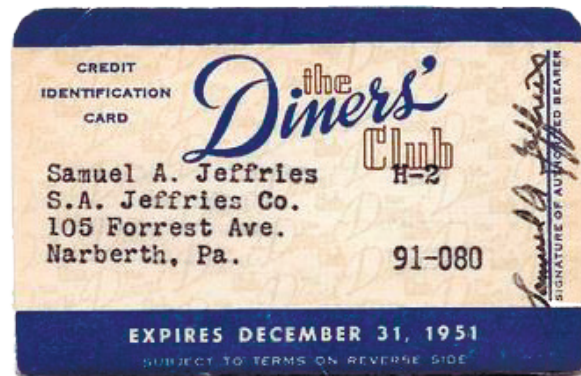
Prima idee generală de card a apărut la începutul secolului XX, când corporațiile petroliere și magazinele comerciale au emis propriile carduri pentru dezvoltarea serviciu-

tinging crimes related to the illegal embezzlement of funds from bank cards, as well as in developing methods to prevent them.

Basic content. Bank cards have turned from a luxury means of payment into one of the most popular and useful objects that make life easier for each of us. Although this piece of plastic does not seem secure at first glance, cards are one of the most secure and efficient means by which you can make payments and bank transactions.

Nowadays, the highest rate of use of bank cards is in the USA, where more than 900 million bank cards have been issued. About 8,000,000,000 pieces were issued worldwide. If we put all the bank cards together, they will cover an area of 37 square kilometers or 84 times the total area of the Vatican! Overall, bank cards are responsible for about 5.5 trillion transactions in the 24 million locations within over 200 countries of the world.

The first general card idea appeared at the beginning of the 20th century, when oil corporations and retail stores issued their own cards for the development of customer service

lui clienți și drept un mijloc de a contribui la consolidarea spiritului de loialitate a clienților. Cardurile puteau fi folosite doar la întreprinderile emitente ale cardului, de aceea popularitatea acestora nu era recunoscută pe scară globală.

În anul 1949, Diners Club și American Express au lansat primul card bancar modern creat din plastic. Acesta a fost creat exclusiv pentru plățile în 27 de restaurante renumite din orașul New York. Până în anul 1951 circa 20 000 de norocoși erau deținători ai acelor carduri bancare[1].

and as a means of helping to strengthen the spirit of customer loyalty. The cards could only be used at card-issuing businesses, so their popularity was not recognized on a global scale.

Diners Club and American Express launched the first modern bank card made of plastic in 1949. It was created exclusively for payments in 27 famous restaurants from New York City. About 20,000 lucky people were holders of those bank cards until 1951 [1].

Although in 1952 the Diner's Club card was accepted in 400 restaurants, 30 hotels, 200

Deși în anul 1952 cardul Diner's Club era acceptat în 400 de restaurante, 30 de hoteluri, 200 de companii de închiriere a mașinilor și la 4 florării, creatorul cardului McNamara considera că aceste carduri bancare au devenit inutile și a vândut partea sa din companie. Acesta a primit 200 000 de dolari, ceea ce este echivalentul a 1,6 milioane de dolari în ziua de azi.

Prima utilizare a cardurilor cu bandă magnetică se datează la începutul anilor '60 ai secolului trecut, atunci când Autoritatea de Tranzit de la Londra a instalat banda magnetică pentru a putea introduce informațiile cu privire la contul deținătorului. Odată cu introducerea benzii magnetice, cardurile bancare au început să devină din ce în ce mai populare datorită asigurării unei securități sporite pentru economiile clienților, comodității și mai târziu datorită posibilității de a folosi cardul bancar la terminalele și bancomatele băncilor comerciale.

Până în anul 1966, clienții se puteau folosi doar de propriile economii de pe contul curent al acestuia, iar din conceptul de a face profit băncile comerciale au creat primele carduri de credit. Ideea genială de a percepe dobânda pentru banii folosiți de către clienți a fost bazată pe afacerea de percepere a taxelor.

Odată ce cardurile bancare puteau aduce profit, în anul 1966 Bank of America a înființat corporația BankAmerica Service, pe care mai târziu a creat drept franciză brandul BankAmericard. Acel brand în ziua de azi este recunoscut drept Visa. În același an, un grup de bănci emittente au fondat asociația InterBank Card pentru crearea unui nou sistem național de carduri bancare, care avea drept scop concurența directă cu programul Visa. Acel sistem se numea MasterCharge, în zilele noastre fiind recunoscut sub numele MasterCard Worldwide.

Deși American Express a fost una dintre primele companii care au creat carduri bancare, abia în anul 1987 aceasta a lansat primul card de credit ce oferea posibilitatea de a rambursa creditul, indiferent de perioadă și nu doar la sfârșitul fiecărei luni.

În timp ce cardurile bancare din plastic au fost standardizate pentru o jumătate de secol, noile evoluții recente demonstrează crearea unor forme alternative în metodele de plată. Una dintre inovațiile recente sunt plățile prin intermediul portmoneelor electronice și chiar implantarea cipurilor în telefoanele mo-

car rental companies and 4 florists, the creator of the McNamara card believed that these bank cards had become useless and sold his share of the company. He received \$200,000, which is the equivalent of \$1.6 million today.

The first use of magnetic strip cards dates back to the early 60s' of the last century, when the London Transit Authority installed the magnetic strip to be able to enter the holder's account information. With the introduction of the magnetic strip, bank cards began to become more and more popular due to the provision of increased security for customers' savings, convenience and later due to the possibility of using the bank card at the terminals and ATMs of commercial banks.

Until 1966, customers could only use their own savings from their current account, and commercial banks created the first credit cards from the concept of making a profit. The brilliant idea of charging interest on the money used by customers was based on the toll collection business.

Once bank cards could bring profit, in 1966 Bank of America established the BankAmerica Service Corporation, which it later franchised under the BankAmericard brand. That brand is recognized today as Visa. During the same year, a group of issuing banks founded the InterBank Card Association for the creation of a new national bank card system, which aimed to compete directly with the Visa program. That system was called MasterCharge, nowadays known as MasterCard Worldwide.

Although American Express was one of the first companies to create bank cards, only in 1987 it launched the first credit card that offered the possibility to repay the loan regardless of the period and not just at the end of each month.

While plastic bank cards have been standardized for half a century, recent new developments demonstrate the creation of alternative forms of payment methods. One of the recent innovations is payments through electronic wallets and even implanting chips in mobile phones or other devices. The majority of their users consider bank cards the preferred payment method and that is why commercial banks are always implementing new

bile sau alte dispozitive. Cardurile bancare sunt considerate preferata modalitate de plată de majoritatea utilizatorilor acestora și de aceea băncile comerciale implementează mereu noi tehnologii pentru sporirea securității, precum și pentru reducerea semnificativă a timpului pentru fiecare tranzacție. Una dintre cele mai populare inovații create pentru cardurile bancare este tehnologia contactless, ce se răspândește rapid printre toate țările lumii.

Cardurile bancare pot fi considerate adevărați veterani ai sistemului bancar datorită ratei de utilizare a acestora. Miliarde de tranzacții bancare sunt create zilnic prin aceste bucăți de plastic; astfel, putem spune ferm că cardurile bancare sunt niște pioneri în piața tranzacțiilor bancare și acestea nu vor dispărea prea curând de pe scenă plăților.

Primul card bancar din Republica Moldova, VISA Classic, a fost emis la 5 iunie 1997 de către Victoria Bank. În România numărul cardurilor aflate în circulație ajunge la aproximativ 22 de milioane de unități, în Ucraina – circa 25,4 de milioane (la moment activitatea bancară este perturbată din pricina conflictului militar între Rusia și Ucraina), iar în Rusia numărul cardurilor bancare aflate în circulație ajunge la 50,2 milioane de unități.

În Republica Moldova, la ora actuală, sunt puse în circulație peste 2,3 mln de carduri bancare, cu peste 20 % mai mult decât în anul 2021. În primele 6 luni ale acestui an, deținătorii de carduri din Republica Moldova au efectuat tranzacții, fără numerar, în valoare de circa 30 mlrd lei. Datele băncii Naționale a Moldovei arată că cetățenii au retras mai puțin bani în numerar de pe card, preferând să facă mai multe achitări online. Reducerea numerarului în circulație este o prioritate pentru a scădea cota economiei tenebre, deoarece tranzacțiile devin transparente și respectiv din ele se percep impozite, iar în consecință crește bugetul țării. Însă plata fără numerar, care a devenit în ultimii ani (în special pe perioada pandemiei) tot mai utilizată, este însoțită și de un șir de riscuri, pe care autoritățile, dar și băncile, depun efort să le combată. Cardul bancar, fiind un portmoneu electronic de acumulare a surselor bănești, dintotdeauna a fost ținta doritorilor de a acapara aceste mijloace, deseori obținând accesul la acest portmoneu cu ajutorul victimei însăși. Astfel, potrivit datelor BNM, doar în trimestrul

technologies to increase security, as well as to significantly reduce the time for each transaction. One of the most popular innovations created for bank cards is contactless technology, which is rapidly spreading among all countries of the world.

Bank cards can be considered real veterans of the banking system due to their usage rate. Billions of banking transactions are created daily through these pieces of plastic; thus, we can firmly say that bank cards are pioneers in the banking transaction market and they will not disappear from the payment scene anytime soon.

Victoria Bank issued VISA Classic, the first bank card in the Republic of Moldova on June 5, 1997. In Romania, the number of cards in circulation reaches approximately 22 million units, in Ukraine - approximately 25.4 million (at the moment banking activity is disrupted due to the military conflict between Russia and Ukraine), and in Russia the number of bank cards in circulation reaches 50.2 million units.

Nowadays, in the Republic of Moldova over 2.3 million bank cards are in circulation, meaning over 20% more comparatively to the year 2021. During the first 6 months of this year, cardholders from the Republic of Moldova made no cash transactions worth about 30 billion lei. Data from the National Bank of Moldova show that citizens withdrew less cash from the card, preferring to make more payments online. Reducing cash circulation is a priority to diminish the share of the dark economy, because transactions become transparent and taxes are collected from them, and consequently the country's budget increases. But cashless payment, which has become increasingly used during the recent years (especially during the pandemic), is also accompanied by a series of risks, which the authorities, as well as the banks, are trying to combat. The bank card, being an electronic wallet for the accumulation of monetary sources, has always been the target of those wishing to seize these means, often obtaining access to this wallet even with the help of the victim. Thus, according to NBM data, only in the 2nd quarter of 2022, fraudulent operations carried out using payment cards constituted (estimated damage in MDL lei):

2 al anului 2022, operațiunile frauduloase efectuate cu utilizarea cardurilor de plată au constituit (paguba estimată în lei MLD):

– **Cu utilizarea cardurilor de plată emise în Republica Moldova**

1. Fraude cu carduri contrafăcute – 7 768
2. Fraude cu carduri furate – 1 453
3. Fraude cu utilizarea numărului cardului – 464 246
4. Fraude de tip social engineering – 912 391

În total – 1 385 858 lei.

– Cu utilizarea cardurilor de plată emise în străinătate

1. Fraude cu carduri contrafăcute – 86 831
2. Fraude cu carduri furate – 113 293
3. Fraude cu utilizarea numărului cardului – 2 583 278
4. Fraude de tip social engineering – 63 504

5. Alte tipuri de fraude – 34 218

În total – 2 881 124 lei.

Potrivit datelor Direcției investigații infracțiuni informatice a Inspectoratului Național de Investigații, în perioada primului semestru al anului 2022 au fost pornite 92 de cauze penale legate de operațiunile frauduloase efectuate cu utilizarea cardurilor de plată/ datelor cardurilor bancare[2].

În această ordine de idei, în continuare mă voi referi la unele dintre cele mai frecvente modalități de clonare a cardurilor bancare, cu sustragerea ulterioară a mijloacelor financiare de pe ele și de compromitere a bancomatelor în aceleași scopuri. De asemenea, voi încerca să nominalizez gama de măsuri de precauție care ar trebui să fie întreprinse de către deținătorii cardurilor bancare pentru a evita sustragerile ilegale a mijloacelor bănești disponibile.

Skimming. Datele cardului sunt informațiile despre contul clientului, stocate pe un card bancar folosit pentru a iniția o tranzacție prin intermediul unui bancomat sau al unui alt aparat de citire a cardului. Datele pot fi stocate sau pe o bandă magnetică, sau pe cipul unui card, sau combinat. Compromiterea datelor cardului se realizează prin orice metodă care permite copierea, interceptarea sau modificarea informațiilor despre contul clientului. Skimmingul este o categorie specifică a compromiterii datelor cardului, care constă în copierea electronică, ilegală, a datelor cardului bancar în

– **With the use of payment cards issued in the Republic of Moldova**

1. Counterfeit card fraud – 7 768
2. Stolen card fraud – 1 453
3. Fraud using the card number – 464 246
4. Social engineering fraud – 912 391

Totally – 1 385 858 lei.

– With the use of payment cards issued abroad

1. Counterfeit card fraud – 86 831
2. Stolen card fraud – 113 293
3. Fraud using the card number – 2 583 278
4. Social engineering fraud – 63 504
5. Other types of fraud – 34 218

Totally – 2 881 124 lei.

According to the data of the Department of Computer Crime Investigation of the National Inspectorate of Investigations, during the first semester of 2022, 92 criminal cases related to fraudulent operations carried out with the use of payment cards/bank card data were initiated [2].

In the same manner, in the following I will refer to some of the most common ways of cloning bank cards, with the subsequent theft of financial means from them and of ATMs compromising for the same purposes. I will also try to nominate the range of precautions that should be taken by bank card holders to avoid illegal embezzlement of their available funds.

Skimming. Card data means customer account information stored on a bank card used to initiate a transaction via an ATM or other card reader. Data can be stored either on a magnetic stripe, or on a card chip, or a combination. Compromising of card data is achieved by any method that allows copying, interception or modification of customer account information. Skimming is a specific category of card data compromise, which consists of the electronic, illegal copying of bank card data in the process of carrying out an operation with it, such as purchasing goods, paying for services or withdrawing money from an ATM. Bank card skimming is done directly in two places:

a) at ATMs; b) at the payment terminals (or in their close proximity).

ATM skimming. To copy or clone bank

procesul efectuării unei operațiuni cu acesta, ca de exemplu procurarea mărfurilor, achitarea serviciilor sau extragerea în numerar a banilor din bancomat. Skimmingul cardului bancar se realizează nemijlocit în două locuri:

a) la bancomate; b) la terminalele de plată (sau în imediata lor apropiere).

Skimmingul bancomatelor. Pentru copierea sau clonarea datelor cardurilor bancare infractorii folosesc niște dispozitive electronice minuscule, numite skimmer, care au capacitatea de a copia datele cardului de pe purtătorii electronici de informații. La instalarea skimmerului infractorii folosesc diferite procedee tactice care complică depistarea acestuia. Dispozitivele de skimming ATM sunt instalate atât în exteriorul bancomatului, cât și în interiorul acestuia (de obicei în interiorul dispozitivului reader card al bancomatului). În unele cazuri interfața autentică a bancomatului este eliminată și înlocuită cu dispozitiv de skimming, dar este posibilă și montarea dispozitivului de skimming deasupra interfeței autentice a bancomatului.

Dispozitivele interne de skimming ale cititorului de carduri (cunoscute și ca dispozitive de deep insert skimming) sunt plasate în diferite poziții în cadrul portabilului cititorului de carduri. Formele și dimensiunile reale ale acestor dispozitive sunt foarte mici și subțiri, concepute pentru a permite cardului să treacă prin sau peste dispozitiv pe măsura ce cardul este introdus și scos din slotul de intrare a cardului în ATM. Skimmerii de obicei captează ilegal datele și le păstrează în interiorul bancomatului, acolo unde a fost instalat skimmerul. Or, odată cu dezvoltarea progresului tehnologic, skimmerii tot mai des folosesc pentru transmiterea datelor captate ilegal tehnologia Bluetooth sau Wi-Fi.

Concomitent cu compromiterea informației electronice de pe cardul bancar, infractorii urmăresc scopul capturării și a codului PIN, deoarece acesta le va permite accesul la contul bancar al victimei. Există diverse dispozitive, metode tehnice și non tehnice care sunt utilizate pentru a compromite codurile PIN. Cele mai răspândite metode sunt: utilizarea tastaturilor false, camerelor spion atașate la bancomat sau în mediul lui, supravegherea vizuală personală, instalarea unor software rău intenționate (Malware).

Tastaturi false – sunt cele care au fost proiectate și confecționate (prioritar de

card data, criminals use tiny electronic devices, called skimmers, which have the ability to copy card data from electronic data carriers. During skimmer installing, the criminals use different tactical procedures that complicate its detection. ATM skimming devices are installed both outside and inside the ATM (usually inside the card reader device of the ATM). In some cases, the authentic ATM interface is removed and replaced with a skimming device, but it is also possible to mount the skimming device on top of the authentic ATM interface.

The internal skimming devices of the card reader (also known as deep insert skimming devices) are placed in various positions within the portable card reader. The actual shapes and sizes of these devices are very small and thin, designed to allow the card to pass through or over the device as the card is inserted and removed from the ATM's card entry slot. Skimmers usually illegally capture data and store it inside the ATM where the skimmer has been installed. Alternatively, with the development of technological progress, skimmers increasingly use Bluetooth or Wi-Fi technology to transmit illegally captured data.

Along with compromising the electronic information on the bank card, criminals aim to capture the PIN as well, as it will allow them access to the victim's bank account. There are various devices, technical and non-technical methods that are used to compromise PINs. The most common methods are the following: using fake keyboards, spy cameras attached to the ATM or close to it, personal visual surveillance, installing malicious software (Malware).

Fake keyboards – they are those that have been designed and manufactured (primarily Chinese production) according to the analogy of the original. They are typically installed over the genuine ATM keyboard and record the keystrokes made by the cardholder while mechanically pressing the genuine ATM keys underneath the fake keyboard. After registering and memorizing the PIN code, the fake keypad can be easily peeled off from the original one and later used for repeated criminal purposes.

Spy cameras – they are micro video devices, often very well camouflaged; and are in-

producție chineză) după analogia originalului. Ele sunt în mod obișnuit instalate peste tastatura autentică a ATM-ului și înregistrează apășările de taste, efectuate de posesorul cardului în timp ce apasă mecanic tastele ATM-ului autentic de sub tastatura falsă. După înregistrarea și memorarea PIN codului, tastatura falsă poate fi ușor dezlipită de pe cea originală și ulterior folosită în scopuri criminale repetate.

Camere spion – sunt aparate video micro, adesea foarte bine camuflerate, ele fiind destinate pentru captarea ilegală de imagini, în momentul în care utilizatorul cardului culege codul PIN. Acestea pot fi poziționate oriunde pe ATM (deseori creează impresia că fac parte din fațada ATM-ului), doar să permită un unghi direct de vizibilitate către tastatura ATM-ului. Unele camere transmit imaginile la distanță către un receptor, în timp ce altele le stochează pe medii de stocare locală.

Supravegherea personală constă în monitorizarea vizuală a victimei de către infractor în procesul de culegere a PIN-ului sau atunci când pur și simplu și-l reamintește, citindu-l de pe telefonul mobil sau de pe foaia unde l-a memorat.

Malware sunt softuri rău intenționate (programe virusate), create cu scopul de a forța distribuitorul ATM să livreze numerar (jackpotting) sau să captureze datele de pe cardul bancar și, respectiv, ocazional PIN-ul. Cel mai frecvent, infractorii folosesc programe de tip malware, care pot intercepta și stoca datele cardului bancar cu denumiri convenționale: Skimer-A, Skrooge, Dump Memory Grabber, Macau Malware, Ulssm.exe etc. Metoda de instalare ilegală a programelor malware o mai întâlnim și cu denumirea convențională **Black box**[3]. În practica polițienească se regăsesc mai multe exemple de atacuri malware asupra ATM-urilor și respectiv obținerea controlului deplin asupra acestuia, printre cele mai frecvente fiind:

- Pornirea sau rularea automată folosind un dispozitiv USB sau o unitate CD/ DVD, care instalează malware pe hard disk-ul ATM-ului.

- Pornirea folosind un dispozitiv USB sau un disc CD/DVD, care deja conține un sistem de operare și o aplicație ce permite controlul direct al bancomatului.

- Accesarea desktop-ului Windows și instalarea programei malware pe discul dur ATM din linia de comandă.

tended for the illegal capture of images, when the card user dials the PIN code. They can be positioned anywhere on the ATM (often giving the impression of being part of the ATM facade), just to allow a direct line of sight to the ATM keypad. Some cameras transmit images remotely to a receiver, while others store them on local storage media.

Personal surveillance consists in the visual monitoring of the victim by the criminal in the process of the PIN dial or when he simply remembers it, reading it from the mobile phone or from the sheet where he memorized it.

Malware are malicious software (virus programs), created for the purpose of forcing the ATM dispenser to deliver cash (jackpotting) or capture bank card details and occasionally PIN respectively. Most commonly, criminals use malware programs that can intercept and store bank card data with conventional names: Skimer-A, Skrooge, Dump Memory Grabber, Macau Malware, Ulssm.exe, etc. The method of illegal installation of malware is also known under the conventional name of **Black box** [3]. In police practice, there are several examples of malicious attacks on ATMs and obtaining full control over them, among the most frequent being:

- Automatically starting or running using a USB device or CD/DVD driver, which installs malware on the ATM's hard driver.

- Starting using a USB device or CD/DVD disc, which already contains an operating system and an application that allows direct control of the ATM.

- Accessing the Windows desktop and installing the malware on the ATM hard driver from the command line.

- Using a remote maintenance network system to compromise the ATM.

In order to install a malware program in the ATM, physical access (with the exception of network compromise) to the electronic components is needed; respectively for this purpose, the criminals use different methods:

- Physical use of a genuine key (or its copy) to open the ATM case.

- Tampering with the lock of the ATM case.

- Drilling, cutting or melting a hole in the

– Utilizarea unui sistem de rețea de întreținere la distanță pentru a compromite ATM-ul.

Pentru a instala un program malware în ATM este nevoie de acces fizic (cu excepția compromiterii rețelei) la componentele electronice, respectiv în acest scop infractorii folosesc diferite metode:

- Utilizează fizic o cheie autentică (sau copia acesteia) pentru a deschide dulapul ATM-ului.
- Sabotează lacătul dulapului ATM.
- Găurirea, tăierea sau topirea unei găuri în interfața dulapului ATM-ului.
- Introducerea dispozitivelor cu program malware prin slotul cititorului de carduri.
- Simularea identității unui tehnician de serviciu pentru a obține accesul la dulapul ATM-ului.
- Racolarea persoanei care va instala programul malware din rândurile funcționarilor băncii sau specialiștilor care deservește sistemul electronic de securitate.
- Pentru a pune în funcțiune programele malware, infractorii deseori utilizează un anumit card ATM, introduc anumite secvențe de numere pe panoul PIN sau utilizează anumite conexiuni de telefon mobil instalate anterior în ATM.
- Investigarea acestui fel de skimming este deseori dificilă, deoarece unele versiuni ale programelor malware sunt concepute pentru a se șterge automat după o perioadă de timp sau imediat după execuție.

Cash trapping este o metodă de compromitere a bancomatelor, care constă în plasarea unei plăcuțe metalice lipite deasupra fantei bancomatului, ce blochează eliberarea banilor din bancomat. Nereușind să aibă acces la bani, victima pleacă în căutarea altui bancomat, în timp ce infractorul scoate placa metalică și intră în posesia banilor blocați în bancomat[4].

Skimmingul la terminalele de plată. Skimmingul cardurilor bancare la terminalele de plată pot avea loc oriunde: la achitarea serviciilor comunale, achitarea mărfurilor procurate în magazine, achitarea prânzului în restaurant, procurarea combustibilului în stațiile Peco, achitarea călătoriei în autobus sau troleibuz. Victime ale acestui fel de skimming sunt clienții care nu doresc să efectueze plăți în numerar, folosind carduri bancare. Un amănunt semnificativ al acestui fel de skimming constă în faptul că infractorul poate avea

interface of the ATM case.

- Introduction of malware devices through card reader slot.
- Simulation of a service technician to gain access to the ATM case.
- Recruitment of the person who will install the malware from the ranks of bank officials or specialists servicing the electronic security system.
- To launch malware, criminals often use a specific ATM card, enter specific sequences of numbers on the PIN pad, or use specific mobile phone connections previously installed in the ATM.

– Investigating this kind of skimming is often difficult because some versions of malware are designed to delete themselves automatically after a period of time or immediately after execution.

Cash trapping is a compromising ATMs method, which consists of placing a metal plate, glued over the slot of the ATM, which blocks the release of money from the ATM. Unable to access the money, the victim goes in search of another ATM, while the criminal removes the metal plate and takes possession of the money locked in the ATM [4].

Skimming at payment terminals. Bank card skimming at payment terminals can take place anywhere: during communal services paying, paying for goods during shopping, paying for lunch in a restaurant, buying fuel at Peco stations, paying for bus or trolleybus travel. Victims of this kind of skimming are customers who do not want to make cash payments using bank cards. A significant detail of this kind of skimming consists in the fact that the criminal can have physical access to the customer's bank card, especially when the victim is a gullible person and passes the card to the seller, restaurant or gas station clerk, etc., for the latter to carry out the transaction. In the vast majority of cases, the criminals have, in another pocket, skimming devices (skimmers), with the help of which they copy/clone the electronic data from the victim's bank cards. Taking a photo of the card is also not excluded, obtaining the card number, as well as the CVV and CVV2, which offer the possibility of subsequent payments in the online environment of

acces fizic la cardul bancar al clientului, mai ales când victima este o persoană credulă și transmite cardul vânzătorului, funcționarului restaurantului sau benzinăriei etc., ca ultimul să efectueze tranzacția. În marea majoritate a cazurilor infractorii dețin, în alt buzunar, aparate de skimming (skimmere), cu ajutorul cărora copie/ clonează datele electronice de pe cardurile bancare ale victimei. Nu este exclusă și fotografierea cardului, cu obținerea numărului cardului, dar și a CVV și CVV2 care oferă posibilitatea achitărilor ulterioare în mediul online a serviciilor și produselor.

Măsuri de prevenire a skimmingului (cum te poți proteja de capcana skimming).

În general se consideră că nu poți observa orice skimmer instalat fie pe panoul ATM-ului, fie în interiorul acestuia, dar cu siguranță înainte de a retrage banii ar trebui să arunci o privire rapidă asupra acestuia. Uneori o examinare în plus a ATM-ului îți poate păstra atât banii, cât și timpul. La retragerea banilor din bancomat sau efectuarea altor operațiuni este necesar de atras atenția:

- Dacă cititorul de cartele se mișcă atunci când încercați să-l folosiți, probabil că ceva nu e în regulă. Un cititor de carduri ar trebui să fie atașat atât de bine, încât să nu se miște. Un skimmer suprapus se poate mișca în jurul punctului de fixare.

- Cercetați bine ATM-ul, poate ceva nu e în regulă: încercați să observați dacă sunt piese în plus sau instalații de culoare diferită decât interfața bancomatului, poate observați o microcameră foto sau video.

- Examinați minuțios tastatura, nu diferă oare după grosime de tastaturile altor ATM-uri, se mișcă sau nu tastatura bancomatului.

- De fiecare dată protejați codul PIN când îl culegeți pentru a retrage bani în numerar.

- Monitorizați în permanență tranzacțiile contului Dvs., verificați tranzacțiile suspecte și imediat anunțați banca care deservește cardul Dvs.

- Dacă aveți instalată aplicația Web-Banking în telefon (sau alte aplicații de acest gen), monitorizați încontinuu tranzacțiile bancare care se fac de pe contul Dvs.

- Consultați frecvent site-ul băncii Dvs., pentru a cunoaște măsurile de securitate în utilizarea cardului, dar și datele de contact ale băncii.

- Activați serviciul de tip SMS – notifica-

services and products.

Measures to prevent skimming (the way you can protect yourself from the skimming trap).

It is commonly believed that you cannot spot any skimmer installed either on the ATM panel or inside it, but you should definitely take a quick look at it before withdrawing money. Sometimes an extra examination of the ATM can save you both money and time. When withdrawing money from the ATM or performing other operations, attention should be drawn in the following cases:

- If the card reader moves when you try to use it, something is probably wrong. A card reader should be attached in order to be firmly secured. An overlapping skimmer can move around the attachment point.

- Research the ATM well, maybe something is wrong: try to notice if there are extra parts or installations of a different color than the ATM interface, maybe you notice a photo or video micro camera.

- Examine the keyboard carefully, does it differ in thickness from the keyboards of other ATMs, does the ATM keyboard move or not.

- Protect your PIN every time you dial it to withdraw cash.

- Continuously monitor your account transactions, check for suspicious transactions and immediately notify the bank servicing your card.

- If you have the Web-Banking application installed on your phone (or other similar applications), continuously monitor the banking transactions that are made from your account.

- Frequently consult your bank's website, to know the security measures in using the card, as well as the bank's contact details.

- Activate the SMS-notification service, through which you are immediately informed about the transactions made with the bank card.

- If a card transaction fails, promptly check the balance of the account to which the bank card is attached.

- Do not allow the bank card to be photographed or photocopied by unauthorized persons for such actions; in this way you will avoid

re, prin care sunteți informați imediat despre tranzacțiile efectuate cu cardul bancar.

– În cazul eșuării unei tranzacții cu cardul, verificați prompt soldul contului la care este atașat cardul bancar.

– Nu permiteți fotografierea sau xerocopierea cardului bancar de către persoane neautorizate pentru astfel de acțiuni, astfel veți evita furturile de date înscrise pe card, ce pot fi utilizate la efectuarea tranzacțiilor de tip online.

Phishing. În era revoluției tehnologice avem multe posibilități care ne lărgesc orizonturile de acțiune. Totuși, pe lângă aspectul pozitiv al tehnologiilor, există și partea sumbră a lucrurilor. Tot mai des multe persoane cad pradă escrocilor din mediul online. Infracții de cele mai multe ori folosesc fie numele unor companii recunoscute, fie se dau drept funcționari ai băncilor pentru a obține date personale sau ale cardului, această activitate frauduloasă fiind numită în spațiul public **phishing**. Termenul provine din limba engleză și se traduce ca pescuit, fiindcă scopul de bază al infractorilor este să ne prindă la „momeala” pe care ei au oferit-o. Cele mai des întâlnite scheme de phishing sunt:

– Apariția mesajelor pop-up în timpul navigării pe internet, care, de obicei, vă anunță că sunteți unul din fericii participanți la o presupusă tombolă și vă invită să răspundeți la întrebările unui sondaj. Apoi vi se propune să completați niște câmpuri sau anchete cu indicarea datelor cardului bancar. Drept rezultat, infractorii intră în posesia numărului complet al cardului codului de securitate CVV/CVC și respectiv obțin acces la portmoneul electronic. Prin analogie li se comunică că au obținut o donație de bani sau pot obține un credit în condiții avantajoase și că este necesar să facă un transfer de bani sau să comunice datele cardului.

– Mesajele parvenite de la adrese electronice necunoscute, care vă îndeamnă să accesați un oarecare link. Acest link vă poate redirecționa pe site-urile clonate/false ale unor companii, bănci, sisteme de plăți etc., foarte asemănătoare cu platforma de online banking, a paginii sistemului de plăți sau a unei companii. Totodată aceste linkuri pot conține viruși cu ajutorul cărora infractorii au posibilitatea de a obține controlul asupra informației din telefonul sau calculatorul victimei.

– Contactarea victimelor prin intermediul telefonului mobil, când infractorii se

the theft of data written on the card, which can be used to carry out online transactions.

Phishing. During the age of the technological revolution, we have many possibilities that broaden our horizons of action. However, in addition to the positive side of technologies, there is also the dark side of things. More and more people are falling prey to online scammers. Criminals often use the names of well-known companies or pretend to be bank officials to obtain personal or card data, this fraudulent activity being called **phishing** within public space. The term comes from the English language and translates as fishing, because the basic purpose of the criminals is to catch us at the “bait” that they have provided. The most common phishing schemes are:

– The appearance of pop-up messages while surfing the Internet, usually announcing that you are one of the lucky participants in a supposed raffle and inviting you to answer survey questions. Then you are proposed to fill in some fields or surveys with the indication of the bank card data. As a result, criminals get possession of the full CVV/CVC security code card number and gain access to the e-wallet respectively. By analogy, they are informed that they have obtained a donation of money or can obtain a loan on favorable terms and that it is necessary to make a money transfer or communicate their card details.

– Messages from unknown email addresses that prompt you to click on some link. This link may redirect you to cloned/fake websites of companies, banks, payment systems, etc., very similar to the online banking platform, payment system or company page. At the same time, these links may contain viruses with the help of which criminals have the opportunity to gain control over the information on the victim’s phone or computer.

– Contacting victims via mobile phone, when criminals pose as bank employees and through various deception methods obtain the card number as well as the security code. Usually, potential victims are told that there was an attack on the bank’s electronic system, and in order to avoid theft from the cards, the security system is changed, and for this, the bank card data of all the bank’s customers is needed. In

prezintă drept funcționari ai băncilor și prin diferite metode de înșelăciune obțin numărul cardului, precum și codul de securitate. De obicei potențialele victime li se comunică precum că a fost un atac asupra sistemului electronic al băncii și în scopul evitării sustragerilor de pe carduri se modifică sistemul de securitate, iar pentru aceasta este nevoie de datele cardurilor bancare ale tuturor clienților băncii. Pentru a oferi un grad de încredere înalt, pe telefonul apelantului se înregistrează Serviciul Clienți ale anumitei bănci. Această modalitate de înșelăciune este foarte răspândită acum în R. Moldova, fiind specific că infractorii adeseori sunt persoane care în acel moment își execută pedeapsa penală în penitenciare pentru alte infracțiuni; aceștia din urmă au de obicei la dispoziție gadgeturi performante și destul timp pentru a „prelucra” victima[5].

– Infractorii expediază diferite mesaje prin e-mail, SMS-uri la telefon sau mesaje în privat pe rețelele de socializare, chipurile din partea unei rude sau unui prieten apropiat, care la o adică a nimerit într-o situație dificilă și are nevoie urgent de bani. Iar pentru aceasta este nevoie să facă un transfer de bani pe un oarecare cont sau să comunice datele cardului bancar și codul de securitate.

Metode de prevenire a atacurilor phishing:

– A nu accesa mesajele pop-up suspecte.
– A nu comunica nimănui rechizitele cardului bancar, codul PIN, codul de securitate sau parola de unică folosință recepționată prin SMS sau e-mail.

– A nu comunica și nu trimite nimănui datele bancare pentru realizarea transferurilor.

– A evita accesarea linkurilor suspecte aflate în e-mailuri, rețele de socializare, programe de transmitere a mesajelor, mai ales în cazurile când se solicită introducerea datelor personale sau datelor cardului bancar.

– A se asigura că adresa site-ului unde introduceți datele despre card începe cu **https**: Aceasta înseamnă că conexiunea este protejată, iar datele cardului utilizate în timpul transferului nu pot fi furate.

– A instala un program antivirus licențiat pe computerul personal, ce ar proteja de programe care colectează parole de la diferite resurse.

– A nu se deschide documentele atașate la mesajele primite de la adrese necunoscute.

order to provide a high degree of confidence, the Customer Service of a particular bank is registered on the caller's phone. This way of cheating is actually rather widespread in the Republic of Moldova, being specific that the criminals are often people who at that time are serving their criminal sentence in prisons for other crimes; the latter usually have at their disposal powerful gadgets and enough time to “process” the victim [5].

– Criminals send various messages by e-mail, text messages on the phone or private messages on social networks, allegedly from a relative or a close friend, who got in a difficult situation and urgently needs money. In addition, for this they need to make a money transfer to some account or communicate their bank card data and security code.

Methods of preventing phishing attacks:

– Do not access suspicious pop-up messages.

– Do not share bank card details, PIN code, security code or one-time password received by SMS or email with anyone.

– Do not communicate or send bank details to anyone to make transfers.

– Avoid accessing suspicious links in e-mails, social networks, messaging programs, especially in cases where personal data or bank card data are requested.

– Make sure the website address where you enter your card details starts with **https**: This means that the connection is protected and the card data used during the transfer cannot be stolen.

– Install a licensed antivirus program on your personal computer that would protect against programs that collect passwords from various resources.

– Do not open documents attached to messages received from unknown addresses.

– Do not make payments on unknown or dubious sites.

– Do not use bank cards with high balances for online payments. If possible, use separate bank cards for internet payments only.

– Do not leave the bank card visible and do not allow it to be photographed or photocopied by persons who are not authorized for

– A nu se efectua plăți pe site-uri necunoscute sau care par a fi dubioase.

– A nu se folosi pentru plăți online carduri bancare cu solduri mari. Dacă este posibil, a se folosi în acest scop carduri bancare separate, destinate doar plăților prin internet.

– A nu se lăsa cardul bancar la vedere și a nu se permite fotografierea sau xerocopiarea acestuia de către persoanele care nu sunt autorizate pentru astfel de acțiuni.

– A se păstra separat de card plicul ce conține datele de autentificare ale cardului (PIN, CVV2, CVC2 etc.).

– Memorarea numărului PIN fără a-l scrie pe card sau pe alt suport.

– Activarea serviciului SMS – notificare prin care vă va informa despre tranzacțiile efectuate cu cardul de plată.

– Dacă se pare ceva suspect, sunați imediat la serviciul clientelă al băncii care deservește cardul, inclusiv cu solicitarea blocării cardului bancar[6].

such actions.

– Keep the envelope containing the card’s authentication data (PIN, CVV2, CVC2, etc.) separate from the card.

– Memorizing the PIN number without writing it on the card or other medium.

– Activation of the SMS-notification service that will inform you about the transactions made with the payment card.

– If something seems suspicious, immediately call the customer service of the bank that serves the card, including the request to block the bank card [6].

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. <http://bancamea.md/news/istoria-cardului-bancar-cnd-a-aparut-unde-ce-functii-in-deplinea>.
2. Sinteza Direcției investigații infracțiuni informatice pentru sem.1, anul 2022.
3. <https://www.mold-street.com>. Black box sau cutia neagră, noua metodă de spart bancomate.
4. <https://www.poliția.md>. Reținuți după ce au furat mai multe bancomate.
5. <https://www.poliția.md>. Grup infracțional specializat în sustragerea mijloacelor bănești de pe carduri bancare.
6. <https://www.bnm.md>. Recomandări pentru sporirea siguranței în utilizarea cardului de plată.

Despre autor:
Marian GHERMAN,
doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Activitate specială
de investigații și anticorupție”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: liuboi1@rambler.ru
ORCID: 0000-0002-2033-1566

About author:
Marian GHERMAN,
PhD, associate professor,
head of the “Special Investigation
and Anti-Corruption Activity” Chair
of the Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: liuboi1@rambler.ru
ORCID: 0000-0002-2033-1566

CZU 343.13

DOI 10.5281/zenodo.7625036

INVOLABILITATEA VIEȚII PRIVATE***THE INVOLABILITY OF PRIVATE LIFE*****Dinu OSTAVCIUC,***doctor în drept, conferențiar universitar***Dinu OSTAVCIUC,***PhD, associate professor*

Inviolabilitatea vieții private se înscrie printre principiile procesului penal și este un drept garantat atât de actele internaționale, cât și de cele interne. Aceste acte legislative nu admit ingerința în viața privată și de familie de către organele statului. Totuși, acest drept nu este unul absolut și, respectiv, constrângerea lui poate avea loc doar în temeiuri și scopuri legale, de utilitate publică și proporționale. Articolul respectiv își propune să analizeze jurisprudența națională și cea internațională care garantează inviolabilitatea vieții private și, totodată, să identifice carențele legislative și practice de aplicare, asigurare și garantare a acestui drept, venind în final cu propuneri de rigoare pentru protecția drepturilor participanților în procesul penal.

Cuvinte-cheie: viață privată, ingerință, drept, principiu, organ de urmărire penală, procuror, judecător de instrucție, proces penal, sancțiuni procesuale.

The inviolability of private life is included among the principles of the criminal process and is a right guaranteed by both international and domestic acts. These legislative acts do not allow interference in private and family life by state bodies. However, this right is not an absolute one and, respectively, its coercion can only take place in legal, public utility and according to proportional grounds and purposes. The respective article comes to analyze the national and international jurisprudence that guarantees the inviolability of private life and, at the same time, to identify the legislative and practical deficiencies in the application, assurance and guarantee of this right, finally coming up with rigorous proposals for the protection of the rights of participants in the criminal process.

Keywords: private life, interference, law, principle, criminal investigation body, prosecutor, investigating judge, penal trial, procedural sanctions.

Introducere. Odată cu dezvoltarea societății, a inovațiilor ce au loc în diferite sfere, viața privată a devenit una din cele mai discutate și analizate subiecte, deoarece drepturile și interesele individului sunt prioritare și necesită a fi protejate. Or, dezvoltarea dreptului la intimitate a devenit o cerință a timpului.

„Provenit din latinescul *privatus*, conceptul de viață privată înseamnă separare de ceilalți și implică abilitatea unui individ de a se exclude sau de a exclude informații despre sine și de a le dezvălui numai selectiv. Sfera conceptului poate fluctua în funcție de particularitățile culturale,

Introduction. Along with the development of society, the innovations that take place in different spheres, private life has become one of the most discussed and analyzed topics, because the need of the individual, his rights and interests are prioritized and necessary to protect. Alternatively, the development of the right to privacy has become a requirement of the time.

“Derived from the Latin *privatus*, the concept of privacy means separation from others and implies the ability of an individual to exclude himself or to exclude information about

*Articol elaborat în baza proiectului „Asigurarea drepturilor omului în cadrul etapelor prejudiciare: normativul procesual penal național, practici europene și internaționale”, din cadrul Programelor de Postdoctorat pentru anii 2022-2023, cu cifrul 22.00208.0807.04/PD I.

* The article has been elaborated based on the project “Ensuring Human Rights within the Framework of the Prejudicial Stages: National Criminal Procedural Norms, European and International Practices”, from the Postdoctoral Programs for the years 2022-2023, with the number 22.00208.0807.04/PD I.

naționale și individuale ale unei țări sau regiuni și a fost asociat adesea culturii vest-europene, unde s-a și dezvoltat conceptul de privacy.”¹

„Dreptul la viață privată (The Right to Privacy) a luat ființă în Statele Unite când un avocat din Boston, Samuel Warren, împreună cu prietenul său Louis Brandeis, profesor la Universitatea Harvard, a scris în 1890 un eseu intitulat „Dreptul la viață privată”, eveniment precursor recunoașterii unui drept ce a depășit sfera problemelor personale, apropiindu-se, prin abordare, de secolul nostru. Aceștia au definit dreptul la viață privată al individului ca dreptul de a fi lăsat în pace.”²

Într-o altă opinie³, dreptul la viață privată reprezintă „dreptul nostru de a ne păstra o zonă în jur, care să includă acele lucruri ce fac parte din noi, precum casa, corpul, sentimentele, secretele și identitatea. Dreptul la viață privată ne dă posibilitatea de a alege care părți din această zonă sunt accesibile celorlalți, precum și de a controla modalitatea și perioada în care sunt folosite acele părți pe care alegem să le punem la dispoziția altora.”

Alina Săvoiu și Cătălin Căpătîna Basarabescu în articolul „Dreptul la viață privată” au menționat că Alain Westin consideră dreptul la viață privată ca o solicitare a indivizilor de a putea determina singuri când, cum și ce informații despre ei înșiși comunică altora, arătând că acest drept poate fi descris de patru noțiuni: singurătate, intimitate, anonimitate, rezervă.⁴

¹ Alina Săvoiu, Cătălin Căpătîna Basarabescu, Dreptul la viață privată, în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, Nr. 1/2013, p. 89. Disponibil: file:///C:/Users/user/Downloads/6_ALINA_SAVOIU.pdf [accesată: 26.07.2022].

² Alina Săvoiu, Cătălin Căpătîna Basarabescu, Dreptul la viață privată, în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, Nr. 1/2013, p. 90. Disponibil: file:///C:/Users/user/Downloads/6_ALINA_SAVOIU.pdf [accesată: 26.07.2022].

³ Yael Onn, Privacy in digital Environment, Haifa Center of Law and Technology, 2005, p. 1, citat de Alina Săvoiu, Cătălin Căpătîna Basarabescu, Dreptul la viață privată, în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, Nr. 1/2013, p. 90. Disponibil: file:///C:/Users/user/Downloads/6_ALINA_SAVOIU.pdf [accesată: 26.07.2022].

⁴ Alain Westin, Privacy and Freedom, 1968, New York, USA: Atheneum, citat de Alina Săvoiu, Cătălin Căpătîna Basarabescu, Dreptul la viață privată, în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, Nr. 1/2013, p. 90. Disponibil: file:///C:/Users/user/Downloads/6_ALINA_SAVOIU.pdf [accesată: 26.07.2022].

himself and to reveal it only selectively. The amplitude of the concept can fluctuate depending on the cultural, national and individual particularities of a country or region and has often been associated with Western European culture, where the concept of privacy was developed.”¹

“The Right to Privacy came into existence in the United States when a lawyer from Boston, Samuel Warren, together with his friend Louis Brandeis, a professor at Harvard University, wrote in 1890, an essay entitled “The Right to Privacy”, precursor event to the recognition of a right that exceeded the scope of personal problems, approaching our century by technique. They defined the individual’s right to private life as the right to be left alone.”²

By another opinion³, the right to privacy is “our right to keep an area around us, which includes those things that are part of us, such as our home, body, feelings, secrets and identity. The right to privacy gives us the opportunity to choose which parts of this area are accessible to others, as well as to control for how long those parts that we choose to make available to others are used.”

Alina Săvoiu and Cătălin Căpătîna Basarabescu in the article “The Right to Private Life” mentioned that Alain Westin considers the right to private life as a request of individuals to be able to determine by themselves when, how and what information about themselves they communicate to others, showing that this right can be described by four notions: soli-

¹ Alina Săvoiu, Cătălin Căpătîna Basarabescu, The Right to Privacy, in the University’s Annals “Constantin Brâncuși” from Târgu Jiu, Legal Sciences Series, No. 1/2013, p. 89. Available: file:///C:/Users/user/Downloads/6_ALINA_SAVOIU.pdf [accessed: 26.07.2022].

² Alina Săvoiu, Cătălin Căpătîna Basarabescu, The Right to Privacy, in the University’s Annals “Constantin Brâncuși” from Târgu Jiu, Legal Sciences Series, No. 1/2013, p. 90. Available: file:///C:/Users/user/Downloads/6_ALINA_SAVOIU.pdf [accessed: 26.07.2022].

³ Yael Onn, Privacy in Digital Environment, Haifa Center of Law and Technology, 2005, p. 1, cited by Alina Săvoiu, Cătălin Căpătîna Basarabescu, The Right to Privacy, in the University’s Annals “Constantin Brâncuși” from Târgu Jiu, Legal Sciences Series, No. 1/2013, p. 90. Available: file:///C:/Users/user/Downloads/6_ALINA_SAVOIU.pdf [accessed: 26.07.2022].

Dreptul la viață privată acoperă toate sferile existenței umane: obiceiuri, hobby-uri, recreere, cercuri sociale, atitudini față de religie și multe altele pe care persoana însuși nu dorește să le facă publice. Aceste informații fără teamă pot fi furnizate diferitelor persoane, chiar și în legătură cu activitatea lor (de exemplu, medic, avocat, notar, preot).

Reprezentanții acestor profesii poartă responsabilitatea corporativă, legală sau confesională pentru păstrarea lor în secret.

Având o valență atât de mare, în special în epoca modernă, firește că viața privată trebuie respectată și protejată prin instrumente efective. Prin urmare, aceste deziderate trebuie, mai întâi de toate, să îmbrace o formă juridică corespunzătoare.

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestei publicații a fost folosit material teoretic, normativ și empiric. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigație științifică, specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. Cercetarea și analiza cadrului normativ intern, jurisprudenței și doctrinei privind inviolabilitatea vieții private în calitate de principiu general al procesului penal, precum și efectul nerespectării acestui principiu.

Rezultate obținute și discuții. În conformitate cu prevederile art. 12 din Declarația Universală a Drepturilor Omului⁵ și art. 17 din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice⁶, „*Nimeni nu va fi supus la imixtiuni arbitrare în viața sa personală, în familia sa, în domiciliul lui sau în corespondența sa, nici la atingeri aduse onoarei și reputației sale. Orice persoană are dreptul la protecția legii împotriva unor asemenea imixtiuni sau atingeri.*”

⁵ Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată de Adunarea generală a O.N.U. prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948.

⁶ Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966. Intrat în vigoare la 23 martie 1967, cf. art.49, pentru dispozițiile cu excepția celor de la art.41; la 28 martie pentru dispozițiile de la art.41.

tude, privacy, anonymity, reserve.⁴

The right to privacy covers all spheres of human existence: habits, hobbies, recreation, social circles, attitudes towards religion and much more information that the person himself does not want to make public. This information without fear can be provided to different people, even in connection with their work (for example: doctor, lawyer, notary, and priest).

Representatives of these professions bear corporate, legal or denominational responsibility for keeping it secret.

Having such a high value, especially during the modern age, it is natural that privacy should be respected and protected by effective tools. Therefore, these desired entities, first of all, must take on a suitable legal form.

Applied methods and materials. Theoretical, normative and empirical material was used in the development of this publication. In addition, the research of the respective subject was possible by applying several scientific investigation methods specific to the criminal procedural theory and doctrine: logical method, comparative analysis method, systemic analysis, etc.

The purpose of the research. Research and analysis of the domestic regulatory framework, jurisprudence and doctrine regarding the inviolability of privacy as a general principle of the criminal process, as well as the effect of non-compliance with this principle.

Results obtained and discussions. In accordance with art. 12 of the Universal Declaration of Human Rights⁵ and art. 17 of the International Covenant on Civil and Political Rights⁶, “*No one shall be subjected to arbitrary*

⁴ Alain Westin, *Privacy and Freedom*, 1968, New York, USA: Atheneum, cited by Alina Săvoiu, Cătălin Căpățînă Basarabescu, *The Right to Privacy*, in the University's Annals “Constantin Brâncuși” from Târgu Jiu, Legal Sciences Series, No. 1/2013, p. 90. Available: file:///C:/Users/user/Downloads/6_ALINA_SAVOIU.pdf [accessed: 26.07.2022].

⁵ The Universal Declaration of Human Rights adopted and proclaimed by the General Assembly of the U.N.U. by Resolution 217 A (III) of December 10, 1948.

⁶ International Covenant on Civil and Political Rights adopted and opened for signature by the United Nations General Assembly on December 16, 1966. Entered into force on March 23, 1967, cf. art. 49, for the provisions except those from art. 41; on March 28 for the provisions of art. 41.

Potrivit art. 8 CEDO⁷, 1. *Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.* 2. *Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora.*"

„Pornind de la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, prin prisma unor hotărâri (Van Oosterwijk c. Belgiei; Schüssel c. Austriei; Von Hannover c. Germaniei; Petrina c. României), s-a adus următoarea interpretare a noțiunii de viață privată: **dreptul la respectarea vieții private este dreptul la intimitate, dreptul de a trăi așa cum dorești, protejat de publicitate. Noțiunea de viață privată cuprinde elemente care se raportează la identitatea unei persoane, precum numele, fotografia, integritatea fizică și morală ale acesteia. Garanția oferită la art. 8 din Convenție este destinată, în esență, pentru a asigura dezvoltarea, fără ingerințe externe, a personalității fiecărui individ în raport cu semenii săi.**" Pentru a nu crea confuzii, urmează să menționăm că art. 8 din CEDO (care garantează dreptul la viața intimă) are un caracter orizontal, semnificând că acesta protejează individul nu doar de ingerințele arbitrare ale autorităților publice, statele urmând a fi considerate responsabile și de încălcările venite din partea persoanelor private. Astfel, statele pot adopta unele măsuri care vizează respectarea vieții private chiar și în ceea ce privește relațiile dintre indivizi."⁸

Din analiza art. 8 CEDO desprindem că norma respectivă cuprinde patru dimensiuni, adică garantează dreptul la respectarea vieții

interference with his private life, family, home or correspondence, nor to attacks on his honor and reputation. Every person has the right to the protection of the law against such interferences or touching."

According to art. 8 of the ECHR⁷, 1. *Every person has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.* 2. *The interference of a public authority in the exercise of this right is not allowed except to the extent that it is provided for by law and in a democratic society constitutes, a necessary measure for national security, public safety, the economic well-being of the country, the defense of order and the prevention of criminal acts, the protection of health, morals, rights and freedoms of others."*

"Starting from the jurisprudence of the European Court of Human Rights, through the lens of some decisions (Van Oosterwijk v. Belgium; Schüssel v. Austria; Von Hannover v. Germany; Petrina v. Romania), the following interpretation of the notion of private life was brought: **the right to respect for private life is the right to privacy, the right to live as you wish, protected from publicity. The notion of private life includes elements related to a person's identity, such as name, photo, physical and moral integrity. The guarantee offered in art. 8 of the Convention, in essence, is intended to ensure the development, without external interference, of the personality of each individual in relation to his peers.**" In order not to create confusion, we are going to mention that art. 8 of the ECHR (which guarantees the right to private life) has a horizontal character, meaning that it protects the individual not only from the arbitrary interference of public authorities, the states will also be considered responsible for violations by private individuals. Thus, states can adopt some measures aimed at private life respecting even with regard to relationships between individuals."⁸

⁷ Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, semnată la Roma, 4.11.1950. Disponibilă: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf [accesată: 26.07.2022].

⁸ Soltan Vasile, Limita dintre dreptul la viața privată și interesul public observată prin prisma jurisprudenței CEDO. Disponibil: <https://www.juridice.ro/455745/limita-dintre-dreptul-la-viata-privata-si-interesul-public-observata-prin-prisma-jurisprudentei-cedo.html> [accesată: 31.07.2022].

⁷ The Convention for the Defense of Human Rights and Fundamental Freedoms, signed at Rome, 4.11.1950. Available: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf [accessed: 26.07.2022].

⁸ Soltan Vasile, The Limit between the Right to Private Life and the Public Interest Observed through the Lens of ECHR Jurisprudence. Available: <https://www.juridice.ro/455745/limita-dintre-dreptul-la-viata-privata-si-interesul-public-observata-prin-prisma-jurisprudentei-cedo.html> [accessed: 31.07.2022].

private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Aceleași garanții sunt prevăzute și în normele constituționale naționale. Astfel, potrivit art. 28 din Constituție, „*Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată. Iar în conformitate cu art. 30 din Constituție, (1) „Statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare. (2) De la prevederile alineatului (1) se poate derogă prin lege în cazurile când această derogare este necesară în interesele securității naționale, bunăstării economice a țării, ordinii publice și în scopul prevenirii infracțiunilor.*” Analiza normelor constituționale ne permite să menționăm că dreptul la viața privată nu este un drept absolut, ci unul relativ. Cu alte cuvinte, acest drept poate fi limitat în condițiile prevăzute de lege și doar atunci când interesele publice o cer.

Inviolabilitatea vieții private este consacrată și în Codul de procedură penală. Art. 14 alin. (1) și art. 15 alin. (1) ale CPP asigură respectarea vieții intime, familiale și private. „*Dreptul la secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare este asigurat de stat. Orice persoană are dreptul la inviolabilitatea vieții private, la confidențialitatea vieții intime, familiale, la protejarea onoarei și demnității personale. În cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să se implice în mod arbitrar și nelegitim în viața intimă a persoanei.*”

Prevederile art. 105 alin. (7) CPP denotă de asemenea grija pe care legea o manifestă față de viața personală, și anume: „*În mod obligatoriu, fiecare martor este întrebat dacă este soț sau rudă apropiată cu vreuna din părți și în ce relații se află cu părțile. În cazul în care se dovedește a fi soț sau rudă apropiată a bănuitului, învinuitului, inculpatului, martorului i se explică dreptul de a tăcea și este întrebat dacă acceptă să facă declarații.*”

Totodată, garanții eficiente în vederea garantării dreptului la viață privată o acordă prevederile art. 15 alin. (2) CPP, care stipulează că „*La efectuarea acțiunilor procesuale nu poate fi acumulată fără necesitate informație despre viața privată și intimă a persoanei. La cererea organului de urmărire penală și a instanței de*

From the analysis of art. 8 ECHR, we can see that the respective norm includes four dimensions, i.e. it guarantees the right to respect for private and family life, residence and correspondence. The same guarantees are provided by the national constitutional norms. Thus, according to art. 28 of the Constitution, “*The state respects and protects intimate, family and private life.* Moreover, in accordance with art. 30 of the Constitution, (1) “*The state ensures the secrecy of letters, telegrams, other postal items, telephone conversations and other legal means of communication. (2) The provisions of paragraph (1) can be derogated by law in cases when this derogation is necessary in the interests of national security, economic well-being of the country, public order and for the purpose of crime prevention.*” The analysis of the constitutional norms allows us to mention that the right to private life is not an absolute right, but a relative one. In other words, this right can be limited under the conditions provided by law and only when public interests require it.

The inviolability of private life is enshrined in the Code of Criminal Procedure. Art. 14 paragraph (1) and art. 15 paragraph (1) of the CCP ensure respect for intimate, family and private life. “*The right to the secrecy of letters, telegrams, other postal items, telephone conversations and other legal means of communication is ensured by the state. Every person has the right to the inviolability of private life, to the confidentiality of intimate and family life, to the protection of personal honor and dignity. During the criminal process, no one has the right to arbitrarily and illegitimately get involved in the private life of the person.*”

The provisions of art. 105 paragraph (7) of the CCP also denotes the care that the law shows towards personal life, and namely: “*Compulsorily, each witness is asked if he is a spouse or close relative of any of the parties and in what relationship he is with the parties. If it turns out to be the spouse or close relative of the suspect, the accused, the defendant, the witness is explained the right to remain silent and is asked if he agrees to make statements.*”

At the same time, effective guarantees in order to ensure the right to private life are granted by the provisions of art. 15 paragraph (2) of the CCP, which stipulates that, “*When car-*

judecată, participanții la acțiunile procesuale sunt obligați să nu divulge asemenea informații și despre aceasta se ia un angajament în scris.”

Analiza normei respective deduce două situații.

Pe de o parte, se impune obligația organelor de constatare, celor de urmărire penală, procurorului și instanței de judecată să nu acumuleze informații despre viața privată și intimă a persoanei fără o necesitate obiectivă și motivată. Necesitatea menționată este direct dictată de genul faptei care se investighează, precum și de circumstanțele cauzei legate de utilitatea informațiilor date. De exemplu, în cazul în care este investigat un caz de viol, atunci informațiile cu privire la viața privată și intimă a victimei sunt necesare în vederea cercetării obiective, complete și sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei. Același lucru, ca pildă, este și în cazul traficului de ființe umane, traficului de copii etc. Viceversa, de exemplu în cazul unui jaf, organele judiciare nu au necesitatea să acumuleze informații despre viața intimă a persoanei, deoarece acestea nu au legătură cu cazul cercetat.

Pe de altă parte, legislatorul asigură protejarea vieții private nu doar de către organele judiciare, ci și de către alți participanți la proces, cu condiția că acestora li se cere nedivulgarea și semnarea unui angajament. Această prevedere corespunde pe deplin cerințelor constituționale și internaționale. Este firesc acest lucru, deoarece la efectuarea acțiunilor procesuale (de exemplu, la confruntare, la percheziție, la audiere) pot participa și alte părți (de exemplu, martori, ofițeri de investigație, avocați), care ar putea divulga informațiile despre viața privată a unei persoane și, respectiv, legea nu ar garanta pe deplin asigurarea acestui drept. De aceea, organele judiciare trebuie să analizeze cu prudență fiecare caz în parte, iar în situațiile care direct vizează viața privată – în toate cazurile, și să ceară tuturor participanților nedivulgarea informațiilor care le-au devenit cunoscute, despre care fapt să întocmească un angajament.

În calitate de garant în acest sens vin și dispozițiile art. 212 alin. (2) CPP, care stipulează că, „Dacă este necesar a se păstra confidențialitatea, persoana care efectuează urmărirea penală previne martorii, partea vătămată, partea

rying out the procedural actions, no information about the private and intimate life of the person can be accumulated without necessity. At the request of the criminal prosecution body and the court, the participants in the procedural actions are obliged not to disclose such information, and a written commitment is made about this.”

The analysis of the respective norm infers two situations.

On the one hand, there is no obligation for the inquiry bodies, the criminal investigation bodies, the prosecutor and the court to accumulate information about the private and intimate life of the person without an objective and motivated necessity. The mentioned need is directly dictated by the type of fact being investigated, as well as by the circumstances of the case related to the usefulness of the information given. For example, if a case of rape is being investigated, then information about the private and intimate life of the victim is necessary in order to investigate objectively, fully and under all aspects the circumstances of the case. The same, for example, is the case with human trafficking, child trafficking, etc. Conversely, for example in the case of a robbery, the judicial bodies do not have the need to accumulate information about the private life of the person, because it is not related to the case under investigation.

On the other hand, the legislator ensures the protection of private life not only by the judicial bodies, but also by other participants in the process, provided that they are asked not to disclose and sign a commitment. This provision fully corresponds to constitutional and international requirements. It is natural, because other parties (for example, witnesses, investigating officers, lawyers) may participate in the performance of procedural actions (for example, confrontation, search, hearing), who can freely divulge information about the private life of a person and, respectively, the law would not fully guarantee the provision of this right. Therefore, the judicial bodies must carefully analyze each individual case, and in situations that directly concern private life - in all cases, and ask all participants not to disclose the information that has become known to them, about which fact they must draw up a commitment.

civilă, partea civilmente responsabilă sau reprezentanții lor, apărătorul, expertul, specialistul, interpretul, traducătorul și alte persoane care asistă la efectuarea acțiunilor de urmărire penală despre faptul că nu au voie să divulge informația privind urmărirea penală. Aceste persoane vor da o declarație în scris că au fost prevenite despre răspunderea pe care o vor purta conform art. 315 din Codul penal.” Confidențialitatea include în sine și informațiile privind viața privată, intimă și familială. În plus, legea nu doar că interzice divulgarea informațiilor ce lezează viața privată a persoanei, dar și prevede sancțiuni în cazul în care au fost scurse aceste informații.

Analizând dispozițiile art. 15 alin. (2) CPP în concordanță cu prevederile art. 212 alin. (2) CPP observăm că cerințe privind nedivulgarea informațiilor despre viața privată și intimă a persoanei sunt înaintate doar de organul de urmărire penală și instanța de judecată, limitându-se cerințele procurorului⁹. Din aceste considerente, propunem modificarea și completarea art. 15 alin. (2) CPP, cu includerea și a procurorului. Totodată, această normă reglementează asigurarea vieții private și intime a persoanei, ceea ce duce la ideea existenței a două noțiuni diferite. Practica CtEDO și cea a Curții Constituționale confirmă că viața intimă intră în sfera vieții private, de aceea nu sunt necesare indicarea ambelor noțiuni.

„Curtea de la Strasbourg nu a oferit o definiție clară și precisă cu privire la noțiunea de viață privată: Curtea consideră că aceasta reprezintă un concept mult prea larg și nu i se poate atribui, astfel, o definiție (cauza CtEDO *Costello-Roberts v. Regatul Unit*) exhaustivă. Sigur, însă, se poate afirma că noțiunea de viață

As a guarantor in this regard, serve the provisions of art. 212 paragraph (2) of the CCP, which stipulate that, “If it is necessary to preserve confidentiality, the person conducting the criminal investigation shall prevent the witnesses, the injured party, the civil party, the civilly responsible party or their representatives, the defense counsel, the expert, the specialist, the interpreter, the translator and other persons who assist in the criminal investigation actions about the fact that they are not allowed to divulge information regarding the criminal investigation. These persons will give a written statement that they have been warned about the liability they will bear according to art. 315 of the Criminal Code.” Privacy itself also includes information regarding private, intimate and family life. In addition, the law not only prohibits the disclosure of information that harms a person’s private life, but also provides for sanctions in the event that this information has been leaked.

Analyzing the provisions of art. 15 paragraph (2) of the CCP in accordance with the provisions of art. 212 paragraph (2) of the CCP, we note that, requirements regarding the non-disclosure of information about the private and intimate life of the person are submitted only by the criminal investigation body and the court, limiting the requirements of the prosecutor⁹. For these reasons, we propose to amend and complete art. 15 paragraph (2) of the CCP, including the prosecutor. At the same time, this norm regulates the provision of the private and intimate life of the person, which leads to the idea of the existence of two different notions. The practice of the ECHR and that of the Con-

⁹ n.a.: În unele cazuri, chiar și în legislația procesuală penală, se confundă noțiunile de procuror și organ de urmărire penală. Aceste două institute au drepturi și obligații diferite, statutele acestora sunt reglementate de legi diferite etc. Confuzia respectivă este creată din cauza prevederii stipulate la art. 52 alin. (1) pct. 2) CPP (procurorul exercită nemijlocit urmărirea penală, revenindu-i atribuțiile organului de urmărire penală). A-i reveni procurorul atribuțiile organului de urmărire penală nu înseamnă că acesta este organ de urmărire penală, care conform art. 253 alin. (2) CPP, sunt organizate în structuri centrale și structuri teritoriale și sunt reprezentate de ofițeri de urmărire penală anume desemnați în cadrul instituțiilor menționate în alin.(1) și subordonați organizațional conducătorului instituției respective.

⁹ n.a.: In some cases, even in the criminal procedural legislation, the notions of prosecutor and criminal investigation body are confused. These two institutes have different rights and obligations, their statutes are regulated by different laws, etc. The respective confusion is created because of the provision stipulated in art. 52 paragraph (1) point 2) of the CCP (the prosecutor carries out the criminal investigation directly, having the attributions of the criminal investigation body). If the prosecutor currently has the powers of the criminal investigation body, it does not mean that this is a criminal investigation body, which according to art. 253 paragraph (2) of the CCP, are organized in central and territorial structures and are represented by criminal investigation officers specifically appointed within the institutions mentioned in paragraph (1) and organizationally subordinated to the head of the respective institution.”

privată presupune mult mai multe decât cea de intimitate, care cuprinde domeniul în cadrul căruia fiecare individ poate să se dezvolte liber și să se realizeze ca personalitate, atât în raport cu alte personalități, cât și cu mediul exterior. În loc de a oferi o definiție clară a vieții private, Curtea a identificat, de la caz la caz, situațiile care se încadrează în această dimensiune. Rezultatul este un concept destul de vag, pe care Curtea tinde să îl interpreteze în linii mari: pe parcursul anilor noțiunea de viață privată a fost aplicată într-o varietate de situații, inclusiv ce țin de purtarea unui nume, protecția imaginii și a reputației unei persoane, cunoașterea originilor familiei, integritatea fizică și morală, identitatea sexuală și socială, viața și orientarea sexuală, accesul la un mediu sănătos, autodeterminare și autonomia personală, protecție împotriva căutărilor și a confiscării, intimitatea și privațiunea convorbirilor telefonice.”¹⁰

În aceeași ordine de idei, s-a expus și Curtea Constituțională menționând că „Curtea a reiterat că viața privată reprezintă un concept vast, nesusceptibil de o definiție exhaustivă. Curtea Europeană a reținut, în jurisprudența ei, că elemente ca numele, identificarea de gen, apartenența etnică, viziunea religioasă, informația privind starea sănătății, dreptul la reputație, orientarea sexuală ș. a. constituie elemente importante ale sferei personale protejate de articolul 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Acest articol, care stă, împreună cu jurisprudența care-l dezvoltă, la baza interpretării articolului 28 din Constituție, poate include și activitățile cu caracter profesional sau de afaceri (a se vedea *Niemietz v. Germania*, 16 decembrie 1992, § 29). Prin urmare, există o zonă de interacțiune a unei persoane cu altele, chiar și într-un context public, care se poate încadra în câmpul de aplicare a vieții private (a se vedea HCC nr. 5 din 25 februarie 2020, § 60).”¹¹

¹⁰ Ivana Roagna, Protejarea dreptului la respectarea vieții private și de familie în cadrul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Manualele Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, Consiliul Europei, Strasbourg, 2012, p. 14. Disponibil: <https://rm.coe.int/16806f15c5> [accesat: 27.07.2022].

¹¹ Hotărâre privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 8 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 294 din 21 decembrie 2007 privind partidele politice (numărul de membri necesar pentru înregistrarea unui partid politic) (pct.60).

stitutional Court have shown that intimate life falls within the sphere of private life, therefore it is not necessary to indicate both notions.

“The Strasbourg Court did not provide a clear and precise definition regarding the notion of private life: The Court considers this to be a broader concept and thus it cannot be given an exhaustive definition (ECHR case *Costello-Roberts v. the United Kingdom*). Certainly, however, it can be stated that the notion of private life implies much more than that of intimacy, which includes the field within which each individual can develop freely and realize himself as a personality, both in relation to other personalities, as well as with the external environment. Instead of providing a clear definition of private life, the Court identified, on a case-by-case basis, the situations that fall within this dimension. As a result, a rather vague concept was found, which the Court tends to interpret broadly: over the years the notion of privacy has been applied to a variety of situations, including bearing a name, protecting a person’s image and reputation, knowing family origins, physical and moral integrity, sexual and social identity, life and sexual orientation, access to a healthy environment, self-determination and personal autonomy, protection against search and seizure, intimacy and privacy of telephone conversations.”¹⁰

In the same manner, the Constitutional Court also expressed itself, stating that, “The Court reiterated that private life is a vast concept, not susceptible to an exhaustive definition. The European Court held, in its jurisprudence, that elements such as name, gender identification, ethnicity, religious view, information on health status, right to reputation, sexual orientation, etc., constitute important elements of the personal sphere protected by Article 8 of the European Convention on Human Rights. This article, which, together with the jurisprudence that develops it, is the basis of the interpretation of article 28 of the Constitution, can also include professional or business activities (see *Niemietz*

¹⁰ Ivana Roagna, Protecting the Right to Respect for Private and Family Life within the European Convention on Human Rights. Council of Europe Manuals for Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, 2012, p. 14. Available: <https://rm.coe.int/16806f15c5> [accessed: 27.07.2022].

Din conținutul art. 8 CEDO și art. 15 CPP se desprinde noțiunea de viață de familie. Această noțiune, odată cu dezvoltarea societății și schimbările unor atitudini moderne, a evoluat în timp, schimbându-și sensul de percepere tradițională.

„Curtea, din nou, a specificat în jurisprudența sa că noțiunea de „viață de familie”, în Articolul 8, nu se limitează numai la familiile formate în baza căsătoriei și pot include alte relații de facto. Atunci când se decide dacă o relație poate fi categorisită ca „viață de familie”, o serie de factori sunt luați în considerare, inclusiv dacă cuplul locuiește împreună, durata relației lor și dacă și-au demonstrat angajamentul reciproc, având copii împreună sau prin orice alte metode (*X, Y, si Z v. Regatul Unit*). Abordarea flexibilă a Curții ia în considerare varietatea de aranjamente familiale din statele membre ale Consiliului Europei, precum și influența crizelor existente și direcțiile de evoluție ale acestora. Cu toate acestea, viața de familie de facto, primește recunoaștere în conformitate cu Convenția de pe o bază de egalitate cu legături în mod oficial stabilite (*Schalk si Kopf v. Austria*). Faptul că Tribunalul ia o decizie cu privire la existența vieții de familie în dependență de caz, evaluând legăturile personale între părți, presupune că nu este posibil să se enumere toate relațiile care constituie viața de familie. Cu toate acestea, dacă o situație nu se încadrează în noțiunea de „viața de familie”, s-ar putea, foarte bine, să beneficieze de protecția Articolului 8 din perspectiva „vieții private”.¹²

De remarcat că, indiferent de cele expuse, oricum viața de familie cade sub incidența art. 8 CEDO și face parte din viața privată a persoanei.

După cum am menționat anterior, sfera „vieții private” este destul de largă. În funcție de circumstanțe, aceasta cuprinde și integritatea morală și fizică a persoanei. Astfel, „*Statele au obligația, în conformitate cu articolul 8, de a acorda protecție integrității fizice și psihologice*

¹² Ivana Roagna, Protejarea dreptului la respectarea vieții private și de familie în cadrul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Manualele Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, Consiliul Europei, Strasbourg, 2012, p. 14. Disponibil: <https://rm.coe.int/16806f15c5> [accesat: 27.07.2022].

*v. Germany, December 16, 1992, § 29). Therefore, there is an area of interaction of a person with others, even in a public context, that may fall within the sphere of privacy (see DCC no. 5 of February 25, 2020, § 60).*¹¹

Regarding the content of art. 8 of the ECHR and art. 15 of the CCP, the notion of family life emerges. This notion, along with the development of society and the changes of some modern attitudes, has evolved over time, changing its meaning of traditional perception.

“The Court, again, specified in its jurisprudence that the notion of “family life”, in Article 8, is not limited only to families formed on the basis of marriage, and may include other *de facto* relationships. When deciding whether a relationship can be categorized as “family life”, a number of factors are taken into account, including whether the couple live together, the length of their relationship and whether they have demonstrated commitment to each other by having children together or through any other methods (*X, Y, and Z v. the United Kingdom*). The Court’s flexible approach takes into account the variety of family arrangements in the member states of the Council of Europe, as well as the influence of existing crises and their evolving directions. However, *de facto* family life receives recognition under the Convention on an equal basis with formally established ties (*Schalk and Kopf v. Austria*). The fact that the Court makes a decision on the existence of family life on a case-by-case basis, assessing the personal ties between the parties, means that it is not possible to enumerate all the relationships that constitute family life. However, if a situation does not fall within the notion of “family life”, it may well benefit from the protection of Article 8 from a “private life” perspective.”¹²

It should be noted that, regardless of what it could be presented, family life falls un-

¹¹ Decision regarding the exception of unconstitutionality of some provisions of the article 8 paragraph (1) letter d) from the Law no. 294 of December 21, 2007 regarding political parties (the number of members required to register a political party) (point 60).

¹² Ivana Roagna, Protecting the Right to Respect for Private and Family Life within the European Convention on Human Rights. Council of Europe Handbooks on Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, 2012, p. 14. Available: <https://rm.coe.int/16806f15c5> [accessed: 27.07.2022].

a persoanelor în raport cu acțiunile celorlalți. În acest scop, ele trebuie să mențină și să aplice în practică un cadru legal care să acorde protecție împotriva acțiunilor de violență din partea unor persoane fizice (a se vedea X and Y v. the Netherlands, citată mai sus, §§ 22 și 23; Costello-Roberts v. the United Kingdom, 25 martie 1993, § 36, Seriiile A nr. 247-C; D.P. and J.C. v. the United Kingdom, nr. 38719/97, § 118, 10 octombrie 2002; M.C. v. Bulgaria, nr. 39272/98, §§ 150 și 152, ECHR 2003XII; A v. Croația, nr. 55164/08, § 60, 14 octombrie 2010; și Hajduová v. Slovacia, nr. 2660/03, § 46, 30 noiembrie 2010). Curtea notează în acest context că vulnerabilitatea deosebită a victimelor violenței domestice și obligația statului de a le acorda protecție au fost relevante în mai multe instrumente internaționale (referințe în cauza Bevacqua, citată mai sus, §§ 64-65, și în Sandra Janković v. Croația, nr. 38478/05, §44-45, ECHR 2009... (extrase)).”¹³

Extinderea vieții private asupra integrității morale și fizice a persoanei „duce la o posibilă suprapunere cu situațiile particulare ale Articolului 3, cum ar fi atunci când persoana este reținută sau, din perspectiva Articolului 5 din Convenție, privată de libertate. Tratatamentul ori examinarea medicală obligatorie sau fără consimțământ, indiferent de cât de minore ar fi, vor intra cu siguranță în domeniul de protecție a vieții private în temeiul Articolului 8. O altă întrebare este dacă ingerința poate fi justificată în conformitate cu alineatul 2, pe care Curtea o va examina într-o etapă ulterioară. Exemple de cazuri în care integritatea fizică sau morală au fost (sau ar fi putut fi) analizate din perspectiva Articolului 8 includ: administrarea de medicamente unui copil cu handicap grav de către personalul spitalului împotriva voinței mamei acestuia (*Glass v. Regatul Unit*); percheziționarea tuturor vizitatorilor unei închisori, indiferent dacă aceștia sunt sau nu suspectați că ar fi comis o infracțiune (*Wainwright v. Regatul Unit*); administrarea forțată unei persoane suspectate că ar fi traficant de droguri a preparatelor emetice cu scopul de a provoca voma unor posibile substanțe psihotrope înghițite (*Jalloh v. Germania* [GC]). În cele din urmă cazul s-a hotărât cu recurgerea

der the scope of art. 8 of the ECHR and is part of the private life of the person.

As previously mentioned, the sphere of “private life” is quite broad. Depending on the circumstances, this also includes the moral and physical integrity of the person. Thus, “States have the obligation, in accordance with Article 8, to grant protection to the physical and psychological integrity of individuals towards the actions of others. To this end, they must maintain and apply in practice a legal framework that provides protection against acts of violence by natural persons (see X and Y v. the Netherlands, previously cited, §§ 22 and 23; Costello-Roberts v. the United Kingdom, March 25, 1993, § 36, Series A no. 247-C; D.P. and J.C. v. the United Kingdom, nr. 38719/97, § 118, October 10, 2002; M.C. v. Bulgaria, no. 39272/98, §§ 150 and 152, ECHR 2003XII; A v. Croatia, no. 55164/08, § 60, October 14, 2010; and Hajduová v. Slovakia, no. 2660/03, § 46, November 30, 2010). The Court notes in this context that the special vulnerability of victims of domestic violence and the obligation of the state to grant them protection have been relevant in several international instruments (references in the case Bevacqua, previously cited, §§ 64-65, and in Sandra Janković v. Croatia, no. 38478/05, §44-45, ECHR 2009... (extracts)).”¹³

The extension of private life to the moral and physical integrity of the person, “leads to a possible overlap with the particular situations of Article 3, such as when the person is detained or, from the perspective of Article 5 of the Convention, deprived of liberty. Compulsory or non-consensual medical treatment or examination, no matter how minor, will certainly fall within the scope of privacy protection under Article 8. Another question is whether the interference can be justified under paragraph 2, which the Court will consider at a later stage. Examples of cases where physical or moral integrity have been (or could have been) considered under Article 8 include the following: the administration of medication to a severely disabled child by hospital staff against the will of the child’s mother (*Glass v. the United Kingdom*); searching all visitors to a prison, regardless of whether or not

¹³ CtEDO, cauza B. c. Republicii Moldova, hotărârea din 16.07.2013 (§70). Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145937> [accesată: 31.07.2022].

¹³ ECHR, the case B. v. Republic of Moldova, decision of 16.07.2013 (§70). Available: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145937> [accessed: 31.07.2022].

la Articolul 3, din cauza severității tratamentului), precum și examinarea ginecologică forțată a unui deținut (*Y.F. v. Turcia*). Exemple de cazuri în care este afectată integritatea psihică includ: plasarea unei persoane mintal bolnave într-o instituție unde situația sa va fi pe larg desconsiderată (*Bensaid v. Regatul Unit*); examinări psihiatrice repetate la intervale scurte de timp în legătură cu cazuri penale similare în fața unei și aceleiași instanțe (*Worva v. Poland*). Exemple de examinare psihiatrică obligatorie care intră sub incidența Articolului 8 pot fi găsite în *Glass, Y.F., Matter v. Slovacia*.¹⁴

În cauza *X și Y c. Țărilor de Jos*, Curtea a menționat că *Nu a existat nicio dispută cu privire la aplicabilitatea articolului 8 (art. 8): faptele care stau la baza cererii către Comisie privesc o chestiune de „viață privată”, concept care acoperă integritatea fizică și morală a persoanei, inclusiv viața ei sexuală.*¹⁵

Curtea, în cauza *C.A.S. și C.S. c. României*, nu a exclus posibilitatea ca obligația pozitivă a statului în temeiul art. 8 de a proteja integritatea fizică a individului să poată fi extinsă la chestiuni referitoare la caracterul efectiv al unei anchete penale și a posibilității de a obține despăgubiri și reparații.¹⁶

Totodată, Curtea Europeană a reținut că, de vreme ce obiectul esențial al articolului 8 din Convenție este să protejeze persoana împotriva acțiunilor arbitrare ale autorităților publice, acesta implică, de asemenea, obligații pozitive inerente „respectării” efective a vieții private și de familie. Aceste obligații impun adoptarea unor măsuri în sfera relațiilor din-

they are suspected of having committed a crime (*Wainwright v. the United Kingdom*); the forced administration, to a person suspected of being a drug dealer, of emetic preparations with the aim of causing vomiting of possible psychotropic substances swallowed (*Jalloh v. Germany* [GC]). Finally, the case was decided with recourse to Article 3, due to the severity of the treatment; as well as the forced gynecological examination of a prisoner (*Y.F. v. Turkey*). Examples of cases where psychological integrity is affected include the following: placing a mentally ill person in an institution where his situation will be widely disregarded (*Bensaid v. the United Kingdom*); and repeated psychiatric examinations at short intervals in relation to similar criminal cases before one and the same court (*Worva v. Poland*). Examples of mandatory psychiatric examination under Article 8 can be found in *Glass, Y.F., Matter v. Slovakia*.¹⁴

In the case *X and Y v. the Netherlands*, the Court mentioned that, *There was no dispute as to the applicability of Article 8 (art. 8): the facts underlying the application to the Commission concern a matter of “private life”, a concept that covers a person’s physical and moral integrity, including their sexual life.*¹⁵

The Court, in the case of *C.A.S. and C.S. v. Romania*, did not exclude the possibility that the state’s positive obligation under art. 8 to protect the physical integrity of the individual may be extended to matters relating to the effectiveness of a criminal investigation and the possibility of obtaining compensation and reparations.¹⁶

At the same time, the European Court

¹⁴ Ivana Roagna, Protejarea dreptului la respectarea vieții private și de familie în cadrul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Manualele Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, Consiliul Europei, Strasbourg, 2012, p. 35, 36. Disponibil: <https://rm.coe.int/16806f15c5> [accesată: 27.07.2022].

¹⁵ CtEDO, cauza *X și Y c. Țărilor de Jos*, hotărârea din 25.03.1985 (§22). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57603> [accesată: 31.07.2022]. Cauza dată se referea la abuzul sexual săvârșit împotriva unei minore de 16 ani, care suferea de handicap, iar statul nu dispunea de o acoperire legală pentru o protecție efectivă. CtEDO, cauza *X și Y c. Țărilor de Jos*, hotărârea din 25.03.1985 (§22). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57603> [accesată: 31.07.2022].

¹⁶ CtEDO, cauza *C.A.S. și C.S. c. României*, hotărârea din 20.03.2012, definitivă la 24.09.2012 (§72, 74). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123024> [accesată: 31.07.2022].

¹⁴ Ivana Roagna, Protecting the Right to Respect for Private and Family Life within the European Convention on Human Rights. Council of Europe Handbooks on Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, 2012, p. 35, 36. Available: <https://rm.coe.int/16806f15c5> [accessed: 27.07.2022].

¹⁵ ECHR, the case of *X and Y v. the Netherlands*, decision of 25.03.1985 (§22). Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57603> [accessed: 31.07.2022]. The given case referred to the sexual abuse committed against a 16-year-old minor, who suffered from a disability, and the state did not have a legal cover for effective protection. ECHR, the case of *X and Y v. the Netherlands*, decision of 25.03.1985 (§22). Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57603> [accessed: 31.07.2022].

¹⁶ ECHR, the case of *C.A.S. and C.S. v. Romania*, decision of 20.03.2012, final at 24.09.2012 (§72, 74). Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123024> [accessed: 31.07.2022].

tre particulari (*Eremia v. Republica Moldova*, 28 mai 2013, § 72). Cu privire la respectarea vieții private, Curtea Europeană a menționat, în diferite contexte, că acest concept include integritatea fizică și psihologică a unei persoane. În acest sens, Curtea a precizat în jurisprudența sa că obligațiile pozitive impuse autorităților în baza articolului 8, privit separat sau coroborat cu articolul 3, includ și **obligația de a adopta și de a aplica un cadru legal corespunzător care să asigure protecția efectivă împotriva actelor de violență comise de către persoanele fizice** (a se vedea *Osman v. Regatul Unit*, 28 octombrie 2008, §§ 128-130, *Đorđević v. Croația*, 24 iulie 2012, §§ 141-143; *M.G. v. Turcia*, 22 martie 2016, §§ 77, 78). Astfel, articolele 3 și 8 din Convenție instituie în sarcina statelor o obligație substanțială pozitivă de a întreprinde măsurile legislative necesare pentru a preveni și a pedepsi actele de violență comise de către indivizi. În acest context, eșecul statului de a-și onora obligațiile substanțiale poate conduce implicit la nerespectarea obligațiilor procedurale pozitive de a investiga efectiv și de a-i pedepsi pe cei vinovați de comiterea unor acte de violență (a se vedea cauza *M.C. v. Bulgaria*, 4 decembrie 2003, în care Curtea Europeană a combinat chestiunile de substanță cu cele de procedură, dată fiind interdependența lor și a reținut că statul reclamat a eșuat să-și onoreze obligația procedurală din cauza unei probleme substanțiale).¹⁷

„Curtea a abordat, de asemenea, implicațiile art. 8 în privința altor cazuri care implică tratamente medicale forțate sau vătămări cauzate de un act medical (în afara aspectelor legate de sterilizare). În unele cazuri, organele Convenției au constatat că examenele medicale cu o importanță relativ minoră, indiferent dacă acestea sunt obligatorii [*Acmanne și alții împotriva Belgiei*, decizia Comisiei; *Boffa și alții împotriva San Marino*, decizia Comisiei; *Salveti împotriva Italiei* (dec.)] sau au fost autorizate prin hotărâre judecătorească (*X împotriva Austriei*, decizia Comisiei; *Peters împotriva Țărilor de Jos*, decizia Comisiei) pot constitui o ingerință proporțională cu art. 8, chiar și în

held that, since the essential object of Article 8 of the Convention is to protect the person against arbitrary actions by public authorities, it also implies positive obligations inherent in the effective “respect” of private and family life. These obligations require the adoption of measures in the sphere of relations between individuals (*Eremia v. Republic of Moldova*, May 28, 2013, § 72). Regarding respect for private life, the European Court has mentioned, in different contexts, that this concept includes the physical and psychological integrity of a person. In this sense, the Court specified in its jurisprudence that the positive obligations imposed on the authorities based on Article 8, viewed separately or in conjunction with Article 3, also include **the obligation to adopt and apply an appropriate legal framework that ensures effective protection against acts of violence committed by individuals** (see *Osman v. the United Kingdom*, October 28, 2008, §§ 128-130, *Đorđević v. Croatia*, June 24, 2012, §§ 141-143; *M.G. v. Turkey*, March 22, 2016, §§ 77, 78). Thus, articles 3 and 8 of the Convention establish a substantial positive obligation on states to take the necessary legislative measures to prevent and punish acts of violence committed by individuals. In this context, the state’s failure to honor its substantive obligations may implicitly lead to non-compliance with positive procedural obligations to effectively investigate and punish those guilty of committing acts of violence (see *M.C. v. Bulgaria*, December 4, 2003, in which the European Court combined the substantive and procedural issues given their interdependence and held that the complained state had failed to honor its procedural obligation due to a substantive issue).¹⁷

“The Court also addressed the implications of art. 8 regarding other cases involving forced medical treatments or injuries caused by a medical act (except the sterilization issues). In some cases, Convention bodies have found that medical examinations of relatively minor importance, regardless of whether they are mandatory [*Acmanne and Others versus Belgium* Commission decision; *Boffa and Others*

¹⁷ Hotărârea nr. 32 din 29.11.2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 445 și 461 din Codul contravențional (nulitatea procesului-verbal cu privire la contravenție), pct. 30-32.

¹⁷ Decision no. 32 of 29.11.2018 regarding the exception of unconstitutionality of articles 445 and 461 of the Contravention Code (nullity of the minutes regarding the contravention), points 30-32.

absența consimțământului pacientului.”¹⁸

„În contextul obținerii de probe în cadrul procedurii penale, prelevarea unui eșantion de sânge și de salivă împotriva voinței unui suspect constituie o procedură medicală obligatorie care, chiar dacă are o importanță minoră, trebuie considerată, în consecință, o ingerință în dreptul acestuia la respectarea vieții private [Jalloh împotriva Germaniei (MC), pct. 70; Schmidt împotriva Germaniei (dec.)]. Cu toate acestea, Convenția nu interzice, ca atare, recurgerea la astfel de proceduri pentru a obține de la un suspect dovezi ale implicării sale în săvârșirea unei infracțiuni [Jalloh împotriva Germaniei (MC), pct. 70]. În cauza *Caruana împotriva Maltei* (dec.), Curtea a considerat că nici recurgerea la astfel de proceduri medicale, în special în cazul procedurilor minore, nu este interzisă *a priori* în vederea obținerii unor probe legate de săvârșirea unei infracțiuni, atunci când obiectul testului nu este autorul infracțiunii, ci un martor relevant (pct. 32).”¹⁹

„Prelevarea unei mostre ADN de la reclamant a echivalat cu o ingerință în „viața sa privată”. Faptul că reclamantul a fost de acord să ofere o mostră din saliva sa ofițerilor de poliție nu a avut, în acel context, nicio relevanță, de vreme ce acesta a făcut-o sub amenințarea că i se va preleva oricum o mostră de salivă sau de sânge, cu forța. Cu toate acestea, Curtea este de părere că această ingerință nu a fost „în conformitate cu legea” în sensul articolului 8 § 2 din Convenție, întrucât dispozițiile legale interne în cauză ar trebui, printre altele, să fie „previzibile în ceea ce privește efectele [lor] pentru solicitant.”²⁰

În special ordonanța care autoriza poliția să preleve o mostră din saliva reclamantului nu făcea trimitere la o prevedere legală precisă și

versus San Marino, Commission decision; *Salvetti versus Italy* (dec.)] or were authorized by a court decision (*X versus Austria*, Commission decision; *Peters versus the Netherlands*, Commission decision) may constitute an interference proportional to art. 8, even in the absence of the patient’s consent.”¹⁸

“In the context of obtaining evidence in criminal proceedings, taking a sample of blood and saliva against the will of a suspect constitutes a mandatory medical procedure which, even if it is of minor importance, must therefore be considered an interference with his right to respect for life private [Jalloh versus Germany (MC), point 70; Schmidt versus Germany (dec.)]. In essence, however, the Convention does not prohibit the use of such procedures to obtain from a suspect evidence of his involvement in the commission of a crime [Jalloh versus Germany (MC), point 70]. In the case *Caruana versus Malta* (dec.), the Court considered that even resorting to such medical procedures, especially in the case of minor procedures, *a priori* it is not prohibited in order to obtain evidence related to the commission of a crime, when the object of the test is not the perpetrator of the crime, but a relevant witness (point 32).”¹⁹

“Taking a DNA sample from the applicant amounted to an interference with his “private life”. The fact that the applicant agreed to provide a sample of his saliva to the police officers was, in that context, of no relevance, since he did so under the threat that a sample of saliva or blood would be taken anyway, by force. However, the Court is of the opinion that this interference was not “according to the law” within the meaning of Article 8 § 2 of the Convention, as the domestic legal provisions in question should, *inter alia*, be “foreseeable as to their effects [them] for the applicant.”²⁰

¹⁸ Ghid privind art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului. Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Actualizat la 31 decembrie 2018, pct. 78. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accesată: 29.07.2022].

¹⁹ Ghid privind art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului. Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Actualizat la 31 decembrie 2018, pct. 81. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accesată: 29.07.2022].

²⁰ CtEDO, cauza Dragan Petrović c. Serbiei, hotărârea din 14.04.2020 (§.79-80). Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-202345> [accesată: 31.07.2022].

¹⁸ Guide regarding art. 8 of the European Convention on Human Rights. The Right to Respect for Private and Family Life, Home and Correspondence. Updated on December 31, 2018, point 78. Available: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accessed: 29.07.2022].

¹⁹ Guide regarding art. 8 of the European Convention on Human Rights. The Right to Respect for Private and Family Life, Home and Correspondence. Updated on December 31, 2018, point 81. Available: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accessed: 29.07.2022].

²⁰ ECHR, the case of Dragan Petrović v. Serbia, decision of 14.04.2020 (§.79-80). Available: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-202345> [accessed: 31.07.2022].

nici nu exista o referire precisă la prelevarea unei probe ADN în prevederile relevante ale Codului de procedură penală. Mai mult, atunci când au prelevat proba, autoritățile nu au pregătit un proces-verbal oficial al procedurii, așa cum stabilea dreptul național.”²¹

Refuzarea tratamentului medical de către o persoană, implicit a celor ce suferă de boli mintale (refuzul de tratament psihiatric), este o ingerință în viața privată a persoanei. „O intervenție medicală efectuată împotriva voinței subiectului constituie o ingerință în viața privată a persoanei în cauză și, în special, în dreptul acesteia la integritate fizică (*X. împotriva Finlandei*, pct. 212). În unele situații, administrarea forțată de medicamente unui pacient cu o boală mintală poate fi motivată de protejarea pacientului și a altor persoane. Cu toate acestea, astfel de decizii trebuie să fie luate în contextul existenței unor orientări juridice clare și a posibilității de a efectua un control judecătoresc (ibidem, pct. 220; *Storck împotriva Germaniei*, pct. 164-169; *Shopov împotriva Bulgariei*, pct. 47).”²²

Un alt subiect la care dorim să facem referire este lezarea dreptului la viață privată prin publicarea unor imagini ale persoanei. Observăm des în mass-media, pe site-urile oficiale ale autorităților etc., informații difuzate împreună cu imagini ale unor persoane, implicit cele făcute în timpul perchezițiilor, aresturilor sau altor acțiuni procesuale. Ne dorim să analizăm aceste deziderate în contextul dacă există ori nu lezarea dreptului persoanei la viață privată în acest sens.

În cauza CtEDO, *Hannover c. Germaniei* (nr. 2), în ceea ce privește fotografiile, Curtea a afirmat că imaginea unei persoane constituie unul dintre attributele principale ale personalității sale, deoarece dezvăluie caracte-

*In particular, the order authorizing the police to take a sample of the applicant's saliva did not refer to a specific legal provision, nor was there a specific reference to the taking of a DNA sample in the relevant provisions of the Code of Criminal Procedure. Furthermore, when they took the evidence, the authorities did not prepare an official record of the proceedings, as required by national law.”*²¹

Refusal of medical treatment by a person, implicitly of those suffering from mental illness (refusal of psychiatric treatment), is an interference in the private life of the person. “A medical intervention carried out against the will of the subject constitutes an interference in the private life of the person concerned and, in particular, in his right to physical integrity (*X. versus Finland*, point 212). In some situations, the forced administration of medication to a patient with a mental illness may be motivated by the protection of the patient and others. However, such decisions must be considered in the context of the existence of clear legal guidelines and the possibility of judicial review (ibidem, point 220; *Storck versus Germany*, point 164-169; *Shopov versus Bulgaria*, point 47).”²²

Infringing the right to privacy by publishing images of the person is another topic we wish to address. We frequently notice in the mass media, on the official websites of the authorities, etc., information disseminated together with images of certain persons, implicitly those taken during searches, arrests or other procedural actions. We want to analyze these wishes in the context of the existence or non-existence of the infringement of the person's right to private life in this sense.

In the ECHR case, *Hannover v. Germany* (no. 2), In the ECHR case, with regard to photographs, the Court stated that the image of a

²¹ <http://constcourt.md/calendarview.php?l=ro&idc=183&id=1858&t=/Rezumate-CEDO/2020/Dragan-Petrovic-v-Serbia-Previzibilitatea-i-garantiile-insuficiente-ale-dreptului-national-care-reglementa-prelevarea-mostrelor-ADN-din-cavitatea-bucala-cu-ajutorul-tampoanelor-in-contextul-unei-anchete-penale-Incalcare> [accesată: 31.07.2022].

²² Ghid privind art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului. Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Actualizat la 31 decembrie 2018, pct. 83. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accesată: 29.07.2022].

²¹ <http://constcourt.md/calendarview.php?l=ro&idc=183&id=1858&t=/Rezumate-CEDO/2020/Dragan-Petrovic-v-Serbia-Previzibilitatea-i-garantiile-insuficiente-ale-dreptului-national-care-reglementa-prelevarea-mostrelor-ADN-din-cavitatea-bucala-cu-ajutorul-tampoanelor-in-contextul-unei-anchete-penale-Incalcare> [accessed: 31.07.2022].

²² Guide regarding art. 8 of the European Convention on Human Rights. The Right to Respect for Private and Family Life, Home and Correspondence. Updated on December 31, 2018, point 83. Available: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accessed: 29.07.2022].

teristicile unice ale persoanei și o distinge de semenii săi. Dreptul la protecția imaginii este, așadar, una dintre componentele esențiale ale dezvoltării personale. Ea presupune în principal dreptul individului de a controla utilizarea acelei imagini, inclusiv dreptul de a refuza publicarea acesteia (a se vedea *Reklos și Davourlis împotriva Greciei*, citată mai sus, § 40).²³

Pe de altă parte, Curtea reiterează, în sfârșit, că libertatea de exprimare include publicarea de fotografii. Acesta este totuși un domeniu în care protecția drepturilor și a reputației celorlalți capătă o importanță deosebită, deoarece fotografiile pot conține informații foarte personale sau chiar intime despre o persoană sau familia sa. Mai mult decât atât, fotografiile apărute în presa „senzaționalistă” sau în reviste „romantice”, care urmăresc în general să satisfacă curiozitatea publicului cu privire la detaliile vieții strict private a unei persoane sunt adesea luate într-un climat de hărțuire continuă care poate induce persoanei în cauză un sentiment foarte puternic de intruziune în viața ei privată sau chiar de persecuție.²⁴

În cauza CtEDO, *Khuzhin și alții c. Rusiei*, s-a constatat că reclamantii au fost arestați în aprilie 1999 și ulterior acuzați de răpire și tortură. Cu câteva zile înainte de procesul acestora din iulie 1999, un canal național de televiziune a difuzat un talkshow în cursul căruia trei persoane oficiale din cadrul ministerului public au discutat cauza în detaliu. Primul reclamant s-a plâns, în special, că poliția a luat fotografia sa de pașaport din dosarul penal și, fără acordul lui, a dat-o unui ziarist, care a utilizat-o într-un show de televiziune. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, constatând că, în circumstanțele prezentei cauze, comunicarea către presă a fotografiei primului reclamant din dosarul penal al acestuia nu a urmărit niciunul din scopurile legitime enumerate la paragraful al doilea din art. 8 din Convenție. Curtea a observat, în special, că, fiind arestat la momentul faptelor, primul reclamant nu era fugar care s-a sustras

person constitutes one of the main attributes of his personality, as it reveals the unique characteristics of the person and distinguishes him from his peers. The right to the protection of one's image is therefore one of the essential components of personal development. It mainly involves the individual's right to control the use of that image, including the right to refuse its publication (see *Reklos and Davourlis versus Greece*, previously cited, § 40).²³

On the other hand, the Court finally reiterates that freedom of expression includes the publication of photographs. However, this is an area when the protection of the rights and reputation of others becomes particularly important, as photographs can contain very personal or even intimate information about a person or his family. In addition, photographs appearing in the “sensationalist” press or in “romantic” magazines, which generally aim to satisfy the public's curiosity about the details of a person's strictly private life, are often taken in a climate of continuous harassment that can induce the person concerned a very strong sense of intrusion into his private life or even persecution.²⁴

In the ECHR case, *Khuzhin and Others v. Russia*, it was found that the applicants were arrested in April 1999 and later charged with kidnapping and torture. A few days before their trial in July 1999, a national television channel broadcast a talk show in which three public ministry officials discussed the case in detail. The first applicant complained, in particular, that the police had taken his passport photograph from the criminal file and, without his consent, had given it to a journalist, who had used it in a television show. The Court decided that there was a violation of art. 8 (the right to respect for private life) of the Convention, noting that, in the circumstances of the present case, the communication to the press of the photo of the first applicant from his criminal file did not pursue any of the legitimate purposes listed in the second paragraph of art. 8 of the Convention. In particular, the Court ob-

²³ CtEDO, cauza *Hannover c. Germaniei* (nr. 2), hotărârea din 07.02.2012 (§96). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109029> [accesată: 31.07.2022].

²⁴ CtEDO, cauza *Hannover c. Germaniei* (nr. 2), hotărârea din 07.02.2012 (§103). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109029> [accesată: 31.07.2022].

²³ ECHR, the case of *Hannover v. Germany* (no. 2), decision of 07.02.2012 (§96). Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109029> [accessed: 31.07.2022].

²⁴ ECHR, the case of *Hannover v. Germany* (no. 2), decision of 07.02.2012 (§103). Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109029> [accessed: 31.07.2022].

justiției și publicarea fotografiei sale nu putea fi necesară pentru a obține sprijinul publicului cu scopul stabilirii locației sale. Nu se putea afirma nici că aceasta a susținut caracterul public al procedurii judiciare, deoarece la momentul înregistrării și al primei difuzări a programului de televiziune procesul nu începuse încă.²⁵

În cauza CtEDO, *Khmel c. Rusiei*, Curtea a menționat că, la momentul faptelor, reclamantul era membru al Adunării legislative din regiunea Murmansk. Acesta a fost dus la o secție de poliție pe motiv că era suspectat că a condus în stare de ebrietate. A refuzat să își spună numele, a avut un comportament indisciplinat și a refuzat să părăsească clădirea atunci când i s-a cerut acest lucru. Șeful poliției a chemat la secție echipe de televiziune și, în acea după-amiază, reclamantul a fost filmat într-o stare neîngrijită și având un comportament neadecvat. Unele secvențe au fost difuzate la televiziunea publică în ziua următoare. Ulterior împotriva lui au fost inițiate o acțiune administrativă și o acțiune penală pentru actele din ziua în care a fost filmat. Reclamantul s-a plâns, în special, de filmarea acestuia la secția de poliție și de difuzarea materialului filmat, despre care a susținut că era ilegal. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție, considerând că, în absența acordului reclamantului, difuzarea înregistrării video de către televiziunea regională a reprezentat o încălcare flagrantă a dreptului intern. Ingerința în dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private nu a fost așadar „prevăzută de lege” în sensul art. 8 § 2 din Convenție.²⁶

Într-o altă cauză Curtea a constatat că poliția a chemat jurnaliști și le-a permis să facă fotografii, în vederea publicării lor, în care reclamantul era înfățișat în arestul poliției, după ce acesta și altă persoană particulară fuseseră

served that, having been arrested at the time of the facts, the first applicant was not a fugitive evading justice and the publication of his photograph could not be necessary to obtain public support for the purpose of establishing his whereabouts. Nor could it be said that it supported the public nature of the legal proceedings, because at the time of the recording and first broadcast of the television program the trial had not yet begun.²⁵

In the ECHR case, *Khmel v. Russia*, The Court noted that, at the time of events, the applicant was a member of the Legislative Assembly of the Murmansk Region. He had been taken to a police station on suspicion of drunk driving. He refused to give his name, behaved unruly and refused to leave the building when asked to do so. The Police Chief called television crews to the station and that afternoon the applicant was filmed in an unkempt state and behaving inappropriately. Some sequences were broadcast on public television the next day. Later, administrative and criminal proceedings were initiated against him for the acts of the day he was filmed. The applicant complained in particular about the filming of him at the police station and the broadcasting of the footage, which he claimed was illegal. The Court decided that there was a violation of art. 8 (right to respect for private life) of the Convention, considering that, in the absence of the applicant's consent, the broadcasting of the video recording by the regional television represented a flagrant violation of domestic law. The interference with the plaintiff's right to respect his private life was therefore not "prescribed by law" in the sense of art. 8 § 2 of the Convention.²⁶

In another case, the Court found that the police summoned journalists and allowed them

²⁵ CtEDO, cauza Khuzhin și alții c. Rusiei, hotărârea din 23.10.2008. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=002-1898> [accesată: 31.07.2022]. Institutul European din România. Dreptul la protejarea propriei imagini. Disponibilă: file:///C:/Users/user/Downloads/FS_Own_image_ROM.pdf [accesată: 31.07.2022].

²⁶ CtEDO, cauza Khmel c. Rusiei, hotărârea din 12.12.2013, definitivă 14.04.2014. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-138916> [accesată: 31.07.2022]. Institutul European din România. Dreptul la protejarea propriei imagini. Disponibilă: file:///C:/Users/user/Downloads/FS_Own_image_ROM.pdf [accesată: 31.07.2022].

²⁵ ECHR, the case of Khuzhin and Others v. Russia, decision of 23.10.2008. Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=002-1898> [accessed: 31.07.2022]. European Institute from Romania. The Right to Protect One's Image. Available: file:///C:/Users/user/Downloads/FS_Own_image_ROM.pdf [accessed: 31.07.2022].

²⁶ ECHR, the case of Khmel v. Russia, decision of 12.12.2013, final from 14.04.2014. Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-138916> [accessed: 31.07.2022]. European Institute from Romania. The Right to Protect One's Image. Available: file:///C:/Users/user/Downloads/FS_Own_image_ROM.pdf [accessed: 31.07.2022].

arestați de ofițerii unei brigăzi antidrog pentru posesie de 800 de grame de cannabis care, conform autorităților, erau destinate vânzării. În ziua arestării, ziaristi de la un canal local de televiziune și de la un ziar local l-au filmat și fotografiat pe reclamant la secția de poliție. În ziua următoare, o fotografie cu reclamantul, care prezenta urme vizibile de violență, a fost publicată pe prima pagină a ziarului, împreună cu un articol în care acesta era numit „traficant de droguri”. Curtea a hotărât că a fost încălcat art. 8 (dreptul la respectarea vieții private) din Convenție. Comportamentul agenților de poliție, care au chemat ziaristi și le-au permis să îl filmeze pe reclamant la secția de poliție în ziua punerii în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, fără acordul acestuia și în vederea publicării fotografiilor în mass-media, a constituit o ingerință în dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private. Guvernul român nu a furnizat nicio explicație pentru a justifica o astfel de ingerință și nu exista niciun element care să sugereze că difuzarea fotografiilor în cauză, care nu aveau în sine o valoare informativă reală, a avut ca scop servirea intereselor justiției. În consecință, ingerința în dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private nu a urmărit niciunul din scopurile legitime prevăzute la art. 8 § 2 din Convenție.²⁷

„În speța *Avram și alții v. Republica Moldova*²⁸ reclamantii au susținut în special încălcarea articolului 8 din Convenție în legătură cu filmarea lor secretă de către poliție într-o saună, în momente intime, și difuzarea înregistrării video la televiziunea națională. Prin hotărârea definitivă a Curții Supreme de Justiție au fost constatate drept defăimătoare declarațiile făcute în cadrul emisiunii televizate privind faptul că jurnaliștii-reclamanți au fost mituiți pentru publicarea unui articol și că ei urmăreau să răpească un copil. De asemenea, instanța de judecată a constatat că dezvăluirea făcută de către

to take photographs, with a view to their publication, showing the applicant in police custody when he and another private individual had been arrested by officers of anti-drug brigade for possession of 800 grams of cannabis, which, according to the authorities, was intended for sale. On the day of the arrest, journalists from a local television channel and a local newspaper filmed and photographed the applicant at the police station. The next day, a photograph of the applicant, showing visible signs of violence, was published on the front page of the newspaper, along with an article calling him a “drug trafficker”. The Court decided that there was a violation of art. 8 (the right to respect for private life) of the Convention. The behavior of the police officers, who summoned journalists, allowed them to film the applicant at the police station on the day of the initiation of criminal proceedings against him, without his consent, and with a view to publishing the photographs in the media, constituted an interference with the applicant’s right to respect for his private life. The Romanian Government did not provide any explanation to justify such interference and there was no element to suggest that the dissemination of the photographs in question, which had no real informative value in themselves, was intended to serve the interests of justice. Consequently, the interference with the plaintiff’s right to respect his private life did not pursue any of the legitimate goals provided for in art. 8 § 2 of the Convention.²⁷

“In the case *Avram and Others v. Republic of Moldova*²⁸ the applicants alleged in particular a violation of Article 8 of the Convention in relation to the police secretly filming them in a sauna in intimate moments and broadcasting the video footage on national television. By the final decision of the Supreme Court of Justice, the statements made during the TV show regarding the fact that the plaintiff journalists

²⁷ CtEDO, cauza *Toma v. România*, hotărârea din 24.02.2009. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-1649> [accesată: 31.07.2022]. Institutul European din România. Dreptul la protejarea propriei imagini. Disponibilă: file:///C:/Users/user/Downloads/FS_Own_image_ROM.pdf [accesată: 31.07.2022].

²⁸ CtEDO, cauza *Avram și alții v. Republica Moldova*, hotărârea din 05.07.2011. Disponibilă: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/AVRAM-SI-ALTII-RO.pdf> [accesată: 31.07.2022].

²⁷ ECHR, the case of *Toma v. Romania*, decision of 24.02.2009. Available: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-1649> [accessed: 31.07.2022]. European Institute from Romania. The Right to Protect One’s Image. Available: file:///C:/Users/user/Downloads/FS_Own_image_ROM.pdf [accessed: 31.07.2022].

²⁸ ECHR, the case of *Avram and Others v. Republic of Moldova*, decision of 05.07.2011. Available: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/AVRAM-SI-ALTII-RO.pdf> [accessed: 31.07.2022].

Ministerul Afacerilor Interne privind colaborarea reclamanților cu poliția, prin prezentarea unei recipise scrise de către această instituție, a încălcat dreptul lor la respectarea vieții private. De asemenea, Curtea Supremă de Justiție a constatat că filmarea ascunsă din saună a reprezentat o ingerință nejustificată în dreptul reclamanților la intimitate, drept garantat de articolul 8 al Convenției. Totuși, bazându-se pe rezultatul urmăririi penale, instanța a constatat că nu existau probe suficiente pentru a conchide că filmarea ascunsă a scenei din saună a fost efectuată de către angajații Ministerului Afacerilor Interne. În același timp, instanța de judecată a conchis că Ministerul Afacerilor Interne se făcea responsabil pentru transmiterea ilegală către televiziunea națională a materialului video secret din dosarul penal.²⁹ În cazul respectiv, reclamanții s-au plâns la Curte pe motivul stabilirii unor compensații mici privind prejudiciul moral. Prin urmare, difuzarea înregistrărilor video în mass-media a lezat direct viața privată și intimă a reclamanților.

„De regulă, când Curtea Europeană este invitată să soluționeze un caz pe marginea ingerinței în viața privată, aceasta se axează pe următoarele criterii: sfera în care operează individul; notorietatea persoanei vizate și obiectul reportajului; contribuția la o dezbatere de interes general; comportamentul anterior al persoanei în cauză, conținutul, forma și repercusiunile publicării; circumstanțele în care au fost realizate imaginile. În mai multe cauze s-a pornit de la analiza mediului și anturajului în care s-a produs presupusa ingerință.

Dreptul la viață privată se aplică diferit, în funcție de spațiul în care se află persoana, făcându-se distincție dintre sfera privată și spațiul public. Noțiunea de **spațiu public** pare a fi una destul de largă și abstractă. Comisia europeană pentru democrație prin drept (Comisia de la Veneția) definește într-o opinie spațiul public drept **un spațiu care poate fi accesat, în principiu, de către orice persoană, în mod liber, oricând și în orice circumstanță** ... nu se poate admite o privare totală a intimității per-

were bribed for publishing an article and that they were aiming to kidnap a child were found to be defamatory. The court also found that the disclosure made by the Ministry of Internal Affairs regarding the plaintiffs' collaboration with the police, by presenting a written receipt by this institution, violated their right to respect for private life. In addition, the Supreme Court of Justice found that the hidden filming in the sauna represented an unjustified interference with the applicants' right to privacy, a right guaranteed by Article 8 of the Convention. However, based on the outcome of the criminal investigation, the court found that there was insufficient evidence to conclude that employees of the Ministry of Internal Affairs carried out the covert filming of the sauna scene. At the same time, the court concluded that the Ministry of Internal Affairs was responsible for the illegal transmission to national television of the secret video material from the criminal file.²⁹ In that case, the plaintiffs complained to the Court on the grounds of establishing small compensations for moral damage. Therefore, the broadcast of the video recordings in the media directly damaged the private and intimate life of the applicants.

“As a rule, when the European Court is invited to resolve a case on interference with private life, it focuses on the following criteria: the sphere in which the individual operates; the notoriety of the person concerned and the subject of the report; contribution to a debate of general interest; the previous behavior of the person concerned, the content, form and repercussions of the publication; the circumstances in which the images were taken. In several cases, it started from the analysis of the environment and surroundings in which the alleged interference occurred.

The right to private life is applied differently, depending on the space where the person is, distinguishing the private sphere and the public space. The notion of **public space** seems to be quite broad and abstract. The European Commission for Democracy by Law

²⁹ Poalelungi Mihai și alții, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova. Concluzii și recomandări. Chișinău, 2017, p. 163, 164. (ISBN 978-9975-53-828-2, 576 p.).

²⁹ Poalelungi Mihai and Others, European Convention on Human Rights. Commentary on the decisions of the European Court of Human Rights versus the Republic of Moldova. Conclusions and Recommendations. Chișinău, 2017, p. 163, 164. (ISBN 978-9975-53-828-2, 576 p.).

soanei chiar și în spațiile publice unde totuși persoana speră la un anumit grad minim de intimitate. În acest sens, este relevantă *cauza Peck împotriva Regatului Unit* (nr. 44647/98 din 28.01.2003).

Pe de altă parte, Comisia de la Veneția a dat o definiție și spațiului privat. Astfel, în sens material/fizic, sfera privată reprezintă un spațiu la care accesul poate fi restricționat de lege sau de persoana care deține acest spațiu. În principiu, spațiile private nu sunt deschise publicului și nu pot fi accesate de oricine, oricând și în orice circumstanțe. Regulile care guvernează aceste spații țin de domeniul dreptului privat. De asemenea, Comisia de la Veneția a specificat că sfera privată acoperă aspectul intim al personalității unei ființe umane. Aceasta atrage după sine dreptul fiecărei persoane de a fi protejată împotriva intruziunilor nejustificate ale autorităților publice, mass-media, oricăror instituții sau persoane fizice. ... Prin urmare, obținerea unor imagini, informații din spațiul privat în care operează o persoană va constitui în marea majoritatea a cazurilor o ingerință în viața intimă a acesteia. De asemenea, s-a menționat că aspectele din viața privată care au fost capturate întâmplător când se opera în spațiul public tot se pot supune unei analize sub aspectul lezării vieții private.”³⁰

Referindu-ne la **notorietatea persoanei vizate și obiectul reportajului**, ca criteriu de evaluare a ingerinței vieții private putem menționa că aceste aspecte sunt dictate de faptul dacă individul este o persoană publică sau o persoană particulară. În cazul în care individul este o persoană publică, în mare parte, difuzarea imaginilor referitoare la ea nu lezează dreptul la viața privată. Or, această persoană și-a asumat unele responsabilități sociale. În cazul acestei persoane trebuie evaluat dacă imaginea a fost făcută în public sau într-un spațiu privat. Cu alte cuvinte, atunci când imaginile persoanei publice sunt făcute într-un spațiu public, în mare parte nu este o ingerință a dreptului la viața privată, iar în cazul când imaginile sunt

(Venice Commission) defines in an opinion the public space **as a space that can be accessed, in principle, by any person, freely, at any time and under any circumstances** ... a total deprivation of the person’s privacy cannot be admitted even in public spaces where the person still hopes for a certain minimum degree of privacy. In this respect, it is relevant *the case of Peck versus the United Kingdom* (no. 44647/98 from 28.01.2003).

On the other hand, the Venice Commission also gave a definition to private space. Thus, in a material/physical sense, the private sphere represents a space to which access can be restricted by law or by the person who owns this space. In principle, private spaces are not open to the public and cannot be accessed by anyone, at any time and under any circumstances. The rules governing these spaces belong to the domain of private law. The Venice Commission also specified that the private sphere covers the intimate aspect of a human being’s personality. This entails the right of every person to be protected against unjustified intrusions by public authorities, the media, any institutions or individuals. ... Therefore, obtaining images, information from the private space in which a person operates will constitute in the vast majority of cases an interference in their intimate life. It was also mentioned that aspects of private life that were accidentally captured while operating in public space can still be analyzed under the aspect of breach of privacy.”³⁰

Referring to **the notoriety of the person concerned and the object of the report**, as a criterion for evaluating the interference of private life, we can mention that these aspects are dictated by the fact whether the individual is a public person or a private person. If the individual is a public figure, for the most part, its dissemination does not infringe the right to privacy. On the other hand, this person has taken on some social responsibilities. In the case of such a person, it must be assessed whether the

³⁰ Soltan Vasile, Limita dintre dreptul la viața privată și interesul public observată prin prisma jurisprudenței CEDO. Disponibil: <https://www.juridice.ro/455745/limita-dintre-dreptul-la-viata-privata-si-interesul-public-observata-prin-prisma-jurisprudentei-cedo.html> [accesată: 31.07.2022].

³⁰ Soltan Vasile, The Limit between the Right to Private Life and the Public Interest Observed through the Lens of ECHR Jurisprudence. Available: <https://www.juridice.ro/455745/limita-dintre-dreptul-la-viata-privata-si-interesul-public-observata-prin-prisma-jurisprudentei-cedo.html> [accessed: 31.07.2022].

făcute într-un spațiu privat se încalcă acest drept. Spre exemplu, în cazul unor acțiuni de urmărire penală (percheziție) sunt difuzate imagini ale unei persoane publice în domiciliul său, fiind văzute odăile și alte bunuri personale în timpul acțiunii respective, planul casei etc. În acest caz, considerăm că este afectat dreptul la viață privată.

„Prin urmare, faptul că persoana dispune de o anumită notorietate nu presupune o ingerință absolută în viața intimă a acestuia. Dacă în circumstanțe speciale, dreptul publicului de a fi informat poate privi chiar aspecte din viața privată a persoanelor publice, în special atunci când este vorba despre personalități publice, acest lucru nu este valabil, chiar dacă persoanele vizate se bucură de o anumită notorietate, în cazul în care fotografiile publicate și comentariile care le însoțesc se raportează exclusiv la detalii din viața lor privată sau au ca unic scop satisfacerea curiozității publicului în această privință. În acest ultim caz, libertatea de exprimare impune o interpretare mai strictă. Se va reține că art. 10 al Convenției nu garantează o libertate de exprimare nelimitată chiar și în ceea ce privește relatările presei cu privire la interes public deosebit. Exercițarea acestei libertăți presupune obligații și responsabilități, care, conform par. 2 al art. 10 din Convenție, se aplică presei. Aceste obligații și responsabilități pot avea însemnătate când există o întrebare cu privire la atacul asupra reputației unor persoane private și subminarea drepturilor altor persoane (*cauza Goodwin împotriva Regatului Unit*, 28957/95 din 27.03.1996).”³¹

„Un alt criteriu pe care Curtea îl analizează reprezintă contribuția informațiilor, fotografiilor, filmărilor la o dezbatere de interes general. Este necesar ca pe viitor să se acorde importanță problemei de a stabili dacă reportajul în litigiu contribuia la o dezbatere factuală și dacă conținutul acestuia depășea simpla dorință de a satisface curiozitatea publicului. În această privință, CtEDO a precizat, de asemenea, că, cu cât era mai mare valoarea informații-

image was taken in public or in a private space. In other words, when the images of the public figure are taken in a public space, overall, it is not an interference with the right to privacy, and when the images are taken in a private space, this right is violated. For example, in the case of criminal prosecution actions (search), images of a public figure in his home are broadcast, the rooms and other personal belongings being seen during the respective action, the plan of the house, etc. In this case, we consider that the right to private life is affected.

“Therefore, the fact that the person has certain notoriety does not imply an absolute interference in his private life. If in special circumstances, the public’s right to be informed can even concern aspects of the private life of public persons, especially when it comes to public figures, this is not valid, even if the persons concerned enjoy a certain notoriety, if the published photos and accompanying comments refer exclusively to details of their private life or have the sole purpose of satisfying the public’s curiosity in this regard. In the latter case, freedom of expression requires a stricter interpretation. It should be noted that art. 10 of the Convention does not guarantee unlimited freedom of expression even with regard to media reports concerning special public interest. The exercise of this freedom implies obligations and responsibilities, which, according to paragraph 2 of art. 10 of the Convention, applies to the press. These obligations and responsibilities may be relevant when there is a question of attacking the reputation of private individuals and undermining the rights of others (*the case of Goodwin versus the United Kingdom*, 28957/95 from 27.03.1996).”³¹

“Another criterion that the Court analyzes is the contribution of information, photos, and videos to a debate of general interest. It is necessary that in the future importance should be given to the issue of determining whether the reporting in dispute contributed to a factual debate and whether its content went beyond

³¹ Soltan Vasile, Limita dintre dreptul la viața privată și interesul public observată prin prisma jurisprudenței CEDO. Disponibil: <https://www.juridice.ro/455745/limita-dintre-dreptul-la-viata-privata-si-interesul-public-observata-prin-prisma-jurisprudentei-cedo.html> [accesată: 31.07.2022].

³¹ Soltan Vasile, The Limit Between the Right to Private Life and the Public Interest Observed Through the Lens of ECHR Jurisprudence. Available: <https://www.juridice.ro/455745/limita-dintre-dreptul-la-viata-privata-si-interesul-public-observata-prin-prisma-jurisprudentei-cedo.html> [accessed: 31.07.2022].

ei pentru public, cu atât interesul unei persoane de a fi protejată împotriva difuzării acesteia trebuia să devină mai puțin important și invers. Remarcând că libertatea de exprimare includea și reportajele de divertisment, aceasta a precizat totodată că interesul cititorilor de a se distra era, în general, mai puțin important decât protecția sferei private. Spre exemplu, în cauza Von Hannover împotriva Germaniei (nr. 8772/10 din 19 septembrie, 2013), CtEDO a recunoscut că fotografiile care aveau ca scop să scoată la lumină obiceiul persoanelor publice de a închiria vile pentru odihnă la prețuri exagerate, poate duce la o dezbatere de interes general. A fost menționat că un prim element esențial este contribuția pe care o are apariția fotografiilor sau a articolelor din presă la o dezbatere de interes general. Definiția a ceea ce constituie obiectul de interes general depinde de circumstanțele cauzei. Este util să reamintesc faptul că CtEDO a recunoscut existența unui astfel de interes nu doar în cazul în care publicarea privea probleme politice sau crime săvârșite (*Cauza White împotriva Suediei*, nr. 42435/02 din 19 septembrie, 2006), ci și în cazul în care privea probleme legate de sport sau artiști ai scenei (*Nikowitz și Verlagsgruppe News GmbH împotriva Austriei*, nr. 5266/03 din 22/05/2007). În schimb, eventualele probleme conjugale ale unui președinte de republică sau dificultățile financiare ale unui cântăreț celebru nu au fost considerate probleme de interes general.”³²

Prin urmare, pentru a se determina dacă a fost sau nu lezat dreptul la viață privată este necesar a se analiza dacă imaginile s-au făcut dintr-un spațiu public sau privat. În cazul spațiului public, de regulă, nu este o ingerință, dacă persoanei i s-a asigurat un anumit grad de intimitate.

Cu referire la notorietate, este de apreciat dacă individul este o persoană publică (politică) sau particulară. În cazul persoanelor publice, de regulă, nu poate fi lezat dreptul la viață privată. Însă atunci când imaginile cu aceste

the simple desire to satisfy the public’s curiosity. In this regard, the ECHR also specified that the greater the value of the information to the public, the less important a person’s interest in being protected against its dissemination should become and vice versa. Noting that freedom of expression also included entertainment reporting, it also stated that the interest of readers to be entertained was generally less important than the protection of the private sphere. For example, in the case of Von Hannover versus Germany (no. 8772/10 of September 19, 2013), the ECHR recognized that the photographs, which were intended to bring to light the habit of public figures to rent holiday villas at exaggerated prices, may lead to a debate of general interest. It was mentioned that a first essential element is the contribution that the appearance of photographs or articles in the press has to a debate of general interest. The definition of the object of general interest depends on the circumstances of the case. It is useful to remind that the ECHR recognized the existence of such an interest not only in the case of publication of the facts concerning political issues or crimes committed (*The case of White versus Sweden*, no. 42435/02 of September 19, 2006), but also issues related to sports or stage artists (*Nikowitz and Verlagsgruppe News GmbH versus Austria*, no. 5266/03 of 22/05/2007). In contrast, the eventual marital problems of a president of the republic or the financial difficulties of a famous singer were not considered issues of general interest.”³²

Therefore, to determine whether or not the right to privacy has been violated, it is necessary to analyze whether the images were taken from a public or private space. In the case of public space, as a rule, it is not an interference, if the person has been assured a certain degree of privacy.

With reference to notoriety, it is to be appreciated whether the individual is a public (political) or private person. As a rule, the right to private life cannot be violated in the case of

³² Soltan Vasile, Limita dintre dreptul la viața privată și interesul public observată prin prisma jurisprudenței CEDO. Disponibil: <https://www.juridice.ro/455745/limita-dintre-dreptul-la-viata-privata-si-interesul-public-observata-prin-prisma-jurisprudentei-cedo.html> [accesată: 31.07.2022].

³² Soltan Vasile, The Limit Between the Right to Private Life and the Public Interest Observed Through the Lens of ECHR Jurisprudence. Available: <https://www.juridice.ro/455745/limita-dintre-dreptul-la-viata-privata-si-interesul-public-observata-prin-prisma-jurisprudentei-cedo.html> [accessed: 31.07.2022].

persoane (publice) vizează aspecte de ordin privat, atunci trebuie să existe o limitare și o apreciere privind necesitatea difuzării acestor imagini și dacă acestea sunt de ordin public.

Contribuția la o dezbatere de interes general la fel trebuie analizată cu prudență, deoarece trebuie să se delimiteze clar interesul public în sensul obiectiv sau interesul de a capta simpla curiozitate a acestui public.

„Conținutul, forma și repercusiunile publicării se referă la modul în care sunt publicate fotografia sau reportajul și maniera în care persoana în cauză este prezentată în fotografie sau reportaj pot, de asemenea, să fie luate în considerare. Amploarea difuzării reportajului și a fotografiei poate fi, de asemenea, importantă, în funcție de ce tip de ziar este vorba, cu tiraj național sau local, important sau puțin important.

Prin urmare, un răspuns univoc, uniform pentru toate cauzele unde se pretinde încălcarea dreptului la viață intimă nu există. În fiecare caz aparte urmează să se determine cu strictețe condițiile înaintate de Curtea europeană a drepturilor omului pentru luarea unei hotărâri corecte.”³³

Un subiect important care dorim să fie analizat este atitudinea și atribuțiile persoanelor ce posedă informații cu privire la viața privată. Este cunoscut faptul că atunci când organele judiciare investighează o infracțiune pot intra în posesia acestor informații prin efectuarea acțiunilor de constatare sau celor de urmărire penală. Totodată, aceste organe nu pot obține informațiile respective doar pe căile menționate. Or, aceste organe, pentru cercetarea obiectivă, completă și sub toate aspectele, au nevoie de informații pe care nu le dețin și, respectiv, le solicită de la alte persoane sau instituții.

Dintr-un anumit punct de vedere, ținând cont de nedivulgarea datelor privind viața privată și intimă a persoanei, care este protejată de lege, persoanele care posedă aceste informații pot să nu ofere ajutor organelor judiciare și să nu divulge aceste date, motivând că legea le in-

public persons. Nevertheless, when the images of these (public) people concern private issues, then there must be a limitation and an appreciation regarding the need to broadcast these images, especially if they are public.

Contribution to a general interest debate should also be considered with caution, as one must clearly delineate the public interest in the objective sense or the interest in capturing the mere curiosity of this public.

“The content, form and repercussions of publication relate the way in which the photo or report is published and the manner in which the person concerned is presented in the photograph or report, which also should be taken into account. The extent of circulation of the report and photograph can also be important, depending on what type of newspaper it is, with national or local circulation, major or minor.

Consequently, there is no unequivocal, uniform answer for all the cases where the violation of the right to private life is alleged. In each particular case, the conditions put forward by the European Court of Human Rights for making a correct decision must be strictly determined.”³³

An important topic that we want to analyze is the attitude and powers of the people who possess information about the private life of the person. It is known that during the investigation of a crime by judicial bodies, they can come into possession of this information by carrying out of detection actions and criminal investigation. At the same time, these bodies cannot obtain this information only through the indicated ways. Alternatively, these bodies, for objective research, complete and in all aspects, need information that they do not possess and, respectively, request it from other persons or institutions.

On the one hand, taking into account the non-disclosure of data on the private and intimate life of the person, which is protected by law, persons who possess this information may not provide assistance to judicial authorities and may not disclose this data, reasoning that

³³34 Soltan Vasile, Limita dintre dreptul la viața privată și interesul public observată prin prisma jurisprudenței CEDO. Disponibil: <https://www.juridice.ro/455745/limita-dintre-dreptul-la-viata-privata-si-interesul-public-observata-prin-prisma-jurisprudentei-cedo.html> [accesată: 31.07.2022].

³³ Soltan Vasile, The Limit Between the Right to Private Life and the Public Interest Observed Through the Lens of ECHR Jurisprudence. Available: <https://www.juridice.ro/455745/limita-dintre-dreptul-la-viata-privata-si-interesul-public-observata-prin-prisma-jurisprudentei-cedo.html> [accessed: 31.07.2022].

terzice să facă acest lucru. Mai mult decât atât, există informații profesionale, bancare, comerciale etc., divulgarea cărora poate duce nu doar la lezarea vieții private, ci și la crearea de prejudicii esențiale persoanelor.

Sub acest aspect, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că noțiunea de „viață privată” poate include activități profesionale sau comerciale (Niemietz v. Germania, 16 decembrie 1992, § 29). Astfel, datele bancare pot constitui informații ce vizează secretul profesional, iar respectarea acestuia din urmă intră în sfera de aplicare a noțiunii de „viață privată” din articolul 8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului (a se vedea Brito Ferrinho Bexiga Villa-Nova v. Portugalia, 1 decembrie 2015, §§ 42-44). Așadar, obligația furnizării la solicitare sau din oficiu a unor date și informații, inclusiv a celor care constituie secret bancar sau comercial, poate face incident articolul 28 din Constituție.³⁴

Din alt punct de vedere, există interesul public și statul este obligat să investigheze infracțiunile. Respectiv, apare întrebarea: cum trebuie de procedat în cazul dat și care sunt pârghiile legale de soluționare a litigiului? Pentru clarificarea acestor deziderate legea procesuală penală vine cu remedii efective în acest sens.

Astfel, potrivit art. 15 alin. (3) CPP, „*Persoanele de la care organul de urmărire penală cere informație despre viața privată și intimă sunt în drept să se convingă că această informație se administrează într-o cauză penală concretă. Persoana nu este în drept să refuze de a prezenta informații despre viața privată și intimă a sa sau a altor persoane sub pretextul inviolabilității vieții private, însă ea este în drept să ceară de la organul de urmărire penală explicații asupra necesității obținerii unei asemenea informații, cu includerea explicațiilor în procesul-verbal al acțiunii procesuale respective.*” În prevederile juridice este clar expus că persoanele de la care se solicită aceste informații nu sunt în drept să refuze prezentarea lor organului de urmărire penală, însă au dreptul de a primi explicații în-

the law prohibits them to do this. Furthermore, there are professional, banking, commercial information, etc., the disclosure of which can lead not only to damage to private life, but can create essential damages to people.

Under this aspect, in its jurisprudence, the European Court of Human Rights established that the notion of “private life” could include professional or commercial activities (Niemietz v. Germany, December 16, 1992, § 29). Thus, bank data can constitute information related to professional secrecy, and the observance of professional secrecy falls within the scope of the notion of “private life” in Article 8 of the European Convention on Human Rights (see Brito Ferrinho Bexiga Villa-Nova v. Portugal, December 1, 2015, §§ 42-44). Therefore, the obligation to provide upon request or ex officio some data and information, including those that constitute banking or commercial secrecy, may violate Article 28 of the Constitution.³⁴

On the other hand, there is public interest and the state is obliged to investigate crimes. Accordingly, the question arises: how to proceed in the given case and what are the legal levers for resolving the dispute? To clarify these wishes, the criminal procedural law comes with effective remedies in this regard.

Thus, according to art. 15 paragraph (3) of the CCP, “*Persons requested by the criminal investigation body to provide information about their private and intimate life have the right to convince themselves that this information is administered in a concrete criminal case. The person does not have the right to refuse to present information about his private and intimate life or that of other people under the pretext of the inviolability of private life, but he has the right to ask the criminal prosecution body for explanations on the need to obtain such information, with the inclusion of explanations in the minutes of the respective procedural action.*” In the legal provisions, it is clearly stated that the persons from whom this information is requested do not have the right to refuse their presentation to the criminal investigation body, but they

³⁴ Hotărârea nr. 25 din 29.10.2020 privind controlul constituționalității articolului 12, alineatele (7) și (8) din Legea securității statului nr. 618 din 31 octombrie 1995 (obligația autorităților de a furniza informații Consiliului Suprem de Securitate), pct. 45.

³⁴ Decision no. 25 of 29.10.2020 regarding the control of constitutionality of article 12 paragraphs (7) and (8) from the State Security Law no. 618 from October 31, 1995 (the obligation of the authorities to provide information to the Supreme Security Council), point 45.

temeiate privind necesitatea informațiilor.

Această normă impune câteva condiții pentru primirea informațiilor despre viața privată și intimă a persoanei:

- existența unei cauze penale;
- informațiile date să fie administrate anume în cauza penală respectivă;
- informațiile respective să fie necesare și utile pentru cercetarea cauzei.

Totodată, observăm că legislatorul a limitat cercul organelor judiciare care pot să solicite informațiile cu privire la viața privată și cea intimă a persoanei. Considerăm că aceste informații pot fi solicitate de mai multe organe, cum ar fi: organul de constatare, organul de urmărire penală, procuror, instanță de judecată. Din acest punct de vedere, este oportun a modifica și completa art. 15 alin. (3) CPP, prin includerea procurorului și instanței de judecată. Când privește organul de constatare, ne expunem împotriva includerii acestuia, deoarece la etapa actelor de constatare acesta abia verifică existența *bănuielii rezonabile* cu privire la comiterea unei infracțiuni. Or, condiția principală este existența unei cauze penale, adică să fie pornită urmărirea penală.

Cu toate că practica ne spune că organul de constatare intră în posesia unor astfel de informații, deoarece acesta trebuie să stabilească *bănuiala rezonabilă* și să sesizeze organul de urmărire penală. De exemplu, organul de constatare a fost sesizat despre un caz de viol. Acesta trebuie să dispună o constatare medico-legală a victimei, să o audieze, să solicite informații etc. Cu alte cuvinte, organul de constatare în mod evident obține informații despre viața privată și intimă a victimei, precum și despre persoana la care indică victima că a violat-o. Deci, considerăm că legislatorul trebuie să stabilească o limită clară în acest sens și pentru organul de constatare.

O altă garanție privind respectarea dreptului la viață privată este inserată în dispozițiile art. 15 alin. (4) CPP, care menționează că „*Probele care confirmă informația despre viața privată și intimă a persoanei, la cererea acesteia, se examinează în ședință de judecată închisă.*” Această prevedere este un instrument eficient în vederea garantării dreptului respectiv, deoarece în cazul în care examinarea probelor se va efectua în ședință publică, atunci, indiferent de

have the right to receive well-founded explanations regarding the need for the information.

This norm imposes some conditions for receiving information about the private and intimate life of the person:

- the existence of a criminal case;
- the information given to be administered specifically in the respective criminal case;
- the information necessary and useful for investigating the case.

At the same time, we note that the legislator has limited the circle of judicial bodies that can request information about the private and intimate life of the person. We believe that several bodies may request this information, such as: the ascertaining body, the criminal investigation body, prosecutor, court of law. From this point of view, it is appropriate to amend and supplement art. 15 paragraph (3) of the CCP, by including the prosecutor and the court. As for the ascertaining body, we are against its inclusion, because at the stage of ascertaining documents it barely verifies the existence of reasonable suspicion regarding the commission of a crime. On the other hand, the main condition is the existence of a criminal case, meaning the initiation of criminal investigation.

However, practice tells us that the ascertaining body comes into possession of such information, because it must establish reasonable suspicion and notify the criminal investigation body. For example, the investigating body was notified about a case of rape. It must order a medico-legal assessment of the victim; listen to her, request information, etc. In other words, the investigating body obviously obtains information about the private and intimate life of the victim, as well as about the person the victim points to as having raped her. Therefore, we believe that the legislator must establish a clear limit in this regard for the ascertaining body as well.

Another guarantee regarding respect for the right to private life is inserted in the provisions of art. 15 paragraph (4) of the CCP, which states that, “*The evidence that confirms the information about the private and intimate life of the person, at request, is examined in a closed court session.*” This provision is an effective tool in order to guarantee this right, because if the examination of the evidence will be carried out in public then, regardless of the mechanisms

mecanismele utilizate la urmărirea penală, măsurile întreprinse de stat se vor egala cu zero. De menționat că hotărârile instanțelor de judecată se vor pronunța public.

Totuși, pot exista situații în care dreptul persoanei la viață privată a fost lezat, fie din neglijența autorităților sau altor persoane, fie chiar intenționat. În acest caz, persoana poate să se adreseze instanțelor de judecată naționale pentru a-și repara prejudiciul cauzat de pe urma încălcării acestui drept. Oportunitatea respectivă este reglementată de normele procesuale penale. Astfel, potrivit art. 15 alin. (5) CPP, „Prejudiciul cauzat persoanei în cursul procesului penal prin violarea vieții private și intime a acesteia se repară în modul stabilit de legislația în vigoare.” Procedura de reparare a prejudiciului este reglementată de art. 524, 525 CPP. Repararea prejudiciului are loc în ordinea procedurii civile, iar acțiunea va fi înaintată conform prevederilor art. 6 din Legea nr. 1545-XIII din 25 februarie 1998 privind modul de reperare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești. Inițierea procedurii are loc în termen de trei ani de la lezarea dreptului privind viața privată și intimă, iar reclamantul este scutit de taxa de stat în cazul respectiv, ceea ce reprezintă iarăși o garanție pentru persoană.

Concluzii. În urma analizei efectuate cu privire la viața privată în raport cu informațiile ce sunt necesare a fi obținute de către organele judiciare și modul de obținere a acestora, se desprind următoarele grupe, și anume:

1. Informații și date cu privire la viața privată care sunt obținute fără autorizarea corespunzătoare de către judecătorul de instrucție (de exemplu: informațiile obținute în urma audierilor, constatărilor și expertizelor, ridicărilor etc.).

2. Informații și date cu privire la viața privată care sunt obținute fără acordul persoanei (de exemplu: informații și date obținute din bazele de date, cazier judiciar al persoanei, fie din orice altă acțiune procesuală efectuată fără ca persoana să cunoască despre aceasta).

3. Informații și date cu privire la viața privată care sunt obținute cu acordul persoanei (de exemplu: informații și date obținute din cercetarea la fața locului în domiciliul persoa-

used in the criminal investigation, the measures taken by the state will be equal to zero. It should be noted that court decisions will be pronounced publicly.

However, there may be situations in which the person's right to privacy has been violated, either through the negligence of the authorities or other persons, or even intentionally. In this case, the person can turn to the national courts in order to repair the damage caused by the violation of this right. That opportunity is regulated by the criminal procedural rules. Thus, according to art. 15 paragraph (5) of the CCP, “The damage caused to the person during the criminal process by violating his private and intimate life is repaired in the manner established by the legislation in force.” The damage repair procedure is regulated by art. 524, 525 of the CCP. The reparation of the damage takes place in the order of the civil procedure, and the action will be submitted according to the provisions of art. 6 of Law no. 1545-XIII of February 25, 1998 regarding the way of detecting the damage caused by the illegal actions of the criminal investigation bodies, the prosecutor's office and the courts. The initiation of the procedure takes place within three years of the violation of the right to private and intimate life, and the claimant is exempt from the state tax in the respective case, which is again a guarantee for the person.

Conclusions. Following the analysis carried out regarding the private life in relation to the information that is necessary to be obtained by the judicial bodies and the way of obtaining them, the following groups emerge, and namely:

1. Information and data regarding private life that are obtained without proper authorization by the investigating judge (for example: information obtained following the hearings, findings and expertise, collections, etc.).

2. Information and data about private life that is obtained without the consent of the individual (for example: information and data obtained from databases, the person's criminal record, or from any other procedural action carried out without the person knowing about it).

3. Information and data about private life that is obtained with the consent of the individual (for example: information and data obtained from the on-site investigation in the

nei care a dat acordul pentru efectuarea acestei acțiuni). Este de menționat faptul că acordul persoanei respective trebuie să fie dat în scris (mențiunea respectivă poate fi efectuată chiar în procesul verbal al acțiunii, care este confirmat prin semnătura persoanei).

4. Informații și date cu privire la viața privată care sunt obținute exclusiv în baza unui mandat judiciar (de exemplu: percheziții, măsuri speciale de investigații efectuate în baza autorizării de către judecătorul de instrucție, secretul corespondenței).

Totodată, este de menționat că legislatorul asigură protejarea vieții private nu doar de către organele judiciare, ci și de către alți participanți la proces, cu condiția că acestora li se cere nedivulgarea și semnarea unui angajament.

Propunem modificarea și completarea art. 15 alin. (2) CPP, astfel încât cerințele privind nedivulgarea informațiilor despre viața privată și intimă a persoanei să se refere și la procuror. Totodată, observăm că legislatorul a limitat cercul organelor judiciare care pot să solicite informații cu privire la viața privată și cea intimă a persoanei. Considerăm că aceste informații pot fi solicitate de mai multe organe, cum ar fi: organul de constatare, organul de urmărire penală, procuratură, instanța de judecată. Din acest punct de vedere, este oportun a modifica și completa art. 15 alin. (3) CPP.

residence of the person who gave consent for this action to be carried out). It should be noted that the person's consent must be given in written form (notification should be made even in the minutes of the action, which is confirmed by the person's signature).

4. Information and data regarding private life that is obtained exclusively based on a judicial warrant (for example: searches, special investigative measures carried out based on authorization by the investigating judge, secrecy of correspondence).

At the same time, it should be noted that the legislator ensures the protection of private life not only by the judicial bodies, but also by other participants in the process, if they are asked not to disclose and sign a commitment.

We propose the amendment and completion of art. 15 paragraph (2) of the CCP, so that the requirements regarding the non-disclosure of information about the private and intimate life of the person also refer to the prosecutor. At the same time, we note that the legislator has limited the circle of judicial bodies that can request information about the private and intimate life of the person. We believe that several bodies may request this information, such as: the ascertaining body, the criminal prosecution body, prosecutor, court of law. From this point of view, it is appropriate to amend and supplement art. 15 paragraph (3) of the CCP.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Constituția Republicii Moldova.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova.
3. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată de Adunarea generală a O.N.U. prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948.
4. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966. Intrat în vigoare la 23 martie 1967, cf. art.49, pentru dispozițiile cu excepția celor de la art.41; la 28 martie pentru dispozițiile de la art.41.
5. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, semnată la Roma, 4.11.1950. Disponibilă: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf [accesată: 26.07.2022].
6. Hotărârea nr. 25 din 29.10.2020 privind controlul constituționalității articolului 12, alineatele (7) și (8) din Legea securității statului nr. 618 din 31 octombrie 1995 (obligatia autorităților de a furniza informații Consiliului Suprem de Securitate).
7. Hotărârea privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 8 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 294 din 21 decembrie 2007 cu privire la partidele politice (numărul de membri necesar pentru

- înregistrarea unui partid politic).
8. Hotărârea nr. 32 din 29.11.2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 445 și 461 din Codul contravențional (nulitatea procesului-verbal cu privire la contravenție).
 9. Alina Săvoiu, Cătălin Căpățînă Basarabescu, Dreptul la viață privată, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, Nr. 1/2013. Disponibil: file:///C:/Users/user/Downloads/6_ALINA_SAVOIU.pdf [accesată: 26.07.2022].
 10. Soltan Vasile, Limita dintre dreptul la viața privată și interesul public observată prin prisma jurisprudenței CEDO. Disponibil: <https://www.juridice.ro/455745/limita-dintre-dreptul-la-viata-privata-si-interesul-public-observata-prin-prisma-jurisprudenței-cedo.html> [accesată: 31.07.2022].
 11. Ivana Roagna, Protejarea dreptului la respectarea vieții private și de familie în cadrul Convenției Europene a Drepturilor Omului. *Manualele Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, Consiliul Europei, Strasbourg, 2012*. Disponibil: <https://rm.coe.int/16806f15c5> [accesată: 27.07.2022].
 12. Poalelungi Mihai și alții, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova. Concluzii și recomandări*. Chișinău, 2017 (ISBN 978-9975-53-828-2, 576 p.).
 13. Ghid privind art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului. Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Actualizat la 31 decembrie 2018, pct. 78. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_ROM.pdf [accesată: 29.07.2022].
 14. Institutul European din România. Dreptul la protejarea propriei imagini. Disponibil: file:///C:/Users/user/Downloads/FS_Own_image_ROM.pdf [accesată: 31.07.2022].
 15. Hotărârea CtEDO, cauza B. c. Republicii Moldova, din 16.07.2013. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145937> [accesată: 31.07.2022].
 16. Hotărârea CtEDO, cauza X și Y c. Țărilor de Jos, din 25.03.1985. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57603> [accesată: 31.07.2022].
 17. Hotărârea CtEDO, cauza C.A.S. și C.S. c. României, din 20.03.2012. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123024> [accesată: 31.07.2022].
 18. Hotărârea CtEDO, cauza Dragan Petrović c. Serbiei, din 14.04.2020. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-202345> [accesată: 31.07.2022].
 19. Hotărârea CtEDO, cauza Hannover c. Germaniei (nr. 2), din 07.02.2012. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109029> [accesată: 31.07.2022].
 20. Hotărârea CtEDO, cauza Khuzhin și alții c. Rusiei, din 23.10.2008. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-1898> [accesată: 31.07.2022].
 21. Hotărârea CtEDO, cauza Khmel c. Rusiei, din 12.12.2013. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-138916> [accesată: 31.07.2022].
 22. Hotărârea CtEDO, cauza Toma v. România, din 24.02.2009. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-1649> [accesată: 31.07.2022].
 23. Hotărârea CtEDO, cauza Avram și alții v. Republica Moldova, din 05.07.2011. Disponibilă: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/AVRAM-SI-ALTII-RO.pdf> [accesată: 31.07.2022].

Despre autor:**Dinu OSTAVCIUC,**

*doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: ostavciuc@mail.ru
ORCID: 0000-0001-5317-3296*

About author:**Dinu OSTAVCIUC,**

*PhD, associate professor
rector of the Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: ostavciuc@mail.ru
ORCID: 0000-0001-5317-3296*

POSIBILE DIFICULTĂȚI GENERATE DE MODUL REGLEMENTĂRII CONDIȚIILOR DE PRELUNGIRE TACITĂ A CONTRACTULUI DE LOCAȚIUNE

Grigore ARDELEAN,
doctor în drept, conferențiar universitar

Un aspect destul de important în determinarea perioadei contractului de locațiune, în mod evident, îl constituie termenul pentru care acesta a fost încheiat. În cazul în care părțile evită să stabilească un termen, în planul perioadei maxime, legiuitorul acordă un termen de 99 de ani, iar părțile pot desface raportul contractual în baza unui preaviz. O situație aparte este cea a faptului când, la expirarea termenului contractului, părțile continuă în mod tacit să execute condițiile sale, termenul acestuia fiind prelungit automat pe o perioadă nedeterminată. Anume această situație poate crea multe dificultăți în rezoluțiunea ulterioară a contractului în lipsa unor concretizări ce urmau a fi făcute de legiuitor cu această ocazie. În context, studiul de față vine cu unele presupuse situații de neclaritate în această materie, încercând a oferi soluții clare și viabile.

Cuvinte-cheie: contract, locațiune, chirie, locatar, locatar drept de folosință, posesie, uzucapiune, drept de proprietate, prescripție achizitivă.

POSSIBLE DIFFICULTIES GENERATED BY THE METHOD OF REGULATING THE CONDITIONS OF THE TACTILE EX- TENSION OF THE RENTAL CONTRACT

Grigore ARDELEAN,
PhD, associate professor

A rather important aspect in determining the period of the rental contract, obviously, is the term for which it was concluded. If the parties avoid setting a term, in the plan of the maximum period, the legislator grants a term of 99 years, and the parties can dissolve the contractual relationship based on a notice. A special situation is that of the fact that when the term of the contract expires, the parties tacitly continue to execute its conditions, its land being automatically extended for an indefinite period. Namely, this situation can create many difficulties in the subsequent resolution of the contract in the absence of specifics that were to be made by the legislator on this occasion. In context, the present study comes up with some alleged situations of ambiguity in this matter, trying to provide clear and viable solutions.

Keywords: contract, lease, rent, lessee, lessee right of use, possession, usufructuary, property right, acquisition prescription.

Introducere. Perioada de exercitare a folosinței bunului altuia, de fiecare dată a interesat părțile contractului de locațiune, fapt pentru care legiuitorul, după cum e și firesc, admite stabilirea termenului contractului de către aceștia nemijlocit. Totuși, din anumite rațiuni, limitează durata maximă a contractului de locațiune pentru perioada de 99 de ani, fapt ce s-ar fi cerut și asupra termenului minim, bunăoară așa cum se procedează în cazul contractului de arendă (art. 8 alin.1 din Legea nr. 198/2003 cu privire la arenda în agricultură)¹.

Însă nu aceasta e problema de bază asupra căreia urmează să ne referim, ci mai mult cea a faptului că legiuitorul nu admite exprimarea voinței părților asupra condițiilor în care va

¹ Termenul arendei bunurilor agricole se stabilește de către părțile contractante, dar nu va fi mai mic de un an și mai mare de 30 de ani.

Introduction. The period of exercise of the use of another's property, every time interested the parties of the rental contract, a fact for which the legislator, as is natural, admits the establishment of the term of the contract by them directly. However, for certain reasons, it limits the maximum duration of the rental contract for the period of 99 years, a fact that would have been required for the minimum term, perhaps as is done in the case of the lease contract (art. 8 paragraph 1 of Law no. 198/2003 regarding lease in agriculture)¹.

However, this is not the basic problem that we are going to refer to, but rather the fact that the legislator does not allow the expression of the will of the parties on the condi-

¹ The term of the lease of agricultural goods is established by the contracting parties, but it will not be less than one year and more than 30 years.

avea loc prelungirea termenului contractului de locațiune, atunci când părțile în mod tacit vor consimți acest fapt. Or, potrivit art. 1280 alin. 1 al Codului civil, *dacă raporturile contractuale continuă în mod tacit după expirarea termenului locațiunii, acesta se consideră prelungit pe un termen nedeterminat*. În același context, legislația României, spre exemplu, oferă o soluție similară celei moldave, cazurilor de prelungire tacită a contractului de locațiune (tacita relocațiune), însă aceasta se aplică doar atunci când legea sau convenția dintre părți nu prevede altfel².

Începem cu această observație, sugerând că prelungirea contractului de locațiune prin voința tacită a părților, pe o durată nedeterminată, este o chestiune nu prea reușită în reglementare, deoarece poate să contravină altor interese ce apar din fenomenul posedării îndelungate a bunului altuia (prescripția achizitivă).

Scopul articolului tocmai se naște din năzuința informării legiuitorului moldav, dar și a specialiștilor în domeniul dreptului, că stabilirea regulii potrivit căreia contractul de locațiune se prelungește pe o perioadă nedeterminată în cazul continuării raporturilor contractuale în mod tacit, poate afecta alte interese, mai ales în materia dobândirii dreptului de proprietate prin uzucapiune.

Astfel, cercetarea ce se va realiza în prezentul articol urmărește scopul formulării unui cadru doctrinar cu titlu de argumentare și recomandare pentru legiuitor în vederea stabilirii unui termen fix pentru perioada în care se prelungește contractul de locațiune pe cale tacită, dar și a concretizării operațiunii juridice în baza căreia are loc continuarea raporturilor de locațiune.

Metodele și materiale aplicate în cadrul cercetării științifice se impun prin importanța și utilitatea lor teoretică recunoscută de veacuri, dintre acestea fiind utilizate cu preponderență: metoda analizei, metoda istorică, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda comparativă (în vederea comparării legislației Republicii Moldova cu cea a statelor vecine pe segmentul reglementării duratei contractului de locațiune), precum și metoda empirică.

Rezultate obținute și discuții. În redacția actuală a art. 1280 alin. 1 din Codul civil modernizat, *dacă raporturile contractuale continuă în mod tacit după expirarea termenului locațiunii,*

tions under which the extension of the rental contract will take place, when the parties will tacitly consent to this fact. However, according to art. 1280 para. 1 of the Civil Code, if the contractual relations continue tacitly after the expiration of the rental term, it is considered extended for an indefinite period. In the same context, Romanian legislation, for example, offers a similar solution to the Moldovan one, in cases of tacit extension of the rental contract (tacit relocation), but this only applies when the law or the agreement between the parties does not provide otherwise².

In fact, we start with this observation, implying that the extension of the rental contract by the tacit will of the parties, for an indefinite period, is not a very successful issue in the regulation, because it may contradict other interests that arise from the phenomenon of long possession of another's property (acquisitive prescription).

The purpose of the article is precisely born from the desire to inform the Moldovan legislator, but also the specialists in the field of law, that the establishment of the rule according to which the rental contract is extended for an indefinite period in the case of the continuation of contractual relations tacitly, may affect other interests, especially in the matter acquiring the right of ownership through usufruct.

Thus, the research that will be carried out in this article aims to formulate a doctrinal framework as an argument and recommendation for the legislator in order to establish a fixed term for the period in which the rental contract is tacitly extended, but also to concretize the legal operation in the basis on which the lease relationships continue.

The methods and materials applied in scientific research are imposed by their importance and theoretical usefulness recognized by the ages, of which the following are used with a preponderance: the analysis method, the historical method, the synthesis method, the deduction method, the systemic method, the comparative method (in order to compare the legislation of the Republic Moldova with that of the neighboring States on the segment of the regulation of the duration of the rental contract), as well as the empirical method.

Results obtained and discussion. In the

² Noua locațiune va fi însă pe durată nedeterminată, dacă prin lege sau convenția părților nu se prevede altfel (art. 1810 din Codul civil al României).

² However, the new location will be for an indefinite period, unless the law or the agreement of the parties provides otherwise (art. 1810 of the Civil Code of Romania).

acesta se consideră prelungit pe un termen nedeterminat.

La prima vedere, construcția normei citate ar părea destul de clară și ușor aplicabilă în reglementarea raporturilor de locațiune, însă după o examinare mai atentă, constatăm că stilul formulării acesteia ar crea cel puțin două mari dificultăți:

În primul caz, continuarea tacită a raporturilor contractuale de locațiune poate fi defectuoasă pentru aplicarea condiției de încetare ulterioară a contractului;

În cel de-al doilea rând, faptul posedării bunului închiriat după prelungirea sa tacită pe perioada unui termen specific uzucapiunii va crea impedimente la dobândirea dreptului de proprietate, atâta timp cât posesia se va considera exercitată sub nume de locatar și nu sub nume de proprietar, ceea ce se întâmplă în mod faptic.

Astfel, până a trece la problema neconcordanței între norma ce reglementează condiția de prelungire a contractului de locațiune cu instituția uzucapiunii, ne interesează care va fi temeiul încetării acestuia în cazul în care după prelungirea sa tacită, locatorul va dori acest fapt, pentru că respectivul raport nu poate dura la infinit (însăși legea civilă instituie un termen maxim de 99 de ani). Or, dacă consultăm temeiurile încetării contractului de locațiune prevăzute la art. 1279 al Codului civil nu prea vedem cum ar putea locatorul să ceară încetarea contractului. Doar în baza normei arătate, contractul de locațiune poate înceta numai în cazul *expirării termenului*; în cazul pieririi bunului închiriat; în cazuri prevăzute de lege sau de contract.

S-ar considera că în acest caz putem recurge la regula consfințită juridic prin art. 1281 alin. 1 a CC, potrivit căreia, în cazul locațiunii fără termen, oricare dintre părți are dreptul la rezoluțiunea locațiunii cu un preaviz de 3 luni pentru imobile și o lună pentru bunurile mobile. Însă haideti să vedem cum va acoperi juridic acest lucru situația prelungirii tacite a contractului pe o perioadă nedeterminată care, de fapt, este o prelungire a unui contract inițial încheiat pe perioadă determinată, iar norma se referă la locațiunea fără termen (contract de locațiune ce nu prevede sub nicio formă o durată concretă de executare). Or, reieșind din sensul art. 1281 alin. 1 CC, odată cu subînțelegerea acordul tacit al părților, nu se încheie un nou contract (fără termen), ci se prelungeste contractul

current wording of art. 1280 para. 1 of the modernized Civil Code, if the contractual relations continue tacitly after the expiration of the rental period, it is considered extended for an indefinite period.

At first glance, the construction of the cited norm would seem quite clear and easily applicable in the regulation of rental relations, but after a closer examination, we find that the style of its formulation would create at least two major difficulties:

In the first case, the tacit continuation of the rental contractual relations may be defective for the application of the condition of subsequent termination of the contract;

Secondly, the fact of the possession of the leased property after its tacit extension during a period specific to the usufruct will create impediments to the acquisition of the right of ownership, as long as the possession is considered to be exercised under the name of the lessee and not under the name of the owner, which actually happens.

Thus, until we move on to the issue of the inconsistency between the rule governing the extension of the lease agreement with the institution of usufructuary, we are interested in what will be the basis for its termination in the event that after the extension there is silence, the lessor will want this fact, because that report it cannot last indefinitely (the civil law itself establishes a maximum term of 99 years). However, if we consult the grounds for terminating the rental contract provided for in art. 1279 of the Civil Code, we don't really see how the lessor could request termination of the contract. Only based on the rule shown, the rental contract can only be terminated in the event of the expiration of the term; in the event of the destruction of the leased property; as well as in cases provided by law or contract.

Yes, it would be considered that in this case we can resort to the rule established legally by art. 1281 para. 1 of the CC, according to which, in the case of an open-ended lease, either party has the right to terminate the lease with 3 months' notice for immovable property and one month for movable property. But, let's see how this will legally cover the situation of the tacit extension of the contract for an indefinite period which, in fact, is an extension of an initial contract concluded for a fixed period, and the norm refers to the lease without a term (lease contract that does not does not provide

inițial, care avea un termen (contract pe durată determinată). Deci, în cazul prelungirii tacite suntem în prezența unui contract cu termen (ce e drept, unul prelungit) și nu a unui contract fără termen, față de care nu putem aplica regula de la art. 1281, pentru că ea se referă la contractele fără termen. Or, cum se va aplica atunci norma menționată față de contractul de locațiune prelungit din și în condițiile celui cu termen? Considerăm că această carență în reglementare poate crea mari probleme de interpretare a ei în sens aplicativ.

Mai mult, dacă e să intrăm în adâncurile esenței, atunci constatăm că niciun contract de locațiune nu poate fi fără termen, deoarece locațiunea de lege (art.1257 CC) este cu termen (maxim 99 de ani). În aceste condiții se mai cerea ca legiuitorul să precizeze la art. 1253 al Codului civil că în cazul în care părțile au stabilit un termen al locațiunii mai mare de 99 de ani, raportul contractual va înceta la împlinirea termenului maxim stabilit de lege. Bunăoară, așa se procedează în legislația civilă a Federației Ruse, în care, potrivit art. 610 alin. 3, fraza a doua din CFR stipulează: dacă termenul contractului de arendă nu este prevăzut sau este prevăzut pe un termen mai mare stabilit de lege, la împlinirea acestui termen contractul va înceta să producă efecte juridice [5].

Revenind la problema efectului pe care îl produce continuarea raporturilor contractuale după expirarea termenului contractului de locațiune, atragem atenția asupra faptului de a nu se confunda prelungirea contractului cu relocațiunea, deoarece efectele acestor două procedee juridice sunt diferite. În cazul prelungirii locațiunii, aceasta trebuie să continue în condițiile contractului de bază; aici s-ar și presupune respectarea condiției de termen (adică pe un același termen stabilit inițial), iar în cazul relocațiunii are loc încheierea unui nou contract în alte condiții.

Faptul că aceste două procedee sunt confundate și se pune între ele semnul egalității, se identifică și în doctrina autohtonă [6, p. 50]. Aceasta se desprinde din expresia autorului care menționează în același context că: în cazul în care locatarul folosește în continuare și fără întrerupere lucrul închiriat și achită chiria, iar locatorul nu este împotriva, contractul de locațiune se consideră **prelungit sau așa-zis înnoit prin tacita relocațiune**, chiar dacă părțile n-au consemnat această prelungire în mod expres.

in any form a concrete duration of execution). Or, emerging from the meaning of art. 1281 para. 1 CC, with the implied tacit agreement of the parties, a new contract is not concluded (no term), but the initial contract, which had a term (fixed-term contract), is extended. So, in the case of tacit extension, we are in the presence of a contract with a term (which is an extended right) and not a contract without a term, against which we cannot apply the rule from art. 1281 because it refers to open-ended contracts. Or, how will the mentioned norm then be applied to the rental contract extended from and under the terms of the fixed-term one? We believe that this deficiency in the regulation can create great problems in its interpretation in an applicative sense. Moreover, if we go into the depths of the essence, then we find that no lease contract can be without a term, because the lease by law (art. 1257 CC) is with a term (maximum 99 years). Under these conditions, it was also required that the legislator specify in art. 1253 of the Civil Code that if the parties have established a lease term of more than 99 years, the contractual relationship will terminate upon the completion of the maximum term established by law. Well, this is how it is done in the civil legislation of the Russian Federation, where according to art. 610 para. 3 second sentence of the CFR, if the term of the lease contract is not provided or is provided for a longer term established by law, upon completion of this term the contract will cease to produce legal effects [5].

Returning to the issue of the effect of the continuation of the contractual relations after the expiration of the rental contract, we draw attention to the fact that the extension of the contract should not be confused with relocation, because the effects of these two legal procedures are different. In the case of extending the lease, it must continue under the terms of the basic contract, here it would be assumed that the term condition is respected (ie for the same term originally established), and in the case of relocation, a new contract is concluded under different conditions.

The fact that these two procedures are confused and put the sign of equality between them is also identified in the local doctrine [6, p. 50]. This is derived from the expression of the author who mentions in the same context that: if the lessee continues to use the rented thing without interruption and pays the rent,

În Codul civil al României găsim reglementări despre procedeele relocalizării (și nu al prelungirii locațiunii, așa cum prevede Codul nostru civil), iar aici trebuie să fim foarte atenți, deoarece legiuitorul român punctează corect la art. 1810 alin. 1 CCR că: *Dacă, după împlinirea termenului, locatarul continuă să dețină bunul și să își îndeplinească obligațiile fără vreo împotrivire din partea locatorului, se consideră încheiată o nouă locațiune, în condițiile celei vechi, inclusiv în privința garanțiilor*, iar la alin. 2 spune clar că: **Noua locațiune va fi însă pe durată nedeterminată**, și aici, concretizează ceea ce spuneam și noi mai sus, ... **dacă prin lege sau convenția părților nu se prevede altfel**, lăsând și la discreția părților condiția încheierii unui nou contract fără termen, atunci când evită ambele să ceară încetarea contractului inițial încheiat.

Chiar și după toate acestea, s-ar cere să mai precizăm că tacita relocalizare trebuie să întrunească anumite condiții. Una din ele ar fi ca după expirarea termenului contractului, bunul să nu fie predat locatorului, iar locatarul să continue exercitarea folosinței și posesiei acestuia, nefiind suficient ceea ce impune legiuitorul în materia prelungirii tacite a contractului – continuarea raporturilor contractuale, cerându-se aici a fi exercitate acte materiale efective de stăpânire a bunului închiriat, după menirea și în scopul real ce a determinat locatarul la încheierea contractului.

De asemenea, mai urmează a se preciza că relocalizarea poate opera doar în cazul contractelor de locațiune încheiate inițial și valabile, pentru că în cazul constatării temeiurilor de nulitate sau ineficiență a actului prin care s-a constituit raportul de locațiune, acesta va fi desființat anume în acest temei, fără a putea continua pe o perioadă nedeterminată și fără a se lua în calcul expirarea termenului de prescripție în declararea nulității. Cu alte cuvinte, dacă titlul proprietarului locator este anulat ori rezolvat, fostul proprietar este în drept să rezilieze contractul de locațiune în cazul în care nu dorește să continue relațiile de locațiune [6, p. 50].

Așadar, urmare a celor constatate, am propune legiuitorului moldav reformularea normei de la art. 1280 alin. 1 CC după următoarea variantă, începând de la titlul ei „**Relocațiunea**” cu următorul conținut: „(1) *Dacă raporturile contractuale continuă în mod tacit după expirarea termenului locațiunii, se*

and the lessor does not object, the rental contract is considered extended, or so-called, renewed by tacit relocation, even if the parties did not expressly record this extension.

Yes, in the Civil Code of Romania we find regulations about the procedure of relocation (and not the extension of the lease as provided by our civil code), and here we must be very careful, because the correct Romanian legislator points to art. 1810 para. 1 CCR that: If, after the expiration of the term, the lessee continues to own the asset and fulfill his obligations without any opposition from the lessor, a new lease is considered concluded, under the conditions of the old one, including in terms of guarantees, and in para. 2 clearly says that: The new location will be for an indefinite period, and here, it concretizes what we were saying above, ... unless the law or the agreement of the parties stipulates otherwise, leaving the condition of concluding a new contract to the discretion of the parties open-ended contract when it avoids both to request the termination of the originally concluded contract.

Even after all this, we were asked to specify that the tacit relocation must meet certain conditions. One of them would be that after the expiration of the contract, the asset should not be handed over to the lessor, and the lessee should continue to exercise its use and possession, it being sufficient what the legislator imposes in the matter of the tacit extension of the contract - the continuation of contractual relations, requiring here to actual material acts of ownership of the leased property be exercised according to the purpose and for the real purpose that determined the lessee at the conclusion of the contract.

Also, it should be specified that the relocation can only operate in the case of initially valid rental contracts, because in the event of finding grounds for nullity or ineffectiveness of the act by which the rental relationship was established, it will be abolished specifically on this basis without being able to continue for an indefinite period and without taking into account the expiration of the limitation period in the declaration of nullity. In other words, if the lessor owner's title is canceled or resolved, the former owner has the right to terminate the lease agreement if he does not want to continue the lease relationship [6, p. 50].

Therefore, following the findings, we would propose to the Moldovan legislator the reformulation of the rule from art. 1280 para. 1 CC

*consideră încheiată o nouă locațiune în condițiile celei anterioare, **inclusiv în privința termenului**, dacă părțile nu au prevăzut altfel.*

După cum se observă, am subliniat expresia ce se preocupă de durata noului contract de locațiune (termenului relocațiunii), insistând a scoate în evidență cea de-a doua problemă arătată la începutul lucrării, anume că continuarea folosirii și posedării obiectului locațiunii pe o perioadă mare după încetarea raportului inițial ar crea multe nedreptăți în materia posibilităților garantate de lege posesorului îndelungat prin instituția uzucapiunii.

Pentru a explica problema inechității vom descrie o situație a respectivului locatar, raportată prin comparație la posesorul sub nume de proprietar ce posedă pentru uzucapiune.

Așadar, în cazul în care contractul de locațiune a unui imobil este încheiat pe un termen de 2 ani, iar la expirarea acestuia locatarul mai folosește și posedă acel imobil încă 10, 12 sau 15 ani, acesta nu va putea dobândi un drept de proprietate asupra bunului prin uzucapiune.

De cealaltă parte, dacă o persoană intră în posesia și folosința unui apartament al cărui proprietar a decedat, pe care o va exercita, de asemenea, 10, 12, 15 ani, atunci el va dobândi dreptul de proprietate prin uzucapiune. Oare nu identificăm aici o inechitate? Credem că da. Deși în ambele cazuri exemplificate persoanele exercită o posesie îndelungată, în primul caz nu va dobândi dreptul de proprietate, iar în cel de-al doilea caz va dobândi. Or, acest lucru este posibil în temeiul art. 526 al CC, *dreptul de proprietate asupra unui bun imobil sau mobil poate fi înregistrat în registrul bunurilor imobile sau într-un alt registru de publicitate cu caracter constitutiv*, în sensul art. 420, în temeiul hotărârii judecătorești prin care se **constată uzucapiunea, în folosul posesorului sub nume de proprietar care l-a posedat timp de 10 ani**, în una din următoarele situații:

- proprietarul înregistrat în registrul de publicitate a *decedat* ori, după caz, și-a încetat existența juridică (cazul persoanei juridice);
- în registrul de publicitate a fost înregistrată declarația de renunțare la proprietate;
- bunul imobil este un teren, cu sau fără construcții, care nu a fost supus înregistrării primare în registrul bunurilor imobile.

Deci, în cazul în care locatarul va continua să posedă bunul închiriat o perioadă îndelungată de timp după expirarea termenului

according to the following version, starting from its title “Relocation” with the following content: “(1) If the contractual relations continue tacitly after the expiration of the lease term, a new lease is considered concluded under the conditions of the previous one, including regarding the term, unless the parties have provided otherwise.

As can be seen, I emphasized the phrase that deals with the duration of the new rental contract (relocation term), insisting on highlighting the second problem shown at the beginning of the paper, namely that the continued use and possession of the rental object on a long period after the termination of the initial relationship, would create many injustices in terms of the possibilities guaranteed by law to the long-term possessor through the institution of usufruct.

To explain the issue of inequity, we will describe a situation of the respective lessee compared to the possessor under the name of owner who possesses for usufruct.

So, if the lease contract for a building is concluded for a period of 2 years, and upon its expiration the lessee uses and owns that building for another 10, 12 or 15 years, he will not be able to acquire a right of ownership over the property by usufruct.

On the other hand, if a person comes into possession and use of an apartment whose owner has died, which he will also exercise for 10, 12, 15 years, he will acquire the right of ownership by usufruct. Do we not identify an inequity here? We think so. Although in both exemplified cases the persons exercise a long possession, in the first case they will not acquire the right of ownership, and in the second case they will. However, this is possible under art. 526 of the CC, the right of ownership over an immovable or movable asset can be registered in the immovable assets register or in another constitutive advertising register, in the sense of art. 420, based on the court decision establishing the usufruct, in favor of the possessor under the name of owner who possessed it for 10 years, in one of the following situations:

- a) the owner registered in the advertising register has died or, as the case may be, has ceased to exist legally (in the case of a legal entity)
- b) the declaration of relinquishment of ownership was registered in the advertising register
- c) the immovable asset is a plot of land,

contractului de locațiune, el nu va dobândi dreptul de proprietate asupra bunului, atâta timp cât l-a posedat sub nume de locatar și nu de proprietar, în timp ce între posesia exercitată de primul (posesorul din primul exemplu dat mai sus) și cea exercitată de al doilea nu există nicio diferență. Or, ambii exercită, *de facto*, o posesiune utilă, necesară uzucapiunii, așa cum o cere art. 532 din Codul civil. Potrivit normei, cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege, nu poate produce efecte juridice decât posesiunea utilă. Nu este utilă posesiunea discontinuă, tulburată, clandestină sau precară [7, p. 149].

După noi, pentru a elimina această inechitate socială, ar fi suficient să excludem condiția prelungirii sau, cum spuneam, încheierii unui nou contract de locațiune pe o perioadă nedeterminată, prin a dispune că la expirarea contractului de locațiune, prin voința tacită a părților s-ar putea încheia un nou contract pe o durată similară primului. Adică, dacă contractul inițial prevede termenul de 2 ani, relocațiunea să se producă pe o perioadă de 2 ani, fapt ce ar da răgaz locatorului să conștientizeze că în cazul dezinteresării de bunul său, există riscul pierderii dreptului de proprietate ca efect al dobândirii lui de către locatar prin efectul uzucapiunii.

O soluție alternativă ar fi cea a prelungirii în mod tacit a contractului de locațiune pentru o perioadă de un an de zile. Bunăoară, actualmente așa se procedează în cazul contractului de arendă (varietate a locațiunii). Or, potrivit art. 9 alin. 4 din Legea nr. 198/2003 [4] (Prelungirea contractului de arendă), în cazul când termenul arendei expiră, iar arendatorul nu cere să i se predea bunurile arendate și arendașul continuă exploatarea acestora, contractul de arendă se consideră prelungit pentru un an agricol. Mai mult, în temeiul alin. 5, în cazul în care arendatorul nu dorește să prelungească contractul de arendă, el va informa arendașul despre aceasta cu 6 luni înainte de expirarea termenului arendei.

O altă problemă ce s-ar admite din cauza prelungirii tacite a contractului de locațiune ar fi cea a faptului că continuarea nelimitată a raporturilor de locațiune poate afecta interesul noului proprietar, atunci când bunul a fost înstrăinat de către locatar. Or, această operațiune juridică este prevăzută de art. 1276 alin. 1 din Codul civil, potrivit căreia: *dacă bunul închiriat este înstrăinat de locatar unui terț, acesta din*

with or without constructions, which was not subject to primary registration in the immovable assets register.

So, if the lessee continues to possess the leased asset for a long period of time after the lease term expires, he will not acquire ownership of the asset, as long as he possessed it as lessee and not as owner, in while between the possession exercised by the first (the possessor in the first example given above) and that exercised by the second there is no difference. However, both exercise, *de facto*, a useful possession, necessary for usufruct as required by art. 532 of the Civil Code. According to the rule, except for the cases expressly provided by law, only useful possession can produce legal effects. Discontinuous, disturbed, clandestine or precarious possession is not useful [7, p. 149].

According to us, in order to eliminate this social inequity, it would be enough to exclude the condition of extending or, as we said, concluding a new rental contract for an indefinite period, by ordering that upon the expiration of the rental contract, by the tacit will of the parties to could conclude a new contract for a similar duration to the first one. That is, if the initial contract provides for a 2-year term, the relocation should take place over a 2-year period, which would give the lessor a break to realize that in case of disinterest in his property, there is a risk of losing the right of ownership as a result of his acquisition of to the lessee through the effect of usufruct.

An alternative solution would be to tacitly extend the lease for a period of one year. Well, this is how it is currently done in the case of the lease contract (variety of the lease). However, according to art. 9 para. 4 of Law no. 198/2003 [4] (Extension of the lease contract), in the event that the lease term expires and the lessor does not ask to hand over the leased goods and the lessee continues their exploitation, the lease contract is considered extended for one agricultural year. Moreover, pursuant to para. 5, if the lessor does not want to extend the lease, he will inform the lessee about it 6 months before the lease term expires.

Another problem that would be admitted due to the tacit extension of the lease would be that the indefinite continuation of the lease may affect the interest of the new owner, when the asset has been alienated by the lessor. However, this legal operation is provided by art. 1276

urmă se subrogă de drept locatorului în drepturile și obligațiile care decurg din locațiune, dacă locațiunea este opozabilă terțului.

Deci, o situație este cea în care însăși locatorul admite continuarea raporturilor contractuale și alta ar fi atunci când un nou proprietar/locator va admite tacit prelungirea contractului. Cu alte cuvinte, cum e și firesc, la încheierea oricărui contract contează mult cunoașterea contragentului (cel cu care închei contractul), mai ales a contractului de locațiune, unde locatorul, spre exemplu, nu va putea recupera bunul său de la o persoană ce l-a dobândit cu bună credință și titlul oneros de la locatar³. Mai mult, având în vedere că majoritatea contractelor de locațiune nu se încheie în formă scrisă, în caz de litigiu, noul proprietar nu va putea proba înțelegerea pe care a avut-o locatarul cu fostul proprietar. Prin urmare, în cazul în care prelungirea tacită se va face pe un termen de un an, șansele noului proprietar de a revoca raportul contractual sunt mai mari.

De asemenea, problematica legată de acest fenomen juridic ar fi mult mai largă, fapt ce ar genera mai multe probleme cu multe necunoscute. Bunăoară, care ar fi acțiunile concrete ale părților contractului care indică asupra prelungirii tacite a contractului? Poate fi considerat prelungit tacit contractul atunci când părțile nu au întreprins măsuri ce ar indica voința lor de încetare a raportului și care sunt acțiunile ce ar proba faptul exprimării acesteia? Poate fi obligat locatarul să continue la infinit folosința bunului dacă a omis din întâmplare termenul expirării contractului sau a fost în imposibilitatea de a restitui bunul? Nu cumva va fi calificată întârzierea restituirii bunului drept o acceptare tacită a continuării raporturilor contractuale? Ce se întâmplă cu raporturile de sublocațiune atunci când contractul de locațiune se prelungește tacit pe o perioadă nedeterminată? etc., etc.

În concluzie, considerăm că formula actuală de reglementare a condițiilor prelun-

³ Potrivit art. 527 al Codului Civil, dobânditorul de bunăcredință dobândește dreptul de proprietate asupra bunului mobil prin intrare în posesie și în cazul în care cel care a dispus de bun nu era proprietarul lui, nu avea împuterniciri de a dispune de bun sau actul juridic de dispoziție era ineficient pe alt temei. În contextul reglementărilor date încercăm a arăta că atunci când locatarul înstrăinează bunul în perioada expirării termenului locațiunii, locatorul din această cauză nu are posibilitatea de a reintra în posesia bunului său.

para. 1 of the Civil Code, according to which: if the leased property is alienated by the lessor to a third party, the latter shall by right be subrogated to the lessor in the rights and obligations arising from the lease, if the lease is opposable to the third party.

So, one situation is where the lessee herself admits the continuation of the contractual relations and another would be when a new owner/lessor will tacitly admit the extension of the contract³. In other words, as is natural, when concluding any contract it is very important to know the counterparty (the one with whom you conclude the contract), especially the rental contract, where the lessor, for example, will not be able to recover his asset from a person who acquired it in good faith and onerous title from the lessee. Moreover, given that most rental contracts are not concluded in written form, in the event of a dispute, the new owner will not be able to prove the understanding that the tenant had with the previous owner. Therefore, if the tacit extension will be for a period of one year, the chances of the new owner to revoke the contractual relationship are higher.

Also, the issue related to this legal phenomenon would be much wider, which would generate more problems with many unknowns. Well, what would be the concrete actions of the parties to the contract that indicate the tacit extension of the contract? Can the contract be considered tacitly extended when the parties have not taken measures that would indicate their will to terminate the relationship and what are the actions that would prove the fact of its expression? Can the lessee be forced to continue using the property indefinitely if he accidentally missed the contract expiration date or was unable to return the property? Won't the delay in returning the asset be qualified as a tacit acceptance of the continuation of the contractual relationship? What happens to subletting relationships when the lease is tacitly extended indefinitely? etc., etc.

³ According to art. 527 of the Civil Code, the acquirer in good faith acquires the right of ownership of the movable asset by entering into possession and in the event that the person who disposed of the asset was not its owner, did not have powers to dispose of the asset or the legal act of disposition it was ineffective on another basis. In the context of the given regulations, we try to show that when the lessee alienates the property during the expiration of the lease term, and the lessor for this reason was not able to regain possession of his property.

girii tacite a contractului de locațiune prezintă anumite riscuri, făcând posibilă interpretarea diferită a respectivei condiții și care, de altfel, produce efecte diferite în comparație cu tacita relocațiune. Pe cale de consecință, poate să pună locatorul în situația de a nu putea solicita încetarea raporturilor contractuale după prelungirea lor în mod tacit, decât după expirarea termenului maxim stabilit de lege – de 99 de ani. Mai mult, posedarea îndelungată a bunului după expirarea termenului contractului de locațiune face imposibilă dobândirea dreptului de proprietate prin uzucapiune, chiar în condițiile actuale a instituției uzucapiunii extratabulare.

În scopul evitării respectivelor riscuri, neclarități și nedreptăți, considerăm că este necesar ca legiuitorul să recurgă la revizuirea textului normei de la art. 1280 a Codului civil, prin a alege din mai multe opțiuni: ori să înlocuiască chestiunea prelungirii tacite a contractului de locațiune cu relocațiunea, ori să stabilească un termen fix pentru contractul de locațiune prelungit în mod tacit, așa cum e reglementat în cazul prelungirii contractului de arendă.

In conclusion, we believe that the current formula for regulating the conditions of the tacit extension of the rental contract presents certain risks, making possible the different interpretation of that condition and which, moreover, produces different effects compared to the tacit relocation. As a consequence, it can put the lessor in the situation of not being able to request the termination of contractual relations after their tacit extension, only after the expiration of the maximum term established by law - 99 years. Moreover, the long possession of the asset after the expiration of the lease contract makes it impossible to acquire the right of ownership through usufruct, even under the current conditions of the institution of extra-tabular usufruct.

In order to avoid the respective risks, ambiguities and injustices, we consider that the legislator should resort to revising the text of the rule from art. 1280 of the Civil Code, by choosing from several options: either to replace the issue of the tacit extension of the lease contract with relocation, or to establish a fixed term for the tacitly extended lease contract, as it regulates in the case of the extension of the lease contract.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.1994, nr. 1.
2. Codul Civil al Republicii al Moldova, adoptat prin Legea nr.1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86.
3. Codul civil al României, aprobat prin Legea 71/2011, republicată. În: Monitorul oficial al României, 15.07.2011, nr. 505, art. 916 alin. 1.
4. Legea nr. 198 din 15-05-2003 cu privire la arenda în agricultură. Monitorul Oficial Nr. 163-166 din 01-08-2003.
5. Гражданский кодекс Российской Федерации, часть 2 <http://www.consultant.ru/document/cons>.
6. Guigov Al. Unele aspecte privind încetarea contractului de locațiune. Revista națională de drept nr. 10. Chișinău, 2012.
7. Ardelean G. Drept civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor. Ed. Cartea militată, Chișinău, 2020.

Despre autor:
Grigore ARDELEAN,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Drept privat”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru
ORCID:0000-0002-5203-358X

About author:
Grigore ARDELEAN,
PhD, associate professor,
„Private Law” “Private Law” Chair
of the Academy „Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru
ORCID: 0000-0002-5203-358X

**GARANȚII PROCEDURALE
DE PROTECȚIE A DATELOR
CU CARACTER PERSONAL ÎN CADRUL
PROCEDEELOR PROBATORII DIN
REPUBLICA MOLDOVA ȘI ROMÂNIA
PRIVIND PROTEJAREA DE IMIXTIUNI
ÎN VIAȚA PRIVATĂ**

Ion COVALCIUC,
doctor în drept

Daniel CRISTEA,
doctorand

**PROCEDURAL GUARANTEES FOR
THE PROTECTION OF PERSONAL
DATA IN THE FRAMEWORK OF
EVIDENCE PROCEEDINGS IN THE
REPUBLIC OF MOLDOVA AND ROMA-
NIA REGARDING THE PROTECTION OF
INTERFERENCES IN PRIVATE LIFE**

Ion COVALCIUC,
PhD

Daniel CRISTEA,
PhD student

Deși practic toată activitatea procesual-penală presupune într-o măsură mai mare ori mai mică prelucrarea datelor cu caracter personal, nici cadrul normativ procesual penal din Republica Moldova și nici cel din România nu reglementează în mod expres protecția datelor cu caracter personal ale persoanelor antrenate în procesul penal. Existența unor mecanisme ce ar fi puse în aplicare odată cu pornirea procesului penal, alături de măsurile tehnice și organizatorice adecvate ar permite nu doar implementarea principiilor de protecție a datelor cu caracter personal, ci și evitarea consecințelor încălcării acestora. Identificarea și aplicarea în cadrul procedeele probatorii a unor instrumente destinate protecției datelor cu caracter personal, precum și garanțiile procesuale corespunzătoare ar asigura evitarea consecințelor nefaste legate de încălcările ce pot apărea în cadrul instrumentării cauzelor penale, la fel și a consecințelor de altă natură, inclusiv legate de echitatea procesului penal. Fără pretenția de a soluționa întregul spectru de probleme legate de protecția datelor cu caracter personal în procesul penal, prezentul demers urmărește identificarea și implementarea unor garanții procedurale de protecție a datelor cu caracter personal în cadrul procedeele probatorii.

Cuvinte-cheie: proces penal, procedeu probator, date cu caracter personal, cerințe esențiale de protecție, garanții procedurale.

Although practically all criminal procedural activity involves to a greater or lesser extent the processing of personal data, neither the criminal procedural normative framework in the Republic of Moldova nor that in Romania expressly regulates the protection of personal data of persons trained in the criminal process. The existence of some mechanisms that would be implemented once the criminal process starts, together with the appropriate technical and organizational measures, would allow not only the implementation of the principles of personal data protection, but also the avoidance of the consequences of their violation. The identification and application within the evidentiary procedures of some tools intended for the protection of personal data, as well as the corresponding procedural guarantees would ensure the avoidance of harmful consequences related to the violations that may occur in the framework of criminal cases, as well as other consequences, including related of the fairness of the criminal process. Without claiming to solve the entire spectrum of problems related to the protection of personal data in the criminal process, this approach aims to identify and implement some procedural guarantees for the protection of personal data in evidentiary proceedings.

Key-words: criminal process, evidentiary procedure, personal data, essential protection requirements, procedural guarantees.

Introducere. În conformitate cu prevederile art. 252 CPP RM¹, urmărirea penală are ca obiect colectarea probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, la identificarea făp-

¹ Aici și în continuare Codul de procedură penală al Republicii Moldova în vigoare.

Introduction. In accordance with Art. 252 CPP RM¹, the purpose of the criminal investigation is to collect the necessary evidence regarding the existence of the crime, to identify the

¹ Here and below the Criminal Procedure Code of the Republic of Moldova in force.

tuitoare, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se transmită cauza penală în judecată în condițiile legii și pentru a se stabili răspunderea acestuia. În mod analogic, obiectul urmăririi penale este reglementat și conform art. 285 CPP Rom². Astfel, este evident că pe de o parte urmărirea penală are ca obiect colectarea de probe, iar pe de altă parte că probele administrate în cadrul urmăririi penale, indiferent dacă se referă la fapta investigată, la identificarea făptuitorului sau la alte aspecte legate de soluțiile ce urmează a fi pronunțate în cauză, reprezintă și date cu caracter personal.

În altă ordine de idei, pentru a fi considerat suficient, o cerință esențială pe care trebuie să-l întrunească cadrul normativ este ca interferența în sfera datelor cu caracter personal să fie previzibilă. Altfel spus, baza legală ce reglementează colectarea, stocarea și divulgarea informațiilor personale trebuie să stabilească limitele acestor competențe, în special garanțiile necesare împotriva abuzului și măsurilor disproporționate. În acest sens, legislația europeană de protecție a datelor cu caracter personal aduce o serie de garanții care să asigure o protecție cât mai eficientă tuturor participanților în cauză, cum este și art. 4, alin.(1), lit. (f) din Directiva UE 2016/680 privind protecția persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autoritățile competente în scopul prevenirii, depistării, investigării sau urmăririi penale a infracțiunilor sau al executării pedepșelor, și libera circulație a acestor date, în care se menționează că datele cu caracter personal trebuie să fie „prelucrate într-un mod care să asigure securitatea adecvată a lor, inclusiv protecția împotriva prelucrării neautorizate sau ilegale și împotriva pierderii, a distrugerii sau a deteriorării accidentale, prin luarea de măsuri tehnice sau organizatorice corespunzătoare”[1, p.185].

Observăm astfel că este obligația statului de a proteja datele cu caracter personal în procesul penal, în special atunci când se recurge la utilizarea procedurilor probatorii. Or, anume procedurile probatorii reprezintă, așa după cum rezultă din prevederile art. 97 alin. (3) CPP Rom., modalitatea legală de obținere a mijlocului de probă.

Metode și materiale aplicate. La elabo-

² Aici și în continuare Codul de procedură penală al României în vigoare.

perpetrator, to determine whether or not it is necessary to send the criminal case to court under the law and to establish his liability. Analogously, the object of criminal prosecution is also regulated according to art. 285 CPP ROM². Thus, it is obvious that on the one hand the object of the criminal investigation is the collection of evidence, and on the other hand that the evidence administered in the framework of the criminal investigation, regardless of whether it refers to the investigated deed, to the identification of the perpetrator or to other aspects related to the solutions that to be pronounced in the case, also represent personal data.

In other words, to be considered sufficient, an essential requirement that the regulatory framework must meet is that the interference in the sphere of personal data is foreseeable. In other words, the legal basis governing the collection, storage and disclosure of personal information must establish the limits of these powers, in particular the necessary guarantees against abuse and disproportionate measures. In this sense, the European legislation on the protection of personal data brings a series of guarantees to ensure the most effective protection for all the participants in question, such as art. 4, paragraph (1), letter (f) of the EU Directive 2016/680 on the protection of natural persons regarding the processing of personal data by the competent authorities for the purpose of preventing, detecting, investigating or prosecuting crimes or executing punishments, and the free movement of such data, in which it states that personal data must be „processed in a way that ensures their adequate security, including protection against unauthorized or unlawful processing and against accidental loss, destruction or damage, by taking appropriate technical or organizational measures”[1, p.185].

We thus observe that it is the state's obligation to protect personal data in the criminal process, especially when resorting to the use of evidentiary procedures. Or, precisely the evidentiary procedures represent, as it follows from the provisions of art. 97 para. (3) CPP Rom., the legal method of obtaining evidence.

Applied methods and materials. Theo-

² Here and below the Criminal Procedure Code of Romania in force.

rarea acestui articol s-a folosit material teoretic, normativ și nu în ultimul rând jurisprudența națională și internațională relevantă. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigare științifică, specifice teoriei: metoda logică, metoda analizei comparative, metoda analitică, metoda cercetării sociologice etc.

Scopul cercetării constă în analiza cadrului normativ din Republica Moldova și România referitoare la garanțiile procedurale ce se referă la protecția datelor cu caracter personal în cadrul procedurilor probatorii, pentru a identifica modul în care acestea sunt aplicate în practică, cu scoaterea în evidență a inadvertențelor constatate și respectiv a soluțiilor de remediere identificate.

Rezultate obținute și discuții. În linii mari, este greu de imaginat un proces penal care să nu prelucreză într-o măsură mai mare ori mai mică datele cu caracter personal, cu atât mai mult este greu de închipuit un procedeu probatoriu care să nu privească aceste date, așa cum acestea rezultă din prevederile art. 3 din Legea privind protecția datelor cu caracter personal, ca fiind orice informație referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă. Din această perspectivă, utilizând în calitate de criteriu modul în care sunt prelucrate datele cu caracter personal de către organele judiciare, procedeele probatorii ar putea fi împărțite în două mari categorii: 1) procedee probatorii ce se efectuează fără prezența terților; 2) procedee probatorii în care prezența terților nu poate fi evitată.

La prima categorie am putea include audierile bănuitului, învinuitului, martorilor, părților vătămate, confruntările, prezentările spre recunoaștere etc. Specific pentru această categorie de procedee probatorii din perspectiva prelucrării datelor cu caracter personal este posibilitatea organelor judiciare de a gestiona modul în care acestea pot fi aduse la cunoștință publicului fără anumite riscuri, având în acest sens la îndemână mai multe instrumente, inclusiv procesuale, asupra cărora vom reveni infra. A doua categorie de procedee probatorii includ cercetările la fața locului, perchezițiile, ridicările, reconstituirile etc., procedee în care gestionarea datelor devine mai problematică, iar riscul diseminării, fie și involuntare, a per-

retical and normative material and last but not least the relevant national and international jurisprudence were used in the elaboration of this article. Also, the research of the respective subject was possible by applying several methods of scientific investigation, specific to the theory: the logical method, the comparative analysis method, the analytical method, the sociological research method, etc.

The purpose of the research consists in the analysis of the normative framework in the Republic of Moldova and Romania regarding the procedural guarantees that refer to the protection of personal data in the framework of evidentiary procedures, in order to identify the way in which they are applied in practice, highlighting the observed inadvertences and respectively of the remedial solutions identified.

Results obtained and discussions. Broadly speaking, it is difficult to imagine a criminal process that does not process personal data to a greater or lesser extent, even more so it is difficult to imagine an evidentiary procedure that does not look at these data, as they result from the provisions of art. 3 of the Law on the Protection of Personal Data, as any information relating to an identified or identifiable natural person. From this perspective, using as a criterion the way in which personal data are processed by judicial bodies, evidentiary procedures could be divided into two broad categories: 1) evidentiary procedures that are carried out without the presence of third parties; 2) evidentiary procedures in which the presence of third parties cannot be avoided.

In the first category, we could include hearings of the suspect, the accused, witnesses, injured parties, confrontations, presentations for recognition, etc. Specific to this category of evidentiary procedures from the perspective of processing personal data is the possibility for judicial bodies to manage how they can be brought to the public's attention without certain risks, having in this sense several tools at hand, including procedural ones, on which we will return below. The second category of evidentiary procedures include on-site investigations, searches, seizures, reconstructions, etc., procedures in which data management becomes more problematic, and the risk of dis-

soanelor ce nu participă în procesul penal este unul destul de ridicat.

În altă ordine de idei, lecturând drepturile prevăzute pentru participanții la procesul penal, putem observa că nici în CPP RM și nici în CPP ROM nu se prevede și detaliază norme privind confidențialitatea datelor personale ale terțelor persoane. Astfel, de exemplu, potrivit CPP RM, „partea vătămată are dreptul să ia cunoștință de toate procesele-verbale ale acțiunilor procesuale la care a participat și de materialele cauzei penale din momentul încheierii urmăririi penale și să noteze orice informații din dosar”[2]; în CPP ROM. „inculpatului i se prevede dreptul de a consulta dosarul, în condițiile legii”[3]. Una dintre posibilele soluții în aceste cazuri ar putea fi garanția confidențialității absolute, respectiv anonimizarea datelor cu caracter personal/ schimbarea cu simboluri XXX, dar și a informațiilor care pot conduce la identificarea de astfel de date cu caracter personal, pentru a vorbi de respectarea și protejarea datelor cu caracter personal tuturor părților în cauză. Această abordare în mod cert ar asigura un grad ridicat de protecție a datelor cu caracter personal, dar totodată nu putem trece cu vederea riscurile pe care aceasta le comportă, precum încălcarea dreptului la apărare, la egalitatea armelor în proces, iar în consecință lezarea dreptului la un proces echitabil cu consecințele de rigoare. În același registru nu putem trece cu vederea cele menționate supra - că întregul proces penal este despre date cu caracter personal. Astfel, soluția propusă de autorul Nicolae Dragoș Costescu privind „anonimizarea completă”[4, p.13], despre care spunea că „este soluția definitivă pentru a putea utiliza date”[4, p. 13], cu greu poate fi acceptată.

Trebuie să recunoaștem că sistemul juridic până în prezent nu are o reglementare clară privind protejarea și securizarea datelor cu caracter personal în cadrul procedurilor probatorii, existând mai multe posibilități prin care poate fi și deseori este încălcată legislația de protecție a datelor cu caracter personal.

O situație în care este posibilă imixtiunea în viața privată ar fi probele provenite din imaginile video obținute ca urmare a înregistrării video a modului în care este săvârșită fapta, fiind fixate autorul faptei și alte detalii care con-

semination, even involuntary, of people who do not participate in the criminal process is quite high. .

On another note, reading the rights provided for participants in the criminal process, we can see that neither in the CPP RM nor in the CPP ROM are provided and detailed rules regarding the confidentiality of the personal data of third parties. Thus, for example, according to the CPP of the Republic of Moldova, „the injured party has the right to be aware of all the minutes of the procedural actions in which he participated and the materials of the criminal case from the moment the criminal investigation was concluded and to note any information from the file”[2] ; in CPP ROM. „the defendant is provided with the right to consult the file, under the terms of the law”[3]. One of the possible solutions in these cases could be the guarantee of absolute confidentiality, i.e. the anonymization of personal data/change with XXX symbols, but also of information that can lead to the identification of such personal data, in order to speak of respect and protection personal data of all parties concerned. This approach would certainly ensure a high degree of protection of personal data, but at the same time we cannot overlook the risks that it entails, such as the violation of the right to defense, to the equality of arms in the process, and as a consequence the violation of the right to a fair trial with severe consequences. In the same register we cannot overlook the aforementioned - that the entire criminal process is about personal data. Thus, the solution proposed by the author Nicolae Dragoș Costescu regarding „complete anonymization” [4, p. 13], which he said „is the definitive solution to be able to use data” [4, p. 13], can hardly be accepted.

We have to admit that the legal system so far does not have a clear regulation regarding the protection and security of personal data in evidentiary proceedings, there are several possibilities by which the personal data protection legislation can be and often is violated.

A situation in which interference in private life is possible would be the evidence from the video images obtained as a result of the video recording of the way in which the deed is committed, the author of the deed being fixed and other details that constitute personal data,

stituie date cu caracter personal etc. Situația devine și mai delicată atunci când pentru necesitățile investigației imaginile video sunt transmise reprezentanților mass-media, în vederea identificării autorului infracțiunii, martorilor ori chiar a victimei. Imaginile video fiind mediatizate, pot conduce la dezvăluirea datelor cu caracter personal, dar și la alte consecințe negative, inclusiv de ordin procesual, asupra cărora ne vom opri infra.

De altfel, procesul de identificare prin difuzarea acestor imagini și-ar pierde sensul în situația în care imaginile ar fi complet depersonalizate. Pot fi trimise aceste imagini video reprezentanților mass-media, iar prezentarea lor să nu se considere o încălcare a dreptului la protecția datelor cu caracter personal în măsura în care nici CPP RM și nici CPP ROM nu prevede divulgarea în această fază către alte persoane, nici chiar părții vătămate. În dosarul penal părțile, spre exemplu potrivit art.212, alin.(2) CPP RM, consemnează o declarație de confidențialitate. Una dintre posibilele garanții procedurale în cazul trimiterii imaginilor reprezentanților mass media poate consta în anonimizarea datelor cu caracter personal ce se conțin în imagini și care nu privesc necesitățile identificării prin metoda respectivă. Înainte de a le difuza prin intermediul mass-media, organul judiciar va lua măsurile de rigoare ca imaginile video care nu conțin fizionomia persoanelor ce nu pot fi identificate sau alte date cu caracter personal să fie prelucrate și blurate, și numai după aceea vor fi înaintate spre prezentare publică. Imaginile vor fi însoțite și de o adresă care să conțină prezentarea numai a persoanelor ce urmează a fi identificate, cu confidențialitatea celorlalte imagini și informații, în conformitate cu legislația de protecție a datelor cu caracter personal.

Abordarea menționată ar trebui să ușureze identificarea persoanei ce prezintă interes pentru urmărirea penală, nu să încurce, să combată și să sancționeze încălcarea dreptului la protecția datelor personale ale altor persoane surprinse în imagine. Mecanismul propus de fapt transpune principiul latinesc „*unum castigabis, centum emendabis*”, adică: dacă reprimi o greșeală corectezi o sută”[5, p. 712]. Din punct de vedere ideatic, regula de anonimizare a celorlalte imagini este absolut

etc. The situation becomes even more delicate when, for the needs of the investigation, the video images are transmitted to the media representatives, in order to identify the perpetrator of the crime, the witnesses or even the victim. The video images being publicized, can lead to the disclosure of personal data, but also to other negative consequences, including procedural ones, which we will dwell on below.

Moreover, the process of identification through the dissemination of these images would lose its meaning if the images were completely depersonalized. These video images may be sent to media representatives, and their presentation should not be considered a violation of the right to the protection of personal data to the extent that neither CPP RM nor CPP ROM provides for disclosure in this phase to other persons, nor even the injured party. In the criminal file, the parties, for example according to art. 212, paragraph (2) CPP RM, record a declaration of confidentiality. One of the possible procedural guarantees in the case of sending images to mass media representatives may consist in the anonymization of personal data contained in the images and which do not concern the needs of identification by the respective method. Before disseminating them through the mass media, the judicial body will take strict measures that the video images that do not contain the physiognomy of persons who cannot be identified or other personal data will be processed and blurred, and only then will they be submitted for public presentation. The images will also be accompanied by an address containing the presentation of only the persons to be identified, with the confidentiality of the other images and information, in accordance with the personal data protection legislation.

The mentioned approach should facilitate the identification of the person of interest for the prosecution, not confuse, combat and sanction the violation of the right to the protection of personal data of other persons captured in the image. The proposed mechanism actually transposes the Latin principle „*unum castigabis, centum emendabis*”, meaning: if you correct one mistake, you correct a hundred”[5, p. 712]. From an ideational point of view, the rule of anonymization of the other images is

necesară pentru a preveni ca garanție procedurală protecția datelor cu caracter personal. Măsurile ar trebui să asigure un nivel corespunzător de securitate, inclusiv confidențialitatea, și să se evalueze riscurile. La evaluarea riscului pentru securitatea datelor cu caracter personal ar trebui să se acorde atenție riscurilor pe care le prezintă prelucrarea datelor, cum ar fi divulgarea neautorizată sau accesul neautorizat la datele cu caracter personal transmise prin imagini video sau prelucrate în alt mod, accidental sau ilegal, ceea ce poate duce în special la prejudicii fizice, materiale sau morale. O eventuală întrebare ar fi dacă în cazul identificării prin prezentarea imaginilor video în mass-media, persoana identificată trebuie informată cu privire la existența operațiunii de prelucrare prin prezentarea imaginilor video în mass-media și la scopurile prezentării ca și imixtiune în viața privată (deși nu toate datele cu caracter personal fac parte din noțiunea de viață privată), prin aplicarea normelor procesual-penale. Aceasta implică încorporarea protecției datelor cu caracter personal în baza tehnologică prin anonimizarea celorlalte imagini, respectiv limitarea procesării datelor la ceea ce este necesar pentru un scop propus și acordarea accesului la date numai la ceea ce trebuie prezentat.

În exemplul menționat supra, de fapt este vorba de principiul gestionării precise a riscurilor. Necesitatea și limitarea scopurilor sunt considerate esențiale pentru această măsură de gestionare a informațiilor. Profilurile pot ajuta la identificarea amenințărilor de securitate și protejarea lor.

Exemplul menționat poate servi inclusiv la îmbunătățirea situației actuale în domeniu. Cea mai importantă recomandare, alături de nevoia de securitate și protecție a datelor, este utilizarea și gestionarea prezentării imaginilor. Acestea din urmă ar trebui să fie coordonate logic cu reforma actuală a cadrului legal de protecție a datelor.

Responsabili de protejare a datelor cu caracter personal de pe imaginile video trebuie să fie atât organul judiciar, cât și reprezentanții mijloacelor de informare în masă. Organul judiciar trebuie să transmită odată cu imaginile video și adresa/recomandarea, precum și înaintarea altor documente asupra tuturor problemelor referitoare la prezentarea imaginilor

absolutely necessary to prevent as a procedural guarantee the protection of personal data. The measures should ensure an appropriate level of security, including confidentiality, and assess the risks. When assessing the risk to the security of personal data, attention should be paid to the risks posed by data processing, such as unauthorized disclosure or unauthorized access to personal data transmitted by video or otherwise processed, accidentally or illegally, which may lead in particular to physical, material or moral damages. A possible question would be whether, in the case of identification through the presentation of video images in the mass media, the identified person must be informed about the existence of the processing operation through the presentation of video images in the mass media and the purposes of the presentation as intrusion into private life (although not all personal data are part of the notion of private life), by applying the procedural-criminal rules. This involves incorporating the protection of personal data into the technological base by anonymizing the other images, respectively limiting data processing to what is necessary for a proposed purpose and granting access to data only to what needs to be presented.

In the example mentioned above, it is actually the principle of precise risk management. Necessity and purpose limitation are considered central to this information management measure. Profiles can help identify security threats and protect against them.

The mentioned example can also serve to improve the current situation in the field. The most important recommendation, along with the need for security and data protection, is the use and management of image presentation. The latter should be logically coordinated with the current reform of the legal data protection framework.

Both the judicial body and the representatives of the mass media must be responsible for protecting the personal data on the video images. The judicial body must transmit together with the video images and the address/recommendation, as well as the submission of other documents on all issues related to the presentation of video images regarding the protection and processing of image data with the obliga-

video cu privire la protecția și prelucrarea datelor din imagini cu obligația reprezentanților mass-media la confidențialitate, la blurarea și anonimizarea imaginilor pentru care nu sunt necesare informații pentru a se asigura un nivel de protecție adecvat. În acest sens menționez că nu este ușor să diferențiezi sensul construirii și cercetării cauzelor penale și decizia de a transmite imagini video către mass-media, deoarece ambele se referă la colectarea și procesarea datelor, bineînțeles ambele cu același scop: identificarea anumitor persoane ce prezintă interes pentru urmărirea penală, dar întru totul cu respectarea și protejarea datelor cu caracter personal.

O altă problemă identificată la efectuarea procedurilor probatorii și care poate duce la dezvăluirea datelor cu caracter personal este aceea a divulgării imaginilor obținute către mass-media, însoțite de date cu caracter personal, chiar în momentul desfășurării procedurilor probatorii. Situații de acest gen pot apărea datorită poziției active ale organelor judiciare, atunci când informațiile sunt diseminate de către cei care de fapt realizează investigațiile, indiferent de modalitatea în care au fost administrate: cercetare la fața locului, ridicare, percheziție. Cauza Elena Pop Blaga c. României (Hotărârea CtEDO din 10 aprilie 2012) exemplifică o astfel de încălcare a protecției datelor cu caracter personal în cadrul procedurilor probatorii prin faptul că „domiciliul reclamantei a fost filmat și că imaginile au fost difuzate la televizor în lunile când era obligată să se ascundă pentru a evita represiunea ilegală declanșată împotriva ei de către autorități. Aceasta nu cunoștea cu exactitate persoanele care intraseră în casa ei pentru a o filma și a adăugat că este posibil ca tocmai autoritățile să fi permis realizarea filmării”[6].

O altă modalitate de încălcare a dreptului la protecția datelor cu caracter personal, ține de situațiile când în timpul efectuării procedurilor probatorii le este permis accesul jurnaliștilor pentru a realiza filmări. Un exemplu în acest sens este cauza Toma c. României (Hotărârea CtEDO din 24 februarie 2009), în speță este elocventă atingerea adusă vieții private în cadrul procedurilor probatorii ca urmare a faptului că, „la 10 septembrie 2002, agenții de poliție au chemat jurnaliștii, care l-au filmat și fotogra-

tion of media representatives to confidentiality, blurring and anonymization of images for which no information is required to ensure an adequate level of protection. In this sense I mention that it is not easy to differentiate the meaning of the construction and investigation of criminal cases and the decision to transmit video images to the mass media, because both refer to the collection and processing of data, of course both with the same purpose: the identification of certain persons of interest for criminal prosecution, but entirely with the respect and protection of personal data.

Another problem identified during the performance of evidentiary procedures and which may lead to the disclosure of personal data is that of the disclosure of the obtained images to the mass media, accompanied by personal data, even at the time of conducting the evidentiary procedures. Situations of this kind can arise due to the active position of the judicial bodies, when the information is disseminated by those who actually carry out the investigations, regardless of the way in which they were administered: on-site investigation, seizure, search. The case of Elena Pop Blaga v. Romania (ECtHR Judgment of April 10, 2012) exemplifies such a violation of the protection of personal data in the evidentiary proceedings by the fact that „the applicant’s residence was filmed and that the images were broadcast on television in the months when she was forced to hide to avoid the illegal repression unleashed against her by the authorities. She did not know exactly the people who had entered her house to film her and added that it is possible that the authorities allowed the filming”[6].

Another way of violating the right to the protection of personal data is related to situations when, during the performance of evidentiary procedures, journalists are allowed access to film. An example in this sense is the case of Toma v. Romania (ECtHR Judgment of February 24, 2009), in this case the infringement on private life during the evidentiary proceedings is eloquent as a result of the fact that, „on September 10, 2002, the police officers called the journalists, who filmed and photographed the applicant, in the state in which he was, so that the images showing him with traces of violence on his face were broadcast in the media, one of

fiat pe reclamant, în starea în care se găsea, astfel încât imaginile care îl prezentau cu urme de violență pe față au fost difuzate în media, una dintre acestea fiind publicată special pe prima pagină a cotidianului Telegra”[7]. Obligația de protejare trebuia să revină agenților statului, dar și reprezentanților mass-media care au difuzat date cu caracter personal în afara cadrului legal.

La fel și cauza Amaradei și alții c. României (Hotărârea CtEDO din 26.04.2016) vizează aceleași încălcări. După „efectuarea percheziției domiciliare și pe lângă alte contestări difuzarea în presă a unor imagini filmate în timpul operațiunii poliției de efectuare a percheziției, nu putem trece fără a menționa relatarea Curții, care reamintește că scurgerile de informații judiciare confidentiale în presă constituie o ingerință nejustificată în viața privată a persoanelor în cauză întrucât a constatat că, în scopul anchetei, percheziția fiecărui imobil a fost filmată de militarii care au participat la operațiune. Ulterior, aceste înregistrări au fost puse la dispoziția presei și au avut o acoperire mediatică extinsă. Principalele canale de știri și ziare naționale au prezentat reportaje și articole în care au fost incluse filme și fotografii furnizate de autorități și care înfățișau locatarii imobilelor, în special femei tinere, întinse pe podea, în posturi umilitoare. Or, trebuie să se constate că autoritățile care au pus aceste imagini la dispoziția presei nu au luat măsuri minime de precauție pentru a proteja viața privată a persoanelor în cauză: corpurile și fețele lor nu au fost mascate și imaginile în litigiu au fost filmate în spații private.”[8]

Înregistrarea video a reținerii, despre care se face mențiune și care se anexează la procesul-verbal ar putea să fortifice probatoriul și să constituie un mijloc de garanție că poliștii antrenați în reținerea fizică au acționat în condițiile legii, însă nu trebuie de agreat mediatizarea acestor înregistrări, totodată nu trebuie de scăpat din vedere faptul că reținerea nu reprezintă un procedeu probator. În acest sens, „...CtEDO observă că Codul de procedură penală bulgar prevede posibilitatea efectuării unor înregistrări video în cadrul procesului penal, atunci când este vorba despre strângerea probelor, de exemplu în cadrul cercetării la fața locului, al unei percheziții sau al unui interoga-

them being published especially on the front page of the daily Telegra”[7]. The obligation to protect should fall to state agents, but also to media representatives who disseminated personal data outside the legal framework.

Likewise, the case of Amarada and others v. Romania (ECtHR Decision of 26.04.2016) concerns the same violations. After the „carrying out of the home search and, among other challenges, the broadcast in the press of some images filmed during the police search operation, we cannot pass without mentioning the Court’s report, which reminds us that the leaks of confidential judicial information to the press constitute an unjustified interference in the private life of the persons in question as it found that, for the purpose of the investigation, the search of each building was filmed by the soldiers who participated in the operation. These recordings were later made available to the media and received extensive media coverage. Major national news channels and newspapers ran reports and articles that included footage and photos provided by the authorities that showed the tenants of the buildings, especially young women, lying on the floor in humiliating positions. However, it must be noted that the authorities who made these images available to the media did not take minimal precautions to protect the privacy of the persons concerned: their bodies and faces were not masked and the disputed images were filmed in the premises private.” [8]

The video recording of the arrest, which is mentioned and which is attached to the report, could strengthen the evidence and constitute a means of guarantee that the police officers trained in physical arrest acted according to the law, but the mediating of these recordings should not be allowed , at the same time it should not be overlooked that detention is not an evidentiary procedure. In this sense, „... the ECtHR observes that the Bulgarian Code of Criminal Procedure provides for the possibility of making video recordings in the criminal process, when it comes to gathering evidence, for example in the context of on-site investigation, a search or an interrogation. However, in this case, the criminal investigation documents carried out in the location where the applicant was arrested were not video recorded and dis-

toriu. Or, în speță, nu au fost înregistrate video și divulgate actele de urmărire penală efectuate în locația unde a fost arestat reclamantul, ci însăși arestarea persoanei în cauză. Prin urmare, nu s-a demonstrat în fața CtEDO faptul că ingerința în cauză era prevăzută de lege. Această constatare îi este suficientă Curții pentru a stabili că, în speță, a fost încălcat art. 8 din Convenție în ceea ce privește mediatizarea arestării reclamantului.” [16]

Totodată nu putem trece cu vederea faptul că pe lângă garanțiile procedurale, obligativitatea respectării legislației de protecție a datelor cu caracter personal este asigurată de către autorități și prin mijloace extraprocesuale, inclusiv sancționarea penală și nu doar. Elocvent în acest sens sunt relatările autoarei Alina Matei referitoare la Decizia 913 din 21 aprilie 2021 a Înaltei Curți de Casație și Justiție din România, unde Curtea a sancționat DNA la plata amenzii. S-a menționat că „s-a încălcat art. 285, alin.(2) din CPP ROM datorită publicării în presă a unor informații conținute în dosarul penal la momentul când acesta se afla în faza de urmărire penală, specificând faptul că dispozițiile impun caracterul nepublic al procedurii și acesta intră în atributul exclusiv al procurorului și al organului de cercetare penală”[9], motiv pentru care aceste informații nu trebuie oferite presei, sunt interzise pentru publicare, prevederi impuse de CPP ROM.

În altă ordine de idei, nu putem trece cu vederea peste faptul că dacă simpla nerespectare a obligației de protecție a datelor cu caracter personal poate afecta dreptul la respectarea vieții private, protejată de art. 8 CEDO³, atunci nerespectarea acestor obligații în cadrul procesului penal credem că poate pune problema inclusiv prin prisma art. 6 CEDO. Un aspect important asupra căruia ținem să atragem atenția în acest sens, privește impactul nerespectării obligației de protejare a datelor cu caracter personal în procesul penal. Or, pe lângă efectele propriu-zise ale acestor încălcări, mult mai grave pot fi consecințele procesuale. În special ne referim la prezumția de nevinovăție care poate fi prejudiciată iremediabil prin nerespectarea de către organele judiciare a obligației de protecție a datelor cu caracter personal.

³ Aici și în continuare Convenția ...

closed, but the arrest of the person in question itself. Therefore, it was not demonstrated before the ECtHR that the interference in question was provided for by law. This finding is sufficient for the Court to establish that, in this case, art. 8 of the Convention regarding the media coverage of the applicant’s arrest.” [16]

At the same time, we cannot overlook the fact that in addition to procedural guarantees, the obligation to comply with the personal data protection legislation is ensured by the authorities and by extra-procedural means, including criminal sanctions and not only. Eloquent in this sense are the reports of the author Alina Matei regarding Decision 913 of April 21, 2021 of the High Court of Cassation and Justice in Romania, where the Court sanctioned DNA to pay the fine. It was mentioned that „art. was violated. 285, paragraph (2) of the CPP ROM due to the publication in the press of some information contained in the criminal file at the time when it was in the criminal investigation phase, specifying that the provisions impose the non-public nature of the procedure and it falls under the exclusive attribute of the prosecutor and of the criminal investigation body”[9], which is why this information must not be given to the press, it is prohibited for publication, provisions imposed by the CPP ROM.

In other words, we cannot overlook the fact that if the simple failure to comply with the obligation to protect personal data can affect the right to respect for private life, protected by art. 8 ECHR³, then non-compliance with these obligations in the criminal process, we believe, can raise the issue including through the prism of art. 6 CEDO. An important aspect that we want to draw attention to in this regard, concerns the impact of non-compliance with the obligation to protect personal data in the criminal process. However, in addition to the actual effects of these violations, the procedural consequences can be much more serious. In particular, we are referring to the presumption of innocence that can be irreparably damaged by the judicial bodies’ failure to comply with the obligation to protect personal data. Relevant in this regard is the presentation by Prof. Igor Dolea regarding the ECHR Decision of March

³ Here and hereafter the Convention ...

Relevantă în acest sens este prezentarea prof. Igor Dolea cu privire la Decizia CEDO din 4 martie 2008 (definitivă potrivit art.44 par.2 din Convenție la 4 iunie 2008), în care „divulgarea de date cu caracter personal/de informații din dosar către presă a condus în rândul opiniei publice la impresia de vinovăție dar și la influențarea opiniei judecătorilor cu privire la existența vinovăției, solicitându-se desființarea sentinței penale nr.11/P/2003 a Curții de Apel Oradea ca urmare a încălcării prin această modalitate a prezumției de nevinovăție, procesul penal derulat fiind, în ansamblu, viciat, așa cum a decis Completul de 9 judecători a Î.C.C.J., prin decizia nr. 780 din 19 octombrie 2009⁴. În Decizie se menționează că a contribuit la această influențare declarația procurorului, cu ocazia unui interviu TV, care a informat ziaristii asupra motivelor arestării preventive, afirmând că reclamantul au încercat să influențeze și au amenințat martorii (el însuși făcând presiuni asupra unui martor pentru a denunța pe reclamantul), termenii folosiți indicând clar că reclamantul sunt vinovați de instigare la mărturie mincinoasă și declarațiile șefului poliției locale în acest sens, publicul fiind încurajat să creadă în vinovăția lor și influențarea prin acest mod a opiniei judecătorilor”[10, p.1173-1174], care i-au condamnat pe reclamantul.

Este evident că derapajele în prelucrarea datelor cu caracter personal, admise în activitatea de urmărire penală în exemplul menționat supra, au încălcat atât prezumția de nevinovăție, dar și pe cale de consecință dreptul persoanei la un proces echitabil, protejat de art. 6 CEDO. Respectarea legii prin protejarea și nedivulgarea datelor cu caracter personal trebuie să fie obligatorie pentru organele judiciare, preîntâmpinându-se astfel de încălcări de genul celor menționate supra. Chiar dacă în instanță s-a solicitat desființarea sentinței ca urmare a încălcării prezumției de nevinovăție, prin încălcarea art.285 alin.(2) CPP ROM, aceasta de fapt reprezintă consecința încălcării legislației de protecție a datelor cu caracter personal prin mediatizare. Obligația organelor judiciare de a asigura respectarea datelor cu caracter personal în procesul mediatizării materialelor de urmărire penală nu este prevăzută expres în

4, 2008 (final according to art. 44 par. 2 of the Convention on June 4, 2008), in which „disclosure of personal data/information from the file to the press led to the impression of guilt among public opinion, but also to influencing the judges’ opinion regarding the existence of guilt, requesting the annulment of criminal sentence no. 11/P/2003 of the Oradea Court of Appeal as a result of the violation in this way of the presumption of innocence, the criminal trial being, as a whole, flawed, as decided by the Panel of 9 judges of the Î.C.C.J., by decision no. 780 of October 19, 2009⁴. In the Decision, it is mentioned that the statement of the prosecutor, during a TV interview, who informed the journalists about the reasons for the pre-trial detention, stating that the applicants tried to influence and threatened the witnesses (himself putting pressure on a witness to denounce on the plaintiffs), the terms used clearly indicating that the plaintiffs are guilty of inciting false testimony and the statements of the local police chief in this regard, the public being encouraged to believe in their guilt and thus influencing the opinion of the judges” [10, p.1173-1174], which convicted the plaintiffs.

It is obvious that the slippages in the processing of personal data, admitted in the criminal investigation activity in the example mentioned above, violated both the presumption of innocence, but also, as a consequence, the person’s right to a fair trial, protected by art. 6 CEDO. Compliance with the law through the protection and non-disclosure of personal data must be mandatory for judicial bodies, preventing such violations as those mentioned above. Even if the court requested the annulment of the sentence as a result of the violation of the presumption of innocence, in violation of art. 285 paragraph (2) CPP ROM, this in fact represents the consequence of the violation of the legislation on the protection of personal data through the media. The obligation of judicial bodies to ensure the respect of personal data in the process of mediating criminal investigation materials is not expressly provided for in the legal text of the CPP ROM. Unlike the criminal procedural legislation of Romania, in the CPP RM, art. 212, paragraph (1) expressly

⁴ www.scj.ro.

⁴ www.scj.ro.

textul de lege al CPP ROM. Spre deosebire de legislația procesual penală a României, în CPP RM, art.212, alin.(1) prevede expres o astfel de încălcare a protecției datelor cu caracter personal „Materialele de urmărire penală nu pot fi date publicității ... și ca să nu fie afectate interesele altor persoane și ale desfășurării urmăririi penale în condițiile Legii 133 din 8 iulie 2011 privind protecția datelor cu caracter personal”.

Un alt exemplu, în care reclamanții au fost condamnați și ca urmare a influențării în acest mod a deciziei instanței, privind nerespectarea confidențialității de către organului de urmărire penală ca urmare a dezvăluirilor în presă a datelor cu caracter personal, este Cauza Khuzhin și alții c. Rusiei (Hotărârea CtEDO din 23 octombrie 2008), unde „cu câteva zile înainte de procesul lor, un canal național de televiziune a difuzat o emisiune în timpul căreia trei procurori au discutat în detaliu cazul lor. Unul dintre oficiali s-a referit la ei ca fiind „criminali înrăiți” și a afirmat că infracțiunea pe care au comis-o era caracterizată de „cruzime și brutalitate fără sens”, iar în timpul emisiunii fotografiile alb-negru din pașapoartele reclamanților de la dosarul cauzei au fost arătate pe tot ecranul. De asemenea, un ziar local a publicat un articol despre caz”[11].

Cu privire la obligativitatea respectării prezumției nevinovăției, profesorul Mihail Udriș menționa pe marginea considerentelor Deciziei Curții Constituționale a României nr 633/2018: „indiferent de destinatarul informațiilor privind ancheta judiciară, că este vorba de publicul larg sau de instituții ale statului, comunicarea acestor informații nu trebuie făcută să prezinte persoana supusă procedurilor judiciare ca vinovată, atât timp cât în cauză nu există o hotărâre definitivă în acest sens”[12, p.5]. Afirmatie pe care o susținem întru totul, dar insistăm că gestionarea corespunzătoare a datelor cu caracter personal, în cadrul comunicării externe a organelor judiciare, ar asigura inclusiv respectarea prezumției nevinovăției.

O altă perspectivă din care poate apărea problema protecției datelor cu caracter personal, în cadrul efectuării procedurilor probatorii în procesul penal, ține de utilizarea acestora în calitate de instrument de apărare. Ca exemplu în acest sens poate servi hotărârea Judecăto-

provides for such a violation of the protection of personal data „Criminal investigation materials cannot be given to the public ... and so as not to be affected the interests of other people and the conduct of the criminal investigation under the conditions of Law 133 of July 8, 2011 on the protection of personal data”.

Another example, in which the plaintiffs were convicted also as a result of influencing the court’s decision in this way, regarding the non-respect of confidentiality by the criminal investigation body as a result of the disclosure of personal data in the press, is the Case of Khuzhin and others v. Russia (ECtHR Judgment of October 23, 2008), where „a few days before their trial, a national television channel broadcast a program during which three prosecutors discussed their case in detail. One of the officials referred to them as „hardened criminals” and stated that the crime they committed was characterized by „senseless cruelty and brutality”, and during the show the black-and-white passport photos of the applicants in the case file were shown in full screen. Also, a local newspaper published an article about the case”[11].

Regarding the obligation to respect the presumption of innocence, Professor Mihail Udriș mentioned on the sidelines of the considerations of the Decision of the Constitutional Court of Romania no. must be made to present the person subject to judicial proceedings as guilty, as long as there is no definitive decision in this regard”[12, p.5]. A statement that we fully support, but we insist that the proper management of personal data, within the external communication of judicial bodies, would also ensure compliance with the presumption of innocence.

Another perspective from which the problem of personal data protection may arise, in the course of the evidentiary procedures in the criminal process, relates to their use as a defense tool. As an example in this regard, the decision of the Chisinau Court (Râșcani headquarters) of 07.12.2020, file no. 3-702/2020, which annuls Decision no. 19, of 24.01.2020 of the CNPDCP⁵. Decision upheld by the decision of the Chisinau Court of Appeal dated

⁵ Here and further the Center for the Protection of Personal Data of the Republic of Moldova.

riei Chișinău (sediul Râșcani) din 07.12.2020, dosarul nr.3-702/2020, care anulează Decizia nr. 19, din 24.01.2020 a CNPDCP⁵. Hotărâre menținută prin decizia Curții de Apel Chișinău din data de 06.07.2021, dosarul nr. 3a-225/21, și încheierea Curții Supreme de Justiție a RM din data de 19.01.2022, dosarul nr 3ra-1233/21, prin care au fost respinse apelul și respectiv recursul CNPDCP. În speța prin Decizia nr.19, din 24.01.2020 de către CNPDCP a fost sancționată pretinsa operațiune de prelucrare ilegală a datelor cu caracter personal de către procurorul din Procuratura de nivelul Curții de Apel Cahul privind solicitarea de informații cu privire la traversarea frontierei de stat, ce viza persoana în cauză, făcându-se referire la încălcarea art.26, alin.(3), art.27, alin.(1) din Legea nr 133/2011 a protecției datelor cu caracter personal. Instanța de judecată însă a reținut că „au fost solicitate informațiile privind traversarea frontierei de stat întrucât a existat o sentință a Judecătorei Cantemir în data de 16.07.2014 (dosar nr 1-138 14), în care cetățeanul a fost condamnat definitiv pentru comiterea infracțiunii prev. de art.264¹, alin.(1) CP RM cu privarea dreptului de a conduce mijloace de transport pe un termen de 5 ani. Prin Hot. Judecătorei Cantemir din 06.07.2015 (dosar nr 4-5515) cetățeanul a fost recunoscut vinovat pentru neexecutarea sentinței Judecătorei Cantemir din 16.07.2014, sub forma privării dreptului de a conduce mijloace de transport pe un termen de 5 ani. Ofițerul de probațiune a accesat baza de date privind trecerea frontierei de stat a RM și a stabilit că cetățeanul a intrat în RM la 29.10.2015 cu pașaportul cetățeanului RM, iar la data de 05.10.2015 și 09.04.2016 cu pașaportul cetățeanului ROM și s-a dispus începerea investigației neexecutării pedepsei penale prin prisma art.320 CP RM”[13].

Astfel, instanța a reținut că imixtiunea în viața privată a cetățeanului a avut loc în cadrul procedurilor probatorii potrivit normelor de procedură penală. CNPDCP (instituție responsabilă de protecția datelor cu caracter personal) a considerat că a fost încălcată legislația de protecție a datelor cu caracter personal ale cetățeanului, chiar dacă prelucrarea acestora a avut loc în cadrul procesului penal. Instanțele

⁵ Aici și în continuare Centrul Pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal al Republicii Moldova.

07.06.2021, file no. 3a-225/21, and the conclusion of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova dated 19.01.2022, file no. 3ra-1233/21, by which the appeal and the CNPDCP appeal were rejected respectively. In this case, by Decision no. 19, dated 24.01.2020, the CNPDCP sanctioned the alleged illegal processing of personal data by the prosecutor of the Cahul Court of Appeal regarding the request for information regarding the crossing of the state border, which targeted the person in question, referring to the violation of art. 26, par. (3), art. 27, par. (1) of Law no. 133/2011 on the protection of personal data. However, the court held that „the information regarding the crossing of the state border was requested because there was a sentence of the Cantemir Court on 16.07.2014 (file no. 1-138 14), in which the citizen was definitively convicted for committing the crime previous of art. 2641, paragraph (1) of the Criminal Code of the Republic of Moldova with the deprivation of the right to drive means of transport for a period of 5 years. By Hot. In the Cantemir Court of 07/06/2015 (file no. 4-5515), the citizen was found guilty for not executing the sentence of the Cantemir Court of 07/16/2014, in the form of deprivation of the right to drive means of transport for a period of 5 years. The probation officer accessed the database regarding the crossing of the state border of the Republic of Moldova and established that the citizen entered the Republic of Moldova on 29.10.2015 with the passport of the citizen of the Republic of Moldova, and on 05.10.2015 and 09.04.2016 with the passport of the citizen of Romania and ordered the start of the investigation of the non-execution of the criminal sentence through the prism of art. 320 of the Criminal Code of the Republic of Moldova”[13].

Thus, the court held that the interference in the citizen's private life took place within the evidentiary procedures according to the rules of criminal procedure. CNPDCP (institution responsible for the protection of personal data) considered that the legislation on the protection of personal data of the citizen was violated, even if their processing took place within the criminal process. The national courts, however, correctly addressed the issue, and the decision of the CNPDCP was annulled.

naționale, însă, au abordat corect problema, iar decizia CNPDCP a fost anulată.

Este relevantă inclusiv argumentarea expusă de către Curtea Supremă de Justiție, și anume că „au fost solicitate informațiile privind traversarea frontierei de stat de către cetățean în vederea executării sentinței de condamnare dispusă de Judecătoria Cantemir la data de 16 iulie 2014, pe cauza penală nr.1-138/14 și executării deciziei din 24 decembrie 2015 a Curții de Apel Cahul pe cauza contravențională nr.05-4r-L037-270720t5. Atragerea la răspundere penală pentru neexecutarea hotărârii judecătorești presupune, ca o condiție obligatorie, existența hotărârii judecătorești contravenționale definitive și irevocabile, prin care făptuitorul a fost tras la răspundere contravențională pentru neexecutarea hotărârii judecătorești”[14].

Totodată instanța menționează că „nu s-a constatat prelucrarea ilegală de date cu caracter personal. Prelucrarea datelor s-a efectuat cu scopul investigării infracțiunii, scop constatat prin hotărâri judecătorești de condamnare a cetățeanului de săvârșirea infracțiunii prev. de art.320 CP RM. Datele respective nu au fost prelucrate cu alt scop, nu au fost transmise altor persoane necompetente și nu au fost plasate în spațiul public.”[14]

Alte situații delicate, întâlnite atât în Republica Moldova cât și în România, au loc atunci când fotografiile persoanelor căutate pentru comiterea anumitor infracțiuni care conțin și datele cu caracter personal sunt afișate în sediile de poliție. Procedeu care, deși nu ține nemijlocit de procedeele probatorii, este orientat spre activitățile de căutare a persoanelor ce se sustrag de la urmărirea penală. În aceste situații am putea susține că are loc încălcarea protecției datelor cu caracter personal în măsura în care accesul la materialele și la datele cu caracter personal din dosare (iar fotografiile au fost luate din dosarul penal) îl are doar organul care cercetează cauza, iar datele respective nu pot fi dezvăluite nici măcar altor organe neimplicate în urmărirea penală. Întrebarea este dacă însă această încălcare este una necesară. Or, admitând această linie de gândire, am putea ajunge în derizoriu, când de căutarea infractorilor ar urma să se ocupe doar organul care instrumentează cauza, fără nicio formă de

The argument presented by the Supreme Court of Justice is also relevant, namely that „information was requested regarding the crossing of the state border by the citizen in order to execute the sentence of conviction ordered by the Cantemir Court on July 16, 2014, on criminal case no. 1-138/14 and the execution of the decision of December 24, 2015 of the Cahul Court of Appeal on contravention case no. 05-4r-L037-270720t5. Criminal liability for non-execution of the court decision requires, as a mandatory condition, the existence of the final and irrevocable contravenient court decision, by which the perpetrator was held criminally liable for the non-execution of court decisions”[14].

At the same time, the court mentions that „illegal processing of personal data was not found. The data processing was carried out for the purpose of investigating the crime, a purpose ascertained by court decisions convicting the citizen of committing the aforementioned crime. of art. 320 CP RM. The respective data were not processed for another purpose, were not transmitted to other non-competent persons and were not placed in the public space.”[14]

Other delicate situations, encountered both in the Republic of Moldova and in Romania, occur when photos of persons wanted for committing certain crimes that also contain personal data are displayed in police headquarters. Procedure which, although it is not directly related to evidentiary procedures, is oriented towards the search activities of persons who evade criminal prosecution. In these situations, we could argue that there is a violation of the protection of personal data to the extent that access to the materials and personal data from the files (and the photos were taken from the criminal file) is only available to the body investigating the case, and the data those cannot be disclosed even to other bodies not involved in the criminal investigation. The question is whether this violation is a necessary one. However, by admitting this line of thinking, we could end up in derision, when the search for criminals would only be handled by the body that implements the case, without any form of cooperation, which of course is absurd. We are going to draw attention to the subject

cooperare, ceea ce desigur este absurd. Urmează să atragem atenția la subiectul de dezbatere la CtEDO, ce ține de volumul datelor cu caracter afișate. Ca exemplu în acest sens ne servește cauza Giorgi Nikolaishvili împotriva Georgiei (Hotărârea CtEDO din 13.01.2009): „în iulie 2003, fotografiile reclamantului, ale fratelui său și ale altor doi bărbați au fost afișate pe panoul cu „persoane căutate” în unele posturi de poliție. Acolo erau indicate numele celor patru bărbați și faptul că erau căutați pentru omucidere. Un schimb ulterior de scrisori între avocatul reclamantului și ministrul de Interne a arătat că numai fratele reclamantului era căutat și că fuseseră luate măsuri concrete pentru obținerea declarației reclamantului, care a refuzat în mai multe rânduri să se prezinte la procurorul districtual.”[15]

Concluzii. Datele cu caracter personal au apărut și s-au dezvoltat ca și drept al omului datorită progresului care a luat amploare în ultima vreme și nu în ultimul rând datorită evoluției procesului penal ca o componentă majoră a acestui progres, dar și a condiției umane a unui imperativ dictat de necesitate. Omul trăiește în societate, este membru al unei colectivități și, prin consecință, desfășurarea drepturilor și libertăților ce i se recunosc, printre care și protecția datelor cu caracter personal în cursul desfășurării activităților procesual-penale, depind de toți factorii analizați, printre care și normele de drept relevante.

of debate at the ECtHR, regarding the volume of character data displayed. As an example in this regard, the case of Giorgi Nikolaishvili v. Georgia (ECtHR Judgment of 13.01.2009) serves us: „in July 2003, the photos of the applicant, his brother and two other men were displayed on the „wanted persons” board in some stations by the police. The names of the four men and the fact that they were wanted for homicide were indicated there. A subsequent exchange of letters between the applicant’s lawyer and the Minister of the Interior showed that only the applicant’s brother was wanted and that concrete measures had been taken to obtain the statement of the applicant, who had repeatedly refused to appear before the district attorney.”[15]

Conclusions. Personal data has emerged and developed as a human right due to the progress that has gained momentum in recent times and not least due to the evolution of the criminal process as a major component of this progress, but also the human condition of an imperative dictated by necessity. Man lives in society, he is a member of a collective and, as a consequence, the exercise of his rights and freedoms, including the protection of personal data in the course of criminal procedural activities, depend on all the analyzed factors, including the norms legally relevant.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Șandru D.M. și Alexe I. Legislația Uniunii Europene privind protecția datelor cu caracter personal, București, Editura Universitară, 2018, 599 p.
2. Art.60, alin.(6),(7) din CPP RM.
3. Art.83, lit.(b) din CPP ROM.
4. Costescu N.D. Regimul juridic european al prelucrării datelor cu caracter personal. Rezumatul Tezei de Doctorat, București, 2015. 17 p. Disponibil: <http://drept.unibuc.ro/costescu...PDF>.
5. Crăcea E. Dicționar Latin-Român, Român-Latin, București, Editura Steaua Nordului, 2015, 784 p.
6. Hotărârea CtEDO pe cauza Elena Pop Blaga împotriva României, din 10 aprilie 2012, nr. 37379/02. Disponibilă: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Cauza-Pop-Blaga-impotriva-Romaniei>.
7. Hotărârea CtEDO pe cauza Toma împotriva României, din 24 februarie 2009, nr. 42716/02. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123515>.
8. Hotărârea CtEDO pe cauza Amaradei și alții c. României, din 26.04.2016, nr. 1443/10. Disponibilă: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Amarandei-si-altii-impotriva-Romaniei>.

9. Matei A. ÎCCJ. DNA, obligată la plata daunelor morale pentru divulgarea în presă a unor informații din dosarul de urmărire penală. Disponibil: <https://www.juridice.ro>iccj-dna-o...>
10. Dolea I. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova (Comentariu aplicativ), Ediția a 2-a, Textul cu modificările legislative operate până la 1 mai 2020, Chișinău, Editura Cartea Juridică, 2020, 1407 p.
11. Hotărârea CtEDO pe cauza Khuzhin și alții c. Rusiei, din 23 octombrie 2008 nr. 13470/02. Disponibilă: jurisprudencedo.com/respectarea-vietii-private-si-familiale.html.
12. Udroi M. Sinteze de Procedură penală. Partea specială. Ediția 3, revizuită și adăugită, Vol.I, București, Editura C.H.Beck, 2022, 664 p.
13. Hotărârea Judecătoriei Chișinău (se-diul Râșcani) din 07.12.2020. Dosarul nr. 3-702/2020. Arhiva Judecătoriei Chișinău. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/hotaririle-instantei?instance=4&Numarul_dosarului=2&Denumirea_dosarului=&date=2020-12-07&Tematica_dosarului=&Tipul_dosarului=All;Decizia_Curții_de_Apel_Chișinău_din_06.07.2022.Dosarul_nr._3a-225/21.Arhiva_Curții_de_Apel_Chișinău. Disponibil: <https://aaij.justice.md>portal>.
14. Încheierea Curții Supreme de Justiție. Colegiul Civil, comercial și de contencios administrativ, din 19.01.2020. Dosarul nr.3ra-1233/21. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/ab_col_civil.php.
15. Hotărârea CtEDO pe cauza Giorgi Nikolai-shvili împotriva Georgiei, din 13.01.2009, nr. 37048/04. Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182656>.
16. Hotărârea CtEDO Popovi împotriva Bulgariei din 09.06.2016, §. 53-55, disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178813> (accesat: 15.04.2021).

Despre autori:**Ion COVALCIUC,**

*doctor în drept, lector universitar,
Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea de Stat „Alecă Russo” din Bălți,
procuror-șef al Procuraturii mun. Bălți,
e-mail: ioncov@mail.ru
ORCID: 0000-0003-0692-8988*

Daniel CRISTEA,

*doctorand, Școala doctorală „Științe juridice”
Universitatea de Stat din Moldova,
ofițer de poliție în cadrul Inspectoratului
Județean de Poliție Buzău, România,
e-mail: cristeadaniel415@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5786-2619*

About authors:**Ion COVALCIUC,**

*PhD, university lecturer,
Faculty of Law and Social Sciences,
“Alecă Russo” State University from Balti,
chief prosecutor of the Balti
Municipal Prosecutor’s Office,
e-mail: ioncov@mail.ru
ORCID: 0000-0003-0692-8988*

Daniel CRISTEA,

*PhD student, Doctoral School „Legal Sciences”
State University of Moldova
police officer within the Buzău County
Police Inspectorate, Romania,
e-mail: cristeadaniel415@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5786-2619*

NATURA CRIMINALISTICII

Constantin RUSNAC,
doctor în drept, conferențiar universitar

Nicolai LEVANDOVSKI,
doctor în drept

Obiectul, sarcinile, funcțiile și izvoarele criminalisticii determină sferă de aplicabilitate a cunoștințelor în domeniu și, în același timp, identifică coraportul cu alte științe implicate în procesul de constatare a infracțiunii și stabilirii făptuitorului.

Lucrarea științifică de față reprezintă o analiză istorică a procesului de dezvoltare a criminalisticii, fiind menționate caracteristicile ce favorizează plasarea acesteia în rândul științelor fundamentale, astfel încât criminalistica să fie păstrată printre principalele științe juridice supuse studiului obligatoriu în instituțiile de învățământ cu profil juridic, eliminându-se în acest sens elementele care diminuează rolul ei în activitatea de aplicare a legii și o slăbesc nejustificat.

Cuvinte-cheie: criminalistică, știință specială juridică, natură juridică, infracțiune, ramură de drept, făptuitor.

Introducere. Foarte importantă și extrem de discutabilă, în determinarea naturii științei criminalistice, este problema atribuirii criminalisticii la una din științele particulare.

Criminalistica include cunoștințe științifice din domeniul filosofic, metodologic, organizațional, juridic, natural, tehnic și de altă natură. Teoria sa generală și unele dintre problemele cercetate sunt de natură științifică. Tehnica criminalistică conține un sistem de prevederi și principii pentru aplicarea și dezvoltarea mijloacelor și metodelor tehnice destinate depistării, cercetării și prevenirii infracțiunilor, precum și soluționării corecte a cauzelor în instanță. Tacticile și metodele criminalistice de investigare a infracțiunilor includ și diverse cunoștințe științifice naturale, sociale și tehnice. Prin urmare, din punct de vedere al conținutului criminalisticii, ea cu-

THE NATURE OF FORENSICS

Constantin RUSNAC,
PhD, associate professor

Nicolai LEVANDOVSKI,
PhD

The object, tasks, functions, sources of forensics determine the domain of applicability of forensic knowledge, and at the same time, identify the correlation with other sciences involved in the process of ascertaining the crime and establishing the perpetrator.

The scientific work represents a historical analysis of the development process of forensics, the characteristics favoring its placement among the fundamental sciences are mentioned, so that forensics is kept among the main legal sciences subject to compulsory study in educational institutions with a legal profile, eliminating in this means the elements that diminish the role of forensics in the law enforcement activity and weaken it unjustifiably.

Keywords: forensics, special legal science, legal nature, crime, branch of law, perpetrator.

Introduction. The issue of attributing forensic science to one of the particular sciences in determining the nature of forensic science is very important and highly contestable.

Forensics includes scientific knowledge from the philosophical, methodological, organizational, legal, natural, technical and other fields. Its general theory and some of the researched problems are scientific in nature. Forensic technique contains a system of provisions and principles for the application and development of technical means and methods intended for the detection, investigation and prevention of crimes, as well as the correct resolution of cases in court. Forensic tactics and methods of crime investigation also include different natural, social and technical scientific knowledge. Therefore, from the point of view of the content of forensics, it encompasses di-

prinde diverse cunoștințe și, astfel, nu poate fi atribuită, cu ușurință niciunui grup de științe. Ca și alte științe, criminalistica se dezvoltă la intersecția științelor naturale, sociale și tehnice și, prin urmare, este o ramură integrală complexă a cunoașterii științifice.

Scopul articolului constă în determinarea naturii criminalisticii, astfel încât atribuțiile funcționale ale acestei științe să fie apreciate, în funcție de aportul adus la constatarea și cercetarea faptelor ilegale.

Metode și materiale aplicate. Pentru realizarea scopului propus, ținând cont de specificul și caracterul complex al temei investigate, în lucrarea dată de cercetare au fost folosite metodele istorică, logică, sistematică și de comparare. Cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei.

Rezultate obținute și discuții. Abordarea filosofică a avansării în studiu necesită referire constantă la trecut: doar privind înapoi putem merge înainte.

Inițial, au existat două puncte de vedere asupra naturii criminalisticii: ca știință natural-tehnică și ca știință juridică.

H. Gross, recunoscut oficial ca părinte al criminalisticii, a subliniat că „știința criminalistică trebuie să meargă pe propriul său drum și, după natura sa, această cale este știința naturii” [16].

Profesorul Rudolf Archibald Reiss a vorbit despre știința criminalistică că aplică cunoștințele tehnice și metodele științelor naturii la investigarea infracțiunilor.

Un alt pionier al criminalisticii, Edmond Locard, a mers chiar mai departe decât Gross și Reiss pe calea negării naturii juridice a acestei științe, afirmând în prefața lucrării sale în șapte volume „*Traité de criminalistique*” următoarele: „Înțeleg perfect că nicio ramură a cunoașterii umane nu poate — și cu atât mai puțin astăzi decât înainte — să se disocieze de ramurile învecinate. Toate sferele de activitate ale minții umane intră în contact și la unele puncte se unesc.... Dar în afara lor rămâne un domeniu special de cunoaștere, pe care mi-am propus să-l numesc tehnica polițienească. Spun „tehnică” și insist pe acest cuvânt. Într-adevăr, o astfel de ramură a cunoașterii este, strict vorbind, o artă, și nu o știință, întrucât conținutul ei este format din metode (împrumutate din biologie,

verse knowledge and thus cannot be easily attributed to any group of sciences. Like other sciences, forensics develops at the intersection of natural, social and technical sciences and is therefore a complex integral branch of scientific knowledge.

The purpose of the article is to determine the nature of forensics, so that the functional attributions of this science should be appreciated, depending on the contribution brought to the establishment and investigation of illegal facts.

Applied methods and materials. In order to achieve the proposed goal, taking into account the specificity and complex nature of the investigated theme, the historical, logical, systematic and comparative methods were used as research methods. The researches undertaken are based on the study of doctrine.

Results obtained and discussions. The philosophical approach to progress in the study of something requires constant reference to the past: only looking back, we can move forward.

Originally, there were two views on the nature of forensics: as a natural-technical science and as a legal science.

Gross H., officially recognized as the father of forensics, pointed out that “forensic science must follow its own way, and by its nature this way covers natural science” [16].

Professor Rudolph Archibald Reiss spoke about forensic science as applying the technical knowledge and methods of the natural sciences to the investigation of crimes.

Another pioneer of forensics, Edmond Locard, went even further than Gross and Reiss in denying the legal nature of this science, stating in the preface to his seven-volume “*Traite de criminalistique*” the following: “I fully understand that no branch of human knowledge can -much less today than before - dissociate itself from its neighboring branches. All spheres of activity of the human mind come into contact and at some points even unite.... Nevertheless, outside of them there remains a special field of knowledge, which I proposed to call police technique. I say “technique” and emphasize that word. Indeed, such a branch of knowledge is, strictly speaking, an art, and not a science, since its content consists of methods (bor-

fizică, chimie, matematică), și nu legi...”[20, p.13]. Desigur, aici E. Locard greșește definind criminalistica, pe care o numește fără succes tehnică polițienească, nu ca știință, ci ca artă.

Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că, în același timp, o dată cu dezvoltarea criminalistici ca disciplină specială juridică, în unele din țările Europei de Vest (Franța, Elveția) și în Statele Unite este implementată știința privind utilizarea mijloacelor și metodelor științelor naturale la cercetarea crimelor, care a fost denumită „poliția științifică” – „*Police scientifique*”. Sintagmă „poliția științifică și tehnică” este folosită, până în prezent, pentru a determina subdiviziunile poliției naționale franceze care se preocupă de cercetarea locului faptei și examinarea urmelor [7].

Poliția științifică este serviciul responsabil de colectarea și cercetarea prin intermediul mijloacelor tehnico-științifice a indicilor lăsați la locul faptei [6].

În același timp, vom găsi afirmații conform cărora criminalistica este prin natura sa o știință juridică, referindu-se la disciplinele de drept penal. Astfel, cunoscutul avocat rus Piotr Porohovșikov a scris: „Nemulțumirea cu privire la activitatea poliției judiciare, nu numai în țara noastră, ci, până de curând, și în Occident, precum și o dezvoltare semnificativă a criminalității și, de altfel, nu doar în sens cantitativ, ci și în raport cu perfecționarea tot mai mare a metodelor de comitere a infracțiunilor, ne-a determinat să căutăm pe lângă îmbunătățirea componenței și creșterea numărului de personal și alte modalități de constatare a infracțiunilor și stabilire a făptuitorului.

În locul cercetărilor imperfecte din punct de vedere tehnic și mărturiilor nesigure au început să fie aplicate metodele științelor biologice și fizice. Aceste metode, cu rezultatele pe care le-au obținut deja, au format subiectul unei noi ramuri a științei penale – criminalistica” [22, p.370].

În anii 20-40 ai secolului trecut, unii criminaliști au împărtășit opinia specialiștilor occidentali privitor la faptul că criminalistica este o știință naturală și tehnică. Așadar, I. Yakimov scria: „Criminalistica este de natură strict practică, iar caracterul ei aplicativ are drept scop oferirea asistenței științifice practice judiciare, folosindu-se în acest scop de

rowed from biology, physics, chemistry, mathematics), and not laws...” [20, p.13]. Of course, here E. Locard is wrong by defining forensics, which he unsuccessfully calls a police technique, not as a science, but as an art.

However, it should be noted that, at the same time, along with the development of forensics as a special legal discipline, in some of the countries of Western Europe (France, Switzerland) and the United States, the science of using the means and methods of natural sciences is being implemented in crime investigation, which was called the “scientific police” – “*Police scientifique*”. The phrase “scientific and technical police” is used, until now, to determine the subdivisions of the French national police that deal with the investigation of the scene of the crime and the examination of traces [7].

Scientific police – the service responsible for the collection and research by means of technical and scientific means of the clues left at the scene of the crime[6].

However, at the same time, we will find statements according to which forensics is by nature a legal science, referring to the disciplines of criminal law. Thus, the well-known Russian lawyer Piotr Porohovshikov wrote: “Dissatisfaction with the activity of the judicial police, not only in our country, but, until recently, in the West, as well as a significant development of crime, and moreover, not only in a quantitative sense, but also in relation to the increasing refinement of the methods of committing crimes, led us to seek, in addition to improving the composition and increasing the number of personnel, other ways of detecting crimes and establishing the perpetrator.

Instead of technically imperfect research and unreliable testimony, the methods of the biological and physical sciences began to be applied. These methods, with the results they have already achieved, formed the subject of a new branch of criminal science – “criminology” [22, p.370].

During the 20s-40s of the last century, some criminologists shared the opinion of Western criminologists regarding the fact that forensics is a natural and technical science. So, Yakimov I. wrote: “Forensics is of a strictly practical nature, its applicative nature aims to provide scientific assistance to judicial prac-

informațiile și metodele altor științe, în principal naturale, medicale și tehnice, și adaptându-le la nevoile practicii judiciare” [29, p.3]. În acest sens, au existat autori care susțineau că „criminalistica este o „știință” despre arta de investigare a infracțiunii”.

O viziune eronată asupra criminalisticii – ca disciplină nejuridică, ci natural-tehnică, o identificăm și la H. Gross, care afirma: „Criminalistica trebuie să meargă pe propriul său drum, iar, după natura sa, această cale este de natură natural-tehnică ...” [16, p.8-9].

Acest tip de viziune asupra tinerei științe a început să frâneze dezvoltarea și să restrângă limitele câmpului de recomandări date de ea. Și anume, a condus la faptul că în criminalistică pentru o perioadă lungă de timp nu s-a acordat suficientă atenție dezvoltării tacticii acțiunilor de urmărire penală și metodicii de investigare a infracțiunilor. Cu toate acestea, cercetătorul austriac a inclus criminalistica în sistemul general al științelor penale, care de fapt a subliniat că este nu doar o știință naturală, dar și juridică [16, p.16].

De la sfârșitul anilor 1930, a început să prevaleze conceptul naturii juridice a criminalisticii. Astfel, în „Marea Enciclopedie Sovietică”, publicată la sfârșitul anului 1937, citim: „Criminalistica este una dintre cele mai importante ramuri ale științei dreptului penal, care are ca sarcină studiul metodelor de investigare a unei infracțiuni” [13, p.124].

S.P. Mitrichev, criticând punctul de vedere ale lui B. M. Șaver, afirma: „... confruntarea tehnicilor criminalistice cu metodele legale de investigare elaborate de dreptul procesual-penal ar determina formularea unor concluzii greșite cu privire la existența unor tehnici și metode criminalistice de acumulare și examinare a probei nereglementate de legea procesual penală, în timp ce de fapt toate acțiunile de cercetare sunt legale. În mod similar, toate metodele științifice de investigație și mijloacele științifice și tehnice ale științei criminalistice sunt utilizate în procesul penal numai în limitele legii și respectând legea... Metodele și mijloacele tehnice ale criminalisticii, care sunt utilizate în cadrul acțiunilor de urmărire penală, sunt menite să asigure cercetarea cu succes a infracțiunii și stabilirea faptului, ele fiind inseparabile de acțiunea de urmărire penală” [21, p.18].

tice, using for this purpose the information and methods of other sciences, mainly natural, medical and technical, adapting them to the needs of judicial practice” [29, p.3].

In this sense, there were authors who argued that “criminology is a ‘science’ of the art of crime investigation”, in other words forensics was identified as an art of crime investigation.

An erroneous view of forensics - as a non-legal, but natural-technical discipline we also identify at Gross H., who stated: “Forensic science must follow its own way, and by its very nature this way is naturally technical in nature...” [16, p.8-9].

This kind of view of the young science began to slow down the development and narrow the boundaries of the field of recommendations given by it. Namely, it led to the fact that in criminalistics for a long time insufficient attention was paid to the development of the tactics of criminal prosecution actions and the methodology of investigating crimes.

However, the Austrian researcher included forensics in the general system of criminal sciences, which in fact emphasized that it is not only a natural science, but also a legal one [16, p.16].

From the end of the 1930s, the concept of the legal nature of forensics began to prevail. Thus, in the “Great Soviet Encyclopedia”, published at the end of 1937, we can read: “Forensics is one of the most important branches of the science of criminal law, which has the task of studying the methods of investigating a crime [13, p.124].

S.P. Mitrichev, criticizing the point of view of B. M. Shaver, stated: “... the confrontation of forensic techniques with the legal investigation methods developed by criminal procedural law would lead to the formulation of wrong conclusions regarding the existence of forensic techniques and methods for the accumulation and examination of evidence not regulated by the criminal procedural law, while actually all research actions are legal. Similarly, all scientific methods of investigation and scientific and technical means of forensic science are used in the criminal process only within the limits of the law and in compliance with the law... The methods and technical means of forensics, which are used in criminal prosecution actions,

M.S. Strogovici menționa că criminalistica face parte din științele juridice: „Criminalistica este o disciplină juridică științifică în măsura în care studiază metodele ce asigură o mai bună efectuare a acțiunilor de urmărire penală. Astfel, pe de o parte, criminalistica este reprezentată ca o disciplină procesuală penală, drept o continuare sau un curs special al procesului penal. Dar, pe de altă parte, criminalistica este, o disciplină științifică și tehnică, în care se dezvoltă procedeele științelor tehnice și naturale (chimie, fizică, biologie etc.) cu scopul de aplicare a acestora la cercetarea infracțiunilor. Când criminalistica acționează ca o disciplină juridică, ea face parte din procesul penal” [25, p.102]. Aici este necesar să subliniem două greșeli comise de autor:

În primul rând, afirmația despre natura duală a criminalisticii: juridică, când vine vorba de tactica acțiunilor procesuale, și tehnico-științifică, când vorbim de suport tehnico-criminalistic la cercetarea infracțiunilor. Acest punct de vedere a fost exprimat anterior de P. Tarasov-Rodionov [26, p. 10-11], care a fost corect criticat de A. I. Vinberg. Acesta din urmă a scris că o astfel de abordare „afișează incorect cele două secțiuni indisolubile ale criminalisticii: tehnica criminalistică și tactica criminalistică ... Tehnica criminalistică în afara tacticii criminalistice este inutilă. Toate realizările tehnicii criminalistice sunt implementate în activitățile juridice ale instanțelor de judecată și ale ofițerilor de urmărire penală prin intermediul tacticii criminalistice. Tehnica criminalistică și tactica criminalistică determină, în mare măsură, conținutul științific al metodicii de cercetare a infracțiunilor, în care ele se sintetizează” [14, p.82,88].

Și în al doilea rând, nicio știință separată nu a fost încă o continuare, cu atât mai puțin un curs special, a unei altei științe sau ar fi făcut parte din aceasta. Pentru că dacă obiectul științei poate fi comun mai multor științe, atunci subiectul (cercul de probleme principale studiate) unei științe nu poate coincide cu subiectul alteia. Orice disciplină științifică are un subiect propriu numai ei, care îi determină originalitatea, independența și particularitatea, o deosebește de alte sisteme de cunoaștere [27, p.13]. „Coincidența parțială a unui obiect sau subiect... observată atunci când se compară

are intended to ensure the successful investigation of the crime and the establishment of the perpetrator, thus they are inseparable from the criminal prosecution action [21, p.18].

M.S. Strogovici menționat că forensic is part of the legal sciences. He wrote that “Forensics is a scientific legal discipline to the extent that it studies the methods that ensure a better performance of criminal prosecution actions. Thus, on the one hand, forensics is represented as a criminal procedural discipline, as a continuation or a special course of the criminal process. Nevertheless, on the other hand, forensics is, at the same time, a scientific and technical discipline, in which the procedures of technical and natural sciences (chemistry, physics, biology, etc.) are developed with the aim of applying them to the investigation of crimes. When forensics acts as a legal discipline, it is part of the criminal process” [25, p.102]. Here it is necessary to point out two mistakes made by the author. First, the claim about the dual nature of forensics: legal, when it comes to the tactics of procedural actions, and technical-scientific, when we talk about technical-criminological support in the investigation of crimes.

This point of view was previously expressed by Tarasov-Rodionov P. [26, p. 10-11], which has been correctly criticized by A. I. Vinberg. He wrote that such an approach “incorrectly displays the two inseparable sections of forensic science: forensic technique and forensic tactic ... Forensic technique outside of forensic tactics is useless. All the achievements of the forensic technique are implemented in the legal activities of the courts and prosecution officers through forensic tactics. Forensic technique and forensic tactics determine, to a large extent, the scientific content of crime investigation methodology, in which they are synthesized” [14, p.82,88]. And secondly, no separate science has yet been a continuation, much less a special course, of another science, or would have been a part of it. If the object of science can be common to several sciences, then the subject (circle of main studied problems) of one science cannot coincide with the subject of another. Any scientific discipline has its own subject, which determines its originality, independence and particularity, distinguishes it

criminalistica și procedura penală nu înseamnă deloc o fuziune a acestor științe sau absorbția uneia dintre ele de către alta. Este destul de evident că subiectul criminalistici sunt unele legități, subiectul științei procesului penal – altele” [12, p.7-8], a remarcat R. S. Belkin.

Despre natura juridică a criminalistici ne vorbesc autorii R. Belkin, A. Vinberg, G. Karnovici, V. Tanasevici, G. Matusovsky, S. Mitricev și alții, prezentând următoarele argumente:

1. Criminalistica este o știință penală, pentru că subiectul și obiectele sale de cunoaștere se află în sfera fenomenelor juridice.

2. Din punct de vedere istoric, nașterea științei criminalistice se datorează nevoilor unui anumit subiect de aplicare a legii și necesităților îmbunătățirii eficacității luptei împotriva infracționalității.

3. Rezultatele cercetării teoretice din domeniul criminalistici sunt implementate în practică de cercetarea și judecarea cauzelor penale.

4. Recomandările criminalistici se adresează subiecților ale căror activități sunt exclusiv de natură juridică.

5. Caracterul natural și tehnic al criminalistici s-a manifestat anterior prin utilizarea realizărilor diferitelor ramuri în scopul cercetării infracțiunii și stabilirii făptuitorului. În prezent, aceste probleme sunt de obicei cercetate în cadrul expertizei judiciare.

6. Legătura și interdependențele existente între dreptul penal, dreptul procesual penal și criminalistică, precum și întrepătrunderea lor se manifestă, pe de o parte, prin faptul că multe dintre prevederile criminalistici sunt percepute de legiuitor și primesc o reglementare legală, iar pe de altă parte, baza pentru elaborarea recomandărilor tactice în vederea efectuării acțiunilor de urmărire penală reprezintă activitatea participanților la procesul penal, reglementată procesual.

7. Utilizarea realizărilor disciplinelor naturii în procesul penal nu înseamnă deloc că dreptul penal, inclusiv criminalistica, are un caracter științific natural. Este vorba doar de folosirea realizărilor științelor naturii în depistarea și cercetarea infracțiunilor. „Ghidul” acestor realizări în activitățile practice efectuate de organele de ocrotire a normelor de drept este criminalistica.

from other systems of knowledge [27, p.13]. “... The partial coincidence of an object or subject... observed when forensics and criminal procedure are compared,” noted R. S. Belkin, “does not mean a fusion of these sciences or the absorption of one of them by another. It is quite obvious that the subject of forensics is some legitimacies, the subject of the science of the criminal process – others” [12, p.7-8].

The authors Belkin R., Vinberg A., Karnovich G., Tanasevich V., Matusovsky G., Mitrichev S. and others tell us about the legal nature of forensics, presenting the following arguments:

1. Forensics is a criminal science, because the subject and its objects of knowledge are in the sphere of legal phenomena.

2. Historically, the birth of forensic science is due to the needs of a particular subject of law enforcement and the need to improve the effectiveness of the fight against crime.

3. The results of theoretical research in the field of forensics are implemented in practice by researching and judging criminal cases.

4. Forensic recommendations are addressed to subjects whose activities are exclusively of a legal nature, have a regulation and a legal nature.

5. The natural and technical nature of forensics was previously manifested using the achievements of different branches for the purpose of investigating the crime and establishing the perpetrator. Currently, these issues are usually investigated within the framework of forensic expertise.

6. The connection and interdependence existing between criminal law, criminal procedural law and forensics, in addition, their interpenetration, is manifested, on the one hand, by the fact that many of the provisions of forensics are perceived by the legislator and receive a legal regulation. On the other hand, the basis for the development of tactical recommendations in order to carry out criminal prosecution actions is the activity of the participants in the criminal trial regulated procedurally.

7. The use of the achievements of the disciplines of nature in the criminal process does not mean at all that criminal law, including forensics, has a natural scientific character. It is only about using the achievements of the natural sciences in the detection and investigation

8. Nu numai subiectul și obiectele criminalisticii, dar și sarcinile, scopurile, limbajul, metodologia ei mărturisesc despre esența juridică a criminalisticii.

Ideea provenienței criminalisticii din procesul penal este susținută activ de R. Belkin, O. Baev [10, p.16], E. Rossiyskaya [24, p.20], inclusiv și cercetătorii autohtoni M. Gheorghiuța [4, p.18], S. Doraș [3, p.17], Gh. Golubenco [5, p. 82-83], precum și de alți cercetători criminaliști. Pentru a clarifica chestiunea dacă criminalistica își are originea într-adevăr în adâncul științei procedurii penale, ar trebui să apelăm la lucrările fondatorului criminalisticii – H. Gross. În prefața celei de-a treia ediții a „Ghidului ofițerului de urmărire penală ca sistem a Criminalisticii”, Gross, considerând știința criminalistică ca o știință auxiliară (aplicativă) pentru dreptul penal (dar nu pentru procedura penală) cu drept la independență a subliniat că „de fapt... a existat întotdeauna. Cei care au cercetat urmele create de picioarele omului, care au imprimat în memorie un cuvânt din jargonul hoților, care au desenat un plan al locului faptei – toți au aplicat o prevedere criminalistică sau alta.

Dar aceste acțiuni individuale nu aveau nici o justificare științifică, și atunci când toate aceste tehnici și acțiuni au fost dezvoltate și introduse în sistem, atunci avem dreptul de a cere recunoașterea criminalisticii ca știință, dar știință auxiliară” [16, p.8-9].

La un alt pionier al criminalisticii, E. Lokard, citim: „Cercetarea crimelor este la fel de veche ca societatea umană și, din punct de vedere istoric, reprezintă o lungă căutare a unui adevăr evaziv. ... Dar abia la sfârșitul secolului al XIX-lea apare tendința de a căuta sistematic urme ce probează săvârșirea infracțiunii, până atunci aceste concepte având un caracter răzleț. Ca urmare, apare o nouă disciplină, ... care a primit succesiv denumirile de criminalistică, poliție științifică, tehnică polițienească” [20, p.9].

Faptul că materialul criminalistic a fost „împrăștiat peste tot”, și nu numai în literatura de specialitate privind procesul penal, este arătat clar în tratatul „*Dei delitti e delle pene*” („Despre crime și pedepse”, 1764), de Cesare Beccaria Bonesana, care este consacrat în principal problemelor de drept penal, dar în care

of crimes. The “guide” of these achievements in the practical activities carried out by law enforcement bodies is forensics.

8. Not only the subject and objects of forensics, but also its tasks, goals, language, methodology testify to the legal essence of forensics.

The origin of forensics from the criminal process is actively supported by Belkin R., Baev O. [10, p.16], Rossiyskoy E. [24, p.20], including local researchers Gheorghiuța M. [4, p.18], Doraș S. [3, p.17], Golubenco Gh. [5, p. 82-83] as well as other forensic researchers.

To clarify the question of whether forensics really has its origin deep in the science of criminal procedure, we should turn to the works of the founder of forensics - Gross H. In the preface to the third edition of “The Criminal Investigation Officer’s Guide as a System of Forensics”, Gross, considering forensic science as an auxiliary (applicative) science for criminal law (but not for criminal procedure) with the right to independence, emphasized that “in fact... it always existed. Those who studied the tracks created by human feet, who imprinted in their memory a word from the thieves’ jargon, who drew a plan of the crime scene - each of them applied one or another forensic provision.

But these individual actions had no scientific justification, and when all these techniques and actions were developed and introduced into the system, and then we have the right to demand the recognition of forensics as a science, but the auxiliary science.” [16, p.8-9].

From another forensic pioneer E. Lokard, we find out: “The investigation of crimes is as old as human society and, historically, it is a long search for an elusive truth. ... But only at the end of the 19th century the tendency to systematically search for traces proving the commission of the crime appears, until then these concepts had a vague character. As a result, a new discipline appears, ... which successively received the names of forensics, scientific police, police technique” [20, p.9].

The fact that the forensic material was “scattered everywhere”, and not only in the specialized literature on the criminal process, is clearly shown in the treaty “*Dei delitti e delle Repe*” (“About Crimes and Punishments”,

se găsește o astfel de recomandare de natură tactico-criminalistică privind interogatoriul: „După criminaliști întrebările ar trebui să se rotească în spirală în jurul faptului, dar nu să meargă direct spre el” [11, p.219].

V. Proșenko a susținut ideea lui E. Lorkard că, chiar și în zorii societății umane, când nu exista legea, începuturile cunoștințelor criminalistice erau deja văzute în descoperirea persoanelor care au cauzat vătămări corporale și pedepsirea acestora. Prin urmare, este logic să concluzionăm că „nu criminalistica este și ar trebui să fie un serviciu și un domeniu de activitate auxiliar (nu vorbim de relativa independență a cunoștințelor criminalistice, procesual-penale și ale dreptului penal) în raport cu procesul penal, ci, dimpotrivă, procesul penal care a luat naștere milenii mai târziu este obligat să servească criminalistica și astfel nevoilor firești ale societății în lupta împotriva criminalității” [23, p.268].

În aceeași ordine de idei, menționăm că sistemul științelor penale nu este altceva decât un instrument creat artificial, care permanent a avut un loc important în organizarea și conducerea societății, iar statul s-a constituit ca o structură fundamentală în realizarea acestor scopuri de organizare și conducere. În acest context, urmează de menționat că este corectă opinia specialiștilor care afirmă că dreptul material precedă cunoștințele criminalisticii ca știință. Dar, totuși am dori să remarcăm că trebuie să fim atenți privitor la momentul constituirii criminalisticii ca știință și momentul apariției cunoștințelor care au format temelia criminalisticii ca știință. În acest sens, este necesar de subliniat că cunoștințele „criminalistice” au existat înaintea dreptului material, de exemplu – informațiile despre mecanismul de creare de către animale a urmelor cu succes au fost exploatate, până la apariția statului, în timpul vânătorii. În prezent, la fel, se utilizează cu succes în cazul în care la săvârșirea infracțiunilor sunt implicate animalele. În aceeași ordine de idei, concluzionăm că aceste cunoștințe și în viitor vor face parte din palmaresul informațiilor utilizate de către organele de resort la cercetarea faptelor ilegale.

Caracterul teatral al dreptului material determină, în funcție de politica statutului pe acest domeniu, perpetuu modificări care într-

1764), by Cesare Beccaria Bonesano, which is devoted mainly to criminal law issues, but in which such a recommendation of a tactical-criminological nature regarding interrogation is found. “According to criminologists”, writes C. Beccaria, “questions should spin in a spiral around the fact, but not to go straight to it” [11, p.219].

Protsenko V. supported the idea of Lorkard E. that, even at the dawn of human society, when there was no law, the beginnings of forensic knowledge were already seen in the discovery of persons who caused bodily harm and their punishment. Therefore, it is logical to conclude that “criminology is not and should not be a service and an auxiliary field of activity (we are not talking about the relative independence of forensic, criminal procedural and criminal law knowledge) in relation to the criminal process, but, on the contrary, the criminal process that arose millennia later, is bound to serve forensics and thus the natural needs of society in the fight against crime” [23, p.268].

On the same note, we mention that the system of criminal sciences is nothing but an artificially created tool, which has always had an important place in the organization and management of society, and the state was constituted as a fundamental structure in achieving these organizational goals and leadership. In this context, it should be noted that the opinion of specialists who state that material law precedes the knowledge of forensics as a science is correct. However, we would still like to mention that we must pay attention, as a viewer, to the moment of the constitution of forensics as a science and the moment of the appearance of the knowledge, that formed the basis of forensics as a science. In this sense, it is necessary to emphasize that “criminalistics” knowledge existed before material law, for example - information about the mechanism of creation of tracks by animals, was successfully exploited, until the emergence of the state, during hunting, in present, likewise, it is successfully used when animals are involved in the commission of crimes. In the same vein, we conclude that this knowledge in the future will also be part of the record of accomplishment of information used by the relevant bodies to investigate illegal acts.

un fel sau altul afectează relațiile sociale și, ce este important, aceste reguli în permanență pot fi modificate de către legiuitor. Cu toată altă factură are criminalistica. Cunoștințele acestea nu sunt supimate legilor teatrale, iar unicul factor care poate influența înaintarea criminalisticii este progresul tehnico-științific.

În acest sens, această știință cu perspective eterne în ceea ce privește cercetarea stărilor de fapt întru descoperirea infracțiunilor este plasată în obscuritatea științelor trend, fapt care în permanență știrbește din autoritatea acesteia. Noi nu retractăm poziția științelor ce dezvoltă dreptul material, doar reliefăm că ținând cont de munca depusă de criminalistică, la stabilirea făptuitorului și atragerea persoanei vinovate la răspundere, ea este catalogată cu calificativul știință juridică auxiliară.

Științele juridice auxiliare sunt categoria științelor ajutătoare, complementare în studiul dreptului, cum ar fi, de exemplu, statistica judiciară, informatica juridică, psihologia juridică etc. Această categorie sau componentă a sistemului științelor juridice este de o dată relativ recentă în sfera sistemului, fiind un rezultat al dezvoltării actuale a științelor în general și a științelor juridice în special.

O astfel de catalogare referitoare la criminalistică atestăm în sursele electronice: Criminalistica este o *disciplină auxiliară* a dreptului penal care e responsabilă de demonstrarea și explicarea unei infracțiuni, determinarea autorilor și participarea acestora, printr-un set de proceduri, tehnici și cunoștințe științifice [9].

Științele juridice ajutătoare (participative) sunt un subsistem al științelor juridice, care cercetează fenomenul juridic al societății cu ajutorul altor științe sociale, științelor ale naturii, etc. Exemple de științe juridice ajutătoare: criminalistica, criminologia, logica juridică [8].

E. Ișcenko a infirmat în mod convingător punctul de vedere indicat predominant în știința modernă, făcând o concluzie rezonabilă că „știința criminalistică nu poate fi considerată ca provenind din adâncurile procesului penal, care, la origini, este mult mai tânăr decât aceasta. De ceva timp, aceste două științe s-au dezvoltat în paralel, însă la începutul secolului XXI au deviat destul de mult: criminalistica a rămas în postura de a lupta împotriva criminalității, în timp ce procesul penal și-a concentrat eforturi-

The theatrical character of material law determines, depending on the policy of the statute in this field, perpetual changes that in one way or another affect social relations and it is important that the legislator can always modify these rules. Forensics has a different bill than any other. Theatrical laws do not suppress its knowledge, and the only factor that can influence the advancement of forensics is technical-scientific progress.

In this sense, this science with eternal perspectives regarding the research of the factual states in the discovery of crimes is placed in the obscurity of the trend sciences, a fact that constantly undermines its authority. We do not retract the position of the sciences that develop material law, we only emphasize that taking into account the work done by forensics, in establishing the perpetrator and bringing the guilty person to justice, it is categorized as an auxiliary legal science.

Auxiliary legal sciences are the category of auxiliary, complementary sciences in the study of law, such as, for example, judicial statistics, legal informatics, legal psychology, etc. This category or component of the system of legal sciences is of relatively recent date in the sphere of the system, being a result of the current development of the sciences in general and of the legal sciences in particular.

We attest to such cataloging related to forensics in electronic sources: Forensics is an *auxiliary discipline* of criminal law that is responsible for proving and explaining a crime, determining the perpetrators and their participation, through a set of procedures, techniques and scientific knowledge [9].

Assisting (participatory) legal sciences are a subsystem of legal sciences, which research the legal phenomenon of society with the help of other social sciences, natural sciences, etc. Examples of auxiliary legal sciences: criminalistics, criminology, legal logics [8].

Ischenko E. convincingly refuted the prevailing point of view in modern science, making a reasonable conclusion that “forensic science cannot be considered as coming from the depths of the criminal process, which, in its origins, is much younger than this. For some time, these two sciences developed in parallel, but at the beginning of the 21st century they deviated

le pe protejarea drepturilor omului, altfel spus pe „subiectul infracțiunii” [17, p.13].

Dar la mijlocul anilor 1990 R. Belkin a făcut o încercare de a revizui conceptul naturii juridice a științei criminalistice, afirmând că natura acesteia din urmă este una sintetică. O astfel de apreciere identificăm și la autorul A. Badea [1, p.84] care definește criminalistica drept o știință sintetică, integrală, ce contopesc-te cunoștințe pluridisciplinare.

Luând în considerare filosofia în raport cu natura criminalisticii, vedem că acest concept este în proces de formare. În istoria științei, niciun moment, nicio întorsătură nu este completă fără trecerea de la ceea ce a fost la ceea ce nu a fost și de la ceea ce nu a fost la ceea ce este acum. A fost și nu există, nu a fost și există – întreaga istorie a științei decurge astfel.

Argumentarea lui R. Belkin, din perioada anilor '90 ai secolului trecut, împotriva conceptului juridic al naturii științei criminalistice, în general, a fost redus la argumente care au fost exprimate anterior de mai multe ori de către oponenții naturii juridice a științei. Și anume: nu există niciun motiv să vorbim despre natura științei criminalistice ca știință pur juridică, deoarece colectarea și studiul urmelor materiale, stabilirea relației lor cauzale între ele și cu evenimentul cercetat se realizează folosind metode și mijloace, de regulă, bazate pe realizările științelor naturale și tehnice și, în consecință, nu toate recomandările științei criminalistice sunt pur legale. De aici rezultă că este necesar să se țină seama de integrarea diferitelor cunoștințe ca un „aliaj” în această știință, de natură sintetică, și că posibilitățile criminalisticii „în rezolvarea problemelor juridice depind direct de capacitatea sa de a acumula realizările altor științe și de a asigura utilizarea lor în descoperirea și cercetarea infracțiunilor” [19, p.22]. Repetăm: argumentele lui Belkin împotriva naturii juridice a criminalisticii sunt *non nova*.

Cu referire la cele spuse anterior menționăm că „știința criminalistică împrumută mult de la alte discipline, dar acest lucru nu o privează de dreptul la o existență independentă, deoarece prelucrează materialul împrumutat exclusiv în scopuri proprii”. Astfel, rezultă că utilizarea datelor din științele naturale și tehnice este o trăsătură distinctivă a științei

quite a lot: forensics remained in the position of fighting crime, while the criminal process focused its efforts on protecting human rights, in other words “the subject of the crime” [17, p.13].

Nevertheless, in the mid-1990s Belkin R. made an attempt to revise the concept of the legal nature of forensic science, stating his opinion that the nature of forensic science is synthetic. We also identify such an appreciation with the author Badea A. [1, p.84] who defines forensics - a synthetic, integral science, which merges multidisciplinary knowledge.

Considering philosophy in relation to the nature of forensics, we see that this concept is in the process of formation. In the history of science, no moment, no turning is complete without the transition from what was to what was not and from what was not to what is now. It was and it is not, it was not and it is - the whole history of science goes like this.

Belkin R.'s argumentation, from the period of the 1990s of the last century, against the legal concept of the nature of forensic science, in general, was reduced to arguments that had previously been expressed several times by opponents of the legal nature of science. And namely: there is no reason to talk about the nature of forensic science as a purely legal science, because the collection and study of material traces, the establishment of their causal relationship with each other and with the investigated event is carried out using methods and means, as a rule, based on the achievements of natural and technical sciences and, consequently, not all forensic science recommendations are purely legal. It follows from here that it is necessary to take into account the integration of different knowledge as an “alloy” in this science, of a synthetic nature, and that the possibilities of forensics “in solving legal problems directly depend on its ability to accumulate the achievements of other sciences and ensure their use in the discovery and investigation of crimes” [19, p.22]. We are repeating: Belkin's arguments against the legal nature of forensics are *non nova*.

With reference to, what was said previously, we note that “forensic science borrows a lot from other disciplines, but this does not deprive it of the right to an independent exist-

criminalistice, care a fost văzută clar de toată lumea de la nașterea acesteia din urmă. După cum a fost clar pentru toată lumea, încă de la început, că criminalistică nu transferă mecanic ceea ce este împrumutat, ci transformă creativ metodele și mijloacele diferitelor științe pentru a-și rezolva propriile sarcini.

Din cele spuse rezultă că folosirea termenului „știință sintetică” pentru a clarifica natura științei criminalistice este doar o frază și nu va înceta să fie o frază, deoarece nu are un conținut nou în spate.

În baza celor menționate supra, considerăm că N. Yablokov a argumentat corect că „ar trebui să fie mai echilibrat și mai atent dezvoltată în literatura criminalistică și mai ales în cărțile și manualele de criminalistică problema naturii științei criminalistice, pentru a arăta componenta sa juridică. În caz contrar, eforturile noastre de a păstra criminalistica printre principalele științe juridice supuse studiului obligatoriu în conformitate cu standardele de învățământ vor fi eliminate și, în consecință, rolul acesteia în activitățile de aplicare a legii va fi în mod nejustificat slăbit” [28, p.25].

Dacă exprimăm în câteva cuvinte ideea călăuzitoare a criminalisticii, ea va arăta așa: De la cercetarea individuală a infracțiunii pentru practica judiciară de cercetare a infracțiunilor. Din momentul recunoașterii oficiale a criminalisticii ca știință de cercetare a infracțiunilor, aceasta a fost și rămâne un gen de activitate juridică realizată de stat. Prin urmare, această știință prin natura sa nu poate să nu fie juridică. În afara acestei activități juridice, nimeni nu are nevoie de produsele criminalistice.

Disciplinele științifice, care în totalitatea lor formează sistemul științei în ansamblu, sunt împărțite condiționat în tehnice, naturale și sociale. Științele juridice fac parte din științele sociale, care, la rândul lor, se împart în tipuri: teoria statului și dreptului, științe istorice și juridice, științe juridice de ramură și științe aplicate. Criminalistica este clasificată ca știință aplicată; iar ego-ul nu îi afectează prestigiul și semnificația socială. Reamintim că apariția criminalisticii a fost un răspuns la cererea socială a practicii de combatere a criminalității de către organele de urmărire penală.

De aceeași opinie este și Maxim Gheorghie care vorbind despre îndeplinirea cu suc-

tence, because it processes the borrowed material exclusively for its own purposes.” Thus, it follows that the use of data from the natural and technical sciences is a distinctive feature of forensic science, which has been clearly seen by everyone since the birth of this science. As it was clear to everyone from the beginning, that forensics does not mechanically transfer what is borrowed, but creatively transforms the methods and means of different sciences to solve its own tasks.

From the above, it follows that using the term “*synthetic science*” to clarify the nature of forensic science is just a phrase and will not cease to be a phrase because there is no new content behind it.

Based on the above, we believe that Yablokov N. correctly argued that “it should be more balanced and carefully revealed in forensic literature and especially in forensic books and textbooks the issue of the nature of forensic science, to show its legal component. On the contrary, our efforts to keep forensics among the main legal sciences subject to compulsory study in accordance with the standard of education will be eliminated and, as a result, its role in law enforcement activities will be unduly weakened” [28, p.25].

If we express the guiding idea of forensics in a few words, it will look like this: From the individual crime investigation to the judicial practice of criminal investigation. Since the official recognition of forensics as a crime research science, it has been and remains a type of legal activity carried out by the state. Therefore, this science by its nature is legal anyway. Outside of this legal activity, no one needs the forensic products.

Scientific disciplines, which in their entirety form the system of science as a whole, are conditionally divided into technical, natural and social. Legal sciences are part of the social sciences, which, in turn, are divided into the following types: the theory of the state and law, historical and legal sciences, branch legal sciences and applied sciences. Forensic science is classified as an applied science; and the ego does not affect its prestige and social significance. We remind you that the emergence of forensics was a response to the social demand for the practice of combating crime by law en-

ces a atribuțiilor funcționale ale criminalisticii (descoperirea infracțiunii și stabilirea făptuitorului) punctează pe necesitatea existenței unor cunoștințe mai ample decât acelea pe care le oferă legile, comentariile actelor normative și studiile științifice. În această ordine de idei el menționa:

„Ce va putea face un licențiat în drept pus să ancheteze a doua zi după numirea sa, când el nu are alte cunoștințe decât cele câteva sute de articole ale codului penal și de procedură penală?

Punerea lui însă la curent, de pe băncile facultății, cu toate mijloacele speciale ale criminaliștilor practicieni îi dau puțință să se folosească în cercetările lui criminalistice de toate mijloacele ajutătoare și nu sunt sute ci mii” [2].

În opinia noastră, criminalistica este știința mamă pentru teoria expertizei judiciare. Fragmente din obiectul criminalisticii s-au separat și au trecut în obiectul acestei științe noi. Într-o măsură mai mare, acumularea de date empirice și dezvoltări teoretice asupra problemelor ce privesc examinările criminalistice au avut loc în adâncurile criminalisticii.

Faptul formării de către criminalistică a unei noi științe îi oferă un nou statut celei dintr-ai. „Astfel, știința criminalistică încetează să fie o disciplină pur aplicată și dobândește, în parte, trăsăturile unei științe fundamentale, care stă la baza altor științe”.

Oamenii de știință de la Universitatea de Stat „M.V. Lomonosov” din Moscova au poziționat criminalistica „în rândul științelor juridice, foarte importante, ce au o natură aplicativă” [18, p.2]. În manualul din 1999 la teza deja existentă a fost adăugat un cuvânt, iar criminalistica a fost numită „o știință juridică specială cu caracter aplicativ. Autorii au subliniat că esența juridică a criminalisticii este determinată de „sarcinile sale generale și particulare, obiectele și subiectul cunoașterii, semnificația sa socială, funcțiile ei și respectarea strictă a reglementărilor procesual-penale în ceea ce privește elaborarea și dezvoltarea recomandărilor, mijloacelor, metodelor și procedurilor criminalistice”.

Pe bună dreptate a remarcat profesorul I. A. Vozgrin că „Criminalistica este într-adevăr o știință specială, complexă și integrală, dar juridică” [15, p.97].

forcement agencies.

Of the same opinion is Maxim Gheorghe who, speaking about the successful fulfillment of the functional attributions of forensics (discovery of the crime and determination of the perpetrator) points to the need for the existence of broader knowledge than that provided by laws, commentaries on normative acts and scientific studies. In this vein, he mentioned:

“What will a law graduate be able to do to investigate the day after his appointment, when he has no knowledge other than the several hundred articles of the Criminal Code and the Code of Criminal Procedure?

However, his familiarization, from the faculty benches, with all the special means of forensic practitioners enables him to use all the helpful means in his forensic investigations, and they are not hundreds but thousands” [2].

In our view, criminology is the parent science for the theory of forensic expertise. Fragments of the subject of forensics have separated and passed into the subject of this new science. To a greater extent, the accumulation of empirical data and theoretical developments on issues concerning forensic examinations took place in the depths of forensic science.

The fact that forensics has formed a new science gives a new status to the first one. “Thus, forensic science ceases to be a purely applied discipline and acquires, in part, the features of a fundamental science, which is the basis of other sciences”.

Scientists from Moscow State University Lomonosov M.V. have positioned forensics “among the legal sciences, very important, which have an applied nature” [18, p.2]. In the 1999 textbook, a word was added to the already existing thesis, and criminology was called “a special legal science with an applied character. The authors emphasized that “its general and particular tasks, the objects and subject of knowledge, its social significance, its functions and the strict observance of procedural-criminal regulations in terms of the elaboration and development of recommendations, means, methods and forensic procedures” determine the legal essence of forensics.

Professor I. A. Vozgrin rightly noted: “Criminology is indeed a special, complex and integral science, but the legal one” [15, p.97].

Concluzii. Cele expuse mai sus ne permit să considerăm că obiectul criminalistici este de natură sintetică, iar criminalistica în sine este o disciplină specială juridică și se referă la direcția de formare a specialiștilor în jurisprudență.

Conclusions. The above allows us to consider that the object of forensics is of a synthetic nature, and forensics itself is a special legal discipline and refers to the direction of training specialists in jurisprudence.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Badea A. Perspective de implementare în practica autohtonă a unor metode și mijloace tehnico-criminalistice moderne. În: Revista Națională de drept, nr. 4-6 (222-224), Chișinău, 2019.
2. Criminalistica (slideshare.net) (vizitat 20.07.2022).
3. Doraș S. Criminalistica. Chișinău: Cartea Juridică, 2011.
4. Gheorghiuța M. Tratat de criminalistică. Chișinău: S.n., 2017.
5. Golubenco Gh. Criminalistica: obiect, sistem, istorie. Chișinău, 2008.
6. <http://www.linternaute.com/dictionnaire/fr/definition/police-scientifique-et-technique/>. (vizitat 20.07.2022).
7. <http://www.police-nationale.interieur.gouv.fr/Organisation/Etablissements-publics/INPS> vizitat 30.09.2015; <http://www.police-scientifique.com/> (vizitat 20.07.2022).
8. <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/teoria-general-a-dreptului/curs-1-sistemul-stiintelor-juridice/> (vizitat 20.07.2022).
9. <https://ro.encyclopedia-titanica.com/significado-de-criminal-stica> (vizitat 20.07.2022).
10. Баев О. Я. Основы криминалистики: курс лекций. 2-е изд., перераб. и доп. М., 2003.
11. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях / пер. Ю. М. Маринина. М., 1995.
12. Белкин Р. С. Перспективы развития советской криминалистики // Труды высшей школы Министерства охраны общественного порядка СССР. М., 1967. Выпуск 15.
13. Большая советская энциклопедия. Издание первое. В 66 т. / глав. ред. О. Ю. Шмидт, зам. гл. ред. Ф. И. Петров. Т. 35: «Крестьянская газета» — Ларсон. М.: Советская энциклопедия, 1937. https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_008005025/ (vizitat 20.07.2022).
14. Винберг А. И. О сущности криминалистической техники и криминалистической экспертизы // Советское государство и право, 1955. № 8.
15. Возгрин И. А. Введение в криминалистику: история, основы теории, библиография. СПб.: Юридический центр Пресс, 2003.
16. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. М.: ЛексЭст, 2002.
17. Ищенко Е. П. К вопросу о первоисточках криминалистики // Вестник криминалистики, 2009. Вып. 4 (32).
18. Криминалистика: Учеб. для вузов / Отв. ред. проф. Н.П. Яблоков. М.: БЕК, 1996.
19. Криминалистика: учебник для студентов вузов / под ред. А. Ф. Волынского, В. П. Лаврова. 2-е изд., перераб. и доп. М., 2008.
20. Локар Э., Руководство по криминалистике. Под ред.: Митричев С.П., Пер.: Познышев С.В., Терзиев Н.В. Юрид. изд-во НКЮ СССР, Москва, 1941.
21. Митричев С. П. К вопросу о научных основах советской криминалистики. С. 7. Также см.: Его же. Предмет советской науки криминалистики и ее место в системе юридических наук // Социалистическая законность, 1952. № 3.
22. Пороховщиков П. По поводу недоразумений о кабинете научно-судебной экспертизы // Право (еженедельная юридическая газета), 1912. № 7.
23. Проценко В. П. Криминалистика и уголовный процесс: несоответствие задач // Использование достижений иных наук в криминалистике: матер. Всерос-

- сийской науч.-прак-гич. конф. Краснодар, 2008.
24. Российская Е. Р. Криминалистика: курс лекций. М., 2006.
25. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. Том 1. Основные положения науки советского уголовного процесса. М.: Издательство «Наука», 1968.
26. Тарасов-Родионов П. И. Советская криминалистика // Социалистическая законность, 1951. №7. С. 10-11. În: Е.В. Смахтин Некоторые аспекты развития научных взглядов на природу криминалистики. Некоторые аспекты развития научных взглядов на природу криминалистики (cyberleninka.ru).
27. Теория государства и права: курс лекций / под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько., 2-е изд., перераб. и дон. М., 2001.
28. Яблоков П. П. Теоретические и практические аспекты применения данных криминалистики в правоприменительной деятельности // Вестник криминалистики, 2009. Вып. 3 (31).
29. Якимов И. Н. Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике. С. 3. <http://lawlibrary.ru/izdanie43378.html> (vizitat 20.07.2022).

Despre autori:

Constantin RUSNAC,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Procedură penală, criminalistică și
securitate informațională”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: navrucnd1@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8122-7711

Nicolai LEVANDOVSKI,
doctor în drept,
Catedra „Drept public”,
Universitatea de Stat din Comrat
e-mail: levandovskii@mail.ru
ORCID: 0000-0003-2926-0204

About authors:

Constantin RUSNAC,
PhD, associate professor,
“Criminal Procedure, Forensics and
Information Security” Chair of the Academy
“Ștefan cel Mare” of the MIA ,
e-mail: navrucnd1@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8122-7711

Nicolai LEVANDOVSKI,
PhD,
Department of Public Law,
Comrat State University
e-mail: levandovskii@mail.ru
ORCID: 0000-0003-2926-0204

SCOPUL ȘI OBIECTUL PROBATORIULUI ÎN CAUZELE PENALE PRIN PRISMA PREVEDERILOR PREZUMȚIEI DE NEVINOVĂȚIE

Vitalie JITARIUC,
doctor în drept

Iulia BRIA,
doctorandă

Una din cele mai importante garanții în ceea ce privește apărarea persoanelor de învinuirea ilegală și neîntemeiată, de condamnări arbitrare, de îngrădirea nejustificată a drepturilor și libertăților fundamentale este prezumția de nevinovăție. Conform acestui principiu, fiecare persoană bănuită sau învinuită în comiterea unei infracțiuni se consideră nevinovată până când vinovăția sa nu va fi stabilită, în ordinea stabilită de lege, printr-o hotărâre definitivă a instanței de judecată. Prezumarea nevinovăției persoanei supuse urmăririi penale determină statutul ei procesual pe durata întregului proces penal, reprezintă temelia socială și juridică a drepturilor ei în cadrul procesului și, în forma sa ideală, trebuie să excludă tratarea precoce și neîntemeiată a persoanei ca fiind infractor. Din prezumarea nevinovăției bănuitului, învinuitului, inculpatului reiese cerința necondiționată referitoare la temeinicia oricărei îngrădiri a drepturilor și libertăților persoanei admise în cadrul procesului penal. Diverse stereotipuri de gândire formate pe durata unei perioade îndelungate de timp de negare a prezumției de nevinovăție nu au permis ca prezumția de nevinovăție din declarație să se transforme în realitate. Anume aceste circumstanțe au și determinat importanța și actualitatea cercetării scopului și obiectului probatoriului în cauzele penale prin prisma prevederilor prezumției de nevinovăție.

Cuvinte-cheie: prezumție de nevinovăție, probatoriu, scop, obiect, fapte, circumstanțe, fapt principal, bănuit, învinuit, inculpat, dubii, proces judiciar, apărare, condamnare, presupuneri, probare, drept probator, strângere, fixare, apreciere, adevăr.

Introducere. Prezumția de nevinovăție reprezintă unul din principiile de bază în raport cu probatoriul în cauzele penale, determinând în mod substanțial caracteristicile esențiale ale procesului penal. Conform art.8 din Codul de

THE PURPOSE AND OBJECT OF PROBATION IN CRIMINAL CASES THROUGH THE PROVISIONS OF THE PRESUMPTION OF INNOCENCE

Vitalie JITARIUC,
PhD

Iulia BRIA,
PhD student

One of the most important guarantees in terms of protecting people from illegal and unfounded accusations, from arbitrary convictions, from the unjustified limitation of fundamental rights and freedoms is the presumption of innocence. According to this principle, every person suspected, accused of committing a crime is considered guilty until his guilt is established, in the order established by law, by a final decision of the court. The presumption of innocence of the person subject to criminal prosecution determines his procedural status throughout the entire criminal process, represents the social and legal basis of his rights in the process and, in its ideal form, must exclude premature and unfounded treatment of the person as a criminal. From the presumption of innocence of the suspect, the accused, the defendant, the unconditional requirement regarding the validity of any limitation of the rights and freedoms of the person admitted in the criminal process emerges. Various stereotypes of thinking formed during a long period of time of denying the presumption of innocence could not change substantially so that the presumption of innocence in the statement turned into reality. Namely, these circumstances have also determined the importance and actuality of researching the purpose and object of evidence in criminal cases through the prism of the provisions of the presumption of innocence.

Keywords: presumption of innocence, evidentiary, purpose, object, facts, circumstances, main fact, suspected, defendant, accused, doubts, trial, defense, conviction, assumptions, proof, probative law, gathering, fixing, appreciation, truth.

Introduction. The presumption of innocence is one of the basic principles in relation to evidence in criminal cases, substantially determining the essential characteristics of the criminal process. According to art. 8 of the

procedură penală al Republicii Moldova, „persoana acuzată de săvârșirea unei infracțiuni este prezumată nevinovată atâta timp cât vinovăția sa nu-i va fi dovedită într-un proces judiciar public, în cadrul căruia îi vor fi asigurate toate garanțiile necesare apărării sale, și nu va fi constatată printr-o hotărâre judecătorească de condamnare definitivă”. O influență enormă asupra organizării probatoriului o exercită nu doar însuși prezumția de nevinovăție, dar și consecințele juridice generate de acest principiu: regula privind repartizarea sarcinii probei, alin. (2), art. 8 Cod de procedură penală al Republicii Moldova; regula referitoare la interpretarea dubiilor în probarea învinuirii și interdicția de a întemeia sentința de condamnare pe presupuneri, alin. (3), art. 8 Cod de procedură penală al Republicii Moldova. Luată împreună, elementele prezumției de nevinovăție determină, în mare măsură, construcția probatoriului în cauzele penale.

Principiul prezumției de nevinovăție reprezintă garanția de bază a realizării și apărării drepturilor persoanei în procesul penal. Influența multilaterală a prezumției de nevinovăție asupra determinării poziției procesuale a persoanei înseamnă, în primul rând, că prezumția determină starea juridică inițială a ei – starea de nevinovăție, starea persoanei care nu este recunoscută vinovată de comiterea infracțiunii, în ordinea stabilită de lege, printr-o hotărâre definitivă a instanței de judecată și, respectiv, care dispune de toate drepturile și libertățile garantate de lege. Prezumarea nevinovăției persoanei, atrase la răspundere penală, reprezintă o garanție procesuală care asigură drepturile și libertățile ei.

Prezumția de nevinovăție exercită influență asupra întregului sistem al procesului penal, însă acțiunea acesteia se resimte cel mai mult în cadrul instituțiilor procesual-penale legate, în primul rând, de probarea vinovăției persoanei în comiterea infracțiunii și de situațiile care presupun posibilitatea îngrădirii drepturilor și libertăților persoanelor atrase la răspundere penală. Lacunele sau dificultățile în realizarea prevederilor prezumției de nevinovăție în cadrul procesului penal transformă importanța acestuia într-o simplă declarație.

Metode și materiale aplicate. Baza me-

Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova “the person accused of committing a crime is presumed innocent as long as his guilt is not proven in a public judicial process, during which he will be provided with all the necessary guarantees for his defense, and it will not be ascertained by a court decision of final conviction”. An enormous influence on the organization of evidence is exerted not only by the presumption of innocence itself, but also by the legal consequences generated by this principle: the rule regarding the allocation of the burden of proof para. (2) art. 8 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova; the rule regarding the interpretation doubts in the proof of guilt and the prohibition to base the sentence of conviction on assumptions para. 3, art. 8 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova). Taken together, the elements of the presumption of innocence determine, to a large extent, the construction of evidence in criminal cases.

The principle of the presumption of innocence represents the basic guarantee of the realization and defense of the person’s rights in the criminal process. The multilateral influence of the presumption of innocence on the determination of the person’s procedural position is reflected, first of all, that the presumption determines his initial legal status - the status of innocence, the status of the person who is not found guilty of committing the crime, in the order established by law, through - a final judgment of the court and, respectively, which disposes of all the rights and freedoms guaranteed by law. The presumption of innocence of the person accused of criminal liability is a procedural guarantee that ensures his rights and freedoms.

The presumption of innocence exerts influence on the entire system of the criminal process, but its action is most felt within the procedural-criminal institutions related, first of all, to the proof of the person’s guilt in committing the crime and to the situations that presuppose the possibility of restricting the rights and freedoms of people brought to criminal liability. Gaps or difficulties in realizing the provisions of the presumption of innocence in the criminal process transform its importance into a simple statement.

Applied methods and materials. The methodological basis of the research is repre-

todologică a cercetării este reprezentată de prevederile generale științifice ale logicii, teoriei generale a statului și dreptului, ale teoriei dreptului penal și dreptului procesual-penal. În calitate de metode de cercetare științifică generale și particulare au fost aplicate următoarele: metoda logico-formală, metoda sistemică, metoda analitică, precum și alte metode de cunoaștere și interpretare.

Baza teoretică a studiului este formată din multiple lucrări științifice din domeniul dreptului procesual-penal și a dreptului penal. În procesul elaborării acestui articol, ne-am ghidat de prevederile Constituției Republicii Moldova, de normele de drept penal și procesual-penal în materia prezumției de nevinovăție și a probatoriului în cauzele penale, de prevederile Hotărârilor explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. La elaborarea acestui studiu s-a mai ținut cont de: anumite prevederi ale reglementărilor internaționale din domeniul vizat; Declarația Universală a Drepturilor Omului; Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale etc.

Rezultate obținute și discuții. Analizând influența prezumției de nevinovăție asupra instituțiilor dreptului probator este necesar, în primul rând, să ne concentrăm atenția asupra întrebării referitoare la rolul acestui principiu în determinarea scopului probatoriului. Pentru a găsi răspuns la această întrebare trebuie, mai întâi de toate, să ne determinăm în privința interpretării și percepției noțiunii de „probatoriu” și a rolului acestuia în procesul cercetării și examinării cauzelor penale. În teoria procesului penal există o caracteristică echilibrată a regulilor care reglementează probatoriul în calitate de „pivot”, „nucleu” al justiției penale. În afara probatoriului procesual-penal este imposibilă realizarea puterii judiciare și soluționarea conflictelor sociale din domeniul dreptului. Probatoriul procesual-penal constituie veriga de bază a întregului sistem judiciar, forța motrice a întregului proces, care determină și justifică și organizarea judecătorească, și principalele forme ale procesului penal [23, p. 67-68]. În același registru de idei, autorul R. Cojocaru susține: „Numai în contextul cunoașterii probatoriului urmărirea penală își poate atinge finalitățile, iar investigatorul care o realizează va fi în măsură să ofere soluții oportu-

sentate by the general scientific provisions of logic, the general theory of the state and law, the theory of criminal law and procedural-criminal law. The following were applied as general and particular scientific research methods: the logical-formal method, the systemic method, the analytical method, as well as other methods of knowledge and interpretation.

The theoretical basis of the study consists of multiple scientific works in the field of criminal procedural law and criminal law. In the process of elaborating this article, we were guided by the provisions of the Constitution of the Republic of Moldova, by the rules of criminal law and criminal procedure in the matter of the presumption of innocence and evidence in criminal cases, by the provisions of the Explanatory Decisions of the Plenum of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova. When preparing this study, certain provisions of the international regulations in the relevant field were also taken into account; Universal Declaration of Human Rights; European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, etc.

Results obtained and discussion. Analyzing the influence of the presumption of innocence on the institutions of evidentiary law, it is necessary, first of all, to focus our attention on the question of the role of this principle in determining the purpose of evidence. To find an answer to this question, we must, first of all, appreciate the interpretation and perception of the notion of “evidence” and its role in the process of investigation and examination of criminal cases. In the theory of the criminal process there is a balanced characteristic of the rules that regulate the evidence as the “pivot”, the “core” of criminal justice. Outside of the criminal procedural evidence, it is impossible to exercise judicial power and resolve social conflicts in the field of law. The procedural-criminal probation constitutes the basic link of the entire judicial system, the driving force of the entire process, which also determines and justifies the judicial organization, and the main forms of the criminal process [23, p. 67-68]. In the same register of ideas, the author R. Cojocaru claims: “Only in the context of knowledge of evidence the criminal prosecution can achieve its goals, and the investigator who carries it out will be able to offer timely solutions to solving

tune la rezolvarea problemelor juridico-penale, criminalistice și ale dreptului procesual penal” [45, p. 225].

Desigur, există și norme procesual-penale care au o legătură mai puțin substanțială și nu atât de evidentă cu regulile probatoriului. După cum susține autorul Iu. Orlov, „procesul penal nu se referă doar la probatoriu, el reprezintă o noțiune mai largă, incluzând în sine și alte genuri de activitate: punerea persoanei sub învinuire, prezentarea materialelor cauzei penale etc.” [31, p. 5]. Însă aceste „alte genuri de activitate” sunt realizate doar în măsura în care, prin prisma probatoriului, sunt create baze faptice pentru luarea hotărârilor corespunzătoare în virtutea cărora se efectuează anumite acțiuni, care nu reprezintă probe [30, p. 7]. Această opinie a înregistrat o susținere largă din partea mai multor autori axați pe cercetarea științifică a teoriei probelor și a reglementării regulilor de probare în cauzele penale [19, p. 56; 22, p. 7].

Tradițional, se susține că probatoriul reprezintă un proces de stabilire a circumstanțelor esențiale pentru soluționarea cauzelor penale, realizat prin strângerea, verificarea, aprecierea și folosirea probelor. Noțiunea de „probatoriu” are 2 sensuri: de culegere a probelor și de totalitate a probelor adunate și prezentate într-un litigiu. În sensul art. 99 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, probatoriul constă în invocarea de probe și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor [7, p. 273].

Cercetătorul M. Strogovici consideră că „probatoriul reprezintă stabilirea cu ajutorul probelor a tuturor faptelor și circumstanțelor care au importanță pentru soluționarea cauzelor penale”. Sau, menționează el, „probatoriul este o utilizare a probelor pentru stabilirea circumstanțelor cauzei penale” [36, p. 295]. Un alt autor, M. Grozdinski determină probatoriul ca fiind „o activitate a organelor de urmărire penală în privința colectării, fixării și aprecierii probelor” [21, p. 12]. La rândul său, A. Trusov consideră probatoriul drept un proces de stabilire a faptelor [39, p. 8]. În opinia autorului I. Mihailovskaia, „probatoriul reprezintă o activitate a organelor de urmărire penală și a instanței de judecată, realizată în conformitate cu prevederile legii procesuale privind strângerea, examinarea și aprecierea datelor faptice

legal-criminal, forensic and criminal procedural law issues” [45, p. 225].

Of course, there are also procedural-criminal rules that have a less substantial and not so obvious connection with the rules of evidence. As the author Iu. Orlov claims, “the criminal process does not refer only to evidence, it represents a broader notion, including other types of activity: putting the person under accusation, presenting the materials of the criminal case, etc.” [31, p. 5]. However, these “other types of activity” are carried out only to the extent that, through the prism of the evidence, factual bases are created for making the appropriate decisions by virtue of which certain actions are carried out, which do not represent evidence [30, p. 7]. This opinion has been widely supported by several authors focused on the scientific research of the theory of evidence and the regulation of the rules of evidence in criminal cases [19, p. 56; 22, p. 7].

Traditionally, it is argued that evidence represents a process of establishing the essential circumstances for the resolution of criminal cases, carried out by collecting, verifying, assessing and using evidence. The notion of “evidence” has 2 meanings, either that of gathering evidence, or that of all the evidence gathered and presented in a litigation. In the sense of art. 99 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova, probatory evidence consists in invoking evidence and proposing evidence, their admission and administration [7, p. 273].

Researcher M. Strogovici believed that “evidence is the establishment with the help of evidence of all the facts and circumstances that are important for the resolution of criminal cases”. Or, he mentioned, - “evidence is a use, use of evidence to establish the circumstances of the criminal case” [36, p. 295]. Another author, M. Grozdinski, determines the probatory as “an activity of the criminal investigation bodies regarding the collection, fixing and assessment of the evidence” [21, p. 12]. A. Trusov, for his part, considered evidence as a process of establishing the facts [39, p. 8]. In the opinion of I. Mihailovskaia, “evidence is an activity of the criminal investigation bodies and the court, carried out in accordance with the provisions of the procedural law regarding the collection, examination and assessment of

privind circumstanțele care urmează a fi stabilite în cauzele penale” [40, p. 54].

Această interpretare a probatoriului și-a găsit reflectare și în conținutul legii procesual-penale. Astfel, conform art. 100, alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova [3], „probatoriul constă în invocarea de probe și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor în scopul constatării circumstanțelor care au importanță pentru cauză”.

Noțiunea de „probatoriu” nu poate fi examinată pe deplin și multilateral în mod separat de chestiunea referitoare la scopurile probatoriului. În știința procesului penal, această chestiune este una conceptuală, determinând nu doar structura dreptului probator, ci și a altor instituții procesual-penale.

În doctrina procesului penal în calitate de scop al probatoriului era recunoscut și, de fapt, se recunoaște și actualmente, stabilirea adevărului în cauzele penale. Fundamentându-și teoriile privind aflarea adevărului pe concepții filosofice agnostice, unii juriști susțin teza aflării unui adevăr judiciar în procesul penal, ceea ce coincide cu un anumit grad de probabilitate [9, p. 85-92] în cunoașterea aspectelor cauzei penale, în acest fel certitudinea judiciară comportând, în mod necesar, un anumit procent de nesiguranță [13, p. 452; 15, p. 731].

O definiție a adevărului în procesul penal, care a devenit clasică, aparține autorului M. Strogovici, conform căruia „adevărul reprezintă o corespundere precisă și deplină a realității obiective concluziilor urmăririi penale și instanței de judecată referitor la circumstanțele cauzei cercetate și examinate, privind vinovăția sau nevinovăția persoanelor atrase la răspundere penală” [36, p. 132]. Recunoașterea adevărului în calitate de scop al probatoriului procesual-penal și-a găsit mulți adepți și susținere din partea majorității cercetătorilor [17, p. 48-53; 24, p. 55-62; 42, p. 13-21].

Acest punct de vedere este corect. Procesul penal, care nu tinde, nu aspiră să stabilească circumstanțele infracțiunii în felul în care ele au existat în realitate nu poate fi considerat echitabil, legitim. Negarea necesității stabilirii adevărului în procesul penal subminează bazele procesului penal, îl lipsește de sens și utilitate [34, p. 30]. Pe bună dreptate susține autorul V. Reazanovscki că „procesul trebuie organizat

factual data regarding the circumstances to be established in criminal cases” [40, p. 54].

This interpretation of evidence was also reflected in the content of the criminal procedural law. Thus, according to art. 100, para. (1) of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova [3], “evidence consists in invoking evidence and proposing evidence, admitting and administering it for the purpose of ascertaining the circumstances that are important for the case”.

The notion of “evidence” cannot be fully and multilaterally examined separately from the question of the purposes of the evidence. In the science of the criminal process, this issue is a conceptual one, determining not only the structure of evidentiary law, but also of other criminal procedural institutions.

In the doctrine of the criminal trial as the purpose of the evidence, the establishment of the truth in criminal cases was recognized and, in fact, is still recognized today. Basing their theories on finding the truth on agnostic philosophical concepts, some jurists support the thesis of finding a judicial truth in the process criminal, which coincides with a certain degree of probability [9, p. 85-92] in knowing the aspects of the criminal case, in this way judicial certainty necessarily involves a certain percentage of uncertainty [13, p. 452; 15, p. 731].

A definition of the truth in the criminal process, which has become classic, belongs to the author M. Strogovici, according to which “the truth represents a precise and complete correspondence of the objective reality to the conclusions of the criminal investigation and the court regarding the circumstances of the investigated and examined case, regarding the guilt or the innocence of persons held criminally liable” [36, p. 132]. Recognizing the truth as the goal of criminal procedural evidence has found many followers and support from the majority of researchers [17, p. 48-53; 24, p. 55-62; 42, p. 13-21].

This point of view is correct. The criminal process, which does not tend, does not aspire to establish the circumstances of the crime as they existed in reality, cannot be considered fair, legitimate. The denial of the need to establish the truth in the criminal process undermines the foundations of the criminal process, it lacks meaning and usefulness [34, p. 30]. The

în așa fel ca instanța să poate stabili adevărata relație dintre părți și să identifice, să stabilească adevărul material. Doar o asemenea organizare a procesului inspiră respect față de lege și instanța de judecată, consolidează ordinea de drept” [33, p. 36].

Mai mulți cercetători susțin ideea adevărului în calitate de scop al probatoriului procesual-penal, înțelegând prin ea, evident, probarea, dovedirea faptelor și circumstanțelor care demonstrează vinovăția persoanei în comiterea infracțiunii și permit aplicarea măsurii de pedeapsă penală. Adevărul, stabilit prin sentința de condamnare definitivă, poate fi examinat ca o prezumție oficială ce servește ca temei pentru aplicarea măsurilor de pedeapsă penală și de răspundere juridico-civilă față de persoană. Caracterul prezumptiv (neabsolut) a adevărului stabilit prin sentință derivă din posibilitatea revizuirii hotărârii judecătorești definitive [23, p. 72] „dacă există informații despre circumstanțe noi sau dacă în procesul examinării au fost admise încălcări substanțiale care au influențat asupra rezultatelor cauzei. (pct. 2, art. 4 din Protocolul nr. 7 al CEDO) [4].

Reieșind din acest fapt, vom examina în ce modalitate principiul prezumției de nevinovăție influențează asupra conținutului și procesului obținerii informațiilor veridice referitoare la comiterea infracțiunilor.

Probatoriul procesual-penal, reprezentând o activitate de cunoaștere a organului împuternicit de stat în sfera jurisdicției, efectuată conform regulilor procesuale și desfășurată după regulile generale de cunoaștere [35, p. 6; 43, p. 24-25], are anumite particularități determinate de specificul obiectului cunoașterii și de prezența unor proceduri speciale de realizare reglementate de lege.

Procesul penal, aflat într-o legătură inseparabilă cu dreptul penal, reprezintă un sistem de mijloace juridice, care asigură aplicarea normelor de drept penal prin stabilirea circumstanțelor faptice ale comiterii infracțiunii, ale consecințelor ei și sancționarea corespunzătoare a celor vinovați [41, p. 67]. În același timp, dreptul penal, influențând asupra procesului penal, determină direcția și limitele cercetării procesual-penale a infracțiunii comise. În procesul penal, cunoașterea tabloului factual a faptei infracționale este legată, în fie-

autor V. Reazanovschii rightly claims that “the process must be organized in such a way that the court can establish the true relationship between the parties and identify, establish the material truth. Only such an organization of the process inspires respect for the law and the court, strengthens the legal order” [33, p. 36].

Several researchers support the idea of truth as the goal of criminal procedural evidence, obviously understanding by it the proof, the proof of the facts and circumstances that prove the person’s guilt in committing the crime and allow the application of the criminal penalty measure. The truth, established by the sentence of final conviction, can be examined as an official presumption that serves as the basis for the application of criminal punishment measures and legal-civil liability against the person. The presumptive (non-absolute) character of the truth established by the sentence derives from the possibility of revising the final court decision [23, p. 72] “if there is information about new circumstances or if substantial violations were admitted in the examination process that influenced the results of the case. (Point 2, art. 4 of Protocol no. 7 of the ECHR) [4].

Based on this fact, we will examine in what way the principle of the presumption of innocence influences the content and the process of obtaining true, truthful information about the commission of crimes.

Procedural-criminal probation, representing a knowledge activity of the body empowered by the state in the sphere of jurisdiction, carried out according to the procedural rules and carried out according to the general rules of knowledge [35, p. 6; 43, p. 24-25], has certain particularities determined by the specifics of the object of knowledge and the presence of special procedures for realization regulated by law.

The criminal process, in an inseparable connection with criminal law, represents a system of legal means, which ensures the application of criminal law rules by establishing the factual circumstances of the commission of the crime, its consequences and the appropriate sanctioning of the guilty [41, p. 67]. At the same time, criminal law, influencing the criminal process, determines the direction and limits of the criminal procedural investigation of the crime committed. In the criminal process, the knowledge of the factual picture of the criminal act

care caz aparte, de descoperirea în conținutul faptei investigate a semnelor corespunzătoare ale infracțiunii, prevăzute de legea penală. Acest proces, de stabilire a corespunderii, concordanței între semnele unei fapte concrete și semnele infracțiunii prevăzute de legea penală poartă denumirea de „calificare a infracțiunii” [18, p. 13].

Calificarea infracțiunii constituie veriga principală în procesul de aplicare a legii, în general, și a celei penale, în special, considerent din care, în ultima perioadă, oamenii de știință acordă o tot mai mare atenție studiului concepției, principiilor și regulilor de calificare a faptelor infracționale. Calificarea infracțiunilor constituie o premisă, condiție absolut necesară pentru aplicarea normelor juridico-penale. Calificarea infracțiunilor reprezintă stabilirea și fixarea juridică a potrivirii între semnele infracțiunii concrete săvârșite în realitatea obiectivă și semnele componenței de infracțiune desprinse din analiza normei de incriminare [5, p. 6-7].

Stabilirea în procesul calificării a concordanței depline a semnelor și calităților unei fapte concrete semnelor și calităților unei infracțiuni, prevăzute de normele de drept penal, duce la separarea comportamentului ilegal de cel legal [18, p. 13-18]. Cumulul acestor semne, stabilite cu ajutorul normelor de drept penal, necesare și suficiente pentru recunoașterea faptei ca infracțiune și pasibilă de pedeapsă poartă denumirea de „componență de infracțiune”.

Deci, în conținutul infracțiunii sunt prevăzute condiții cu privire la anumite elemente ce privesc fapta, făptuitorul, valoarea socială căreia i se aduce atingere, împrejurările de timp și de loc în care se săvârșește fapta [12, p. 83].

Toate aceste semne, elemente, circumstanțe, în totalitatea sa constituie noțiunea procesual-penală specifică de „vinovăție”.

Vinovăția” în comiterea infracțiunii presupune prezența în faptele persoanei a componenței de infracțiune, adică o îmbinare de semne ce caracterizează faptul infracțiunii, persoana care a comis-o, vinovăția acesteia sub forma intenției sau imprudenței, reprezentând unicul temei al răspunderii penale. Or, din punct de vedere al dreptului penal, pentru recunoașterea

is linked, in each separate case, to the discovery in the content of the investigated act of the corresponding signs of the crime, provided by the criminal law. This process, of establishing the correspondence, the concordance between the signs of a concrete fact and the signs of the crime provided by the criminal law, is called “crime qualification” [18, p. 13].

The qualification of the offense is the main link in the process of applying the law, in general, and the criminal one, in particular, considering that, recently, scientists are paying more and more attention to the study of the concept, principles and rules of qualification of criminal facts. The classification of crimes is a prerequisite, an absolutely necessary condition for the application of legal-penal norms. The classification of crimes represents the establishment and legal fixation of the match between the signs of the concrete crime committed in the objective reality and the signs of the composition of the crime derived from the analysis of the criminalization norm [5, p. 6-7].

Establishing in the qualification process the full concordance of the signs and qualities of a concrete fact with the signs and qualities of a crime, provided by the rules of criminal law, leads to the separation of illegal behavior from legal behavior [18, p. 13-18]. The accumulation of these signs, established with the help of the rules of criminal law, necessary and sufficient for the recognition of the act as a crime and liable to punishment is called “component of crime”.

So, in the content of the crime, conditions are provided regarding certain elements regarding the deed, the perpetrator, the social value that is affected, the circumstances of the time and place where the deed is committed [12, p. 83].

All these signs, elements, circumstances, in their totality constitute the specific procedural-criminal notion of “guilt”. “Guilt” in the commission of the crime presupposes the presence in the person’s actions of the criminal component, i.e., a combination of signs characterizing the fact of the crime, the person who committed it, his guilt in the form of intent or imprudence, representing the sole basis of criminal liability. Or, from the point of view of criminal law, for the recognition of a concrete fact as a crime, the establishment of other circumstances is not necessary.

unei fapte concrete ca infracțiune stabilirea unor alte circumstanțe nu este necesară.

Elementele nominalizate ale componenței de infracțiune constituie temelia conținutului obiectului probatoriului. Din definițiile obiectului probatoriului pot fi selectate anumite momente și aspecte comune, el fiind desemnat ca „un model informațional al infracțiunii, stabilit prin norme de drept penal și concretizat prin reglementările procesual-penale, care include toate faptele și circumstanțele importante, ce urmează a fi stabilite în mod obligatoriu în vederea luării hotărârilor corespunzătoare” [28, p. 70].

Prin obiectul probatoriului se înțelege ansamblul faptelor și împrejurărilor de fapt ce trebuie dovedite într-o cauză penală pentru a fi legal și temeinic soluționată [14, p. 370]. Obiectul probatoriului reprezintă prin sine un model informațional generalizat al oricărei infracțiuni cercetate, cuprinzând nu doar date referitoare la prezența componenței de infracțiune în faptele persoanei, ci și anumite alte circumstanțe [25, p. 110-111].

În componența obiectului probatoriului în cauzele penale, conform prevederilor art. 96 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, intră: a) faptele referitoare la existența elementelor infracțiunii, precum și cauzele care înlătură caracterul penal al faptei; b) circumstanțele prevăzute de lege care atenuează sau agravează răspunderea penală a făptuitorului; c) datele personale care caracterizează inculpatul și victima; d) caracterul și mărimea daunelor cauzate prin infracțiune; e) existența bunurilor destinate sau utilizate pentru săvârșirea infracțiunii sau dobândite prin infracțiune, indiferent de faptul cui ele au fost transmise; f) toate circumstanțele relevante la stabilirea pedepsei. Concomitent, trebuie să fie descoperite cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii.

Anume de stabilirea și dovedirea acestor circumstanțe este legată posibilitatea recunoașterii persoanei ca fiind vinovată în comiterea infracțiunii, însă nu toate dintre ele au importanță și valoare egală pentru luarea unei asemenea hotărâri. Din acest considerent, în cadrul obiectului probatoriului au fost evidențiate circumstanțe, denumite „fapt principal”, care determină soarta cauzei penale.

The nominated elements of the crime composition constitute the basis of the content of the evidence object. Certain moments and common aspects can be selected from the definitions of the object of evidence, it being designated as “an informational model of the crime, established by criminal law norms and concretized by criminal procedural regulations, which includes all the important facts and circumstances, to be mandatory established in order to take the appropriate decisions” [28, p. 70].

By the object of evidence is understood the set of factual facts and circumstances that must be proven in a criminal case in order to be legally and thoroughly resolved [14, p. 370]. The object of the evidence itself represents a generalized informational model of any investigated crime, including not only data related to the presence of the criminal element in the person's deeds, but also some other circumstances [25, p. 110-111].

In the composition of the object of evidence in criminal cases, according to the provisions of art. 96 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova, includes: a) the facts relating to the existence of the elements of the crime, as well as the causes that remove the criminal nature of the act; b) the circumstances provided by law that mitigate or aggravate the criminal liability of the perpetrator; c) personal data characterizing the defendant and the victim; d) the nature and extent of the damage caused by the crime; e) the existence of assets intended or used for the commission of the crime or acquired through the crime, regardless of the fact to whom they were transmitted; f) all the circumstances relevant to determining the punishment. At the same time, the causes and conditions that contributed to the commission of the crime must be discovered.

Namely, the possibility of recognizing the person as guilty of committing the crime is linked to the establishment and proof of these circumstances, but not all of them have equal importance and value for making such a decision. For this reason, within the scope of the evidence, circumstances were highlighted, called “main facts”, which determine the fate of the criminal case.

The main fact is defined as “the presence of the criminal element in the person's deed” [16, p. 19], “the culpable commission by the ac-

Faptul principal este definit fiind „prezența componentei de infracțiune în fapta persoanei” [16, p. 19], „comiterea cu vinovăție de către învinuit a faptei sancționate de legea penală” [36, p. 366]. Faptele principale (*res probandae*) se identifică cu însuși obiectul procesului penal (săvârșirea cu vinovăție de către învinuit a faptei prevăzute de legea penală pentru care este urmărit sau judecat) [11, p. 14]. Faptul principal se regăsește în conținutul alin. 1, art. 96 Cod de procedură penală al Republicii Moldova. Explicarea normativă a faptului principal o reprezintă șirul chestiunilor pe care trebuie să le soluționeze instanța de judecată la adoptarea sentinței (art. 385 Cod de procedură penală al Republicii Moldova). În afara cadrului faptului principal se află asemenea circumstanțe, precum consecințele infracțiunii, mărimea daunei cauzate prin infracțiune, cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii, deoarece ele nu influențează asupra soluționării chestiunii care determină soarta cauzei penale – vinovăția persoanei.

Or, toate circumstanțele aflate în afara cadrului componentei de infracțiune, deși au o anumită importanță pentru soluționarea cauzei penale, totodată nu influențează asupra aprecierii probării atât a însuși infracțiunii comise, cât și a vinovăției unei persoane concrete în săvârșirea ei. Necesitatea probării acestor circumstanțe obține importanță juridică doar cu condiția stabilirii faptului principal [30, p. 78]. De exemplu, dacă nu sunt probate circumstanțele care stabilesc componenta de infracțiune, este lipsită de sens soluționarea chestiunii referitoare la individualizarea pedepsei sau acțiunea civilă în procesul penal [38, p. 185].

Prezența faptului principal în conținutul obiectului probatorului este confirmată și prin anumite prevederi principiale ale prezumției de nevinovăție. Anume datorită influenței prezumției de nevinovăție poate fi explicată identificarea faptului principal cu circumstanțele care vorbesc despre vinovăția persoanei în comiterea infracțiunii. Conform acestui principiu, „persoana acuzată de săvârșirea unei infracțiuni este prezumată nevinovată atâta timp cât vinovăția sa nu-i va fi dovedită într-un proces judiciar public, în cadrul căruia îi vor fi asigurate toate garanțiile necesare apărării sale, și nu va fi constatată printr-o hotărâre judecătorească

cauzată de actul sancționat de legea penală” [36, p. 366]. The main facts (*res probandae*) are identified with the very object of the criminal trial (commitment by the accused with guilt of the act provided by the criminal law for which he is prosecuted or judged) [11, p. 14]. The main fact is found in the content of para.1, art. 96 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova. The normative expression of the main fact is represented by the series of issues that the court must resolve when adopting the sentence (art. 385 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova). Outside the framework of the main fact are such circumstances as the consequences of the crime, the amount of damage caused by the crime, the causes and conditions that contributed to the commission of the crime, because they do not influence the solution of the issue that determines the fate of the criminal case - the guilt of the person.

Now, all the circumstances outside the scope of the crime composition, although they have a certain importance for the resolution of the criminal case, at the same time do not influence the assessment of the proof of both the crime committed and the guilt of a specific person in committing it. The need to prove these circumstances acquires legal importance only on the condition of establishing the main fact [30, p. 78]. For example, if the circumstances that establish the composition of the crime are not proven, it is meaningless to resolve the question of the individualization of the punishment or the civil action in the criminal process [38, p. 185].

The presence of the main fact in the content of the evidentiary object is also confirmed by certain principal provisions of the presumption of innocence. It is due to the influence of the presumption of innocence that the identification of the main fact with the circumstances that speak of the person's guilt in committing the crime can be explained. According to this principle, “the person accused of committing a crime is presumed innocent as long as his guilt is not proven in a public judicial process, during which he will be provided with all the necessary guarantees for his defense, and it will not be established through a court decision of final conviction”. That is, the precise, definite establishment of the circumstances that constitute the composition of the notion of “main fact” is required, namely, the fact of the crime, its com-

de condamnare definitivă”. Adică se cere stabilirea precisă, certă a circumstanțelor care constituie componența noțiunii „faptul principal”, și anume, faptul infracțiunii, comiterea ei de către învinuit, vinovăția lui în comiterea acestei fapte sub formă de intenție sau imprudență. După cum susține pe bună dreptate autoarea I. Mihailovskaia, „procesul penal începe (pornirea procesului) și continuă (urmărirea penală, judecata etc.) până când există temeiuri a presupune că a fost comisă o infracțiune și că există persoana care a săvârșit-o. Dacă această presupunere nu își găsește confirmarea, procesul penal încetează” [30, p. 77]. Corespunzător, anume de combaterea prezumției de nevinovăție, determinată de stabilirea veridică a circumstanțelor cauzei, dreptul penal și cel procesual penal leagă posibilitatea recunoașterii unei fapte ca infracționale și, ca urmare, aplicarea față de făptuitor a măsurilor de pedeapsă penală. Din acest considerent, în rândul chestiunilor examinate și soluționate de instanța de judecată la darea sentinței, au importanță primordială întrebările ce constituie conținutul noțiunii de „vinovăție”, și anume: a) dacă a avut loc fapta de săvârșirea căreia este învinuit inculpatul; b) dacă această faptă a fost săvârșită de inculpat; c) dacă fapta întrunește elementele infracțiunii și de care anume lege penală este prevăzută ea; d) dacă inculpatul este vinovat de săvârșirea acestei infracțiuni.

De răspunsul afirmativ și consecutiv la fiecare dintre aceste întrebări depinde posibilitatea trecerii la soluționarea următoarelor chestiuni. Dacă, însă, la vreo întrebare din cele nominalizate se prezintă un răspuns negativ, și anume: nu este demonstrat și constatat faptul infracțiunii sau fapta nu conține elementele componenței de infracțiune; nu s-a demonstrat că fapta a fost comisă de inculpat, atunci instanța, conform art. 390 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova adoptă o sentință de achitare. Or, achitarea în baza oricărui temei presupune nevinovăția inculpatului.

Procesul penal, bazat pe prevederile prezumției de nevinovăție, înaintează cerințe speciale față de probarea vinovăției. Or, confirmarea concluziilor instanței prin probele examinate în cauza penală (adică temeinicia și veridicitatea acestor concluzii) [20, p. 163] este aplicabilă doar în privința acelor hotărâri care constată vinovăția persoanei în comiterea

mission by the accused, his guilt in committing this act in the form of intent or imprudence. As the author I. Mihailovskaia rightly claims, “the criminal process begins (starting the process) and continues (criminal investigation, trial, etc.) until there are grounds to assume that a crime has been committed and that there is a person who committed it. If this assumption is not met, the criminal process ends” [30, p. 77]. Corresponding, namely to combating the presumption of innocence, determined by the truthful establishment of the circumstances of the case, criminal law and criminal procedural law link the possibility of recognizing an act as criminal and, as a result, the application of criminal punishment measures to the perpetrator. For this reason, among the issues examined and resolved by the court when sentencing, the questions that constitute the content of the notion of “guilt” are of primary importance, namely: a) whether the act of which the defendant is accused took place; b) if this act was committed by the defendant; c) if the deed meets the elements of the crime and which particular criminal law provides for it; d) if the defendant is guilty of committing this crime.

The possibility of proceeding to the solution of the following matters depends on the affirmative and consecutive answer to each of these questions. If, however, a negative answer is presented to any of the nominated questions, namely: the fact of the crime is not proven, ascertained or the act does not contain the elements of the crime composition; it was not proven that the act was committed by the defendant, then the court, according to art. 390 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova adopts an acquittal. However, acquittal based on any ground presupposes the defendant’s innocence.

The criminal process, based on the provisions of the presumption of innocence, makes special demands on the proof of guilt. However, the confirmation of the court’s conclusions through the evidence examined in the criminal case (i.e., the validity and veracity of these conclusions) [20, p. 163] is applicable only in respect of those judgments that establish the guilt of the person in committing the crime [29, p. 37; 41, p. 222].

The necessity and importance of the authentic, precise and accurate establishment of

infracțiunii [29, p. 37; 41, p. 222].

Despre necesitatea și importanța stabilirii autentice, precise și exacte a vinovăției persoanei se spune și în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Privind sentința judecătorească”, nr. 5 din 19.06.2006: „Vinovăția persoanei în săvârșirea faptei se consideră dovedită numai în cazul când instanța de judecată, călăuzindu-se de principiul prezumției nevinovăției, cercetând nemijlocit toate probele prezentate, iar îndoielile, care nu pot fi înlăturate, fiind interpretate în favoarea inculpatului și în limita unei proceduri legale, a dat răspunsuri la toate chestiunile prevăzute de art. 385 Cod de procedură penală... Sentința de condamnare se adoptă numai în condiția în care, în urma cercetării judecătorești, vinovăția inculpatului în săvârșirea infracțiunii a fost confirmată incontestabil prin ansamblul de probe cercetate de instanța de judecată art. 389, alin. (1) Cod de procedură penală. Sentința de condamnare nu poate fi bazată pe presupuneri sau, în mod exclusiv ori în principal, pe declarațiile martorilor depuse în timpul urmăririi penale, citite și cercetate în instanța de judecată cu respectarea cerințelor art. 371 Cod de procedură penală” [10, p. 14].

Stabilind necesitatea necondiționată a probării autentice și exacte a vinovăției persoanei în comiterea infracțiunii, legea procesual-penală, totodată, nu instituie nicio cerință referitoare la dovedirea nevinovăției ei. Dimpotrivă, adoptarea sentinței de achitare și recunoașterea nevinovăției inculpatului are loc în cazurile când nu este stabilită vinovăția acestuia [27, p. 6]. Conform prezumției de nevinovăție, nevinovăția persoanei, în genere, nu trebuie probată – ea se prezumă, există indiferent de voința participanților la proces până nu se demonstrează și nu se stabilește contrariul prin sentința instanței de judecată [26, p. 100]. Vinovăția trebuie însă probată în cadrul unor proceduri strict determinate. Deoarece la soluționarea chestiunii referitoare la atragerea persoanei la răspundere penală nu poate exista o stare intermediară între „vinovat” și „nevinovat” [32, p. 82], iar nevinovăția nu are nevoie de probare, respectiv, urmează a fi dovedită vinovăția persoanei, adică prezența faptului infracțiunii a persoanei care a comis-o, precum

the person's guilt is also stated in the Decision of the Plenum of the Supreme Court of Justice of the Republic of Moldova “Regarding the court sentence”, No. 5 of 19.06.2006: “The guilt of the person in committing the act is considered proven only if the court, guided by the principle of the presumption of innocence, directly examines all the evidence presented, and the doubts, which cannot be removed, being interpreted in favor of the defendant and within the limits of a legal procedure, gave answers to all the questions provided by art. 385 of the Code of Criminal Procedure... The sentence of conviction is adopted only on the condition that, following the judicial investigation, the defendant's guilt in the commission of the crime was indisputably confirmed by the evidence examined by the court (art. 389, para. (1) of the Code of Criminal Procedure. The sentence of conviction cannot be based on assumptions or, exclusively or mainly, on the statements of witnesses submitted during the criminal investigation, read and examined in court in compliance with the requirements of art. 371 of the Code of Criminal Procedure” [10, p. 14].

Establishing the unconditional necessity of authentic and accurate proof of the person's guilt in committing the crime, the criminal procedural law, at the same time, does not establish any requirements regarding the proof of his innocence. On the contrary, the acquittal and recognition of the defendant's innocence takes place in cases when his guilt is not established [27, p. 6]. According to the presumption of innocence, the person's innocence, in general, does not need to be proven - it is presumed, it exists regardless of the will of the participants in the trial until the contrary is proven and established by the court's sentence [26, p. 100]. However, guilt must be proven, proven within strictly determined procedures. Since when solving the issue of bringing the person to criminal liability there cannot be an intermediate state between “guilty” and “innocent” [32, p. 82], and innocence does not need proof, then, respectively, guilt must be proven the person, i.e., the presence of the fact of the crime, of the person who committed it, as well as the guilt of the perpetrator.

In this way, the separation of the main fact in the structure of the object of evidence and the identification of its content with the person's

și vinovăția făptuitorului.

În acest fel, separarea faptului principal în structura obiectului probatoriului și identificarea conținutului său cu vinovăția persoanei în comiterea infracțiunii este corectă și justificată. Or, acest lucru i-a permis la timpul său cercetătorului A. Larin să denumească obiectul probatoriului în cauzele penale „obiect al învinuirii” [37, p. 257].

Recunoașterea importanței probării circumstanțelor vinovăției persoanei în comiterea infracțiunii nu presupune perceperea unilaterală a probatoriului și nu este compatibilă cu așa-numita „tendință, orientare spre acuzare” [44, p. 16], întâlnită în practica judiciară. Or, aceasta reprezintă o asemenea atitudine față de strângerea, verificarea și aprecierea probelor, când atenția organului de urmărire penală și a judecătorului este concentrată doar pe căutarea și examinarea probelor în acuzare în condiții de ignorare totală a altor probe care achită persoana sau îi diminuează gradul de vinovăție.

Necesitatea stabilirii exacte a vinovăției persoanei presupune identificarea circumstanțelor faptei incriminate învinuitului, adică colectarea, verificarea și aprecierea probelor care confirmă versiunea acuzării. Întrucât stabilirea unui anumit fapt este imposibilă fără excluderea oricăror alte variante a evenimentelor din trecut, necesitatea probării vinovăției învinuitului include în sine și obligațiunea organelor de urmărire penală de a strânge și examina toate probele care combat versiunea acuzării [30, p. 140]. Stabilirea absenței probelor privind nevinovăția învinuitului sau combaterea, dezmințirea reușită a lor confirmă versiunea acuzării referitoare la comiterea infracțiunii de către această persoană. Prezența unor asemenea probe ne vorbește despre faptul că ideea prezentată referitoare la vinovăție nu este întemeiată, justificată și deci, respectiv, învinuirea nu este probată. Probele privind nevinovăția persoanei, obținute în rezultatul cercetării, reprezintă temei pentru încetarea urmăririi penale în privința persoanei concrete învinuite. Totodată, nu este încetat probatoriul în cadrul cauzei penale, deoarece circumstanțele care urmează a fi dovedite rămân a fi, în continuare, nestabilite, iar infracțiunea – nedescoperită. În acest fel, obligativitatea cercetării probelor în achitare intră

guilt in committing the crime is correct and justified. However, this allowed the researcher A. Larin to call the object of evidence in criminal cases “object of accusation” [37, p. 257].

Recognizing the importance of proving the circumstances of the person’s guilt in committing the crime does not imply a unilateral perception of evidence and is not compatible with the so-called “tendency, orientation towards accusation” [44, p. 16] encountered in judicial practice. Or, this represents such an attitude towards the collection, verification and evaluation of evidence, when the attention of the criminal investigation body and the judge is focused only on the search and examination of the evidence in the accusation while completely ignoring other evidence that acquits the person or diminishes his degree of guilt.

The need to establish precisely, accurately the guilt of the person presupposes the establishment of the circumstances of the deed incriminated to the accused, that is, the collection, verification and assessment of the evidence that confirms the version of the accusation. Since the establishment of a certain fact is impossible without the exclusion of any other variants of past events, then the need to prove the guilt of the accused includes in itself the obligation of criminal investigation bodies to collect and examine all the evidence that combats the version of the accusation [30, p. 140]. Establishing the absence of evidence regarding the innocence of the accused, or combating, successfully disproving them, confirms the version of the accusation regarding the commission of the crime by this person. In turn, the presence of such evidence tells us that the thesis, the presented idea regarding guilt is not founded, justified and therefore, respectively, the accusation is not proven. The evidence regarding the person’s innocence, obtained as a result of the investigation, is grounds for the termination of the criminal prosecution regarding the particular accused person. At the same time, the evidence in the criminal case is not terminated, because the circumstances to be proven remain unestablished, and the crime - undiscovered. In this way, the obligation to investigate evidence in acquittal is included in the content of the obligation to prove guilt, because it is directed, first of all, to confirm the legality and validity of the accusation [23, p. 82].

în conținutul obligațiunii de a proba vinovăția, deoarece este direcționată, în primul rând, spre confirmarea legalității și temeiniciei învinuirii înaintate [23, p. 82].

Despre necesitatea abordării obiective a probării circumstanțelor infracțiunii comise vorbește, în special, pct. 1 și 6 din alin. (1) art. 96 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, care stabilește obiectul probatoriului în cauzele penale, și anume cauzele care înlătură caracterul penal al faptei și pedeapsa ei (legitima apărare; reținerea infractorului; starea de extremă necesitate; constrângerea fizică sau psihică; riscul întemeiat; executarea ordinului sau dispoziției superiorului), precum și circumstanțele care pot determina eliberarea de răspundere penală (împăcarea cu partea vătămată, expirarea termenului de prescripție de atragere la răspundere) și de pedeapsa penală (liberarea de pedeapsă datorită schimbării situației, liberarea de pedeapsă a persoanelor grav bolnave, expirarea termenului de prescripție al executării sentinței de condamnare). Evident, necesitatea dovedirii acestor circumstanțe este legată de stabilirea faptului comiterii de către persoană, cu vinovăție, a unei fapte care conține semne ale componenței de infracțiune. Astfel, prin cauze și circumstanțe care înlătură caracterul penal al faptei sunt reprezentate anumite stări, situații, cazuri, împrejurări a căror existență în timpul săvârșirii faptei face ca realizarea eficientă a vreuneia dintre trăsăturile esențiale ale infracțiunii să devină imposibilă [8, p. 208]. Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei reprezintă situații reale ce împiedică realizarea condițiilor cerute de lege pentru ca o faptă să constituie infracțiune [1, p. 296].

În absența acestor cauze, fapta comisă reprezintă infracțiune. Conform prevederilor legii penale (Capitolele VI și IX din Partea generală a Codului penal al Republicii Moldova [2]), persoana care a comis o infracțiune poate fi eliberată de răspundere penală și de pedeapsă penală. Deci, stabilirea circumstanțelor prevăzute de pct. 1 și 6 din alin. (1), art. 96 Cod de procedură penală al Republicii Moldova duce la eliberarea persoanei vinovate în comiterea infracțiunii de răspundere penală și de pedeapsă penală, fie reduce măsura de pedeapsă aplicată, însă nu ne vorbește despre vinovăția sau nevinovăția persoanei atrase la răspundere penală. Totodată, nestabilirea acestor

In particular, point 1 and 6 of para. (1) art. 96 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova, which establishes the object of evidence in criminal cases, namely, the cases that remove the criminal nature of the act and its punishment (self-defense; apprehension of the offender; state of extreme necessity; physical or mental coercion; well-founded risk; the execution of the superior's order or disposition) and the circumstances that can determine the release from criminal liability (reconciliation with the injured party, the expiration of the limitation period for bringing liability) and from the criminal penalty (release from punishment due to a change in the situation, release from punishment for seriously ill persons, the expiration of the limitation period for the execution of the conviction). Obviously, the need to prove these circumstances is related to establishing the fact that the person committed, with guilt, an act that contains signs of the composition of the crime. Thus, by causes, circumstances that remove the criminal character of the deed represent certain states, situations, cases, circumstances whose existence during the commission of the deed makes the effective realization of any of the essential features of the crime impossible [8, p. 208]. The causes that remove the criminal nature of the act represent real situations that prevent the fulfillment of the conditions required by law for an act to constitute a crime [1, p. 296].

In the absence of these causes, the act committed is a crime. According to the provisions of the criminal law (Chapters VI and IX of the General Part of the Criminal Code of the Republic of Moldova [2]), the person who committed a crime can be released from criminal liability and from criminal punishment. So, establishing the circumstances provided for in point 1 and 6 of para. (1) art. 96 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova leads to the release of the person guilty of the crime of criminal liability and criminal punishment, or reduces the measure of punishment applied, but does not tell us about the guilt or innocence of the person held criminally liable. At the same time, the failure to establish these circumstances, which represent a mandatory component of the object of evidence para. (1) art. 96 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova) tells us about the viola-

circumstanțe, care reprezintă o componentă obligatorie a obiectului probatoriului (alin. (1), art. 96 Cod de procedură penală al Republicii Moldova) ne vorbește despre încălcarea prevederilor legii procesual-penale dedicate probatoriului și despre lipsa de temeinicie a concluziilor urmăririi penale și ale judecății.

Concluzii și recomandări. Cercetarea și analiza de mai sus a prevederilor legii procesual-penale și a opiniilor doctrinare referitoare la esența și conținutul principiului prezumției de nevinovăție și a obiectului probatoriului în cauzele penale ne permite să vorbim despre faptul că scopul probatoriului procesual-penal îl reprezintă obținerea unor cunoștințe veridice, al căror conținut este constituit din informații privind vinovăția persoanei în comiterea infracțiunii, adică din date care combat prezumția de nevinovăție a făptuitorului. Acest scop poate fi realizat doar în condițiile cercetării obiective, detaliate și multilaterale a circumstanțelor cauzei, care asigură stabilirea tuturor elementelor componenței de infracțiune, concretizate în obiectul probatoriului, precum și dezmințirea și combaterea argumentelor aduse în apărarea învinuitului.

Cerința obiectivității urmăririi penale își găsește expresie nu doar în elementele obiectului probatoriului, reflectat în conținutul art. 96 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, dar se bazează și pe regula prezumției de nevinovăție referitoare la interpretarea dubiilor în favoarea bănuțului, învinuitului, inculpatului și a inadmisibilității motivării sentinței de condamnare prin presupuneri și date incerte.

De asemenea, cu titlu de *lege ferenda*, propunem completarea art. 8 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Prezumția nevinovăției) cu alin. 2¹ în următoarea redacție: „*Probarea învinuirii și combaterea argumentelor aduse în apărarea bănuțului, învinuitului, inculpatului este pusă în sarcina părții acuzării*”.

tion of the provisions of the criminal procedural law dedicated to evidence and about the lack of foundation of the conclusions of the prosecution criminal and judicial.

Conclusions and recommendations. The above research and analysis of the provisions of the procedural-criminal law and the doctrinal opinions regarding the essence and content of the principle of the presumption of innocence and the object of evidence in criminal cases allows us to talk about the fact that the purpose of the procedural-criminal evidence is to obtain verifiable knowledge, the content of which consists of information regarding the person's guilt in committing the crime, i.e. data that combats the presumption of innocence of the perpetrator. This goal can only be achieved under the conditions of the objective, detailed and multilateral investigation of the circumstances of the case, which ensures the establishment of all elements of the composition of the crime, embodied in the object of the evidence, and the denial, combating of the arguments brought in the defense of the accused.

The requirement of the objectivity of the criminal investigation finds its expression not only in the elements of the object of the evidence, reflected in the content of art. 96 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova, but it is also based on the rule of presumption of innocence regarding the interpretation of doubts in favor of the suspect, the accused, the defendant and the inadmissibility of justifying the sentence by assumptions and uncertain data.

Also, as *a ferenda law*, we propose to complete art. 8 of the Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova (Presumption of Innocence) with para. 2¹ in the following wording: “*Proving the accusation and combating the arguments, brought in the defense of the suspect, the accused, the defendant is put in the charge of the prosecution party*”.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Botnaru S., Șavga A., Grosu Vl., Grama M. Drept penal. Partea generală. Vol. I. Chișinău: Cartier Juridic, 2005.
2. Codul penal al Republicii Moldova: Legea

Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129. În vigoare din 12 iunie 2003.

3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
4. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 4 noiembrie 1950. Semnată de către Republica Moldova la 13 iulie 1995, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298-XIII din 24 iulie 1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 54-55/502, 1999.
5. Copețchi S., Hadîrcă I. Calificarea infracțiunilor. Chișinău: USM, 2015.
6. Declarația Universală a Drepturilor Omului. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 217 A (III) din 10.12.1948. În: Tratatate internaționale. Vol. I. Chișinău, 2001, p. 11-18.
7. Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu., Vizdoagă T. ș.a. Drept procesual penal. Chișinău: Cartier Juridic, 2005.
8. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. ș.a. Explicații teoretice ale Codului penal român. Vol. I. București: ALL Beck, 2003.
9. Guiu K. M. Asupra probațiunii penale. În: Revista de Drept penal, 1995, nr. 4.
10. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Privind sentința judecătorească”, nr. 5 din 19.06.2006, pct. 6-7. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr. 1/2007.
11. Mateuț Gh. Tratat de procedură penală. Volumul II. București: C. H. BECK, 2012, 915 p.
12. Mitrache C. Drept penal român. Partea generală. Ediția a IV-a, revăzută și adăugită. București: Casa de Editură și Presă „ȘANSA”, 2000.
13. Neagu I., Damaschin M. Tratat de procedură penală. Partea generală. Ediția a III-a, revizuită și adăugită. București: Universul Juridic, 2020, 800 p.
14. Theodoru Gr., Chiș I.-P. Tratat de Drept procesual penal. Ediția a 4-a. București: Hamangiu, 2020.
15. Trousse P. E. La preuve des infractions. În: Revue de droit pénal et de criminologie, 1959, nr. 8.
16. Белкин Р. С. Собираение, исследование и оценка доказательств: сущность и методы. Москва: Наука, 1966.
17. Быков В. М., Печников Г. А. Об установлении истины в уголовном судопроизводстве. În: Журнал российского права. 2004, №3.
18. Гаухман Л. Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. 2-е издание, переработанное и дополненное. Москва: «АО Центр ЮрИнфоР», 2003.
19. Григорьев В. Н., Победкин А. Н. О методологии совершенствования доказательственного права. În: Государство и Право, 2003, №10.
20. Григорьев В. Н., Победкин А. В., Яшин В. Н. Уголовный процесс. Учебник. Москва: Эксмо, 2005.
21. Гроздинский М. М., Васильев А. Н., Сапожников И. Г. Государственный обвинитель в советском суде. / Под общей редакцией В. А. Болдырева. Москва: Госюриздат, 1954.
22. Доказывание в уголовном процессе. Традиции и современность. / Под редакцией В. А. Власихина. Москва: Юристъ, 2000.
23. Кирьянов А. Ю. Проблемы реализации презумпции невиновности в современном уголовном процессе России. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Самара, 2012.
24. Корневский Ю. В. Актуальные проблемы доказывания в уголовном процессе. În: Государство и Право. 1999, №2.
25. Корнев Г. П. Методологический проблемы уголовно-процессуального познания. Нижний Новгород, 1995.
26. Лазарева В. А. Состязательность и доказывание в уголовном процессе. În: Уголовное право, 2007, №3.
27. Лазарева В. А. Доказывание по уголовному делу в условиях состязательности. În: Уголовный процесс, 2010, №1.
28. Левченко О. В. Система средств познавательной деятельности в доказывании по уголовным делам и ее совершенствование. Диссертация доктора юридических наук. Астрахань, 2004.
29. Михайловская И. Б. Цели, функции и принципы российского уголовного судопроизводства (уголовно-процессуальная форма). Москва: Проспект, 2003.

30. Михайловская И. Б. Настольная книга судьи по доказыванию в уголовном процессе. Москва: Проспект, 2006.
31. Орлов Ю. К. Основы теории доказательств в уголовном процессе. Москва: Проспект, 2000.
32. Петрухин И. Л. Презумпция невиновности и вопросы доказывания на предварительном следствии. În: Актуальные проблемы личности в уголовном судопроизводстве. Сборник научных трудов. Ярославль, 1990.
33. Рязановский В. А. Единство процесса. Москва: Городец, 2005.
34. Стародубова Г. В. Методы и управление процессом установления истины в уголовном судопроизводстве. Диссертация кандидата юридических наук. Воронеж, 2008.
35. Старченко А. А. Логика в судебном исследовании. Москва: Госюриздат, 1958. 233 с.
36. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. Том 1. Москва: Наука, 1968.
37. Строгович М. С., Алексеева Л. Б., Ларин А. М. Советский уголовно-процессуальный закон и проблемы его эффективности. / Ответственный редактор В. М. Савицкий. Москва: Наука, 1979.
38. Теория доказательств в советском уголовном процессе. Часть общая. Под общей редакцией Н. В. Жогина. Москва: Юридическая литература, 1966.
39. Трусов А. И. Основы теории судебных доказательств. Краткий очерк. Москва: Госюриздат, 1960.
40. Уголовно-процессуальные основы деятельности органов внутренних дел: учебное пособие. / Под редакцией Б. Т. Безлепкина. Москва: Издательство Академии МВД СССР, 1988.
41. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации. Учебник. Ответственный редактор П. А. Лупинская. Москва: Юристъ, 2001.
42. Шейфер С. А. Доказательства и доказывание по уголовным делам: проблемы теории и правового регулирования. Тольятти: Волжский Университет им. В. Н. Татищева, 1997.
43. Шейфер С. А. Доказательства и доказывание по уголовным делам: проблемы теории и правового регулирования. Москва: Норма, 2009.
44. Якупов Д. А. Проблема обвинительного и оправдательного уклонов в уголовном судопроизводстве. Диссертация кандидата юридических наук. М., 2003.
45. Cojocaru Radion, *Infracțiunea de pruncucidere*, Ed. Cartea Militară, Chișinău, 2020.

Despre autori:**Vitalie JITARIUC,***doctor în drept,**șef al secției nr.1(Investigații criminale)**a Direcției Investigații „Sud”**a Inspectoratului Național de Investigații,**comisar principal**e-mail: vjitariuc@gmail.com**ORCID ID: 0000-0002-9361-4460***Iulia BRIA,***doctorandă**Universitatea de Stat din Moldova**e-mail: briaiulia999@gmail.com**ORCID ID: 0000-0002-2989-0524***About authors:****Vitalie JITARIUC,***PhD, Head of Department No. 1**(Criminal Investigations) of the Investigations**Directorate “Sud” of the National**Investigation Inspectorate,**Chief Commissioner**Email: vjitariuc@gmail.com**ORCID ID: 0000-0002-9361-4460***Iulia BRIA,***PhD Student**State University of Moldova**Email: briaiulia999@gmail.com**ORCID ID: 0000-0002-2989-0524*

METODE CONTEMPORANE DE ATRAGERE A PERSOANELOR ÎN ACTIVITĂȚI TERORISTE

Alexandru PARENIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar

Vasili BEDA,
doctorand

CONTEMPORARY METHODS OF ATTRACTING PEOPLE IN TERRORIST ACTIVITIES

Alexandru PARENIUC,
PhD, associate professor

Vasili BEDA,
PhD student

În prezent, una dintre cele mai semnificative amenințări la adresa securității țărilor din spațiul CSI continuă să rămână activitățile organizațiilor teroriste și ale unor organizații extremiste, precum și ale teroriștilor singuratici, menite să submineze fundamentele ordinii constituționale a statelor, creând în conștiința publicului o atmosferă de frică față de teroriști și idei despre incapacitatea guvernelor naționale de a contracara această amenințare.

Investigația efectuată prezintă analiza semnelor socio-psihologice ale persoanelor implicate în activitățile unor astfel de organizații, identificarea acestor semne și elaborarea unor orientări specifice, ce ar permite angajaților organelor de drept și serviciilor speciale aplicarea unor instrumente metodologice de identificare a caracteristicilor socio-psihologice ale persoanelor implicate în activitățile organizațiilor teroriste și extremiste religioase.

Cuvinte-cheie: terorism, extremism, semne socio-psihologice, racolare, securitatea națională.

Nowadays, one of the most significant threats to the CIS countries' security continues to be the activities of terrorist and extremist organizations, as well as lone terrorists, aimed at undermining the foundations of the constitutional order of states, creating in the public's mind an atmosphere of fear of terrorists and ideas about the inability of national governments to counteract this threat.

The carried out investigation presents the analysis of the social-psychological signs of the people involved in the activities of such organizations, the identification of these signs and the elaboration of specific guidelines, which would allow the employees of law enforcement bodies and special services to apply methodological tools to identify the social-psychological characteristics of people involved in the activities of terrorist and religious extremist organizations.

Keywords: terrorism, extremism, social-psychological signs, recruitment, national security.

Introducere. Lupta cu criminalitatea în general și infracțiunile cu caracter terorist în special nu poate fi eficientă fără o studiere profundă a personalității infractorului terorist. Aprecierea dinamicii criminalității cu caracter terorist și prognozarea tendințelor sale depind de datele generalizate despre personalitatea celor care săvârșesc infracțiuni, caracteristica contingentului respectivelor persoane în funcție de vârstă, starea familială, studii, particularitățile psihologiei etc.

În scopul realizării acestui studiu, autorii au recurs preponderent la metoda selecției raționale, cu utilizarea procedeele de monito-

Introduction. The fight with overall crime and offences with terrorist character in particular, cannot be effective without a deep study of the personality of the terrorist. Assessment of the status and dynamics of the crime and forecasting its trends depend on the generalized data about the personality of those who commit these kind of crimes, the characteristic features of these persons depending on age, family status, studies, psychological peculiarities etc.

In order to carry out this study, the authors mainly resorted to the method of rational selection, with the use of monitoring procedures of bibliographic sources, as well as the

ring al surselor bibliografice, precum și examinarea temelor de cercetare executate anterior.

Studierea caracteristicilor psihologice ale personalității unui terorist este un subiect actual în cadrul cercetărilor științifice atât în știința autohtonă, cât și în cea străină.

În același timp, în ciuda experienței și realizării unor astfel de studii, este imposibil de tras o concluzie fără ambiguitate despre factorii individual-personali, socio-psihologici și socio-demografici, ce determină intenția unei persoane de a comite acte teroriste și alte acțiuni violente de natură extremistă.

Rezultatele analizei diverselor studii, orientate spre cercetarea caracteristicilor personale și socio-psihologice ale teroriștilor, ne permit să distingem două abordări principale luate în considerare:

- socio-demografică;
- motivațională.

În cadrul **abordării socio-demografice**, accentul principal este plasat pe studiul caracteristicilor sociale ale unui individ implicat în activități teroriste sau extremiste:

- condițiile materiale și de viață ale acestuia,
- statutul social,
- starea civilă,
- caracteristicile de gen și vârstă,
- nivelul de educație,
- apartenența la categorii sociale vulnerabile de cetățeni (migranți de muncă, minorități naționale sau religioase etc.).

În același timp, se presupune că un individ devine terorist sau extremist din cauza defectelor educației familiale, a unui nivel insuficient de educație, a particularităților socializării sale și a obținerii unui anumit statut în societate. Cu alte cuvinte, activitatea teroristă sau extremistă devine pentru individ singura opțiune de includere a acestuia în procesul social și relațiile interpersonale normale.

De regulă, studierea socio-demografică a personalității teroriștilor și extremiștilor se realizează în cadrul cercetării criminologice, care vizează identificarea legăturilor comune între actele teroriste și alte acte criminale de natură violentă (omucideri, incendii, explozii etc.).

În cadrul **abordării motivaționale** sunt studiate condițiile psihologice interne care determină persoana să desfășoare activități te-

examination of previously executed research topics.

Studying the psychological characteristics of a terrorist's personality is a current subject of scientific research in national and foreign science.

At the same time, despite the experience and realization of such studies, it is impossible to make an unambiguous conclusion which are individual, social-psychological and social-demographic factors, which determine a person's intention to commit terrorist acts and other actions violence of an extremist nature.

The analysis results of various studies aimed at studying the personal and social-psychological characteristics of terrorists, allow us to distinguish two main approaches taken into account:

- social-demographic;
- motivational.

Within the **social-demographic approach**, the main focus is placed on the study of the social characteristics of an individual involved in terrorist or extremist activities:

- his material and living conditions,
- social status,
- marital status,
- gender and age characteristics,
- level of education,
- belonging to vulnerable social categories of citizens (labor migrants, national or religious minorities, etc.).

At the same time, it is assumed that an individual becomes a terrorist or extremist due to defects in family upbringing, an insufficient level of education, the peculiarities of his socialization and obtaining a certain status in society. In other words, terrorist or extremist activity becomes for the individual the only option for his inclusion in the social process and normal interpersonal relations.

As a rule, the social-demographic study of the personality of terrorists and extremists is carried out as part of criminological research aimed at identifying common links between terrorist acts and other violent criminal acts (murders, fires, explosions, etc.).

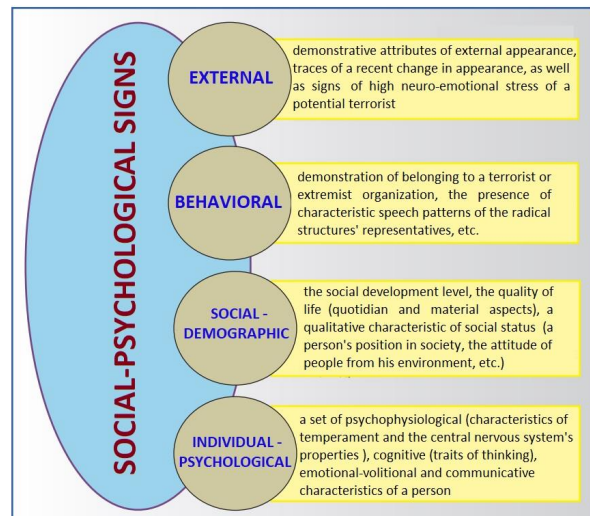
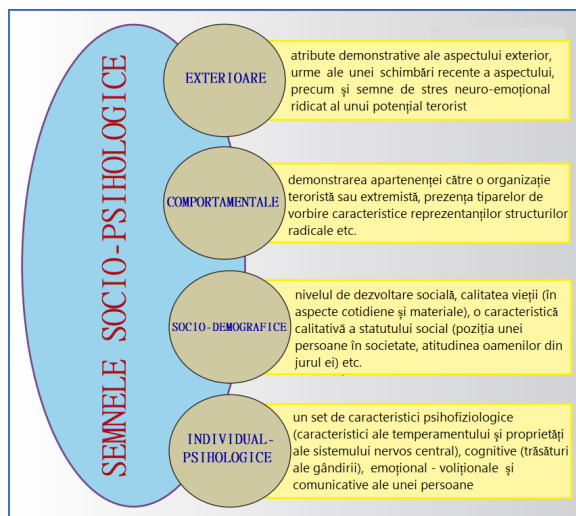
Within the **motivational approach**, the internal psychological conditions that cause the person to carry out terrorist or extremist

roriste sau extremiste. Activitatea respectivă a individului este justificată de prezența unei necesități nesatisfăcute, care provoacă o stare emoțională negativă. În cadrul acestei abordări, pare posibil să se identifice premisele interne „profunde” pentru implicarea unei persoane în activități teroriste și extremiste religioase și, prin urmare, să justifice diferențe semnificative în psihologia teroriștilor și extremiștilor față de cei care comit alte infracțiuni violente. De menționat că această abordare este luată în considerare de către psihologii serviciilor speciale și ai organelor de drept, atunci când se organizează și se desfășoară măsuri preventive care vizează prevenirea implicării în activitățile organizațiilor teroriste a persoanelor potențial vulnerabile față de influența ideologiilor radicale.

Ambele abordări prezintă atât anumite avantaje, cât și dezavantaje, care nu permit organizarea adecvată a activității oamenilor legii și a serviciilor speciale pentru a identifica ca-

activities are studied. The respective activity of the individual is justified by the presence of an unsatisfied need, which causes a negative emotional state. Within this approach, it seems possible to identify the “deep” internal premises for a person’s involvement in terrorist and religious extremist activities and thereby justify significant differences in the psychology of terrorists and extremists compared to those who commit other violent crimes. It should be noted that this approach is taken into account by psychologists of special services and law enforcement bodies when organizing and carrying out preventive measures aimed at preventing the involvement in the activities of terrorist organizations of people potentially vulnerable to the influence of radical ideologies.

Both approaches present certain advantages and disadvantages, which do not allow the adequate organization of the activity of law enforcement officers and special services in

racteristicile socio-psihologice ale acestei categorii de persoane și a le lua în considerare în procesul activității speciale de investigații.

În acest sens, pentru a asigura o abordare unitară a desemnării acestui grup de trăsături, propunem utilizarea definiției elaborate de echipa de autori [5], conform căreia **trăsăturile socio-psihologice ale persoanelor implicate în acte teroriste și activitățile extremiste religioase sunt înțelese ca un ansamblu de caracteristici externe, comportamentale, social-demografice și psihologice individuale care in-**

order to identify the social-psychological characteristics of this category of people and take them into account in the process of special investigative activity.

In this sense, to ensure a unified approach to the designation of this group of traits, we propose using the definition developed by the team of authors [5], according to which **the social-psychological traits of people involved in terrorist acts and religious extremist activities are understood as a complex of individual external, behavioral,**

dică la posibilitatea individului să desfășoare activități ilegale de natură teroristă sau extremistă (a se vedea schema).

Schema: Caracteristicile socio-psihologice ale persoanelor implicate în activități teroriste și extreme religioase

În același timp, prin **semnele externe** caracteristice membrilor organizațiilor internaționale teroriste și extreme de natură religioasă sunt înțelese atributele demonstrative ale aspectului, urme ale unor schimbări recente a aspectului exterior, precum și semne de stres neuro-emoțional avansat, exteriorizate de un potențial terorist.

Drept **semne comportamentale** ale persoanelor, posibil implicate în activități teroriste și religiose-extremiste, înțelegem manifestarea interesului față de activități teroriste, față de originile ideologice ale terorismului și literatura din acest domeniu, demonstrarea apartenenței la o organizație teroristă sau extremistă, prezența tiparelor de vorbire caracteristice reprezentanților structurilor radical-extremiste etc.

În cadrul acestor recomandări metodologice, prin **caracteristici socio-demografice** se înțelege:

- nivelul de dezvoltare socială (poziția unei persoane în societate),
- calitatea vieții (în aspecte cotidiene și materiale),
- caracteristica calitativă a statutului social (poziția persoanei în societate, atitudinea oamenilor din jurul ei).

Prin **caracteristici psihologice individuale** înțelegem un set de caracteristici psihofiziologice (trăsături ale temperamentului și proprietăți ale sistemului nervos central), cognitive (trăsături ale gândirii), emoțional-volitiv și comunicative ale unei persoane, a căror identificare este posibilă prin analiza informațiilor documentare despre subiectul de investigații, studierea activității sale pe rețelele de socializare (internet), precum și prin contactul personal cu acesta de către ofițerii de investigații (sau alte persoane, care acordă asistență organelor de aplicare a legii pe bază de voluntariat).

social-demographic and psychological characteristics that indicate the possibility of the individual to carry out illegal activities of a terrorist or extremist nature (see the figure).

Schema: Caracteristicile social-psihologice ale persoanelor implicate în activități teroriste și extreme religioase

At the same time, by the **external signs** which characteristic to members of international terrorist and religious extremist organizations are understood the demonstrative attributes of the appearance, traces of recent changes in the external appearance, as well as signs of advanced neuro-emotional stress externalized by a potential terrorist.

As **behavioral signs** of people, possibly involved in terrorist and religious-extremist activities, we understand the manifestation of interest in terrorist activities, in the ideological origins of terrorism and the literature in this field, the demonstration of belonging to a terrorist or extremist organization, the presence of characteristic speech patterns of representatives of radical-extremist structures, etc.

Within these methodological recommendations, **social-demographic** characteristics are understood as:

- the level of social development (a person's position in society),
- quality of life (in everyday and material aspects),
- qualitative characteristic of the social status (the position of the person in society, the attitude of the people around him), etc.

In turn, **individual psychological characteristics** are understood as a set of **psychophysiological** (characteristics of temperament and properties of the central nervous system), **cognitive** (characteristics of thinking), **emotional-volitional** and **communicative** characteristics of a person, the identification of which is possible through analysis documentary information about the subject of investigations, studying his activity on social networks (Internet), as well as through personal contact with him by investigative officers (or other persons, who provide assistance to law enforcement bodies on a voluntary basis).

În ciuda faptului că fenomenul extremismului până în prezent se studiază pe larg în științe politice, sociologie, filozofie, psihologie, jurisprudență, încă mai există dispute în comunitatea științifică cu referire la conceptul și caracteristicile sale esențiale, fapt ce indică la complexitatea fenomenului respectiv.

Este evident că această problemă a apărut, în primul rând, în contextul complexității caracterului acestui fenomen socio-politic (pe de o parte, aceasta este o categorie socio-politică, pe de altă parte, este o categorie juridică fără o definiție legislativă clar expusă). În al doilea rând, fenomenul respectiv se datorează varietății teoriilor ideologice ale extremismului (de la ultra-stânga la ultra-dreapta). În al treilea rând, acesta este un anumit tip de conștiință, căruia îi este caracteristică o divizare strictă a întregului spațiu semantic al dezvoltării socioculturale. În al patrulea rând, problema se complică datorită varietății de manifestări ale extremismului (politic, religios, economic, de tineret, de mediu și chiar de consumator) [7].

Motivele care generează implicarea persoanelor în activități teroriste sunt **circumstanțe semnificative pentru individ, care provoacă materializarea intențiilor de natură teroristă.**

Prin **condiții** favorabile implicării persoanelor în activități teroriste trebuie înțelese unele **fenomene obiective care nu generează, ci contribuie la implicarea individului în activități teroriste.**

Combinarea de cauze și condiții (care pot fi definite prin conceptul de „factori”) provoacă în cele din urmă implicarea unei persoane în activități teroriste.

Pentru a analiza și descrie acești factori, este necesar de luat în considerare o serie de fenomene politice, ideologice, religioase, etnice, economice și sociale care contribuie la implicarea în activități teroriste, precum și de studiat și de supus analizei mecanismele unei astfel de implicări.

Formând o anumită **clasificare a factorilor** care contribuie la implicarea în activități teroriste, se pot distinge următoarele componente [11, p.3-4]:

- ideologice,
- etnice,

Despite the fact that the phenomenon of extremism is widely studied in political sciences, sociology, philosophy, psychology, jurisprudence, there are still disputes in the scientific community with reference to the concept and its essential characteristics, a fact that indicates the complexity of the respective phenomenon.

It is obvious that this problem arose, first of all, in the context of the complexity of the nature of this social-political phenomenon (on the one hand, this is a social-political category, on the other hand, it is a legal category without a clearly defined legislative definition). Secondly, due to the variety of ideological theories of extremism (from ultra-left to ultra-right). Thirdly, this is a certain type of consciousness, which is characterized by a strict division of the entire semantic space of sociocultural development. Fourthly, due to the variety of manifestations of extremism (political, religious, economic, youth, environmental and even consumer) [7].

The **reasons** that generate the involvement of people in terrorist activities are **significant circumstances for the individual, which cause the materialization of terrorist intentions.**

The favorable **conditions** for the involvement of individuals in terrorist activities must be understood as some **objective phenomena that do not generate but contribute to the individual's involvement in terrorist activities.**

The combination of causes and conditions (which can be defined by the concept of “**factors**”) ultimately causes a person to engage in terrorist activities.

To analyze and describe these factors, it is necessary to consider a number of political, ideological, religious, ethnic, economic and social phenomena that contribute to involvement in terrorist activities, as well as to study and analyze the mechanisms of such involvement.

Forming a certain **classification of factors** that contribute to involvement in terrorist activities, the following can be distinguished [11, p.3-4]:

- ideological,
- ethnic,
- religious,
- political,
- economical,

- religioase,
- politice,
- economice,
- sociale.

Ideologice, etnice și religioase. Legea Republicii Moldova „Cu privire la prevenirea și combaterea terorismului” definește terorismul ca fiind „fenomen cu un grad înalt de pericol social, caracterizat printr-o ideologie radicală și o practică de influențare prin violență a luării unor decizii de către autorități și instituții publice sau organizații internaționale, însoțite de intimidarea populației și/sau de alte acțiuni violente ilegale” [3].

Astfel, sunt evidențiate motivele ideologice care contribuie la implicarea cetățenilor în activități teroriste – *ideologie radicală și influență prin violență*. Acest tip de ideologie poate fi de natură laică sau religioasă. În același timp, al doilea tip este mult mai periculos și provoacă decesul unui număr mai mare de oameni, adică, în al doilea caz, violența este exprimată mai puternic și într-o formă mai crudă [8].

Aici este de remarcat faptul că până în anii '80 ai secolului XX, cel mai mare număr de atacuri teroriste au fost comise de teroriști „laici”, urmărind exclusiv motive politice (de regulă, naționaliști, anarhiști sau neofasciști).

De la începutul anilor 1990, colorarea ideologică a obiectivelor teroriste a început să se schimbe semnificativ spre imperativul religios. În acest context, structurile „religioase”, în primul rând islamisti, adepți ai fanatismului religios, au început să joace un rol principal în comiterea atacurilor teroriste. În același timp, valorile seculare sunt sever suprimate [9].

Astfel, numărul victimelor atacurilor teroriste comise de teroriști „religioși” este aproape de 9 ori mai mare decât în cazurile de atacuri teroriste organizate de teroriști „laici” [2].

Menționăm că adesea liderii și funcționarii organizațiilor religioase extremiste și fundamentaliste acordă în mod direct asistența organizațiilor teroriste (în chestiuni de finanțare, învățământ religios primar etc.).

Este bine cunoscut faptul că adepții mișcărilor religioase extremiste radicale mai des aleg calea terorismului. Aceștia sunt utilizați de către organizațiile teroriste ca

- social.

Ideological, ethnic and religious factors. The Law of the Republic of Moldova “On the Prevention and Combating of Terrorism” defines terrorism as “a phenomenon with a high degree of social danger, characterized by a radical ideology and a practice of influencing through violence the decision-making by authorities and public institutions or international organizations, accompanied by intimidation of the population and/or other illegal violent actions” [3].

Thus, ideological reasons are highlighted that contribute to the involvement of citizens in terrorist activities – *radical ideology and influence through violence*. This type of ideology can be of secular or religious nature. At the same time, the second type is much more dangerous and causes the death of a larger number of people, that is, in the second case, the violence is expressed more strongly and in a crueler form [8].

Here it is worth noting that until the 1980s of the 20th century, the largest number of terrorist attacks were committed by “secular” terrorists, pursuing exclusively political motives (as a rule, nationalists, anarchists or neo-fascists).

Since the early 1990s, the ideological coloring of terrorist objectives began to shift significantly towards the religious imperative. In this context, “religious” structures, primarily Islamists, followers of religious fanaticism, began to play a leading role in committing terrorist attacks. At the same time, secular values are severely suppressed [9].

Thus, the number of victims of terrorist attacks committed by “religious” terrorists is almost 9 times higher than in cases of terrorist attacks organized by “secular” terrorists [2].

We note that often leaders and officials of extremist and fundamentalist religious organizations directly provide assistance to terrorist organizations (in matters of financing, primary religious education, etc.).

It is well known that followers of radical extremist religious movements more often choose the path of terrorism. They are used by terrorist organizations as their main recruitment base. This phenomenon is explained by

principala bază de recrutare. Acest fenomen se explică prin faptul că o serie de organizații internaționale moderne teroriste, extremiste religioase și separatiste, de fapt profesează aceeași ideologie a violenței care promovează „introducerea unei adevărate guvernări islamice”, inclusiv prin confruntarea activă cu guvernele seculare [12, c.21-22].

Politice, care, la rândul lor, pot fi împărțite în trei subgrupuri:

– factori de politică externă (inclusiv finanțarea terorismului, organizațiile non-guvernamentale cu fonduri netransparente, precum și lupta ineficientă împotriva manifestărilor teroriste în străinătate);

– factori interregionali (folosirea formelor nelegitime și tehnicilor de confruntare între formațiuni sociale individuale, grupuri naționale de clan, structuri etnice și religioase pentru accesul la putere în anumite regiuni, precum și pentru controlul și redistribuirea sferelor de influență);

– factori de corupție și ineficiență a administrației publice (spălarea banilor în scopul utilizării ulterioare a acestora în activități teroriste, coruperea funcționarilor de stat etc.).

Subgrupul de factori ale politicii externe este asociat cu finanțarea teroriștilor care operează pe teritoriul anumitor țări, de către o serie de organizații și fundații neguvernamentale străine, precum și cu lupta ineficientă a serviciilor speciale împotriva acestui fenomen.

Astfel, resursele financiare, atunci când ajung în statele supuse amenințărilor teroriste, sunt cheltuite pentru promovarea terorismului și recrutarea de noi adepți.

Următorul grup de factori este asociat cu procesele politice interregionale care contribuie la implicarea cetățenilor în activități teroriste. Un factor semnificativ, care contribuie la răspândirea terorismului în lume, este practica existentă de utilizare a formelor și metodelor ilegale de confruntare între formațiuni publice individuale, grupuri naționale și birocratice de clan, formațiuni etnice și religioase, pentru accesul la putere în anumite regiuni, influența în organele alese ale statului, precum și pentru deținerea și redistribuirea proprietății.

Această practică este caracteristică în principal vieții socio-politice a regiunilor, în care exis-

the fact that a number of modern international terrorist, religious extremist and separatist organizations, in fact, profess the same ideology of violence that promotes “the introduction of a true Islamic government”, including through active confrontation with secular governments [12, p. 21-22].

Political factors, which, in turn, can be divided into three subgroups:

– foreign policy factors (including terrorist financing, non-governmental organizations with non-transparent funds, as well as the ineffective fight against terrorist manifestations abroad);

– intraregional factors (the use of illegal forms and techniques of confrontation between individual social formations, national clan groups, ethnic and religious structures for access to power in certain regions, as well as for control and redistribution of spheres of influence);

– factors of corruption and inefficiency of the public administration (money laundering for the purpose of their subsequent use in terrorist activities, corruption of state officials, etc.).

The subgroup of foreign policy factors is associated with the financing of terrorists operating on the territory of certain countries, by a number of foreign non-governmental organizations and foundations, as well as with the ineffective fight of special services against this phenomenon.

Thus, financial resources, when they reach states subject to terrorist threats, are spent on promoting terrorism and recruiting new followers.

The next group of factors is associated with intraregional political processes that contribute to the involvement of citizens in terrorist activities. A significant factor that contributes to the spread of terrorism in the world, is the existing practice of using illegal forms and methods of confrontation between individual public formations, national and bureaucratic clan groups, ethnic and religious formations, for access to power in certain regions, influence in elected bodies of the state, as well as for the ownership and redistribution of property.

This practice is mainly characteristic of

tă instituții mai mult sau mai puțin semnificative ale societății tradiționale în ceea ce privește amploarea influenței și încălcarea pe scară largă a regulilor de luptă politică stabilite de lege.

Conflictele teritoriale, în special conflictele cauzate de factori etnici, religioși și ideologici, determină în mare măsură „climatul politic” global modern. Există peste 50 de regiuni în lume, în care anumite grupuri politice, inclusiv cele cu tendințe separatiste, folosesc actele teroriste ca mijloc de luptă pentru putere [10].

Astfel, dacă în exemplul anterior funcționarul oficial a acționat pe baza convingerilor sale radicale, în următorul exemplu vorbim despre faptul că funcționarii devin adesea subiecți ai coruperii, ce condiționează neîndeplinirea îndatoririlor lor, recurgând la așa-numită „neglijență corupțională”.

Economice, care includ:

- adecvarea componentei economice la calitatea vieții,
- impactul negativ al economiei criminale,
- nivelul regional de dezvoltare economică.

În același timp, trebuie luat în vedere faptul că aceste componente devin premise ale terorismului și extremismului doar în interacțiunea cu alte cauze și consecințe agravante (confesionale, etnice, sociale, ideologice, criminale etc.).

La analizarea aspectelor economice ale calității vieții, factorii care provoacă creșterea economiei criminale includ șomajul, veniturile scăzute ale populației, produsul regional brut absolut și pe cap de locuitor scăzut, lipsa locuințelor la prețuri accesibile, criminalizarea ridicată a economiei. Este de menționat că factorul economic în sine nu are drept consecință directă terorismul.

Pe lângă acestea, o organizație teroristă care se manifestă ca un „angajator”, poate fi mult mai atractivă din punct de vedere al plății decât un angajator legal.

În plus, o astfel de cale este aleasă în cazul factorilor etnici (în sensul echilibrului etnic) și confesionali (în sensul unui motiv religios specific de recrutare) nefavorabili.

Factorii sociali sunt foarte importanți în acest domeniu, deoarece includ simultan mai multe aspecte: de la starea politicii sociale la

the social-political life of regions where there are more or less significant institutions of traditional society in terms of the extent of influence and a large-scale violation of the rules of political struggle established by law.

Territorial conflicts, and especially conflicts caused by ethnic, religious and ideological factors, largely determine the modern global “political climate”. There are more than 50 regions in the world where certain political groups, including those with separatist tendencies, use terrorist acts as a means of power struggle [10].

Thus, if in the previous example, the public employee acted on the basis of his radical convictions, in the following example we will talk about the fact that officials often become subjects of corruption, which conditions the non-fulfillment of their duties, resorting to the so-called “corrupt negligence”.

Economical factors, which include:

- the adequacy of the economic component to the quality of life,
- the negative impact of the criminal economy,
- the regional level of economic development.

At the same time, it must be taken into account that they become premises of terrorism and extremism only in interaction with other aggravating causes and consequences (confessional, ethnic, social, ideological, criminal, etc.).

When analyzing the economic aspects of the quality of life, the factors that cause the growth of the criminal economy (these should include unemployment, low income of the population, low absolute and per capita gross regional product, lack of affordable housing, high criminalization of the economy), it should be noted that the economic factor itself does not directly lead to terrorism.

In addition, a terrorist organization masquerading as an “employer” can be much more attractive in terms of payment than a legitimate employer.

Moreover, such a path is chosen in case of unfavorable ethnic (in the sense of ethnic balance) and confessional (in the sense of a specific religious reason for recruitment) factors.

Social factors are very important in this

nivel național în regiune până la tipul socio-psihologic de personalitate. Dintre factorii sociali care contribuie la implicarea în activități teroriste, se pot evidenția cei demografici, de informare și comunicare, educaționali și socio-psihologici.

Aspectul demografic. Principalul contingent – cel mai des recrutat – îl constituie tinerii. Activitatea de recrutare în rândul tinerilor este facilitată de dificultățile perioadei de tranziție și de instabilitatea dispoziției acestora [6].

De regulă, majoritatea indivizilor recrutați în organizații teroriste sunt bărbați tineri, însă sunt cazuri de atragere în activitatea teroristă atât a fetelor, cât și a persoanelor în vârstă. De asemenea, este clar că, chiar și în regiunile cu probleme de ordin social-economic, majoritatea tinerilor care trăiesc în condiții conflictuale nu neapărat devin teroriști. Pe lângă vârsta și sexul, există și alți factori care joacă un rol decisiv în procesul și în decizia de a se alătura la organizații teroriste.

Potrivit analiștilor organizației interguvernamentale FATF [The Financial Action Task Force], în scopul recrutării noilor adepți, organizațiile teroriste folosesc o varietate de instrumente. În timp ce multe metode de recrutare au un cost relativ scăzut, altele necesită o investiție inițială sau continuă substanțială, implicarea unei rețele de actori sau întreținerea unor infrastructuri.

Metodele și tehnicile de recrutare, precum și costurile asociate acestora variază de la o regiune la alta și se află în dependență de contextul social și politic.

În regiunea eurasiatică, recrutarea adesea are loc prin intermediul organizațiilor religioase, iar majoritatea membrilor organizațiilor teroriste sunt recrutați de rețele de recrutare organizate care necesită sprijin financiar.

În Europa recrutarea în mai multe cazuri are loc online, prin contacte sociale în zonele urbane socio-economice inferioare, prin adunări religioase specifice și în închisori.

În Africa și în anumite părți ale regiunii Orientului Mijlociu, recrutarea are loc mai mult în zonele aflate sub controlul unei anumite organizații teroriste. Există, de asemenea, cazuri în care grupuri teroriste din Africa recrutează militanți din afara teritoriului supus

field, because they simultaneously include several different aspects: from the state of social policy at the national level in the region to the social-psychological type of personality. Among the social factors that contribute to involvement in terrorist activities, the demographic, information and communication, educational and social-psychological factors can be highlighted.

Demographic aspect. The main contingent that is most often recruited are young people. The recruitment activity among young people is facilitated due to the difficulties of the transition period, the instability of their mood [6].

As a rule, the majority of individuals recruited into terrorist organizations are young men, but, among others, there are cases of attracting both girls and elderly people to terrorist activity. It is also clear that, even in regions with social-economic problems, most young people living in conflict conditions do not necessarily become terrorists. In addition to age and gender, there are other factors that play a decisive role in the process and decision to join terrorist organizations.

According to analysts of the intergovernmental organization FATF [The Financial Action Task Force], in order to recruit new followers, terrorist organizations use a variety of tools. While many recruitment methods are relatively low cost, others require a substantial initial or ongoing investment, the involvement of a network of actors or the maintenance of infrastructures.

Recruitment methods and techniques, as well as the costs associated with them, vary from one region to another and are dependent on the social and political context.

In the Eurasian region, recruitment often takes place through religious organizations, and most members of terrorist organizations are recruited by organized recruitment networks that require financial support.

In Europe recruitment in many cases takes place online, through social contacts in lower social-economic urban areas, specific religious gatherings and in prisons.

In Africa and parts of the Middle East region, recruitment takes place more in areas un-

controlului acestora [Spre exemplu, gruparea teroristă Boko Haram din Nigeria recrutează unii dintre membrii săi în statele amplasate în zona nord-centrală a continentului african, departe de conflictele nord-estice, unde liderii Boko Haram dețin controlul. De asemenea, această organizație își desfășoară activitatea de recrutare în țările regiunilor Africii de Vest și Centrale, inclusiv în Senegal, Mali, Mauritania, Niger, Ciad și Camerun] [1].

Recrutarea activă presupune realizarea unui contact personal direct între recrutor și persoanele pe care recrutorul își propune să le implice în grupul terorist.

Recrutorii din organizații teroriste uneori vizează anumite zone geografice sau comunități în care există probabilități mai mari de găsimă a simpatizanților. Unele organizații teroriste au nevoi specifice în recrutarea diferitelor tipuri de indivizi (de la militanți și comandanți de teren cu experiență de luptă până la profesioniști civili calificați, inclusiv ingineri, medici, specialiști IT sau finanțatori).

Recrutarea activă poate să nu necesite o sumă mare de finanțare. O persoană cu responsabilitatea exclusivă de recrutare pentru organizație are nevoie de o sursă de finanțare în vederea cheltuielilor de trai, iar acest sprijin ar putea proveni dintr-o infrastructură de finanțare mai mare. În unele cazuri, recrutorul este finanțat pentru a-și ridica nivelul de pregătire în domeniul teologic în instituții religioase străine (spre exemplu în medrese¹ islamice).

Aranjarea localurilor pentru întâlniri, dezvoltarea și diseminarea literaturii relevante și a altor materiale, precum și asigurarea condițiilor de bază pentru participarea persoanelor la activitatea organizației teroriste (de exemplu, documente de identificare false sau bilete de avion) pot necesita finanțare. Aceste cheltuieli sunt minimale și, de regulă, sunt suportate de recrutor. Recrutorul poate solicita, de asemenea, donații și taxe de la adepți pentru acoperirea acestor cheltuieli.

Recrutarea pasivă are loc atunci când organizațiile teroriste rcolează indivizi prin mijloace indirecte, cum ar fi adresarea unor

der the control of a particular terrorist organization. There are also cases of terrorist groups in Africa recruiting militants from outside the territory under their control. [For example, the terrorist group Boko Haram in Nigeria recruits some of its members in states located in the north-central area of the African continent, away from the north-eastern conflicts where Boko Haram leaders are in control. This organization also conducts its recruitment work in the countries of the West and Central African regions, including Senegal, Mali, Mauritania, Niger, Chad and Cameroon] [1].

Active recruitment involves making direct personal contact between the recruiter and the people whom the recruiter intends to involve in the terrorist group.

Recruiters from terrorist organizations sometimes target specific geographic areas or communities where they are more likely to find sympathizers. Some terrorist organizations have specific needs in recruiting different types of individuals (from militants and field commanders with combat experience to skilled civilian professionals, including engineers, doctors, IT specialists or financiers).

Active recruitment may not require a large amount of funding. A person with the sole responsibility of recruiting people for the organization needs a source of funding for living expenses and this support could come from a larger funding infrastructure. In some cases, the recruiter is funded to raise his level of theological training in foreign religious institutions (for example in Islamic madrasahs¹).

Arranging meeting rooms, developing and disseminating relevant literature and other materials, and providing the basic conditions for individuals to participate in the terrorist organization's activity (for example, false identification documents or airline tickets) may also require funding. These expenses are minimal and are usually borne by the recruiter. The recruiter may also request donations and fees from followers to cover these expenses.

Passive recruitment occurs when terrorist organizations recruit individuals through

¹ Medrese (madrasa) – instituție de învățământ superior găzduită de o moschee, unde se predă preponderent teologia islamică, dar și alte discipline.

¹ Madrasah - higher education institution hosted by a mosque, where Islamic theology is mainly taught, but also other subjects

grupuri de oameni prin campanii media și materiale de recrutare, cu intenția de a-i atrage în activitățile organizației teroriste.

Raportul FATF din 2015 privind riscurile emergente de finanțare a terorismului a remarcat exploatarea rețelelor sociale în scopuri de recrutare și propagandă teroristă.

Internetul și rețelele sociale au devenit, în ultimii ani, cele mai utilizate instrumente de recrutare a membrilor și susținătorilor pentru organizațiile teroriste și pentru a disemina ideologia acestora sau, cu alte cuvinte, materiale de recrutare online (uneori denumite „propagandă”) [4].

Acest lucru se aplică pentru recrutarea de luptători teroriști străini, precum și pentru activitățile teroriste din țară, ce le permit teroriștilor să-și răspândească ideologia la un cost relativ scăzut, să identifice susținători care au idei similare și sunt dispuși să se alăture organizației teroriste sau să îi ofere sprijin financiar.

Investigațiile eficiente referitoare la activitatea teroristă se bazează pe o combinație de metode tradiționale de investigare, cunoașterea instrumentelor disponibile pentru a desfășura activități ilicite și dezvoltarea unor practici care vizează identificarea, reținerea și urmărirea penală a autorilor unor astfel de acte. O abordare proactivă a strategiilor de investigație și aplicarea instrumentelor specializate promovează identificarea eficientă a datelor și a serviciilor susceptibile de a aduce beneficii maxime unei investigații.

Există o serie de utilități și hardware specializate la dispoziția ofițerilor de investigații și de urmărire penală, cu experiență tehnică adecvată. Ar trebui să fie acordată atenția cuvenită, acolo unde este posibil, în cazurile care implică achiziționarea de dovezi, pentru a implementa proceduri standardizate de recuperare a datelor în scopul promovării procesului de administrare a probelor maxim disponibile și păstrarea integrității sursei de date și a lanțului de custodie în vederea asigurării acestei admisibilități în procedurile judiciare. Uneori, din cauza naturii fragile a probelor, evaluarea, achiziționarea și examinarea acestora sunt realizate cel mai eficient de către experți criminalistici special instruiți.

indirect means, such as targeting groups of people through media campaigns and recruitment materials, with the intention of recruiting them to the terrorist organization’s goals and activities.

The FATF’s 2015 Emerging Terrorist Financing Risks report noted the exploitation of social media for terrorist recruitment and propaganda purposes.

The Internet and social media have become, in recent years, the most widely used tools to recruit members and supporters for terrorist organizations and to disseminate their ideology, or in other words, online recruitment materials (sometimes called “propaganda”) [4].

This applies to the recruitment of foreign terrorist fighters as well as domestic terrorist activities. It allows terrorists to spread their ideology at relatively low cost and to identify like-minded supporters who are willing to join the terrorist organization or provide financial or material support.

Effective investigations of terrorist activity rely on a combination of traditional investigative methods, knowledge of the tools available to carry out illicit activities, and the development of practices aimed at identifying, apprehending and prosecuting the perpetrators of such acts. A proactive approach to investigative strategies and the application of specialized tools promotes the effective identification of data and services likely to bring maximum benefit to an investigation.

There are a number of specialized utilities and hardware available to investigative and prosecution officers with the appropriate technical expertise. Due care should be taken, where possible, in cases involving the acquisition of evidence, to implement standardized data recovery procedures in order to promote the maximum available evidence management process and preserve the integrity of the data source and chain of custody. custody to ensure this admissibility in legal proceedings. Sometimes, due to the fragile nature of evidence, its evaluation, acquisition and examination are most effectively carried out by specially trained forensic experts.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. FATF REPORT [Financing of Recruitment for Terrorist Purposes], Paris, January 2018. www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/financing-recruitment-terrorist-purposes.html [Accesat la 15.12.2022].
2. <https://www.rand.org/topics/national-security-and-terrorism.html>.
3. Legea RM Nr. 120 din 21.09.2017 cu privire la prevenirea și combaterea terorismului.
4. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. The use of the internet for terrorist purposes. New York, 2012.
5. https://www.unodc.org/documents/frontpage/Use_of_Internet_for_Terrorist_Purposes.pdf [Accesat la 16.12.2022].
6. Абдрахманов Д.М., Максимов К.В., Нугуманов М.М., Сафина Э.Н. Экстремизм. 100 ответов на насущные вопросы об экстремизме и терроризме. Информационно-справочное пособие. – Уфа: Мир печати, 2018. – 80 с. ISBN 978-5-9613-0536-4.
7. Авербух В. «Черных вдов» сменяют детишахиды? // Российская газета – Неделя, № 3568 от 03.09.2004.
8. Апанасенко Е.А. Современные подходы к определению понятия «экстремизм». Изд. Правовое общество. УДК 341.432 + 343.34.
9. Баранов Н.А. Политические отношения и политический процесс в современной России. Курс лекций, СПб, 2011г.
10. Гаджималикова З.Х. Способы вовлечения в террористическую деятельность. Сборник научных трудов «Государство и кадры» № 3 / 2019, р. 181.
11. Колосов В.А., Бородулина Н.А., Вендина О.И., Галкина Т.А., Заяц Д.В., Юр Е.С. Геополитическая картина мира в средствах массовой информации// Журнал «Полис» - «Политические исследования», №3, 2003.
12. Паренюк А., Беда В. Факторы, влияющие на вовлечение лиц в террористическую деятельность.
13. Петрищев В.Е. Роль национализма в воспроизводстве терроризма // Современный терроризм: состояние и перспективы. С. 97 и след.; Природа этнорелигиозного терроризма / Под ред. Ю.М. Антоняна. М.: Аспект-пресс, 2008.

Despre autori:

Alexandru PARENIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar,
șef adjunct al Direcției studii și management
al calității a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: alexandru.pareniuc@mai.gov.md
ORCID ID: 0000-0002-6642-4610

Vasili BEDA,
doctorand,
Școala doctorală „Științe penale și drept public”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: vasili.beda@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7873-371X

About authors:

Alexandru PARENIUC,
PhD, associate professor,
Deputy Head of the Studies and Quality
Management Department of the Academy
“Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: alexandru.pareniuc@mai.gov.md
ORCID ID: 0000-0002-6642-4610

Vasili BEDA,
PhD student,
Doctoral School „Penal Sciences and Public Law”
of the Academy „Ștefan cel Mare” of the MAI,
e-mail: vasili.beda@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7873-371X

**ATRAGEREA MINORILOR
LA ACTIVITATE CRIMINALĂ SAU
DETERMINAREA LOR LA SĂVÂRȘIREA
UNOR FAPTE IMORALE: PARAMETRII
STATISTICO-CRIMINOLOGICI ȘI UNELE
ASPECTE PRIVIND LATENTITATEA**

Valentin CHIRIȚA,
doctor în drept, conferențiar universitar

Alina STAHURSCHI,
doctorandă

**ATTRACTING MINORS TO CRIMINAL
ACTIVITY OR DETERMINING THEM
TO COMMIT IMMORAL ACTS:
STATISTICAL-CRIMINOLOGICAL
PARAMETERS AND SOME LATENTITY
ASPECTS**

Valentin CHIRIȚA,
PhD, associate professor

Alina STAHURSCHI,
PhD student

Schimbările semnificative produse în sfera economică, socială, ideologică și politică din Republica Moldova au influențat și criminalitatea în rândurile minorilor. În ciuda unei stabilizări și chiar a unei scăderi a indicatorilor oficiali care caracterizează starea infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale în ultimii cinci ani, totuși, în mare parte situația în acest domeniu rămâne a fi una extrem de alarmantă, cu tendință de agravare.

Dobândirea stereotipurilor comportamentale antisociale de către minori se datorează în mare măsură efectului de reproducere a criminalității și manifestărilor sale prejudiciabile deja dincolo de vârstă a adolescenței. Spre deosebire de criminalitatea „maturilor”, delincvența juvenilă are la bază un sistem complicat de determinante, care se caracterizează printr-un înalt nivel de activitate și dinamism. Îngrijorător este faptul că o mare parte a acesteia rămâne latentă. Anume din aceste considerente, trebuie să se atragă o atenție sporită măsurilor de prevenire a tipului dat de criminalitate.

Cuvinte-cheie: minori, activitate criminală, indicatori cantitativ-calitativi, nivelul infracțiunii, structura infracțiunii, dinamica infracțiunii, criminalitate latentă.

Significant modifications in the economic, social, ideological and political sphere of the Republic of Moldova have also influenced the crime among minors phenomenon. Despite a stabilization and even a decrease in official indicators characterizing the state of the crime of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts in the last five years, however, for the most part, the situation in this area remains extremely alarming with the trend of worsening.

The acquisition of antisocial behavioural stereotypes by minors is largely due to the reproductive effect of crime and its harmful manifestations already beyond the adolescence period. Unlike “mature” crime, juvenile delinquency is based on a complicated system of determinants, which is characterized by a high level of activity and dynamism. What worries is that much of it remains latent. For these reasons, greater attention must be paid to measures to prevent the given type of crime.

Keywords: minors, criminal activity, qualitative and quantitative indicators, crime level, crime structure, crime dynamics, latent crime.

Introducere. Delincvența juvenilă fiind o componentă a criminalității, reprezintă o devianță, manifestată prin incapacitatea unor minori de a se adapta la normele de conduită din societate. O manifestare a comportamentului dat este și infracțiunea prevăzută de articolul 208 din Codul Penal al Republicii Moldova: „Atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale”.

Introduction. Juvenile delinquency being a crime component, is a deviance, manifested by the inability of some minors to adapt to the norms of conduct in society. A manifestation of this behaviour is also the offense provided by Article 208 of the Criminal Code of the Republic of Moldova: “Attracting minors to criminal activity or determining them to commit immoral acts”.

Gradul prejudiciabil al infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale este unul mare. Acesta este determinat de faptul că infracțiunea dată atentează atât la dezvoltarea socială, psihologică, fizică și spirituală a minorului, cât și la integritatea corporală, libertatea psihică sau morală a acestuia.

Analizând datele statistice cu privire la criminalitatea înregistrată, prezentate de Direcția generală informații și evidențe operative a STI al MAI al Republicii Moldova, constatăm că, în perioada 2016-2021, pe teritoriul Republicii Moldova au fost înregistrate 264 de infracțiuni de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale [8].

Metode și materiale aplicate. În vederea realizării scopului trasat (investigarea parametrilor cantitativ-calitativi ai infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, precum și stabilirea stării de latentitate a acesteia), în prezentul articol au fost aplicate o serie de metode, printre care: logică, sistemică, statistică și comparativă.

Rezultatele obținute și discuții. De-a lungul mileniilor societatea luptă continuu împotriva celui mai mare flagel al tuturor timpurilor – criminalitatea [3, p.4]. Astfel, criminalizarea minorilor își lasă serioase amprente asupra dezvoltării normale a statului. Efectuând o analiză a proceselor din mediul minorilor, putem judeca cât de sănătoasă va fi societatea în viitor.

Studiul demonstrează că copiii din Republica Moldova care manifestă comportament antisocial și delinquent sunt expuși multiplilor factori de risc, iar serviciile de protecție sunt insuficiente pentru a diminua factorii de risc la care sunt expuși. Sărăcia, destrămarea familiei și munca părinților în afara țării sunt factori de risc semnificativi în cazul copiilor [5, p.25].

Prin urmare, criminalitatea în general și infracțiunea de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale în special se caracterizează prin indicatori statistici cantitativi și calitativi.

Astfel, cum s-a menționat supra, în perioada 2016-2021, pe teritoriul Republicii Moldova au fost înregistrate 264 de infracțiuni de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale [8].

The prejudicial degree of attracting minors to criminal activity offence or their determination to commit immoral acts is high. This is determined by the fact that the given crime attacks both the social, psychological, physical and spiritual development of the minor, as well as his/ her physical integrity, mental or moral freedom.

Analyzing the statistical data on the registered crime, presented by the General Directorate of Information and Operative Records of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova, we find that, in the period 2016-2021, on the territory of the Republic of Moldova were registered 264 offenses of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts [8].

Applied methods and materials. In order to achieve the outlined goal (investigating the quantitative and qualitative parameters of the offense of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts, as well as establishing its latent state), in this article were applied a series of methods, including: the logical, systemic, statistical and comparative method.

Obtained results and discussions. Throughout the millenniums society continuously fights against the greatest scourge of all time – criminality [3, p. 4]. Thus, the criminalization of minors leaves serious imprints on the normal development of the state. By performing an analysis of the processes in the environment of minors, we can judge how healthy society will be in the future.

The study demonstrates that children in the Republic of Moldova who exhibit antisocial and delinquent behaviour are exposed to multiple risk factors, and the protection services are insufficient to mitigate the risk factors to which they are exposed. Poverty, family breakdown and parents' work outside the country are significant risk factors for children [5, p.25].

Therefore, crime in general and the crime of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts in particular are characterized by quantitative and qualitative statistical indicators.

Thus, as mentioned above, in the period 2016-2021, on the territory of the Republic of Moldova were registered 264 offenses of at-

Analizând infracțiunile comise în perioada anilor 2016-2021, cel mai mare număr de fapte de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale a fost înregistrat în anul 2016 – 68 de cazuri, iar în anii următori ritmul este descrescător. Astfel, în anul 2017 fiind înregistrat un număr mai mic de cauze penale cu -32,35% sau 22 de cazuri mai puțin, în anul 2018 s-a înregistrat un număr de 29 de cauze penale calificate ca atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale. În anul 2019 au fost înregistrate 36 de cazuri sau cu 7 cazuri mai mult (+24,13%).

În anul 2020 au s-a înregistrat o majorare cu +38,88% sau +14 cazuri comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent, pe când la finele anului 2021 s-a constatat faptul că se înregistrează o descreștere a numărului de infracțiuni cu -15 cazuri în comparație cu anul 2020, înregistrându-se 35 de cauze penale.

În perioada analizată (2016-2021), minorii au fost atrași, instigați sau determinați la săvârșirea faptelor imorale. În topul clasamentului este infracțiunea de furt, urmată de jaf, răpirea mijlocului de transport, huliganism, circulația ilegală a drogurilor, etnobotanicilor sau analogii acestora fără scop de înstrăinare, tâlhăria, pungășia etc.

Cele reliefate se observă bine în următorul exemplu din practica judiciară a Republicii Moldova, în special: AB, în perioada 19.07.2019-22.07.2019, cunoscând de faptul că X.Y., a.n. XX.XX.2002 este minor, având intenție directă manifestată prin năzuința de înlesnire a activității criminale și de profit, în scopul atragerii minorului la activitatea criminală, prin manipulare psihologică, l-a instigat la săvârșirea unei infracțiuni, prin pătrunderea pe teritoriul întreprinderii Î.C.C.P.C. „TTTTT”, din localitatea RRR, str. G., 7, de unde au sustras următoarele bunuri: un aparat de telefon staționar în valoare de 380 lei, un calculator de model „Citizen” în valoare de 320 lei, un stabilizator UPS în valoare de 950 lei, un fierbător electric în valoare de 400 lei, un prelungitor de 5 metri lungime în valoare de 150 lei, un telefon fax de model „Panasonic” în valoare de 250 lei, un monitor de model „Samsung” în valoare de 200 lei, o tastieră în valoare de 100 lei, două boxe în valoare de 100 lei, fiind cauzat părții

tracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts [8].

Analyzing the crimes committed during the years 2016-2021, the highest number of attracting minors to criminal activity acts or their determination to commit immoral acts was recorded in 2016 – 68 cases, and in the following years the pace is decreasing. Thus, in 2017, there were a lower number of criminal cases with -32.35% or 22 cases less, in 2018 there were 29 criminal cases qualified as attracting minors to criminal activity or causing them to commit immoral acts. In 2019, 36 cases were registered, or by 7 cases more (+24.13%).

In 2020, there was an increase of +38.88% or +14 cases compared to the same period of the previous year, while at the end of 2021 it was found that there was a decrease in the number of crimes by -15 cases compared to 2020, with 35 criminal cases.

During the analyzed period (2016-2021), minors were attracted, instigated or determined to commit immoral acts. The top ranking is the theft offense, followed by robbery, kidnapping of transport means, hooliganism, illegal circulation of drugs, ethnobotanics or their analogies without the purpose of alienation, robbery, rogue, etc.

The highlighted ones are well observed in the following example from the judicial practice of the Republic of Moldova, in particular: AB, between 19.07.2019-22.07.2019, knowing that X.Y., born on XX.XX.2002 is a minor, having a direct intention to facilitate criminal activity and profit, in order to attract the minor to criminal activity, through psychological manipulation, instigated him to commit a crime, by entering the territory of the “TTTTT” CCC, in the locality of RRR, 7, G., Street from where they stole the following goods: a stationary telephone device worth 380 MDL, a “Citizen” model computer worth 320 MDL, a UPS stabilizer worth 950 MDL, an electric kettle worth 400MDL, an extension of 5 meters in length worth 150 MDL, a “Panasonic” model fax phone worth 250 MDL, a “Samsung” model monitor worth 200 MDL, a keyboard worth 100 MDL, two speakers worth 100 MDL, being caused to the injured party a material damage in the amount of 2850 MDL [6].

Regarding the level attracting minors to

vătămate un prejudiciu material în sumă de 2850 lei [6].

În cea ce privește nivelul infracțiunilor de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale în Republica Moldova, remarcăm că la 100 000 de locuitori în anul 2016 reveneau 2,40 infracțiuni, în 2017 – 1,65, în 2018 – 1,06, în 2019 – 1,34, în 2020 – 1,89, în 2021 – 1,33.

Este important să menționăm faptul că, potrivit băncii de date statistice din Moldova, în anul 2016 numărul populației cu reședință în Republica Moldova constituia 2825628, iar în 2021 – 2626585, atestându-se o descrește [7].

Astfel, coeficientul infracțiunilor de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale a fost calculat după următoarea formula: $K_{L=L} = I_L \div P \times 100000$, unde I_L – numărul total al infracțiunilor de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale; P – numărul total de populație al Republicii Moldova; 100 000 – numărul populației care servește ca unitate de măsură.

Referitor la structura infracțiunilor, menționăm că în anul 2016 atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale a atins cota de 0,17% din numărul total al infracțiunilor înregistrate pe teritoriul Republicii Moldova; în 2017 – 0,13%; în 2018 – 0,09%; în 2019 – 0,12%; în 2020 – 0,27%; în 2021 – 0,18%.

Pentru calcularea structurii infracțiunilor de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale a fost aplicată formula: $S_{L=L} = I_L \div T \times 100\%$, unde I_L – numărul total al infracțiunilor de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale; T – numărul total al infracțiunilor de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale înregistrate pe teritoriul Republicii Moldova într-o perioadă de timp.

Dacă analizăm infracțiunea de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale sub aspectul structurii, atunci o remarcă actuală ar fi faptul că în perioada analizată (2016-2021), potrivit alineatelor, din 264 de infracțiuni: calificate conform alineatului 1 au fost 239 de cazuri; alineatului 2 i-au corespuns 19 cazuri; potrivit

criminal activity of crimes or their determination to commit immoral acts in the Republic of Moldova, we note that for 100000 inhabitants in 2016 there were 2.40 crimes, in 2017 – 1.65, in 2018 -1.06, in 2019 – 1.34, in 2020 – 1.89, in 2021 – 1.33.

It is important to note that, according to the statistical data bank of Moldova, in 2016 the number of population residing in the Republic of Moldova was 2825628, and in 2021 – 2626585 there was observed a decrease [7].

Thus, the coefficient of crimes of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts were calculated according to the following formula: $K_{L=L} = I_L \div P \times 100000$, where I_L – the total number of crimes of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts; P – the total number of population of the Republic of Moldova; 100000 – the number of population that serves as a unit of measurement.

Regarding the structure of crimes, we mention that in 2016 the attraction of minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts reached 0.17% of the total number of crimes recorded on the territory of the Republic of Moldova; in 2017 – 0.13%; in 2018 – 0.09%; in 2019 – 0.12%; in 2020 – 0.27%; in 2021 – 0.18%.

In order to calculate the structure of crimes of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts, the formula: $S_{L=L} = I_L \div T \times 100\%$ was applied, where I_L – the total number of crimes of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts; T – the total number of crimes of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts recorded on the territory of the Republic of Moldova in a period of time.

If we analyze the offense of attracting minors to criminal activity or causing them to commit immoral acts in terms of structure, then a current remark would be the fact that in the period under review (2016-2021), according to the paragraphs, out of 264 crimes: qualified according to paragraph 1 there were 239 cases; paragraph 2 – 19 cases; according to paragraph 3 – 6 cases. Thus, we can find that the vast majority of the offenses committed were qualified

alineatului 3 – 6 cazuri. Astfel, putem să constatăm că marea majoritate a infracțiunilor comise au fost calificate conform art. 208 alineatul 1 sau 90,53%, 7,19% au fost calificate conform alineatului 2, iar 2,72% potrivit alineatului 3.

În privința dinamicii infracțiunilor de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale în Republica Moldova, remarcăm că, față de anul 2016 când au fost înregistrat un număr de 68 infracțiuni – luat drept bază de comparație, astfel în anul 2018 se atestă o descreștere cu - 73,52%; în anul 2019 cu -72,05%; urmat de anul 2021 cu - 48,5%; în 2017 – se înregistrează scădere cu 32,35%; de asemenea, descreștere se atestă și în anul 2020 cu - 26,47%.

Ritmurile creșterii și descreșterii infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale au fost calculate după următoarea formulă: $R_{L=I_{AC}} = I_{AC} \div I_{AP} \times 100\% - 100\%$, unde I_{AC} – numărul infracțiunilor de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale înregistrate anul curent; I_{AP} – numărul de infracțiuni de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale înregistrate în anul precedent sau în alt an luat drept bază de comparație (de ex.: 2016).

O problemă extrem de importantă pentru știința criminologică este cea referitoare la latentitatea criminalității în general și cea a infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale – în particular.

Actualmente, infracțiunile săvârșite de către minori au o răspândire largă, acest fapt impunând necesitatea identificării cauzelor apariției și răspândirii acestui fenomen, dar și a factorilor care servesc drept catalizatori. Astfel, *săvârșirea infracțiunilor cu implicarea minorilor poate fi condiționată de diverși factori* precum: economici, sociali, demografici, politici și juridici etc. [2, p.55].

Cu toate acestea, o mare parte din infracțiunile săvârșite cu implicarea minorilor rămân a fi „ascunse”. Lipsa informației despre aceste infracțiuni, în bazele de date ale instituțiilor statului, îngreunează considerabil procesul de prevenire a acestui tip de criminalitate [11, p.51].

Criminalitatea latentă nu permite de a

according to art. 208 paragraph 1 or 90.53%, 7.19% were qualified according to paragraph 2, and 2.72% according to paragraph 3.

Regarding the dynamics of crimes of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts in the Republic of Moldova, we note that, compared to 2016 where a number of 68 crimes was recorded – taken as a basis of comparison, thus in 2018 a decrease of - 73.52% was attested; in 2019 -72.05%; followed by 2021 with -48.5%; in 2017 – there is a decrease of 32.35%; also in 2020 there is a decrease of – 26.47%.

The rates of increase and decrease of the offense of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts were calculated according to the following formula: $R_{L=I_{AC}} = I_{AC} \div I_{AP} \times 100\% - 100\%$, where I_{AC} – the number of offenses of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts recorded this year; I_{AP} – the number of offenses of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts recorded in the previous year or in another year taken as a basis of comparison (e.g.:2016).

An extremely important issue for criminological science is the latency of crime in general, and the crime of attracting minors to criminal activity or their determination to commit immoral acts - in particular.

Currently, crimes committed by minors are widely spread, this fact requires the need to identify the causes of the occurrence and spread of this phenomenon, but also the factors that serve as catalysts. Thus, the commission of crimes involving minors may be conditioned by various factors such as: economic, social, demographic, policies and legal, etc. [2, p.55].

However, a large part of the offences committed with the involvement of minors remain “hidden”. The lack of information about these crimes in the databases of state institutions makes the process of prevention of this type of crime very difficult [11].

Latent crime does not allow to give an adequate criminal assessment of crime, and therefore to organise and concentrate the necessary efforts in the fight against it that would correspond to its actual state.

The criminology dictionary defines the

acorda o apreciere criminologică adecvată criminalității, iar prin urmare, de a organiza și concentra eforturile necesare în lupta cu acest fenomen, apreciere care ar corespunde stării sale reale.

Dicționarul de criminologie definește noțiunea de criminalitate latentă ca cea care se compune din infracțiunile care nu au fost înregistrate oficial. Datorită unor factori precum lipsa de dorință a victimei de a apela la organele de drept, faptul infracțiunii nu a fost sesizat de victimă sau autoritățile publice, dorința organelor de drept de a îmbunătăți indicii de activitate sau sistemul defectuos de evaluare a activității organelor de drept, o serie de infracțiuni nu sunt incluse în statistica oficială [1, p. 5].

Potrivit autorului M. Bârgău, prin termenul „criminalitate latentă” se subînțelege totalitatea faptelor criminale care, de fapt, sunt săvârșite, dar nu sunt înregistrate de organele de drept și, respectiv, nu sunt reflectate în statistica oficială. În literatura juridică, criminalitatea latentă este adesea definită ca totalitatea infracțiunilor nedeclarate, dar cunoscute organelor de drept [2, p. 687].

„Cifra neagră” a criminalității, denumită și „criminalitatea latentă”, cuprinde totalitatea infracțiunilor săvârșite în cadrul criminalității reale, dar nerelevante și, desigur, neînregistrate în statistica generală, implicit și în statistica judiciară penală (criminală) [9, p. 601].

După părerea autorului Iu. Șahaev, criminalitatea latentă ce ține de minori reprezintă totalitatea de infracțiuni necunoscute sau neînregistrate de către organele de drept [14, p. 142].

După părerea autorilor A. Alekseev și A. Roșă, criminalitatea latentă poate fi clasificată după cum urmează:

1) *criminalitatea latentă naturală* – totalitatea cazurilor când organele de drept nu cunosc despre infracțiunea comisă;

2) *criminalitatea latentă artificială* – apare în cazurile când organele de drept posedând informația necesară cu privire la infracțiunile comise nu le înregistrează;

3) *latența situațiilor limitrofe* – are loc în cazurile când infracțiunea devine cunoscută organelor de drept, însă nu este înregistrată datorită greșelii de bună credință [10, p. 35].

Ca orice fenomen social, criminalitatea latentă nu poate exista separat de alte fenomene sociale. Ea este condiționată de anumite pro-

notion of latent crime as that, which consists of crimes that have not been officially recorded. Due to factors such as the victim’s unwillingness to appeal to the law enforcement bodies, the fact of the crime was not notified by the victim or the public authorities, the desire of the law enforcement bodies to improve the activity indicators or the faulty system for law enforcement activity assessment bodies, a number of offenses are not included in the official statistics [1, p. 5].

According to the author M. Bârgău, the term “latent crime” implies all the criminal acts that are actually committed, but are not registered by the law enforcement bodies and, respectively, are not reflected in the official statistics. In the legal literature, latent crime is often defined as all crimes not declared but known to law enforcement agencies [2, p. 687].

The ‘black figure’ of crime, also called ‘latent crime’, includes all crimes committed within the framework of real crime, but not relevant and, of course, not recorded in general statistics, implicitly in criminal judicial statistics [9, p. 601].

According to the author Șahaev Iu., the latent crime related to minors represents all the crimes unknown or not registered by the law enforcement bodies [14, p. 142].

According to the authors Alekseev A. and Roșă A., latent crime can be classified as follows:

1) natural latent crime – all the cases when the law enforcement bodies do not know about the committed offense;

2) artificial latent crime – occurs in cases when the law enforcement bodies possessing the necessary information regarding the committed offenses do not record them;

3) latency of adjoining situations – occurs in cases when the offense becomes known to the law enforcement bodies, but is not recorded due to the mistake of good faith [10, p. 35].

Like any social phenomenon, latent crime cannot exist apart from other social phenomena. It is conditioned by certain processes and phenomena and acts on them. Thus, in order to fight effectively with latency, we must know the causes of the formation of the respective negative social phenomenon.

cese și fenomene și acționează asupra acestora. Astfel, pentru a lupta eficient cu latența trebuie să cunoaștem cauzele formării respectivului fenomen social negativ.

Este important să specificăm faptul că studierea fenomenului criminalității latente, ce vizează infracțiunile cu implicarea minorilor, diferă de infracțiunile ce rămân a fi nedezvăluite săvârșite de către persoane ce au atins majoratul. Acest fapt se datorează pe de o parte caracteristicilor psihologice ale minorilor, și anume *fonul* psihoemoțional nedezvoltat al acestora, iar pe de altă parte personalității părinților.

Tăinuirea infracțiunilor săvârșite cu implicarea minorilor este cauzată, în mare parte, de natura relației stabilite dintre copii și părinți. Lipsa comunicării și frica că nu vor fi percepuți corect de către părinți favorizează creșterea numărului criminalității latente cu implicarea minorilor.

Totodată, una din cauzele creșterii numărului criminalității latente, cu implicarea minorilor, este determinat de comportamentul victimei, și anume nedeclararea faptului că a avut loc o infracțiune [13, p.34]

De obicei, fiind victime ale estorcării, spre exemplu la școală, minorii resimt puternic sentimentul de frică și/sau rușine atunci când parvine necesitatea de a povesti despre săvârșirea unei infracțiuni părinților sau terțelor persoane, astfel minorii respingând orice posibilitate de a vorbi despre săvârșirea infracțiunii. Sentimentul de frică este cauzat de procesul de stigmatizare, care presupune disprețul public, condamnarea societății [12, p. 14].

Concluzii. Nivelul latentității infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale este sporit datorită faptului că, în marea majoritate a cazurilor, fie nu se cunoaște despre săvârșirea infracțiunii, fie infracțiunile nu sunt înregistrate.

Criminalitatea în rândurile minorilor a format întotdeauna un ecou negativ în societate. Aceasta se explică prin faptul că tânăra generație este rezerva umanității, de ea depinde prelungirea dezvoltării întregii societăți și, deci, necesită o atenție deosebită din partea statului.

It is important to specify that the study of the phenomenon of latent crime, aimed at crimes involving minors, differs from the crimes that remain to be undisclosed committed by persons who have reached the age of majority. This is due on the one hand to the psychological characteristics of minors, namely their undeveloped psych emotional background, and on the other hand to the parents' personality.

The concealment of crimes committed with the involvement of minors is largely caused by the nature of the established relationship between children and parents. The lack of communication and the fear that they will not be correctly perceived by parents, favours the increase in the number of latent crimes with the involvement of minors.

At the same time, one of the causes of the increase in the number of latent crimes, with the involvement of minors, is determined by the victim's behaviour, namely the non-declaration of the fact that a crime took place [13, p.34]

Usually, being victims of extortion, for example at school, minors feel strongly the feeling of fear and/ or shame when it comes to the need to tell about the commission of a crime to parents or third parties, in connection with it minors reject any possibility to talk about the offence commission. The feeling of fear is caused by the process of stigmatization – which involves public contempt, society condemnation [12, p. 14].

Conclusions. The crime latency of attracting minors to criminal activity level or their determination to commit immoral acts is increased due to the fact that, in the vast majority of cases, the crime is not known about, or the crimes are not recorded.

Crime among minors has always formed a negative echo in society. This is explained by the fact that the young generation is the reserve of humanity, on which depends the development prolongation of the entire society and therefore requires special attention from the state.

Referințe bibliografice***Bibliographical references***

1. Bejan O. Dicționar de criminologie. Chișinău, 2009, 104 p.
2. Bîrgău M. Criminologie. Curs universitar. Chișinău: Print-Caro, 2010, 688 p.
3. Ciobanu I. Criminologie. Chișinău: Cartdidact, 2007, 210 p.
4. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.09.2002, nr.128-129/1012.
5. Copii în conflict cu legea. Evaluarea necesităților pentru serviciile primare, secundare și terțiare în Republica Moldova. UNICEF, Chișinău, 2015, 80 p.
6. Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 10 august 2022. Dosarul nr. 1ra-932/2022.
7. https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice__POPrec__POP010/POP010200rcl.px/?rxid=09676aca-c96d-4b2d-8035-90e55670b04c (accesat la 09.09.2022).
8. Informația operativă privind numărul de infracțiuni de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale înregistrate în Republica Moldova în perioada 2016-2021 (eliberată de Direcția generală informații operative a STI al MAI al Republicii Moldova).
9. Pop T. Criminologie. Cluj, 1928.
10. Алексеев А., Роша А. Латентная преступность и эффективность деятельности правоохранительных органов. În: Вопросы борьбы с преступностью. Москва: Юридическая литература, 1973, № 19, p. 30-45.
11. Макаренко И., Зайнуллин Р., Халиуллина А. Общетеоретические основы расследования преступлений несовершеннолетних. Учебник и практикум для академического бакалавриата. Москва: Издательство Юрайт, 2022, 205 p.
12. Мулюков У., Габдрашитова В. Проведение закрытого судебного разбирательства по делам о преступлениях несовершеннолетних как одна из гарантий эффективности осуществления правосудия. În: Российский судья, 2007, № 1, p. 14-17.
13. Санин А. Криминологические аспекты латентной преступности несовершеннолетних: дисертация кандидата юридических наук. Москва, 2009, 226 p.
14. Шахаев Ю. А. Понятие и основные формы проявления латентной преступности несовершеннолетних лиц. În: Бизнес в законе. Экономико-юридический журнал, 2009, № 2, p. 142-148.

Despre autori:**Valentin CHIRIȚA,**

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Drept penal și criminologie”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: valentin-chirița@yandex.ru
ORCID ID: 0000-0002-7711-022X*

Alina STAHURSCHI,

*doctorandă, Școala doctorală
„Științe penale și drept public” a Academiei
„Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: alina.stahurschi@igp.gov.md
ORCID ID: 0000-0003-4909-4602*

About authors:**Valentin CHIRIȚA,**

*PhD, associate professor,
“Criminal Law and Criminology” Chair
of the Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: valentin-chirița@yandex.ru
ORCID ID: 0000-0002-7711-022X*

Alina STAHURSCHI,

*PhD student,
Doctoral School “Criminal Sciences
and Public Law” of the
Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: alina.stahurschi@igp.gov.md
ORCID ID: 0000-0003-4909-4602*

ASIGURAREA ȘANSELOR EGALE ÎN SISTEMUL MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE ȘI ROLUL MANAGERILOR ÎN IMPLEMENTAREA POLITICILOR NEDISCRIMINATORII

Liliana CREANGĂ,
doctor în drept, conferențiar universitar

Corina SUVAC,
masterandă

THE PROVISION OF EQUAL OPPORTUNITIES IN THE SYSTEM OF THE MINISTRY OF THE INTERNAL AFFAIRS AND THE ROLE OF MANAG- ERS IN THE IMPLEMENTATION OF NON-DISCRIMINATORY POLICIES

Liliana CREANGĂ,
PhD, associate professor

Corina SUVAC,
master's student

Rolul managerului în implementarea politicilor nediscriminatorii se identifică cu acele ale procesului managerial.

Esența procesului managerial al managerului în implementarea politicilor nediscriminatorii constă în concentrarea eforturilor pentru coordonarea muncii comune pe acest segment. Acest efort se desfășoară ținând cont de nevoile speciale ale femeilor și bărbaților din cadrul MAI. Deosebit de importante în gestionarea cazurilor de discriminare sunt strategiile și acțiunile de comunicare, pentru că acestea se adresează victimelor sau potențialelor victime ale discriminării.

Principalele funcții ale managerului în implementarea politicilor nediscriminatorii sunt: planificarea, organizarea, conducerea și controlul.

În acest sens, este crucial să ne asigurăm că angajații cunosc ce este discriminarea și care sunt mecanismele de protecție împotriva acesteia la nivel național.

Cuvinte-cheie: discriminare, egalitate de șanse, politici nediscriminatorii, manager.

The role of managers in the implementation of non-discriminatory policies comes together with that of the managerial process. The essence of the management process of a manager in the implementation of non-discriminatory policies refers to the concentration of efforts for common activity coordination in this sector. This particular effort is realized by taking into account the special needs of women and men within the Ministry of Internal Affairs. Of great importance in the management of the discrimination cases are communication strategies and actions, because they refer to victims or potential victims of discrimination.

The main responsibilities of a manager in the implementation of non-discriminatory policies are planning, organizing, leading, and control.

In this regard, it is crucial to get ensured that our employees know what discrimination means and what the protection mechanisms against discrimination on the national level are.

Keywords: discrimination, equal opportunities, nondiscriminatory policies, manager.

Introducere. Gestionarea eficientă a unei instituții necesită mult efort atât din partea conducătorilor, cât și din partea angajaților cu funcții de execuție.

Un rol important în acest proces îl are managerul care trebuie să se axeze, în primul rând, pe valorificarea potențialului intelectual și profesional al angajaților din subordine.

Ținând cont de faptul că sursa principală într-o instituție este capitalul uman, este important de menționat că orice stat trebuie să-și adapteze actele normative la rigorile și necesitățile populației indiferent de domeniu, fie în-

Introduction. The efficient management of an institution needs much effort both on behalf of managers and on behalf of employees that are engaged in the task fulfillment.

This is the manager who plays an important role in this process, who has to focus, first of all, on the valorization of the intellectual and professional potential of the employees.

Taking into account that human resources are the main source of an institution, it is important to mention that any state must adapt its regulations according to the population re-

vățământ, fie medicină, fie afaceri interne etc. Dezvoltarea și implementarea unor politici la nivel de stat care să elimine orice formă de discriminare și care să accepte calitățile personale și profesionale ale angajaților și totodată să le acorde suportul necesar în procesul de integrare în colectiv sunt indispensabile.

Studierea acestei teme cu privire la asigurarea egalității de șanse este necesară, mai ales acum când țara noastră se confruntă cu criza refugiaților din statul vecin și avem persoane care provin din diferite grupuri sociale și care necesită consiliere și ajutor.

Este evident faptul că diversitatea de gen reprezintă o provocare pentru noi toți, deoarece înțelegerea la propriu a acestui fenomen poate contribui la o prestație mai calitativă pentru societate din partea funcționarilor publici cu statut special.

Prin acceptarea diversității de gen putem asigura egalitatea de șanse în orice domeniu de activitate al statului.

Reieșind din misiunea poliției care conlucrează și cooperează cu o țară întreagă atunci când este vorba despre asigurarea și menținerea ordinii publice, descoperirea delictelor și infracțiunilor, scopul acestei lucrări constă în studierea și conștientizarea fenomenelor de discriminare în bază de gen, orientare sexuală, convingeri religioase, precum și diversitatea de gen și asigurarea egalității de șanse.

Scopul studiului constă în elucidarea aspectelor teoretice și practice, precum și a reglementărilor juridice ale egalității de șanse și depășirea discriminării de gen în sistemul MAI, precum și în comunitate.

Metode aplicate și materiale utilizate. În vederea realizării scopului și a obiectivelor trasate ne-am ghidat de un complex de metode teoretice și empirice, care au permis cercetarea problemelor de gen din diferite unghiuri de vedere: metoda sistematică, metoda comparativă, metoda istorică, metoda sociologică, metoda logică. În procesul de investigare s-a apelat la analiză și sinteză, la abstractizare și raționalizare, la inducție și deducție. Rezultatele cercetării au ca bază actele normative, inclusiv reglementările constituționale în vigoare, actele internaționale, prevederile legii cu privire la asigurarea egalității.

Rezultatele obținute și discuții.

1. Delimitări conceptuale ale terme-

quirements and needs, regardless of activity field, either education, either health or internal affairs, etc.

The development and implementation of such policies at the state level which can eliminate any kind of discrimination form, which can accept employees' personal and professional qualities, and at the same time provide necessary support in the team integration process are indispensable.

It is necessary to study this topic regarding the provision of equal opportunities, especially now, when our country is facing the crisis of refugees from the neighboring country, and people who come from different social groups that need help and counseling.

Gender diversity represents a challenge for us because a proper understanding of this phenomenon can contribute to better performance for society on the law enforcement agents' behalf.

By accepting gender diversity, we can provide equal opportunities in any other activity field in the country.

Taking into account the police mission that works for and cooperates with the entire country when we speak about assurance and maintenance of public order, misdemeanors' and infractions' discovering, the aim of this work is the awareness of discrimination phenomena due to gender, sexual orientation, religion as well as gender diversity and provision of equal opportunities.

The scope of the study is the elucidation of theoretical and practical aspects, juridical regulations of the opportunity equality and overcoming gender discrimination within the system of MIA and in the community as well.

Applied methods and materials used. For the realization of the scope and established objectives, we have guided ourselves by a complex of theoretical and empirical methods which allowed us to investigate gender problems in a multi-aspectual way, and namely: systematic method, comparative method, historical method, sociological and logical methods.

In the investigation process, there have been used analyses, synthesis, abstraction, rationalization, induction, and deduction. The investigation results are based on legal regulations, inclusively constitutional regulations in

nilor sex (biologic) vs. gen/gender (social), egalitate de gen și egalitate de șanse.

Conform dicționarului explicativ al limbii române moderne, cuvântul „egalitate” înseamnă faptul de a fi egal, principiu potrivit căruia tuturor oamenilor și tuturor statelor sau națiunilor li se recunosc aceleași drepturi și li se impun aceleași îndatoriri prevăzute de legislația în vigoare [1].

Acest principiu se regăsește și în noțiunea de egalitate de gen și de șanse care presupune tratamentul egal al femeilor și bărbaților în ceea ce privește angajarea în câmpul muncii, remunerare egală, posibilități de creștere profesională și creare a condițiilor de muncă egale indiferent de statutul profesional, social și matrimonial al acestora [2].

Totuși, un moment important care cere o mai bună claritate se referă la necesitatea înțelegerii noțiunilor de „gen” și „sex”, deoarece cauzele fundamentale ale inegalităților în dezvoltarea socială variază atât geografic (de la o regiune/țară/local/instituție la alta), cât și temporal, respectiv, odată cu dezvoltarea societății, deseori acestea sunt confundate [3].

În contextul dat, aspectele specifice ale acestor noțiuni se referă la: înțelegerea diferențelor dintre gen și sex; recunoașterea sau identificarea existenței fenomenului de stereotipizare în societate; necesitatea clarificării rolurilor de gen care se atribuie femeilor și bărbaților.

Dacă e să ne referim la termenul de „gen”, acesta presupune un ansamblu de caracteristici, comportamente, calități sau convingeri care este atribuit femeilor și bărbaților de către societățile din care aceștia fac parte.

Termenul de „sex”, însă, se referă la particularitățile anatomice ale organismului uman care fac deosebire între femei și bărbați [4].

Adesea, societatea admite și inegalități sau tratamente discriminatorii în bază de gen, atunci când persoanele de sex feminin sau masculin sunt de alta rasă, apartenență etnică, naționalitate, orientare sexuală, condiție fizică etc.

În cadrul celei de-a treia Conferințe Mondiale privind Condiția Femeilor (Nairobi 1985), guvernele participante și-au propus elaborarea unor strategii care să promoveze femeile. Aici pentru prima dată s-a utilizat termenul de „abordare integratoare” sau „gender mainstreaming”.

Acest concept a fost adoptat și dezvoltat la a patra Conferință Mondială privind Statutul

force, international regulations, and legal provisions regarding equal opportunities.

The obtained results and discussions.

1. Conceptual delimitations of the terms sex (biological), gender (social), gender equality, and equal opportunities.

According to the explanatory dictionary of the Romanian language, the word „equality”, means the fact of being equal, a principle that all people, states, and nations have the same rights and the same obligations provided by the regulations in force [1].

This principle finds itself in the notion of gender equality and equal opportunities as well, which suggests equal treatment of both men and women regarding job engagement, equal remuneration, equal possibilities in the professional raise, and creation of equal work conditions, regardless the professional, social and marital status [2].

Though an important moment that needs better clarification, refers to the necessity of understanding of the notions *gender* and *sex*, because the fundamental causes of inequalities in social development vary both geographically (from one region/country/ organization/institution to another) and temporally, so, with the social development, they are frequently misunderstood [3].

In this context, the specific aspects of these notions refer to an understanding of the differences between *gender* and *sex*; recognizing or identification of the stereotype phenomenon in the society; and necessity of the gender role clarification that refers to women and men.

If we speak about the term *gender*, it implies a set of characteristics, behaviors, qualities, and convictions about women and men assigned to them by the societies to which they belong.

However, the term *sex* refers to the anatomical peculiarities of the human body that makes the difference between women and men.

Often, society admits inequalities and discriminatory treatments due to gender, when females or males are of a different race, ethnicity, nationality, sexual orientation, or physical condition.

During the 3rd World’s Conference regarding Women’s Condition (Nairobi 1985), the participant governments proposed elabo-

Femeii (Beijing, 1995), care a solicitat promovarea politicilor de integrare a perspectivei de gen la nivel internațional. Acest lucru trebuie realizat prin încadrarea unei perspective de gen în toate politicile și programele, astfel încât înainte de luarea deciziilor și după implementarea acestora, impactul lor asupra femeilor și bărbaților să poată fi analizat.

Egalitatea de gen nu presupune doar un instrument de lucru necesar, ci o strategie, implementarea căreia în toate politicile dezvoltă noi oportunități sociale bazate pe egalitate, le integrează în procesul de dezvoltare și asigură un statut egal femeilor ca agenți ai schimbării sociale.

Egalitatea de gen presupune o strategie care trebuie implementată la nivelul politicilor publice în vederea dezvoltării unei societăți bazate pe egalitate de șanse.

Această strategie, fiind acceptată la nivel mondial, reprezintă o modalitate de promovare a egalității de gen din perspectiva includerii ei în activitățile ce țin de dezvoltarea politicilor, legislație, cercetare, planificare și alocare a resurselor, precum și monitorizare a programelor și proiectelor. Integrarea femeilor în viața politică și socială creează noi oportunități și posibilități pentru femei de a participa la luarea deciziilor, asigurându-le acces egal la educație și la sistemul de sănătate. Astfel, femeile își dezvoltă abilitățile de autoapreciere, de a lua anumite decizii, ceea ce le va permite să se manifeste ca personalitate și în spațiul public.

Prin egalitate de șanse se înțelege că toate persoanele sunt libere în dezvoltarea anumitor abilități fără a fi restricționate de roluri rigide. Fiecare individ are dreptul deplin la alegeri personale, participând într-un mod egal în viața socială și economică, fără a lua în considerare vârsta, religia, rasa, sexul, dizabilitatea etc.

Pentru o societate bine dezvoltată statul trebuie să se axeze nemijlocit pe acest concept de „egalitate”, care are o semnificație mult mai intensă, care înseamnă cu adevărat șanse egale pentru progresul social individual, educația fiind pilonul de bază în dezvoltare. De fapt, egalitatea de șanse se referă la opțiuni multiple pentru persoanele de sexe diferite și grupuri sociale (gen).

De aceea, participarea în mod egal la viața socială este susținută de politicile de șanse egale care se axează pe combaterea excluziunii, precum și pe construirea competențelor și dezvoltarea abilităților pentru toți [5].

ration of some strategies that would promote women. Here it has been used for the 1st time the term *integrated approach* or *gender mainstreaming*.

This concept has been adopted and developed at the 4th World's Conference regarding Women's Status (Beijing, 1995) where it was asked for gender integration policies' promotion at the international level. This thing must be realized through a gender perspective involvement in all policies and programs, so as before taking any decision and after its implementation, the impact of the policies on women and men should be possible to be analyzed.

Gender equality doesn't mean only a necessary working tool, but it is also a strategy and its implementation in all policies, develops new social opportunities that are based on equality, it integrates them into the development process and provides women equal status as agents of the social change.

Gender equality represents a strategy that must be implemented at the public policy level for the development of a society based on equal opportunities.

Being accepted at the world's level, this strategy represents a way of gender equality promotion from the perspective of its involvement in the activities related to policies' development, legislation, research, planning, and resource allocation, as well as program and project monitoring. The participation of women in political and social life creates new opportunities and possibilities for women to get involved in decision-making and equal access to education and the health system. Thus, women can develop their self-esteem, making decisions that will allow manifesting themselves as personalities in public spaces as well.

Equal opportunities mean that all people are free to develop certain skills without being restricted by rigid roles. Every individual has the full right to personal choices, participating in an equal way in social and economic life, regardless of age, religion, race, sex, disability, etc.

For a well-developed society, the state must focus on this concept of „equality”, which has a much deeper significance that truly means equal opportunities for individual social progress, and education represents the essential pillar in the development of the society.

2. Fenomenul egalității de șanse, egalității de gen și nediscriminarea în raport cu activitatea funcționarilor publici (inclusiv cu statut special) din Republica Moldova și Uniunea Europeană.

Pornind de la ideea că Uniunea Europeană are drept scop asigurarea egalității între femei și bărbați, aceasta constituie un drept fundamental și o condiție necesară pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare [6]. Prin prisma ocupării forței de muncă și coeziunii sociale pe teritoriul Uniunii Europene, s-a reușit ca atât femeile cât și bărbații să beneficieze de șanse egale în toate domeniile de activitate. În ultimii ani, grație îmbunătățirii cadrului legislativ, precum și prin integrarea principiului egalității de șanse în toate politicile de comunitate, precum și datorită măsurilor specifice privind valorificarea potențialului profesional al femeilor, bărbații și femeile se bucură de un tratament egal.

Totodată menționăm că agenția Uniunii Europene, Institutul European pentru Egalitate de Gen (European Institute for Gender Equality (EIGE)) [7], este organizația care are drept obiectiv monitorizarea procesului de integrare prin prisma acordării egalității de șanse atât femeilor, cât și bărbaților la nivelul Uniunii Europene. Conform datelor statistice prezentate de Institutul European pentru Egalitate de Gen se observă o ușoară creștere a implementării egalității de șanse, procesul fiind unul destul de anevoios.

Ca indicatori de bază pentru efectuarea studiului, Institutul European pentru Egalitate de Gen (European Institute for Gender Equality (EIGE)) s-a axat pe domeniile principale cum ar fi sănătatea, educația, timpul liber și accesarea la funcții de conducere, salarizarea, munca.

Acest studiu a fost realizat în 28 de țări ale UE în anul 2019, unde fiecărui indicator menționat supra i s-a acordat punctaj de la 1 la 100, punctajul final constituind media aritmetică a punctelor acumulate la fiecare indicator pe țară. Rezultatele acestui studiu sunt reprezentate în diagrama de mai jos.

Din cele 28 de țări participante, vedem că Suedia, Belgia și Finlanda înregistrează cel mai sporit procentaj la capitolul numărului de femei în Parlament:

Suedia – 44% dintre cei 349 de membri ai Parlamentului unicameral suedez sunt femei;

Belgia – 62 dintre cei 150 de deputați (Parlament unicameral) sunt femei;

Equal opportunities refer to multiple options for persons of different sex and social groups.

That is why participating in an equal way in social life is supported by the equal opportunities policies which focus on fighting against exclusion, as well as, on forming competencies and developing skills for all people [5].

2. The phenomenon of equal opportunity, gender equality, and non-discrimination concerning civil servants/ law enforcement agents of the Republic of Moldova and the European Union.

The European Union aims to provide equality between women and men and starting from this idea, it constitutes a fundamental right and a necessary condition to attain the objectives of development [6]. By the lens of the employment and social cohesion on its territory, the European Union has managed to offer equal opportunities in all activity fields. In the last years, due to a better legal framework, as well as through the integration of the principles of equality and opportunities in all community policies and special actions related to the professional ability improvement of women, men and women are equally treated.

At the same time, we mention that the Agency of the European Union, the European Institute for Gender Equality (EIGE), is the organization that aims to monitor the integration process by providing equal opportunities to both women and men at the European Union level. According to the statistics that have been presented by the European Institute for Gender Equality (EIGE), it is observed a slight increase in the implementation of equal opportunity, nevertheless, the process is rather difficult.

As basic indicators for the accomplishment of the study, the European Institute for Gender Equality (EIGE) has focused on the main activity fields as health, education, leisure and access to management positions, remuneration, and work.

This study has been conducted in 28 countries of the European Union in 2019 where every mentioned-above indicator has got a score between 1 to 100 points. The final score constituted the arithmetic mean of the accumulated points to each country indicator. The results of this study are represented in the

Finlanda – 42,5% dintre cei 200 de parlamentari finlandezi sunt femei.

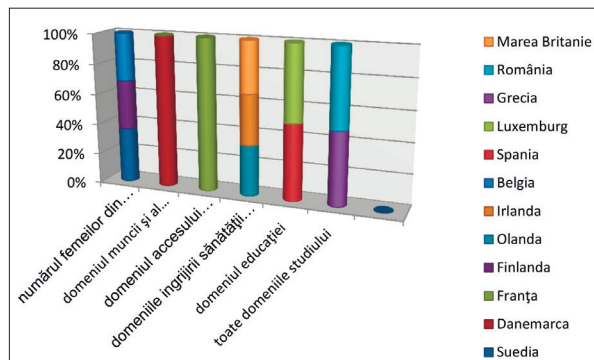
Ce ține de domeniul accesului femeilor în politică se vede clar că doar Franța a înregistrat cel mai mare progres, cu 74,6 puncte din 100.

Finlanda a înregistrat 73,4 puncte din 100 la capitolul egalității salariilor (pentru munci echivalente).

În domeniul sănătății și cel al muncii (inclusiv al serviciilor stomatologice) au înregistrat cele mai bune rezultate Irlanda, Olanda și Marea Britanie (studiu efectuat până la Brexit).

În Spania și Luxemburg au fost înregistrate cele mai bune rezultate la capitolul educației.

Din această diagramă se vede, însă, că mai este mult de lucru la capitolul integrarea egalității de gen în toate sferele vieții.

Rata de participare a femeilor în diferite domenii de activitate conform datelor prezentate de European Institute for Gender Equality (EIGE) 2019

Revenind la UE în ansamblu, cea mai recentă ediție a indicelui egalității de gen a constatat că egalitatea de gen a obținut 88,1 puncte la sănătate (media UE) și 80,4 la salariu. De asemenea, în medie, femeile au avut cel mai mic scor (51,9) pentru accesarea lor la poziții de putere/conducere.

Egalitatea de gen și nediscriminarea stau la baza unui stat de drept, deoarece mai ales în structurile de securitate trebuie atrași cei mai competenți candidați, indiferent de sex, gen/grup social.

Egalitatea de gen și nediscriminarea constituie unul dintre factorii importanți în dezvoltarea unui stat, permițând organelor de securitate și ordine publică mai ușor să identifice și să satisfacă nevoile populației. Odată ce toți cetățenii, indiferent de sex, vârstă, gen, religie, clasă socială, apelează la serviciile poliției, este incontestabil faptul că, printr-un tratament echitabil, oamenii se simt mai în siguranță, mai

diagram below.

Out of 28 participant countries, we see that Sweden, Belgium, and Finland have got the major percentage relating to the number of women in the parliament.

Sweden – 44 % are women out of 349 members of the Swedish unicameral parliament;

Belgium – 62 are women out of 150 members of the Belgian unicameral parliament;

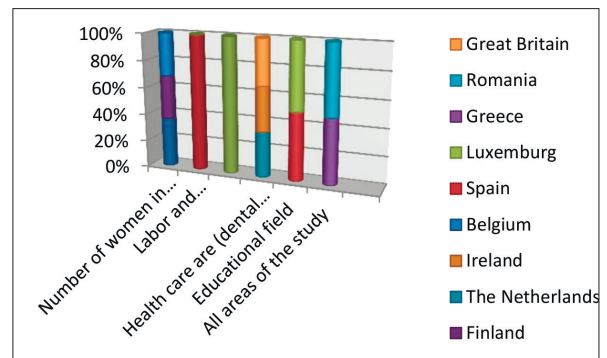
Finland – 42, 5% are women out of 200 members of the Finn parliament.

When concerning the access of women to politics, we see that France has succeeded the most in this area with 74, 6 out of 100 points.

Finland has got 73, 4 points out of 100 concerning equal remuneration (equal job activities)

In the fields of health and labor (including dental services) the best results were recorded by Ireland, the Netherlands, and Great Britain (the study was carried out before Brexit, that's why it was included in the study). The best results were recorded by Spain and Luxembourg in the education field.

However, this diagram shows that there is much work to do in the integration of gender equality in all life areas.

The participation rate of women in different fields of activity according to the data presented by the European Institute for Gender Equality (EIGE) 2019

Coming back to the European Union as a whole, the latest edition of the gender index, has found that gender equality has obtained 88.1 points in the health area (EU mean) and 80.4 in the remuneration area. Also, on average, women got the lowest score (51.9) for access to leadership positions.

Gender equality and nondiscrimination are the basis for a state of law, because, espe-

protejați, astfel consolidând încrederea publicului în angajații acestor structuri.

Potrivit notei de activitate a MAI pentru anul 2021, preluarea bunelor practici internaționale în domeniile sporirii atractivității serviciului și facilitării condițiilor de angajare și muncă au permis extinderea cotei femeilor care activează în cadrul MAI până la 23,5%, față de 16% cu 5 ani în urmă, precum și în funcții de conducere până la 15%. Calculul indexului acestor 15% funcții de conducere a femeilor se egalează cu 60-65 de unități. Astfel, din cele 4013 femei care activează în sistemul MAI doar 60-65 ocupă funcții de conducere.

Totodată instituția dezvoltă un sistem inclusiv de gender, ceea ce a permis stabilirea unei tendințe echitabile de acordare a concediilor de îngrijire a copilului între femei (907 cazuri) și bărbați (740 de cazuri).

Aici apare întrebarea: Sunt oare egalitatea de gen și egalitatea de șanse relevante activității pe care o desfășoară polițiștii?

Considerăm că da, deoarece poliția este organul statului care trebuie să ia în considerare cerințele de securitate ale întregii societăți, indiferent de gen și sex, apartenență etnică etc.

Dacă am fi să analizăm esența egalității de gen și de șanse în poliție, observăm că femeile și bărbații au aproximativ aceleași caracteristici, aptitudini, calificări pentru a deveni un bun polițist.

Spre exemplu: dacă am fi puși în situația să scriem pe foaie cele mai importante calități pentru un polițist bun, majoritatea vor zice că pentru această activitate specifică este nevoie de: inteligență, educație, încredere, dedicație corectitudine, respect, aptitudini bune de comunicare, mânuirea armei de foc, agilitate, abilități de rezolvare a problemelor, profesionalism și prestață. Mai puțini o să se refere, însă, la forța fizică pentru îndeplinirea cu succes a obligațiilor polițienești.

O altă situație care ne-ar pune să ne gândim referitor la egalitatea de gen și de șanse ar fi:

- Există bărbați care sunt sprinteni și agili?
- Există femei care sunt sprintene și agile?
- Există bărbați care sunt foarte buni în comunicare?
- Există femei care sunt foarte bune în comunicare?

DA

cially in security organizations there should be employed the most competent people, with no regard to sex or social group.

According to the activity note of the MIA for the year 2021, the adoption of the international practices in the enhancement of the attractiveness of the police service and facilitation of the employment conditions have allowed extending the number of women who work at the MIA up till 23.5% comparing to 16% that was 5 years ago and leadership positions have increased to 15%.

The index calculation of this 15% of leadership positions for women is equal to 60-65 units. So as, out of 4013 women who work in the MIA system, only 60-65 persons occupy leadership positions.

At the same time, the institution develops an inclusive gender system, which made the establishment of an equitable tendency possible to provide child care leave between women (907 cases) and men (740 cases).

Here the question appears: The gender equality and opportunity equality are they relevant to police activity? We consider that the answer is YES, because, the police are the state's organ that must take into account the security requirements of the entire country, regardless of gender, sex, ethnicity, etc.

If we are to analyze the essence of gender equality and opportunity equality in the police, we can see that both women and men have the same characteristics, abilities, and qualifications to become a good police worker.

For example: if we are to write down the most important qualities of a good police worker, the majority will say that for this specific activity it is needed to have: intelligence, education, confidence, dedication, correctness, respect, good communication skills, firearm handling, agility, problem solvation abilities, professional and presentable.

Another situation that can make us think about gender equality, as well as opportunity equality, is:

- Are there men that are agile and quick?
- Are there women that are agile and quick?
- Are there men who have very good communication skills?
- Are there women who have very good communication skills?

YES

Așadar, putem concluziona că atât bărbații cât și femeile sunt buni în mod egal la îndeplinirea atribuțiilor de serviciu. Noi dorim ca în poliție să avem în calitate de colegi doar pe cei mai competenți candidați care au aceste abilitați, indiferent de sex.

3. Egalitatea de gen în sistemul MAI prin prisma cadrului legal adoptat.

Primul document cadru internațional care scoate în evidență influența conflictelor asupra femeilor, reieșind din rolul foarte important al femeilor în instaurarea păcii și asigurării securității, este Rezoluția 1325 cu privire la „Femeile, Pacea și Securitatea”, adoptată de către Organizația Națiunilor Unite (ONU) în mod unanim.

Acest document internațional are un caracter obligatoriu pentru toate țările membre ale ONU, fără a fi necesară ratificarea suplimentară.

Ținând cont de faptul că Republica Moldova este țară membră a ONU, este evident că angajamentele asumate față de această organizație trebuie respectate. Astfel, la data de 28.03.2018, a fost aprobat Programul Național de Implementare a Rezoluției 1325 privind „Femeile, Pacea și Securitatea” pentru anii 2018-2021, precum și planul de acțiuni privind aplicarea acestuia [8].

Printre obiectivele propuse în această rezoluție se regăsesc obiectivele nr. 5 și nr. 8, care revin spre realizare Ministerului Afacerilor Interne.

Aceste obiective se axează pe:

- Aplicarea unor acțiuni concrete în reprezentarea mai largă a femeilor în sector, prin revizuirea anumitor cerințe de recrutare, ajustarea nevoilor din cadrul infrastructurii sistemului, precum și inițierea unor programe interne de mentorat dedicate femeilor din sistem [9].

- Asigurarea sporirii participării femeilor în procesul de consolidare a păcii și în cadrul misiunilor de menținere a păcii, răspunzând nevoii evidente de încurajare, prin diferite mecanisme, cu privire la participarea femeilor în procesele de pace și securitate la nivel regional și internațional. Prin intermediul programului dat se urmărește și stabilirea unui program de reintegrare și reabilitare a militarilor (bărbați și femei), care au participat la misiunile de menținere a păcii [10].

Thus, we can conclude that both men and women are good and can accomplish their job activities in an equal way.

3. Gender equality in the system of MIA, through the lens of the adopted legal framework

Taking into account the important role of women in the peace establishment and security provision, the first international framework document that lays stress on the influence of conflicts on women, is the Landmark Resolution 1325 on Women, Peace, and Security, which has been adopted unanimously by the United Nations Organization (UNO).

This international document is obligatory for all UNO member states and does not need any additional ratification.

Objectives nr 5 and nr 8 are among the objectives proposed by this resolution, which should be accomplished by the Ministry of Internal Affairs.

These objectives focus on:

- To implement concrete actions for a wider representation of women in this sector by revising the recruitment requirements, adjusting the needs within the infrastructure system, and the initiation of internal mentoring programs which are designated for women from the system. [9].

- To provide the enhancement of women's participation in the peace consolidation process within peace maintaining missions and through various mechanisms that relate to women's participation in the peace and security processes at the regional and international levels which respond to encouragement need. This program aims to establish a reintegration and rehabilitation process for the military people (men and women) who participated in the peace maintaining missions [10].

To establish clear objectives that can contribute to the discovery, examination, and prevention of discrimination cases due to sex, verbal, and/or sexual harassment, the Ministry of Internal Affairs has issued Order no. 392 as of September 4th, 2020. By this order, it was adopted the Regulation of the ways of prevention, examination, and reporting discrimination cases due to sex, harassment, and sexual harassment [11].

În scopul stabilirii unor obiective clare care să contribuie la depistarea, examinarea și prevenirea cazurilor de discriminare în bază de sex, hărțuire verbală și/sau sexuală, Ministerul Afacerilor Interne a emis ordinul nr. 392 din 04.09.2020, prin care a fost aprobat Regulamentul cu privire la modul de prevenire, examinare și raportare a cazurilor de discriminare după criteriile de sex, hărțuire și hărțuire sexuală în cadrul MAI [11].

Mai mult decât atât, la nivelul aparatului central al MAI, în conformitate cu Legea nr. 5 din 09.02.2006, a fost constituit grupul coordonator în domeniul gender [12], acestuia fiindu-i atribuite anumite sarcini. Astfel, prin ordinul MAI nr. 460 din 01.11.2021 [13], a fost instituit Grupul coordonator în domeniul gender din cadrul MAI, respectiv fiecare subdiviziune a Ministerului are o unitate gender constituită din 2-3 persoane. La rândul lor, aceste persoane au anumite atribuții cum ar fi: studierea și identificarea eventualelor cauze de discriminare în unitatea pe care o reprezintă; colaborarea cu psihologii din unitate în scopul identificării cauzelor de hărțuire verbală, fizică sau sexuală la locul de muncă; oferirea serviciilor de consiliere persoanelor care au fost victime ale discriminării și/sau hărțuirii de orice tip; organizarea diferitelor activități teoretico-practice prin intermediul cărora se realizează diseminarea informației relevante subiectelor de egalitate de șanse, egalitate de gen, prevenire și combatere a fenomenului de discriminare după criteriile de vârstă, sex, etnie, apartenență religioasă etc.

E de menționat faptul că unitatea gender trebuie să posede informații actualizate pe acest subiect, de aceea persoanele care fac parte din această unitate participă la diferite instruirii, ateliere, ceea ce contribuie la o mai bună asimilare și conștientizare de către angajații instituției a importanței asigurării egalității de șanse între femei și bărbați, egalității de gen, nediscriminării pe diferite criterii etc.

Dacă e să ne referim la Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, pe parcursul anilor 2021-2022 reprezentantele unității gender din cadrul instituției împreună cu alți colegi din subdiviziunile MAI, în contextul Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind „Femeile, Pacea și Securitatea”, au participat la diverse activități.

Chiar dacă în ultimii ani se promovează

Moreover, according to law no. 5 as of February 9th, 2006, at the level of the central apparatus of the MIA, it was constituted the gender coordination group [12], which got some responsibilities. So the Ministry of Internal Affairs has issued order no. 460 as of November 1st, 2021 [13], and within every institution that is subordinated to MIA there is a Gender group unity which is constituted of 2-3 persons. In their turn, these persons have some responsibilities so as studying and identification of discrimination cases within their institution, collaboration with psychologists from the institution for the identification of the causes of verbal, physical and sexual harassment at the job, and victim counseling that were affected by discrimination and/ or any other type of harassment. The Gender group should also organize various theoretical and practical activities for the dissemination of the information related to the subjects of equal opportunity, gender equality, and prevention and combating of the discrimination phenomenon due to sex, ethnicity, religion, etc.

It is worth mentioning that the Gender unity must have the information updated on this subject, that is why, the persons who are part of this unity, participate in various workshops, courses which contribute to a better assimilation and awareness of the employees concerning the importance of the provision of equal opportunities between women and men, gender equality, and non-discrimination, etc.

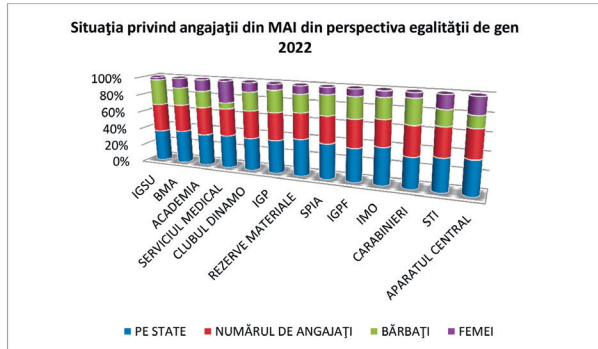
If we refer to the Academy „Ștefan cel Mare” of the MIA, during the years 2021-2022, the representatives of the Gender unit of our institution, together with other colleagues from the institutions which are subordinated to MIA, have participated in various activities in the context of the Landmark Resolution 1325 on Women, Peace and Security of the Security Council of the United Nations Organization.

Although in the last years the principle of provision of gender equality is actively promoted, still there are some areas in the system of the MIA that should be improved.

The situation concerning women's implication and participation in diverse structures of the MIA is represented below.

foarte activ principiul asigurării egalității de gen, totuși în sistemul MAI sunt unele sfere care trebuie îmbunătățite.

Mai jos este prezentată situația la zi cu privire la implicarea și participarea femeilor în diferite structuri ale MAI.

Analizând situația din acest tabel, reieșind din numărul de angajați și respectarea unei proporționalități între femei și bărbați, putem observa că în serviciul medical și aparatul central sunt angajate preponderent femei. Apare întrebarea de ce?

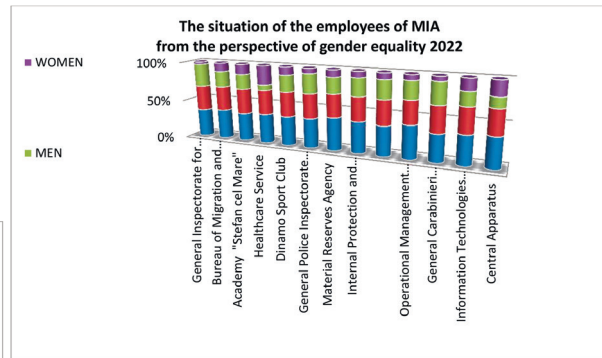
Acest lucru se întâmplă din cauza unor stereotipuri precum că femeile sau bărbații sunt mai buni într-un domeniu anumit, de exemplu lucru de birou sau îngrijirea pacienților.

Cu toate acestea, trebuie să ne debarșăm de aceste stereotipuri pentru a putea oferi servicii de calitate fără a face referință la gen.

De aceea, participarea reprezentanților unității gender din cadrul Academiei, precum și din alte unități structurale ale MAI la evenimente teoretico-practice este foarte importantă. Acest fapt denotă că aceste unități sunt deschise spre asimilarea noilor cunoștințe pe aceste subiecte, totodată oferindu-li-se posibilitatea de a-și consolida și a-și aprofunda cunoștințele, de a-și dezvolta abilități practice, de a-și forma competențe și aptitudini profesionale în domeniul egalității de gen, în scopul asigurării și implementării principiului egalității între femei și bărbați în politică, programe, acte normative și creării unei administrații publice performante, precum și promovării egalității de gen în societate.

4. Diversitatea de gen – modalitate de susținere și promovare a egalității de șanse în cadrul sistemului afacerilor interne.

Pentru organizațiile moderne care desfășoară activități în domeniul aplicării legii, pen-

Analyzing the situation from this chart, resulting from the number of employees and respecting the proportionality between women and men, we can observe that there are more women than men in the healthcare service and the central apparatus. Here a question appears: why is it so?

It happens because of the stereotypes that women or men are better in a specific activity area, for example, office work or nursing.

However, we should get rid of these stereotypes to provide quality services without referring to gender.

That is why the participation in theoretical and practical activities of the Gender unity representatives of the Academy „Stefan cel Mare” and other institutions subordinated to the Ministry of the Internal Affairs of the Republic of Moldova is very significant. This fact denotes that these unities are open to learning new information on these subjects. At the same time, it offers them a possibility to consolidate and deepen their knowledge and practical skills, to form their professional competencies in the field of gender equality to provide and implement the equality principle between women and men in politics, programs, regulations, and creating a performing public administration and promote gender equality in the society.

4. Gender diversity – a way of supporting and promoting opportunity equality within the system of internal affairs.

For the modern organizations that work in the law enforcement area, for those who ensure public order and security, it is welcome and opportune to focus on getting the best practices concerning social diversity.

It is worth mentioning that social diversi-

tru cei ce asigură ordinea și securitatea publică este binevenit și oportun de a se concentra pe preluarea bunelor practici în ceea ce privește diversitatea socială.

E de menționat că diversitatea socială se referă la diferențe între persoane care aparțin diferitelor grupuri sociale, dar acest lucru nu constituie un impediment în ceea ce privește asigurarea acestor persoane cu un loc de muncă. Mai mult decât atât, societățile europene, precum și cele naționale au scos în evidență acest subiect, deoarece el este foarte actual, deși controversat. Până la urmă, ceea ce contează este potențialul și randamentul intelectual și profesional al persoanei.

Diversitatea în structurile de ordine și securitate publică sau cele de aplicare a legii ar însemna mai multe șanse la o viață calitativă într-un stat de drept din perspectivă socială, financiară și profesională. Aceasta ar oferi menținerea unei balanțe între realizarea obiectivelor principale pe segmentul asigurării ordinii și securității publice, precum și respectarea drepturilor omului.

În acest context, neadmiterea oricărei forme de discriminare (rasă, gen, apartenență etnică, condiție fizică) sunt teme care necesită o analiză mai complexă din punctul de vedere al calității prestațiilor și imaginii în societate a funcționarilor publici cu statut special.

De exemplu: *Ce se întâmplă cu un funcționar public cu statut special care are o activitate impecabilă, dar care în urma unui accident a rămas în scaunul cu roțile. Sistemul MAI încetează raportul de muncă cu acest funcționar fără prea multe asigurări din partea statului [14]. Acest funcționar, pe lângă faptul că a rămas mutilat, fie când era în misiune de serviciu, fie în afara orelor de muncă, rămâne cu o pensie mizeră, cu multe probleme (credite, loc de trai, ipotecă, chirie...). Sistemul nu-i acordă o altă șansă de a-și continua activitatea cu menținerea gradului special și o eventuală evoluție în carieră, deoarece el nu mai este bun de a ieși la intervențiile profesionale conform statutului.*

În astfel de cazuri, ar trebui să se vină cu anumite modalități de susținere și valorificare a capacităților acestor funcționari, care să le permită continuarea activității în sistem în alte domenii ce nu necesită neapărat deplasarea fizică la fața locului. De asemenea, referindu-ne la

ty refers to differences between people who belong to various social groups, but this fact does not impede providing these people with a job.

Moreover, the European, as well the national societies have laid stress on this subject because it is a very up-to-date one. Although the opinions are divided, in the end, these are the potential, intellect and professional performances of an individual that matter.

The diversity in the system of public order and security or law enforcement means more chances for a better life in a state of law from the social, financial and professional perspectives. It can maintain a balance between the main objectives' accomplishment in the field of public order and security and respect for human rights.

In this context, the inadmissibility of any kinds of discrimination (race, gender, ethnicity, physical condition) are subjects that need a more complex analysis from the point of view of the quality of the provided services and the image in the society of the civil servants/law enforcement agents.

For example: *what happens to a civil servant/ law enforcement agent whose activity is impeccable, but due to an accident, this employee cannot walk and must use a wheelchair? In this case, the system of the MIA ceases the work agreement with this person. Besides, he does not get too many assurances on behalf of the state [14]. No matter where it had happened: either during working hours or outside, in addition to the fact that this person is in a wheelchair, the only thing he receives from the state is a miserable pension and many other problems such as loans, a place to live, mortgage, rent, et cetera. The system does not offer him another chance to continue his activity with the maintenance of the police rank and a possibility to go further in his career because he is no longer fit to go out for professional interventions according to the statute.*

In such cases, there should find some ways to support and valorize the capacities of these officials which would allow them to continue their activity in the system in other activity areas that do not necessarily require their physical presence in the intervention place. Also, if we refer to the above-mentioned example, the employers can create reasonable adaptation conditions for the employees' specific

exemplul de mai sus, angajatorii pot crea măsuri de adaptare rezonabilă specifice necesităților angajaților. Ținând cont de fluctuația de cadre în sistemul MAI din ultimii ani, ar fi oportună revizuirea unor condiții de încadrare în sistem pentru funcționarii publici cu statut special.

Din păcate, chiar dacă este o temă foarte actuală, dar încă neînțeleasă până la capăt, noțiunea de egalitate de șanse nu se referă doar la implicarea femeilor în toate domeniile statului. Egalitatea de șanse poate fi asociată cu acceptarea diversității în gestionarea unui sistem instituțional, cum ar fi domeniul afacerilor interne al statului, deoarece diversitatea poate contribui la atragerea forței de muncă profesioniște, indiferent de convingerile religioase, etnie, rasă sau condiția fizică a persoanei.

Este adevărat că condițiile de încadrare în sistemul MAI sunt destul de rigide, însă prin acceptarea diversității s-ar putea schimba atitudinea societății civile față de poliție, sporind încrederea și imaginea pozitivă a poliției și devenind garanția prestațiilor calitative ale funcționarilor publici cu statut special în raport cu societatea civilă.

5. Rolul managerilor în implementarea politicilor nediscriminatorii.

Pornind de la definiția managerului, acesta este persoana care asigură gestionarea unui anumit sector al unei entități publice sau private, îndeplinind funcții manageriale și de execuție. Este foarte important să înțelegem că prin atitudinea sa, managerul poate influența pozitiv sau negativ domeniul în care activează, reieșind din profilul și specificul instituției.

De-a lungul timpurilor, diferiți psihologi ca K. Lewin și colaboratorii săi, R. Lippit și R. K. White, Rensis Likert și alții au încercat să identifice modalitățile de conducere ale managerilor, atribuindu-le anumite stiluri de activitate. Menționăm că în literatura de specialitate întâlnim numeroase clasificări ale stilurilor de conducere, în funcție de anumite criterii și de relația manager-subordonat.

De exemplu, psihologul american Rensis Likert a oferit o clasificare a stilurilor de conducere prin prisma comunicării, care sunt aplicate de către manageri, și anume: autoritar-opresiv, democrat-consultativ, democrat-participativ, permisiv (*laissez-faire*). Denumirile

needs. Considering the staff fluctuation in the system of the MIA in the last years, it would be opportune to revise the engagement conditions for the civil servants/law enforcement agents.

Unfortunately, though it is a very up-to-date subject, it is not understood till the end. The term equal opportunity does not refer only to women's engagement in all activity areas of a state. Equal opportunity can be associated with the acceptance of diversity in managing an institutional system as internal affairs because it can contribute to the attractiveness of professional working power regardless of religion, ethnicity, race or physical condition of a person.

Indeed, the engagement conditions in the system of internal affairs are rigid. The admission of diversity can change the attitude of the civil society towards the police, enhancing, in this way the positive image of the police and creating a trustworthy system which can become the guarantee of quality services of the civil servants/law enforcement agents concerning civil society.

5. The role of the managers in the implementation of the non discriminatory policies.

Starting with the definition of the term manager, it is the person who ensures the management of a particular area of a public or private entity and accomplishes both managerial and other job tasks. We need to understand that, emerging from the institution's specific activity through their attitude, the managers can influence the activity area they deal with both positively and negatively.

Throughout time, various psychologists such as K.Lewin and his colleagues, R.Lippit și R.K.White, Rensis Likert and other specialists have tried to identify the leading ways of managers, assigning them different styles. We can mention that in the literature of specialty, depending on criteria and relationship manager-subordinate, we can find numerous classifications of the leadership styles.

For example, the American psychologist Rensis Likert offered a leadership style classification used by managers from the communicative perspective. These are oppressive-authoritarian, consultative-democrat, democrat-participative and permissive (*laissez-faire*).

date de acest psiholog ne fac să realizăm că, în funcție de stilul de conducere abordat de către manager, productivitatea organizației fie progresa, fie regresează.

În urma analizei stilurilor de conducere, stilul democrat-autoritar este binevenit în sistemul MAI, deoarece pe de o parte stilul democratic implică competență profesională, comportament civilizată, hărnicie, bună-credință la nivelul întregii echipe, colectivității, iar pe de altă parte, când se cere o intervenție urgentă, se poate recurge la stilul autoritar pentru a evita apariția dezordinii la realizarea sarcinii.

În mod deosebit este important să conștientizăm că managerul are rolul prioritar de a asigura un climat favorabil în colectivul pe care îl conduce, dacă dorim calitate și productivitate.

Prin climat desemnăm ambianța intelectuală și morală care domnește într-un grup, ansamblul percepțiilor colective și al stărilor emoționale existente în cadrul organizației [15]. „Personalitatea” unică a unei organizații influențează semnificativ comportamentul colectiv al membrilor echipei. Climatul organizațional influențează indubitabil starea de satisfacție a angajaților, gestionarea stărilor de stres, calitatea prestațiilor, precum și rezultatele obținute. Putem spune că calitatea climatului este direct asociată cu existența comunicării, managementului participativ, precum și cu soluționarea conflictelor, sprijinul și controlul din partea managerului.

Constatăm din cele relatate anterior că managerul trebuie să se axeze pe atragerea specialiștilor profesioniști, respectând totodată politicile publice care abordează diferite probleme și implică mai multe instituții.

Statul vine cu diverse politici publice, cu ajutorul cărora are loc implementarea mecanismelor în scopul optimizării și eficientizării activității în anumite domenii de activitate.

Domeniul sistemului din care facem parte noi, funcționarii publici cu statut special, este cel al securității și asigurării ordinii publice. Chiar dacă aparent sistemul funcționează bine, totuși în urma unor evaluări s-au constatat niște carențe semnificative cum ar fi: mai puține femei angajate în acest sector și incluziune insuficientă.

În perioada anilor 2015-2016, UN Women în Moldova împreună cu OSCE și Institutul pentru Securitate Incluzivă (ISI), Washington

Following the analysis of leadership styles, the democratic-authoritarian style is welcome in the system of the MIA because: on the one hand, the democratic style implies professional competence, civilized behavior, diligence, and good faith at the level of the entire team, on the other hand, when an urgent intervention is required, one can resort to the authoritarian style to avoid the appearance of disorder in the task accomplishment.

In particular, it is significant to be aware of the fact that, if we wish for quality and productivity, the manager's priority role is to ensure a favourable climate in his team.

By climate, we mean the intellectual and moral ambience reigning in a group, the collective perceptions of the emotional states that exist within an organization [15]. The "personality" unique of an organization influences the collective behaviour of the team members. The organizational climate undoubtedly affects the employees' satisfaction, stress management, the quality of services and obtained results. We can say that climate quality is directly associated with the existence of communication, participative management, conflict management, support and control on behalf of the manager.

From the earlier reported facts, we find that the manager should focus on attracting professional specialists while respecting the public policies that address various problems and imply more institutions.

The state comes with various public policies which facilitate the implementation of the mechanisms for the activity optimization and efficiency in certain areas.

We, law enforcement agents, are a part of the system's domain that provides public order and security. Even if seemingly, the system works, some significant deficiencies were found as a result of some assessments, such as fewer women engaged in this field and insufficient inclusion.

During the years 2015-2016, UN Women Moldova, together with OSCE and the Institute for Inclusive Security (IIS) Washington DC, USA, realized an inter-institutional evaluation which had as a priority objective identification of the existence of the problems in the gender dimension and on public order and security and national defence.

DC, SUA au desfășurat o evaluare interinstituțională care avea ca obiectiv primordial identificarea existenței problemelor pe dimensiunea de gen și pe segmentele securității, ordinii publice și apărării naționale.

În rezultatul evaluării, au fost identificate dificultățile cu care se ciocnesc femeile, atunci când ne referim la implicarea lor în structurile de securitate și apărare. De aceea, s-a mers pe ideea elaborării unui Program Național de Implementare a Rezoluției 1325 privind „Femeile, Pacea și Securitatea” și a unui plan de acțiuni cu privire la implementarea acestuia la noi în țară.

Recomandările cheie ale acestei rezoluții se referă la: prevenirea violenței în conflicte, negocierile de pace, protecția femeilor și fetelor refugiate, participarea politică a femeilor. Implementarea Rezoluției 1325 privind „Femeile, Pacea și Securitatea” se bazează pe prevenire, protecție, participare și reabilitare.

În acest context, atât femeile, cât și bărbații care activează în cadrul MAI și care participă la restabilirea și menținerea ordinii publice la noi în țară trebuie să conștientizeze că femeile și bărbații sunt afectați de violență și discriminare de orice tip într-un mod diferit, iar pentru cazuri de intervenție promptă este necesară instruirea corespunzătoare.

Concluzii. O problemă majoră la momentul actual este fluctuația cadrelor, fenomen care se atestă în toate sectoarele de activitate ale statului, inclusiv în sistemul MAI. Menținerea funcționarilor publici cu statut special cu experiență joacă un rol foarte important în prestația profesională. Rolul managerului constă în motivarea acestor angajați de a rămâne în sistem prin asigurarea unui salariu decent, prin crearea condițiilor bune de lucru, prin promovarea acestora în carieră și prin dezvoltarea lor profesională.

Considerăm că în această situație ar fi oportună revizuirea unor condiții de încadrare în sistem pentru funcționarii publici cu statut special.

Prin aplicarea politicilor nediscriminatorii în unitatea sau subdiviziunea pe care o conduce, managerul are posibilitatea să identifice eventuale probleme pe dimensiunea de gen sau incluziunea în colectiv în procesul de recrutare, din sursa internă sau externă, totodată contribuind la prevenirea sau eliminarea acestor elemente și acordând șanse egale tuturor candidaților sau angajaților.

Prin urmare, scopul politicilor nediscrimi-

As a result of this evaluation, there were identified the difficulties that are faced by the women when we refer to their implication in the security and defence structures. That is why it was adopted the idea of elaboration of a National Program of the Implementation of the Landmark Resolution 1325 on “Women, Peace and Security”.

The key recommendations of this resolution refer to violence prevention in conflicts, peace negotiations, protection of women and girls refugees and women’s participation in politics. The implementation of the Landmark Resolution 1325 on “Women, Peace and Security” is based on prevention, protection, participation and rehabilitation.

In this context, both women and men who work within the MIA, who participate in restoring and maintaining public order in our country, must be aware that women and men are affected by violence and by any other types of discrimination differently, and that is why it is necessary an appropriate training for the cases of prompt intervention.

Conclusions. At the moment, a significant problem is the human resources fluctuation, a phenomenon attested in all activity fields of the country, including the system of the MIA. The preservation of experienced law enforcement agents plays an important role in professional performance. The manager’s role is to motivate these employees to stay in the system by providing them with a decent salary, creating good working conditions and promoting them in their career and professional development.

We consider that in this situation it would be opportune to review the engagement conditions for the law enforcement agents in the system.

By applying the non-discriminatory policies in the units or structural units, the manager can identify eventual problems in the gender dimension of inclusion in the team in the recruiting process, either from the internal source or from the external source, contributing at the same time to the prevention or elimination of these elements and providing equal opportunities to all candidates or employees.

Therefore, the non-discriminatory policies aim to enhance the quality of the activity and im-

minorarii este de a spori calitatea activității și imaginea poliției în societate, prin schimbul de bune practici la nivel național și internațional, prin promovarea egalității și, nu în ultimul rând, prin atragerea unui personal dedicat și calificat.

age of the police in society, through good practices exchange at the national and international levels, by promoting equality and not least, by attracting a dedicated and qualified staff.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Coteanu Ion, Mareș Lucreția, Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică, 1998.
2. <https://www.ip.gov.sk/egalitatea-de-tratament-intre-barbati-si-femei-si-interzicerea-discriminarii>.
3. Baurciulu Anjela, dr. în științe economice, consultantă națională, Curs pentru funcționarii publici Egalitatea de gen.
4. Bodrug-Lungu V, Drăgulean A, Țarălungă E, Valorificarea dimensiunii de gen în domeniul apărării naționale. Ghid pentru formatori și formatoare, Chișinău 2021.
5. <https://chisinauedu.md>.
6. Consiliul Europei, 2000 „Mecanismele naționale, planurile de acțiune și abordarea integrată a egalității între sexe în statele membre ale Consiliului Europei” de la a 4-a Conferință Mondială a Femeilor (Beijing 1995).
7. <https://www.manager.ro/articole/soci-al-59/egalitatea-de-sanse-intre-femei-si-barbati-la-nivelul-uniunii-europene-avansaaza-cu-viteza-melcului-101117.html>.
8. HG nr. 259 din 28.03.2018 cu privire la aprobarea Programului național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2018-2021 și a Planului de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia.
9. https://www.gov.md/sites/default/files/un_women_1325raport.pdf, p.5.
10. DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women (2019), „Guvernanța sectorului de securitate, reforma sectorului de securitate și genul”, în Setul de instrumente privind aspectele de gen și securitatea. Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women.
11. Ordinul MAI nr. 392 din 04.09.2020 prin care a fost aprobat Regulamentul cu privire la modul de prevenire, examinare și raportare a cazurilor de discriminare după criteriile de sex, hărțuire și hărțuire sexuală în cadrul MAI.
12. Legea nr. 5 din 09-02-2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați.
13. Ordinul MAI nr. 460 din 01.11.2021.
14. Legea Nr. 288 din 16-12-2016 privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, art.38, alin (1) lit.e), art.46, alin. (8).
15. Emil Păun, Școala – abordare sociopedagogică, Polirom, Iași, 1999, p.121.

Despre autori:

Liliana CREANGĂ,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Drept public, securitate
a frontierei, migrație și azil”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: creanga_liliana@mail.ru
ORCID ID: 0000-0002-7118-9715*

Corina SUVAC,

*masterandă,
ofițer principal, Secția relații externe,
Direcția cooperare internațională,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: corinasuvac@gmail.com*

About authors:

Liliana CREANGĂ,

*PhD, associate professor,
Chair of “Public law, border security,
migration and asylum”
of the Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: creanga_liliana@mail.ru
ORCID ID: 0000-0002-7118-9715*

Corina SUVAC,

*MA,
main officer, External relations section,
Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: corinasuvac@gmail.com*

CZU: 347.65/.68:347.961

DOI 10.5281/zenodo.7625208

ASPECTE TEORETICO-PRACTICE PRIVIND ÎNȚIEREA PROCEDURII SUCCESORALE NOTARIALE

Veronica GÎSCĂ,
doctor în drept, conferențiar universitar

THEORETICAL - PRACTICAL ASPECTS REGARDING INITIATION OF THE NO- TARIAL SUCCESSION PROCEDURE

Veronica GÎSCĂ,
PhD, associate professor

Sucesiunea reprezintă, în sensul larg, transferarea/transmisiunea patrimoniului ce a aparținut unei persoane care a decedat către succesorii săi, ea implicând astfel continuarea unei situații juridice a unei persoane de o altă persoană.

Materia succesiunilor și a procedurii succesorale notariale care le reglementează este consecința de ordin juridic a fenomenului natural al morții, ce are specificul de a se interesa numai de aspectele patrimoniale pe care acest fenomen le poate antrena. Mai exact, presupune oferirea soluțiilor juridice pentru soarta mortis causa a bunurilor ce au aparținut celui ce a decedat. Dreptul succesor constituie un noian de norme civile care stabilesc destinația averii și a datoriilor pentru cazul morții celui ce le-a avut în proprietate.

Cuvinte-cheie: patrimoniu, procedură succesoră, moștenitor, creditor, masă succesoră, defunct.

Succession represents, in the broadest sense, the transformation of the patrimony that belonged to a person who died, to his successors, thus implying the continuation of a legal situation of a person by another person.

The matter of the successions and of the notarial succession procedure that regulates them is the legal consequence of the natural phenomenon of death, which has the specificity of being interested only in the patrimonial aspects that this phenomenon can entail. More precisely, it involves offering legal solutions for the fate of the property that belonged to the deceased. Succession law is a set of civil rules that determine the destination of wealth and debts in case of the death of the person who owned them.

Keywords: patrimony, succession procedure, heir, creditor, estate, deceased.

Introducere. Instituția succesiunii este legată de cea a proprietății private, căci a apărut și s-a consolidat în procesul acaparării mijloacelor de producție și a produselor de către majoritatea dominantă, constituind principalul instrument juridic prin care s-a asigurat transmiterea patrimoniului persoanei fizic decedate.

Moartea este declanșatorul mecanismului succesor. Decesul individului dă start transmisiunii succesorale, cu efectul esențial că patrimonial celui mort își găsește astfel un nou stăpân. Privită invers, de la cel viu către cel decedat, succesiunea apare ca un mod de dobândire a drepturilor reale și a celor de creanță, ce au aparținut unei persoane care a decedat. Pare a fi tempoul juridic al unui dans macabru învestirea celui viu în drepturile celui decedat.

Deși transmisiunea succesoră se realizează automat – de la data morții lui *de cujus*,

Introduction. The institution of succession is related to that of private property, as it appeared and consolidated in the process of seizing the means of production and products by the dominated majority, being the main legal instrument to ensure the transmission of assets of the deceased.

Death is the trigger for the succession mechanism. The death of the individual initiates the succession transmission, with the essential effect that the patrimony of the deceased thus finds a new master. Conversely, from the living to the deceased, the succession appears as a way of acquiring real rights and claims, which belonged to a person who died. It seems to be the legal tempo of a macabre dance, the investment of the living in the rights of the deceased.

Although the succession transmission is

indiferent că ea se datorează legii sau testamentului, acest aspect nu exclude nici existența unor proceduri speciale, nici mijloacele de probă specifice materiei succesiunilor [10, p.346]. Astfel, dovada calității de moștenitor nu se poate reduce doar la proba raportului de rudenie sau la exhibarea unui înscris testamentar.

Moștenirea fiind un mijloc de dobândire a unor drepturi patrimoniale, sistemul procedural succesoral nu se concentrează atât pe proba drepturilor transmise, cât pune accent în special pe calitatea de moștenitor.

Dar, de ce ar avea nevoie moștenitorii de săvârșirea unei proceduri succesorale, din moment ce ei dețin titlul și drepturile succesorale direct în puterea legii sau/și a testamentului? Procedura succesorală nu are efect constitutiv de drepturi, ci doar constată statutul juridic de moștenitori și compunerea masei succesorale, iar motivul practic pentru care se recurge la ea este tocmai documentul cu care se încheie această procedură: certificatul de moștenitor. Acest înscris este necesar pentru ca moștenitorii să poată efectiv să se bucure de drepturile și bunurile pe care ei le-au cules de la cel mort [10, p.348], dat fiind faptul că în practică aceste înscrisuri sunt reținute de instituția unde sunt prezentate spre a se ridica anumite bunuri de către moștenitor, în vederea exercitării dreptului la moștenire. De exemplu: o bancă comercială, în care defunctul a avut un depozit bănesc, va elibera aceste bunuri doar moștenitorilor ce vor prezenta un certificat de moștenitor, care respectiv este reținut de această instituție.

Importanța acestei instituții constă în faptul că orice persoană va fi nevoită să recurgă la aceste servicii, fie că este vorba de întocmirea unui testament, fie de deschiderea procedurii succesorale.

Metode și materiale aplicate. Pentru a elucida cât mai bine această instituție, a fost folosită cu preponderență metoda de cercetare analitică. Cu toate acestea, pentru a completa cu desăvârșire subiectul, metoda analitică nu este suficientă, aspectul practic este cercetat din punct de vedere istoric-comparativ. În afară de analiza comparativă, au fost utilizate și alte metode de cunoaștere științifică, cum ar fi: de analiză și sinteză logică structural-sistematică, istorică, juridico-comparativă și altele.

made automatically - from the date of his death by *cujus*, regardless of whether it is due to law or will, this aspect does not exclude the existence of special procedures or evidence specific to the matter of successions [10, p.346]. Thus, the proof of the quality of the heir cannot be reduced only to the proof of the kinship relationship or to the exhibition of a testamentary document.

As inheritance is a means of acquiring patrimonial rights, the succession procedural system does not focus so much on the proof of the transmitted rights but emphasizes especially the quality of the heir.

But, why would the heirs need to carry out a succession procedure, since they hold the title and the succession rights directly in the power of law and/or the will?

The succession procedure has no constitutive effect on rights, but only ascertains the legal status of heirs and the composition of the succession estate, and the practical reason for resorting to it is precisely the document that concludes this procedure: the certificate of the heir.

This document is necessary for the heirs to be able to effectively enjoy the rights and property they have collected from the deceased [10, p.348]. Given the fact that in practice these documents are retained by the institution where they are presented to seize certain assets by the heir, to exercise the right to inheritance. For example, a commercial bank where the deceased had a money deposit, will release these goods only to the heirs who will present a certificate of the heir, which is respectively retained by this institution.

The importance of this institution lies in the fact that any person in his life will have to resort to these services, whether it is a matter of drawing up a will or opening the succession procedure.

Methods and materials applied. To elucidate this institution as well as possible, the method of analytical research was mainly used. However, to fully complete the subject, the analytical method is not sufficient, so the practical aspect is researched from a historical-comparative point of view. In addition to comparative analysis, other methods were used such as analysis and synthesis of structural-systematic logic, history, legal-comparative, and other

Conținut de bază. Procedura succesorală notarială este un ansamblu de reguli cu caracter complex îndeplinite de către notar, potrivit cărora se stabilește compunerea masei succesorale, numărul și calitatea moștenitorilor, întinderea drepturilor acestora, se întocmește actul de împărțeață a moștenirii și se eliberează certificatul de moștenitor.

Concretizăm că procedura succesorală notarială este de competența exclusivă a notarului, când există înțelegere deplină între moștenitori cu privire la numărul și calitatea lor, la stabilirea masei succesorale, precum și la întinderea drepturilor ce li se cuvin, deci când este vorba de cauze succesorale necontencioase.

Deschiderea procedurii succesorale notariale se face la cererea moștenitorilor, a creditorilor acestora (pe calea acțiunii oblice), a statului (în cazul succesiunilor vacante), a procurorului ori a secretarului consiliului local în raza căruia defunctul a avut ultimul domiciliu (când moștenirea cuprinde bunuri imobile) sau din oficiu de către notarul competent (în cazul succesiunilor vacante sau al moștenitorilor minori, interziși etc.); în acest din urmă caz, notarul va face inventarierea bunurilor succesorale (cu acordul persoanei în posesia căreia se află bunurile defunctului).

Conform art. 2541 alin.(1), pentru deschiderea procedurii succesorale, un moștenitor, un creditor al masei succesorale, un legatar sau un executor testamentar depune o cerere, corespunzătoare Codului Civil al RM, la notarul de la locul deschiderii moștenirii. Potrivit art. 2166 Cod Civil al RM, locul deschiderii moștenirii este locul unde cel care a lăsat moștenirea își avea reședința obișnuită în momentul decesului (se confirmă printr-un înscris emis de Agenția Servicii Publice (ASP), Departamentul de înregistrare și evidență a populației, iar dacă această reședință obișnuită nu este cunoscută, locul de aflare a bunurilor sau a părții principale a acestora ca valoare). Codul Civil modernizat a luat în cont reforma operată prin Regulamentul (UE) nr. 650/2012 din 4 iulie 2012 în materie de competență notarială și jurisdicțională. Astfel, conform Regulamentului (UE) nr. 650/2012 din 4 iulie 2012, Preambulul (23) [1], ca loc al deschiderii succesiunii se va considera reședința obișnuită a defunctului, dar nu ultimul domiciliu al acestuia, precum era regle-

methods of scientific knowledge.

Basic content. The notarial succession procedure is a set of complex rules fulfilled by the notary, according to which the composition of the succession estate, the number, and quality of the heirs is established, the extent of their rights, and the deed of division of the inheritance is drawn up and the certificate of heir is issued.

We specify that the notarial succession procedure is the exclusive competence of the notary when there is full agreement between the heirs regarding their number and quality, the establishment of the succession estate, as well as the extent of their rights, so when it comes to non-contentious succession cases.

The opening of the notarial succession procedure is made at the request of the heirs, their creditors (by way of oblique action), the state (in case of vacant successions), the prosecutor or the secretary of the local council in whose area the deceased had his last domicile (when the inheritance includes real estate) or ex officio by the competent notary (in case of vacant successions or minor heirs, prohibited, etc.); in the latter case, the notary will make an inventory of the succession assets (with the consent of the person in possession of the deceased's assets).

According to art. 2541 paragraph (1), for the opening of the succession procedure, an heir, a creditor of the estate, a legatee, or an executor applies, corresponding to the Civil Code of the Republic of Moldova to the notary at the place of opening the inheritance. According to art. 2166 of the Civil Code of the Republic of Moldova, the place of opening the inheritance is the place where the one who left the inheritance had his habitual residence at the time of death (it is confirmed by a document issued by Public Services Agency, Department of Population Registration and The modernized Civil Code has taken into account the reform of Regulation (EU) No 650/2012 of 4 July 2012 on notarial and jurisdictional competence. EU) No. 650/2012 of 4 July 2012, Preamble (23) [1], as the place of opening the succession will be considered the habitual residence of the deceased, but not his last domicile, as regulated in the Civil Code until modernization.

According to art. 70 paragraph (2) of the Law on notarial procedure no. 246 of 15-

mentat în Codul Civil până la modernizare.

Conform art. 70 alin.(2) al Legii privind procedura notarială Nr. 246 din 15-11-2018, în cerere solicitantul va comunica pe proprie răspundere:

- numele, prenumele,
- ultimul domiciliu al celui ce a lăsat moștenirea,
- data aflării despre deschiderea moștenirii,
- datele de stare civilă ale celui ce a lăsat moștenirea,
- cercul de moștenitori din clasa chemată la succesiune,
- domiciliul cunoscut al acestora,
- solicitarea inventarierii,
- alte date pertinente.

Conținutul cererii se determină de art. 2543 Cod Civil al RM pentru moștenirea legală sau art. 2544 Cod Civil al RM pentru moștenitorul testamentar.

Astfel, conform art. 2543 Cod Civil al RM, cererea privind eliberarea certificatului de moștenitor în calitate de moștenitor legal trebuie să conțină:

a) informații privind defunctul: numele (numele dinainte de căsătorie, dacă este cazul), prenumele, sexul, data și locul nașterii, starea civilă, cetățenia, codul personal (dacă este cazul), locul reședinței obișnuite în momentul decesului, data și locul decesului. Toate aceste informații se confirmă prin prezentarea buletinelui de identitate, certificatului de deces, certificatelor de căsătorie, naștere și altor acte de stare civilă ce confirmă spusele din declarație. Prezentarea hotărârii instanței de judecată, prin care persoana a fost declarată decedată, nu înlătură obligativitatea prezentării certificatului de deces [11];

b) informații privind solicitantul: numele (numele dinainte de căsătorie, dacă este cazul), prenumele, sexul, data și locul nașterii, starea civilă, cetățenia, codul personal (dacă este cazul), adresa și, dacă este cazul, relația cu defunctul;

c) raportul pe care se întemeiază dreptul său de moștenire (rudenie, adopție sau căsătorie). În cazul în care solicitantul este soțul supraviețuitor, el este obligat să declare absența temeiurilor de decădere prevăzute la art. 2187 Cod Civil al RM;

11-2018, in the application the requester will communicate his responsibility:

- name, surname,
- the last domicile of the heir,
- date of finding out about the opening of the inheritance,
- marital status of the person who left the inheritance,
- the circle of heirs of the class called to the succession,
- their known domicile,
- request for inventory,
- other relevant data.

The content of the application is determined by art. 2543 Civil Code of the Republic of Moldova for legal inheritance or art. 2544 Civil Code of the Republic of Moldova for the testamentary heir.

Thus, according to art. 2543 Civil Code of the Republic of Moldova, the application for the issuance of the certificate of the heir as legal heir must contain:

a) information on the deceased: name (the name before marriage, if applicable), surname, sex, date, and place of birth, marital status, nationality, personal code (if applicable), place of usual residence at the time of death, date and place death. All this information is confirmed by presenting the identity card, death certificate, marriage certificates, birth, and other civil status documents confirming what is said in the statement. The presentation of the court decision, by which the person was declared deceased, does not remove the obligation to present the death certificate [11].

b) information on the requester: name (the name before marriage, if applicable), surname, sex, date, and place of birth, marital status, nationality, personal code (if applicable), address, and, if applicable, relationship with the deceased ;

c) the relationship on which his right to inherit (kinship, adoption, or marriage) is based.

If the requester is the surviving spouse, he is obliged to declare the absence of grounds for revocation provided in art. 2187 Civil Code in the RM;

d) an indication as to whether or not any persons could have removed the requester from the inheritance or reduced his share of the inheritance, including the existence of oth-

d) o indicație care să precizeze dacă există sau au existat persoane ce ar fi putut înlătura solicitantul de la moștenire sau i-ar fi putut micșora cota succesorală, inclusiv existența altor comoștenitori și identificarea lor în măsura cunoscută solicitantului;

e) o indicație care să precizeze dacă există sau nu dispoziții testamentare ale defunctului și care anume; dacă nu se anexează nici originalul, nicio copie, se dau indicații referitoare la locul unde se află originalul;

f) o declarație prin care se atestă, în conformitate cu cunoștințele de care dispune solicitantul, existența sau absența unui proces judiciar privind dreptul la moștenire al solicitantului, inclusiv privind nedemnitățile solicitantului;

g) o indicație care să precizeze dacă vreunul dintre moștenitori a făcut o declarație privind acceptarea moștenirii sau renunțarea la aceasta;

h) o declarație prin care solicitantul acceptă moștenirea (dacă nu a depus o declarație de acceptare anterior).

Dacă persoana care ar fi putut să-l înlătore pe solicitant de la moștenire sau ar fi avut dreptul să-i micșoreze cota succesorală a decăzut din dreptul la moștenire, solicitantul este obligat să indice modul în care a avut loc această decădere [2, art.2544].

Cererea art. 2544 Cod Civil al RM prevede că persoana care solicită eliberarea certificatului de moștenitor în baza dispoziției testamentare este obligată să declare:

a) dispoziția testamentară pe care se întemeiază dreptul său la moștenire;

b) dacă testatorul a lăsat alte dispoziții testamentare și care anume; dacă nu se anexează nici originalul, nicio copie, se dau indicații referitoare la locul unde se află originalul;

c) informațiile prevăzute la art. 2543 alin. (1) lit. a), b) și f)-h) și alin. (2) Cod Civil al RM.

Cererea de deschidere a procedurii succesoriale poate fi făcută de oricare dintre succesibili, de către creditorii succesiunii sau ai succesibililor, precum și de orice altă persoană care justifică un interes legitim, precum și de secretarul consiliului local al localității în raza căreia se aflau bunurile defunctului la data deschiderii moștenirii.

Notarul verifică existența unei proceduri

er co-heirs and their identification to the extent known to the requester;

e) an indication as to whether or not there are testamentary dispositions of the deceased, namely; if neither the original nor a copy is attached, instructions shall be given as to the location of the original;

f) a statement attesting, by the knowledge available to the requester, the existence or absence of legal proceedings concerning the requester's right to inheritance, including the requester's indignity;

g) an indication as to whether any of the heirs have made a declaration of acceptance or renunciation of the inheritance;

h) a declaration by which the requester accepts the inheritance (if he has not previously submitted a declaration of acceptance).

If the person who could have removed the requester from the inheritance or had the right to reduce his succession quota has forfeited the right to inheritance, the requester is obliged to indicate how it took place [2, art. 2544].

The request of art. 2544 Civil Code of the Republic of Moldova, the person requesting the issuance of the heir certificate based on the testamentary disposition is obliged to declare:

a) the testamentary disposition on which his right to inherit is based;

b) if the testator has left other testamentary dispositions, namely; if neither the original nor a copy is attached, instructions shall be given as to the location of the original;

c) the information provided in art. 2543 para. (1) lit. a), b) and f) -h) and par. (2) Civil Code in the RM.

The request to open the succession procedure may be made by any of the successors, by the creditors of the succession or successors, as well as by any other person justifying a legitimate interest, as well as by the secretary of the local council of the locality within which the deceased's assets were located. date of opening of the inheritance.

The notary verifies the existence of an already open succession procedure. After the submission and authentication of applications regarding the opening of the succession procedure, [3, art. 70 par. (1)], the notary checks in advance whether the succession procedure has not been opened previously. The notary,

successorale deja deschise. După depunere și autentificarea cererii privind deschiderea procedurii succesoriale [3, art. 70 alin. (1)], notarul verifică în prealabil dacă procedura succesorală nu a fost deschisă anterior. Notarul, primind informația despre deschiderea procedurii succesoriale de alt notar, informează despre aceasta solicitantul.

Notarul sesizat are obligația de a-și verifica în prealabil competența teritorială, iar în cazul în care constată că succesiunea este de competența altui notar, se desesizează, fără a mai cita părțile, informându-l pe solicitant cu privire la notarul competent să îndeplinească procedura succesorală. Dovada decesului și a ultimului domiciliu se face cu certificatul de deces.

În cazul în care în raza teritorială sunt mai mulți notari, competența de îndeplinire a procedurii succesoriale aparține primului notar sesizat. Notarul va verifica dacă procedura succesorală nu s-a deschis la un alt notar, cercetând în acest scop Registrul electronic al dosarelor succesoriale și testamentelor - REDST.

Dacă nu e deschisă o procedură succesorală în Registrul electronic al dosarelor succesoriale și testamentelor, atunci notarul autentifică cererea.

Procedura succesorală se consideră deschisă din momentul obținerii de către notar a confirmării de înregistrare a dosarului succesoral din Registrul electronic al dosarelor succesoriale și testamentelor [3, art. 70 alin. (6)].

Activitatea de determinare a moștenitorilor începe cu:

Publicarea informației despre procedura succesorală deschisă pe pagina web a Camerei Notariale. Informația despre procedurile succesoriale deschise se publică pe pagina web a Camerei Notariale în termen de 5 zile lucrătoare din momentul deschiderii procedurii succesoriale [3, art.71, alin.(1)].

Informația va conține:

- a) numele și prenumele celui ce a lăsat moștenirea;
- b) data, luna, anul nașterii și numărul de identificare de stat ce aparțin celui ce a lăsat moștenirea;
- c) data, luna, anul decesului al celui ce a lăsat moștenirea;
- d) data planificată pentru eliberarea certificatului de moștenitor;

receiving the information about the opening of the succession procedure by another notary, informs the requester about this.

The notified notary must verify in advance his territorial competence, and if he finds that the succession is the competence of another notary, he withdraws, without summoning the parties, informing the requester about the competent notary to complete the procedure. Proof of death and last address is made with the death certificate.

The notary, receiving the information about the opening of the succession procedure by another notary, informs the requester about this.

The notified notary must verify in advance his territorial jurisdiction, and if he finds that the succession is under the jurisdiction of another notary, he withdraws, without summoning the parties, informing the requester about the competent notary to complete the procedure. Proof of death and last address is made with the death certificate.

If there are several notaries in the territorial area, the jurisdiction to fulfill the succession procedure belongs to the first notary notified. The notary will check if the succession procedure has not been opened with another notary, researching for this purpose the Electronic Register of succession files and wills - REDST.

If a succession procedure is not opened in the Electronic Register of succession files and wills - REDST the notary authenticates the request.

The succession procedure is considered open from the moment the notary obtains the confirmation of registration of the succession file from the Electronic Register of succession files and wills [3, art. 70, paragraph (6)].

The activity of determining the heirs starts with:

Publication of information about the succession procedure opened on the website of the Notary Chamber. The information about the succession procedures opened is published on the web page of the Notary Chamber within 5 working days from the moment of opening the succession procedure [3, art.71, paragraph (1)].

The information will contain:

- a) the name and surname of the person who left the inheritance;
- b) date, month, year of birth, and state identification number of the person who left

e) referințe la prevederile legale privind consecințele în cazul în care moștenitorul nu se va adresa la notar până la eliberarea certificatului de moștenitor;

f) alte informații prevăzute de lege.

Verificarea existenței testamentului în REDST. Conform art. 70 alin.(8) lit. b), după deschiderea procedurii succesoriale, notarul va accesa Registrul electronic al dosarelor succesoriale și testamentelor pentru verificarea existenței testamentelor.

Informarea moștenitorilor cunoscuți și legatarilor despre inițierea procedurii succesoriale. Conform art. 71 alin. (2) al Legii nr. 246, după publicarea informației pe pagina web oficială a Camerei Notariale, notarul notifică toți moștenitorii din clasa chemată la succesiune și/sau moștenitorii testamentari, creditorii, alte persoane care au drepturi și obligații în legătură cu masa succesorală cunoscută lui, conform prevederilor cu privire la notificare din prezenta lege. În cazul succesiunii testamentare, notarul informează suplimentar despre deschiderea succesiunii atât moștenitorii testamentari, cât și toate celelalte persoane care au un interes legitim.

Din momentul primirii notificării începe să curgă termenul de 3 luni de renunțare la moștenire [2, art. 2391].

Dacă notarului nu îi este cunoscut domiciliul persoanelor interesate, informația despre deschiderea procedurii succesoriale se publică și în Monitorul Oficial al Republicii Moldova sau într-un ziar național [3, art.71, alin.(5)].

Solicitarea testamentului autentic sau olograf de la notarul care îl păstrează. În cazul testamentului olograf, notarul care îl păstrează, în prealabil, în 30 de zile, va efectua procedura de:

– deschidere a plicului cu testamentul olograf și va întocmi un proces-verbal în care se indică circumstanțele și particularitățile legate de deschiderea plicului ce conține testamentul olograf. Procesul-verbal se întocmește în două exemplare, dintre care unul se păstrează cu testamentul olograf și plicurile deschise în arhiva notarului. Un exemplar al procesului-verbal, o copie legalizată a testamentului olograf și a girului de autentificare aplicată pe plic, după vizarea spre neschimbare, se eliberează pe cont propriu celor interesați;

– vizare spre neschimbare de primul

the inheritance;

c) the date, month, and year of death of the person who left the inheritance;

d) the planned date for issuing the heir certificate;

e) references to the legal provisions regarding the consequences in case the heir will not address the notary until the issuance of the heir certificate;

f) other information provided by law.

Verification of the existence of the will in REDST. According to art. 70, paragraph (8), b) after opening the succession procedure, the notary will access the Electronic Register of succession files and wills to verify the existence of wills.

Informing known heirs and legatees about the initiation of the succession procedure. According to art. 71 paragraph (2) of Law no. 246. After publishing the information on the official website of the Notary Chamber, the notary notifies all heirs of the class called to the succession and/or testamentary heirs, creditors, and other persons who have rights and obligations concerning the estate, known to him, according to the provisions on notification of this law. In the case of testamentary succession, the notary further informs about the opening of the succession of both the testamentary heirs and all other persons who have a legitimate interest.

From the moment of receiving the notification, the term of 3 months of renunciation of the inheritance starts to run [2, art. 2391].

If the notary is not known the domicile of the interested persons, the information about the opening of the succession procedure is also published in the Official Monitor of the Republic of Moldova or a national newspaper [3, art.71, paragraph (5)].

Requesting the authentic or holographic will from the notary who keeps it. In the case of a holographic will, the notary who keeps it in advance for 30 days will perform the procedure of:

– opening the envelope with the holographic will and will draw up a report which indicates the circumstances and particularities related to the opening of the envelope containing the holographic will. The minutes are drawn up in two copies, one of which is kept with the holographic will and the open envelopes in the notary's archive. A copy of the minutes, a legalized copy of the holographic will, and the

notar căruia i-a fost prezentat, indiferent dacă acesta va fi învestit sau nu cu îndeplinirea procedurii succesoriale.

Dacă testamentul olograf nu se afla la păstrarea unui alt notar, ci este prezentat de un terț (moștenitor, executor etc.), notarul care desfășoară procedura succesorală îl va viza spre neschimbare.

Validarea testamentului olograf. Validarea testamentului olograf este de competența notarului învestit cu îndeplinirea procedurii succesoriale. În procedura de validare, notarul sesizat pentru îndeplinirea succesiunii va verifica dacă testamentul corespunde condițiilor de formă și fond, incidente testamentului olograf.

Validarea implică:

- citarea moștenitorilor legali din clasa chemată;
- dispunerea unei expertize grafoscopice, în special când un succesibil contestă scrisul celui ce a lăsat moștenirea, aducând probe în acest sens;
- întocmirea procesului-verbal de validare.

Obținerea de informații din registrul de stare civilă și alte registre de publicitate din Republica Moldova. Notarul va expedia demers către Agenția Servicii Publice pentru obținerea informației din Registrul de stat al populației și din Registrul actelor de stare civilă [2, art.2547, alin.(3); 3, art.70, alin.(8)]. În lipsa informației sau în cazurile în care informația ce se conține în registre este incompletă, notarul va expedia demers pentru obținerea informației. Se va expedia demers la ASP în cazul moștenirii testamentare, când toată masa succesorală a fost împărțită între moștenitorii desemnați de testator în scopul determinării rezervatarilor.

Solicitarea de informații din registrele de publicitate ale altor state în condițiile legii statului respectiv sau ale tratatului internațional dintre Republica Moldova și statul respectiv. Conform art. 2547 alin. (3) lit.3) Cod Civil al RM, dacă este necesar pentru stabilirea elementelor care urmează a fi certificate, notarul poate:

- a) să audieze orice persoană implicată și, dacă aceștia există, executorul testamentar sau administratorul masei succesoriale;
- b) să obțină informații din registrul de stare civilă și alte registre de publicitate din

authentication guarantee applied on the envelope, after endorsement for change, are issued on their account to those interested.

– aiming unchanged by the first notary to whom it was presented, regardless of whether or not he will be invested with the fulfillment of the succession procedure.

If the holographic will is not kept by another notary but is presented by a third party (heir, executor, etc.), the notary who carries out the succession procedure will aim it unchanged.

6. Validation of the holographic will. The validation of the holographic will is the competence of the notary invested with the fulfillment of the succession procedure. In the validation procedure, the notary notified for the fulfillment of the succession will verify if the will corresponds to the incidental and substantive conditions of the holographic will.

Validation involves:

- summoning the legal heirs of the called class
- the disposition of a graphoscopic expertise, especially a successive one, challenges the writing of the one who left the inheritance, bringing proof of this
- drawing up the validation report

Obtaining information from the civil status register and other advertising registers in the Republic of Moldova. The notary will send a request to the Public Services Agency (ASP) for obtaining the information from the State Register of Population and the Register of Civil Status Documents [2, art. 2547, paragraph (3); 3, art.70, para (8)]. In the absence of information or incomplete information contained in the registers, the notary will send the request for obtaining the information. The application will be sent to ASP in case of testamentary inheritance when the entire successional estate has been divided between the heirs appointed by the testator to determine the legal beneficiary of the reserved portion.

8. Requesting information from the advertising registers of other states under the conditions of the law of the respective state or the international treaty between the Republic of Moldova and the respective state. According to the article. 2547 paragraph (3) number 3) Civil Code in the RM if it is necessary for the establishment of the elements, intended to be certified, the notary may:

Republica Moldova;

c) să solicite informații din registrele de publicitate ale altor state în condițiile legii statului respectiv sau ale tratatului internațional dintre Republica Moldova și statul respectiv;

d) să ceară printr-un anunț public tutu-
ror persoanelor să declare drepturile lor asu-
pra moștenirii. Ordinea de notificare publică și
durata termenului pentru declararea drepturi-
lor se determină în conformitate cu procedura
somării publice.

*Informarea noilor moștenitori cunoscuți
și legatarilor despre inițierea procedurii succe-
sorale.*

Concluzii. În urma constatărilor făcute
am ajuns la concluzia că procedura succesora-
lă notarială este o instituție de valoare juridică
și socială, care trebuie menținută și amplifi-
cată spre folosul celor ce apelează la ea, pen-
tru a degreva instanțele de judecată, ajutând
moștenitorii în clarificarea situațiilor pe care
le au după decese și considerând ordinea de
drept în societate.

Deși doctrina consideră, în general, că
procedura succesorală notarială se rezumă
doar la constatarea recunoașterilor reciproce
făcute de succesibili asupra calităților respec-
tive de moștenitori și a întinderii drepturilor
cuenite din succesiune, trebuie de remarcat
faptul, că în cadrul acestor proceduri notarul
are un rol activ, lui revenindu-i sarcina de a ob-
serva stricta aplicare a legilor ce reglementea-
ză dreptul la moștenire, verificând în acest scop
justa distribuire a drepturilor ce revin fiecărui
moștenitor sau legatar [6, p.173].

a) hear any person involved and, if any,
the executor or the administrator of the estate;

b) obtain information from the civil sta-
tus register and other advertising registers
from the Republic of Moldova;

c) request information from the publicity
registers of other states under the conditions
of the law of the respective state or the interna-
tional treaty between the Republic of Moldova
and the respective state;

d) request through a public announce-
ment to all persons to declare their rights over
the inheritance. The order of public notification
and the duration of the deadline for declaring
rights shall be determined by the public sum-
mons procedure.

Informing the new known heirs and lega-
tees about the initiation of the succession pro-
cedure.

Conclusions. Following the findings, I
have concluded that the notarial succession
procedure is an institution of legal and social
value, which must be mentioned and amplified
for the benefit of those who use it, relieving the
courts, helping heirs in clarifying the situations
they have after death and taking into account
the rule of law in society.

Although the doctrine generally consid-
ers that the notarial succession procedure is
limited to ascertaining the mutual recognitions
made by the successors on the respective quali-
ties of heirs and the extent of the due rights of
the succession, it should be noted that in these
procedures the notary has an active role, it has
the task of observing the strict application of the
laws governing the right to inheritance, verifying
for this purpose the fair distribution of the rights
belonging to each heir or legatee [6, p.173].

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Regulamentul (UE) Nr. 650/2012 al Parla-
mentului European și al Consiliului din 4 iu-
lie 2012 privind competența, legea aplicabi-
lă, recunoașterea și executarea hotărârilor
judecătorești și acceptarea și executarea
actelor autentice în materie de succesiuni și
privind crearea unui certificat european de
moștenitor.
2. Codul Civil al Republicii Moldova nr.
1007-XV din 06.06.2002, în vigoare din
12.06.2002. Monitorul Oficial al Republicii
Moldova nr. 82-86/661 din 22.06.2002.
3. Legea nr. 246 din 15.11.2018 privind pro-
cedura notarială. Publicată în Monitorul
Oficial Nr. 30-37 din 01.02.2019.
4. CHIBAC G., BRUMA S., ROBU O., CHIBAC N.
Drept Civil. Contracte și succesiuni, Curs
Universitar. Ediția a II-a. Chișinău: Tipogra-

- fia Centrală, 2014.
5. CHIRICĂ D. Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile, 2014.
 6. COJOCARI E., CONSTANTINESCU E., BĂNĂRESCU I., PEREDERCO V. Drept succesoral. Suport de curs. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. ISBN 978-9975-53-532-8.
 7. DEAK F., POPESCU R., Tratat de drept succesoral, vol. I, Moștenirea legală. București: Universul Juridic, 2013 ISBN 978-606-27-060-7.
 8. DEAK F., POPESCU R. Tratat de drept succesoral, vol. III, Transmisiunea și partajul moștenirii. Ed. a 3-a, completată și actualizată. București: Universul Juridic, 2014.
 9. NEGRILĂ D. Moștenirea în noul Cod civil. Studii teoretice și practice. București: Universul Juridic, 2018.
 10. KOCȘIS J., VASILESCU P., Drept Civil. Succesiuni. București: Hamangiu, 2016.
 11. PISTRIUGA V. Deschiderea procedurii succesoriale: noțiuni de bază. 17.07.2010. Disponibil: <https://ru.scribd.com/document/115925466/Deschiderea-procedurii-succesorale>.
 12. MOCANU E., CAZAC O., Înstrăinarea cotei succesoriale (Drept succesoral MD), 19 mai 2020, (234) Instrăinarea cotei succesoriale (Drept succesoral MD) - YouTube.

Despre autor:
Veronica GÎSCĂ,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Departamentul Drept,
Facultatea economie Generală și Drept,
Academia de Studii Economice din Moldova,
e-mail: veronicagisca1911@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-0781-1995

About author:
Veronica GÎSCĂ,
PhD, associate professor,
Law Department,
Faculty of General Economics and Law,
The Academy of Economic Studies of Moldova,
e-mail: veronicagisca1911@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-0781-1995

CZU: 347.94(478)

DOI 10.5281/zenodo.7625224

**ASPECTE PROCESUALE
SPECIFICE DOMENIULUI DISCRIMINĂRII
ÎN LEGISLAȚIA REPUBLICII
MOLDOVA**

Oleg BONTEA,
doctor în drept, conferențiar universitar

**PROCEDURAL ASPECTS SPECIFIC
TO THE FIELD OF DISCRIMINATION IN
THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC
OF MOLDOVA**

Oleg BONTEA,
PhD, associate professor

În acest articol ne-am propus să abordăm problema discriminării din perspectiva actului procesual. Discriminarea nu este o chestiune ușor de probat, uneori fiind foarte dificil sau chiar imposibil. Cea mai bună cale în soluționare a unei astfel de plângeri este să se aducă cât mai multe dovezi posibile. Fie că este vorba de martori, fie de acte sau alte probe, este deosebit de important ca toate acestea să poată fi folosite în argumentarea cazului. Cu cât sunt mai multe dovezi, cu atât cazul poate fi mai ușor probat și soluționat.

Discriminarea nu tinde să se manifeste într-o manieră deschisă și ușor de identificat. Probarea unui caz de discriminare directă este adesea dificilă, chiar dacă, prin definiție, tratamentul diferentiat este „în mod deschis” bazat pe o caracteristică a victimei.

Cuvinte cheie: discriminare, garanții procesuale, instanțe de judecată, probă, pârât, reclamant.

In this article we set out to address the issue of discrimination from the perspective of the procedural act. Discrimination is not an easy matter to prove, sometimes being very difficult or even impossible. The best way to resolve such a complaint is to bring as much evidence as possible. Whether it is witnesses, documents or other evidence, it is extremely important that all of this can be used in arguing the case. The more evidence there is, the easier the case can be tried and solved.

Discrimination does not tend to manifest itself in an open and easily identifiable manner. Proving a case of direct discrimination is often difficult, even if, by definition, the differential treatment is „overtly” based on a characteristic of the victim.

Keywords: discrimination, procedural guarantees, courts, evidence, defendant, plaintiff.

Introducere. În dreptul european al nediscriminării au fost adoptate anumite garanții procesuale corespunzător specificului problemei discriminării, dificultății de a obține și de a administra probe și pentru a proteja victima discriminării. Aceste garanții procesuale reprezintă standarde minime și au fost preluate și de legislația națională ca norme cu caracter special care completează normele de procedură în vigoare. S-a arătat că „nu se poate vorbi de o protecție reală împotriva discriminării atât timp cât aspectele procedurale de dovedire a cazurilor de discriminare nu sunt adecvate specificului discriminării” [1, p.38].

Dacă o persoană fost discriminată, este foarte important să se acționeze rapid. Există anumite termene care trebuie respectate în depunerea unei plângeri atât în fața Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discrimi-

Introduction. In the European law of non-discrimination, certain procedural guarantees have been adopted according to the specificity of the problem of discrimination, the difficulty of obtaining and administering evidence and to protect the victim of discrimination. These procedural guarantees represent minimum standards and have also been taken over by national legislation as rules of a special nature that complement the procedural rules in force. It was shown that „we cannot speak of a real protection against discrimination as long as the procedural aspects of proving cases of discrimination are not appropriate to the specifics of discrimination” [1, p.38].

If a person has been discriminated against, it is very important to act quickly. There are certain deadlines that must be respected in filing a complaint both before the

nării și Asigurării Egalității (CPPEDAE), cât și a instanțelor de judecată.

Deseori motivul tratamentului diferențiat este neexprimat sau superficial asociat altui factor (precum prestațiile condiționate de pensionarea unei persoane care sunt asociate vârstei drept criteriu protejat). În acest sens, cazurile în care persoanele declară în mod deschis baza tratamentului diferențiat ca fiind unul dintre criteriile protejate sunt relativ rare.

Metode și materiale aplicate. În cadrul studiului au fost aplicate cumulativ următoarele metode de cercetare: metoda logică, metoda istorică, metoda comparativă, metoda sociologică etc.

Rezultate obținute și discuții.

Sarcina probei. Diferit de regula generală din procedura civilă conform căreia reclamantul trebuie să facă dovada afirmațiilor sale, în dreptul nediscriminării sarcina probei este partajată între reclamant și pârât. Discriminarea poate fi constatată în orice tip de proceduri legale. În cauzele civile sau de muncă regula generală este că fiecare parte are sarcina de a proba faptele pe care le pretinde și care speră că vor duce la un rezultat favorabil pentru ea.

În general, o plângere privind discriminarea într-o cauză civilă sau de muncă trebuie să fie probată ca fiind mai degrabă probabilă decât nu. În practica jurisdicțională europeană, care are la bază Directivele egalității [2], jurisprudența CJUE [3] și CtEDO [4] sau cea a Comitetului European pentru Drepturile Sociale [5], s-a explicat referitor la sarcina probei că: reclamantul trebuie să aducă suficiente probe pentru a crea prezumția existenței tratamentului discriminatoriu și doar după ce a fost creată această prezumție, presupusul făptuitor are posibilitatea să o infirme. Presupusul făptuitor poate infirma prezumția discriminării instituită de reclamant, fie prin dovedirea faptului că reclamantul nu se afla într-o situație similară cu ce a comparatorului utilizat, fie prin dovedirea faptului că tratamentul diferențiat este cauzat nu de criteriul protejat, ci are la bază alte diferențe obiective, fiind astfel justificat obiectiv, fie arătând că dreptul invocat nu există.

Din cele relatate putem conchide că procesul probatoriu în cazurile de discriminare poate fi divizat, pentru ușurință, în două etape:

1. Probarea cazului în *prima facie* de pârât;
2. Respingerea acuzațiilor de discriminare de reclamat (inversarea probei).

Council for the Prevention and Elimination of Discrimination and Ensuring Equality (hereinafter - CPPEDAE) and the courts.

Often the reason for the differential treatment is unexpressed or superficially associated with another factor (such as benefits conditioned by a person's retirement which are associated with age as a protected criterion). In this sense, cases where people openly declare the basis of differential treatment as one of the protected criteria are relatively rare.

Applied methods and materials.

In the study, the following research methods were cumulatively applied: the logical method, the historical method, the comparative method, the sociological method, etc.

Results obtained and discussions.

Burden of proof. Different from the general rule in civil procedure according to which the plaintiff must prove his claims, in non-discrimination law the burden of proof is shared between the plaintiff and the defendant. Discrimination can be found in any type of legal proceedings. In civil or employment cases the general rule is that each party bears the burden of proving the facts that they allege and which they hope will lead to a favorable outcome for them.

Generally, a claim of discrimination in a civil or employment case must be proven more likely than not. In the European jurisdictional practice which is based on the Equality Directives [2], as well as the jurisprudence of the CJEU [3] and ECtHR [4] or that of the European Committee for Social Rights [5], it was explained regarding the burden of proof that: the plaintiff must bring sufficient evidence to create a presumption of the existence of discriminatory treatment and only after this presumption has been created, the alleged perpetrator has the opportunity to rebut it. The alleged perpetrator can rebut the presumption of discrimination established by the claimant, either by proving that the claimant was not in a situation similar to that of the comparator used, or by proving that the differential treatment is not caused by the protected criterion, but is based on other differences objectives, thus being objectively justified, or showing that the invoked right does not exist.

From what has been reported, we can conclude that the evidentiary process in cases of discrimination can be divided, for ease, into two stages:

Prima etapă:

1. Reclamantul trebuie să probeze, în funcție de balanța probabilităților, fapte pe baza cărora instanța poate conchide, în absența unei explicații adecvate, că pârâtul a comis un act ilegal de discriminare, adică fapte pe baza cărora poate fi presupusă discriminarea.

2. Curtea presupune discriminarea – instanța ar trebui să ia în considerare ce concluzii ar putea fi făcute pe baza faptelor expuse și trebuie să presupună că nu există nicio explicație adecvată pentru ele. Instanța nu ar trebui să ia în considerare o explicație inadecvată la această etapă a procesului.

A doua etapă:

3. Dacă reclamantul a dovedit fapte pe baza cărora pot fi făcute concluzii precum că pârâtul l-a tratat pe reclamant mai puțin favorabil, atunci sarcina probei trece la pârât.

4. În acest caz, pârâtul trebuie să dovedească faptul că, pe baza balanței probabilităților, tratamentul nu a fost sub nicio formă discriminatoriu pe motive de rasă, gen, dizabilitate, religie, credință sau orientare sexuală.

Principala metodă de stabilire a unui caz aparent de discriminare este de **a compara situația** reclamantului sau a reclamanților cu cea a unui individ sau grup comparativ. Reclamantul (de exemplu, o femeie) trebuie să demonstreze cum comparatorul, o persoană în aceeași situație sau grup cu statut diferit (de exemplu, un bărbat), a primit un tratament mai favorabil decât cel al reclamantului. Acest lucru sugerează că reclamantul sau reclamanții ar fi suferit o discriminare pe contul apartenenței lor la un anumit grup și deplasarea sarcinii probei către pârât să dovedească că orice tratament sau un impact diferit este justificat.

Tratamentul nefavorabil va fi un factor relevant la stabilirea discriminării atunci când este nefavorabil prin comparație cu cel aplicat unei alte persoane aflate într-o situație similară. O plângere referitoare la un salariu „mic” nu reprezintă o plângere pe motive de discriminare decât dacă se poate demonstra că salariul este mai mic decât cel al unei alte persoane angajate în vederea îndeplinirii unei sarcini similare de către același angajator. Prin urmare, este necesar un „termen de comparație”, respectiv o persoană aflată în circumstanțe foarte similare, deferența principală dintre cele două persoane fiind „criteriul protejat”.

1. Proving the defendant's *prima facie* case;

2. Refusal of the allegations of discrimination to be complained about (reversal of the evidence)

First phase:

1. The plaintiff must prove, on the balance of probabilities, facts on the basis of which the court may conclude, in the absence of an adequate explanation, that the defendant committed an illegal act of discrimination, that is, facts on the basis of which discrimination can be presumed.

2. The court presumes discrimination - the court should consider what inferences might be drawn from the facts stated and must assume that there is no adequate explanation for them. The court should not consider an inadequate explanation at this stage of the process.

Second stage:

3. If the plaintiff has proved facts on the basis of which conclusions can be drawn such as that the defendant treated the plaintiff less favorably, then the burden of proof shifts to the defendant.

4. In this case, the defendant must prove that, on the balance of probabilities, the treatment was not in any way discriminatory on the grounds of race, gender, disability, religion, belief or sexual orientation.

The main method of establishing an apparent case of discrimination is **to compare the situation** of the complainant or complainants with that of a comparable individual or group. The claimant (eg a woman) must demonstrate how the comparator, a person in the same situation or group with a different status (eg a man), received more favorable treatment than the claimant. This suggests that the claimant or claimants may have suffered discrimination on account of their membership of a particular group and shifts the burden of proof to the defendant to prove that any different treatment or impact is justified.

Unfavorable treatment will be a relevant factor in establishing discrimination when it is unfavorable by comparison with that applied to another person in a similar situation. A „low” wage complaint is not a discrimination complaint unless it can be shown that the wage is lower than that of another person employed to perform a similar job by the same employer.

În mod concret, la depunerea plângerii de discriminare reclamantul urmează să ofere probe în ceea ce privește: a) *dreptul afectat*; b) *tratamentul nefavorabil*; c) *criteriul protejat invocat* care se află într-o relație de cauzalitate cu tratamentul diferențiat. Pârâtul urmează să argumenteze dacă nu este de acord cu pretențiile reclamantului cu privire la fiecare din cele trei elemente și să se expună cu privire la justificarea tratamentului diferit sau similar în funcție de caz. Refuzul pârâtului de a contracta prezumția creată de petiționar duce la confirmarea acestei prezumții.

Legea nr.121 conține norme juridice conforme principiului partajării sarcinii probei prevăzută de Directive, atât cu privire la procedura în fața CPPEDAE, cât și în ceea ce privește procedura în fața instanțelor de judecată. Pentru CPPEDAE sunt relevante următoarele norme procesuale:

Art. 13. alin. 2: *„Plângerea trebuie să conțină o descriere a încălcării dreptului persoanei, momentul în care a avut loc această încălcare, faptele și eventualele dovezi care susțin plângerea, numele și adresa persoanei care o depune”.*

Art. 15 alin.1: *„Sarcina de a proba că fapta în cauză nu constituie o discriminare revine persoanelor despre care se presupune că au comis fapta discriminatorie”.*

Art. 15 alin.2: *„La cererea Consiliului, persoanele juridice și persoanele fizice au obligația: a) să pună la dispoziția sa copiile actelor solicitate necesare pentru soluționarea plângerii; b) să ofere informații și explicații verbale și, după caz, scrise, în legătură cu faptele care formează obiectul plângerii”.*

Art. 15 alin.3: *„Neprezentarea nejustificată a informațiilor solicitate de Consiliu se sancționează conform legislației în vigoare și este interpretată de Consiliu în defavoarea persoanei care nu prezintă datele solicitate”.*

Instanțele de judecată de asemenea urmează să respecte principiul partajării sarcinii probei în procedurile civile și contravenționale, conform art. 19 al legii 121 ca *lex specialis*, care prevede următoarele: *„(1) Persoana care înaintează o acțiune în instanța de judecată trebuie să prezinte fapte care permit prezumția existenței unui fapt de discriminare. (2) Sarcina de a proba că faptele nu constituie discriminare revine pârâtului, cu excepția faptelor ce atrag răspundere penală.”*

Therefore, a „term of comparison” is necessary, namely a person in very similar circumstances, the main difference between the two persons being the „protected criterion”.

Concretely, when filing the discrimination complaint, the plaintiff must provide evidence regarding: a) the affected right; b) unfavorable treatment; c) the invoked protected criterion that is in a causal relationship with the differential treatment. The defendant is to argue whether it disagrees with the plaintiff's claims on each of the three elements and to explain itself on the justification of different or similar treatment depending on the case. The respondent's refusal to rebut the presumption created by the petitioner results in the confirmation of that presumption.

Law no. 121 contains legal norms in accordance with the principle of sharing the burden of proof provided by the Directives, both regarding the procedure before the CPPEDAE and regarding the procedure before the courts. The following procedural norms are relevant for CPPEDA:

Art. 13. para. 2: *„The complaint must contain a description of the violation of the person's right, the time when this violation occurred, the facts and possible evidence that support the complaint, the name and address of the person who files it.”*

Art. 15 paragraph 1: *„The burden of proving that the act in question does not constitute discrimination rests with the persons who are supposed to have committed the discriminatory act”.*

Art. 15 paragraph 2: *„At the request of the Council, legal entities and natural persons have the obligation: a) to make available to it the copies of the requested documents necessary for the resolution of the complaint; b) to provide verbal and, as the case may be, written information and explanations in relation to the facts that form the object of the complaint”.*

Art. 15 paragraph 3: *„Unjustified non-presentation of the information requested by the Council is sanctioned according to the legislation in force and is interpreted by the Council against the person who does not present the requested data”.*

Courts are also to respect the principle of sharing the burden of proof in civil and contravention proceedings, according to art. 19 of law 121 as *lex specialis*, which provides the fol-

În mod general instanțele vor lua act de faptele dovedite, și nu vor lua act de faptele nedovedite, cu consecințele juridice care decurg din aceasta. Conform practicii juridice fiecărei părți îi revine sarcina de a dovedi faptele pretinse și din care partea deduce consecințe juridice favorabile.

În mod normal, persoana care introduce acțiunea trebuie să convingă organismul de decizie că discriminarea a avut loc. Cu toate acestea, poate fi deosebit de dificil de demonstrat că a fost aplicat un tratament diferențiat pe baza unei anumite caracteristici protejate. Acest lucru se datorează faptului că motivul care stă la baza unui tratament diferențiat de multe ori nu există decât în mintea autorului.

În consecință, plângerile de discriminare sunt, cel mai adesea, bazate pe concluzii obiective privind norma sau practica în cauză. Cu alte cuvinte, instanța trebuie să fie convinsă de faptul că singura explicație rezonabilă pentru aplicarea tratamentului diferențiat este o caracteristică protejată a victimei, precum sexul sau rasa. Acest principiu se aplică în mod egal în cazurile de discriminare directă sau indirectă.

Întrucât presupusul făptuitor se află în posesia informațiilor necesare pentru a susține o plângere, legea privind nediscriminarea permite ca sarcina probei să fie repartizată între victimă și presupusul făptuitor. Motivul care stă la baza tratamentului mai puțin favorabil este lipsit de relevanță; impactul este aspectul important. Sarcina inițială revine reclamantului, respectiv furnizarea dovezilor care să indice că discriminarea a avut loc. Dovezile statistice pot fi întrebuintate pentru a da naștere unei prezumții de discriminare. Ulterior, pretinsul autor este cel care are sarcina de a furniza dovezi care să indice că tratamentul mai puțin favorabil nu s-a bazat pe unul dintre criteriile protejate.

Prezumția de discriminare poate fi respinsă dovedind: fie că victima nu este într-o situație similară cu cea a „termenului de comparație”, fie că diferența de tratament se bazează pe un factor obiectiv, fără legătură cu criteriul protejat. În cazul în care făptuitorul nu reușește să respingă această prezumție, acesta poate încerca în continuare să justifice un tratament diferențiat.

Probatoriu specific discriminării. Organele judiciare sau organismele naționale

lowing: „(1) The person who brings an action in court must present facts that allow the presumption of the existence of a fact of discrimination. (2) The burden of proving that the facts do not constitute discrimination rests with the defendant, except for the facts that attract criminal liability.”

Courts will generally take cognizance of proven facts, and not cognizance of unproved facts, with the legal consequences that flow from it. According to legal practice, each party bears the burden of proving the alleged facts and from which the party derives favorable legal consequences.

Normally, the person bringing the action must convince the decision-making body that discrimination has occurred. However, it can be particularly difficult to demonstrate that differential treatment has been applied on the basis of a particular protected characteristic. This is due to the fact that the reason behind a differential treatment often exists only in the mind of the author.

Consequently, complaints of discrimination are most often based on objective conclusions about the rule or practice in question. In other words, the court must be convinced that the only reasonable explanation for applying differential treatment is a protected characteristic of the victim, such as gender or race. This principle applies equally in cases of direct or indirect discrimination.

Since the alleged perpetrator is in possession of the information necessary to support a complaint, the non-discrimination law allows the burden of proof to be shared between the victim and the alleged perpetrator. The reason behind the less favorable treatment is irrelevant; impact is the important aspect. The initial burden rests with the plaintiff, that is, providing the evidence indicating that the discrimination took place. Statistical evidence can be used to give rise to a presumption of discrimination. Subsequently, it is the alleged perpetrator who has the burden of providing evidence indicating that the less favorable treatment was not based on one of the protected criteria.

The presumption of discrimination can be rejected by proving: whether the victim is not in a situation similar to that of the „comparison term”; whether the difference in treatment is based on an objective factor, unrelated

competente realizează aprecierea elementelor din care se poate deduce dacă a avut loc o formă de discriminare prin orice mijloace, inclusiv pe baza datelor statistice, a înregistrărilor audio-video sau în baza unor testări. Această abordare mai permisivă a cadrului probatoriu în cauzurile de discriminare este menționată explicit atât în directivele UE, cât și în jurisprudența CtEDO și este justificată de dificultatea pe care o implică vulnerabilitatea victimei și de contextul specific în care, de cele mai multe ori, are loc discriminarea.

Legea 121 **nu conține prevederi specifice probatoriului** pentru cauzele de discriminare. Codurile de procedură civilă și penală, precum și Codul contravențional reglementează probatoriul în procedurile respective. În literatura de specialitate [1, p.40] s-a exprimat opinia precum că: „dat fiind aplicabilitatea directă a CEDO și a jurisprudenței CtEDO în Republica Moldova, abordarea mai permisivă a cadrului probatoriu în cauzele de discriminare ar trebui acceptată atât de CPPEAE, cât și de instanțele de judecată”. CPPEAE a demonstrat o deschidere față de acceptarea diverselor probe, inclusiv verificarea circumstanțelor la fața locului [6], deși realizarea activității de investigație ar trebui realizată în baza unor reguli clare cu respectarea granițelor cvasi-judiciare specifice.

Victimele joacă cel mai activ rol în cauzele civile și de muncă și, de obicei, ele joacă un rol și mai important în cauzele contravenționale în comparație cu cauzele penale. Standardul probării este mai înalt în cauzele penale, deoarece inculpații pot fi condamnați la sancțiuni severe, inclusiv la pedeapsa cu închisoarea. Iată de ce, în cauzele penale, o plângere privind discriminarea trebuie să fie probată **dincolo de orice îndoială rezonabilă**. În realitate, intenția discriminatorie a contravenientului trebuie să fie stabilă în cauzele penale. Chiar dacă o cauză este examinată de un organ ce supraveghează respectarea principiului egalității sau dacă se recurge la mediere în privința acesteia, cu cât probele pe care le are victima sunt mai consistente, cu atât mai bine se poziționează aceasta.

Probele tipice în toate tipurile de proceduri includ declarații ale martorilor, documente sau informații publice. Oricare ar fi tipul de discriminare și oricare ar fi organul la care apelează victima (curtea civilă, inspectoratul muncii, organul care veghează respectarea

to the protected criterion. If the perpetrator fails to rebut this presumption, he can still try to justify a differential treatment.

Evidence specific to discrimination. Judicial bodies or competent national bodies assess the elements from which it can be deduced whether a form of discrimination has occurred by any means, including on the basis of statistical data, audio-video recordings or on the basis of tests. This more permissive approach to the evidentiary framework in cases of discrimination is explicitly mentioned both in the EU directives and in ECtHR jurisprudence and is justified by the difficulty implied by the vulnerability of the victim and the specific context in which, most of the time, discrimination takes place.

Law 121 **does not contain specific provisions** on evidence for discrimination cases. The civil and criminal procedure codes, as well as the contravențional code, regulate evidence in the respective procedures. In the specialized literature [1, p.40], the opinion was expressed that: „given the direct applicability of the ECHR and ECtHR jurisprudence in the Republic of Moldova, the more permissive approach to the evidentiary framework in discrimination cases should be accepted by both CPPEAE and by the courts”. CPPEAE has demonstrated an openness to accepting various evidence, including verification of the circumstances on the spot [6], although the performance of the investigative activity should be carried out based on clear rules respecting specific quasi-judicial boundaries.

Victims play the most active role in civil and employment cases, and they usually play an even greater role in misdemeanor cases compared to criminal cases. The standard of proof is higher in criminal cases because defendants can face severe penalties, including prison terms. This is why, in criminal cases, a complaint of discrimination must be proven **beyond a reasonable doubt**. In reality, the discriminatory intent of the offender must be established in criminal cases. Even if a case is examined by a body that supervises the observance of the principle of equality or if mediation is resorted to regarding it, the more consistent the evidence the victim has, the better it is positioned.

Typical evidence in all types of proceedings includes witness statements, documents or public information. Whatever the type of discrimination and whatever the body the vic-

principiului egalității etc.), victima trebuie să furnizeze următoarele informații de bază.

Capacitatea procesuală în cauzele privind discriminarea

Directivile europene au stabilit obligația statelor membre să recunoască un rol aparte pentru asociații, organizații, sindicate sau alte persoane juridice care, potrivit criteriilor stabilite de legislația internă, au un interes legitim în promovarea egalității și combaterea discriminării. Scopul acestor directive este contracararea riscului ca victimele să nu identifice cazurile de discriminare sau să depună plângeri de teama repercusiunilor.

Rolul de subiect cu drepturi procesuale al entităților enumerate constă în posibilitatea și abilitățile legale de a iniția proceduri juridice și/sau administrative, fie în numele victimei, în baza unui mandat, fie în sprijinul acesteia ca intervenient sau *amicus curiae*, fie în numele propriu, fără un mandat de la victime individuale, atunci când discriminarea are ca țintă un grup sau o comunitate (*actio popularis*).

Concluzii. Legea nr.121 prevede la art. 13 alin.1 că „*Constatarea existenței sau inexistenței faptei de discriminare se inițiază de Consiliul din oficiu sau la cererea persoanelor interesate, inclusiv la cererea sindicatelor și a asociațiilor obștești care activează în domeniul promovării și protecției drepturilor omului*”. Dat fiind faptul că lipsește o cerință ca plângerea să fie depusă în vederea apărării drepturilor omului unei anumite persoane (nu doar a *existenței sau inexistenței faptei de discriminare*, precum este specificat în art.13), putem conchide că plângerea poate fi depusă în nume propriu, atunci când discriminarea are ca țintă un grup sau o comunitate. În practica sa, CPPEAE a acceptat asociații obștești ca reclamante, spre exemplu în cauza nr.082/14 inițiată de asociația Obștească pentru Protecția Maternității și Drepturilor Părinților „MAMI”[7] sau în cauza nr. 129/14 inițiată la plângerea „Ligii Islamice din Republica Moldova”[8]. S-a constatat o practică pozitivă a CPPEAE de a accepta și chiar solicita intervenții (*amicus curiae*) de la asociații obștești specializate într-un anumit domeniu.

Spre deosebire de CPPEAE, în instanțele judecătorești deocamdată se pare că sindicatele și asociațiile pot depune cereri de chemare în judecată doar în numele persoanelor concrete.

tim appeals to (civil court, labor inspectorate, body that oversees compliance with the principle of equality, etc.), the victim must provide the following basic information.

Procedural capacity in discrimination cases

European directives established the obligation of member states to recognize a special role for associations, organizations, unions or other legal entities that, according to the criteria established by domestic legislation, have a legitimate interest in promoting equality and combating discrimination. The purpose of these directives is to counter the risk that victims may not identify cases of discrimination or file complaints for fear of repercussions.

The role of the subject with procedural rights of the listed entities consists in the possibility and legal abilities to initiate legal and/or administrative proceedings, either on behalf of the victim, based on a mandate, or in support of him as an intervener or *amicus curiae*, or in his own name without a mandate from individual victims when discrimination targets a group or community (*actio popularis*).

Conclusions. Law no. 121 provides in art. 13 paragraph 1 that „*The finding of the existence or non-existence of the act of discrimination is initiated by the Council ex officio or at the request of interested persons, including at the request of trade unions and public associations active in the field of promotion and protection of human rights*”. Given the fact that there is no requirement for the complaint to be filed in order to defend the human rights of a certain person (not just the existence or non-existence of the fact of discrimination as specified in art.13), we can conclude that the complaint can be filed in one’s own name, when discrimination targets a group or community. In its practice CPPEAE accepted public associations as plaintiffs, for example in case no. 082/14 initiated by the Public Association for the Protection of Maternity and Parental Rights „MAMI”[7] or in case no. 129/14 initiated at the complaint of the „Islamic League of the Republic of Moldova”[8]. A positive practice of CPPEAE was found to accept and even request interventions (*amicus curiae*) from public associations specialized in a certain field.

Unlike the CPPEAE, in the courts, for now it seems that unions and associations can

Această concluzie se bazează pe art. 18 alin.2 al Legii 121, conform căruia „acțiuni în instanța de judecată pentru protecția persoanelor ce se consideră a fi victime ale discriminării pot înainta și sindicatele sau asociațiile obștești din domeniul promovării și protecției drepturilor omului”.

Codul de procedură civilă de asemenea, nu prevede posibilitatea depunerii cererii de chemare în judecată de către asociații în nume propriu fără un mandat de la victime individuale (*actio popularis*). Asociațiile obștești ar putea apărea ca intervenienții accesorii în baza art.67 al Codului de procedură civilă. În literatura de specialitate s-a recomandat ca „atât *Legea 121, cât și Codul de procedură civilă să fie modificate pentru a recunoaște calitatea procesuală activă a organizațiilor active în domeniul drepturilor omului în cazurile de discriminare care au ca subiect un grup sau o comunitate, în nume propriu, fără impunerea condiției de existență a unui mandat din partea unei victime individuale*”[1, p.41].

only file subpoenas on behalf of specific individuals. This conclusion is based on art. 18 paragraph 2 of Law 121, according to which „actions in court for the protection of persons who are considered to be victims of discrimination can also be filed by trade unions or public associations in the field of promotion and protection of human rights”.

The Civil Procedure Code also does not provide for the possibility of filing a summons by associations in their own name without a mandate from individual victims (*actio popularis*). Public associations could appear as accessory interveners based on art. 67 of the Code of Civil Procedure. In the specialized literature, it was recommended that „both Law 121 and the Code of Civil Procedure be amended to recognize the active procedural quality of organizations active in the field of human rights in cases of discrimination that have as their subject a group or a community, in his own name, without imposing the condition of the existence of a mandate from an individual victim”[1, p.41].

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Grecu P., Hriptievski N., Ionescu Iu., ș.a. Analiza compatibilității legislației Republicii Moldova cu standardele europene în domeniul egalității și nediscriminării. Chișinău: Imprint Star, 2015. 171 p.
2. Directiva 43/2000/EC, art.8; Directiva 78/2000/EC, art. 10; Directiva 54/2006/EC, art.19.
3. CJUE, Cauza C-81/12, ACCEPT c. CNCD, 25 aprilie 2013.
4. CtEDO, D.H. c. Republicii Cehe (MC), 13 noiembrie 2007, paragr.178 explicitează obligațiile ce revin pârâtului ca urmare a realizării unei prezumții de discriminare de către petiționar în aplicarea principiului inversării sarcinii probei.
5. Comitetului European pentru Drepturile Sociale, Mental Disability Advocacy Centre c. Bulgaria, 2 iunie 2008.
6. CPPEAE, decizia 047/14 din 11 aprilie 2014.
7. CPPEAE, decizia nr.071/14 din 26 mai 2014.
8. CPPEAE, decizia nr.124.14 din 22 septembrie 2014.

Despre autor:

Oleg BONTEA,

doctor în drept, conferențiar universitar,
cercetător științific superior,
Departamentul știință
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: obontea@mail.ru
ORCID ID: 0000-0002-6726-7936

About author:

Oleg BONTEA,

PhD, associate professor,
Senior Scientific Researcher,
Science Department
of the Academy „Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: obontea@mail.ru
ORCID ID: 0000-0002-6726-7936

ASPECTE PRACTICE PRIVIND COMPETENȚA JUDECĂTORULUI DE INSTRUCȚIE

Vitalie COSTIȘANU,
doctorand

PRACTICAL ASPECTS REGARDING THE INVESTIGATIVE JUDGE'S COMPETENCE

Vitalie COSTIȘANU,
PhD student

Într-un stat de drept, judecătorul de instrucție desfășoară investigații pre-procesuale ale acuzațiilor de săvârșire a unei infracțiuni și, în unele cazuri, face o recomandare pentru declanșarea urmăririi penale. Rolul exact al judecătorilor de instrucție variază de la jurisdicție la jurisdicție; sarcinile și atribuțiile frecvente ale judecătorului de instrucție includ supravegherea desfășurării cercetării penale, emiterea de mandate de percheziție, autorizarea interceptării convorbirilor telefonice, luarea de decizii privind detenția preventivă, interogarea inculpatului, audierea martorilor, examinarea probelor și întocmirea unui dosar cu dovezi pentru pregătirea procesului.

Cuvinte-cheie: judecător de instrucție, investigații, supraveghere, cercetări penale, detenție, interogare, examinarea probelor.

In a rule of law, the investigating judge is a judge who conducts pretrial investigations into allegations of a crime and, in some cases, makes a recommendation for prosecution.

The exact role of investigating judges varies from jurisdiction to jurisdiction; common duties and responsibilities of the investigating judge include overseeing the conduct of the criminal investigation, issuing search warrants, authorizing wiretapping, making decisions regarding pretrial detention, questioning the defendant, hearing witnesses, examining evidence, and compiling an evidence file for trial preparation.

Keywords: investigating judge, investigations, supervision, criminal investigation, detention, interrogation, examination of evidence.

Introducere. Art.1) alin.(3) din Constituția Republicii Moldova statuează că „*Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate*” [1].

Un rol important în garantarea acestor drepturi îl are *judecătorul de instrucție*, căruia îi revine sarcina de a cenzura orice pretins abuz al organului de urmărire penală [5], asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului inclusiv prin prisma accesului liber la justiție și dreptului la un proces echitabil.

Rolul exact al judecătorilor de instrucție variază de la jurisdicție la jurisdicție, iar sarcinile și atribuțiile lui frecvente includ supravegherea desfășurării cercetării penale, emiterea de mandate de percheziție, autorizarea interceptării convorbirilor telefonice, luarea de de-

Introduction. Art.1) paragraph (3) of the Republic of Moldova's Constitution states that “the Republic of Moldova is a constitutional and democratic state in which human dignity, rights and freedoms, the free development of the human personality, justice and political pluralism represent supreme values and are guaranteed” [1].

An important role in guaranteeing these rights is played by *the investigative judge* who has the task of censuring any alleged abuse of the criminal prosecution body [5], ensuring the respect of human rights and fundamental freedoms including through the prism of free access to justice and the right to a fair trial.

The exact role of investigating judges varies from jurisdiction to jurisdiction, common duties and responsibilities of the investigating judge include overseeing the conduct of the criminal investigation, issuing search warrants, authorizing wiretapping, making decisions regarding pre-trial detention, ques-

cizii privind detenția preventivă, interogarea inculpatului, audierea martorilor, examinarea probelor [9] și de fapt reprezintă o procedură de verificare prealabilă de către un magistrat a unui proces penal în desfășurare.

Metode și materiale aplicate. Publicația a fost elaborată prin folosirea materialului teoretic, normativ și empiric. Problema respectivă a fost cercetată cu folosirea mai multor metode de investigare științifică, specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării constă în cercetarea și analiza cadrului normativ intern, jurisprudenței și doctrinei privind aspectele practice ale competenței judecătorului de instrucție și elaborarea recomandărilor optime în vederea garantării acestuia.

Rezultate obținute și discuții. Procedura investigațiilor preliminare a fost dezvoltată în Franța încă din secolul al XVII-lea, dar instituția judecătorului de instrucție a fost constituită doar la mijlocul secolului al XIX-lea [10].

În Republica Moldova, instituția judecătorului de instrucție a fost introdusă odată cu adoptarea actualei legi procesual-penale [2].

De la bun început, instituția judecătorilor de instrucție a fost creată pentru o categorie separată de judecători, cu criterii specifice de selectare, numiți pentru un mandat nelimitat în timp din rândul foștilor procurori sau ofițeri de urmărire penală cu un profil profesional foarte îngust, care presupunea examinarea unui număr redus de dosare, în ședințe închise, de regulă fără o procedură contradictorie [11].

Carențele în activitatea acestei instituții, descoperite în timp, au determinat necesitatea intervenției prompte din parte autorităților statale. În urma modificărilor legislative adoptate în anul 2012 [3], judecătorii de instrucție au fost integrați în sistemul judecătorilor de drept comun. Astfel, din 2013, atribuțiile judecătorului de instrucție sunt exercitate de către judecători de drept comun, desemnați de către Consiliul Superior al Magistraturii [12].

Art.20 alin.(1) din Legea fundamentală stabilește că „...Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime” [1].

tioning the defendant, hearing witnesses, the examination of evidence [9] and in fact represents a procedure for prior verification by a magistrate of an ongoing criminal trial.

Methods and materials applied. The publication was developed using theoretical, normative and empirical material. The problem was investigated using several methods of scientific investigation specific to the theory and doctrine of criminal procedure: logical method, comparative analysis method, systemic analysis etc.

The purpose of the research. Research and analysis of the internal normative framework, jurisprudence and doctrine regarding the practical aspects of the competence of the investigating judge and the development of optimal recommendations in order to guarantee it.

Results obtained and discussions. The procedure of preliminary investigations was developed in France as early as the 17th century, but the institution of the investigative judge was constituted only in the middle of the 19th century [10].

In the Republic of Moldova, the institution of the investigative judge was introduced with the adoption of the current Criminal Procedural Law [2].

From the very beginning, investigative judges were created as a separate category of judges, with specific selection criteria, appointed for an unlimited term in time from among former prosecutors or criminal investigation officers with a very narrow professional profile that involved the examination of a small number of cases, in closed sessions, usually without an adversarial procedure [11].

Deficiencies in the activity of this institution, discovered in time, determined the need for prompt intervention on the part of the state authorities. Following the legislative amendments adopted in 2012 [3], investigative judges were integrated into the system of common law judges. Thus, since 2013, the duties of the investigative judge are exercised by common law judges appointed by the Superior Council of Magistracy [12].

Art.20 para. (1) of the Basic Law establishes that „... Every person has the right to effective satisfaction from the competent courts against acts that violate his rights, freedoms and legitimate interests” [1].

In turn, the Convention for the Protec-

La rândul său, Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (în continuare CEDO) prin prevederile art.13 stabilește că „... orice persoană ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de Convenție au fost încălcate are dreptul să se adreseze efectiv unei instituții naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale...” [7].

Deci instituția judecătorului de instrucție a fost instituită cu scopul asigurării controlului judiciar al procedurii de urmărire penală, care constă în verificarea de către o instanță independentă și imparțială, sesizată în modul prevăzut de lege, a acțiunilor organului de urmărire penală și a organului care efectuează activitatea operativă de investigație în scopul depistării și înlăturării încălcărilor drepturilor omului încă la faza de urmărire penală și asigurării respectării drepturilor, libertăților și a intereselor legitime ale participanților la proces și a altor persoane [8].

Având în vedere rolul important care a fost atribuit judecătorului de instrucție în asigurarea efectuării și monitorizării urmăririi penale, dar și faptul că competența diferitelor organe de urmărire penală este limitată fie teritorial, fie material, fie funcțional, apare întrebarea firească cu privire la competența judecătorului de instrucție la controlul legalității activității acestor organe.

În opinia noastră, competența judecătorului de instrucție trebuie abordată sub două dimensiuni: una funcțională și una teritorială.

Competența funcțională a judecătorului de instrucție este determinată de atribuțiile proprii pe care fiecare organ judiciar le are de îndeplinit în desfășurarea procesului penal [13] și este direct reglementată de lege [14].

Astfel, art.4 alin.(2) din Legea nr.514 din 06.07.1995, stabilește că „*Instanțele judecătorești judecă toate cauzele ... pentru care legea nu stabilește o altă competență*” [4].

Subsecvent, art. 41 din CPP desfășoară aceste prevederi, stabilind că judecătorul de instrucție asigură controlul judecătorec în cursul urmăririi penale prin:

1) dispunerea, înlocuirea, încetarea sau revocarea arestării preventive și a arestării la domiciliu;

2) dispunerea liberării provizorii a per-

tion of Human Rights and Fundamental Freedoms (*hereinafter ECHR*) through the provisions of art.13 establishes that „... any person whose rights and freedoms recognized by the Convention have been violated has the right to effectively address a national institution, even when the violation is due to some persons who acted in the exercise of their official duties...” [7].

Thus, the institution of the investigative judge was established in order to ensure the judicial control of the criminal investigation procedure, which consists in the verification by an independent and impartial court, notified in the manner provided by law, of the actions of the criminal investigation body and the body that carries out investigative operative activity in order to detect and eliminate human rights violations still at the criminal investigation stage and ensuring respect for the rights, freedoms and legitimate interests of the participants in the trial and other persons [8].

Considering the important role that has been assigned to the investigative judge in ensuring the conduct and monitoring of the criminal investigation, but also the fact that the competence of different criminal investigation bodies is limited either territorially, materially or functionally, the question regarding the competence of the investigative judge arises logically to control the legality of the activities of these bodies.

In our opinion, the investigative judge's competence must be approached under two dimensions: a functional one and a territorial one.

The functional competence of the investigative judge is determined by the own duties that each judicial body has to perform in the conduct of criminal [13] proceedings and is directly regulated by law [14].

Thus, art.4 para. (2) of Law No.514 of 06.07.1995, establishes that „*Courts judge all cases ... for which the law does not establish another jurisdiction*” [4].

Subsequently, art. 41 of the CPC carries out these provisions establishing that the investigative judge ensures judicial control during the criminal investigation by:

1) ordering, replacing, terminating or revoking preventive and house arrest;

2) ordering the provisional release of the detained or arrested person, his revocation, the provisional suspension of the means of trans-

soanei reținute sau arestate, revocarea ei, ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport;

3) autorizarea efectuării percheziției, examinării corporale, punerii sub sechestru a bunurilor, ridicării de obiecte ce conțin secret de stat, comercial, bancar, a exhumării cadavrului;

4) dispunerea internării persoanei într-o instituție medicală;

5) autorizarea interceptării comunicărilor, reținerii, cercetării, predării, percheziționării sau ridicării trimiterilor poștale, înregistrării de imagini;

6) audierea martorilor în condițiile art. 109, 110 și 110¹;

6¹) examinarea cererilor privind accelerarea urmăririi penale;

6²) autorizarea, la demersul procurorului, a efectuării măsurilor speciale de investigații, date prin lege în competența sa;

6³) examinarea contestațiilor depuse de către părțile în proces privind acțiunile procurorului ierarhic superior;

6⁴) examinarea excluderii din hotărâre a unor capete de învinuire, dacă persoana condamnată a fost extrădată;

7) efectuarea altor acțiuni procesuale prevăzute de prezentul cod.

Partea Specială, Titlul I, Capitolul VIII, art. 300-313 din CPP [2] conține norme speciale prin care se detaliază modul de exercitare de către judecătorul de instrucție a competențelor menționate în art.41 din CPP [15], stabilind că acesta are următoarele atribuții:

a) atribuții legate de examinarea demersurilor procurorului privind autorizarea efectuării acțiunilor procesuale penale sau a exercitării activității operative de investigații;

b) atribuții proprii organului de urmărire penală;

c) atribuții legate de aplicarea măsurilor procesuale de constrângere;

d) atribuții legate de soluționarea plângerilor împotriva actelor ilegale ale organelor de urmărire penală, ale organelor care exercită activitatea operativă de investigații, precum și plângerile împotriva acțiunilor ilegale ale procurorului.

Într-un alt registru, având în vedere că activitatea organului de urmărire penală de

port driver's license;

3) authorizing the search, physical examination, the seizure of assets, the removal of objects containing state, commercial, banking secrets, the corpse's exhumation;

4) ordering the person's hospitalization in a medical institution;

5) authorizing interception of communications, detention, investigation, delivery, search or collection of mail, recording of images;

6) witnesses' hearing under the conditions of art. 109, 110 and 110¹;

6¹) examination of requests regarding the acceleration of criminal prosecution;

6²) authorizing, at the prosecutor's request, the carrying out of special investigative measures, given by law in his competence;

6³) examining the appeals submitted by the parties in the process regarding the actions of the superior hierarchical prosecutor;

6⁴) examination of the exclusion from the decision of certain individuals of blame if the convicted person was extradited;

7) carrying out other procedural actions provided by this code.

Special Part, Title I, Chapter VIII, art. 300-313 of the CPC [2] contains special rules detailing the manner in which the investigative judge exercises the powers mentioned in art. 41 of the CPC [15], establishing that he has the following attributions:

a) duties related to the examination of the prosecutor's actions regarding the authorization of Criminal Procedural actions or the exercise of investigative operative activity;

b) specific attributions of the criminal investigation body;

c) duties related to the application of procedural measures of coercion;

d) attributions related to the settlement of complaints against the illegal acts of the criminal investigation bodies, of the bodies that carry out the operative activity of investigations, as well as the complaints against the illegal actions of the prosecutor.

In another register, considering that the activity of the criminal prosecution body is most often linked to a specific territory, it is important to determine to what extent this circumstance is important when engaging the control from the investigative judge who is working in the court of the respective district

cele mai multe ori este legată de un teritoriu anume, este important de stabilit în ce măsură această circumstanță are importanță la angajarea controlului din partea judecătorului de instrucție, care activează în instanța de judecată din circumscripția respectivă și dacă nerespectarea acestui principiu va afecta într-un fel sau altul valabilitatea deciziilor adoptate.

Circumstanțele indicate supra ne obligă să abordăm chestiunile ce țin de competența judecătorului de instrucție și prin prisma dimensiunii teritoriale.

Sub aspectul *competenței teritoriale*, fiecărui judecător de instrucție îi corespunde o anumită rază teritorială (*datorită organizării administrativ-teritoriale existând mai multe circumscripții, pe raza cărora își desfășoară activitatea*) [16], legiuitorul sustrăgându-i procurorului dreptul de „a alege” judecătorul de instrucție care să examineze cererile și demersurile [17] privind autorizarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigație sau să exercite controlul legalității acțiunilor subiecților implicați în efectuarea urmăririi penale.

Potrivit prevederilor art. 257 alin. (1) din CPP „...Urmărirea penală se efectuează în sectorul unde a fost săvârșită infracțiunea sau, la decizia procurorului, în sectorul unde a fost descoperită infracțiunea ori unde se află bănuitul, învinuitul sau majoritatea martorilor”, iar alin. (3) al aceleiași norme stabilește excepția, potrivit căreia „...dacă locul săvârșirii infracțiunii nu este cunoscut, urmărirea penală se efectuează de organul de urmărire penală în a cărui rază de activitate a fost descoperită infracțiunea sau se află domiciliul bănuितului, învinuitului” [2].

Reglementări similare au fost instituite și pentru instanțele de judecată sesizate să examineze în fond cauzele penale.

Astfel, potrivit art.40 alin.(1-3) din CPP, cauza penală se va judeca de instanța în raza teritorială a căreia a fost săvârșită infracțiunea sau unde s-a consumat ori a fost curmată infracțiunea și doar în cazul în care este imposibil de a constata locul unde a fost săvârșită infracțiunea, cauza judecându-se de instanța în raza teritorială a căreia a fost terminată urmărirea penală.

În ce privește judecătorul de instrucție, considerăm că legiuitorul nu a legat activita-

and whether the non-observance of this principle will affect in one way or another the validity of the decisions adopted.

The circumstances indicated above oblige us to address the issues related to the competence of the investigative judge and from the perspective of the territorial dimension.

In terms of *territorial competence*, each investigative judge corresponds to a certain territorial radius (*due to the administrative-territorial organization, there are several constituencies, within which he carries out his activity*) [16] by which the legislator deprived the prosecutor of the right “to choose” the investigative judge who examines requests and approaches [17] regarding the authorization of criminal prosecution actions, special investigative measures or the control of the legality of the actions of the subjects involved in carrying out the criminal prosecution.

According to the provisions of art. 257 para. (1) of the CPC “...*The criminal prosecution is carried out in the sector where the crime was committed or, at the decision of the prosecutor, in the sector where the crime was discovered or where the suspect, the accused or most of the witnesses are located*” and paragraph (3) of the same norm establishes the exception, according to which “...*if the place of the crime is not known, the criminal investigation is carried out by the criminal investigation body in whose area of activity the crime was discovered or where the domicile of the suspect or the accused is located*” [2].

Similar regulations were also established for the courts referred to examine in fact, criminal cases.

Thus, according to art. 40 para. (1-3) of the CPC, the criminal case will be judged by the court in the territorial area of which the crime was committed, where the crime was consumed or completed, and only if it is impossible to ascertain the place where the crime was committed, the case is tried by the court in the territorial area of which the criminal investigation was completed.

As for the investigative judge, we consider that the legislator did not link his activity to a specific territory as in the case of common law courts, although art.6 pact.16 of the CPC assigns to the category of courts, „...*any court, part of the judicial system of the Republic of Moldova, which resolves complaints against actions and acts of*

tea acestuia de un teritoriu anume ca în cazul instanțelor de drept comun, cu toate că art.6 pact.16 din CPP atribuie la categoria instanțelor de judecată „...*orice instanță, parte componentă a sistemului judecătoresc al Republicii Moldova... care soluționează plângeri împotriva acțiunilor și actelor organelor de urmărire penală... și sancționează efectuarea unor acțiuni procedurale*”, și doar a intervenit cu câteva formulări contradictorii care lasă loc pentru interpretări și aplicarea neuniformă a legislației.

Astfel, art.40 alin.(4) din CPP stabilește că „*Demersurile cu privire la aplicarea măsurilor procesuale de constrângere și autorizarea măsurilor supuse controlului judiciar se examinează de instanța din circumscripția teritorială a procuraturii care conduce sau exercită urmărirea penală*”.

Reieșind din modul de formulare a acestei norme se poate deduce că legiuitorul a avut în vedere nu toate demersurile de aplicare a măsurilor procesuale de constrângere, ci doar pe acelea cu privire la măsurile autorizate de însuși judecătorul de instrucție, adică: *demersurile privind ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijlocului de transport; demersurile privind aplicarea măsurii preventive – arestarea preventivă, și a măsurilor alternative (arestarea la domiciliu, liberarea provizorie pe cauțiune, liberarea provizorie a persoanei sub control judiciar), demersurile privind punerea sub sechestru a bunurilor și demersurile privind aplicarea amenzii judiciare*.

În ce privește sintagma „*autorizarea măsurilor supuse controlului judiciar*” s-au avut în vedere *măsurile speciale de investigații prevăzute la art.132² alin.(1) pct.1) din CPP, adică: cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat; supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice ce asigură înregistrarea; interceptarea și înregistrarea comunicărilor sau a imaginilor; reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale; monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice; monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară; documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, precum și localizarea sau urmărirea prin sistemul de*

criminal prosecution bodies...and sanctions the performance of procedural actions” and only intervened with a few contradictory formulations that leave room for interpretations and uneven application of legislation.

Thus art.40 para. (4) of the CPC establishes that “*Approaches regarding the application of the procedural measures of coercion and the authorization of the measures subject to judicial control shall be examined by the court of the territorial district of the prosecutor’s office that conducts or carries out the criminal investigation*”.

Based on the formulation of this rule, it can be inferred that the legislator did not have in mind all the steps of the coercive procedural measures’ application, but only those regarding the measures authorized by the investigative judge himself, namely:

- *procedures regarding the provisional lifting of the means of transport driving license;*
- *approaches regarding the application of the preventive measure;*
- *preventive arrest and alternative measures (house arrest, provisional release on bail, temporary release of the person under judicial control);*
- *proceedings concerning the seizure of property and proceedings regarding the application of the judicial fine.*

As concerns the phrase “*authorization of measures subject to judicial control*”, the special investigative measures provided for in art.1322 para.(1) pt.1) of the CPC were taken into account, that is:

- *the investigation of the residence and/or the installation in it of the devices that ensure the surveillance and audio and video recording, of those that make photos and films;*
- *home surveillance using technical means that ensure registration;*
- *intercepting and recording communications or images;*
- *detaining, searching, handing over, searching or picking up postal items;*
- *monitoring of telegraphic and electronic communication connections;*
- *the monitoring or control of financial transactions and access to financial information;*
- *documentation using technical methods and means, as well as locating or tracking through the global positioning system (GPS) or other technical means;*

poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice; colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice”.

Chiar dacă prevederile de la art.40 alin. (4) din CPP sunt de ordin general, urmând a fi desfășurate prin conținutul unor norme speciale, art.300 din aceeași lege a generat mai multe întrebări decât răspunsuri, stabilind prin conținutul alin.(4) că „*Demersurile și plângerile... se examinează de către judecătorul de instrucție la locul efectuării urmăririi penale sau a măsurii speciale de investigații*”.

În opinia noastră, această reglementare generează o multitudine de confuzii. Or, sunt numeroase situațiile în care acțiunile de urmărire penală și măsurile speciale de investigație autorizate de judecătorul de instrucție se realizează în afara circumscripției în care activează organul de urmărire penală. Ceea ce teoretic ar impune necesitatea soluționării „*unui conflict de competență*” cu privire la judecătorul de instrucție care urmează să autorizeze și să legalizeze, după caz, acțiunile de urmărire penală și măsurile speciale de investigație.

Având în vedere neconcordanța dintre normele citate supra, dar și faptul că în cazul judecătorului de instrucție legiuitorul nu a intervenit cu reglementări categorice, considerăm că, măcar și teoretic, este posibil ca organul de urmărire penală, părțile în proces sau persoanele interesate să angajeze controlul judecătoresc la faza urmăririi penale. Acest control se va realiza fie din partea judecătorului de instrucție din circumscripția organului de urmărire penală sau, mai precis, din circumscripția procurorului care conduce sau exercită urmărirea penală fie a judecătorului de instrucție de la locul efectuării acțiunii de urmărire penală sau a măsurii speciale de investigație supuse controlului judecătoresc.

În acest context opțiunea de a angaja controlul judecătorului de instrucție de la locul efectuării urmăririi penale sau de la locul aflării organului de urmărire penală este dictat mai degrabă de aspectul practic al chestiunii decât de imperativul normei legale și, prin urmare, nu va afecta valabilitatea actelor procedurale și a acțiunilor autorizate.

Circumstanțele prezentate supra impun necesitatea soluționării a cel puțin trei situații ipotetice:

- *collecting information from electronic communication service providers.*

Even if the provisions of art. 40 para. (4) of the CPC are of general order to be implemented through the content of special rules, art. 300 of the same law generated more questions than answers, establishing through the content of para. (4) that “*Appeals and complaints...are examined by the investigative judge at the place where the criminal investigation or the special investigative measure is carried out*”.

In our opinion, this regulation generates a multitude of confusions, or, there are many situations in which the criminal investigation actions and special investigative measures authorized by the investigative judge are carried out outside the district where the criminal investigation body operates. Which would theoretically require the need to settle “*a conflict of competence*” regarding the investigative judge who is to authorize and legalize, as the case may be, criminal prosecution actions and special investigative measures.

Considering the inconsistency between the norms cited above, but also the fact that in the case of the investigative judge, the legislator did not intervene with categorical regulations, we consider that, at least theoretically, it is possible for the criminal investigation body, the parties to the trial or the interested persons to undertake the judicial control at the stage of the criminal investigation, both from the investigative judge from the jurisdiction of the criminal prosecution body or more precisely from the prosecutor’s jurisdiction that conducts or carries out the criminal investigation or from the investigative judge from the criminal investigation place or the special investigative measure subject to judicial control.

In this context, the option of committing the control of the investigative judge from the place where the criminal investigation is carried out or from the place of location of the criminal investigation body it is dictated by the practical aspect of the matter rather than the imperative of the legal norm, and therefore will not affect the validity of procedural acts and authorized actions.

The circumstances presented above impose the need to resolve at least three hypothetical situations:

a) The situation in which the action au-

a) Situația în care acțiunea autorizată de judecătorul de instrucție din circumscripția organului de urmărire penală afectează drepturile și libertățile fundamentale ale unei persoane dintr-o altă circumscripție;

b) Situația în care urmărirea penală se efectuează în mai multe circumscripții;

c) Situația în care urmărirea penală este asigurată de către un grup de urmărire penală, constituit din colaboratori ai organelor de urmărire penală, procurori din diferite structuri cu diferite competențe teritoriale.

În primul caz, este necesar de a ține cont de faptul că art.1 alin.(3) din Constituție [1], stabilește că „...*Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate*”, iar art.1 alin.(3) din CPP prevede că „...*Organele de urmărire penală și instanțele judecătorești în cursul procesului sunt obligate să activeze în așa mod încât nicio persoană să nu fie neîntemeiat bănuită, învinuită sau condamnată și ca nicio persoană să nu fie supusă în mod arbitrar sau fără necesitate măsurilor procesuale de constrângere ori să nu fie victima încălcării altor drepturi fundamentale*” [2], ceea ce ne permite întemeiat să considerăm că în eventualitatea autorizării acțiunii de urmărire penală de către judecătorul de instrucție de la sediul organului de urmărire penală, care a afectat în drepturi o persoană dintr-o altă circumscripție, aceasta va putea angaja controlul judecătoresc atât judecătorului de instrucție de la sediul organului de urmărire penală, cât și celui din circumscripția în care domiciliază, mai cu seamă că aceste două unități teritorial-administrative se pot afla la distanță mare una de cealaltă.

În situația în care urmărirea penală se efectuează în mai multe circumscripții, autorizarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigație, măsurilor procesuale de constrângere se va realiza de judecătorul de instrucție din circumscripția procurorului care a solicitat autorizarea, pentru că astfel se va asigura caracterul operativ al urmăririi penale.

Cu toate acestea, considerăm că în scopul asigurării urmăririi penale în termen rezonabil, organul de urmărire penală poate solicita autorizarea judecătorului de instrucție de la lo-

thorized by the investigative judge from the jurisdiction of the criminal prosecution body affects the fundamental rights and freedoms of a person from another jurisdiction;

b) The situation in which the criminal prosecution is carried out in several constituencies;

c) The situation in which the criminal investigation is ensured by a criminal investigation group made up of collaborators of the criminal investigation bodies, prosecutors from different structures with different territorial powers.

In the first case it is necessary to take into account that art.1 para. (3) of the Constitution [1], establishes that „... the Republic of Moldova is a democratic state governed by the rule of law, in which human dignity, rights and freedoms, the free development of the human personality, justice and political pluralism represent supreme values and are guaranteed” and art.1 para.(3) of the CPC, imposes „...*The criminal prosecution bodies and the courts during the trial are obliged to act in such a way that no person is unfoundedly suspected, accused or convicted and that no person should be arbitrarily or unnecessarily subjected to coercive procedural measures or be the victim of the violation of other fundamental rights*” [2], which allows us to reasonably consider that in the event of the authorization of the criminal investigation action by the investigative judge at the headquarters of the criminal investigation body that affected the rights of a person from another constituency, it will be able to engage the judicial control of both the investigative judge from the headquarters of the criminal investigation body as well as from the constituency in which they reside, especially since these two territorial-administrative units can be at a great distance from each other.

In the situation where the criminal prosecution is carried out in several constituencies, the authorization of criminal prosecution actions, special investigative measures, coercive procedural measures will be carried out by the investigative judge from the prosecutor’s constituency who requested authorization, because, in this way, it will be ensured the operational nature of the criminal investigation.

However, we believe that in order to ensure the criminal investigation in reasonable

cul efectuării acțiunii de urmărire penală.

În cazul în care urmărirea penală este efectuată de un grup de urmărire penală constituit din mai mulți ofițeri de urmărire penală și procurori din diferite subdiviziuni cu competențe în diferite circumscripții, considerăm că autorizarea se va solicita judecătorului de instrucție de la sediul procurorului care a înaintat demersul în cauză (sediul conducătorului grupului de urmărire penală).

Deci art.300 alin. (1) din CPP reglementează competența judecătorului de instrucție la examinarea demersurilor procurorului privind autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații și de aplicare a măsurilor procesuale de constrângere, care limitează drepturile și libertățile constituționale ale persoanei, iar alin. (4) al aceleiași norme stabilește că demersurile înaintate se examinează de către judecătorul de instrucție *la locul efectuării urmăririi penale sau a măsurii speciale de investigații*.

Subsecvent, art. 52 alin. (1) pct. 2) și 3) din CPP stabilește competența procurorului de a exercita nemijlocit sau de a conduce personal urmărirea penală, iar pct. 16) al aceleiași norme stabilește că în cadrul urmăririi penale, procurorul, în limita competenței sale materiale și teritoriale, adresează în instanța de judecată demersuri pentru obținerea autorizării arestării și prelungirii acesteia, liberării provizorii a persoanei reținute sau arestate, reținerii, cercetării, predării, percheziționării sau ridicării trimiterilor poștale, interceptării comunicărilor, suspendării provizorii a învinutului din funcție, urmăririi fizice și prin mijloace electronice a persoanei, exhumării cadavrului, controlului video și audio al încăperii, instalării în încăperea a mijloacelor tehnice de înregistrare audio și video, controlării comunicărilor cu caracter informativ adresate bănuțului, internării persoanei într-o instituție medicală pentru efectuarea expertizei și a altor acțiuni pentru care se cere autorizarea judecătorului de instrucție.

În acest context, Curtea Constituțională a concluzionat că înaintarea demersurilor către judecătorul de instrucție privind autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații și de aplicare a măsurilor procesuale de constrângere ține de competența exclusivă a procurorului și prin

terms, the criminal investigation body can request the authorization of the investigative judge from the place of the criminal investigation.

If the criminal investigation is carried out by a criminal investigation group consisting of several criminal investigation officers and prosecutors from different subdivisions with powers in different constituencies, we consider that authorization will be requested from the investigative judge at the headquarters of the prosecutor who submitted the action in question (headquarters of the head of the criminal investigation group).

Therefore, art. 300 para. (1) of the CPC, regulates the competence of the investigative judge when examining the prosecutor's actions regarding the authorization of criminal prosecution actions, special investigative measures and the application of coercive procedural measures, which limit the constitutional rights and freedoms of the person, and para. (4) of the same rule establishes that the proceedings submitted are examined by the investigative judge *at the place of the criminal investigation or the special investigative measure*.

Subsequently, art. 52 para. (1) pt. 2) and 3) of the CPC establishes the prosecutor's competence to directly exercise or personally lead the criminal investigation and point 16) of the same rule establishes that within the framework of the criminal investigation, the prosecutor, within the limits of his material and territorial competence, addresses in the court proceedings for obtaining the authorization of the arrest and its extension, the provisional release of the detained or arrested person, detaining, searching, handing over, searching or picking up postal items, the interception of communications, the provisional suspension of the accused from office, physical and electronic tracking of the person, exhumation of the corpse, the video and audio control of the room, the installation in the room of technical means of audio and video recording, the control of informative communications addressed to the suspect, the hospitalization of the person in a medical institution for the performance of expertise and other actions for which the authorization of the investigative judge is required.

In this context, the Constitutional Court concluded that the submission of the requests to the investigative judge regarding the authorization of criminal prosecution actions, spe-

urmărire examinarea demersurilor de către judecătorul de instrucție la locul efectuării urmăririi penale sau a măsurii speciale de investigații în temeiul art. 300 alin. (4) din CPP *este strâns legată de competența teritorială a procurorului care exercită nemijlocit sau conduce personal urmărirea penală*. Or, norma contestată, stabilind competența teritorială a judecătorului de instrucție la efectuarea controlului judiciar, se raportează la locul efectuării urmăririi penale, în sensul jurisdicției teritoriale a Procuraturii [6].

Prin urmare, demersurile privind autorizarea efectuării acțiunilor procesuale penale sau a exercitării activității operative de investigații și demersurile privind aplicarea măsurilor procesuale de constrângere se vor examina de judecătorul de instrucție de la locul efectuării urmăririi penale.

În ce privește competența judecătorului de instrucție de a soluționa plângerile împotriva actelor ilegale ale organelor de urmărire penală, ale organelor care exercită activitatea operativă de investigații, precum și plângerile împotriva acțiunilor ilegale ale procurorului, art.313 alin.(3) din CPP stabilește că acestea vor fi examinate de către „...judecătorului de instrucție la locul aflării organului care a admis încălcarea”, deci de la locul efectuării urmăririi penale.

Prin urmare și în această situație legiuitorul a legat competența judecătorului de instrucție de competența organului care efectuează urmărirea penală.

Este important de a nu se confunda „*locul efectuării urmăririi penale*” și „*locul săvârșirii faptei*” (*această ultimă noțiune urmând a fi interpretată în strictă conformitate cu prevederile art.12 din CP*), în condițiile în care aceste două locuri nu neapărat vor corespunde ca teritoriu.

În această ordine de idei, apare din ce în ce mai stringentă chestiunea ce ține de soluționarea de către judecătorul de instrucție a plângerilor persoanelor prejudiciate în drepturi și libertăți de către organele de urmărire penală, organele care exercită activitatea specială de investigație sau de procuror, în condițiile în care locul de domiciliu al acestora nu coincide cu locul de efectuare a urmăririi penale, adică cu circumscripția în care activează organul care a admis încălcările, ceea ce poate crea dificultăți de deplasare a petiționarului la

cial investigation measures and enforcement of procedural coercion measures is within the exclusive competence of the prosecutor and therefore the examination of the requests by the investigative judge at the place of the criminal investigation or the special investigation measure under art. 300 para. (4) of the CPC *is closely related to the territorial competence of the prosecutor who directly exercises or personally conducts the criminal investigation*. However, the contested rule, establishing the territorial competence of the investigative judge when conducting the judicial review, refers to the place where the criminal investigation is carried out, in the sense of the territorial jurisdiction of the prosecutor’s office [6].

Therefore, the steps regarding the authorization of criminal procedural actions or the exercise of investigative operative activity and the steps regarding the application of coercive procedural measures will be examined by the investigative judge at the place of the criminal investigation.

Regarding the competence of the investigative judge to resolve the complaints against the illegal acts of the criminal prosecution bodies, of the bodies that carry out the operative activity of investigations, as well as the complaints against the illegal actions of the prosecutor, art. 313 paragraph (3) of the CPC establishes that, these will be examined by “... the investigative judge at the location of the body that admitted the violation”, that is at the place where the criminal investigation was carried out.

Therefore, also in this situation, the legislator linked the competence of the investigative judge to the competence of the body that carries out the criminal investigation.

It is important not to confuse “*the place of the criminal investigation*” and “*the place of the commission of the act*” (*this last notion to be interpreted in strict accordance with the provisions of art. 12 of the Criminal Code*), given that these two places will not necessarily correspond as territory.

In this context, the issue related to the resolution by the investigative judge of the complaints of persons injured in rights and freedoms by the criminal investigation bodies, the bodies that exercise the special investigative activity or the prosecutor, appears more and more stringent, in the conditions in which

sediul judecătorului de instrucție și pe cale de consecință poate duce la îngrădirea *accesului liber la justiție* (art.20 din Constituție).

Pentru a înlătura această inadvertență, consider oportun de a modifica legislația în sensul în care să permită persoanelor care se consideră prejudiciate în drepturi și libertăți fundamentale să se adreseze judecătorului de instrucție atât de la locul organului care a admis încălcarea, cât și de la locul său de domiciliu.

În ce privește atribuțiile judecătorului de instrucție de efectuare a acțiunilor de urmărire penală, acestea se referă în mod prioritar la audierea persoanelor în ordinea prevederilor art.109, art.110 și art.110¹ din CPP și potrivit regulii generale și aceste acțiuni de urmărire penală urmează a fi efectuate de către judecătorul de instrucție de la locul efectuării urmăririi penale, adică de la circumscripția procurorului care s-a adresat cu demers în acest sens.

Cu toate acestea, locul efectuării acțiunii de urmărire penală propriu-zise nu neapărat va coincide cu circumscripția administrativ-teritorială în care activează judecătorul de instrucție. Acesta, la fel ca un organ de urmărire penală veritabil, se poate deplasa în alte instituții din alte circumscripții pentru a efectua acțiunea de urmărire penală.

Pentru exemplificare, la audierea copiilor victime a abuzurilor este foarte important să fie întreprinse toate măsurile pentru a-i proteja împotriva riscului unei traumatizări repetate [18], de aceea au fost create spații special amenajate pentru această acțiune – camere de audiere.

În conformitate cu prevederile art. 6 pct. 41 din CPP, camera de audiere este acel spațiu amenajat pentru audierea minorului victimă sau martor al infracțiunii în condițiile art.110¹ CPP, care are legătură cu camera de vizualizare prin echipamentul de recepție și înregistrare audio și video, în care este plasat minorul supus audierii și intervievatorul.

Camera de audiere a copilului trebuie să prezinte un spațiu confortabil, agreat de către minor, care pe parcursul audierii să asigure copilul cu siguranță psihologică și fizică. Standardele acceptate la nivel internațional prezintă camera de audiere a copilului drept o combinație din trei sau cel puțin două încăperi separate [19].

their place of residence does not coincide with the place of criminal prosecution, that is, with the constituency in which the body that admitted the violations operates, which can create difficulties for the petitioner to travel to the headquarters of the investigative judge and, as a consequence, can lead to the restriction of *free access to justice* (art.20 of the Constitution).

In order to remove this inadvertence, I consider it appropriate to amend the legislation in the sense of allowing people who consider themselves prejudiced in their rights and fundamental freedoms to address the investigating judge both from the place of the body that admitted the violation and from their place of residence.

As for the duties of the investigative judge to carry out criminal prosecution actions, they refer primarily to the hearing of persons in the order of the provisions of art.109, art.110 and art.110¹ of the CPC and according to the general rule, also these criminal prosecution actions are to be carried out by the investigative judge from the place where the criminal investigation is carried out, that is, from the district of the prosecutor who addressed the action in this regard.

However, the place of carrying out the actual criminal investigation action will not necessarily coincide with the administrative-territorial constituency in which the investigative judge works. He, like a genuine criminal investigation body, can travel to other institutions, in other constituencies to carry out the criminal investigation action.

For example, when hearing children who are victims of abuse, it is very important to take all measures to protect them against the risk of repeated traumatization, [18] that's why specially designed spaces were created for this action - hearing rooms.

In accordance with the provisions of art. 6 pt. 41 of the CPC, the hearing room is that space set up for the hearing of the minor victim or witness of the crime under the conditions of art. 110¹ CPC, which is related to the viewing room through the audio and video reception and recording equipment, in which the hearing minor and the interviewer are placed.

The child's hearing room must present a comfortable space, agreed by the child, which during the hearing, ensures the child's psychological and physical security. Internationally accepted standards present the child's hearing

Având în vedere cerințele înaintate pentru aceste camere, până în prezent au fost amenajate astfel de spații în sediile Procuraturilor raioanelor Anenii Noi, Cahul, Călărași, Leova, Ocnîța, Orhei, Soroca și Comrat [20] și pe cale de consecință audierea în condiții speciale a minorului de către judecătorul de instrucție va fi posibil de realizat doar în aceste spații prin teleconferință cu sediul judecătorului de instrucție. Anterior dotări judecătorilor de instrucție cu săli cu teleconferință, aceștia erau obligați să se deplaseze în teritoriu pentru a realiza audierea.

După cum am menționat în acest studiu, judecătorii de instrucție au misiunea principală de a asigura protecția drepturilor și libertăților fundamentale în cadrul procesului penal. Cu toate acestea, după cum o demonstrează anumite studii în domeniu [21], în ultimii ani se perpetuează practica privind aplicarea excesivă a arestului și autorizarea cu ușurință a demersurilor procurorilor cu privire la dispunerea diverselor măsuri speciale de investigații și acțiuni de urmărire penală invazive în drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor, inclusiv din rândul celor care nu au nicio tangență cu fapta infracțională investigată.

Deși instituția judecătorului de instrucție a trecut prin numeroase schimbări și provocări, volumul mare de lucru coroborat cu activitate complexă și deosebit de importantă pentru asigurarea eficientă a drepturilor omului la etapa urmăririi penale impune reevaluarea statutului acestei categorii de judecători.

Pentru schimbarea calitativă a situației se propune ca instituția judecătorilor de instrucție să fie constituită dintr-o categorie aparte de magistrați, care să dispună de abilități necesare în domeniu, adică să fie numiți din rândul persoanelor care au activat anterior în funcția de procuror pe parcursul a cel puțin 5 ani și nu au comis încălcări ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, constatate printr-o hotărâre definitivă (*disciplinară, contravențională, penală sau constatată prin deciziile CtEDO*).

Această condiție va asigura accesarea în funcție a unor buni profesioniști, care pe de o parte înțeleg esența și importanța acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigație autorizate, iar pe de altă parte în

room as a combination of three or at least two separate rooms [19].

Taking into account the requirements submitted for these rooms, so far such spaces have been arranged in the prosecutor's offices of Anenii Noi, Cahul, Calarasi, Leova, Ocnita, Orhei, Soroca and Comrat [20] districts and consequently the hearing under special conditions of the minor by the investigative judge will be possible only in these premises by teleconference contact with the headquarters of the investigative judge.

Previously, investigative judges were equipped with teleconference rooms, they were required to travel to the territory to conduct the hearing.

As mentioned in this study, investigative judges have the main mission of ensuring the protection of fundamental rights and freedoms in the criminal process.

However, as evidenced by certain studies in the field [21], in recent years, the practice of excessive application of arrest and easy authorization of prosecutors' actions regarding the ordering of various special measures of investigation and invasive criminal prosecution actions in the fundamental rights and freedoms of individuals, including those who have no connection with the criminal act under investigation, has been perpetuated.

Although the institution of the investigative judge has gone through numerous changes and challenges, the large volume of work combined with complex and particularly important activity for the effective assurance of human rights at the stage of criminal prosecution requires a reassessment of the status of this category of judges.

In order to qualitatively change the situation, it is proposed that the investigative judges' institution should be made up of a special category of magistrates who have the necessary skills in the field, that is, to be appointed from among the persons who have previously served as prosecutor for at least 5 years and have not committed violations of fundamental human rights and freedoms, established by a final decision (*disciplinary, contravention, criminal or established by ECHR decisions*).

This condition will ensure the entry into office of good professionals who, on the one hand, understand the essence and importance of criminal investigation actions and authorized special investigative measures, on the

activitatea de aplicare a lor nu au admis încălcări, ceea ce reprezintă o garanție în plus a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și în această nouă postură.

Potrivit prevederilor alin.(5) art.132⁴ din CPP, „În cazul în care măsura specială de investigații este autorizată de către judecătorul de instrucție, procurorul prezintă acestuia toate materialele acumulate de către ofițerul de investigații pentru efectuarea controlului legalității”.

Concluzii. La modul practic judecătorul de instrucție care a autorizat măsura specială de investigație, după finalizarea ei verifică rezultatele și se expune asupra legalității acesteia, ceea ce de multe ori poate determina adoptarea unei decizii părtinitoare.

Pentru a exclude aceste situații, considerăm necesar ca judecătorul de instrucție desemnat pentru a se expune asupra legalității măsurii speciale de investigație să fie diferit de cel care a autorizat-o.

Într-un alt registru, pentru a nu crea inconveniențe persoanelor care se consideră prejudiciate prin acțiunile organului de urmărire penală, organului care efectuează activitatea operativă de investigație și prin acțiunile procurorului, considerăm oportun ca aceste persoane să poată să se adreseze pentru constatarea încălcărilor drepturilor și libertăților fundamentale atât judecătorului de instrucție de la locul efectuării urmăririi penale, cât și celui de la locul de domiciliul al acestei persoane. După cum am indicat supra, aceste două locuri pot să difere și se pot afla la distanță mare unul de celălalt.

other hand, in their enforcement activity have not admitted violations, which is an additional guarantee of respect for fundamental human rights and freedoms in this new position.

According to the provisions of para. (5) art.1324 of the CPC, “If the special investigative measure is authorized by the investigative judge, the prosecutor submits to him all the materials accumulated by the investigating officer to carry out the legality control”.

In conclusion. In practical terms, the investigative judge who authorized the special investigative measure, after finishing it, verifies its results and exposes itself on its legality, which can often lead to the adoption of a biased decision.

In order to exclude these situations, we consider it necessary that the investigative judge appointed to rule on the legality of the special investigative measure be different from the one who authorized it.

In another register, in order not to create inconveniences for the people who consider themselves prejudiced by the actions of the criminal investigation body, the body that carries out the operative investigative activity and by the actions of the prosecutor, I consider it appropriate that these people should be able to apply for the establishment of violations of their rights and fundamental freedoms, both to the investigative judge from the place of criminal prosecution and from the place of residence of this person. In the conditions where, as I indicated above, these two places can differ and can be at a great distance from each other.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78 din 29.03.2016.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 122 din 14.03.2003, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.104-110, art. Nr:447 din 07.06.2003.
3. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.153 din 05.07.2012, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Nr. 185 art. 620 din 31.08.2012.
4. Legea nr. 514 din 06.07.1995 privind organizarea judecătorească. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.58 din 19.10.1995.
5. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 54 din 13.04. 2021 de inadmisibilitate a sesizării nr. 20g/2021 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 279/1 alin. (2) din Codul de procedură penală (disjungerea cauzelor penale) (Sesiunea nr. 20g/2021), pct.32.
6. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 45 din 08.07.2016 de inadmi-

- sibilitate a sesizării nr.79g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 300 alin. (4) al Codului de procedură penală al Republicii Moldova (competența teritorială a judecătorului de instrucție). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 11.11.2016, nr. 388-398, art. 89.
7. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [online]. Roma, 4. XI. 1950 https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf [accesat: 01.10.2022].
 8. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.7 din 04.07.2005 Cu privire la practica asigurării controlului judecătoresc de către judecătorul de instrucție în procesul urmăririi penale. Pct.1.
 9. Judecător de instrucție https://ro.wikipedia.org/wiki/Judec%C4%83tor_de_instruc%C8%9Bie [accesat: 08.02.2022].
 10. Juge d'instruction, <https://www.britannica.com/topic/juge-dinstruction> [accesat: 08.02.2022].
 11. MACRINICI Sorina, GRIBINCEA Vladislav, GUZUN Ion, Raport: Reforma instituției judecătorului de instrucție în Republica Moldova. Chișinău: Imprint Star, 2015, 66 p. ISBN 978-9975-3002-1-6.
 12. CHIRTOACĂ Ilie, GUZUN Ion, GRIBINCEA Vladislav, CRJM. Raport analitic: Judecătorii de instrucție la 15 ani de activitate – bilanțuri și perspective de viitor [online]. Chișinău 2018, 43 p. file:///C:/Users/Vitalie.Costisanu/Downloads/Judecatorii_de_instrucție_la_15_ani_de_a.pdf [accesat 19.09.2022].
 13. CRIȘU Anastasiu, Drept procesual penal: partea Generală (conform noului cod de procedură penală). Ed. a 2-a, revizuită și actualizată. București: Editura Hamangiu, 2017, 600 p. ISBN 978-606-27-0783-5.
 14. OSTAVCIUC Dinu, Sesizarea organului de urmărire penală. Chișinău: Tipografia Centrală, 2020, 206 p. ISBN 978-9975-3366-5-9.
 15. RUSU Iulian. GEJ: Opinie la proiectul de lege privind modificarea modului de selectare și desemnare a judecătorilor de instrucție [online]. IPRE 24.03.2021. http://ipre.md/wp-content/uploads/2021/03/Opinie-IPRE_GEJ_MJ_CSM_judecatori_instrucție_24_03_2021_final.pdf [accesat: 18.09.2022].
 16. BOROI Alexandru, UNGUREANU Ștefania-Georgeta, JIDOV Nicu. Drept procesual penal – Ed. a 2-a. București: Editura ALL Beck, 2002, 488 p. ISBN 973 – 655 – 222- 6.
 17. THEODORU Grigore Gr., CHIȘ Ioan-Paul. Tratat de drept procesual penal – Ed. a 4-a. București: Editura Hamangiu, 2020, 1171 p. ISBN: 978-606-27-1671-4.
 18. STRÎNBEANU Daniela ș.a. Ghidul „Audierea în spații special amenajate a copiilor-victime sau martori ai infracțiunilor”. Chișinău: Epigraf, 2016 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”), 72 p. ISBN 978-9975-125-76-5.
 19. Ghidul metodologic cu privire la instrumentarea cauzelor cu copii victime sau martori ai infracțiunilor, aprobat prin Ordinul Procurorului General nr. 25/25 din 03 august 2015.
 20. ROTARU Sergiu, Studiu privind cadrul legal și practicile de audiere în condiții speciale a copiilor victime sau martori ai infracțiunilor în Republica Moldova. Chișinău 2020, 58 p.
 21. CHIRTOACĂ Ilie, GUZUN Ion, GRIBINCEA Vladislav, CRJM. Raport analitic: Judecătorii de instrucție la 15 ani de activitate – bilanțuri și perspective de viitor [online]. Chișinău 2018, 43 p. file:///C:/Users/Vitalie.Costisanu/Downloads/Judecatorii_de_instrucție_la_15_ani_de_a.pdf [accesat: 19.09.2022].

Despre autor:

Vitalie COSTIȘANU,
doctorand,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
procuror în cadrul PCCOCS,
e-mail: costishanu@mail.ru
ORCID ID: 0000-0001-9450-0126

About author:

Vitalie COSTIȘANU,
PhD student,
Academy „Ștefan cel Mare” of the MIA,
prosecutor within PCCOCS,
e-mail: costishanu@mail.ru
ORCID ID: 0000-0001-9450-0126

CZU: 343.135

DOI10.5281/zenodo.7625361

SCOATEREA PERSOANEI DE SUB URMĂRIRE PENALĂ SAU ÎNCETAREA URMĂRIIRII PENALE ÎN PRIVINȚA PERSOANEI

Olesea CREȚU,
doctorandă

THE REMOVAL OF THE PERSON FROM CRIMINAL INVESTIGATIONS AND THE CEASING OF THE INVESTIGATIONS REGARDING THE PERSON

Olesea CREȚU,
PhD student

Prezentul studiu este destinat identificării și examinării temeiurilor de scoatere a persoanei de sub urmărire penală și încetării oricăror acțiuni procesuale împotriva acesteia. Totodată un alt aspect cercetat se referă la reabilitarea și repunerea în drepturi ale persoanei scoase de sub urmărire și a cadrului normativ ce reglementează repararea prejudiciului cauzat prin acțiunile organului de urmărire penală.

Cuvinte cheie: bănuț, învinuit, ordonanță, urmărire penală, încetarea urmăririi penale, scoaterea de sub urmărire penală.

The present research is meant to identify and examine the bases of removing a person from criminal investigation and of ceasing any procedural actions against this person. Additionally, another aspect of the research refers to the rehabilitation and the resettlement of the rights of the person, and the regulatory framework that regulates the repairs of the prejudice caused by the actions of the criminal investigation body.

Key words: suspect, accused, order, criminal prosecution, ceasing of criminal prosecution, release from criminal prosecution.

Introducere. Studiu dat este consacrat soluției de scoatere a persoanei de sub urmărire penală, deoarece libertatea și siguranța persoanei sunt inviolabile, constituind o totalitate de garanții ce o protejează în anumite ipostaze, în care organele de drept în aplicarea legilor administreează măsuri ce atentează la libertatea individuală, iar garanțiile asigură ca ele să nu fie ilegale sau abuzive.

Neconfirmarea bănuții sau a învinuirii, lipsa faptului infracțiunii, neprevederea faptei ca fiind infracțiune, neîntrunirea semnelor componente de infracțiune sunt doar o parte din temeiurile ce exclud desfășurarea acțiunilor de urmărire penală în privința unei persoane. În astfel de situații legiuitorul a prevăzut soluția scoaterii persoanei de sub urmărire penală, aplicabilă în faza de urmărire penală și achitarea dispusă în faza de judecată.

Scoaterea de sub urmărire penală este actul de reabilitare și finalizare, a oricăror acțiuni de urmărire penală, în privința persoanei, în legătură cu fapta sau faptele anterior imputate [3, art.284; 4, p.370].

Scoaterea de sub urmărire penală este o

Introduction. The liberty and safety of the individual are inviolable, constituting a totality of guarantees that protect the person in certain instances in which the authorities, while applying laws, administer measures that encroach on personal freedom. The guarantees assure that these measures are not illegal or abusive.

The release from criminal proceedings is an act of rehabilitation and finalization of any prosecuting actions concerning a person, in relation to the deed or deeds previously imputed [3, art.284; 4, p.370].

The removal from criminal prosecution is a solution of ceasing the criminal investigation in relation to the person, and not always referring to the crime as well.

The removal from criminal prosecution is a way of solving a criminal case at the stage of investigation, that is decided with regard to the person suspected or accused, through a prosecutor's decree.

Methods and materials applied. Theoretical, normative and empirical material was

soluție de încetare a urmăririi penale în privința persoanei și nu întotdeauna și în privința faptei.

Scoaterea persoanei de sub urmărire penală poate fi totală sau parțială. Doar în cazul unei încetări totale a urmăririi penale în privința persoanei, aceasta poate pretinde la reabilitare.

Scoaterea de sub urmărire penală este o formă de soluționare a cauzei penale la faza urmăririi penale, care se dispune în privința persoanei bănuite sau învinuite, de către procuror prin ordonanță.

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestui articol a fost folosit material teoretic, normativ și empiric. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigație științifică, specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Rezultate obținute și discuții.

Conform legislației procesual-penale, scopul procesului penal este protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei de fapte ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legală de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată [3, art.1, al.2]. Atingerea scopului menționat nu întotdeauna se realizează prin trimeterea persoanei învinuite în instanța de judecată; de multe ori din diferite motive, în baza probelor acumulate se poate lua concluzia de stingere a procesului penal, abordând una din soluțiile de încetare, clasare sau scoatere a persoanei de sub urmărire.

După cum am menționat, încetarea urmăririi penale este o soluție care poate fi dispusă de către procuror la terminarea urmăririi penale. Încetarea urmăririi penale este actul de liberare a persoanei de răspunderea penală și de finalizare a acțiunilor procedurale în legătură cu fapta sau faptele anterior imputate, în cazul în care pe temei de nereabilitare legea împiedică continuarea acestei urmăririi [3, art.285; 4, p.372].

Încetarea urmăririi penale prin emiterea actului de liberare a persoanei de răspundere penală fără finalizarea acțiunilor procedurale în legătură cu fapta incriminată pe temei de

used in the elaboration of this article. Also, the research of the respective subject was possible by applying several methods of scientific investigation specific to the theory and doctrine of criminal procedure: logical method, comparative analysis method, systemic analysis, etc.

Results obtained and discussions.

According to the criminal processual legal framework, the purpose of a criminal proceeding is to protect individuals, society and the state from crime and to protect individuals and society from illegal acts of officials in the course of investigating crimes either alleged or committed so that any person who has committed a crime is punished to the extent of his/her guilt and no innocent person is subject to criminal liability and convicted [3, art.1, para. 2]. This purpose is not always achieved by sending a person in front of the court; in many cases, based on the collected evidence, it is possible to decide to end the criminal investigations, by employing one of the solutions of ceasing, termination or removal of the person from investigations.

As it was aforementioned, the ceasing of criminal investigation is a solution that can be ordered by the prosecutor for the termination of the investigation. The ceasing of criminal proceedings is the act of liberating a person from criminal liability and of finalization of procedural actions in relation to the deed or deeds previously imputed, in case when on basis of non-rehabilitation, the law impedes its continuation [3, art.285; 4, p.372].

The ceasing of criminal proceedings by emitting the act of discharging a person, without the completion of procedural actions in relation to the incriminated deed, on basis of rehabilitation is the solution of removing a person from criminal investigation.

The removal from criminal investigations is mentioned in art. 284, chapter V, title I, Special Part of the Criminal Procedure Code and consists of the procedural activity through which the criminal investigations in regard to the person are interrupted, usually, definitively, if the existence of one of the situations that exclude criminal investigations is acknowledged.

The removal from criminal investigation

reabilitare este soluția scoaterii a persoanei de sub urmărire penală.

Scoaterea de sub urmărire penală este prevăzută în art. 284, capitolul V, titlul I, Partea specială Cod procedură penală și constă în activitatea procedurală prin care urmărirea penală, în privința persoanei, este întreruptă, de regulă definitiv, dacă se constată existența unuia din cazurile care exclud urmărirea penală.

Scoaterea de sub urmărire penală are loc când persoana este bănuită sau învinuită și se constată că [4, p.371]:

- nu există faptul infracțiunii;
- fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune;
- fapta nu întrunește elementele infracțiunii;
- fapta nu a fost săvârșită de bănuit sau învinuit;
- există cel puțin una din cauzele prevăzute la art.35 C.pen.:
- legitima apărare;
- reținerea înfractorului;
- starea de extremă necesitate;
- constrângerea fizică sau psihică;
- riscul întemeiat;
- executarea ordinului superiorului sau dispoziției superiorului.

Intervenirea acestor situații determină scoaterea de sub urmărire penală, soluție care este corespunzătoare celei de achitare pronunțată de instanță în cursul judecății. Instituția scoaterii de sub urmărire penală poate fi dispusă în orice cauză penală, indiferent dacă persoana a fost sau nu pusă sub învinuire.

Conform legislației procesual-penale [3, art.275, al.1, pct.1)-3)], urmărirea penală nu poate fi pornită, iar dacă a fost pornită, nu poate fi efectuată, și va fi încetată în cazurile în care: nu există faptul infracțiunii; fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune; fapta nu întrunește elementele infracțiunii.

Infracțiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală [5, art.14].

Nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși formal conține semnele unei infracțiuni prevăzute de legea penală dar fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni [6, p.110].

Una din circumstanțele care formează

may happen when the individual is suspected or accused and it is established that [4, p.371]:

- the crime is non-existent;
- the deed is not considered a crime by the criminal legislation;
- the deed does not meet the elements of a crime;
- the deed was not committed by the suspect or the accused;
- there is at least one of the accounts mentioned in art.35 C.C.:
- legitimate defense;
- capturing a criminal;
- state of extreme necessity;
- physical or mental coercion;
- reasonable risk;
- execution of an order or command from a superior.

The intervention of these situations determines the removal of the person from investigations, a solution that is equivalent to the one of acquittal, pronounced by the judge during a trial. The institution of removing a person from investigations may be used in any criminal case, whether or not the person has been accused.

According to the criminal procedural legislation [3, art.275, para.1, pt.1)-3)], criminal investigations may not be initiated and if initiated may not be conducted and shall be terminated if: there is no criminal event; the act is not defined in criminal law as a crime; the act does not contain the elements of a crime.

A crime is a prejudicial act (action or inaction) set forth in criminal law committed with culpability and subject to criminal punishment [5, art.14].

It is not considered a crime the action or inaction that, although formally, contains the signs of a crime stipulated by the criminal law, but by lacking importance, does not exhibit the prejudicial degree of a crime [6, p.110].

One of the circumstances that form the subject of probation is *the establishment of the elements of the crime (the existence or non-existence of the crime)* [3, art.96].

The prejudicial committed deed is an actual basis for criminal liability, and the inexistence of the act excludes the criminal liability and, accordingly, excludes the commence-

ză obiectul probațiunii este *stabilirea faptului infracțiunii (existenței sau inexistenței infracțiunii)* [3, art.96].

Fapta prejudiciabilă săvârșită este temeiul real al răspunderii penale, iar inexistența faptei exclude răspunderea penală și, respectiv, exclude pornirea sau desfășurarea urmăririi penale, adoptându-se după pornire ordonanță de clasare sau, după caz, de scoatere de sub urmărirea penală [5, art.51].

Temeiul scoaterii persoanei de sub urmărirea penală, în cazul când nu există faptul infracțiunii, presupune existența consecinței, dar care nu este rezultat al unei fapte umane, ci al unor factori naturali sau al acțiunilor persoanei prejudiciate. Acest temei include situațiile [7, op.cit., p.541]:

- când din eroare se sesizează faptul săvârșirii unei infracțiuni (ex: omor; răpire de persoane sau furt), constatându-se ulterior că persoana presupusă a fi omorâtă – este în viață; presupusă a fi răpită – se află în condiții legale în alt loc sau obiectul presupus a fi sustras este găsit și nu există în general fapta unei persoane;

- când consecințele au survenit nu în urma acțiunii sau inacțiunii umane, dar a situațiilor de forță majoră (incendii, inundații, atacul unor animale sălbatice etc.);

- când consecințele au survenit în urma acțiunilor victimei (accident rutier cauzat din neatenția victimei, fără a suferi alte persoane; suicid etc).

Inexistența faptei presupune, în mod logic, și inexistența infracțiunii și, în consecință, apare imposibilitatea fundamentării obiective a tragerii la răspundere penală [8, p.301].

Nicio persoană nu poate fi trasă la răspundere penală pentru o faptă care, la momentul săvârșirii ei, nu este prevăzută de lege ca infracțiune.

Numai legea penală prevede care fapte constituie infracțiuni. Deci, pentru existența unei infracțiuni nu este suficientă existența unei fapte prejudiciabile săvârșite cu vinovăție, ci în mod obligatoriu trebuie ca această faptă să fie prevăzută de lege ca infracțiune și sancționată cu o anumită pedeapsă [9, p.212-215]. Legalitatea pedepsei și a măsurilor ce se pot lua în cazul săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală este cunoscută prin regula „Nulla poena sine lege” (nu există pedeapsă fără lege). Potrivit acestui principiu, persoanei care a săvârșit o

ment or the development of the investigations, adopting after the start a decree of closing, or, where appropriate, of removal from criminal investigations [5, art.51].

The basis of removal an individual from investigations, in cases when the act of the crime does not exist, implies the existence of the consequence, but not as a result of a human deed, rather as a result of natural factors or the actions of the prejudiced person.

This ground includes the following situations [7, p.541]:

-when the act of committing a crime is notified in error (e.g.: homicide, kidnapping or theft), and it is subsequently notified that the person supposedly murdered – is alive, supposedly kidnapped – is located in legal conditions or in another place or the supposedly stolen object – is found and the deed of a person is overall inexistent;

-when the consequences are not a result of human action or inaction, but of force majeure (superior force) situations (fires, floods, wild animal attacks, etc).

-when the consequences are a result of the victim's actions (car accident caused by the victim's inattention, without harming other people; suicide, etc).

The inexistence of the fact presumes, logically, the inexistence of the crime, and, in consequence, there is the impossibility of objective construction of criminal liability [8, p.301].

Nobody can be held accountable for an act that, at the time when it was committed, it was not considered an offence by the law.

Only the criminal law stipulates which actions qualify as crimes. Thus, for the existence of a crime, it is insufficient the presence of a prejudicial deed guiltily committed, but this act must be qualified as a crime by law and it must be sanctioned with a certain punishment [9, p.212-215]. The legality of the punishment and the measures that may be taken in cases of crimes accounted for in the criminal law is known through the rule 'Nulla poena sine lege' (there is no punishment without law). According to this principle, a person that has committed a crime must be punished only according to law and only in the conditions established by law [4, p.160].

infrațiune trebuie să i se aplice numai pedeapsa prevăzută de lege pentru acea infrațiune și numai în condițiile stabilite de lege [4, p.160].

La acest temei se referă și situația dezin-criminării faptei, *a abroga o dispoziție incriminatoare atunci când o faptă penală a încetat să mai prezinte un pericol social* [10].

Astfel, dacă la momentul săvârșirii fapta era prevăzută de legea penală ca infrațiune, dar la momentul sesizării organului de urmărire penală sau în cursul urmăririi penale intervin modificări în legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei săvârșite prin metoda dezin-criminării, se va refuza începerea urmăririi penale sau, după caz, se va ordona scoaterea de sub urmărire penală, dacă fapta nu este contravenție, sau încetarea urmăririi penale, dacă această faptă constituie o contravenție.

Temeiul neîntrunirii tuturor elementelor componente de infrațiune este mult mai aplicabil decât lipsa faptului infracțiunii, deoarece în cazul dat acțiunea sau inacțiunea există, dar din anumite circumstanțe, nu poate avea o încadrare juridică penală.

Se consideră componentă a infracțiunii totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infrațiune concretă. Imposibilitatea dovedirii de către organul de urmărire penală a tuturor semnelor componente de infrațiune atrage stingerea procesului penal în fapt sau în persoană [5, art.52].

Componenta de infrațiune este unicul temei juridic al răspunderii penale. Ar fi greșit să presupunem că răspunderea penală este generată de două temeiuri de sine stătătoare; cel de fapt și cel de drept. Acestea se prezintă ca o calitate indivizibilă a aceluși fenomen care în dreptul penal se numește infracțiunea și sunt niște caracteristici ce oglindesc natura juridică și cea comportamentală a faptei infracționale. De aceea, știința dreptului penal recunoaște ca unicul temei juridico-faptic al răspunderii penale fapta infracțională care conține toate elementele ale componente de infrațiune prevăzute de legea penală [11, p.115].

Elementele componente de infrațiune reprezintă părți componente ale unui sistem integral. Conform legislației penale, componenta de infrațiune este format din patru elemente, și anume: *obiectul infracțiunii, latura obiectivă a infracțiunii, latura subiectivă a infracțiunii și*

To this basis is also applied the situation of the decriminalisation of the act, *to repeal an incriminating provision when a criminal offense has ceased to present a social danger* [10].

Thus, if at the time of committing, the act was provided by the criminal law as a criminal offense, but at the time of referral to the criminal investigation body or during the criminal investigation there are changes in the criminal law that remove the criminal character of the act committed, by the method of decriminalization, it will be refused to start the criminal investigation or, as the case may be, it will be ordered to remove from prosecution, if the act is not a contravention, or to terminate the criminal prosecution, if this act constitutes a contravention.

The ground of not meeting the elements of a crime is much more applicable than the lack of the act of the crime, because in this case the action or the inaction exists, but, for whatever reason, cannot have a criminal judicial classification.

The criminal component shall be considered the totality of objective and subjective evidence set forth in criminal law that qualifies a prejudicial act as a specific crime. The inability of the criminal investigation body to prove all the constituent evidence of the crime, attracts the ceasing of the investigations, in fact or in person [5, art.52].

The criminal component is the sole judicial basis of criminal liability. It would be wrong to suppose that criminal liability is generated by two independent grounds: of action and of law. These elements present themselves as an indivisible quality of the phenomenon that, in criminal law, is called crime, and represent features that mirror the judicial and behavioural nature of the criminal act. This is why the criminal jurisprudence acknowledges as the sole factual and judicial basis for criminal responsibility- the criminal act that contains all the elements of the crime referred to by criminal law [11, p.115].

The elements of the crime are component parts of a whole system. According to criminal law, the criminal component consists of four distinctive elements: *the object of the crime, the objective part of the crime, the subjective part of*

subiectul infracțiunii.

Un alte teme de scoatere a bănuțului sau învinutului de sub urmărire penală constituie neconfirmarea bănuțelii, învinuirii sau constatarea că fapta nu a fost săvârșită de bănuț sau învinut.

Bănuțul este persoana fizică față de care există anumite probe că a săvârșit o infracțiune până la punerea ei sub învinuire [3, art.63].

Învinutul este persoana fizică față de care s-a emis, în conformitate cu prevederile codului de procedură penală, o ordonanță de punere sub învinuire [3, art.65].

Ofițerul de urmărire penală, în cadrul urmăririi penale, prin acumularea probelor, urmărește aflarea adevărului cu privire la fapta și făptuitor, împiedicând astfel tragerea la răspundere penală a celor nevinovați, asigurând în același timp respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor [4, op.cit., p.192]. Deci, când din probatoriul administrat rezultă neimplicarea bănuțului, învinutului în săvârșirea infracțiunii, acesta urmează imediat să fie scos de sub urmărire.

Totodată, în virtutea interpretării prezumției de nevinovăție și a garanțiilor ce se deduc din aceasta, precum că toate dubiile sunt interpretate în favoarea învinutului, iar vinovăția nedovedită este egală cu nevinovăția dovedită, concluzionăm că dacă participarea la săvârșirea infracțiunii nu este probată, atunci ea se egalează cu neimplicarea bănuțului/învinutului în săvârșirea acțiunilor sau inacțiunilor infracționale. Acest fapt presupune că infracțiunea a fost săvârșită de altă persoană.

Pe lângă temeiurile descrise de scoatere a persoanei de sub urmărire penale, legiuitorul a prevăzut următoarele cauze care exclud caracterul penal al faptei, care îl determină pe procuror să înceteze urmărire penală: *legitima apărare (art.36 C.pen.)*, *reținerea infractorului (art.37 C.pen.)*, *starea de extremă necesitate (art.38 C.pen.)*, *constrângerea fizică sau psihică (art.39 C.pen.)*, *riscul întemeiat (art.40 C.pen.)*, *executarea ordinului superiorului sau dispoziției superiorului (art.40¹ C.pen.)*.

Cauze care înlătură caracterul penal al faptei constituie acțiuni conștiente ale persoanei ce cauzează o oarecare daună valorilor și intereselor ocrotite de lege, dar săvârșite în scopul ocrotirii drepturilor mai valoroase și de aceea nu prezintă pericol social și nu sunt recunoscute ca infracționale.

the crime and the subject of the crime.

Another ground that removes a suspect or an accused from investigation is the non-confirmation of the suspicion or accusation, or the act was not committed by the suspect or the accused.

A suspect is a person whom certain available evidence indicates committed a crime prior to charges being brought [3, art.63].

An accused person is an individual against whom charges have been filed in line with the provisions of The Criminal Procedure Code [3, art.65].

The criminal investigative officer, during the investigation, by gathering evidence, seeks to find the truth about the act and the perpetrator, thus preventing the conviction of the innocent, ensuring, at the same time, the upholding of the rights and liberties of the citizen [4, op.cit., p.192]. Therefore, when the administered evidence proves the non-involvement of the suspect, accused in committing the crime, he or she should be immediately removed from investigation.

At the same time, in the virtue of interpreting the presumption of innocence and the guaranteed deduced, such as: all doubts are interpreted in the favour of the accused, and the unproved guilt is equal with the proved innocence, we can conclude that the unproved participation in a crime equates with the non-involvement of the suspect/accused in committing the criminal actions or inactions. This fact determines that the crime was committed by someone else.

Aside from the described grounds that remove a person from the investigation, the legislator has also foreseen the following reasons that exclude the criminal character of the act, that determine the prosecutor to cease the investigations: *legitimate defense (art.36, C.C.)*, *capturing a criminal (art.37, C.C.)*, *state of extreme necessity (art.38, C.C.)*, *physical and mental coercion (art.39, C.C.)*, *reasonable risk (art.40, C.C.)*, *execution of an order or command from a superior (art. 40¹, C.C.)*.

The listed cases have in common a series of traits. Formally, these acts are in the scope of one of the offences referred to in the articles of the special part of the Criminal Code, but in the presence of some determined conditions they

O modalitate de implicare a cetățeanului în executarea sarcinii de stopare a acțiunilor social periculoase, de preîntâmpinare a pericolului ce atentează la relațiile sociale și interesele personale se realizează prin prisma legii penale, și anume prin dispozițiile cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei [13, p.80].

Pentru cauzele enumerate este caracteristic un șir de trăsături comune. Din punct de vedere formal aceste fapte nimeresc sub incidența semnelor uneia din infracțiunile prevăzute în articolele părții speciale a Codului Penal, însă în prezența unor condiții determinate ele nu se recunosc ca ilegale, deoarece nu conțin elementul material al infracțiunii – caracterul prejudiciabil al faptei, dar se realizează în prezența condițiilor care le transformă din periculoase în utile sau neutre pentru interesele publice.

Corespunzător, cauzele care înlătură caracterul penal al faptei sunt considerate faptele îndreptate la înlăturarea pericolului apărut pentru relațiile sociale.

Organul de urmărire penală, în cadrul procesului penal, stabilind una din circumstanțele enumerate mai sus, propune procurorului scoaterea persoanei de sub urmărire penală.

Procurorul la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, în cazul în care constată existența unuia din temeiurile descrise, dispune prin ordonanță scoaterea persoanei de sub urmărire penală.

Scoaterea de sub urmărire penală are loc în orice moment al urmăririi penale, dacă se constată prezența temeiurilor corespunzătoare și poate fi aplicată numai în privința unei persoane sau în privința uneia din faptele persoanei.

Persoana poate fi scoasă de sub urmărirea penală integral sau numai cu privire la un capăt de învinuire. Deci scoaterea de sub urmărire poate fi totală (stingerea în întregime a procesului penal) sau parțială (în raport cu faptele și persoanele) [12]. Scoaterea de sub urmărire penală parțială (numai la un capăt de acuzare) constituie o schimbare a învinuirii, potrivit alin. (2) al art.283 din Codul de procedură penală.

Pe lângă elementele generale, ordonanța de scoatere de sub urmărire penală trebuie să cuprindă [4, p.371]:

- datele privind persoana și fapta la care se referă scoaterea de sub urmărire penală;
- temeiurile de fapt și de drept;

are not recognised as illegal, because they do not contain the material element of the crime – the prejudicial character of the act, but are achieved in the presence of conditions that render them from dangerous to useful or neutral for public interest.

One way of involving the citizen in executing the duty of stopping socially dangerous actions, of preventing the risks that jeopardize social relationships and personal interests is realised through the criminal law, more specifically through the dispositions of the cases that eliminate the criminal nature of the act [13, p.80].

Accordingly, the reasons that eliminate the criminal character of the act are considered the acts pointed to removing the danger for social relations.

The criminal investigative body, during criminal investigations, establishing one of the aforementioned circumstances, suggests the removal of the person from the investigations.

The prosecutor, at the suggestion of the investigative body or ex officio, in case it is ascertained the existence of one of the described grounds, orders by decree the removal of the person from investigation.

The removal from investigation may happen in any moment of the investigation, if the presence of the according grounds is established and can be applied only in relation to a person or to one of the person's acts.

The person may be removed from criminal investigations completely, or only in relation to one charge. Thus, the removal from investigation may be total (the complete ceasing of the investigations), or partial (in regard with the acts and the individuals) [12]. The partial removal from investigations (only one charge) represents a change in the accusations, according to para. 2, art.283 of the Criminal Procedure Code.

Aside from the general elements, the order of removal of a person from investigation must contain [4, p.371]:

- the information relating to the person and the act to which the removal from investigation is referred;
- the grounds of fact and of law;
- the information concerning the conditions of the entry into force and the order of appeal of the decree.

– informația privind condițiile de intrare în vigoare și ordinea de contestare a ordonanței.

Concomitent cu scoaterea de sub urmărire penală, procurorul, dacă este cazul, dispune [4, p.372]:

- revocarea măsurilor preventive și a altor măsuri în modul prevăzut de lege;
- restituirea cauțiunii în cazurile și în modul prevăzute de lege;
- aplicarea măsurilor de siguranță (art.98 C.pen.);
- încasarea cheltuielilor judiciare.

În cazul în care procurorul dispune scoaterea persoanei de sub urmărire, el restituie dosarul organului de urmărire penală, cu rezoluția de a continua urmărirea penală, fixând termenul efectuării acesteia.

Totodată, concomitent cu scoaterea persoanei de sub urmărire penală, dacă nu este necesară continuarea procesului penal în privința altor persoane sau în privința altor capete de acuzare, se dispune și clasarea procesului penal.

Un factor important al scoaterii persoanei de sub urmărire penală este obligația procurorului să menționeze în ordonanță despre dreptul la reabilitare. Mențiunea dată este importantă pentru persoana care urmează să se folosească de dreptul la reabilitare, iar procurorul în virtutea atribuțiilor de serviciu este obligat să-i explice modalitatea respectivă de reabilitare.

Numai încetarea integrală, și nu parțială, a urmăririi penale față de o persoană generează dreptul de reabilitare a acesteia.

Conform Legii supreme [2, art.53], *persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei. Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de urmărire penală și instanțele judecătorești.*

Persoana scoasă de sub urmărire penală sau în privința căreia a fost încetată urmărirea penală pe temeuri de reabilitare are dreptul la [14, art.6]:

- salariu și alte venituri provenite din muncă, ce constituie sursa ei principală de existență, de care a fost privată pe parcursul urmăririi penale;

Along with the removal from investigation the prosecutor, if it is the case, orders and [4, p.372]:

- the withdrawal of the preventive measures and other actions in the way specified by the law;
- the return of the parole in the cases and the ways specified by the law;
- the application of the safety measures (art.98 C.C.);
- the collection of judicial expenses.

When the prosecutor orders the removal of the person from investigations, he/she returns the case to the criminal investigative body, with the resolution of continuing the investigations, fixing the deadline of its execution.

Concomitantly with the removal of the person from criminal investigations, if it is not necessary to continue the criminal process regarding other individuals or with regard to other charges, it is ordered the termination of the proceedings.

An important factor of the removal of the person from investigations is the prosecutor's obligation to mention the right to rehabilitation in the decree. This mention is important for the person who shall use the right to rehabilitation, and the prosecutor, according to his/her work duties, is obliged to explain the procedure.

Only the total ceasing, and not the partial ceasing of the investigations regarding a person generates the right to rehabilitation.

According to the Supreme Law [2, art.53], *any person prejudiced in any of his/her rights by a public authority by way of an administrative act or failure to solve a complaint within the legal term, is entitled to obtain acknowledgement of the declared right, cancellation of the act and payment of damages. The State shall be under patrimonial liability as provided by the law for any prejudice caused by way of errors committed in criminal lawsuits by the investigation bodies and courts of law.*

The person removed from the investigations, or with regard to whom the investigations have been ceased has the right to [14, art.6]:

- the salary and other incomes originated from work, that represent the sole source of existence, of which the person has been deprived during the investigations;

– pensie sau indemnizație a cărei plată a fost sistată ca urmare a arestului ilegal și ținerii sub arest;

– averea (inclusiv depunerile bănești și dobânzile aferente, obligațiile împrumuturilor de stat și câștigurile aferente) confiscată ori trecută în venitul statului de către instanța judecătorească sau ridicată de organul de urmărire penală, precum și averea sechestrată;

– recuperarea sumelor plătite de ea pentru asistența juridică;

– recuperarea cheltuielilor pentru tratamentul ei, determinat de aplicarea față de aceasta a unor acțiuni ilicite (a maltratării);

– recuperarea cheltuielilor efectuate în legătură cu chemările în organul de urmărire penală, organul procuraturii sau în instanța judecătorească.

De asemenea, reabilitatul are dreptul la repararea prejudiciului moral.

Repararea prejudiciului cauzat se face din contul bugetului de stat.

În concluzie. Cetățeanul posedă drepturile și obligațiile prevăzute de legislație, ocupă în cadrul societății un anumit statut juridic, poartă răspundere în fața statului, dar totodată se află sub protecția acestuia.

În cazul încetării procesului penal la faza urmăririi penale în baza unuia din temeiurile menționate mai sus, subiectul în privința căruia a fost dispusă această hotărâre are dreptul la reabilitare.

Lipsa faptului infracțiunii exclude nu doar răspunderea penală, dar orișicare altă răspundere, cum ar fi răspunderea contravențională, civilă, administrativă sau disciplinară.

Dacă fapta nu este prevăzută de legea penală, deci nu este infracțiune, dar poate fi o abateră disciplinară sau un delict civil, faptul dat nu trebuie menționat în ordonanța de neîncepere a urmăririi penale sau în ordonanța de scoatere de sub urmărire penală, dar lăsat la aprecierea organelor competente. Corespunzător, cauzele care înlătură caracterul penal al faptei sunt considerate faptele îndreptate spre înlăturarea pericolului apărut pentru relațiile sociale.

– the pension or the allowance whose payment has been suspended as a result of the illegal arrest and holding under arrest;

– the assets (including monetary deposits and afferent interests, the obligations of state loans and afferent incomes) that have been confiscated or passed on to state income or lifted by the criminal investigative body, as well as the sequestered properties;

– the money paid for judicial assistance;

– the expenses for the treatment, determined by the application of any illicit actions (of the abuse);

– the expenses in relation to the summons at the criminal investigative body, the prosecution body or the court.

Also, the rehabilitated person has the right to compensation for moral injury.

In conclusion. The citizen possesses the rights and obligations referred to in the legislation, occupies a certain judicial status in the society, is liable to responsibility before the state, but is also under its protection.

In case the proceedings are ceased in the phase of investigation on the basis of one of the reasons mentioned above, the subject with regard to whom this decision was ordered, has the right to rehabilitation.

The absence of the act of the crime excludes not only the criminal liability, but also any other responsibility, such as contravenational, civil, administrative or disciplinary responsibility.

If the action is not foreseen by the criminal law, therefore does not constitute a crime, but can be a disciplinary misconduct, or a civil misdemeanour, this should not be mentioned in the decision not to prosecute or to remove the person from investigation, but should be left to the discretion of competent organs.

Adequately, the cases that remove the criminal nature of the act are considered acts that are aimed at the removal of the danger to social relations.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.
2. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iunie 1994.
3. Codul de procedură penală, Legea nr. 122-xv din 14 martie 2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
4. Osoianu T., Ostavciuc D., Urmărirea penală, Ed. „Cartea Militară”, Chișinău, 2021.
5. Codul penal, Legea nr. 985, din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. Nr. 72-74 din 14.04.2009.
6. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M., Drept penal, partea generală, Chișinău, Cartier, 2005, ISBN 9975-79-318-5.
7. Dolea Ig., Roman D., Sedlețchi Iu., Vîzdoagă T., Rotaru V., Cerbu A., Ursu S., Drept procesual penal, ed. Cartier, Chișinău, 2005.
8. Neagu I., Damaschin M., Tratat de procedură penală, partea generală, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2020, ISBN 978-606-39-0600-8.
9. Berliba V., Incorectitudinea normelor juridico-penale și legalitatea în statul de drept. În: Materialele Conferinței internaționale științifico-practice cu genericul „Edificarea statului de drept”. Chișinău: 26-27 septembrie 2003.
10. <https://dexonline.ro/definitie/fapt%C4%83> (accesat 20.10.2020, ora 19.40).
11. Уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов. Ответственные редакторы - доктор юридических наук, профессор И.Я. Козаченко и доктор юридических наук, профессор З.А. Незнамова. Москва. Изд. группа НОРМА - ИНФРА, 1999.
12. <http://referat-referate.blogspot.md/2016/10/scoaterea-persoanei-de-sub-urmarirea.html> (activat 04.01.2018).
13. Rusnac C., Problematika definirii cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei în dreptul penal al Republicii Moldova, revista Anale Științifice a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, ediția a XIII-a, nr.1, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/.pdf (activat 31.10.2022).
14. Legea Nr. 1545 din 25.02.1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești.

Despre autor:

Olesea CREȚU,
doctorandă,

formator, Direcția Dezvoltare Profesională,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
email: cretu.olesea@list.ru
ORCID ID: 0000-0001-8643-9089

About author:

Olesea CREȚU,
PhD student,

trainer, Professional Development Department
Academy „Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail cretu.olesea@list.ru
ORCID ID: 0000-0001-8643-9089

CZU: 343.12

DOI 10.5281/zenodo.7625366

UNELE ABORDĂRI EMPIRICE DINTRE ACCESUL PĂRȚILOR LA MATE- RIALUL DOSARULUI ȘI NECESITATEA PROTEJĂRII DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Daniel CRISTEA,
doctorand

SOME EMPIRICAL APPROACHES BETWEEN PARTIES' ACCESS TO FILE MATERIAL AND THE NEED TO PRO- TECT PERSONAL DATA

Daniel CRISTEA,
PhD student

Conform dispozițiilor legale, urmărirea penală este o fază al cărei conținut și performanță sunt strict limitate la atingerea scopului și normelor acestei faze, a procedurii penale, care trebuie să urmărească și respectarea și aplicarea protecției datelor cu caracter personal în procesul penal și prin interferența dintre accesul părților la materialele dosarului și oportunitatea protejării datelor cu caracter personal. Astfel spus, aplicarea procedurilor penale trebuie astfel să fie proiectate și construite cu luarea în considerare a principiilor reglementărilor în vigoare a protecției datelor cu caracter personal și să ofere garanții pentru protecția datelor, dar și de a folosi cele mai înalte posibile setări de confidențialitate în mod prestabilit. Prezentarea de față va fi o prezentare cu privire la identificarea și implementarea unor garanții procedurale de protecție a datelor cu caracter personal legate de interferența dintre accesul părților la materialele dosarului și oportunitatea protejării datelor cu caracter personal.

Cuvinte-cheie: date cu caracter personal, cerințe esențiale de protecție, garanții procedurale.

According to the legal provisions, the criminal investigation is a phase whose content and performance are strictly limited to the achievement of the purpose and norms of this phase, of the criminal procedure, which must also follow the observance and application of the protection of personal data in the criminal process and through the interference between access parties to the file materials and the opportunity to protect personal data. Thus said, the application of criminal procedures must thus be designed and built taking into account the principles of the regulations in force on the protection of personal data and provide guarantees for data protection, but also to use the highest possible privacy settings in a way predetermined. The present presentation will be a presentation on the identification and implementation of procedural safeguards for the protection of personal data related to the interference between the parties' access to file materials and the opportunity to protect personal data.

Keywords: personal data, essential protection requirements, procedural guarantees.

Introducere. Chiar dacă „legea procesual penală este cea care, prin reglementările sale stricte referitoare la procesul penal, conferă acestuia posibilitatea de a se desfășura în limitele celei mai stricte legalități, prin reglementarea drepturilor și obligațiilor participanților” [1, p.3], în care vor fi introduse normele de protecție a datelor lor cu caracter personal, „a modului de efectuare și succesiune a activităților, cât și a conținutului actelor procedurale” [1, p.3], interferența dintre accesul părților la materialele dosarului și protejarea datelor cu caracter personal va fi asigurată și respectată.

Metode și materiale aplicate. La ela-

Introduction. Even if „criminal procedural law is the one that, through its strict regulations regarding the criminal process, gives it the possibility to be carried out within the limits of the strictest legality, by regulating the rights and obligations of the participants” [1, p.3], in which the rules will be introduced to protect their personal data, „the way of carrying out and sequence of activities, as well as the content of procedural documents” [1, p.3], the interference between the parties' access to file materials and the protection of personal data personal will be ensured and respected.

Applied methods and materials. The

borarea acestui articol a fost folosit materialul teoretic, normativ și empiric. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigație științifică specifice teoriei: metoda logică, metoda analizei comparative, metoda analitică, metoda cercetării sociologice etc.

Scopul cercetării. Examinarea și analiza cadrului normativ din Republica Moldova și România cu privire la interferența dintre accesul părților la materialele dosarului și protejarea datelor cu caracter personal privind respectarea și implementarea unor garanții procedurale de protecție a datelor cu caracter personal în cadrul procedurilor probatorii.

Rezultate obținute și discuții. Cu referire la legea procesual penală, chiar dacă „prin reglementările sale stricte referitoare la procesul penal, conferă acestuia posibilitatea de a se desfășura în limitele legalității, prin reglementarea drepturilor și obligațiilor participanților” [2, p.3], în care vor fi introduse normele de protejare a datelor lor cu caracter personal, „a modului de efectuare și de succesiune a activităților, cât și a conținutului actelor procedurale” [2, p.3], interferența dintre accesul părților la materialele dosarului și protejarea datelor cu caracter personal va fi asigurată și respectată.

Pe lângă regulile fundamentale ale procedurii penale, mai multe reguli de bază pot fi identificate pentru această fază de urmărire penală care dau posibilitatea unor categorii de părți să profite și astfel să ocolescă și să încurce aplicarea legii. În acest sens, urmărirea penală chiar dacă nu este publică, autorii, nu ne referim la calitatea lor de învinuiți/inculpați, au acces la actele și materialele dosarului, drept conferit prin lege, unde, dacă protejăm datele cu caracter personal prin nedivulgare creem o punte de legătură în aplicarea și sancționarea faptelor săvârșite prin activitatea infracțională și respectarea cadrului legal al legislației de protecție a datelor cu caracter personal.

Ca și garanție de moment a protecției datelor cu caracter personal în toată faza de urmărire penală și a necesității aplicării acesteia, menționez relațiile prof. Tudor Osoianu și Dinu Ostavciuc cu referire la partea vătămată, partea civilă, reprezentanții lor și succesorul procedural că „pot avea acces la materialele ur-

theoretical, normative and empirical material was used in the development of this article. Also, the research of the respective subject was possible by applying several methods of scientific investigation specific to the theory: the logical method, the method of comparative analysis, the analytical method, the method of sociological research, etc.

The purpose of the research. Examination and analysis of the normative framework in the Republic of Moldova and Romania regarding the interference between the parties' access to the file materials and the protection of personal data regarding the observance and implementation of procedural guarantees for the protection of personal data in the evidentiary proceedings.

Results obtained and discussions. With reference to the criminal procedural law, even if „through its strict regulations regarding the criminal process, it gives it the opportunity to be carried out within the limits of legality, by regulating the rights and obligations of the participants” [2, p.3], in which they will be introduced the rules for protecting their personal data, „the way of carrying out and sequence of activities, as well as the content of procedural documents” [2, p.3], the interference between the access of the parties to the file materials and the protection of personal data will be ensured and respected.

In addition to the fundamental rules of criminal procedure, several basic rules can be identified for this phase of criminal prosecution that enable certain categories of parties to take advantage and thus circumvent and confuse the application of the law. In this sense, the criminal investigation, even if it is not public, the authors, we are not referring to their capacity as accused/accused, have access to the documents and materials of the file, as a right conferred by law, where, if we protect personal data by non-disclosure, we create a bridge in the application and sanctioning of the acts committed through criminal activity and compliance with the legal framework of the personal data protection legislation.

As a momentary guarantee of the protection of personal data throughout the criminal prosecution phase and the necessity of its application, I mention the accounts of Prof. Tudor Osoianu and Dinu Ostavciuc with reference to

măririi penale doar după încheierea urmăririi penale” [3, p.291-292]. Concomitent, dincolo de etapa finalizării urmăririi penale, fie chiar și parțial dar în cadrul urmăririi penale periodic apare necesitatea divulgării anumitor date, cum ar fi: anumite procedee probatorii – prezentarea spre recunoaștere, reconstituirea faptei, audierea, mai ales în condiții speciale, dar și atunci când în cadrul audierii sunt prezentate anumite probe; aplicarea măsurilor preventive fie altor măsuri de constrângere, în special cele aplicate de judecătorul de instrucție etc. Astfel protejarea totală a datelor cu caracter personal în cadrul urmăririi penale nu ar fi posibilă.

CPP RM și CPP ROM prevede garanțarea dreptului oricărei persoane la siguranță. Această siguranță trebuie să provină și din protejarea datelor cu caracter personal în această interferență a fazei de urmărire penală și nu numai atât. Nerespectarea protejării datelor cu caracter personal încalcă siguranța persoanei vizate iar această siguranță trebuie să fie inviolabilă. Statul are obligația de protejare, stabilire a normelor, de a identifica modalitatea de divulgare a datelor cu caracter personal, într-un cuvânt de a lua măsuri stricte. Dăm dreptate părților de a-și proteja drepturile în procesul penal, deci și în faza de urmărire penală, respectiv a protecției datelor cu caracter personal. Așa cum Aristotel menționa „forma epagogică că pornește de la particular, încercând să construească generalul, adică de la real la gen, de la eveniment la lege” [4, p.41], spunem că actuala legislație de protecție a datelor cu caracter personal încearcă să construească generalul în toate domeniile, noi referindu-ne la aplicarea și protejarea lor în procesul penal.

Deși minimizarea datelor este o cerință, pseudonimizarea este unul dintre mijloacele posibile pentru protecția datelor cu caracter personal. Totodată atât jurisprudența europeană cât și cadrul procesual penal autohton, în calitate de elemente de contrabalansare, cenzurează situațiile în care spre exemplu în cadrul procesului penal sunt utilizați martorii anonimi. Or folosirea acestora, în mod evident dezavantajează posibilitățile de apărare ale persoanelor urmărite penal.

În consecință, nevoia de a proteja datele personale duce la reguli menite să se concentreze pe normele privind colectarea, stocarea

the injured party, the civil party, their representatives and the procedural successor that „they can have access to the materials of the criminal investigation only after the conclusion of the criminal investigation” [3, p.291-292]. At the same time, beyond the stage of completion of the criminal investigation, even partially, but within the framework of the criminal investigation, the need to disclose certain data periodically appears, such as: certain evidentiary procedures - presentation for recognition, reconstruction of the fact, hearing, especially under special conditions, but also when certain evidence is presented during the hearing; the application of preventive measures or other coercive measures, especially those applied by the investigating judge, etc. Thus, the total protection of personal data during the criminal investigation would not be possible.

CPP RM and CPP ROM provides for the guarantee of everyone’s right to safety. This safety must also come from the protection of personal data in this interference of the prosecution phase and not only that. Failure to protect personal data violates the safety of the data subject and this safety must be inviolable. The state has the obligation to protect, to establish the rules, to identify the method of disclosure of personal data, in a word to take strict measures. We give the right to the parties to protect their rights in the criminal process, therefore also in the phase of criminal investigation, respectively of the protection of personal data. As Aristotle mentioned „the epagogic form starts from the particular, trying to build the general, i.e. from the real to the genre, from the event to the law” [4, p.41], we say that the current personal data protection legislation they try to build the general in all areas, we refer to their application and protection in the criminal process.

Although data minimization is a requirement, pseudonymization is one possible means of personal data protection. At the same time, both the European jurisprudence and the domestic criminal procedural framework, as counterbalancing elements, censor situations in which, for example, anonymous witnesses are used in the criminal process. Or their use, obviously disadvantages the possibilities of defense of criminally prosecuted persons.

Consequently, the need to protect personal data leads to rules designed to focus on

și utilizarea datelor cu caracter personal. Regulamentul UE 679/2016 și Directiva 680/2016 sunt cele mai recente și moderne instrumente menite să ofere un set de garanții în ceea ce privește confidențialitatea datelor persoanelor în faza de urmărire penală când vine vorba de prelucrarea și stocarea datelor personale cu privire la interferența dintre accesul părților la materialele dosarului și oportunitatea protejării datelor lor cu caracter personal. Rolul jurisdicției constituționale este crucial în îmbunătățirea și consolidarea tuturor garanțiilor asociate dreptului la viața privată, la intimitate și, nu în ultimul rând, la libertatea de conștiință. Legislația de protecție a datelor cu caracter personal aduce lumină asupra dispozițiilor CPP RM și CPP ROM. Cu privire la faza de urmărire penală în doctrină este specificat că „publicitatea poate fi întâmplătoare” [5, p.11], aspecte care conduc la divulgarea de date cu caracter personal, noi gândindu-ne doar în situația unor neajunsuri în legislație.

În sensul celor menționate și ca o întărire a celor specificate precizez Cauza Tripăduș c. Moldovei [6], (Hotărârea CtEDO din 24.04.2014), ce a avut ca obiect recursul împotriva detențiunii ca urmare a prelungirii duratei arestului preventiv, motivația fiind încălcarea egalității de arme între părți, întrucât învinuitul nu a avut acces la toate materialele dosarului de urmărire penală, respectiv la declarațiile martorilor. Pe lângă prezentarea declarațiilor martorilor un rol hotărâtor pentru a nu avea acces la materialele dosarului l-au avut și descifrările convorbirilor telefonice care au confirmat că învinuitul a întreprins măsuri concrete pentru ghidarea acțiunilor altor participanți la proces și anume a coacuzărilor și a câtorva martori referitor la procesele verbale privind audierea unor martori.

Ca și garanție a protecției datelor cu caracter personal martorilor observăm, în Cauza Tripăduș c. Moldovei, că învinuitului nu i s-au prezentat materialele dosarului de urmărire penală înainte de a se propune prelungirea arestului preventiv, fapt contestat de acesta la Curte, care a recunoscut încălcarea egalității de arme între părți. Procurorul și implicit instanța de judecată au înțeles faptul că, prezentarea și dezvăluirea datelor cu caracter personal despre martori învinuitului putea conduce, datorită pobelor prin care învinuitul a întreprins măsuri concrete

the rules regarding the collection, storage and use of personal data. EU Regulation 679/2016 and Directive 680/2016 are the most recent and modern instruments designed to provide a set of guarantees regarding the confidentiality of the data of individuals in the criminal investigation phase when it comes to the processing and storage of personal data regarding the interference between the parties' access to the file materials and the opportunity to protect their personal data. The role of constitutional jurisdiction is crucial in improving and strengthening all guarantees associated with the right to private life, privacy and, last but not least, freedom of conscience. The personal data protection legislation sheds light on the provisions of the CPP RM and CPP ROM. With regard to the criminal investigation phase, the doctrine specifies that „publicity can be accidental” [5, p.11], aspects that lead to the disclosure of personal data, we are only thinking about the situation of some shortcomings in the legislation.

In the sense of what was mentioned and as reinforcement of what was specified, I specify the Case of Tripăduș v. Moldova [6], (Judgment of the ECtHR from 24.04.2014), which had as its object the appeal against detention as a result of the extension of the duration of preventive detention, the motivation being the violation of equality of arms between the parties, as the accused did not have access to all the materials of the criminal investigation file, respectively to the witness statements. In addition to the presentation of the witness statements, a decisive role in not having access to the file materials was played by the decryption of the telephone conversations which confirmed that the accused took concrete measures to guide the actions of other participants in the trial, namely the co-accused and several witnesses regarding the minutes regarding the hearing of some witnesses.

As a guarantee of the protection of the witnesses' personal data, we note, in the Tripăduș v. Moldova case, that the accused was not presented with the materials of the criminal investigation file before the extension of the preventive detention was proposed, a fact contested by him at the Court, which recognized violation of equality of arms between the parties. The prosecutor and implicitly the court understood the fact that the presentation

de influențare a altor participanți la proces, la influențarea procesului, fapt ce a determinat neprezentarea acestora. În sprijinul ideii de neprezentare a datelor venim cu argumentarea Legii 105 din 16-05-2008 a Republicii Moldova cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, care prevede la art.15, alin.(1), protecția datelor de identitate ale persoanei protejate „se asigură prin nedivulgarea informației referitoare la ea” [7].

Din această perspectivă, considerăm relevantă și Cauza *Jacobus Lorsé c. Olanda* [8], (Hotărârea CtEDO din 27 ianuarie 2004), legat de necesitatea nedivulgării și a protecției datelor cu caracter personal, unde procurorul nu a prezentat autorului mărturiile a doi informatori acoperiți ai poliției care aveau calitatea de martori. Martorii au beneficiat de imunitate garantată de nedeazăuire a datelor cu caracter personal în toată faza de urmărire penală și nu numai, chiar și în cadrul desfășurării procesului, imunitate care a fost garantată și de către instanță. Condamnarea s-a bazat pe o mulțime de alte probe, Curtea a specificat, chiar dacă ar fi fost preferabil ca statul să permită audierea în ședință publică a celor doi martori, nu a existat o violare a dreptului la un proces echitabil.

Astfel pe de o parte, este necesitatea de a nu fi dezvăluite datele cu caracter personal iar pe de altă parte de a nu fi încălcat dreptul la un proces echitabil. Situația fiind în favoarea comunicării datelor, în cazul în care declarațiile martorilor sunt singurele probe, fie probele determinante în susținerea acuzației. Simpla decizie de protejare și nedivulgare a datelor cu caracter personal duce la respectarea legislației de protecție a datelor cu caracter în faza de urmărire penală, dar concomitent poate duce și la încălcarea dreptului la un proces echitabil.

Pentru anumite situații strict prevăzute de legislația procesual penală, sunt prevăzute mai multe modalități de protejare a datelor cu caracter personal: audierea în condiții speciale, cu vocea și imaginea distorsionată conform prevederilor art.110 CPP RM; prezentarea spre recunoaștere din perspectiva celor ce urmează a fi recunoscuți, conform prevederilor art.116 CPP RM, etc. Spre exemplu în cadrul audierii, martorii pot să răspundă la toate întrebările, mai puțin însă cele ce prezintă riscul de le anula anonimul. În acest sens Cauza *Kok c.*

and disclosure of personal data about the accused's witnesses could lead, due to the actions by which the accused took concrete measures to influence other participants in the trial, to influencing the trial, a fact that determined the non-appearance them. In support of the idea of non-presentation of data, we come with the argumentation of Law 105 of 16-05-2008 of the Republic of Moldova regarding the protection of witnesses and other participants in the criminal process, which provides in art. 15, paragraph (1), the protection of identity data of the protected person „is ensured by non-disclosure of information about him” [7].

From this perspective, we also consider relevant the Case of *Jacobus Lorsé v. Holland* [8], (ECtHR Decision of January 27, 2004), related to the need for non-disclosure and protection of personal data, where the prosecutor did not present to the author the testimonies of two covered informants of the police who had the capacity of witnesses. The witnesses benefited from guaranteed immunity from non-disclosure of personal data throughout the criminal investigation phase and beyond, even during the trial, an immunity that was also guaranteed by the court. The conviction was based on a lot of other evidence, the Court specified, even if it would have been preferable for the state to allow the public hearing of the two witnesses, there was no violation of the right to a fair trial.

Thus, on the one hand, there is the need not to disclose personal data, and on the other hand, not to violate the right to a fair trial. The situation being in favor of the communication of the data, if the statements of the witnesses are the only evidence, or the decisive evidence in support of the accusation. The simple decision to protect and not disclose personal data leads to compliance with the legislation on the protection of personal data in the criminal investigation phase, but at the same time it can also lead to the violation of the right to a fair trial.

For certain situations strictly provided for by criminal procedural legislation, several ways of protecting personal data are provided: hearing under special conditions, with the voice and image distorted according to the provisions of art. 110 CPP RM; presentation for recognition from the perspective of those to be recognized, according to the provisions of art. 116 CPP RM, etc. For example, during

Olanda [9], (Hotărârea CtEDO din 4 iulie 2000), ilustrează păstrarea anonimului. În speță, arestarea preventivă s-a produs în urma unei percheziții realizată după informațiile obținute de la un informator al poliției, al cărui nume a rămas secret și care avea calitatea de martor. În timpul percheziției, poliția a cercetat și autovehiculul autorului, în care a descoperit probe indubitabile în vederea stabilirii vinovăției. Procurorul nu a prezentat autorului/avocatului acestuia, în materialele de urmărire penală, probele provenite de la martor dar a prezentat judecătorul de instrucție aceste aspecte. Judecătorul de instrucție l-a audiat pe martor și a dispus ca numele acestuia să rămână secret. Autorul și avocatul acestuia însă au putut să formuleze întrebări în scris și verbal pe calea unei legături audio cu martorul fără a-l putea vedea fizic. Martorul a răspuns la toate întrebările, mai puțin cele ce prezentau riscul de a-i anula anonimul. Curtea a considerat că procedura de interogare a asigurat, de o manieră suficientă, o compensare a dificultăților pe care le prezintă pentru apărare utilizarea mărturiei anonime.

Așa cum „se afirmă că dreptul este rezultată a evoluției” [10, p.56] și legislația de protecție a datelor cu caracter personal a apărut ca rezultat al evoluției și care trebuie aplicat prin „dreptul procesual penal care este îndrumătorul legal și obligatoriu al acestei activități” [11, p.55] unde „întreaga activitate trebuie formulată corect” [12, p.55] prin normele clar stabilite de protejare și nedivulgare a datelor cu caracter personal.

În sprijinul celor menționate supra vine și afirmația „ca în cuprinsul CPP să se prevadă în mod expres necesitatea ca în cursul procesului penal activitățile de studiere/consultare a dosarului să fie efectuate cu respectarea dreptului fundamental al persoanelor fizice de a le fi protejate datele cu caracter personal și au considerat a fi benefic ca să se procedeze la pseudonimizarea datelor de identitate ale persoanelor menționate în actele procesuale/procedurale existente la dosar, astfel încât datele de identitate ale acestora să fie păstrate în condiții de confidențialitate” [13, p.70].

Concluzii. Directiva UE 680/2016 aduce beneficii clare în faza urmăririi penale prin faptul că subliniază importanța păstrării unui

the hearing, the witnesses can answer all the questions, but less so those that present the risk of canceling their anonymity. In this sense, the Case of Kok v. Holland [9], (ECtHR Decision of July 4, 2000), illustrates the preservation of anonymity. In this case, the preventive arrest occurred as a result of a search based on the information obtained from a police informant, whose name remained secret and who had the capacity of a witness. During the search, the police also searched the author's vehicle, in which they discovered indubitable evidence to establish guilt. The prosecutor did not present to the author/his lawyer, in the criminal investigation materials, the evidence from the witness, but the investigating judge presented these aspects. The investigating judge heard the witness and ordered that his name remain secret. However, the author and his lawyer were able to formulate questions in writing and verbally via an audio link with the witness without being able to see him physically. The witness answered all the questions, except those that presented the risk of canceling his anonymity. The Court considered that the questioning procedure ensured, in a sufficient manner, a compensation for the difficulties presented by the use of anonymous testimony for the defense.

Just as „it is stated that the law is the result of evolution” [10, p.56] and the personal data protection legislation appeared as a result of evolution and which must be applied through „criminal procedural law which is the legal guide and mandatory of this activity” [11, p.55] where „the entire activity must be formulated correctly” [12, p.55] through the clearly established rules for the protection and non-disclosure of personal data.

In support of the above-mentioned is also the statement „that the CPP should expressly provide for the necessity that during the criminal process the file study/consultation activities are carried out in compliance with the fundamental right of natural persons to have their personal data protected personally and they considered it beneficial to proceed with the pseudonymization of the identity data of the persons mentioned in the procedural/procedural documents existing in the file, so that their identity data are kept under confidentiality conditions” [13, p.70].

Conclusions. EU Directive 680/2016

acces limitat la datele personale, precum și importanța acestor date în păstrarea integrității personale și a libertăților fundamentale. Astfel spus, în faza urmăririi penale, trebuie să se impună obligații de a se implementa măsuri tehnice și organizatorice adecvate pentru îndeplinirea cerințelor de securitate și identificării persoanelor care le pot accesa și în ce măsură.

Acolo unde CPP nu prevede aplicarea confidențialității datelor cu caracter personal părților, organul de urmărire penală trebuie să se raporteze în aplicarea CPP și la principiile directoare Regulamentului UE 679/2016 și a Directivei UE 680/2016.

Evaluarea și atenuarea riscurilor este necesară de fiecare organ de urmărire penală dar și măsura luată în aplicarea și protejarea datelor cu caracter personal.

Prin urmare, setările de confidențialitate trebuie setate la un nivel ridicat de către organele de urmărire penală și să aplice măsuri tehnice și procedurale adecvate.

Din punct de vedere al legislației de protecție al datelor cu caracter personal, în faza urmăririi penale, în ceea ce privește concepția sistemului de securitate propun, pentru a fi aplicate: stabilirea unor cerințe de securitate, notificarea incidentelor, instituirea și actualizarea unor mecanisme în funcție de evoluția amenințărilor, principiul responsabilității și conștientizării de cei responsabili în cercetarea cauzelor, iar pentru o evaluare profundă a riscurilor, trebuie să fie identificate amenințările și vulnerabilitățile și să se ia măsuri pentru a se asigura confidențialitatea, disponibilitatea și integritatea acestor date.

brings clear benefits in the prosecution phase by emphasizing the importance of maintaining limited access to personal data, as well as the importance of such data in preserving personal integrity and fundamental freedoms. That said, during the criminal prosecution phase, obligations must be imposed to implement adequate technical and organizational measures to meet security requirements and identify the people who can access them and to what extent.

Where the CPP does not provide for the application of the confidentiality of the parties' personal data, the criminal investigation body must refer to the application of the CPP and the guiding principles of EU Regulation 679/2016 and EU Directive 680/2016.

The assessment and mitigation of risks is required by each criminal prosecution body as well as the measure taken in the application and protection of personal data.

Therefore, privacy settings should be set to a high level by law enforcement agencies and appropriate technical and procedural measures should be applied.

From the point of view of the personal data protection legislation, in the criminal prosecution phase, in terms of the design of the security system, I propose, to be applied: the establishment of security requirements, the notification of incidents, the establishment and updating of mechanisms according to by the evolution of threats, the principle of responsibility and awareness of those responsible in investigating the causes, and for a deep risk assessment, threats and vulnerabilities must be identified and measures taken to ensure the confidentiality, availability and integrity of this data.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Boroi A. și Negruț G., Drept procesual penal, București, Editura Hamangiu, 2017, 725 p.;
2. N. Volonciu, Tratat de procedură penală. Partea generală, Vol. I, Ed. Paideia, București, 1993, p.14. În: Boroi A., Negruț G., Drept procesual penal, Ediția a 2-a, revizuită și actualizată, București, Editura Hamangiu, 2020, 732 p.;
3. Osoianu T. și Ostavciuc D., Urmărirea Penală, Chișinău, Editura Cartea Militară, 2021, 493 p.;
4. Ștefănescu F., Logică Juridică, Oradea, Editura Universității, 2003, 90 p.;
5. Dongoroz, et.al., Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român, Partea specială, VOL II, București, Editura Academiei, 1976, 436 p.;
6. Hotărârea CtEDO Tripăduș c. Moldovei,

- din 22 aprilie 2014, nr. 34382/07. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-147402&filename=CASE%20OF%20TRIPADUS%20v.%20THE%20REPUBLIC%20OF%20MOLDOVA%20-%20%5Bromanian%20Translation%5D%20by%20the%20Ministry%20of%20Justice%20of%20the%20Republic%20of%20Moldova.pdf&logEvent=False>
7. Legea Nr. 105 din 16-05-2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. Publicat În: MORM, Nr. 112-114 art. 434 din 27-06-2008. Versiune în vigoare din 12.01.19 în baza modificărilor prin LP245 din 15.11.18 MO 462-466 din 12.12.18 cr.774. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110503&lang=ro
 8. Hotărârea CtEDO Jacobus Lorse c. Olanda, din data de 27 ianuarie 2004, nr.44484/98. Disponibil: <https://legeaz.net/index.php?view=article&catid=13956:hotarari->
[cedo&id=811270907: jacobus-lorse-contra-olande-ydo&format=pdf](https://legeaz.net/index.php?view=article&catid=13956:hotarari-)
 9. Hotărârea CtEDO Kok c. Olanda, din 4 iulie 2000, nr.43149/98. Disponibil: <https://legeaz.net/index.php?view=article&catid=13956:hotarari->
[cedo&id=811270457:kok-contra-olande-xhw&format=pdf](https://legeaz.net/index.php?view=article&catid=13956:hotarari-)
 10. Stolojescu G., Spirit și drept în filosofia românească a dreptului, București, Editura Pro Universitaria, 2016, 361 p.;
 11. Păvăleanu V., Drept procesual penal, București, Editura Pro Universitaria, 2016, 714 p.;
 12. Burcin O., Ene D., Ene A.M., Logică Juridică, București, Editura Moroșan, 2018, 195 p.;
 13. Popa N.D., Popa C. Necesitatea îmbunătățirii cadrului legal privind protecția persoanelor fizice în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal în cadrul unui proces penal, În: Revista română pentru protecția și securitatea datelor cu caracter personal, nr. 1/2020, București, Editura Universul Juridic, 2020, 160 p.

Despre autor:

Daniel CRISTEA,
doctorand, Școala doctorală „Științe juridice”
Universitatea de Stat din Moldova,
ofițer de poliție în cadrul Inspectoratului
Județean de Poliție Buzău, România,
e-mail: cristeadaniel415@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5786-2619

About author:

Daniel CRISTEA,
PhD student, Doctoral School „Legal Sciences”
State University of Moldova
police officer within the Buzău County
Police Inspectorate, Romania,
e-mail: cristeadaniel415@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5786-2619

**PROBLEMATICA REGLEMENTĂRII
GESTIUNII RESURSELOR NATURALE
ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

Mircea GLADCHI,
doctorand

**THE PROBLEM OF REGULATING
THE MANAGEMENT OF NATURAL
RESOURCES IN THE REPUBLIC
OF MOLDOVA**

Mircea GLADCHI,
PhD student

Abordarea actuală a gestiunii resurselor de mediu este una învechită și șubredă. Formele și modalitățile de reglementare a actelor ce permit exploatarea resurselor naturale de persoane fizice sau juridice sunt cu multe curențe și predispuși spre înrăutățirea situației ecologice per ansamblu. Necesitatea îmbunătățirii instrumentelor de dare a în exploatare a resurselor naturale este vitală pentru eficientizarea utilizării resurselor naturale și facilitarea unui mediu ambiant sănătos. Lucrarea de față propune bazele conceptuale pentru uniformizarea actelor ce permit exploatarea resurselor naturale. De asemenea, sunt enunțate principiile și forme ale actelor ce urmează a edifica noul concept de proprietate asupra resurselor naturale.

Cuvinte-cheie: obiecte de mediu, protecția mediului, acte permissive, concesiuni, drept de proprietate, folosință rațională, resurse naturale.

The current approach to environmental resource management is outdated and fragile. The forms and ways of regulating the acts that allow the exploitation of natural resources by natural or legal persons have many shortcomings and tend to worsen the ecological situation as a whole. The need to improve the tools for the exploitation of natural resources is vital for the efficiency of the use of natural resources as well as the facilitation of a healthy environment. The paper proposes the conceptual bases for the standardization of acts that allow the exploitation of natural resources. Principles and forms of the acts that will build the new concept of property over natural resources are being built.

Keywords: environmental objects, environmental protection, permissive acts, concessions, property right, rational use, natural resources.

Introducere. Felul prin care are loc darea în gestiune a resurselor naturale în Republica Moldova este foarte confuz și ambiguu din mai multe puncte de vedere, unul ținând de formele abordate de diferite acte normative, celălalt – de discrepanța în conținutul acestora și drepturile promovate de acestea.

Metode și materiale aplicate sunt cele tradiționale de cercetare, și anume: logică, gramaticală, istorică, a observației, sistemică, a deducției și inducției, precum și metoda sintezei și comparației. Studiul este o manifestare teoretică a concepțiilor teoretico-practice referitoare la evoluția conceptului de proprietate în raport cu obiectele de mediu.

Rezultatele obținute și discuții. Problematika acestui compartiment al legislației autohtone are mai multe curențe, unul dintre

Introduction. The way in which natural resources are managed in R.M. it is a very confusing and ambiguous one from several points of view. One being the forms addressed by different normative acts, the other is the discrepancy in their content and the rights promoted by them.

Applied methods and materials are the traditional ones of research, namely: logical, grammatical, historical, observational, systemic, deduction and induction, as well as the method of synthesis and comparison. The study is a theoretical manifestation of theoretical-practical conceptions regarding the evolution and manifestation of the concept of property in relation to environmental objects.

Results obtained and discussion. The problem of this compartment of the domestic legislation has several shortcomings, one of

care, din păcate, este faptul că regimul juridic al resurselor naturale nu este bine definit, ceea ce creează probleme pentru interpretarea și aplicarea metodelor convenite întru gestionarea lor. Pe lângă autorizațiile de mediu există și anumite tipuri de contracte care oferă în gestiune aceste resurse, dar, spre regret, conceptual și doctrinar aceste contracte nu reflectă adevărul obiectiv de manifestare a bunurilor de mediu. Chiar și în cazul în care resursele naturale sunt date în gestionare prin prisma modelului preferat de către noi, și anume autorizațiile de mediu, reglementarea emiterii acestor autorizații este făcută prin prisma unei legi generice ce reglementează autorizarea activității de întreprinzător, ceea ce nu este mereu relevant pentru tipul nostru de activitate. Reglementările din această lege nu oferă nicio delimitare specifică conceptuală, acordată pentru autorizațiile de mediu sau actele permissive de mediu. Lipsește orice mențiune tangibilă cu referire la importanța acestor acte și forma acestora. Astfel, se creează impresia că legiuitorul, dorind să facă mai mult haos în vederea reglementării acestora, a luat și le-a lipit aleatoriu într-o anumită lege ce conține cuvântul „autorizație” pentru a facilita într-o oarecare măsură lipsa de reglementare concretă a procesului de eliberare și a ceea ce anume presupun actele permissive de mediu.

În acest context ar fi relevant să menționăm despre acordul de mediu, care este reglementat de legea Nr. 86 din 29-05-2014 privind evaluarea impactului asupra mediului, documentul fiind definit ca un „*act permisiv, emis de organul central de mediu al administrației publice, prin care sînt stabilite condițiile și, după caz, măsurile pentru protecția mediului care trebuie respectate în cazul realizării proiectului*”, unde proiectul „*constă în construcția de obiecte noi, extinderea, reconstrucția, modernizarea, reprofilarea, planificarea unor genuri noi de activitate, dobîndirea sau utilizarea resurselor naturale, influența asupra teritoriului sau peisajului neatins sau puțin modificat de activitatea omului, precum și alte acțiuni a căror efectuare sau al căror rezultat final poate avea impact semnificativ asupra mediului*”.

Importanța acestui act permisiv de mediu este că prin el autoritatea competentă acceptă

which unfortunately is the fact that the legal regime of natural resources is not well defined, which subsequently creates problems for the interpretation and application of the agreed methods for their management. The given fact is well observed due to the fact that in addition to environmental authorizations there are also certain types of contracts that offer the management of these resources, but unfortunately, conceptually and doctrinally, these contracts do not reflect the objective truth of the manifestation of environmental goods. Even when natural resources are managed through the lens of our preferred model, namely environmental permits, the regulation of issuing these permits is done through the lens of a generic law that regulates the authorization of entrepreneurial activity, which is not always relevant for our type of activity. The regulations of this law do not provide any specific conceptual delimitation granted for environmental authorizations, or environmental permissive acts. There is no tangible mention of the importance of these acts and their form. It creates the impression that the legislator, wanting to create more chaos in order to regulate them, randomly took and pasted them into a certain law containing the word “authorization” in order to facilitate to some extent the lack of concrete regulation of the release process and what environmental permitting acts entail. Also in this context, it would be relevant to mention the environmental agreement, which is regulated by law No. 86 of 29-05-2014 regarding the evaluation of the impact on the environment, namely “permissive act, issued by the central environmental body of the public administration, which establishes the conditions and, as the case may be, the measures for the protection of the environment that must be respected in the event of the project’s implementation; “ where the phrase project would mean “consists in the construction of new objects, the expansion, reconstruction, modernization, re-profiling, planning of new types of activity, the acquisition or use of natural resources, the influence on the territory or landscape untouched or little modified by human activity, as well as other actions whose execution or whose final result can have a significant impact on the environment”. The importance of this permissive environmental act is that through it, the competent authority accepts the development of the above-mentioned

desfășurarea lucrărilor sus-menționate, după ce au fost prevăzute toate riscurile și rigorile de mediu. Lista activităților care necesită efectuarea evaluării impactului asupra mediului cu ulterioara emitere a acordului de mediu sunt stabilite în legea menționată supra. Vom accentua faptul că legiuitorul conștientizează importanța necesității reglementărilor stringente în domeniul mediului, formulând instituții clar definite, cum ar fi acordul de mediu și efectele sale, dar totodată uită să materializeze aceleași idei vis-a-vis de cele mai elementare raporturi care pot apărea, cum ar fi gestiunea resurselor naturale.

În acest context putem descrie situația când un antreprenor are nevoie să primească acordul de mediu pentru desfășurarea activității sale, ca ulterior să fie necesară achiziționarea mai multor acte de gestiune a resurselor naturale de diferite tipuri. Prin urmare observăm că actele de gestiune a resurselor naturale, precum și formele acestora au o reglementare cu mult mai slabă, în baza celor expuse de noi anterior, dar totodată sunt cu mult mai necesare și mai uzuale comparativ cu alte tipuri de acte permissive de mediu.

Pentru a fi posibilă uniformizarea corectă a reglementărilor de gestionare a resurselor naturale sau per general a obiectelor de mediu este necesar să fie accentuată apartenența lor la un singur concept de divizare a bunurilor. După cum a fost propus anterior și reieșind din analiza efectuată pe parcursul lucrării, obiectele de mediu nu pot fi și nu trebuie să fie obiecte ale dreptului de proprietate, fiind parte a bunurilor din domeniul public, limitate prin esența și conceptul său de a fi parte a circuitului economic. Prin urmare, în toate situațiile resursele naturale sunt bunuri din domeniul public ce nu pot fi atribuite cu caracter de drept de proprietate. Aici putem fi inclusiv în situații ce pictează acea instituție de expropriere indirectă despre care s-a vorbit anterior, și anume situațiile în care pe terenuri aparținând persoanelor fizice sau juridice există bunuri din domeniul mediului, care sunt formă exclusivă a bunurilor din domeniul public și limitează astfel drepturile de proprietate a titularului de teren de a-și exploata bunul după propriile necesități și dorințe. Exemple de genul dat pot fi formulate în contextul reglementărilor actuale cu refe-

works, after all environmental risks and rigors have been foreseen. The list of activities that require the environmental impact assessment to be carried out with the subsequent issuance of the environmental agreement are established in the law mentioned above. The importance of mentioning the existence of this agreement is to emphasize the fact that the legislator is still aware of the importance of the need for strict regulations in the environment, formulating clearly defined institutions such as the environmental agreement and its effects, but at the same time forgets to materialize the same ideas vis-à-vis the most basic relationships that may arise, namely natural resource management. In this context, we can formulate the situation when an entrepreneur needs to receive the environmental agreement for the development of his activity, so that later it is necessary to purchase several documents for the management of natural resources of different types. Therefore, we notice that the natural resources management acts as well as their forms have a much weaker regulation, based on what we presented previously, but at the same time they are much more necessary and more common compared to other types of permissive acts.

In order to be able to correctly standardize the regulations for the management of natural resources or environmental objects in general, it is necessary to emphasize their belonging to a single concept of the division of goods. As previously proposed and emerging from the analysis carried out during the work, environmental objects cannot and must not be objects of property rights, being part of public goods limited by their essence and concept of being part of the circuit economic. Therefore, in all situations, natural resources are goods in the public domain that cannot be assigned as property rights. Here we can also be in situations that paint that institution of indirect expropriation that was talked about previously, namely the situations in which there are environmental goods on lands belonging to natural or legal persons that are an exclusive form of goods in the public domain and thus limit property rights of the land owner to exploit the property according to his own needs and wishes. Examples of the given kind can be formulated in the context of the current regulations with reference to water; the fact that that pond, lake or pond being good in the public domain, on which the gener-

rire la apă; faptul că acel iaz, lac sau heleșteu este un bun din domeniul public, asupra căruia poate fi manifestată folosința generală a apelor, reglementată în art. 22 din legea apelor nr.272 din 23-12-2011 „a) consumul uman și alte necesități casnice; b) adăparea animalelor fără utilizarea de structuri permanente; c) irigația terenurilor de pe lângă casă; d) scăldatul și agrementul; e) captarea și folosința apei pentru lupta împotriva incendiilor sau în orice altă situație de urgență.”, ceea ce ar permite utilizarea acestor bazine sau a apei din ele în scopurile menționate în egală măsură de către toți cetățenii, cu acces liber la acestea. Desigur, sunt cazuri când terenul de sub aceste entități de apă aparține unor persoane fizice sau juridice cu drept de proprietate, aici intervenind conceptul de expropriere indirectă, întrucât terenul pe care se află anumite obiecte de mediu/resurse naturale, în cazul nostru apa, manifestă caracterul unei folosințe generale. De aceste bunuri se pot folosi toți cetățenii în condițiile stipulate anterior, indiferent de regimul juridic al terenului de sub ele. Este necesar de menționat și faptul existenței reglementărilor din art.22, alin. 7) al aceleiași legi „Dreptul la folosința generală a apei nu implică dreptul de trecere printr-un teren privat decât în condițiile prevăzute de Codul civil.”, ceea ce împiedică accesul pe terenul persoanei pe care se află resursa naturală contrar necesităților stipulate, anterior formulate drept folosință generală. Prin urmare acest mod de interpretare este necesar de a fi aplicat pentru toate resursele naturale, pentru a accentua importanța lor și a asigura protecția cuvenită.

Luând în considerare că a fost propusă varianta unde toate resursele naturale sunt bunuri ale domeniului public, este necesar să asigurăm și forma prin care aceste tipuri de obiecte vor fi gestionate în caz de necesitate persoanelor fizice sau juridice. Formele principale care ar trebui să le menționăm în cazurile date sunt concesiunea și autorizațiile de mediu. Dacă în cazul concesiunii situația este mai clară și reglementată relativ bine, în cazul autorizațiilor avem mai multe divergențe.

Pentru a crea o idee unică relativ la forma de gestiune a resurselor naturale prin autorizații, după părerea noastră este cel puțin

al use of waters can be manifested, regulated in art. 22 of the water law no. 272 of 23-12-2011 “a) human consumption and other household needs; b) watering animals without the use of permanent structures; c) irrigation of the lands next to the house; d) bathing and recreation; e) capturing and using water to fight fires or in any other emergency situation.” which would allow the use of these basins, or the water from these basins for the purposes mentioned equally by all citizens providing free access. Of course, there are cases when the land under these water entities belongs to natural or legal persons with property rights, this is where the concept of indirect expropriation comes into play, since the owner of the land on which certain environmental objects/natural resources are located, in our case water, which show the characteristics of a general use, because these assets can be used by all citizens under the previously stipulated conditions, regardless of the legal regime of the land under them. It is also necessary to mention the fact of the existence of the regulations in art. 22 paragraph 7) of the same law “The right to the general use of water does not imply the right of passage through a private land except under the conditions provided by the Civil Code.” which prevents access to the land of the person on which the natural resource is located contrary to the previously stipulated needs formulated as general use. Therefore, this way of interpretation needs to be applied to all natural resources, in order to emphasize their importance and ensure due protection.

Taking into account that the version where all natural resources are goods of the public domain has been proposed, it is necessary to ensure the form by which these types of objects will be managed in case of necessity for natural or legal persons. As previously mentioned, the main forms that we should mention in the given cases are the concession and the environmental authorizations. If in the case of the concession the situation is clearer and regulated relatively well, in the case of authorizations we have more divergences.

In order to create a unique idea relative to the form of management of natural resources through authorizations, in our opinion it is at least necessary that they be specifically regulated in one place. What exists now unfortunately does not do justice to the complexity of the objects and involves the parties to make

necesar ca acestea să fie reglementate specific într-un singur loc. Situația din prezent nu dă dreptate complexității obiectelor și implică părțile de a face multe abstractizări incompetente din punctul de vedere al folosirii acestora și regimul lor juridic. Insistăm asupra necesității creării unui cadru normativ specializat care va defini ce sunt autorizațiile de mediu, precum și forma actului respectiv, determinând concret întinderile drepturilor asupra obiectelor de mediu de către exploatator și obligațiile pe care acesta le are în vederea păstrării, conservării și protecției acestora.

Funcționarea autorizației de mediu trebuie să fie conceptualizată și reglementată conform unor principii predeterminate. Unele din aceste principii au fost stipulate anterior, unele chiar reglementate în diverse acte normative în materie de mediu, însă nu există o uniformitate și concepție clară după care am putea ghida funcționarea acestei instituții.

Prin urmare, atunci când vorbim despre crearea unui act normativ unic în vederea reglementărilor autorizațiilor de mediu, este necesar să formulăm acele principii care vor ghida activitatea și funcționalitatea acestor acte. Unele din aceste principii au decăzut din importanță, altele nu manifestă concepțiile actuale ce ar fi relevante la tratarea problematicei respective. Viziunea referitoare la esența exploataării obiectivelor de mediu este necesară de a fi formulată prin prisma următoarelor principii:

– Folosința rațională – unul din cele mai importante principii existente în raport cu gestiunea obiectivelor de mediu. Despre acesta s-a discutat pe parcursul lucrării de foarte multe ori în raport cu diverse aspecte ale problematicei de exploatare a resurselor naturale. Însă după părerea noastră aceasta nu este bine definită sau conceptualizată într-un oarecare act normativ, iar abordările în doctrină la fel sunt foarte modeste. Considerăm că trebuie să fie adusă în prim-plan conceptualizarea proprietății asupra obiectivelor de mediu. Acesta, din punctul de vedere al valorilor și conceptelor care le cuprinde, poate fi interpretat limitativ în cazul în care nu va fi explicat sau pur și simplu nu va fi fragmentat în mai multe principii ce denotă specificul acestuia. Prin ur-

many incompetent abstractions from the point of view of their use and their legal regime. We insist on the need to create a specialized normative framework that will define what environmental authorizations are and the form of the respective act, concretely determining the extent of rights over environmental objects by the exploiter as well as the obligations he has in order to preserve, conserve and protect them.

The operation of the environmental permit must be conceptualized and regulated according to predetermined principles. Some of these principles were previously stipulated, some even regulated in various environmental normative acts, but like all the other ideas previously addressed, it is not a uniform and clear concept by which we could guide the operation of this institution.

Therefore, when we talk about the creation of a single normative act in order to regulate environmental authorizations, it is necessary to formulate those principles that will guide the activity and functionality of these acts. Some of these principles were formulated previously, some have fallen out of importance, others have fallen out of favor because they do not reflect the current conceptions that would be relevant to the treatment of the respective issue. The vision regarding the essence of the exploitation of environmental objectives needs to be formulated through the prism of the following principles:

– Rational use – One of the most important possible principles in relation to the management of environmental objectives. It was discussed during the work many times in relation to various aspects of the exploitation of natural resources. But in our opinion, this is not well defined or conceptualized in some normative act, and the approaches in the doctrine are also very modest. During the work, an attempt was made to determine and formulate what this notion entails, and respectively we believe that it must be put in the foreground when analyzing the conceptualization of property over environmental objectives. However, we consider that, from the point of view of the values and concepts that comprise them, it can be interpreted limitingly if it will not be explained or simply not fragmented into several principles that denote its specificity. Therefore, we consider that the principle of “rational use”

mare principiul de „folosință rațională” cuprinde următoarele concepții:

✓ Conservarea resurselor naturale – principiul conservării resurselor naturale în raport cu ideea de exploatare a acestora ar presupune atentarea minimal posibilă asupra acestora, păstrându-le forma și esența, consumându-le moderat. Tot aici putem să accentuăm situațiile în care aceste resurse naturale trec din gestiunea unui utilizator la altul. Obligatorietatea utilizatorului de resurse naturale de a lăsa obiectivele de mediu relativ în aceeași stare în care au fost preluate este un factor vital în forma de comportament vis-a-vis de acestea. Condiția respectivă parvine din însăși esența juridică a obiectivelor de mediu, după cum le-am clasificat în bunuri ale domeniului public; prin urmare folosirea specială asupra lor este mereu condiționată și limitată de timp. Respectiv în cazurile în care acestea inevitabil se întorc în gestiunea statului sau trec în gestiunea altei persoane, condiția lor trebuie să fie adecvată pentru a fi posibilă reexploatarea acestora.

✓ Regenerarea resurselor naturale este conceptul prin care exploatarea obiectivelor de mediu încearcă să regenereze într-o oarecare măsură bunurile de mediu pe care le folosește. Necesitatea de a întreține și a regenera aceste bunuri reiese exclusiv din forma lor și aici facem trimitere inclusiv la ideea de reciclare. Un exemplu al aplicării acestui principiu ar fi stațiile de epurare. Folosirea specială a apelor în industrii presupune anumite rigori față de starea în care aceasta iese după acea folosire. Asta presupune aducerea acelei ape degradate, folosite pentru diverse scopuri, la o stare acceptabilă de a intra în circuitul din care a fost extrasă, pentru a nu deteriora procesele simbiotice din mediu. În acest context este necesar să menționăm reglementările prezente în legea Nr. 1102 din 06-02-1997 cu privire la resursele naturale, ce în anexa nr.1 clasifică resursele naturale în cele renovabile și nerenovabile „Resursele naturale renovabile: - pământurile;- pădurile;- apele freatice și subterane;- apele râurilor, lacurilor, acumulărilor, canalelor;- flora și fauna. Resursele naturale nerenovabile:- petrolul, gazele naturale, gazul condensat;- substanțele minerale utile solide”, ceea ce indică la care din ele poate fi aplicat direct acest principiu și la care

include următoarele sub-principii:

✓ Conservarea resurselor naturale – The principle of conservation of natural resources in relation to the idea of exploiting them would imply the least possible attack on them, preserving their form and essence by consuming them moderately. Also here we can emphasize the situations when these natural resources pass from the management of one user to another. The obligation of the user of natural resources to leave the environmental objectives taken relatively in the same state in which they were taken, is a vital factor in the form of behaviour towards them. That condition comes from the very legal essence of the environmental objectives, as we have classified them in goods of the public domain, therefore the special use of them is always conditional and limited by time. Respectively in the cases when they inevitably return to the management of the state or pass to the management of another person, their condition must be adequate to enable their re-exploitation.

✓ Regenerarea resurselor naturale – is the concept by which the exploiter of the environmental objectives tries to regenerate to some extent the environmental goods that he uses. The need to maintain and regenerate these goods emerges exclusively from their form, and here we also refer to the idea of recycling. An example of the application of this principle would be sewage treatment plants. The special use of water in industries requires certain rigors regarding the state in which it comes out after that use. This implies bringing that degraded water used for various purposes to a state as acceptable as possible to enter the circuit from which it was extracted in order not to damage the symbiotic processes in the environment. In this context, it is necessary to mention the regulations present in Law No. 1102 of 06-02-1997 regarding natural resources, which in annex no. 1 classifies natural resources into renewable and non-renewable ones “Renewable natural resources: - lands; - forests; - phreatic and underground waters; - waters of rivers, lakes, accumulations, canals; - flora and fauna. Non-renewable natural resources: - oil, natural gas, condensed gas; - useful solid mineral substances” which directly indicates to which of them this principle can be directly applied and to which of them it is impossible at least at the current stage of development to

din ele este imposibil – cel puțin la etapa actuală de dezvoltare de a fi acesta aplicat. Indiferent de condiția obiectelor de mediu și de genul de folosire specială, exploatarea trebuie să tindă spre valorificarea principiului dat.

✓ Folosință controlată a resurselor naturale – ca și celelalte principii anterioare, acesta vine să accentueze criteriul suplimentar de întindere a drepturilor și apariția unor obligații atât față de obiectul în cauză, cât și față de cei din jur. Folosința limitată în acest context se manifestă prin acele rigori de conduită a exploatarea, care vizează nemijlocit dreptul născut față de obiectivele de mediu de a le folosi. După cum a fost accentuat anterior prin esența sa, datorită principiilor anterioare observăm că se impun anumite limite specifice în raport cu exploatarea acestora, cum ar fi necesitatea de a conserva bunurile, de a le folosi în așa fel ca să fie posibilă regenerarea lor. Acest principiu însă reiterează accentul asupra folosirii în așa fel, încât să nu afecteze persoanele din apropierea imediată. Specificul acestuia comparativ cu conceptul general de folosință limitată a dreptului civil se manifestă prin caracterul obiectivelor de mediu despre care s-a discutat anterior. În consecință, utilizarea necontrolată a acestora afectează cu mult mai grav și rapid bunăstarea și sănătatea celor din jur.

✓ Protecția resurselor naturale se manifestă prin faptul că exploatarea manifestă o grijă deosebită față de obiectivele de mediu, suportând toate prejudiciile cauzate de către el bunului, precum și prejudiciile cauzate de terți. Principiul respectiv este conceput direct în raport cu ideea răspunderii specifice de mediu, angajându-l pe utilizatorul de resurse naturale la o precauție deosebită și îl antrenează în a elabora metode și mijloace de a proteja bunurile aflate în gestiune.

✓ Dezvoltarea moderată a obiectivelor de mediu – dacă regenerarea ar presupune aducerea obiectivelor de mediu la forma anterioară folosirii lor, atunci exploatarea ar aduce îmbunătățirii obiectivului de mediu, dezvoltându-l sau îmbogățindu-l. Din punct de vedere practic poate fi adus următorul exemplu: o persoană ia în gestiune o fișie de pădure, pentru scopuri cinegetice sau de agrement și îmbunătățește fauna din această pădure,

be it applied. Regardless of the condition of the environmental objects and the type of special use, the exploiter must always aim to capitalize on the given principle.

✓ Controlled use of natural resources - like the other previous principles, this comes to emphasize additional criteria for the extension of rights as well as the appearance of obligations both towards the object in question and towards those around. The limited use in this context is manifested by those rigors of the exploiter's conduct that directly aim at the right born in relation to the environmental objectives to use them. As it was previously emphasized by its essence, due to the previous principles we observe that certain specific limits are imposed in relation to their exploitation such as the need to preserve the goods, to use them in such a way that their regeneration is possible. This principle, however, reiterates the emphasis on using it in such a way that it does not affect the people in the immediate vicinity. Its specificity compared to the general concept of limited use of civil law is manifested by the specificity of the environmental objectives discussed previously. Consequently, their uncontrolled use affects the well-being and health of those around them much more seriously and quickly.

✓ Protection of natural resources - it is manifested by the fact that the exploiter shows a special care towards the environmental objectives, bearing all the damages caused by him to the asset as well as the damages caused to the asset by third parties. That principle is designed directly in relation to the idea of specific environmental responsibility, committing the user of natural resources to special caution and training him to develop methods and means to protect the assets under management.

✓ Moderate development of environmental objectives - If the regeneration would involve bringing the environmental objectives to the form prior to their use, then this principle manifests the situation when the exploiter improves the environmental objective, developing or enriching it. From a practical point of view, an example can be given when a person manages a piece of forest, for hunting or recreational purposes and improves the fauna of this forest, plants more trees and generally comes with certain general improvements. Of course, these things are not applicable to all natural

sădește mai mulți copaci și vine cu anumite îmbunătățiri generale. Desigur, aceste lucruri nu sunt aplicabile pentru toate resursele naturale, dar mereu trebuie ca exploatorul de resurse să tindă spre a efectua acțiuni de așa gen.

Totalitatea celor expuse anterior manifestă conceptul de folosință rațională și deja rămîne la discreția legiuitorului de a le include separat sau a le formula prin prisma conceptului definit anterior.

Următorul principiu vital pentru utilizarea specială a resurselor de mediu se manifestă prin prisma plății pecuniare percepute pentru accesul cu aceste scopuri la resursele date.

– Plata pentru folosința specială a resurselor de mediu este o necesitate obligatorie în toate cazurile de exploatare specială a obiectivelor de mediu. Dacă reieșim iarăși din regimul juridic al resurselor naturale, ca fiind bunuri din domeniul public, teoretic ele țin de dominionul de gestiune a cetățenilor statului, care aparține tuturor. Odată ce noi oferim în gestiune unor persoane fizice sau juridice bunuri ce aparțin tuturor, ceilalți necesită o compensare. În cazul nostru această compensare este necesar de a fi realizată anume prin plata pentru emiterea autorizației de mediu, ce ar manifesta acceptul societății ca acei indivizi să efectueze anumite acțiuni denumite drept folosință specială, contra unei sume de bani ce va merge în interesul tuturor. Aceste sume bănești urmează a fi vărsate în bugetul public național și respectiv de a satisface acele necesități sociale stringente de care statul are nevoie.

– Principiul cooperării presupune ideea că cel ce primește în gestiune resursele naturale este obligat să coopereze cu autoritățile competente întru înlăturarea problemelor sau prevenirea dezastrelor ecologice. Subiecții dați, fiind mai aproape de sursa bogățiilor naturale, ar trebui să manifeste o atenție deosebită referitor la starea lor și să comunice autorităților statului care este situația de calitate, cantitate și prognoze pentru viitorul acestor resurse. Faptul dat este necesar pentru a face posibilă prevenirea anumitor situații care dezavantajează per general starea ecologică în țară.

– Supravegherea și controlul din partea autorităților competente se vor manifesta printr-o activitate regulată a autorităților statului

resources, but the resource exploiter must always tend to carry out actions of this kind.

The entirety of what was previously exposed manifests the concept of rational use and it already remains at the legislator's discretion to include them separately or to formulate them through the lens of the previously defined concept.

The next vital principle for the special use of environmental resources is manifested through the prism of the pecuniary payment charged for access for these purposes to the given resources.

– Payment for the special use of environmental resources - is a mandatory necessity in all cases of special exploitation of environmental objectives. If we proceed again from the legal regime of natural resources, as public goods, theoretically they belong to the management domain of the citizens of the state and belong to everyone. Once we offer assets that belong to everyone to the management of natural or legal persons, the others require a compensation. In our case, this compensation needs to be realized specifically by paying for the issuance of the environmental authorization, which would show society's acceptance that those individuals carry out certain actions called as special use contrary to a sum of money that will go in the interest of all. These sums of money are to be paid into the national public budget and respectively to satisfy those pressing social needs that the state needs.

– The principle of cooperation - implies the idea that the one who manages the natural resources is obliged to cooperate with the competent authorities in order to eliminate problems or prevent ecological disasters. The given subjects being closer to the source of natural wealth, should show special attention regarding their condition and communicate to the state authorities what is the situation of quality, quantity and forecasts for the future of these resources. This fact is necessary in order to be able to prevent certain situations that generally disadvantage the ecological situation in the country.

– Supervision and control by the competent authorities - is manifested by the regular exercise of supervision and control exercised by the state authorities in order to ensure the special use of natural resources according to the environmental rigors. The given fact in-

întru asigurarea, conform rigorilor de mediu, a folosirii speciale a resurselor naturale. Faptul dat cuprinde în sine necesitatea corespunderii principiilor enunțate anterior, a activităților desfășurate de subiecții împuterniciți cu atribuțiile de gestionare a resurselor naturale.

– Principiul exploatații temporare a obiectivelor de mediu presupune manifestarea temporară a caracterului autorizației de mediu. Considerăm principiul respectiv unul obligator și care reiterează aspectul temporar de aflare în gestiunea persoanei a acestor obiecte importante. Caracterul temporar impune o anumită disciplină subiectului ce preia obiectivul de mediu, totodată reiterând poziția că bunurile acestea nu îi aparțin și după expirarea termenului el va trebui să le întoarcă într-o stare acceptabilă.

Sub aspect de formă și conținut, desigur, este necesar de a formula un aspect concret distinct și uniform. Ne propunem să dezvoltăm conceptul autorizațiilor de mediu sub concepția unui contract administrativ. Conceptul de contract administrativ nu este ceva nou, dar din păcate esența și natura sa juridică nu este prea bine dezvoltată în legislația Republicii Moldova, deși în art. 13 al Codului administrativ avem definit acesta drept: „... contractul care poate da naștere, modifica sau stinge un raport juridic de drept public, dacă legea nu prevede altfel.” [1] și în art. 154 vine să explice mai detaliat la ce se referă acesta, și anume „Un raport juridic în domeniul dreptului public poate fi întemeiat, modificat sau stins prin contract administrativ, dacă aceasta nu contravine prevederilor legii. În special, autoritatea publică poate încheia, în locul emiterii unui act administrativ individual, un contract administrativ cu persoana căreia i-ar fi adresat actul administrativ” [1]. Pentru a concretiza anumite aspecte vom apela la opinia prof. Verginia Vedinaș, care subliniază că o nouă etapă în evoluția teoriei contractului administrativ în România a început odată cu adoptarea Constituției României din 1991, care a recunoscut prin art.135 alin.5, pe de o parte, proprietatea publică inalienabilă, iar, pe de altă parte, posibilitatea existenței unor mijloace juridice de valorificare a bunurilor de proprietate publică [2], ceea ce de fapt coincide și cu scopul pus în fața noastră: de a oferi posibilitatea va-

cludes in itself the need to correspond to the previously stated principles, of the activities carried out by the subjects empowered with the attributes of natural resource management.

– The principle of temporary exploitation of environmental objectives – implies the temporary manifestation of the nature of the environmental authorization. We consider that principle to be mandatory and which reiterates the temporary aspect of being in the person’s control of these important objects. The temporary character provides a discipline for the subject who takes over the environmental objective and at the same time reiterates the position that these goods do not belong to him and after the expiration of the term he will have to return them in an acceptable condition.

In terms of form and content, of course, it is necessary to formulate a distinct and uniform concrete aspect. We propose to develop the concept of environmental authorizations under the concept of an administrative contract. The concept of an administrative contract is not something new, but unfortunately its essence and its legal nature are not very well revealed in the legislation of the Republic of Moldova, although in art. 13 of the Administrative Code we have defined it as “... the contract that can create, modify or extinguish a legal relationship under public law, unless the law provides otherwise.” [1] and in art. 154 comes to explain in more detail what it refers to, namely “A legal relationship in the field of public law can be established, modified or extinguished by administrative contract, if this does not contravene the provisions of the law. In particular, the public authority can conclude, instead of issuing an individual administrative act, an administrative contract with the person to whom the administrative act would have been addressed” [1]. To make certain aspects concrete, we will appeal to the opinion of Prof. Verginia Vedinaș, who emphasizes that a new stage in the evolution of the administrative contract theory in Romania began with the adoption of the Romanian Constitution of 1991, which recognized through art. 135 paragraph 5, on the one hand, the inalienable public property, and, on the other hand, the possibility of the existence of some legal means of valorizing public property assets, [2] which in fact also coincides with the goal set before us, to offer the

lorificării bunurilor de mediu, acestea totodată fiind inalienabile.

Pot fi deosebite trei tipuri de contracte administrative: darea în administrare, care nu se poate face decât către o regie autonomă sau instituție publică; concesiunea; închirierea [3]. Conceptele respective au căpătat amploare pe teritoriul mai multor state europene, inclusiv în tratarea autorilor ruși [4]. În doctrina dreptului administrativ se impune tot mai insistent opinia ce enunță existența unei forme specifice de contract administrativ, și anume contractul administrativ de serviciu. Teoria contractelor administrative își are originea în doctrina administrativă franceză și în practica jurisdicțională a Consiliului de Stat din Franța [5, p.12]. Prin urmare observăm după trăsăturile nominalizate, că forma dată corespunde foarte bine cu intențiile prevăzute de către noi referitor la conceptul autorizațiilor de mediu. Unii autori [5, p. 57] chiar merg mai departe și acceptă o categorie aparte – contracte de mediu, ce în esență ar presupune că este vorba de aceleași contracte administrative, doar că acestea vizează în mod exclusiv obiective de mediu. Reieșind din formulele de acte ce vizează obiectivele de mediu, aici putem include atât actele de gestiune a resurselor naturale, acordurile de mediu, autorizațiile de emisie a poluanților în mediu, cât și alte acte permissive ce afectează mediul înconjurător prin acțiuni comise de terți.

Prin urmare, conceptul autorizației de mediu trebuie să fie privit prin prisma unui contract, și nu un contract simplu, dar unul administrativ cu regim specific, aplicabil tuturor formelor de folosire specială a obiectelor de mediu, încheiat între autoritatea competentă care poate fi determinată după caz și partea interesată, având drept bază conceptuală principiile enunțate anterior. Autorizația de mediu este după conținutul său un tip de contract administrativ încheiat între autoritatea competentă și o persoană fizică sau juridică, pentru a da în folosință specială anumite resurse naturale sau obiective de mediu întru satisfacerea unor scopuri economice, științifice sau de agrement, pe o perioadă de timp determinată.

Importanța de a acorda un înveliș juridic concret și stabil pentru formulele de gestiune a resurselor naturale se materializează prin fap-

possibility of valorization of environmental assets and at the same time they are inalienable. If we talk about the forms in which these contracts generally appear, three types of administrative contracts can be distinguished: administration, which can only be done to an autonomous management or public institution; the concession; the lease [3]. The respective concepts gained scope in the territory of several European states, including Russian authors [4]. In the doctrine of administrative law, the opinion that enunciates the existence of a specific form of administrative contract, namely the administrative service contract, is more and more insistently imposed. The theory of administrative contracts has its origin in the French administrative doctrine and in the jurisdictional practice of the French Council of State [5, p.12]. Therefore, we observe from the nominated features, that the given form corresponds very well with the intentions provided by us regarding the concept of environmental authorizations. Some authors [5, p. 57] even go further and accept a separate category - environmental contracts, which would essentially assume that these are the same administrative contracts only aimed at exclusive environmental objectives. Based on the forms of documents aimed at environmental objectives, here we can include both natural resource management documents, environmental agreements, authorizations to emit pollutants into the environment and other permissive documents that affect the environment through actions committed by third parties.

Therefore, the concept of environmental authorization must be viewed through the lens of a contract, and not a simple contract, but an administrative contract with a specific regime, applicable to all forms of special use of environmental objects, concluded between the competent authority, which can be determined according to case and the co-interested party, having as a conceptual basis the principles enunciated previously. The proposed definition would be - the environmental authorization is, according to its content, a type of administrative contract concluded between the competent authority and a natural or legal person, to give special use to certain natural resources or environmental objectives for the satisfaction of economic, scientific or leisure, for a certain period of time.

The importance of giving a concrete and

tul că la moment acest lucru nu există și obiectivele de mediu sunt remise prin prisma diferitelor instrumente, instituții și forme de acte, fapt ce creează o incertitudine atât pentru organul competent de a le da în gestiune, cât și asupra drepturilor care reies din această formă de gestiune. Existența contractelor de arendă a fișiiilor forestiere, precum și a contractelor de atribuire a sectorului de subsol și autorizațiile de mediu reglementate printr-o lege generică care le atribuie în categoria actelor permissive emise de către stat știrbește considerabil din importanța acestor acte și din claritatea societății și a celui ce le ia în gestiune referitor la grija care trebuie să o manifeste față de acestea.

Reieșind din formula propusă autorizației și din principiile formulate ce guvernează aceasta, autorizația de mediu ca formă a contractului administrativ trebuie să prevadă o delimitare concretă a obiectelor ce pot fi conferite prin prisma acesteia, ca și drepturile și obligațiile pe care părțile le au în raportul respectiv. Drept o primă reiterare referitoare la drepturile ce reies din acest tip de act este faptul că în baza lui persoanele capătă acces controlat într-un anumit interes special asupra obiectivelor de mediu. Adică ceea ce urmărește subiectul intrînd într-un astfel de raport este folosirea resurselor naturale într-o satisfacere a unor interese speciale. Accentuăm necesitatea utilizării termenului de folosire și nu de posesie și folosință, ca în majoritatea tipurilor de contracte de așa gen, deoarece nu este posibilă manifestarea obiectivă a posesiunii față de obiectivele de mediu. Respectiv în interiorul acestui raport avem un accept de transmitere a folosinței rezonabile asupra bunurilor date. Se poate de mers pînă la extrema că acest drept este de fapt creat și atribuit subiectului ce dorește să se angajeze în astfel de raporturi vizînd resursele naturale. Anume din aceste considerente este foarte important principiul folosinței raționale. Datorită abordărilor anterioare referitoare la ceea ce presupune folosința atât ca manifestare a dreptului de proprietate, cât și ceea ce presupune folosința rațională, a fost expus destul de clar ce include în sine termenul respectiv.

Tot aici putem include și acele autorizații de emiteră a poluanților, care într-o oareca-

stable legal framework for the forms of natural resource management is materialized by the fact that at the moment this does not exist and the environmental objectives are referred to through the prism of different instruments, institutions and forms of acts that create uncertainty both for the body competent to manage them as well as the rights arising from this form of management. The existence of lease contracts for forest records, the existence of subsoil sector assignment contracts and environmental authorizations regulated by a generic law that assigns them to the category of permissive acts issued by the state, reflects considerably on the importance of these acts, as well as the clarity of society and of the one who manages them regarding the care he must show towards them.

Based on the form proposed for the authorization and the formulated principles that govern it, the environmental authorization as a form of administrative contract must provide for a concrete delimitation of the objects that can be conferred through its prism as well as the rights and obligations that the parties have in the respective report. As a first reiteration regarding the rights that emerge from this type of act is the fact that based on it people gain controlled access in a certain special interest to the environmental objectives. That is, what the subject aims to enter into such a relationship is the use of natural resources to satisfy special interests. We emphasize the term use and not possession and use as in most types of contracts of this kind because, as previously discussed, it is not possible to objectively demonstrate possession in relation to environmental objectives. Respectively within the respective report we have an acceptance of the transmission of the reasonable use of the given goods. It is possible to go to the extreme that this right is actually created and attributed to the subject who wants to engage in such relations regarding natural resources. Precisely for these reasons, the principle of rational use is very important, because we note that the main rights that manifest themselves, or should manifest themselves through the prism of this act, is precisely this. Due to the previous approaches regarding what the use entails, both as a manifestation of the right of ownership and what the rational use entails, it was quite clearly exposed what

re măsură pot fi percepute ca folosirea a acestor obiecte unde are loc degajarea acestor poluanți. Adică prin acordarea posibilității de a degaja acești poluanți în natură are loc nemijlocita folosire a acestor obiective determinate de mediu. Respectiv conotația de atribuire a dreptului de folosință asupra acestora poate fi manifestată echivoc și prin prisma rigorilor formulate anterior.

Deși dreptul de a folosi este degajat subiecților prin prisma actului respectiv, vom menționa că acesta nu poate fi ulterior retransmis altor subiecți de către dobânditor. Datorită formulării principiilor anterioare, formei actului respectiv și obiectelor vizate de către acesta, autorizația este un document emis în interesul acelei persoane, fiind ajustat individual și valabil doar cu condiția că e executat de individul care întrunește condițiile pentru care a fost emis. Din punct de vedere al conceptului actului respectiv, este imposibilă retransmisiunea de la subiectul care a primit autorizația dată către un alt subiect. Aceasta ar fi posibilă doar în cazurile în care celălalt subiect este evaluat de către autoritatea competentă, emițând o nouă autorizație cu posibila compensare în interesul subiectului vechi din partea subiectului nou. Aceste circumstanțe ar putea avea loc în situațiile în care subiectul original decide să nu mai activeze în baza autorizației propuse până la expirarea termenului pentru care a fost emisă, sau în situațiile când acesta dorește să partajeze resursa naturală determinată cu un alt subiect.

O altă problemă ce afectează la moment integritatea conceptuală a autorizațiilor de mediu este lipsa unei concepții clare a uniformizării și activităților instituționale a autorităților ce ar trebui să emită, gestioneze și să controleze aceste acte. Actualmente nu avem o claritate instituțională în ceea ce privește atribuțiile depline și competențele ce vizează acordarea autorizațiilor de mediu sau în genere a actelor permissive în materie de mediu. Există o concurență între competențele Agenției de Mediu și ale Ministerului Mediului, în unele cazuri nefiind clar aportul și importanța agențiilor specializate. Respectiv acești factori sunt interdependenți pentru a fi posibilă crearea unei clarități în materie.

the respective term includes.

Also here we can also include those authorizations for the emission of pollutants, which to some extent can be perceived as the use of those objects where the release of these pollutants takes place. That is, by giving the possibility to release these pollutants into nature, there is a direct use of these environmentally determined objectives. Respectively, the connotation of the attribution of the right of use over them can be shown equivocally and through the prism of the previously formulated rigors.

Although the right to use is released to the subjects through the prism of that act, it is necessary to mention that it cannot be subsequently retransmitted to other subjects by the acquirer. Due to the formulation of the previous principles, the form of the respective act and the objects covered by it, the authorization is an act issued in the interest of that person which is individually adjusted and valid only on the condition that it is executed by the individual who meets the conditions for which it was issued. From the point of view of the concept of the given act, it is impossible to retransmit from the subject who received the given authorization to another subject. This would be possible only in cases where the other subject is evaluated by the competent authority, issuing a new authorization with possible compensation in the interest of the old subject from the new subject. These circumstances could occur in situations where the original subject decides not to act on the basis of the proposed authorization until the expiration of the term for which it was issued, or in situations where he wants to share the determined natural resource with another subject.

Another problem currently affecting the conceptual integrity of environmental authorizations is the lack of a clear conception of the standardization and institutional activities of the authorities that should issue, manage and control these documents. At the current moment, unfortunately, we do not have institutional clarity regarding the full attributions and powers aimed at granting environmental authorizations or in general permissive acts in environmental matters. We believe that at the moment there is a competition between the competences of the Environment Agency and the Ministry of the Environment, and in some cases the contribution and importance of the

Prin urmare reiterăm poziția noastră de a crea un cadru uniform de reglementare a regimului juridic al dării în exploatare a resurselor naturale, care trebuie să fie încheiat cu respectarea formelor propuse. Conceptualizarea autorizației de mediu anume sub concepția dată va manifesta ideea corectă vis-a-vis de natura juridică a obiectivelor de mediu și interpretarea clară și specifică a raportului în care se angajează subiecții, înlăturînd orice tentative de a abuza de dreptul conferit din partea exploatareului.

specialized agencies is not clear. Respectively these factors are interdependent in order to be able to create clarity in the matter.

Therefore, we reiterate our position to create a uniform regulatory framework for the legal regime of the exploitation of natural resources, which in our opinion must contain the following elements and be concluded in compliance with the proposed forms. The conceptualization of the environmental authorization specifically under the given conception will show the correct idea both towards the legal nature of the environmental objectives and the clear and specific interpretation of the relationship in which the subjects engage and should remove any attempts to abuse the right conferred by the operator.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Codul Administrativ al Republicii Moldova, nr. 116 din 19.07.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 17.08.2018, nr. 309-320, art. 466.
2. GUCEAC Ion, BALMUȘ Victor. Originea și dimensiunea conceptului contract administrativ. În: Revista Națională de Drept. 2009, nr. 1(100), pp. 2-10. ISSN 1811-0770.
3. VEDINAȘ, V. Drept administrativ și instituții politico-administrative, Manual practic. București: Lumina Lex, 2002.
4. АЛЕХИН А., КАРМАЛИЦКИЙ А., КОЗЛОВ Ю. Административное право Российской Федерации. Москва: ИКД „Зерцало-М”, 2003.
5. TROFIMOV I. Drept civil, contractele civile. Chișinău: Tipografia „Elena - VI”, 2004.

Despre autor:

Mircea Gladchi,

doctorand,

asistent universitar,

Catedra „Drept privat”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,

e-mail: mircea.gladchi@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7815-083X

About author:

Mircea GLADCHI,

PhD student,

Assistant professor

of the Chair “Private law”

of the Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,

e-mail: mircea.gladchi@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7815-083X

CADRUL NORMATIV PRIVIND INSTRUMENTELE FISCAL- BUGETARE EFICIENTE DE REPARARE A PREJUDICIILOR CAUZATE MEDIULUI

Evghenia GUGULAN,
doctorandă

Activitatea economică și comportamentul omului generează un impact semnificativ asupra mediului, de multe ori influența fiind negativă și cauzând poluarea, utilizarea exagerată a materiilor prime și distrugerea ariilor naturale.

Pentru a proteja mediul și a limita eventualele dezechilibre ecologice, orice impact negativ trebuie să fie atenuat, iar eventualele prejudicii – recuperate. Pentru atingerea acestui deziderat, politicile de mediu pun accent pe utilizarea unor mecanisme/instrumente economice cum ar fi autorizații, taxe, penalități, cheltuieli bugetare, subvenții etc. Pe plan mondial, varietatea instrumentelor economice care susțin implementarea politicilor de mediu s-au diversificat semnificativ pe măsură ce statele lumii s-au arătat îngrijorate de nivelul critic de poluare a mediului și de epuizarea a resurselor naturale. Prin urmare, scopul de bază al instrumentelor economice de mediu este de a determina un comportament responsabil din partea populației și agenților economici vis-a-vis de mediul înconjurător, inclusiv prin acumularea de resurse financiare bugetare pentru gestionarea adecvată a resurselor naturale și pentru prevenirea poluării mediului.

Republica Moldova se aliniază la această practică internațională și aplică diverse pârghii economice pentru a promova politicile de mediu. Drept urmare, acest capitol evaluează la nivel agregat instrumentele fiscal-bugetare care susțin implementarea politicilor de mediu și dacă acestea sunt setate într-un mod adecvat pentru a contribui la soluționarea problemelor din sector.

Cuvinte-cheie: politică fiscal-bugetară, repararea prejudiciului, mediu.

THE NORMATIVE FRAMEWORK OF EFFECTIVE FISCAL-BUDGETARY INSTRUMENTS FOR THE REPAIR OF THE DAMAGES CAUSED TO THE ENVIRONMENT

Evghenia GUGULAN,
PhD student

Economic activity and behavior generates a significant impact on the environment, often the influence is negative and causes pollution, exaggerated use of raw materials and destruction of natural areas.

In order to protect the environment and limit eventual environmental imbalances, any negative impact must be attenuated, and any damage - recovered. In order to achieve this goal, environmental policies emphasize the use of mechanisms / economic instruments such as authorizations, taxes, penalties, budget expenditure, subsidies, etc. Worldwide, the variety of economic instruments that support the implementation of environmental policies have diversified significantly as the world's states have been concerned about the critical level of environmental pollution and the exhaustion of natural resources. Therefore, the basic purpose of environmental economic instruments is to determine responsible behavior by the population and economic agents vis-à-vis the environment, including by accumulating budgetary financial resources for adequate management of natural resources and to prevent environmental pollution.

The Republic of Moldova aligns in this international practice and applies various economic levers to promote environmental policies. As a result, this chapter assesses aggregate fiscal-budgetary instruments that support the implementation of environmental policies and if they are adequately set to help solve the problems in the sector.

Keywords: fiscal policy, damage compensation, environment.

Introducere. Prețul vieții confortabile în secolul XXI este dauna pe care activitatea umană o aduce mediului. Impactul oamenilor și al agenților economici asupra mediului devine, cu fiecare an, tot mai simțitor și imposibil de ignorat, iar multe dintre țările dezvoltate au pus această problemă în lista priorităților

Introduction. The price of comfortable living in the 21st century is the damage that human activity does to the environment. The impact of people and businesses on the environment is becoming more and more acute and impossible to ignore every year, and many de-

naționale.

Or, în societatea contemporană, trebuie să fie asigurată intervenția statului pentru protejarea naturii, pentru conservarea biodiversității, a peisajelor, a mediului urban și rural, pentru preîntâmpinarea poluării aerului, apei, solului și a celei fonice, pentru prevenirea riscurilor industriale, pentru gestionarea calitativă a resurselor și deșeurilor, dar și pentru ecoinovare, îmbunătățirea sistemelor de monitorizare a mediului, pentru stabilirea taxelor și redevențelor de mediu, inspecțiilor și pentru asigurarea respectării legii.

Așa cum remarcă un specialist, nu este posibil (și nici de dorit) să se pună un jandarm în spatele fiecărei persoane, care să vegheze la respectarea legii, iar apoi nu putem ignora și faptul că acest supraveghetor public poate fi purtătorul unui interes privat, mai mult sau mai puțin puternic, care ar afecta aplicarea corespunzătoare a normelor de protecție a mediului [12, p.437].

Taxele de mediu reprezintă unul dintre principalele instrumente utilizate de stat pentru promovarea unui comportament responsabil vis-a-vis de mediul înconjurător. Declarația de la Rio (1992) invită statele să promoveze utilizarea instrumentelor economice (principiul 16). Drept consecință, acest document internațional încurajează statele să adopte și să implementeze instrumente incitative sau deopotrivă disuasive destinate să marcheze atât comportamentul producătorilor, cât și al consumatorilor, compatibil cu principiul „poluatorul plătește”. La nivel comunitar, s-a recunoscut rolul crescând al instrumentelor economice și fiscale în promovarea obiectivului protecției mediului, iar Comisia Europeană a estimat că „cea mai bună modalitate de a atinge obiectivele fixate în materie de mediu este aceea de a combina instrumentele fiscal-bugetare cu alte măsuri, aplicate într-o manieră coerentă în vederea modificării comportamentelor” [11].

Metode și materiale aplicate. Pentru un studiu mai aprofundat și detaliat al subiectului supus cercetării, au fost utilizate o serie de metode de cercetare, cum ar fi: metoda analizei istorice; metoda analizei logice (analiza și sinteza), folosită pentru sintetizarea opiniilor diferiților savanți din domeniul dreptului mediului; metoda analizei comparative, necesară pentru efectuarea studiului comparat între

veloped countries have put this issue on their national priority list.

In today's society, state intervention must be ensured to protect nature, to preserve biodiversity, landscapes, urban and rural environments, to prevent air, water, soil and noise pollution, to prevent industrial risks, for the qualitative management of resources and waste, but also for eco-innovation, to improve environmental monitoring systems, to establish environmental taxes and fees, inspections and to ensure compliance with the law.

As a specialist remarks, it is not possible (nor desirable) to put a policeman behind each person to ensure compliance with the law, and then we cannot ignore the fact that this public supervisor may be the bearer of a private interest, more or less strong, which would affect the proper application of environmental protection rules [12, p.437].

Environmental taxes are one of the main tools used by the state to promote environmentally responsible behaviour. The Rio Declaration (1992) calls on states to promote the use of economic instruments (Principle 16). As a consequence, this international document encourages States to adopt and implement incentive or deterrent instruments designed to make the behaviour of both producers and consumers compatible with the „polluter pays” principle. At Community level, the increasing role of economic and fiscal instruments in promoting the objective of environmental protection has been recognised and the European Commission has considered that „the best way to achieve environmental objectives is to combine fiscal-budgetary instruments with other measures, applied in a coherent way to change behaviour” [11].

Methods and materials applied. For a more in-depth and detailed study of the subject under research, a number of research methods were used, such as: the method of historical analysis, the method of logical analysis (analysis and synthesis), used to synthesize the opinions of different scholars in the field of environmental law, the method of comparative analysis, necessary to carry out the comparative study between the positions of different specialists in the field, but also between different national

pozițiile diferiților specialiști din domeniu, dar și între diferite acte normative naționale și străine, convenții internaționale etc.; metoda analizei sistemice, utilizată în cadrul studierii diferitelor norme juridice care reglementează instrumentele fiscal-bugetare eficiente de reparare a prejudiciilor cauzate mediului; metoda analizei dinamice (în retrospectivă și în perspectivă); metoda sintezei, utilizată pentru a generaliza aspectele supuse analizei și pentru a stabili clar și concis recomandările autorului și propunerile de lege ferenda.

Conținut de bază. În Republica Moldova potențialul taxelor de mediu nu este valorificat pe deplin, iar o serie de cerințe în stabilirea acestora reiese și totodată sunt condiționate din capacitatea de a schimba comportamentul populației și agenților economici, precum și de a rezolva problemele de mediu.

În același timp, nici cheltuielile bugetare destinate protecției mediului nu răspund anvergurii necesităților din domeniu. Pe de o parte acestea sunt destul de mici, astfel încât nu putem spune că domeniul dat este cu adevărat o prioritate a statului. Pe de altă parte, de multe ori se înregistrează o distribuție a resurselor ce nu corespunde angajamentelor asumate în documentele de politici sau chiar incapacitatea autorităților implicate de a le executa.

Prin urmare, aceste lacune reduc din capacitatea și eficiența politicilor de mediu, precum și din rezultatele așteptate de către stat, cetățeni, mediul de afaceri și partenerii externi.

Drept instrumente fiscal-bugetare eficiente constituie „taxele de mediu”, respectiv taxele sau plățile componente ale acestora. Astfel, Comisia Europeană consideră drept taxă de mediu un impozit ce are drept bază fiscală o unitate fizică sau un *proxy* pentru o unitate fizică ce se referă la „ceva” care are un efect negativ asupra mediului (ex.: produsele petroliere) [9, p.4].

Raționamentul de bază pentru recunoașterea drept „taxă de mediu” se referă la prezența impactului pe care îl are impozitul asupra costului și prețului poluantului. Prin urmare, scopul impozitului, fie el de ordin fiscal, fie orientat spre protecția mediului, nu reprezintă neapărat un element definitoriu pentru taxele de mediu.

Adeseori, atunci când nu se vrea interzicerea unui produs, ci numai limitarea utilizării sale, acest din urmă obiectiv se poate realiza pe

and foreign normative acts, international conventions, etc., the systemic analysis method, used to study the various legal rules governing effective fiscal-budgetary instruments for remedying environmental damage, the dynamic analysis method (retrospective and prospective), the synthesis method, used to generalise the issues under analysis and to set out clearly and concisely the author's recommendations and proposals for lege ferenda.

Basic content. In the Republic of Moldova the potential of environmental taxes is not fully exploited, and a number of requirements in setting them arise from and are conditioned by the ability to change the behaviour of the population and economic agents, as well as to solve environmental problems.

At the same time, budgetary expenditure on environmental protection does not match the scale of the needs in this area. On the one hand, they are quite small, so that we cannot say that this field is really a state priority. On the other hand, there is often a distribution of resources that does not correspond to the commitments made in policy documents or even the inability of the authorities concerned to implement them.

These gaps therefore reduce the capacity and effectiveness of environmental policies and the results expected by the state, citizens, business and external partners.

Effective fiscal-budgetary instruments are „environmental taxes” or component taxes or payments. Thus, the European Commission considers as an environmental tax a tax that has as its tax base a physical unit or a proxy for a physical unit that refers to „something” that has a negative effect on the environment (e.g. petroleum products) [9, p.4].

The basic rationale for recognition as an „environmental tax” relates to the presence of the impact that the tax has on the cost and price of the pollutant. Therefore, the purpose of the tax, whether fiscal or environmental, is not necessarily a defining element for environmental taxes.

Often, when the aim is not to ban a product, but only to limit its use, the latter can be achieved by introducing additional taxes which increase its cost. Depending on the objective

calea instituirii unor taxe suplimentare, care să-i amplifice costul. În raport cu scopul urmărit, taxele pot să se prezinte în următoarele ipostaze [12, p.439]:

- taxe percepute după cantitatea ori calitatea substanțelor poluante eliberate în mediu;
- taxe percepute pe produsele care sunt poluante fie în timpul fabricării acestora, fie în timpul utilizării lor; de asemenea, pot fi taxate produsele devenite învechite, pentru care a fost introdus un sistem de eliminare;
- diferențierea taxelor menite să favorizeze un produs relativ curat prin introducerea unei taxe pentru un produs echivalent, care este poluant; diferențierea permite practicarea de prețuri mai avantajoase pentru produsele curate;
- redevențe utilizate pentru acoperirea cheltuielilor colectivității, de pildă, pentru tratarea deșeurilor;
- taxe administrative plătite pentru diverse servicii administrative, precum înregistrarea produselor chimice ori pentru aplicarea anumitor reglementări.

Ansamblul acestor taxe fiind variat de la un stat la altul, urmărește realizarea a cel puțin două obiective: este vorba mai întâi despre funcția de colectare de fonduri într-un scop dat (de exemplu, fond bugetar de recuperare a prejudiciilor cauzate mediului), în al doilea rând taxele sunt chemate să stimuleze un nou comportament favorabil față de problemele protecției mediului.

La nivel legislativ în Republica Moldova taxele de mediu sunt împărțite în 4 categorii, și anume [10, p.10-11]:

I. Taxele pe energie – includ plăți pe produse energetice utilizate atât pentru transport (ex.: benzina și motorina), cât și pentru funcționarea utilajelor speciale staționare (ex.: gazele naturale, cărbunii și energia electrică) și/sau constituite din accizele pe produse petroliere și gaz lichefiat. Sursa formării fondurilor fiscal-bugetare sunt:

- Accize la gazele lichefiate;
- Accize la produsele petroliere (Codul fiscal, Titlul IV).

II. Taxele pe transport – includ, în principal, taxele legate de proprietate și de utilizare a autovehiculelor. Plățile speciale pe alte echipamente de transport (ex.: avioane) sau serviciile conexe de transport (ex.: taxe pe zborurile

pursued, taxes can take the following forms [12, p.439]:

- charges levied according to the quantity or quality of pollutants released into the environment;
- charges levied on products which are polluting either during their manufacture or during their use; obsolete products for which a disposal system has been introduced may also be charged;
- differentiation of charges to favour a relatively clean product by introducing a charge on an equivalent product which is polluting; differentiation allows more favourable prices to be charged for clean products;
- charges used to cover community costs, e.g. for waste treatment;
- administrative fees paid for various administrative services, such as registration of chemicals or enforcement of certain regulations.

As the set of taxes varies from one country to another, they are intended to achieve at least two objectives: firstly, they are intended to collect funds for a given purpose (e.g. the budget fund for the recovery of environmental damage), and secondly, they are intended to stimulate new behaviour favourable to environmental protection issues.

At the legislative level in the Republic of Moldova environmental taxes are divided into 4 categories, namely [10, p.10-11]:

I. Energy taxes - include payments on energy products used both for transport (e.g. petrol and diesel) and for the operation of special stationary machinery (e.g. natural gas, coal and electricity) and/or consisting of excise duties on petroleum products and liquefied gas. The source of the formation of fiscal-budgetary funds are:

- - Excise duties on liquefied gases;
- - Excise duties on petroleum products (Fiscal Code, Title IV).

II. Transport charges - mainly include charges related to the ownership and use of motor vehicles. Special payments on other transport equipment (e.g. aircraft) or transport-related services (e.g. charges on charter or scheduled flights) are also included in this category when they are consistent with the gener-

charter sau programate) sunt, de asemenea, incluse în categoria respectivă, atunci când acestea sunt conforme cu abordarea generală a taxelor de mediu, care includ accizele la autoturisme, taxele pentru folosirea drumurilor și vinieta. Sursa formării fondurilor constituie:

- Accize la autoturisme importate;
- Taxe pentru folosirea drumurilor;
- Vinieta (Codul fiscal, Titlul IV. Accizele, Titlul IX. Taxele rutiere).

III. Taxele pe poluare - se aplică emisiilor din surse mobile și imobile, la comercializarea unor bunuri (baterii, substanțe chimice periculoase, anvelope, pungi de plastic, ambalaje de plastic și carton), reprezentate de plățile pentru poluarea mediului și taxa pentru mărfurile care, în procesul utilizării cauzează poluarea mediului. Sursa formării fondurilor:

1. Plăți pentru poluarea mediului produse de:

- emisiile de poluanți în aerul atmosferic ale surselor staționare;
- deversările de poluanți cu ape reziduale în obiective acvatice și sisteme de canalizare;
- depozitarea deșeurilor de producție.

2. Taxe pentru mărfurile care în procesul utilizării cauzează poluarea mediului (Legea nr. 1540/2008 privind plata pentru poluarea mediului).

IV. Taxele pe resursele naturale - se aplică la exploatarea unor resurse naturale (ex.: lemn, materiale de construcție, agregate), altele decât cele folosite ca surse de energie, aplicate pentru apa captată din orice surse (izvoare), mineralele utile (zăcămintele), lemnul eliberat pe picior. Pe lângă taxele menționate în Codul Fiscal, Legea regnului animal și cea a regnului vegetal prevăd aplicarea anumitor taxe sau plăți urmare anumitor activități, cum ar fi exportul de plante și animale, precum și în cazul desfășurării activității de vânătoare. Totuși aceste plăți nu pot fi considerate plăți fiscale, deoarece se referă la componenta de „Prejudiciu și impact asupra mediului”, respectiv statul urmărește recuperarea cheltuielilor cu aceste resurse.

Acestea sunt formate din:

- Taxa pentru apă;
- Taxa pentru extragerea mineralelor utile;
- Taxa pentru lemnul eliberat pe picior;
- Taxa pentru efectuarea prospecțiunilor geologice;

al approach to environmental taxes, which include car excise duties, road user charges and vignettes. The source of the formation of the funds constitutes:

- Excise duties on imported cars;
- Road user charges;
- Vignette (Fiscal Code, Title IV. Excise duties, Title IX. Road charges).

III. Pollution charges - apply to emissions from mobile and stationary sources, to the sale of goods (batteries, hazardous chemicals, tyres, plastic bags, plastic and cardboard packaging), represented by the environmental pollution charge and the charge for goods which, in the process of use, cause environmental pollution. Source of funding:

1. Payments for environmental pollution produced by:

- emissions of pollutants into the air from stationary sources;
- discharges of waste water pollutants into aquatic objectives and sewage systems;
- storage of production waste.

2. Fees for goods which in the process of use cause environmental pollution (Law No 1540/2008 on payment for environmental pollution).

IV. Natural resource charges - apply to the exploitation of natural resources (e.g. timber, building materials, aggregates) other than those used as energy sources, applied to water abstracted from any source (springs), useful minerals (deposits), timber released on foot. In addition to the taxes mentioned in the Fiscal Code, the Animal and Plant Law provide for certain taxes or payments following certain activities, such as the export of plants and animals, as well as for hunting activities. However, these payments cannot be considered as fiscal payments, as they relate to the „Damage and environmental impact” component, i.e. the State seeks to recover the costs of these resources.

These consist of:

- Water tax;
- Fee for extraction of useful minerals;
- Fee for timber released per foot;
- Fee for conducting geological surveys;
- Fee for carrying out geological explorations;
- Fee for the use of underground spaces

– Taxa pentru efectuarea explorărilor geologice;

– Taxa pentru folosirea spațiilor subterane în scopul construcției obiectivelor subterane, altele decât cele destinate extracției mineralelor utile;

– Taxa pentru exploatarea construcțiilor subterane în scopul desfășurării activității de întreprinzător, altele decât cele destinate extracției mineralelor utile (Codul fiscal, Titlul VIII. Taxele pentru resursele naturale).

Pe lângă aceste taxe *Legea regnului animal* [3] și *Legea regnului vegetal* [7] prevăd aplicarea anumitor taxe sau plăți urmare a anumitor activități, cum ar fi exportul de plante și animale, sau în cazul desfășurării activității de vânatoare.

Totuși, susținem că taxele respective nu sunt considerate taxe de mediu, deoarece acestea sunt parte a mecanismului de recuperare a prejudiciului, urmare a unei activități cu impact asupra mediului.

Republica Moldova are un cadru legal destul de complex care reglementează protecția mediului, inclusiv utilizarea instrumentelor fiscal-bugetare în scopul implementării politicilor de mediu. Principiile de aplicare a instrumentelor fiscal-bugetare sunt prevăzute în mai multe acte legislative ce guvernează domeniul mediului, după cum urmează:

✓ *Legea nr. 1515/1993 privind protecția mediului înconjurător* [2] – stabilește principiile de bază ale protecției mediului, printre care se numără perceperea de taxe și aplicarea de amenzi pentru încălcarea legislației în domeniu și folosirea, în exclusivitate, a mijloacelor astfel obținute pentru combaterea poluării mediului, secătuirii resurselor naturale, dezvoltării unor procese geologice primejdioase și redresarea mediului.

✓ *Legea nr. 1102/1997 cu privire la resursele naturale* [4] – menționează folosirea contra plată a resurselor naturale (plata pentru resursele naturale și plata pentru poluarea mediului înconjurător). Plata reprezintă compensarea în bani de către beneficiar a cheltuielilor publice pentru explorarea, conservarea și restabilirea resurselor naturale utilizabile, precum și a eforturilor societății pentru compensarea lor.

✓ *Legea regnului vegetal nr.239/2007 și Legea regnului animal nr.439/1995* – expune mecanismul economic de folosință rațională a

for the construction of underground objectives other than for the extraction of useful minerals;

– Fee for the use of underground constructions for the purpose of carrying out entrepreneurial activity, other than those intended for the extraction of useful minerals (Tax Code, Title VIII. Natural Resources Fees).

In addition to these fees, the Animal Law [3] and the Plant Law [7] provide for certain fees or payments following certain activities, such as the export of plants and animals, or in the case of hunting.

However, we are of the opinion that these taxes are not considered as environmental taxes, as they are part of the mechanism for the recovery of damage following an activity with an environmental impact.

The Republic of Moldova has a fairly complex legal framework governing environmental protection, including the use of fiscal-budgetary instruments to implement environmental policies. The principles for the application of fiscal-budgetary instruments are laid down in several legislative acts governing the environment, as follows:

✓ *Law No 1515/1993 on environmental protection* [2] - establishes the basic principles of environmental protection, including the levying of taxes and fines for violations of environmental legislation and the exclusive use of the funds obtained to combat environmental pollution, depletion of natural resources, development of dangerous geological processes and environmental recovery.

✓ *Law No 1102/1997 on natural resources* [4]- mentions the use of natural resources against payment (payment for natural resources and payment for environmental pollution). Payment is the compensation in money by the beneficiary of the public expenditure for exploration, conservation and restoration of usable natural resources, as well as the efforts of the society for their compensation.

✓ *Law on plant kingdom No.239/2007 and Law on animal kingdom No.439/1995* - sets out the economic mechanism for the rational use of plant/animal kingdom objects which includes: (i) financing of programmes, strategies, action plans on rational use; (ii) payments for the acquisition and export of plant/animal kingdom

obiectelor regnului vegetal/animal care include: (I) finanțarea programelor, strategiilor, planurilor de acțiuni privind folosința rațională; (II) plăți pentru dobândirea și exportul obiectelor regnului vegetal/animal; (III) stimularea economică a folosinței raționale a obiectelor regnului vegetal/animal.

✓ *Legea nr. 1041/2000 pentru ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate* [6] – stipulează că împădurirea terenurilor degradate, precum și alte lucrări aferente se finanțează din: (A) alocațiile de la bugetele locale ale APL de nivelul I și nivelul II, (B) alocațiile de la bugetul de stat, (C) contribuțiile fondului ecologic național.

Cuantumul sau aspectele ce țin de utilizarea taxelor sunt prevăzute inclusiv în *Codul Fiscal* [1] și în *Legea nr. 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului* [5].

Totodată, există un șir de metodici și instrucțiuni aprobate prin ordinele Autorității centrale de mediu care oferă *instrumentarul concret de calcule relevant unor prejudicii aduse mediului*:

1. Metodica de evaluare a prejudiciului cauzat mediului înconjurător în rezultatul încălcării legislației apelor;

2. Metodica provizorie de estimare a prejudiciului cauzat mediului înconjurător prin încălcarea legislației apelor (poluarea apelor subterane);

3. Instrucțiunea privind evaluarea prejudiciului cauzat aerului atmosferic în rezultatul poluării de către sursele staționare;

4. Instrucțiunea privind evaluarea prejudiciului cauzat resurselor de sol;

5. Instrucțiunea privind evaluarea prejudiciului cauzat aerului atmosferic la gestionarea deșeurilor de producție și menajere.

Statul își propune să eficientizeze aplicarea instrumentelor economice pentru a asigura o mai bună implementare a politicilor de mediu. Viziunea statului privind aplicarea instrumentelor economice în domeniu sunt stipulate în „Strategia de mediu pentru anii 2014-2023” [8]. Astfel, obiectivul specific nr. 4 prevede reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului și îmbunătățirea măsurilor de prevenire a poluării mediului. Acest obiectiv urmează a fi atins „prin îmbunătățirea și eficientizarea instrumentelor fiscale și economice în domeniul protecției mediului și prin mo-

objects; (iii) economic incentives for the rational use of plant/animal kingdom objects.

✓ *Law No. 1041/2000 on the improvement of degraded land through afforestation* [6] - stipulates that afforestation of degraded land and other related works shall be financed from: (A) allocations from the local budgets of LPAs of level I and level II, (B) allocations from the state budget, (C) contributions from the national ecological fund.

The amount or the aspects related to the use of charges are also laid down in the *Fiscal Code* [1] and in *Law 1540/1998 on payment for environmental pollution* [5].

At the same time, there are a number of methodologies and guidelines approved by orders of the Central Environmental Authority that provide the concrete toolkit for calculations of environmental damage:

1. Method of assessing the damage caused to the environment as a result of the infringement

water legislation;

2. Provisional method for estimating the damage caused to the environment as a result of a breach of water legislation (groundwater pollution);

3. Instruction on the assessment of damage to atmospheric air as a result of pollution from stationary sources;

4. Instruction on the assessment of damage to soil resources;

5. Guideline on the assessment of damage to atmospheric air from the management of production and household waste.

The State aims to make economic instruments more effective in order to ensure better implementation of environmental policies. The State's vision for the application of economic instruments in this area is stipulated in the „Environmental Strategy for 2014-2023” [8]. Thus, specific objective No. 4 provides for reducing the negative impact of economic activity on the environment and improving measures to prevent environmental pollution. This objective is to be achieved „by improving and streamlining fiscal and economic instruments in the field of environmental protection and by modifying the system of environmental funds”.

In retrospect, fiscal and parafiscal pay-

dificarea sistemului de fonduri ecologice”.

Într-o retrospectivă, plățile fiscale și cele parafiscale au un rol central printre instrumentele economice aplicate pentru implementarea politicilor de mediu.

Veniturile bugetare care se obțin din impozite, taxe (fiscale), contribuții și/sau împrumuturi sunt esențiale pentru asigurarea fondurilor bănești necesare acoperirii principalelor cheltuieli care trebuie să fie efectuate în aplicarea prevederilor bugetare, dar aceste resurse nu sunt (aproape niciodată și nicăieri în lume!) suficiente; de aceea, au fost căutate – și găsite – modalități legale prin care să se asigure unor instituții publice și/sau unor organizații/organisme de interes public resurse suplimentare cu ajutorul cărora să-și poată îndeplini în mod corespunzător misiunea pentru care au fost înființate. Asemenea venituri provin din taxele parafiscale.

Corespunzător, taxele parafiscale sunt acele sume de bani care se colectează – fie de către organele fiscale, fie direct de către beneficiarii respectivelor venituri – în temeiul unor norme juridice adoptate special în acest scop, dar care se varsă în conturile anumitor instituții publice sau ale altor entități colective, publice sau private, altele decât colectivitățile publice locale sau stabilimentele administrative [13, p.17].

Caracteristic taxelor parafiscale este faptul că ele sunt – ca și impozitele – obligatorii (fiind instituite prin lege), sunt urmărite și încasate fie prin intermediul administrațiilor fiscale, fie direct de către beneficiari legal desemnați, în conturile cărora ele se concentrează, și constituie venituri extrabugetare ale unor persoane juridice de drept public sau privat. Tehnicile și procedura după care se colectează/încasează taxele parafiscale sunt foarte apropiate de cele utilizate în materie fiscală.

În Republica Moldova există următoarele plăți fiscale și parafiscale:

1. *Taxe pentru eliberarea de acte permissive de mediu (plăți parafiscale)* – stabilite în Nomenclatorul actelor permissive, aferent Legii nr.160/2011 privind reglementarea activității de întreprinzător;

2. *Taxe de mediu (plăți fiscale)* – conform practicii internaționale, acestea cuprind taxele pe energie, transport, poluare și de folosire a resurselor naturale. Quantumul acestora este

ments play a central role among the economic instruments applied to implement environmental policies.

Budgetary revenues from taxes, (fiscal) duties, contributions and/or loans are essential to provide the necessary funds to cover the main expenses that have to be incurred in the implementation of budgetary provisions, but these resources are (almost never and nowhere in the world!) not sufficient; that is why legal ways have been sought - and found - to provide some public institutions and/or public interest organisations/bodies with additional resources with which they can adequately fulfil the mission for which they have been set up. Such revenues come from parafiscal charges.

Parafiscal charges are accordingly those sums of money which are collected - either by the tax authorities or directly by the recipients of the revenue in question - pursuant to legal rules adopted specifically for that purpose, but which are paid into the accounts of certain public institutions or other public or private collective entities other than local authorities or administrative establishments [13, p.17].

A characteristic feature of parafiscal charges is that they are - like taxes - compulsory (they are established by law), are pursued and collected either through tax administrations or directly by legally designated beneficiaries, into whose accounts they are concentrated, and constitute extra-budgetary income of public or private legal entities. The techniques and procedure for collecting/collecting parafiscal charges are very similar to those used in tax matters.

In the Republic of Moldova there are the following fiscal and parafiscal payments:

1. Fees for the issuance of environmental permits (parafiscal payments) - set out in the Nomenclature of Permits related to the Law no.160/2011 on the regulation of entrepreneurial activity;

2. Environmental taxes (fiscal payments) - according to international practice these include taxes on energy, transport, pollution and use of natural resources. The amount of these taxes is set out in the Fiscal Code or certain sectoral laws;

3. Fines for violations of environmental

prevăzut în Codul fiscal sau anumite legi sectoriale;

3. *Amenzi pentru încălcarea legislației de mediu (plăți parafiscale)* – aplicate pentru săvârșirea unor acțiuni interzise (ex.: braconaj, tăieri ilegale de păduri, infracțiuni ecologice). Cuantumul acestora este prevăzut în legislația contravențională și cea penală;

4. *Prejudiciul și impactul adus mediului în rezultatul poluării (plăți parafiscale)* – legislația de mediu prevede recuperarea prejudiciului adus mediului în rezultatul poluării sau impactului asupra mediului, urmare a anumitor activități. Modul de calculare a prejudiciului este stabilit într-o serie de instrucțiuni, metodologii și legi.

Legea privind plata pentru poluarea mediului [5] stabilește doar 4 categorii principale de plăți și taxe pentru poluarea mediului în Republica Moldova:

- 1) emisiile de poluanți provenite de la sursele staționare;
- 2) deversările de poluanți;
- 3) depozitarea deșeurilor de producție;
- 4) produsele poluante definite ca taxe pentru punerea în circulație (plasarea pe piață) a mărfurilor care, în procesul utilizării, cauzează poluarea mediului.

Conform prevederilor art. 14 „Declararea, modul și termenul de achitare a plăților pentru poluarea mediului” din Legea privind plata pentru poluarea mediului, subiecții prezentei legi sunt obligați să calculeze de sine stătător plățile pentru poluarea mediului prevăzute la art. 6 (Plata pentru emisiile de poluanți ale surselor staționare), art. 9 (Plata pentru deversările de poluanți), art. 10 (Plata pentru depozitarea deșeurilor de producție), art. 11 (Taxa pentru mărfurile care, în procesul utilizării, cauzează poluarea mediului), să achite la bugetul de stat plățile corespunzătoare și să prezinte Serviciului Fiscal de Stat darea de seamă respectivă. Plata pentru emisiile normative de poluanți provenite de la sursele staționare este egală cu:

- normativul plății, în lei;
- cantitatea reală în t.c. (tone convenționale) a poluanților emiși;
- coeficientul lor de agresivitate.

Dintre toate instrumentele fiscale și parafiscale anume taxele de mediu reprezintă un element de bază în promovarea politicilor de mediu. Acestea sunt plăți stabile și continue în timp,

legislația (parafiscal payments) - imposed for prohibited actions (e.g. poaching, illegal logging, environmental offences). The amount of these fines is laid down in the criminal and misdemeanour legislation;

4. Damage and environmental impact as a result of pollution (parafiscal payments) - environmental legislation provides for the recovery of damage to the environment as a result of pollution or impact on the environment following certain activities. The method of calculating damage is set out in a series of guidelines, methodologies and laws.

The Law on Payment for Environmental Pollution [5] establishes only 4 main categories of payments and charges for environmental pollution in the Republic of Moldova by:

- 1) emissions of pollutants from stationary sources;
- 2) discharges of pollutants;
- 3) storage of production waste;
- 4) polluting products defined as charges for putting into circulation (placing on the market) of goods which, in the process of use, cause environmental pollution.

According to the provisions of Art. 14 „Declaration, manner and time limit for payment of environmental pollution payments” of the Law on Payment for Environmental Pollution, the subjects of this Law are obliged to calculate on their own the environmental pollution payments provided for in Art. 6 (Payment for pollutant emissions from stationary sources), Art. 9 (Payment for discharges of pollutants), Art. 10 (Payment for storage of production waste), Art. 11 (Charge for goods which, in the process of use, cause environmental pollution), to pay to the state budget the corresponding payments and to submit to the State Tax Service the respective report. The payment for normative emissions of pollutants from stationary sources is equal to the product of:

- (a) the normative payment, in lei;
- b) the actual quantity in c.t. (conventional tonnes) of pollutants emitted;
- c) their aggressiveness coefficient.

Of all fiscal and parafiscal instruments, environmental taxes are a key element in promoting environmental policies. They are stable and continuous payments over time, and at

reprezentând, totodată, sume consistente de venituri la bugetul de stat sau la bugetele locale (în cazul taxelor pe resursele minerale). De cealaltă parte, taxele pentru eliberarea actelor permisive sunt plăți unice achitate doar în momentul prestării unui serviciu administrativ de către o autoritate a statului. De asemenea, amenzile și prejudiciile se plătesc doar în cazul încălcării legislației de mediu. Așadar, taxele reprezintă cel mai cuprinzător instrument prin care statul poate influența comportamentul agenților economici și a populației față de mediu.

Pentru Republica Moldova, încasările obținute de pe urma taxelor de mediu în raport cu nivelul economiei sunt comparabile cu cele din Uniunea Europeană. La nivel agregat, ponderea în PIB a taxelor de mediu este în imediata apropiere a mediei înregistrate în UE, cu anumite variații în ultimii ani. Spre exemplu, în anul 2017 au fost acumulate taxe în sumă de 4,7 mld. lei, în 2018 încasările au constituit 4,6 mld. lei (o scădere față de 2017 cu circa 1,8%, în termeni nominali și cu 3% în expresie reală), în timp ce în 2019 acestea s-au cifrat la aproximativ 4,9 mld. lei (o creștere cu 5,3% față de 2018 în termeni nominali, și cu 4,8% în expresie reală). În aceeași perioadă ponderea taxelor de mediu în PIB a cunoscut o anumită reducere – de la 2,6% în 2017 și 2,4% în 2018, la circa 2,3% în 2019. Totodată, sub aspect comparativ cu statele europene, ponderea taxelor de mediu în PIB nu poate fi considerată ca fiind una joasă. Astfel, în 2018 Republica Moldova avea un indicator apropiat de nivelul mediu din UE (Figura 1).

the same time represent substantial amounts of revenue to the state or local budgets (in the case of mineral resource taxes). On the other hand, permit fees are one-off payments paid only at the time of the provision of an administrative service by a state authority. Fines and damages are also paid only in case of violation of environmental legislation. Thus, charges are the most comprehensive instrument through which the state can influence the environmental behaviour of economic agents and the population.

For the Republic of Moldova, the revenue from environmental taxes in relation to the level of the economy is comparable to that of the European Union. At the aggregate level, the share of environmental taxes in GDP is close to the EU average, with some variations in recent years. For example, in 2017 taxes were collected in the amount of 4.7 billion lei, in 2018 the collections amounted to 4.6 billion lei (a decrease compared to 2017 of about 1.8% in nominal terms and 3% in real terms), while in 2019 they amounted to about 4.9 billion lei. In the same period, the share of environmental taxes in GDP decreased somewhat - from 2.6% in 2017 and 2.4% in 2018 to about 2.3% in 2019. At the same time, in comparison with European countries, the share of environmental taxes in GDP cannot be considered low. Thus, in 2018 the Republic of Moldova had an indicator close to the EU average level (Figure 1).

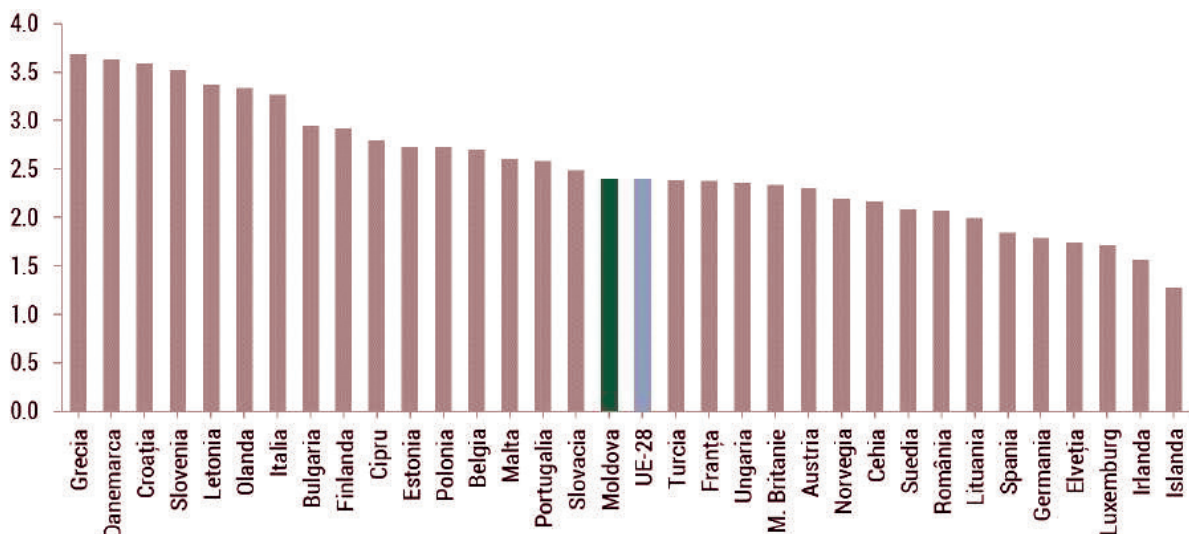

Figura 1. Nivelul taxelor de mediu la nivel european în anul 2018, % în PIB [9, p.9]

Figure 1. Level of environmental taxes at European level in 2018, % in GDP [9, p.9].

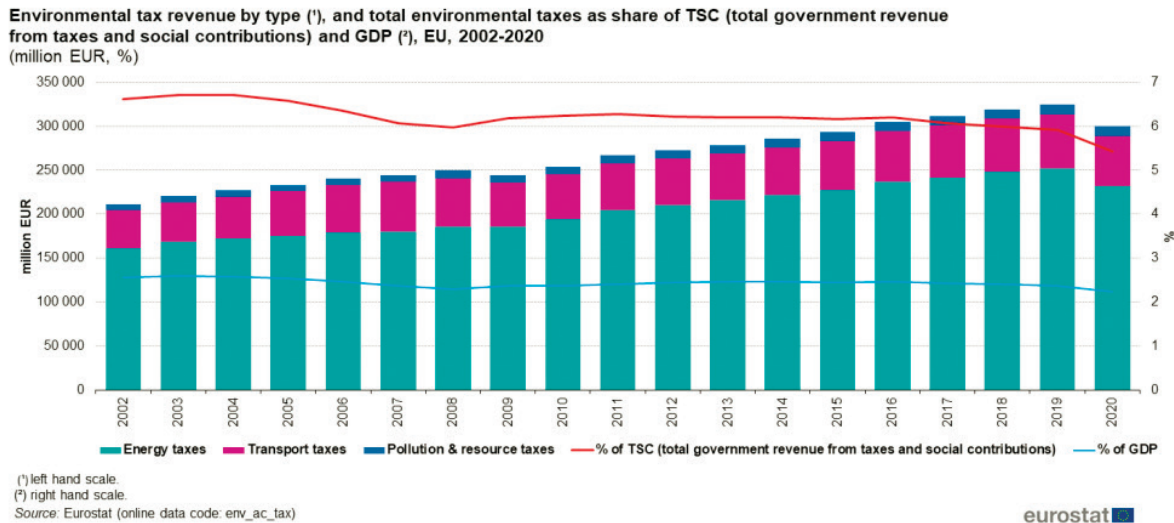

Figura 2. Veniturile fiscale ale mediului pe tip și impozitele totale de mediu ca pondere din totalul veniturilor guvernamentale din impozite și contribuții sociale și PIB, UE, 2002-2020 (milioane EUR,%) [14]

Figure 2. Environmental tax revenues by type, and total environmental taxes as a share of total government revenues from taxes and social contributions and GDP, EU, 2002-2020 (million EUR,%) [14].

Acest infografic oferă o imagine de ansamblu asupra impozitelor de mediu în Uniunea Europeană. Conform Regulamentului (UE) nr. 691/2011 privind conturile economice europene de mediu, taxa de mediu este o taxă a cărei bază fiscală este o unitate fizică (sau o proxy a acesteia) a ceva care are un impact negativ, dovedit, specific asupra mediului și care este definită în sistemul european de conturi (ESA 2010) ca impozit. Statisticile europene disting patru categorii diferite de impozite de mediu referitoare la energie, transport, poluare și resurse.

Pe lângă cele enunțate supra putem individualiza un alt instrument economico-fiscal de acțiune în favoarea protecției și conservării mediului, și anume politici în domeniul formării prețurilor. Deseori, prețurile produselor nu reflectă pe deplin costul pentru mediu al producției sau al emisiilor rezultate în urma folosirii acestora, el fiind suportat de către consumatorii finali ai produselor.

Detaxările și subvențiile s-au dovedit a fi modalități importante în promovarea unor obiective ecologice. Ilustrativă este practica statelor europene, când diferențierea taxelor în cazul benzinei fără plumb a permis în multe țări stabilirea unor prețuri ale acesteia inferioare celor ale benzinei obișnuite, încurajând astfel utilizarea acestui combustibil curat. De asemenea, o diminuare a fiscalității se practică și pentru autovehiculele care respectă norme

This infographic provides an overview of environmental taxes in the European Union (EU). According to Regulation (EU) No 691/2011 on European environmental economic accounts, an environmental tax is a tax whose tax base is a physical unit (or proxy thereof) of something that has a proven, specific, negative impact on the environment and which is defined in the European System of Accounts (ESA 2010) as a tax. European statistics distinguish four different categories of environmental taxes relating to energy, transport, pollution and resources.

In addition to the above, we can identify another economic and fiscal instrument for action in favour of environmental protection and conservation, namely - policies in the field of price formation. Product prices often do not fully reflect the environmental cost of production or emissions resulting from their use, which is borne by the final consumers of the products.

De-taxation and subsidies have proven to be important ways of promoting environmental objectives. This is illustrated by the practice in European countries, where tax increases on unleaded petrol have allowed many countries to set lower prices for unleaded petrol than for regular petrol, thus encouraging the use of this clean fuel. Similarly, lower taxes are also applied to vehicles that meet stricter pollution standards than those laid down by law. With regard to subsidies, we would like

de poluare mai stricte decât cele instituite pe cale legală. Referitor la subvenții ținem să precizăm cu titlu de exemplu ajutoarele financiare acordate la nivel național pentru epurarea apei și aerului ori cele oferite la nivel comunitar pentru practicile agricole favorabile mediului. Principala formă de realizare a subvențiilor este reprezentată de fondurile pentru mediu, create pentru a finanța direct protecția naturii.

Concluzii. Instrumentele fiscal-bugetare, dar și cele economice joacă un rol din ce în ce mai important în promovarea obiectivelor de folosire și protecție a mediului, a reparării prejudiciilor cauzate mediului. Utilizarea acestora presupune și evaluarea permanentă a eficienței lor în raport cu scopurile propuse și adoptarea unor corectitudini în cazuri necesare.

O problemă ridicată în practică este aceea a posibilităților de comensurare și aplicare corectă a taxelor instituite. Ideile de inovare nu lipsesc nici în acest domeniu, astfel că unii se pronunță pentru o revoluție fiscală și mai profundă, pornind de la respingerea actualului sistem fondat pe taxarea activității. Ar fi bine, ca atare, să se aplice taxe asupra energiei, materiilor prime, poluărilor, cu alte cuvinte, asupra a tot ce este rar și ar diminua considerabil sarcinile fiscale și sociale care apasă asupra activității economice și sociale.

Drept consecință, taxele asupra activităților industriale ori produselor poluante constituie astăzi un mecanism utilizat curent pentru obținerea unor efecte favorabile asupra protecției mediului și formării fondurilor fiscal-bugetare în vederea reparării prejudiciilor cauzate mediului, care s-au demonstrat a fi utilizate totuși ineficient.

Făcând o generalizare la subiectul propus spre cercetare, ținem să precizăm că din punct de vedere formal avem o bază normativă judicioasă, în principiu bine punctată și ajustată cu cadrul normativ de mediu european. Credem că creșterea gradului de conștientizare a populației referitor la situația de fapt a mediului va fi una pozitivă pentru crearea unui fundament serios de percepere și acțiune promptă în vederea protecției mediului și a componentelor acestuia. Drept urmare, urmează să valorificăm acele instrumente fiscal-bugetare enunțate (taxe de mediu, plăți fiscale și parafiscale, detaxări și subvenții) și să gestionăm cu cumsecădenie fondurile formate, conform obiectivelor și destinației acestora.

to mention, by way of example, the financial aid granted at national level for water and air purification or that offered at Community level for environmentally friendly agricultural practices. The main form of subsidy is the environmental funds set up to directly finance nature protection.

Conclusions. Fiscal-budgetary as well as economic instruments play an increasingly important role in promoting the objectives of use, environmental protection and repair of environmental damage. Their use also requires ongoing assessment of their effectiveness in relation to the proposed goals and the adoption of corrective measures where necessary.

A problem raised in practice is the possibility of measuring and applying the charges imposed correctly. There is no shortage of innovative ideas in this area either, and some are calling for an even more far-reaching tax revolution, starting from the rejection of the current activity-based system. It would be good, as such, to tax energy, raw materials, pollution, in other words, everything that is scarce and would considerably reduce the tax and social burdens on economic and social activity.

As a result, taxes on industrial activities or polluting products are nowadays a commonly used mechanism to achieve favourable effects on environmental protection and the formation of fiscal-budgetary funds to repair the damage caused to the environment, which have proved to be used inefficiently.

Generalising to the subject proposed for research, we would like to point out that, from a formal point of view, we have a judicious regulatory basis, in principle well defined and adjusted to the European environmental regulatory framework, but we are nevertheless simultaneously witnesses and accomplices to the state of the environment at national and international level. We believe, however, that public awareness of the actual environmental situation will be continuously positive and will form a serious basis for perception and prompt action to protect the environment and its components. As a result, we must make the most of the fiscal-budgetary instruments mentioned (environmental taxes, fiscal and parafiscal payments, rebates and subsidies) and manage the funds formed in accordance with their objectives and purpose.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Cod fiscal, nr. 1163 din 24.04.1997. Publicat: 18.09.1997 în Monitorul Oficial Nr. 62. Documentul este disponibil online la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128022&lang=ro#.
2. Legea nr. 1515 din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjurător. Publicat: 30.10.1993 în Monitorul Oficial Nr. 10. Documentul este disponibil online la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112032&lang=ro#.
3. Legea nr. 439 din 27.04.1995 regnului animal. Publicat: 09.11.1995 în Monitorul Oficial Nr. 62-63. Documentul este disponibil online la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109444&lang=ro#.
4. Legea nr. 1102 din 06.02.1997 cu privire la resursele naturale. Publicat: 19.06.1997 în Monitorul Oficial Nr. 40. Documentul este disponibil online la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109389&lang=ro#.
5. Legea nr. 1540 din 25.02.1998 privind plata pentru poluarea mediului. Publicat: 18.06.1998 în Monitorul Oficial Nr. 54-55. Documentul este disponibil online la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125113&lang=ro#.
6. Legea nr. 1041 din 15.06.2000 pentru ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate. Publicat: 09.11.2000 în Monitorul Oficial Nr. 141-143. Documentul este disponibil online la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=64409&lang=ro#.
7. Legea nr. 239 din 08.11.2007 regnului vegetal. Publicat: 26.02.2008 în Monitorul Oficial Nr. 40-41. Documentul este disponibil online la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=107020&lang=ro#.
8. Hotărârea Guvernului Nr. 301/2014 cu privire la aprobarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. Documentul este disponibil online la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=48131&lang=ro.
9. Cantaragiu Iuliana, Coșeru Ina, Fala Alexandru, Pîntea Dumitru, Aplicarea instrumentelor fiscal-bugetare în soluționarea problemelor de mediu, Chișinău, 2020. Documentul este disponibil online la adresa: <https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/2079-aplicarea-instrumentelor-fiscal-bugetare-in-solutionarea-problemele-de-mediucategory=7>.
10. Catalog privind Taxe, amenzi și sancțiuni pentru prevenirea activităților dăunătoare pentru biodiversitate, Chișinău, 2018. Documentul este disponibil online la adresa: https://madr.gov.md/sites/default/files/Documente%20atasate%20Avance%20Pagines/Catalog_Taxe.pdf.
11. Comunicat asupra fiscalității în Uniunea Europeană, Doc.Com. (96) 546. Documentul este disponibil online la adresa: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/taxation_ro.
12. Dușu Mircea, Tratat de dreptul mediului, Ediția a 3-a, Editura C. H. Beck, București, 2007.
13. Minea Mircea Ștefan, Despre constituționalitatea taxelor parafiscale instituite în România. În materialele celui de-al 3-lea Colocviu constituțional internațional intitulat „Curțile Constituționale și doctrina. Un dialog posibil?”, organizat de Tribunalul Constituțional din Andorra, în perioada 1-3 decembrie 2011. Documentul este disponibil online la adresa: <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/01/minea.pdf>.
14. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Environmental_tax_statistics.

Despre autor:

Evghenia GUGULAN,
doctorandă,
asistent universitar, Catedra „Drept privat”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
email: eugenia.gugulan@mai.gov.md
ORCID ID: 0000-0002-5960-1164

About author:

Evghenia GUGULAN,
PhD student,
Assistant professor of the Chair “Private law”
of the Academy “Ștefan cel Mare” of the MIA,
email: eugenia.gugulan@mai.gov.md
ORCID ID: 0000-0002-5960-1164

CZU: 341.231.14

DOI 10.5281/zenodo.7625400

ANALIZA DREPTULUI LA VIAȚA PRIVATĂ ȘI STANDARDELE CU PRIVIRE LA PROTECȚIA DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Daniel CRISTEA,
doctorand

ANALYSIS OF THE RIGHT TO PRIVACY AND PERSONAL DATA PROTECTION STANDARDS

Daniel CRISTEA,
PhD student

Perioada în care trăim este marcată din ce în ce mai mult de drepturi și de tot mai puține obligații. Constatăm că tehnologia se schimbă de azi pe mâine, creionându-ne viața din ce în ce mai mult prin confortul pe care îl oferă, uneori imperios necesar, alteori nu. Preconizăm astfel, firesc, cum că și regulile, noi sau vechi, cele deja în vigoare sau cele care urmează să intre în vigoare, să se reintegreze și ele și să producă efecte valabile și corecte. Reguli care să ușureze, nu să încurce, să combată și să sancționeze ceea ce este greșit. Acestea trebuie să funcționeze după principiul latinesc „unum castigabis, centum emendabis”, adică, corectând o greșală să combați zece greșeli. Din punct de vedere ideatic, regula este absolut necesară pentru a preveni și sancționa imoralul.

Cu toții vrem să ne jucăm tot mai mult în jurul acestui accesoriu numit confort, încercând din răspuțeri să încadrăm viețile noastre după drepturi și să ne ferim tot mai mult de așa - zisele obligații, care pe noi ne încurcă neștiind că acestea sunt absolut necesare într-o societate funcțională. Astfel, apare și această chestiune juridică denumită Protecția datelor cu caracter personal, ca drept al vieții private. Prezentarea de față este despre analiza dreptului la viața privată și standardele cu privire la protecția datelor cu caracter personal.

Cuvinte-cheie: date cu caracter personal, protecție, legislație, standarde internaționale, Convenție, Carta drepturilor fundamentale, protecția drepturilor la viața privată.

The period in which we live is marked by more and more rights and less and less obligations. We find that technology changes from today to tomorrow, shaping our lives more and more through the comfort it offers, sometimes imperatively necessary, sometimes not. We therefore expect, naturally, that the rules, new or old, those already in force or those that are to come into force, will also be reintegrated and produce valid and correct effects. Rules to ease, not confuse, combat and sanction what is wrong. They must work according to the Latin principle “unum castigabis, centum emendabis”, that is, by correcting one mistake you fight ten mistakes. From an ideational point of view, the rule is absolutely necessary to prevent and sanction the immoral.

We all want to play more and more around this accessory called comfort, trying our best to frame our lives according to rights and to avoid more and more the so-called obligations, which confuse us not knowing that they are absolutely necessary in -a functional society. Thus, this legal issue called Protection of personal data, as a right to private life, also arises. This presentation is about the analysis of the right to privacy and the standards regarding the protection of personal data.

Keywords: personal data, protection, legislation, international standards, Convention, Charter of Fundamental Rights, protection of privacy rights.

Introducere. Baza bunăstării statului, care a fost o formă de individualism privat, combinat cu un colectivism public este din ce în ce subminată de distrugerea sistematică a serviciilor publice, care este însoțită de o creștere de facto în nedreptăți distributive. Aceasta include și dreptul la viața privată din perspectiva

Introduction. The basis of state welfare, which was a form of private individualism combined with a public collectivism, is increasingly undermined by the systematic destruction of public services, which is accompanied by a de facto increase in distributive injustices. This also includes the right to privacy from the per-

protecției datelor cu caracter personal și a standardelor internaționale. Drept urmare, problema globalizării aplicării legislației protecției datelor cu caracter personal este rețeaua totală potențială alternativă pentru a identifica o cultură comună, fie pre-modernă, modernă sau contemporană, cu condiția ca ea să aibă o formă, întrebându-ne dacă poate răspunde la această provocare, de a nu fi încălcată din punct de vedere al dreptului la viața privată.

Actualitatea temei de cercetare este dată tocmai de această nouă legislație a UE care se aplică statelor membre și nu numai, respectiv Regulamentul general al UE 679/2016 privind protecția persoanelor fizice cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, și Directiva 680/2016 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autoritățile competente în scopul prevenirii, depistării, investigării sau urmării penale a infracțiunilor sau al executării pedepselor și privind libera circulație a acestor date, legislație care a implicat dezbateră și din prisma încălcării dreptului la viață privată.

Metode și materiale aplicate. Ca și metode și materiale folosite la elaborarea cercetării științifice: metoda istorică, urmată de analiza de conținut, prin expunerea încălcării dreptului, prezentată de jurisprudența CEDO; metoda analitică a cadrului legislativ internațional cu privire la analiza istorică dreptului la viața privată dar și metoda dezvoltării sociologice concrete tocmai datorită faptului că dreptul la viață privată chiar dacă este cunoscut pentru a fi respectat, acesta este deseori încălcat.

Scopul cercetării. Cercetarea științifică a avut ca scop și a urmărit de a se căpăta noi cunoștințe asupra dreptului la viață privată și a standardelor cu privire la protecția datelor cu caracter personal. Cât privesc sarcinile cercetării, dimensiunea analizei trece în urmărirea scopului acestei elaborări în vederea particularităților de înțelegere a aplicării în timp și a regulilor care trebuie să se aplice, de respectare și protejare în primul rând.

Rezultate obținute și discuții. Dreptul de a proteja sfera privată a unei persoane fizice împotriva intruziunii din partea altora, în special din partea statului, a fost prevăzută pentru prima dată în cadrul unui instrument

specifice de protecție a datelor cu caracter personal și a standardelor internaționale. Drept urmare, problema globalizării aplicării legislației protecției datelor cu caracter personal este rețeaua totală potențială alternativă pentru a identifica o cultură comună, fie pre-modernă, modernă sau contemporană, cu condiția ca ea să aibă o formă, întrebându-ne dacă poate răspunde la această provocare, de a nu fi încălcată din punct de vedere al dreptului la viața privată.

The actuality of the research theme is precisely given by this new EU legislation that applies to the member states and not only, namely the EU General Regulation 679/2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and the free movement of such data, and Directive 680/2016 of the European Parliament and of the Council of April 27, 2016 on the protection of natural persons regarding the processing of personal data by the competent authorities for the purpose of preventing, detecting, investigating or prosecuting crimes or executing punishments and on the free movement of these data, legislation that involved the debate and from the perspective of the violation of the right to private life.

The topicality of the research topic. As well as methods and materials used in the elaboration of scientific research: the historical method, followed by the content analysis, by exposing the violation of the right, presented by the ECHR jurisprudence; the analytical method of the international legislative framework regarding the historical analysis of the right to private life, but also the method of concrete sociological development precisely because the right to private life, even if it is known to be respected, is often violated.

The purpose of the research. The scientific research aimed and sought to gain new knowledge on the right to privacy and standards regarding the protection of personal data. As for the tasks of the research, the dimension of the analysis goes into the pursuit of the purpose of this elaboration in order to understand the particularities of the application over time and the rules that must be applied, of respect and protection in the first place.

Results obtained and discussions. The right to protect the private sphere of a natural person against intrusion by others, especially by the state, was provided for the first time in an international legal instrument, namely in ar-

juridic internațional, respectiv în articolul 12 din Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO) din 10 decembrie 1948 a organizațiilor Națiunilor Unite (ONU) privind respectarea vieții private și de familie [1, p.14]. Acest tratat internațional care marchează începutul „erei drepturilor” [2, p.17] reprezintă un garant privind respectarea vieții familiale și a dreptului individului la viața privată [3, p.261]. Declarația a și influențat dezvoltarea în Europa a altor instrumente pentru drepturile omului. Art. 12 din Declarație nu a fost inclus în pactele privind drepturile omului, viața privată a fost, este prevăzută și protejată de art. 17 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice [4, p.89] identic cu art. 12 din Declarație.

Chiar dacă în iulie 1999, în cadrul Consiliului European de la Köln s-a hotărât elaborarea Cartei Europene a Drepturilor Fundamentale, în cadrul Consiliului European de la Nisa, în perioada 7-12 decembrie 1999 s-a proclamat această Cartă care servea doar drept criteriu de orientare pentru existența și nivelul de protecție a drepturilor fundamentale ale cetățenilor din comunitate împotriva actelor și măsurilor instituțiilor [5, p.171-172].

La semnarea Tratatului de la Lisabona în 2007, toate aceste drepturi au fost adunate din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, ce fusese proclamată în mod solemn la Consiliul European de la Nisa în decembrie 1999 și a fost transformată în noua Cartă a Drepturilor Fundamentale cu un text având de această dată obligativitate juridică [6, p.219-220].

Prin urmare, Uniunea Europeană are un catalog obligatoriu din punct de vedere juridic privind drepturile fundamentale ale Uniunii, ale instituțiilor, agențiilor și organismelor sale, dar și ale statelor membre în ceea ce privește punerea în aplicare a dreptului Uniunii. Instituțiile europene, precum și statele membre, au obligația de a le respecta atunci când aplică legislația europeană. Și literatura de specialitate prevede „să nu se aducă atingeri și limitări drepturilor omului și libertăților fundamentale” [7, p.626], printre care și dreptul la viață privată.

Carta Drepturilor fundamentale a Uniunii Europene conține un preambul și 54 de articole împărțite în șapte titluri, menit să întărească drepturile care rezultă din tradițiile constituționale și din obligațiile internaționale

title 12 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR) of 10 December 1948 of the United Nations (UN) organizations regarding respect for private and family life [1, p.14]. This international treaty that marks the beginning of the „era of rights” [2, p.17] represents a guarantee of respect for family life and the individual's right to private life [3, p.261]. The declaration also influenced the development of other human rights instruments in Europe. Art. 12 of the Declaration was not included in the pacts on human rights, private life was, is provided for and protected by art. 17 of the International Covenant on Civil and Political Rights [4, p.89] identical to art. 12 of the Declaration.

Even though in July 1999, within the European Council in Cologne, it was decided to draw up the European Charter of Fundamental Rights, within the European Council in Nice, between December 7-12, 1999, this Charter was proclaimed, which served only as a guideline for the existence and the level of protection of the fundamental rights of citizens in the community against the acts and measures of the institutions [5, p.171-172].

At the signing of the Treaty of Lisbon in 2007, all these rights were gathered from the Charter of Fundamental Rights of the European Union, which had been solemnly proclaimed at the Nice European Council in December 1999 and was transformed into the new Charter of Fundamental Rights with a text having legal obligation this time [6, p.219-220].

Therefore, the European Union has a legally binding catalog of the fundamental rights of the Union, of its institutions, agencies and bodies, but also of the Member States regarding the implementation of Union law. The European institutions, as well as the States members, have the obligation to respect them when applying European legislation. And the specialized literature stipulates „that human rights and fundamental freedoms should not be affected and limited” [7, p.626], including the right to private life.

The Charter of Fundamental Rights of the European Union contains a preamble and 54 articles divided into seven titles, intended to strengthen the rights resulting from constitutional traditions and international obligations assumed by states, from the TEU, from the ECHR, from the Social Charters adopted by the

asumate de state, din TUE, din CEDO, din Cartele sociale adoptate de Consiliul Europei și de Comunitate, precum și din jurisprudența CJUE și CEDO, cum este Titlul II, intitulat Libertățile care la art.7 prevede respectarea vieții private și de familie.

Dreptul la viață privată fiind un drept fundamental este expres prevăzut în Constituția Republicii Moldova [8], art. 28 în conformitate cu care „statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată”, dar și în Constituția României [9] art.26. Cu toate acestea, dată fiind amploarea noțiunii, subscriem opinia că, „noțiunea de viață privată nu se pretează unei definiții exhaustive” [10, p.429]. Viața privată este asimilată cu intimitatea. Normele de drept referitoare la respectarea vieții private și familiale urmăresc apărarea individului împotriva oricărei ingerințe arbitrare a puterii publice în exercitarea prerogativelor și nu doar, ce asigură însuși conținutul acestui drept. În acest sens, Louis Brandeis, membru al Curții Supreme din SUA, într-un articol publicat în 1890 menționa despre intimitate, care este una dintre fațetele dreptului la viața privată, că este „dreptul individului de a fi lăsat în pace” [11, p.49]

În același timp doar obligațiile autorităților nu sunt suficiente pentru garantarea respectării dreptului la viață privată, chiar dacă în procesul penal acestea sunt garantate de art. 15 CPP RM și respectiv de art.11, alin. (2) CPP ROM. Dreptul „de a fi lăsat în pace” cuprinde și secretul vieții private, drept declinat datorită jurisprudenței Curții Europene din dreptul la respectul vieții private [12, p.135]. Autorul Ion Cobîșenco [13, p.150] susține că viața privată se află într-o etapă de remodelare, în strânsă legătură cu dezvoltarea tehnico-științifică accelerată care au la bază „principalele aspecte care trebuie asigurate pentru ca persoana să aibă dreptul de a fi lăsată în pace” [13, p.150]. Conceptul de viață privată nu a scăpat nici atenției Curții Constituționale a RM, care cu referire la Curtea Europeană a specificat că acest concept, „include integritatea fizică, psihică a unei persoane și poate cuprinde mai multe aspecte ale identității persoanei, cum ar fi, identificarea de gen (...)” [14], dar și „informațiile cu caracter personal în privința cărora există o speranță legitimă că nu vor fi publicate fără consimțământul celor la care acestea se referă” [14].

Council of Europe and Community, as well as from the jurisprudence of the CJEU and ECHR, such as Title II, entitled Freedoms which in art.7 provides for respect for private and family life.

The right to private life being a fundamental right is expressly provided for in the Constitution of the Republic of Moldova [8], art. 28 according to which „the state respects and protects intimate, family and private life”, but also in the Romanian Constitution [9] art.26. However, given the breadth of the notion, we subscribe to the opinion that „the notion of private life does not lend itself to an exhaustive definition” [10, p.429]. Private life is equated with privacy. The legal norms regarding the respect of private and family life seek to defend the individual against any arbitrary interference of the public power in the exercise of prerogatives and not only, which ensures the very content of this right. In this sense, Louis Brandeis, a member of the US Supreme Court, in an article published in 1890, mentioned about privacy, which is one of the facets of the right to private life, that it is „the right of the individual to be left alone” [11, p.49]

At the same time, only the obligations of the authorities are not sufficient to guarantee respect for the right to private life, even if in the criminal process they are guaranteed by art. 15 CPP RM and respectively of art. 11, paragraph (2) CPP ROM. The right „to be left alone” also includes the secrecy of private life, a right declined due to the jurisprudence of the European Court on the right to respect for private life [12, p.135]. The author Ion Cobîșenco [13, p.150] claims that private life is in a stage of remodeling, closely related to the accelerated technical-scientific development that are based on „the main aspects that must be ensured for the person to have the right to be left alone” [13, p.150]. The concept of private life did not escape the attention of the Constitutional Court of the Republic of Moldova, which with reference to the European Court specified that this concept „includes the physical and mental integrity of a person and may include several aspects of the person’s identity, such as identification of gender (...)” [14], but also „personal information about which there is a legitimate hope that it will not be published without the consent of those to whom it refers” [14].

Attempts to define private life have not

Încercările de a defini viața privată nu au trecut nici pe lângă cercetătorii în domeniu. Astfel, conform unor opinii, aceasta reprezintă „revendicarea indivizilor, a grupurilor sau a instituțiilor de a stabili când, cum și în ce măsură informația care îi privește este comunicată altora” [15, p.2]. Din perspectivă a altor autori, dreptul la viața privată este „dreptul individului la o viață restrânsă și anonimă” [16, p.42] dar și „dreptul unei persoane fizice de a decide câtă informație personală să divulge, cui și pentru ce anume” [17, p.141]. Autoarea Iulia Butnaru se orientează în înțelegerea noțiunii la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, respectiv „dreptul la intimitate, dreptul la viață intensă cât de mult dorește o persoană protejată de publicitate” [18, p.183-184]. La fel viața privată, este înțeleasă ca „abilitățile individului de a lua anumite decizii semnificative fără a exista nici o interfață și controlul exercitat de individ privitor la procesarea informațiilor personale” [19, p.1202-1203]. Iar autorul Alan Westin, prin viața privată înțelege: „Dorința oamenilor de a alege în mod liber în ce împrejurări și în ce măsură se vor expune ei înșiși, atitudinea și comportamentul lor” [20, p.2].

O noțiunea strâns legată de viața privată îl reprezintă datele cu caracter personal în general și în procesul penal în special. La data de 18.09.2013 Comitetul de Miniștri adoptă și explică „viata privată pe care o considerată într-un sens mai larg decât intimitatea (care constă, în principal, în dreptul la confidențialitate) și include, în cadrul acesteia, în special, identitatea personală, orientarea sexuală și activitatea sexuală, identitatea de gen, protecția datelor” [21, p.12] etc. iar autoarea Iulia Butnaru, cu referire la art. 8 din CEDO (dreptul la viața privată): susține că: în acest cadru „o persoană are dreptul de a trăi liberă de restricțiile impuse de stat, că viața privată este superioară celei publice” [22, p.3], iar atunci când se impun restricții asupra acestui drept, acestea „trebuie să fie clar definite, justificate din punct de vedere logic și să reprezinte un minimum necesar pentru a realiza obiectivul colectiv legitim” [22, p.3]. Dreptul la propria imagine ca componentă a dreptului la viața privată observăm că este definit ca fiind „prerogativa fundamentală, inerentă ființei umane, conferă oricărei persoane posibilitatea exploatării (...) propriei imagini, cât și protecția împotriva oricărei reproduceri

gone unnoticed by researchers in the field. Thus, according to some opinions, this represents „the claim of individuals, groups or institutions to establish when, how and to what extent the information concerning them is communicated to others” [15, p.2]. From the perspective of other authors, the right to private life is „the individual’s right to a restricted and anonymous life” [16, p.42] but also „the right of a natural person to decide how much personal information to divulge, to whom and for what purpose” [17, p.141]. The author Iulia Butnaru orients herself in understanding the notion to the jurisprudence of the European Court of Human Rights, respectively „the right to privacy, the right to an intense life as much as a person protected from publicity wants” [18, p.183-184]. Similarly, private life is understood as „the ability of the individual to make certain significant decisions without any interface and the control exercised by the individual regarding the processing of personal information” [19, p.1202-1203]. And the author Alan Westin, by private life, understands: „People’s desire to choose freely in what circumstances and to what extent they will expose themselves, their attitude and behavior” [20, p.2].

A notion closely related to private life is personal data in general and in the criminal process in particular. On 18.09.2013, the Committee of Ministers adopts and explains „private life, which it considers in a broader sense than privacy (which mainly consists of the right to privacy) and includes, within it, in especially, personal identity, sexual orientation and sexual activity, gender identity, data protection” [21, p.12] etc. and the author Iulia Butnaru, with reference to art. 8 of the ECHR (the right to private life): claims that: in this framework „a person has the right to live free from restrictions imposed by the state, that private life is superior to public life” [22, p.3], and when restrictions are imposed on this right, they „must be clearly defined, justified from a logical point of view and represent a minimum necessary to achieve the legitimate collective objective” [22, p.3]. The right to one’s own image as a component of the right to private life is defined as „the fundamental prerogative, inherent to the human being, giving any person the possibility of exploiting (...) one’s own image, as well as the protection against any unauthorized repro-

și/sau utilizări neautorizate a acesteia” [23, p.49]. Autorul menționează termenul „neautorizate”, acesta considerat în conformitate cu cadrul legal care pe lângă legislația de protecție a datelor cu caracter personal părților, desigur include și alte acte normative inclusiv cu caracter procesual, care într-o măsură mai mare ori mai mica reglementează aspectele respective. În acest registru desigur se înscrie și legislația procesual penală.

Autorii de specialitate vorbesc și despre „secretul opiniilor și datelor cu caracter personal ca și obiect al protecției dreptului la secretul vieții private” [24, p.150-151]. Opinie care trebuie de asemenea înțeleasă ca fiind orientată spre, „ocrotirea împotriva mijloacelor moderne de investigare de care dispun autoritățile publice: ascultarea telefoanelor, păstrarea și folosirea unor fișiere de date fără știrea persoanei” [24, p.150-151], a utilizării datelor colectate fără știrea persoanei, instalarea de sisteme de supraveghere în alte scopuri decât cel inițial, transmiterea/folosirea/comunicarea de imagini ce conțin date cu caracter personal etc. Autorul Sergiu Russu afirmă în acest sens că „statul are posibilitate prin mijloacele sale și chiar trebuie să ofere securitate datelor personale” [25, p.80]. Elocvent în reglementarea atingerilor aduse vieții private este și art.46 din Legea nr 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil al Republicii Moldova, care au ca scop înțelegerea modului de respectare și protejare a datelor cu caracter personal părților în procesul penal. Atingerile vieții private prevăzute de C.c. RM sunt, în acest sens: „b) interceptarea fără drept a unei convorbiri private, săvârșită prin orice mijloace tehnice, sau utilizarea, în cunoștință de cauză, a unei asemenea interceptări; c) captarea ori utilizarea imaginii sau a vocii unei persoane aflate într-un spațiu privat, fără consimțământul acesteia; d) difuzarea de imagini care prezintă interioare ale unui spațiu privat, fără consimțământul celui care îl ocupă în mod legal; e) ținerea vieții private sub observație, prin orice mijloace, în afară de cazurile prevăzute expres de lege; f) difuzarea de știri, dezbateri, anchete sau de reportaje scrise ori audiovizuale privind viața intimă, personală sau de familie, fără consimțământul persoanei în cauză; g) difuzarea de materiale conținând imagini privind o persoană aflată la tratament în unitățile de asistentă medicală, precum și a

duction and/or use of of it” [23, p.49]. The author mentions the term „unauthorized”, this is considered in accordance with the legal framework which, in addition to the legislation on the protection of personal data of the parties, of course also includes other normative acts, including those of a procedural nature, which to a greater or lesser extent regulate the respective aspects. Of course, criminal procedural legislation is also entered in this register.

The specialized authors also talk about „the secrecy of opinions and personal data as an object of the protection of the right to privacy” [24, p.150-151]. Opinion that must also be understood as being oriented towards, „protection against the modern means of investigation available to the public authorities: wiretapping, keeping and using data files without the person’s knowledge” [24, p.150-151], a the use of data collected without the person’s knowledge, the installation of surveillance systems for purposes other than the original, the transmission/use/communication of images containing personal data, etc. The author Sergiu Russu states in this sense that „the state has the possibility through its means and even must provide security for personal data” [25, p.80]. Art. 46 of Law no. 133 of 15.11.2018 on the modernization of the Civil Code of the Republic of Moldova is also eloquent in the regulation of privacy violations, which aim to understand how to respect and protect the personal data of the parties in the criminal process. The violations of private life provided by C.c. RM are, in this sense: „b) the unauthorized interception of a private conversation, carried out by any technical means, or the knowing use of such interception; c) capturing or using the image or voice of a person in a private space, without their consent; d) the dissemination of images showing the interior of a private space, without the consent of the person who legally occupies it; e) keeping private life under observation, by any means, apart from the cases expressly provided by law; f) broadcasting news, debates, investigations or written or audiovisual reports on intimate, personal or family life, without the consent of the person concerned; g) dissemination of materials containing images of a person undergoing treatment in nursing units, as well as personal data regarding health status, diagnostic issues, prognosis, treatment,

datelor cu caracter personal privind starea de sănătate, problemele de diagnostic, prognostic, tratament, circumstanțe în legătură cu boala și cu alte diverse fapte, inclusiv rezultatul autopsiei, fără consimțământul persoanei în cauză, iar în cazul în care aceasta este decedată, fără consimțământul familiei sau al persoanelor îndreptățite; h) utilizarea, cu rea-credință, a numelui, imaginii, vocii sau asemănării cu o altă persoană; i) difuzarea sau utilizarea corespondenței, manuscriselor ori a altor documente personale, inclusiv a datelor privind domiciliul, reședința temporară, precum și numerele de telefon ale unei persoane sau ale membrilor familiei sale, fără consimțământul persoanei căreia acestea îi aparțin sau care, după caz, are dreptul de a dispune de ele.” [26] Norme care nu doar contribuie la înțelegerea noțiunii de viață privată, la protecția acesteia ci și la complexitatea noțiunii.

În raportul asupra cauzei CtEDO *Brugge-man și Scheuten c. Federal Republic Germany* din 12.07.1977, Comisia Europeană a reliefat parametrii exercițiului în privința pretenției respectării dreptului la viață privată, în sensul că, acesta „este redusă, în mod automat, individului, când pune viața sa privată în context cu cea publică, sau o situează într-un strâns raport cu interesele protegute” [27, p.76]. Tot CtEDO [28, p.172], a apreciat referitor la identificare unei persoane, după nume și prenume, și ca mijloc prin care se evidențiază o conexiune cu o familie determinată, trebuie inclus în aria de aplicare a noțiunii de „viață privată”, prevăzută de art. 8 din CEDO. În acest sens, autoarea Iulia Butnaru specifica despre elementele ce intră în sfera art.8 din practica Curții Europene, respectiv a vieții private: „viața sexuală, orientarea sexuală, numele și prenumele persoanei, etnia, imaginea (fotografia) persoanei, (...), darși colectarea și prelucrarea datelor cu caracter personal” [29, p.145]. În același registru se înscrie și abordarea Curții Constituționale a RM, care a reținut că, protecția datelor cu caracter personale, „are o importanță fundamentală pentru exercițiul dreptului la viața privată al persoanei” [30] iar legat de art. 28 din Constituția RM menționa că „le permite persoanelor să se bazeze pe dreptul lor la viața privată cu privire la informații care, deși neutre, sunt colectate, procesate și diseminate” [30].

Abordările menționate supra le conside-

circumstances related to the disease and other various facts, including the result of the autopsy, without the consent of the person in question, and in case of death, without the consent of the family or the entitled persons; h) using, in bad faith, the name, image, voice or likeness of another person; i) dissemination or use of correspondence, manuscripts or other personal documents, including data on the domicile, temporary residence, as well as the telephone numbers of a person or his family members, without the consent of the person to whom they belong or who, as the case may be, has the right to dispose of them.” [26] Norms that not only contribute to the understanding of the notion of private life, to its protection, but also to the complexity of the notion.

In the report on the ECtHR case *Brugge-man and Scheuten v. Federal Republic of Germany* from 12.07.1977, the European Commission highlighted the parameters of the exercise regarding the claim to respect the right to private life, in the sense that it „is automatically reduced to the individual, when he puts his private life in context with the public one, or places it in a close relationship with the protected interests” [27, p.76]. The ECtHR [28, p.172] also considered that the identification of a person, by name and surname, and as a means of highlighting a connection with a specific family, must be included in the scope of the notion of „private life”, provided by art. 8 of the ECHR. In this sense, the author Iulia Butnaru specifies the elements that fall within the scope of art. 8 of the practice of the European Court, respectively of private life: „sexual life, sexual orientation, the name and surname of the person, ethnicity, the image (photo) of the person, (...), but also the collection and processing of personal data” [29, p.145]. In the same register is the approach of the Constitutional Court of the Republic of Moldova, which held that the protection of personal data „is of fundamental importance for the exercise of the right to private life of the person” [30] and related to art. 28 of the Constitution of the Republic of Moldova stated that „it allows individuals to rely on their right to privacy regarding information that, although neutral, is collected, processed and disseminated” [30].

We consider the approaches mentioned above quite well-founded, although certain isolated and disparate fragments of personal infor-

răm destul de întemeiate, or, deși anumite fragmente izolate și disparate din informații personale cu privire la viața noastră par inofensive, uneori chiar banale și lipsite de orice importanță, însă, puse cap la cap, pot contura un tablou nemaipomenit al personalității noastre. Cu cât se cunosc mai multe date sau fragmente de date despre o anumită persoană, cu atât mai mult acea persoană devine mai vulnerabilă. Vorbim tot mai mult în acest sens despre „biografii digitale”. Una dintre cele mai mari probleme este reprezentată de supravegherea video și tehnologiile biometrice ce conduc la crearea „persoanei vizate” și care, datorită inserării, alterează cu adevărat autonomia personală.

Procedeele menționate, dar și altele, care într-un mod sau altul privesc datele cu caracter personal nu pot să nu aibă loc și în în cadrul procedurilor penale. Situație care dacă nu ne îngrijorează (cel puțin din perspectiva decenței cu care activează organele judiciare), ar putea să ne pună anumite semne de întrebare, în măsura în care informațiile respective ar putea fi utilizate contrar scopurilor în care au fost colectate. De aceea, există o nevoie imperioasă de a proteja datele cu caracter personal și viața noastră privată care devine accesibilă public uneori fără voia noastră. Concomitent, nu trebuie să neglijăm nevoile pentru care prelucrarea datelor cu caracter personal sunt necesare. Din aceste considerente, trebuie să identificăm un echilibru rezonabil între interesul individual de protecția vieții private și respectiv, interesul general al societății, în cadrul procesului penal – de investigare a faptelor penale cu consecințele de rigoare.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a recunoscut că obligațiile pozitive ale statelor sunt inerente unui respect efectiv a drepturilor și libertăților garantate, deci și în ceea ce privește respectarea vieții private și protecția datelor cu caracter personal în procesul penal dar, aceste obligații, pot implica adoptarea de măsuri destinate respectării pentru viața privată și protecția datelor cu caracter personal chiar și în sfera relațiilor dintre particulari cât și dintre autorități și particulari.

Este interesantă din perspectiva protecției datelor cu caracter personal, Decizia Curții Constituționale a României nr.1258 din 8 octombrie 2009 [31], care face legătura protecției datelor cu caracter personal dese-

mation regarding our life seem harmless, sometimes even trivial and devoid of any importance, but, put together, they can outline an amazing picture of our personality. The more data or pieces of data are known about a particular person, the more vulnerable that person becomes. We talk more and more in this sense about „digital biographies”. One of the biggest problems is represented by video surveillance and biometric technologies that lead to the creation of the „targeted person” and which, thanks to the insertion, really alters personal autonomy.

The mentioned procedures, as well as others, which in one way or another concern personal data cannot fail to take place within the framework of criminal proceedings. A situation that, if it does not worry us (at least from the perspective of the decency with which judicial bodies operate), could raise certain questions, to the extent that the respective information could be used contrary to the purposes for which it was collected. That is why there is an imperative need to protect personal data and our private life that becomes publicly accessible sometimes without our will. At the same time, we must not neglect the needs for which the processing of personal data is necessary. From these considerations, we must identify a reasonable balance between the individual interest in the protection of private life and, respectively, the general interest of society, in the framework of the criminal process - of investigating criminal acts with severe consequences.

The European Court of Human Rights recognized that the positive obligations of the states are inherent in an effective respect of guaranteed rights and freedoms, therefore also in terms of respect for private life and the protection of personal data in the criminal process, but these obligations may involve the adoption of measures aimed at respect for private life and the protection of personal data even in the sphere of relations between individuals as well as between authorities and individuals.

It is interesting from the perspective of the protection of personal data, the Decision of the Constitutional Court of Romania no. 1258 of October 8, 2009 [31], which links the protection of personal data often used in criminal investigations, and the extra-procedural normative framework regarding the preservation, processing, the use of data stored by electron-

ori utilizate în investigațiile penale, și cadrul normativ extraprocesual în privința păstrării, prelucrării, utilizării datelor stocate de către prestatorii de servicii electronice. Astfel spus, Curtea a analizat art.1, alin. (2), din Legea nr.298/2008 care prevedea includerea „în categoria datelor privind traficul și locația (...), datele aferente necesare pentru identificarea abonatului sau a utilizatorului înregistrat” [31] și a indicat că absența unor reguli legale precise în domeniu, care a lăsat loc posibilității abuzurilor în această activitate, existând amenințări cu privire la păstrarea, prelucrarea și utilizarea datelor stocate de serviciile, rețelele și furnizorii de servicii publice.

O altă decizie în care au fost atinse anumite specte legate de viața privată a fost Decizia Curții Constituționale nr. 440 [32] din 8 iulie 2014 privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor Legii nr. 82/2012 privind păstrarea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și de furnizorii de servicii de comunicații electronice disponibile public, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr.506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice și ale art.152 din CPP ROM. În analiza sa, Curtea a considerat necesară pentru o înțelegere precisă a mecanismului păstrării de date, două etape diferite. În prima etapă, a păstrării și stocării datelor, sunt în responsabilitatea serviciilor și furnizorilor de comunicații publice, în cadrul cărora sunt desfășurate automat activitățile pe baza software-ului, nu pune probleme în ceea ce privește protecția datelor cu caracter personal. Reglementarea este legală în acest sens cu privire la păstrarea și depozitarea datelor și nu implică o analiză pentru procedura penală din punct de vedere al protecției datelor. În acest sens, Curtea Constituțională a afirmat despre natura și specificul acestei prime etape că nu contravine dreptului la viață privată.

Așa cum prevede CC ROM, probleme au fost identificate în cadrul accesului la date și utilizarea lor, ca o a 2-a etapă. Astfel spus, Curtea a constatat în sensul celei de a 2-a părți, că față de accesul sistemului judiciar și al altor organe de stat cu atribuții în domeniul securității naționale la datele stocate, „legea nu a dat garanțiile necesare pentru protecția dreptului

ic service providers. Thus said, the Court analyzed art.1, para. (2), from Law no. 298/2008 which provided for the inclusion „in the category of traffic and location data (...), the related data necessary to identify the subscriber or the registered user” [31] and indicated that the absence of precise legal rules in domain, which left room for the possibility of abuses in this activity, there are threats regarding the retention, processing and use of data stored by services, networks and public service providers.

Another decision in which certain aspects related to private life were touched was the Decision of the Constitutional Court no. 440 [32] of July 8, 2014 regarding the exception of unconstitutionality of the provisions of Law no. 82/2012 regarding the retention of data generated or processed by providers of public electronic communications networks and by providers of publicly available electronic communications services, as well as amending and supplementing Law no. 506/2004 on the processing of personal data and the protection of privacy in the sector of electronic communications and of art. 152 of the CPP ROM. In its analysis, the Court considered necessary for a precise understanding of the data retention mechanism, two different stages. In the first stage, of the preservation and storage of data, they are the responsibility of public communication services and providers, in which the activities based on the software are carried out automatically, it does not pose problems in terms of the protection of personal data. The regulation is legal in this regard with regard to data retention and storage and does not involve an analysis for criminal proceedings from the point of view of data protection. In this sense, the Constitutional Court stated about the nature and specificity of this first stage that it does not contravene the right to private life.

As provided by the CC ROM, issues were identified in data access and use as a 2nd step. Thus said, the Court found, in the sense of the 2nd part, that in relation to the access of the judicial system and other state bodies with powers in the field of national security to the stored data, „the law did not provide the necessary guarantees for the protection of the right to life (...) private, whose stored data are accessed” [32]. Regarding the application of the provisions of art. 152 CPP ROM, the Court considers

la viață (...) privată, ale căror date stocate sunt accesate” [32]. Referitor la aplicarea prevederilor art.152 CPP ROM, Curtea consideră că doar organele de urmărire penală sunt obligate.

Cele reținute de CC Rom, au inclusiv fundament constituțional, astfel potrivit art.30 din Constituția RM, „statul asigură secretul convorbirilor telefonice și a celorlalte mijloace legale de comunicare” [8], iar art.28 din Constituția ROM, „secretul convorbirilor telefonice și a celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil” [9], articole care fac parte și sunt protejate de norme care sunt în concordanță cu Drepturile și libertățile fundamentale, printre care în mod clar se înscrie și dreptul la viață privată.

Noțiunea de viață privată și necesitatea respectării acestui drept rezultă atât din jurisprudența instanței europene care, „impune autorităților statale, raportat la toate valorile apărute împotriva oricărei ingerințe arbitrare a puterii publice” [33, p.125-126], cât și din cadrul normativ național cum ar fi spre exemplu art.177 CP RM „încălcarea inviolabilității vieții personale”, normă care a instituit răspunderea penală pentru încălcarea dreptului la protecția vieții private. Textul se referă la „culegerea ilegală, precum și cu utilizarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației sau răspândirea cu bună-știință a informațiilor, (...), despre viața personală (...) al altei persoane fără consimțământul ei”. La fel și legislația procesual penală conține „dispoziții referitoare la confidențialitate sau respectarea datelor cu caracter personal, însă doar la nivel principial sau generic, fără a asigura măsuri de protecție a acestora” [34, p.28], conform unor autori. Prevederi cu caracter analogic sunt și în legislația României. Astfel, prin art.226 CP ROM a instituit modul de apărare a noțiunii de respect a vieții private, „violarea vieții private” - „violation of privacy” [35, p.102], text care se referă potrivit alin.(1) la violare prin „atingerea adusă vieții private, fără drept, prin fotografierea, captarea sau înregistrarea de imagini, ascultarea cu mijloace tehnice sau înregistrarea audio a unei persoane aflate într-o locuință sau încăpere ori dependință ținând de aceasta sau a unei convorbiri private” sau potrivit alin.(2) „divulgarea, difuzarea, prezentarea sau transmiterea, fără drept, a sunetelor, convorbirilor ori a imaginilor prevăzute în alin.(1), către o

that only the criminal investigation bodies are obliged.

Those retained by the CC Rom, have a constitutional basis, thus according to art. 30 of the Constitution of the Republic of Moldova, „the state ensures the secrecy of telephone conversations and other legal means of communication” [8], and art. 28 of the Constitution of ROM, „the secrecy of telephone conversations and other legal means of communication is inviolable” [9], articles that are part of and are protected by norms that are consistent with fundamental rights and freedoms, among which the right to private life is clearly included.

The notion of private life and the need to respect this right result both from the jurisprudence of the European court which „imposes on the state authorities, in relation to all the values defended against any arbitrary interference of the public power” [33, p.125-126], and from the normative framework national such as, for example, art. 177 of the Criminal Code of the Republic of Moldova „violation of the inviolability of personal life”, a rule that established criminal liability for the violation of the right to the protection of private life. The text refers to the „illegal collection, as well as the use of special technical means intended for covertly obtaining information or knowingly spreading information, (...), about the personal life (...) of another person without his consent”. In the same way, the criminal procedural legislation contains „provisions regarding confidentiality or the respect of personal data, but only at a principle or generic level, without ensuring measures to protect them” [34, p.28], according to some authors. Analogous provisions are also in Romanian legislation. Thus, by art. 226 of the Romanian Criminal Code, the ROM instituted the way to defend the notion of respect for private life, „violation of privacy” [35, p.102], text that refers according to paragraph (1) to violation by „infringing upon private life, without right, by photographing, capturing or recording images, listening with technical means or audio recording of a person in a home or room or dependency related to it or of a private conversation” or according to paragraph (2) „the disclosure, diffusion, presentation or transmission, without right, of the sounds, conversations or images provided for in paragraph (1), to another person or to the public” [36, p.103].

altă persoană sau către public” [36, p.103].

În literatura de specialitate se consideră „atentat la viața intimă a persoanei, ascultarea, înregistrarea sau transmiterea imaginilor sau a vorbelor unei persoane, fără consimțământul acesteia” [33, p.133]. Totodată, se menționează că, „nimeni nu se poate amesteca, interveni în viața privată altei persoane fără consimțământul acesteia, ce trebuie să fie explicit și exprimat în mod liber” [33, p.133], iar autorităților publice „le revine obligația de a lua toate măsurile și dispozițiile posibile și rezonabile în vederea ocrotirii și apărării acestui drept fundamental” [33, p.133].

Faptul că datele cu caracter personal au ajuns în posesia autorităților nu schimbă nici cum statutul acestora, relevantă în acest sens fiind jurisprudența CtEDO, spre exemplu în cauza Cășuneanu c. României [37], pronunțată la 16 aprilie 2013. În cauza respectivă, reclamantul a sesizat Curtea cu privire la încălcarea dreptului la viața privată prin divulgarea datelor cu caracter personal. În cadrul cercetării penale s-au dispus măsuri în care reclamantului i-au fost interceptate telefoanele în urma operațiunii de supraveghere, care au fost făcute publice, în urma cărora au apărut și în presă. Cazul a fost dezbătut public datorită informațiilor și datelor divulgate din cadrul dosarului penal, faza de urmărire penală nu trebuia să fie publică. Și alte probe de la dosar au ajuns în presă iar pe marginea lor au existat comentarii.

Plângerea astfel formulată de către reclamant era îndreptată împotriva autorităților pentru că au permis ca divulgarea datelor să se realizeze. Datele „care au apărut în presă conțineau discuții private avute cu alte persoane care țineau de sfera protejată a vieții sale private” iar „respectiv elementele ale urmăririi penale nu aveau caracter public la vremea respectivă”.

Curtea a specificat că datorită divulgării datelor, convorbirilor, probelor de la dosar, a fost creată impresia despre reclamant „că a săvârșit fapte ilegale, înainte ca autoritățile naționale să aibă posibilitatea de a cerceta învinuirile”.

Curtea, de asemenea, a hotărât că „statul nu și-a îndeplinit obligația de a păstra în siguranță informațiile de care dispunea pentru a garanta dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private”.

In the specialized literature, listening, recording or transmitting the images or words of a person, without their consent, is considered „intrusion on a person’s private life” [33, p.133]. At the same time, it is mentioned that „no one can interfere, intervene in another person’s private life without their consent, which must be explicit and freely expressed” [33, p.133], and public authorities „have the obligation to take all possible and reasonable measures and dispositions in order to protect and defend this fundamental right” [33, p.133].

The fact that the personal data came into the possession of the authorities does not change their status in any way, relevant in this sense being the jurisprudence of the ECtHR, for example in the case of Cășuneanu v. Romania [37], pronounced on April 16, 2013. In that case, the applicant notified the Court regarding the violation of the right to private life through the disclosure of personal data. As part of the criminal investigation, measures were ordered in which the applicant’s telephones were intercepted following the surveillance operation, which were made public, after which they also appeared in the press. The case was publicly debated due to the information and data disclosed in the criminal file, the prosecution phase was not supposed to be public. And other evidence from the file reached the press and there were comments about them.

The complaint thus formulated by the applicant was directed against the authorities for allowing the disclosure of the data to take place. The data „that appeared in the press contained private discussions with other people that belonged to the protected sphere of his private life” and „the respective elements of the criminal investigation were not public at the time”.

The Court specified that due to the disclosure of data, conversations, evidence from the file, the impression was created about the applicant „that he committed illegal acts, before the national authorities had the opportunity to investigate the accusations”.

The Court also decided that „the state did not fulfill its obligation to keep the information at its disposal secure in order to guarantee the applicant’s right to respect for his private life”.

Also relevant in this sense is the *Bédat v. Switzerland* case [38], (ECtHR Decision of

Relevantă în acest sens și cauza Bédac c. Elveției [38], (Hotărârea CtEDO din 29 martie 2016), în cadrul căreia referirile sunt legate de publicarea unui articol despre cauza procesului penal despre care se face referire în revista săptămânală L'Illustré. „Autoritățile însărcinate cu urmărirea penală au decis să informeze presa cu privire la anumite aspecte ale anchetei” [38], într-o etapă a cărei urmărirea penală nu era publică. În speță, „infracțiunea de care era acuzat recurentul privea publicarea proceselor-verbale de ascultare și a unor scrisori incluse în dosarul de urmărire penală în curs” [38]. În acest sens, prevederile Directivei UE 680/2016, art. 4, alin.(1), lit.(f), privește acele moduri care trebuie respectate precum și obligația statului în protejarea confidențialității datelor în această fază a urmăririi penale a informațiilor.

Important, din punctul nostru de vedere este atât faptul că persoana nu își pierde dreptul la protecția vieții private odată ce aceste informații au fost obținute de terți, chiar dacă este vorba de autorități, cât și unul dintre efectele încălcării dreptului la respectarea vieții private în procesul penal și anume încălcarea dreptului nu mai puțin important, cel al prezumției vinovăției.

La fel considerăm relevantă Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.22 [39] din 6 august 2020 în dosarul nr. 18g/2020 privind Excepția de Neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal RM [40].

Textul art. 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal RM supus controlului de constituționalitate prevedea că „orice informație primită de la Serviciile Fiscale este tratată ca secret fiscal și, (...), este prezentată doar organelor de urmărire penală și instanțelor judecătorești”, dar doar „în scopul examinării cazurilor legate de evaziunea fiscală. Autoritățile menționate vor utiliza informația numai în acest scop”.

Hotărârea a avut la bază analiza privind obținerea probelor de la Serviciul Fiscal de Stat căruia i s-a solicitat de către instanță, la solicitarea avocatului inculpatului care a efectuat demersuri și în cursul urmăririi penale și care nu a avut efectul scontat, să prezinte Declarația persoanei fizice cu privire la disponibilul de mijloace bănești ce au fost solicitate cu scopul de a efectua o expertiză grafoscopică pentru a demonstra că înscrisurile nu au fost semna-

March 29, 2016), in which the references are related to the publication of an article about the cause of the criminal trial that is referred to in the weekly magazine L'Illustré. „The authorities in charge of the criminal investigation decided to inform the press about certain aspects of the investigation” [38], at a stage in which the criminal investigation was not public. In this case, „the crime of which the appellant was accused concerned the publication of the hearing minutes and some letters included in the ongoing criminal investigation file” [38]. In this sense, the provisions of EU Directive 680/2016, art. 4, paragraph (1), letter (f), concerns those ways that must be respected as well as the state's obligation to protect the confidentiality of data in this phase of the criminal prosecution of the information.

Important, from our point of view, is both the fact that the person does not lose his right to the protection of private life once this information has been obtained by third parties, even if it is the authorities, and one of the effects of the violation of the right to privacy in the process criminal, namely the violation of the no less important right, that of the presumption of guilt.

Likewise, we consider relevant the Decision of the Constitutional Court of the Republic of Moldova no. 22 [39] of August 6, 2020 in file no. 18g/2020 regarding the Exception of Unconstitutionality of some provisions in article 22616 para. (11) of the Fiscal Code of the Republic of Moldova [40].

The text of art. 22616 para. (11) of the Fiscal Code of the Republic of Moldova subject to constitutional review stipulated that „any information received from the Fiscal Services is treated as a fiscal secret and, (...), is presented only to criminal investigation bodies and courts”, but only „for the purpose of examining cases related to tax evasion. The said authorities will use the information only for this purpose”.

The decision was based on the analysis regarding the obtaining of evidence from the State Fiscal Service which was requested by the court, at the request of the defendant's lawyer who also took steps during the criminal investigation and which did not have the intended effect, to present the Declaration of the natural person with regarding the available funds that were requested in order to perform a grapho-

te la data declarată de partea vătămată, fiind fictive și neavând la bază o tranzacție reală de împrumut de către inculpatul A.H. fiind acuzat de săvârșirea infracțiunii de Escrocherie. Chiar dacă Serviciul Fiscal de Stat a respins cererea Judecătorei Chișinău invocând prevederile articolului 226¹⁶ alin. (11) din Codul fiscal privind utilizarea informația numai în scopul examinării cazurilor legate de evaziunea fiscală, Judecătoria Chișinău a sesizat Curtea Constituțională.

Curtea a observat că, prezentarea informațiilor de către autoritatea publică poate face incident dreptului la viața intimă, familială și privată. Pentru că acest drept ar putea veni în conflict cu dreptul la apărare al autorului sesizării și art. 28 din Constituție, Curtea a considerat incident în prezenta cauză. În consecință, Curtea a declarat neconstituțional textele din art. 226¹⁶: „în scopul examinării cazurilor legate de evaziunea fiscală. Autoritățile menționate vor utiliza informația numai în acest scop.” [39]

Chiar dacă Curtea menționează că informațiile referitoare la veniturile și proprietățile contribuabililor aflate în posesia organelor fiscale sunt tratate ca secret fiscal și pot conține date cu caracter personal, în cazul de față solicitarea obținerii informației de către inculpat, constituie o respectare a dreptului la propriile date cu caracter personal prevăzute atât de Legea 133 din 2011 privind protecția datelor cu caracter personal cât și de Regulamentul UE 679/2016, deci la respectarea dreptului la viața privată.

Conform unor autori jurisprudența CEDO „oferă un înalt grad protecției drepturilor omului, pe care nici un alt sistem de protecție, universal sau regional, nu poate pretinde că l-a atins” [41, p.38]. Din această perspectivă cu privire la dreptul la viața privată, jurisprudența europeană servește ca puncte de reper atât pentru legislațiile cât și pentru jurisprudențele naționale, inclusiv din Republica Moldova, dar desigur și din România. În acest sens, le dăm dreptate autorilor care afirmă că jurisprudența, în procesul studierii și căutării adevărului „depășește adesea limitele frontierei de bază iar de mare importanță este acordată concretizării conținutului concepției în cauză, înțelegerea, valorificarea și explicarea” [42, p.21]. Se mai menționează totodată faptul că, „prin interpretarea prevederilor CEDO,

scopic examination to prove that the documents were not signed on the date declared by the injured party, being fictitious and not based on a real loan transaction by the defendant A.H. being accused of committing the crime of Fraud. Even if the State Fiscal Service rejected the request of the Chisinau Court citing the provisions of article 22616 para. (11) of the Fiscal Code regarding the use of information only for the purpose of examining cases related to tax evasion, the Chisinau District Court notified the Constitutional Court.

The Court observed that the presentation of information by the public authority may interfere with the right to intimate, family and private life. Because this right could come into conflict with the right to defense of the author of the referral and art. 28 of the Constitution, the Court considered incident in the present case. Consequently, the Court declared unconstitutional the texts of art. 22616: „for the purpose of examining cases related to tax evasion. The said authorities will use the information only for this purpose.” [39]

Even if the Court mentions that the information relating to the incomes and properties of taxpayers in the possession of the tax authorities is treated as a tax secret and may contain personal data, in the present case the request to obtain the information by the defendant, constitutes a respect for the right to own data with personal nature provided both by Law 133 of 2011 on the protection of personal data and by EU Regulation 679/2016, thus respecting the right to private life.

According to some authors, the jurisprudence of the ECHR „offers a high level of protection of human rights, which no other system of protection, universal or regional, can claim to have reached” [41, p.38]. From this perspective regarding the right to private life, European jurisprudence serves as reference points for both legislation and national jurisprudence, including from the Republic of Moldova, but of course also from Romania. In this sense, we agree with the authors who state that jurisprudence, in the process of studying and searching for the truth, „often exceeds the limits of the basic border and of great importance is given to the concretization of the content of the concept in question, understanding, valorization and explanation” [42, p.21]. It is also mentioned that,

jurisprudența a devenit parte a dreptului intern” [34, p.20-21], atât în Republica Moldova cât și în România și „este un izvor de drept care are consecințe obligatorii inclusiv pentru interpretarea normelor constituționale care privesc viața privată” [34, p.20-21].

Din perspectiva respectării dreptului la protecția vieții private prezintă interes cauza Ben Faiza c. Franței [43] în care Curtea a reținut că dreptul francez a folosit măsura de geolocalizare, respectiv instalarea unui dispozitiv pe autovehicolul reclamantei în vederea urmăririi mișcărilor acestuia, în mod discreționar, în cadrul unei anchete penale. Curtea în acest caz a considerat a fi o ingerință în dreptul reclamantei și a menționat că „reclamanta nu s-a bucurat de protecția minimă oferită de statul de drept într-o societate democratică.”

La fel și în cauza Brunet c. Franței [44] care a avut ca obiect introducerea în bazele de date ale poliției franceze ca urmare a unui proces penal, de informații din rapoartele de anchetă, ce reprezenta enumerarea persoanelor implicate, după ce procesul penal s-a întrerupt. Curtea în acest caz a stabilit că reclamantul nu a avut o posibilitate reală de a solicita ștergerea din baza de date a poliției a informațiilor care îl privesc, astfel a fost încălcat disproporționat dreptul acesteia la viața privată care nu era necesar într-o societate democratică.

În mod analogic, în cauza S. și Marper c. Marii Britanii [45] care se referă la reținerea în bazele de date a amprentelor digitale, a fotografiilor și a AND-ului reclamanților, ridicate ca urmare a existenței unui dosar penal, dar care nu au fost condamnați pentru infracțiunea pentru care s-au ridicat aceste profile, întrucât procesul a încetat ca urmare a achitării. Problema identificată de Curte constă în păstrarea în bazele de date a informațiilor despre viața privată fără a exista un termen de ștergere, date care pot fi folosite și utilizate ulterior de către organele de urmărire penală. Curtea a considerat că un asemenea mod de abordare constituie „o ingerință disproporționată în dreptul reclamanților la respectarea vieții private și nu a putut fi considerată necesară într-o societate democratică”.

Nu în ultimul rând în cauza CtEDO X c. Republica Moldova [46], (Hotărârea din 30 noiembrie 2021) Curtea la fel a constatat încălcarea dreptului la viața privată a reclamantului.

„by interpreting the provisions of the ECHR, jurisprudence has become part of domestic law” [34, p.20-21], both in the Republic of Moldova and in Romania, and „it is a source of law that has binding consequences including for the interpretation of constitutional norms regarding private life” [34, p.20-21].

From the perspective of respecting the right to the protection of private life, the case of Ben Faiza v. France [43] is of interest, in which the Court held that French law used the measure of geolocation, namely the installation of a device on the plaintiff's vehicle in order to track its movements, in a discretionary manner, in the framework of a criminal investigation. The Court in this case considered it to be an interference with the plaintiff's right and noted that „the plaintiff did not enjoy the minimum protection offered by the rule of law in a democratic society.”

Likewise in the case of Brunet v. France [44], which had as its object the introduction into the databases of the French police as a result of a criminal trial, of information from the investigation reports, which represented the enumeration of the persons involved, after the criminal trial ended interrupted. The Court in this case established that the applicant did not have a real possibility to request the deletion from the police database of the information concerning him, thus his right to private life was disproportionately violated which was not necessary in a democratic society.

Analogously, in the case of S. and Marper v. Great Britain [45] which refers to the retention in the databases of the applicants' fingerprints, photographs and DNA, taken as a result of the existence of a criminal record, but which they were not convicted for the crime for which these profiles were raised, as the trial ended as a result of the acquittal. The problem identified by the Court consists in the retention in databases of information about private life without a deletion term, data that can be used and used later by criminal investigation bodies. The Court considered that such an approach constitutes „a disproportionate interference with the applicants' right to respect for private life and could not be considered necessary in a democratic society”.

Last but not least in the ECtHR case X v. Republic of Moldova [46], (Judgment of No-

În speță în anul 1996 reclamantul a fost condamnat cu suspendarea executării pedepsei pentru comiterea unei infracțiuni. Între timp antecedentele persoanei s-au stins. În anul 2010 reclamantul a solicitat eliberarea unui cazier judiciar. Ulterior, în nenumărate rânduri reclamantul a primit certificatul de cazier judiciar în care se specifica că „a fost tras la răspundere penală (...)”.

În această cauză, Curtea a constatat că noul cadru, Ordinul MAI nr 372, utilizat de către autorități pentru completarea cazierelor judiciare „nu era semnat de Procurorul General așa cum prevedea art. 9 din Legea nr. 216-XV cu privire la sistemul informațional integrat automatizat”. Acest Ordin ținea evidența infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni. Curtea a concluzionat că „certificatul de cazier judiciar care i-a fost eliberat reclamantului nu era în conformitate cu legea”.

Revenind la jurisprudența menționată dintr-o altă perspectivă, putem observa că dreptului la protecția vieții private poate fi afectat atât în situațiile în care anumite date despre persoană au fost colectate legal fie și în cazul unor proceduri penale, chiar dacă nu au fost divulgate, dar păstrarea acestora s-a efectuat fără o necesitate argumentată.

Ca și remarcă a dreptului la viață personală înțelegem și integritatea personală care este prevăzută ca fiind dreptul individului la identitate proprie, respectiv „de a trăi autonom și de a se dezvolta în concordanță cu propriile așteptări și dorințe” [47, p.47] și protejat de publicitate (dacă dorește) și respectând drepturile altora.

Un procedeu utilizat de către autorități în vederea asigurării respectării vieții private, constă în anonimizarea datelor cu caracter personal. În acest sens, elocventă este Decizia nr 490/2019 a Curții de Apel Cluj [48, p.32] din România, în care instanța a constatat că existența unui înscris care conținea mai multe informații ce priveau date personale, la care accesul era liber dar și alte informații, trebuiau să fie exceptate de la accesul liber în partea referitoare la datele cu caracter personal. Soluția aplicată fiind anonimizarea datelor cu caracter personal exceptate.

Protecția datelor cu caracter personal trebuie să se aplice „ori de câte ori sunt prelucrate date cu caracter personal” [49, p.70].

În speță (decizia nr. 490/2019 din 27 noiembrie 30, 2021) the Court also found a violation of the plaintiff's right to private life. In this case, in 1996, the applicant was sentenced with a suspended sentence for committing a crime. In the meantime, the person's antecedents disappeared. In 2010, the applicant requested the release of a criminal record. Later, on numerous occasions the applicant received the criminal record certificate stating that „he was held criminally liable (...)”.

In this case, the Court found that the new framework, MAI Order no. 372, used by the authorities to complete the criminal records „was not signed by the Prosecutor General as provided by art. 9 of Law no. 216-XV regarding the automated integrated information system”. This Order kept records of crimes, criminal cases and persons who committed crimes. The court concluded that „the criminal record certificate issued to the applicant was not in accordance with the law”.

Returning to the aforementioned jurisprudence from another perspective, we can observe that the right to the protection of private life can be affected both in situations where certain data about the person have been legally collected or in the case of criminal proceedings, even if they have not been disclosed, but their preservation was carried out without a reasoned necessity.

As a remark of the right to personal life, we also understand personal integrity which is provided as the right of the individual to his own identity, respectively „to live autonomously and to develop in accordance with his own expectations and desires” [47, p.47] and protected from advertising (if desired) and respecting the rights of others.

A procedure used by the authorities in order to ensure respect for private life, consists in the anonymization of personal data. In this sense, Decision No. 490/2019 of the Cluj Court of Appeal [48, p.32] from Romania is eloquent, in which the court found that the existence of a document containing more information regarding personal data, to which access was free but and other information, were to be exempted from free access in the part relating to personal data. The applied solution is the anonymization of excepted personal data.

The protection of personal data must apply „whenever personal data is processed” [49,

Incidența protecției adecvate se aplică în toate domeniile în care se prelucrează date, inclusiv în cadrul procesului penal.

Chiar dacă, „dreptul procesual penal trebuie să fie un instrument în măsură să asigure un echilibru între asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor antrenate în proces, pe de o parte, și protecției ordinii sociale, pe de altă parte” [50, p.36] conform legislației privind protecția datelor cu caracter personal, această protecție, trebuie să privească datele tuturor persoanelor antrenate în proces. Mai mult de atât, chiar dacă nu este prevăzut expres cu reguli clare în normele procesuale penale, „știința dreptului procesual penal reprezintă tocmai ansamblul de cunoștințe, teorii, teze care apar ca expresie a studierii și acestui domeniu” [51, p.26], care în mod sigur nu poate evita problema protecției datelor cu caracter personal. Odată ce se regăsește în CEDO, în legile fundamentale ale Republicii Moldova și României etc., în jurisprudența europeană și națională, reglementarea protecției datelor cu caracter personal nu pot să lipsească din Codurile de procedură penală [52, p.44-45], întrucât „scopul procesului penal constă și în respectarea garanțiilor cuprinse în normele interne și internaționale” [53, p.13].

Așadar, obiectivele Regulamentului UE 679/2016 și ale Directivei 680/2016 în această materie stabilesc care sunt normele cu privire la acest domeniu asigurând în același timp și protecția datelor cu caracter personal prin stabilirea normelor respective.

Concluzii. Ca și concluzie spunem că scopul UE a urmărit garantarea tuturor drepturilor cetățenilor, cum este și dreptul la viața privată. Acest drept îl numim a fi just, potrivit și cu noul cadru legislativ de protecție a datelor cu caracter personal, Regulamentul General UE 679/2016 și Directiva 680/2016 a Parlamentului European și a Consiliului.

p.70]. The incidence of adequate protection applies in all areas where data is processed, including in criminal proceedings.

Even if, „criminal procedural law must be an instrument able to ensure a balance between ensuring the fundamental rights and freedoms of the persons involved in the process, on the one hand, and the protection of social order, on the other” [50, p. 36] according to the legislation on the protection of personal data, this protection must concern the data of all persons involved in the process. Moreover, even if it is not expressly provided with clear rules in the criminal procedural norms, „the science of criminal procedural law represents precisely the set of knowledge, theories, theses that appear as an expression of the study of this field as well” [51, p.26] , which certainly cannot avoid the issue of personal data protection. Once it is found in the ECHR, in the fundamental laws of the Republic of Moldova and Romania, etc., in European and national jurisprudence, the regulation of the protection of personal data cannot be absent from the Criminal Procedure Codes [52, p.44-45], since „the purpose of the criminal process also consists in respecting the guarantees included in the domestic and international norms” [53, p.13].

Therefore, the objectives of EU Regulation 679/2016 and Directive 680/2016 in this matter establish what are the rules regarding this field while ensuring the protection of personal data by establishing the respective rules.

Conclusions. As a conclusion, we say that the purpose of the EU was to guarantee all the rights of citizens, such as the right to private life. We call this right to be fair, in line with the new legislative framework for personal data protection, EU General Regulation 679/2016 and Directive 680/2016 of the European Parliament and of the Council.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Manualul de legislație Europeană privind protecția datelor, Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2014.
2. Babonea Ghe., ș.a. Dreptul libertăților fundamentale, Editura Fundației România de
3. Măine, București, 2008.
3. Bărbat V., Bârloiu M., Dragomirescu D. Libertatea individuală, viața intimă și protecția oferită într-o europă a contrastelor, p. 255-267, În: „Protecția datelor cu

- caracter personal”, de Irina Alexe, Nicolae Dragoș Ploșteanu, Daniel-Mihail Șandru, Editura Universitară, București, 2017.
4. Drepturile Omului, Documente adoptate de organisme internaționale, Editura Adevărul, București, 1990.
 5. Gornig G., Rusu I.E. Dreptul Uniunii Europene, Editura C.H.Beck, București, 2007.
 6. Rusu I.E., Gornig G. Dreptul Uniunii Europene, Ediția a 3-a, revăzută și adăugită, Editura C.H.Beck, București, 2009.
 7. Bîrsan C. Convenția europeană a drepturilor omului, Editura C.H. Beck, București, 2006.
 8. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Republicată: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.78/140 din 29.03.2016. Disponibilă și pe: www.parlament.md/ro-RO/Default
 9. Constituția României, din 21.11.1991 republicată, În: Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003. Disponibil: www.cdep.ro/pls/dic/site
 10. Ciuncan D. Dicționar de procedură penală, Ed. Universul Juridic, București, 2015.
 11. Cobîșenco I., Fală M. Principiul proporționalității măsurilor speciale de investigații – garanție a dreptului la viață privată, p. 48-56, În: Revista națională de drept, Nr. 12, 2017.
 12. Selejan-Guțan B. Protecția europeană a drepturilor omului, Ediția 2, Editura C.H.Beck, București, 2006.
 13. Cobîșenco I. Supravegherea video în raport cu respectarea vieții private, În: Revista Națională de Drept nr. 10-12 (240-242), 2020. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/150-158_1.pdf
 14. Decizia Curții Constituționale a RM nr.10 din 05.01.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 177g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 177 alin. (1) din Codul penal (încălcarea inviolabilității vieții personale), Chișinău, 2018, (pct.19). Disponibil: www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/rod102018177g201714ab8.pdf
 15. Alan F. Westin, „Privacy and Freedom, Atheneum, New York, 1967, p.7, apud Carp R., Șandru S. Dreptul la intimitate și protecția datelor cu caracter personal. Editura All Beck, București, 2004.
 16. Lindan R. Le droit de la personalite, Dalloz, Paris, 1974, p.16, apud Slăvoiu R. Protecția penală a vieții private, Editura Universul Juridic, București, 2016.
 17. Butnaru I. Dreptul de a dispune de sine însăși-componentă a vieții intime a persoanei. p.140-145. În: Studii Juridice Universitare, nr 1(-2/2015, Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/author_articles/48233
 18. Butnaru I. Dimensiunile dreptului fundamental la protecția vieții familiale, p.181-193, În: Studii Juridice Universitare nr 3-4/2014, Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/47322
 19. Kang J. Information Privacy in Cyberspace Transactions, Stanford Law Review, nr. 50,1998, 102 p. Disponibil; https://www.ntia.doc.gov/files_PDF
 20. Carp R., Șandru S. Dreptul la intimitate și protecția datelor cu caracter personal, București, Editura All Beck, 2004
 21. Portalul Agentului Guvernamental din RM-A se deschide „Set de instrumente pentru informarea funcționarilor publici cu privire la obligațiile statului în conformitate cu Convenția Europeană a Drepturilor Omului”, adoptat de către Comitetul Miniștrilor la 18.09.2013 în cadrul celei de a 1178-a reuniuni a Delegațiilor Miniștrilor. Disponibil: agent.gov.md/category/ghiduri-si-materiale-tematice;
 22. Butnaru I. Multidimensionalitatea și complexitatea dreptului la viața intimă, familială și privată, p.249-261. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/124758
 23. Ionescu B, Dreptul la propria imagine. O perspectivă practică. București. Editura Universul Juridic, 2013.
 24. Cauzele Leanderc/ Suediei (1987). În: Selejan-Guțan B. Protecția europeană a drepturilor omului, București, Editura All Beck, 2004.
 25. Russu S. Limitele răspunderii penale pentru divulgarea datelor cu caracter personal. p.78-81, În: Revista Procuraturii Republicii Moldova, nr: 3 din 2019. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/78-81_27.pdf
 26. Art.46 din Legea nr 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative în Co-

- dul civil al Republicii Moldova nr.1107 din 06.06.2002. În: Tabuncic T. Analiza juridică a unor atingeri aduse vieții private, p.449-459, În: „Realități și perspective ale învățământului juridic național” din 1 și 2 octombrie 2019, Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova. Disponibil: juridicemoldova.md/7816/analiza-juridica-a-unor-atingeri-aduse-vietii-private.html
27. Micu D., *Garantarea Drepturilor Omului: Studii Juridice*, București, Editura All Beck, 1999, p. 63. În: Cojocaru V., Aramă E. *Compatibilitatea dreptului național cu dreptul Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, Chișinău, Departamentul Editorial-Poligrafic al ASEM, 2015.
28. Retea O.N. *Transcrierea numelui intră sub incidența art. 8 C.E.D.O.? Jurisprudența Ct.E.D.O.*, În: *Revista de Științe Juridice*, Vol.37, nr.2/2020, Editura Universul Juridic, 2020.
29. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova. Concluzii și recomandări*. Chișinău: Institutul Național al Justiției, 2017, p.158-159. În: Butnaru I. *Dreptul la viață intimă, familială și privată în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*. În: *Revista Națională de Drept* nr 1(243)/2021. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/142-151_4.pdf
30. Hotărârea CCRM privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 8 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 294 din 21 decembrie 2007 privind partidele politice (numărul de membri necesar pentru înregistrarea unui partid politic), sesizarea nr. 104g/2019, Chișinău, 2020, (pct.61). Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_5_2020_104g_2019_rou.pdf
31. Decizia CCR nr. 1258, din 08.10.009, referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor Legii nr 298/2008 privind reținerea datelor genetice sau prelucrate de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de rețele publice de comunicații, precum și modificarea Legii 504/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice, În: M.Of nr 798 din 23.11.2009. Disponibilă: <https://legislatie.just.ro/Public/FormaPrintabila/00000G2FYL6D4534RNU1ND5N830WGDNO>
32. Decizia Curții Constituționale nr.440 din 8 iulie 2014, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii nr 82/2012 privind reținerea datelor genetice sau prelucrate de furnizorii de servicii de comunicații electronice și de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, precum și modificarea Legii 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice și ale art.152 din CPP, În: M.Of nr 653 din 06.09.2014. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/FormaPrintabila/00000G1H58KLAFOAK3W0GL3U2K YB1AP2>
33. Dijmărescu D.M. Unele considerații privind dreptul la respectarea vieții private, p.121-146, În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, nr. 3/2015, Disponibil: https://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2015-03/11_Diana%20Maria%20Dijmarescu.doc.pdf
34. Manolea B. *Protecția Datelor cu Caracter Personal în contextul dialogului privind liberalizarea regimului de vize și negocierii viitorului acord de asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană*, Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”, Republica Moldova, mai 2011, 52 p. Disponibil și pe: www.crpe.ro >2011/05>aici PDF
35. Manea T., Ivan D.L. *Dicționar Român-Englez. Drept Penal și Procedură Penală*. București, Editura C.H.Beck, 2017.
36. *Noul Cod Penal și Noul Cod de procedură penală, Legile de executare, Actualizat 25 mai 2016*, București, Editura Hamangiu, 2016.
37. Hotărârea CtEDO Cășuneanu c.României nr. 22018/10 din 16 aprilie 2013 Disponibil: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Casuneanu-impotriva-Romaniei.pdf>
38. Hotărârea CtEDO Bédat c. Elveției, din 29 martie 2016, nr. 56925/08. Disponibilă:

- <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Cauza-BEDAT-împotriva-Elveției.pdf>
39. Hotărârea CCRM nr.22 din 6 august 2020 în dosarul nr. 18g/2020 privind Excepția de Neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 226 16 alin. (11) Cod fiscal al Republicii Moldova. Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=743?l=ro&tip=hotariri&docid=743>; Sesizarea Judecătorei Chișinău, Sediul Buiucani, nr 1-1693/17din 07.02.2020 pentru soluționarea excepției de neconstituționalitate în vederea realizării controlului de neconstituționalitate a prevederilor art. 226 16 alin. (11) Cod fiscal al Republicii Moldova. Disponibil: www.constcourt.md/public/ccdoc/sesizari/18g_2020.02.17.pdf
40. Codul fiscal al Republicii Moldova, Publicat: 18.09.1997 în Monitorul Oficial nr 62, art.522 Disponibil: <http://www.lex.md/codifiscaltxtro>
41. Cojocar V., Aramă E. Compatibilitatea dreptului național cu dreptul Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Departamentul Editorial-Poligrafic al ASEM, Chișinău, 2015.
42. Capcelea V. Filozofia juridică. Editura Arc, Chișinău.
43. Hotărârea CtEDO Ben Faiza c. Franței, din 8 februarie 2018, nr. 31446/2012. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-180657>
44. Hotărârea CtEDO Bruneu c. Franței, din 18 septembrie 2014, nr 21010/10. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-146389>
45. Hotărârea CtEDO S.și Merper c. Marii Britanii, din 4 decembrie 2008, nr. 30562/04 și 30566/04. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90051>
46. Hotărârea CtEDO X c. Republica Moldova, din 30 noiembrie 2021, nr. 43529/13 Disponibil: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2022/02/hotararea-X-v.-Republica-Moldova-RO.pdf>
47. Slăvoiu R. Protecția penală a vieții private, București, Editura Universul Juridic, 2016.
48. Curtea de Apel Cluj, s.a. III-a cont.adm.fisc., dec. Civ. Nr.490/2019, disponibilă la: <http://www.rolii.ro/hotarari/5cch9abde49009d00c00002e>. În: Georgeascu A., Alexe I., Șandru D.-M. Ciocnirea valorilor: legea română privind liberul acces la informațiile de interes public și protecția datelor personale, În: Revista română pentru protecția și securitatea datelor cu caracter personal, nr 2/2020, București, Editura Universul Juridic.
49. Ianciu R., Lungu A. Standarde cu privire la protecția datelor cu caracter personal stabilite de Uniunea Europeană, p.68-71, În: Legea și Viața, Nr.3-4(363-364), 2022. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/68-71_48.pdf
50. Neagu I. Tratat de Procedură Penală, Brașov, Editura Pro, 1997, p.12. În: Osoianu T., Odagiu I, et.al.Drept Procesual Penal. Partea generală, Academia Ștefan cel Mare a MAI Republica Moldova, Chișinău, 2009.
51. Lorincz A.L. Drept procesual penal, Vol I, București, Editura Universul Juridic, 2015.
52. Mirișan V. Drept procesual penal. Partea generală, Vol. I, Ediția a II-a, București, Editura Lumina Lex, 2007.
53. Neagu I., Damaschin M. Tratat de procedură penală. Partea generală, București, Editura Universul Juridic, 2014, pp.11-12. În: Barbu D. Drept procesual penal. Partea generală, Editura Lumen, 2016.

Despre autor:

Daniel CRISTEA,
*doctorand, Școala doctorală „Științe juridice”
 Universitatea de Stat din Moldova,
 ofițer de poliție în cadrul Inspectoratului
 Județean de Poliție Buzău, România,
 e-mail: cristeadaniel415@gmail.com
 ORCID: 0000-0002-5786-2619*

About author:

Daniel CRISTEA,
*PhD student, Doctoral School „Legal Sciences”
 State University of Moldova
 police officer within the Buzău County
 Police Inspectorate, Romania,
 e-mail: cristeadaniel415@gmail.com
 ORCID: 0000-0002-5786-2619*

RĂZBOIUL DIN UCRAINA – EROARE POLITICĂ SAU REFORMATA- REA UNUI FOST IMPREIU ȘI LECȚIA TRANSNISTREANĂ

Dana PAIU,
doctorandă

În secolul XXI suntem martorii unui război paradoxal: două popoare slave, de aceeași credință, cu profunde similitudini identitare comune, se confruntă pe câmpul de luptă, în urma unei greșeli politice. Bazându-se pe ambiția sa imperială, Federația Rusă nu admite realitatea că Ucraina conștient a ales calea europeană și integrarea în NATO, că alegerea aparține unui stat suveran și independent, care nu-și poate modela dorințele după placul vecinului.

Dorința Federației Ruse este de a reformata relațiile cu Ucraina, obținând dacă nu un aliat, atunci cel puțin o țară neutră. Această greșală a Rusiei a format între două state o prăpastie ce va dăinui secole. Pe de altă parte, Ucraina suferă din motivul că la vremea potrivită n-a însușit lecția transnistreană, despre crearea unor state fantomă, pomenindu-se într-o situație similară, doar că la scară mai mare. Este clar: războiul nu este o soluție, dar cine și cum va aduce pacea nimeni nu știe. Timpul va arăta ce-i de făcut.

În acest studiu este abordată tema războiului din Ucraina, care a schimbat realitatea social-politică la nivel regional și global. Pentru Republica Moldova, pentru securitatea populației și a instituțiilor statale războiul este un pericol mare, o amenințare care nu permite oamenilor să-și organizeze, să-și monitorizeze propria viață. În acest context, studiul are o semnificație practică, deoarece contribuie la înțelegerea fenomenului dat.

Cuvinte-cheie: război, eroare, lecție, reformatare, imperiu.

Introducere. Importanța Ucrainei în realizarea proiectului rusesc de reînviere a fostei Uniuni Sovietice este covârșitoare. Structura imperiului ar fi nițel modificată din cauza Statelor Baltice, care s-au desprins definitiv de fosta metropolă, forțând nota aderării la NATO și integrării în Uniunea Europeană. De fapt analiștii politici de ani buni atrag atenția asupra aces-

THE WAR IN UKRAINE – POLITICAL ERROR OR THE REFORMA- TION OF A FORMER EMPIRE AND THE TRANSNISTRIAN LESSON

Dana PAIU,
PhD student

In the 21st century, we are witnessing a paradoxical war, two Slavic peoples, of the same faith, with profound common identity similarities, face each other on the battlefield, following a political mistake. Based on its imperial ambition, the Russian Federation does not admit the reality that Ukraine has consciously chosen the European path and integration into NATO, that the choice belongs to a sovereign and independent state, which cannot shape its wishes according to its neighbor's wishes.

The Russian Federation desires to reform relations with Ukraine, obtaining if not an ally, then at least a neutral country. This mistake of Russia formed between two states a chasm that will last for centuries. On the other hand, Ukraine suffers because it did not learn the Transnistrian lesson at the right time, about the creation of ghost states, finding itself in a similar situation, only on a larger scale. It is clear: war is not a solution, but who and how will bring peace no one knows. Time will show what needs to be done.

In this study, the theme of the war in Ukraine is addressed, which changed the socio-political reality at the regional, and global levels. For the Republic of Moldova, for the security of the population and state institutions, war is a great danger, a threat that does not allow people to organize and monitor their own lives. In this context, the study has practical significance, as it contributes to the understanding of the phenomenon.

Keywords: war, error, lesson, reformation, empire.

Introduction. The importance of Ukraine in realizing the Russian project of reviving the former Soviet Union is overwhelming. The structure of the empire would be slightly modified due to the Baltic states, which definitively broke away from the former empire, forcing the note to join NATO and integrate into the European Union. Political analysts have been

tei situații. Politologul american Zbigniew Brzezinski concretizează: „Nu poate fi subliniat îndeajuns faptul că fără Ucraina, Rusia încetează să fie un imperiu, dar, împreună cu Ucraina mai întâi amăgită și apoi subordonată, Rusia devine automat un imperiu.” [2, p. 290].

În această teză se ascunde geneza conflictului armat între Ucraina și Rusia. Epuizând argumentele diplomatice, Federația Rusă a trecut la unul cel mai ușor de invocat – argumentul forței. Fostul secretar de stat la apărare, Z. Brzezinski, își reformulează teza inițială, adaptând-o pentru situația specific europeană: „Chestiunea cea mai importantă de care trebuie să ținem seama este că Rusia nu poate fi în Europa fără ca Ucraina să fie în Europa, în vreme ce Ucraina poate fi în Europa fără ca Rusia să fie în Europa.” [3, p. 138].

Din cele expuse mai sus deducem că situația politică externă a Ucrainei este foarte complicată nu doar pe tărâmul relațiilor externe, dar și în plan intern. Zece milioane de ruși locuiesc compact pe teritoriul acestui stat. Crimeea, peninsula care deține poziția cheie în Marea Neagră, în majoritatea ei e populată de ruși, dar care în 1954 a fost dăruită Ucrainei de Nikita Hrușciiov cu ocazia împlinirii a trei sute de ani de la unirea Ucrainei cu Rusia, a fost alipită la Rusia la 15 martie 2014, în rezultatul unei anexări și apoi al unui referendum ilegal.

Punctul culminant al tensiunilor dintre Rusia și Ucraina a fost atins în 2014, când în urma acțiunilor violente de pe Maidanul din Kiev, a fost schimbată conducerea țării și modificat cursul spre integrare europeană și aderare la NATO. Această modificare bruscă a orientării politice a dus la declanșarea unor mișcări separatiste în Donbas, inspirate de Moscova, după modelul transnistrean. Din acest conflict local, care trebuia soluționat după semnarea acordurilor de la Minsk din 2014, a crescut un război nedeclarat, care bagă frica în toate țările vecine, având drept consecință izolarea internațională a Rusiei și consolidarea politică a Uniunii Europene.

Actualitatea temei investigate. Destrămarea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (URSS), în anul 1991, a fost rezultatul confruntării ideologice cu SUA și al problemelor interne care s-au transformat în războaie locale ce semnalau existența unei presiuni interetnice, acoperite de

drawing attention to this situation for many years. American political scientist Zbigniew Brzezinski concretizes: «It cannot be emphasized enough that without Ukraine, Russia ceases to be an empire, but with Ukraine first deluded and then subjugated, Russia automatically becomes an empire.» [2, p. 290]

This thesis hides the genesis of the armed conflict between Ukraine and Russia. Exhausting diplomatic arguments, the Russian Federation moved to the easiest argument to invoke - the argument of force. The former Secretary of State for Defense, Z. Brzezinski reformulates his initial thesis, adapting it for the specific European situation: «The most important thing that we have to take into account is that Russia cannot be in Europe without Ukraine being in Europe, whereas Ukraine can be in Europe without Russia being in Europe.» [3, p. 138]

From the above, we deduce that the external political situation of Ukraine is very complicated not only in the field of external relations but also internally. Ten million Russians live compactly on the territory of this state. Crimea, the peninsula that holds the key position in the Black Sea, is mostly populated by Russians, but which in 1954 was given by N. Khrushchev to Ukraine on the occasion of the three hundredth anniversary of the union of Ukraine with Russia, was annexed in Russia on March 15, 2014, as a result of a vote.

The climax of the tensions between Russia and Ukraine was reached in 2014, when, following the violent actions on the «Maidan» in Kyiv, the leadership of the country was changed and the course toward European integration and NATO membership was changed. This sudden change in political orientation led to the triggering of separatist movements in Donbas, inspired by Moscow, following the Transnistrian model. From this local conflict, which had to be resolved after the signing of the Minsk agreements in 2014, grew an undeclared war, which instills fear in all neighboring countries, and led to the international isolation of Russia and the political consolidation of the European Union.

The actuality of the investigated topic. The disintegration of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR), in 1991, was the result of the ideological confrontation with the USA and internal problems that turned into local wars

regimul sovietic: Cecenia, Karabah, Asia Mijlocie ș.a. Pe de altă parte, dorința de independență ale fostelor republici sovietice a generat forța centrifugă a statului care în consecință s-a destrămat. Unii analiști politici afirmă la acea vreme că aceste războaie o să ia amploare și se vor extinde pe fostul teritoriu al URSS. Astfel, s-a ajuns la o situație paradoxală, când două state mari, Federația Rusă și Ucraina, având o istorie comună de secole au purces să rezolve problemele teritoriale, sociale și strategice, pe baza unui conflict armat. Este o eroare de calcul a conducătorilor de la Kremlin, care nu admit că Ucraina poate avea o altă cale decât cea de satelit sau zonă de influență a Federației Ruse.

Ucrainenii de secole au visat la un stat independent și suveran, astfel că ei vor face totul ca să-și atingă acest scop, chiar cu prețul unor sacrificii enorme. Implicarea europeană în acest conflict are două tășuri: pe de o parte susținerea Ucrainei, iar pe de altă parte, slăbirea politică a Federației Ruse, care în viziunea Europei este o copie a URSS-ului. Tendința Ucrainei de a fi admisă în NATO și faptul acceptării ei în calitate de stat candidat membru al Uniunii Europene nu face altceva decât să sporească ambițiile Federației Ruse „de a o pune la respect”.

Supportul metodologic și teoretico-științific. În cadrul elaborării acestui articol, am utilizat unele metode științifice de cercetare, spre a elucida aspectele declanșării războiului dintre Federația Rusă și Ucraina, precum urmează: *Metoda descriptivă* prezintă fenomenul în evoluția raportului dintre Federația Rusă și Ucraina, a conflictului declanșat între cele două state; *Metoda comparativă* se bazează pe principiul evoluției Federației Ruse în raport cu evoluția Ucrainei, în plan extern și intern; *Metoda istoriografică* a permis structurarea evenimentelor politice în plan cronologic; *Metoda prospectivă* este plasată la baza prognozei evoluției și finalizării conflictului declanșat între Federația Rusă și Ucraina.

Reieșind din cele expuse mai sus, prin aplicarea metodelor științifice de cercetare, conflictul dintre Ucraina și Federația Rusă putea fi evitat dacă s-ar fi apelat serios la resursele diplomatice ale țărilor europene, Statelor Unite ale Americii și ale unor țări mari din Asia, cum ar fi: China, India, Japonia ș.a.

that signaled the existence of inter-ethnic pressure, covered by the Soviet regime: Chechnya, Karabakh, Central Asia, etc. On the other hand, the desire for independence of the former Soviet socialist republics defeated the centrifugal force of the state, which consequently fell apart. Some political analysts said at the time that these wars would escalate and spread to the former territory of the USSR. Thus, a paradoxical situation was reached, when two large states, the Russian Federation and Ukraine, having a common history of centuries tried to solve the territorial, social, and ancestral problems, based on an armed conflict. It is a miscalculation of the Kremlin leaders, who do not admit that Ukraine can have a path other than that of a satellite or sphere of influence of the Russian Federation.

Ukrainians have dreamed of an independent and sovereign state for centuries, so they will do everything to achieve this goal, even at the cost of enormous sacrifices. European involvement in this conflict has two sides: on the one hand, supporting Ukraine, and on the other, the political weakening of the Russian Federation, which in Europe's view is a copy of the USSR. The tendency of Ukraine to be admitted to NATO and the fact of its acceptance as a candidate state member of the European Union does nothing but increase the ambitions of the Russian Federation «to bring it to respect».

Methodological and theoretical-scientific support. In the elaboration of this article, I used some scientific research methods to elucidate the aspects of the outbreak of the war between the Russian Federation and Ukraine, as follows: The descriptive method presents the phenomenon in the evolution of the relationship between the Russian Federation and Ukraine, of the conflict started between the two states; The comparative method is based on the principle of the evolution of the Russian Federation concerning the evolution of Ukraine, externally and internally; The historiographical method allowed the structuring of political events chronologically; The prospective method is placed at the basis of the forecast of the evolution and completion of the conflict between the Russian Federation and Ukraine.

Based on the above, through the application of scientific research methods, the conflict between Ukraine and the Russian Federa-

Eroare de calcul geopolitic sau reformatarea unui imperiu

Savantul român Gheorghe Văduva apreciază relațiile externe contemporane prin prisma a două categorii de analiști politici, precum ar fi: „Realistii susțin, în continuare, că relațiile dintre state se bazează pe neîncredere, pe putere, fiecare dintre ele suspectându-l pe celălalt, în timp ce constructiviștii susțin că toată lumea este în construcție, iar instituționaliștii cred că, de fapt, instituțiile sunt acum cele care contează etc.” [12, p. 265].

Pornind de aici, ajungem la o concluzie inspirată din înțelepciunea populară care conchide: „mai bine o pace proastă, decât un război bun”. Din punctul de vedere al logicii politice și diplomatice, conflictul armat dintre Ucraina și Federația Rusă n-are nicio noimă – două popoare slave, cu origine identitară comună, cu o religie comună, cu o istorie seculară comună, se războiesc între ele. Argumentul Federației Ruse precum că Ucraina, aderând la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), ar crea pericol real pentru securitatea Moscovei nu ține, odată ce Rusia a fost de acord cu aderarea la NATO a statelor baltice care se află la distanțe comparabile cu cele ale Ucrainei. Cum pare deplasată și cererea ca un stat independent și suveran – Ucraina, să accepte statutul de stat neutru, fără șansa de a-și decide de sine stățător politica și viitorul.

Nici cel de-al doilea argument al autorităților ruse nu pare mai plauzibil, precum că odată cu acceptarea lui Stepan Bandera ca erou național al Ucrainei, aderenții lui ar fi luat calea fascizării și se impune dezintoxicarea Ucrainei prin denazificare. Și în pofida vechilor relații istorice, Federația Rusă ar fi menită să exercite această misiune, deși nimeni n-a împuneric-o s-o facă, căci fiecare popor își alege benevol eroii, cum se consideră de cuviință. Drept exemplu, chiar și revoluția din Rusia, din 1917, recunoștea și proclama dreptul popoarelor la autodeterminare. Problema aceasta trebuie privită din perspectiva istoriei Ucrainei în evoluția căreia se vede rolul jucat de S. Bandera în crearea unităților militare ucrainene și contribuția lui deosebită la lupta cu puterea sovietică, ostilă Ucrainei libere.

tion could have been avoided if the diplomatic resources of European countries, the United States of America, and some large Asian countries, such as would be: China, India, Japan, etc.

A geopolitical miscalculation or the reformation of an empire

The Romanian scholar, Gheorghe Văduva, appreciates contemporary foreign relations through the prism of two categories of political analysts, such as: «Realists further claim that relations between states are based on mistrust, on power, each of them suspecting the other, while the constructivists claim that the whole world is under construction, and the institutionalists believe that the institutions are now the ones that matter, etc.» [12, p. 265]. Starting from here, we arrive at the popular wisdom that concludes: «Better a bad peace than a good war». From the point of view of political and diplomatic logic, the armed conflict between Ukraine and the Russian Federation has no meaning - two Slavic peoples, with a common identity origin, a common religion, with a common secular history, are at war with each other. The Russian Federation's argument that Ukraine, joining the North Atlantic Treaty Organization (NATO), would create a real danger for Moscow's security does not hold, once Russia has agreed to the NATO accession of the Baltic states that are at distances comparable to those of Ukraine. How misplaced is the demand that an independent and sovereign state - Ukraine, accept the status of a neutral state, without the chance to decide its policy and future on its own? The second argument of the Russian authorities does not seem more plausible either, such as that with the acceptance of Stepan Bandera as a national hero of Ukraine, his adherents would have taken the path of fascism, and the detoxification of Ukraine through denazification is required. And despite the old historical relations, the Russian Federation would be meant to exercise this mission, although no one empowered it to do it because each people willingly chooses its heroes as it sees fit. As an example, even the Russian revolution of 1917 recognized and proclaimed the right of people to self-determination. This problem must be viewed from the perspective of the history of Ukraine in the evolution of which we can see the role played by S. Ban-

Lichidarea lui Stepan Bandera, în 1959, de către serviciile secrete sovietice, printr-o operație teroristă, demonstrează că URSS-ul n-a găsit chei de contracarare a ideilor acestui lider ucrainean. Idei de promovare agresivă a unicității poporului ucrainean, care și-au găsit solul prielnic într-o Ucraină aflată în derivă identitară, socială și politică. Fiind un stat format recent, fără tradiții seculare de auto-dirijare, Ucraina, cum e și firesc, a atins extremele în traiectoria evoluției sale politice, fapt ce totuși nu îndreptățește Federația Rusă să reacționeze atât de dur, prin declanșarea unei mari operațiuni militare pe întreg teritoriul Ucrainei, începând cu data de 24 februarie 2022.

Mobilul ascuns al acestui război se conține în apariția în Federația Rusă a unei doctrine revanșarde ce promovează tacit politica de refacere a fostului imperiu sovietic, care în mare parte era proiecția imperiului țarist, „...fiind dictată de „dorințele imperialiste” ale președintelui rus, Vladimir Putin, față de regiunea Europei de Est și dincolo de aceasta” [8, p. 10]. Ca argument pentru aceste acțiuni controversate au fost luate evenimentele de pe Maidanul de la Kiev, din anul 2014, când președintele pro-rus Viktor Ianukovici, după ce a semnat toate condițiile opoziției, a fost nevoit prin fugă să se salveze pe teritoriul Federației Ruse. Lovitura de deturnare a unui președinte ales legal și arderea a cca 50 de persoane în Casa Sindicatelor de la Odesa a fost considerată de conducerea Rusiei ca argumente temeinice pentru declanșarea unui conflict militar în regiunile Donețk și Luhansk, populate majoritar cu etnici ruși care căutau o posibilitate de a scăpa de ucrainizarea agresivă promovată de noua conducere de la Kiev.

De fapt, în istorie a mai existat noțiunea de Republica Sovietică din Donbas, care a existat până în 1921, când a fost lichidată din ordinul lui Vladimir Lenin și cu contribuția lui Iosif Stalin, la rugămintea conducătorului de atunci al Ucrainei – Kristian Rakovski, care argumenta că fără proletariatul din Donbas nu va fi posibil de învins opoziția clasei țărănești, care era majoritară în spațiul economic ucrainean.

Pe măsură ce armata rusă ocupa noi teritorii în Ucraina, și în alte regiuni se intenționa desfășurarea unor referendumuri pentru ade-

dera în crearea de unități militare ucrainene și contribuția sa în lupta împotriva puterii sovietice, ostile față de liberarea Ucrainei. Lichidarea lui Stepan Bandera, în 1959, de către serviciile secrete sovietice, printr-o operație teroristă, demonstrează că URSS-ul n-a găsit chei de contracarare a ideilor acestui lider ucrainean. Idei de promovare agresivă a unicității poporului ucrainean, care și-au găsit solul prielnic într-o Ucraină aflată în derivă identitară, socială și politică. Fiind un stat format recent, fără tradiții seculare de auto-dirijare, Ucraina, cum e și firesc, a atins extremele în traiectoria evoluției sale politice, fapt ce totuși nu îndreptățește Federația Rusă să reacționeze atât de dur, prin declanșarea unei mari operațiuni militare pe întreg teritoriul Ucrainei, începând cu data de 24 februarie 2022.

The hidden motive of this war is contained in the appearance in the Russian Federation of a revenge doctrine that tacitly promotes the policy of rebuilding the former Soviet empire, which was largely the projection of the Tsarist empire, «...being dictated by the «imperialist wishes» of the Russian president, Vladimir Putin, towards the region of Eastern Europe and beyond» [8, p. 10]. As an argument for these controversial actions, the events on the Maidan in Kyiv were taken in 2014, when the pro-Russian president Viktor Yanukovich, after signing all the conditions of the opposition, was forced to flee to the territory of the Russian Federation. The coup d'état of a legally elected president, the burning of about 50 people in the House of Trade Unions in Odesa, was considered by the Russian leadership as a solid argument for starting a military conflict in the Donetsk and Luhansk regions, regions populated mostly with ethnic Russians who they were looking for a way to escape the aggressive Ukrainization promoted by the new leadership in Kyiv.

In fact, in history, there was also the notion of the Soviet Republic of Donbas, which existed until 1921, when it was liquidated by order of Vladimir Lenin and with the contribution of Joseph Stalin, at the request of the then leader of Ukraine - Cristian Rakovski, who argued - that without the proletariat of Donbas it will not be possible to defeat the opposition of the peasant class, which was the majority in the Ukrainian economic space.

As the Russian military occupies new

rarea la Federația Rusă, după modelul Crimeii, Donețk-ului și Luhansk-ului. Situația politică din aceste teritorii trece într-o altă fază, care ridică cortina de pe adevăratele intenții ale Federației Ruse, ce pare să aibă alte scopuri, decât cele enunțate inițial: „de denazificare și de demilitarizare a Ucrainei.”

Adevărate provocări se conțin în variantele de hărți lansate în spațiul mediatic în care se ilustrează viitorul statului ucrainean. Îndesebi foarte interesantă se arată harta prezentată de fostul președinte al Federației Ruse, Dmitri Medvedev, în care se citește dorința de-a reformata prezenta situație geopolitică în scopul obținerii unui stat care ar cuprinde teritorii ce au aparținut fostului imperiu sovietic. Scopul mascat al acestei intervenții militare ruse fiind încercarea de a opri apropierea Ucrainei de structurile europene și cele euro-atlantice, migrarea acestui stat uriaș după proporțiile și numărul populației sale, din zona de influență vestică înspre zona de influență estică. Ruperea acestei „calote” geopolitice din sfera de influență rusă schimbă raportul de forțe militare, economice, sociale din estul Europei. Prezintă pericol pentru Federația Rusă apariția unui nou model de viață, de un alt nivel, incomparabil cu cel din Rusia unde există o sumedenie de probleme nerezolvate la nivelul omului simplu, lipsa confortului cotidian, probleme de ordin social și de organizare administrativă. Acest model, care poate deveni Ucraina, poate zdruncina situația politică existentă în Rusia, bazată pe dictatul unui singur om – președintele Vladimir Putin.

Este evident că Federația Rusă prin acest conflict militar își acoperă o parte majoră din problemele și tensiunile sale interne. Veșnica problemă rusă – „căutarea unui dușman” care ar fi vinovatul de toate problemele – a fost rezolvată. Urmează consolidarea societății, care este antrenată în acest spirit, „că toate necazurile Rusiei provin din afara ei” și lucrurile evoluează pe făgașul dorit. Reformatarea sistemului geopolitic actual are două nivele: La primul se dorește reocuparea fostelor teritorii rusești, la nivelul doi, superior, se preconizează recucerirea fostelor republici sovietice, cu excepția celor Baltice, considerate pierdute pentru totdeauna. În acest scop, se utilizează o gamă largă de procedee, de la influențele pro-ruse genera-

territories in Ukraine and other regions, they are showing their willingness to hold referendums on joining the Russian Federation, along the lines of Crimea, Donetsk, and Luhansk. The political situation in these territories is moving into another phase, which lifts the curtain on the true intentions of the Russian Federation, which seems to have other goals than those originally stated: «denatization and demilitarization of Ukraine.»

Real challenges are contained in the map variants released in the media space in which the future of the Ukrainian state is illustrated. In particular, the map presented by the former president of the Russian Federation, Dimitrie Medvedev, is very interesting, in which we read the desire to reform the current geopolitical situation to obtain a state that would include territories that belonged to the former Soviet empire. The masked purpose of this Russian military intervention is the attempt to stop Ukraine's approach to European and Euro-Atlantic structures, the migration of this huge state according to the proportions and number of its population, from the western zone of influence to the eastern zone of influence. The breaking of this geopolitical «cap» from the sphere of Russian influence changes the ratio of military, economic and social forces in Eastern Europe. It presents a danger for the Russian Federation - the emergence of a new model of life, of another level, incomparable to that in Russia where there are a lot of unsolved problems at the level of the common man, the lack of daily comfort, problems of social order and administrative organization. This model, which can become Ukraine, can shake the existing political situation in Russia, based on the dictate of one man - President Vladimir Putin.

It is obvious that, through this military conflict, the Russian Federation is covering a major part of its internal problems and tensions. The eternal Russian problem of «looking for an enemy» to blame for all problems - has been solved. It follows the consolidation of society, which is trained in this spirit, «that all Russia's troubles come from outside it» and things evolve in the desired direction. The reformation of the current geopolitical system has two levels. At the first level, the reoccupation of the former Russian territories is desired, at the second, higher level, the reconquest of the for-

te de simpatii pentru trecutul istoric comun, până la șantajul energetic.

Geopolitica și actualitatea lecției transnistrene

Dacă politicienii și analiștii politici ucraineni ar fi avut răbdarea să privească cu alți ochi conflictul militar dintre Republica Moldova și Federația Rusă, din anul 1992, ar fi descoperit proiecția situației viitoare în care se va pomeni ulterior Ucraina. Problema transnistreană are o conotație aparte în contextul relațiilor moldo-ucrainene. După atitudinea Ucrainei de la declanșarea conflictului transnistrean în anul 1992 puteau fi prognozate viitoarele sale relații cu Federația Rusă. Inițial, Ucraina a privit indiferent la războiul transnistrean în care Federația Rusă s-a implicat și a luptat împotriva Republicii Moldova [5, p. 13], și s-a remarcat doar la împărțit cetățenii doritorilor din regiunea separatistă, până în 2005 supraveghind unilateral segmentul de frontieră transnistrean. Republica Moldova neavând posibilitate să opereze în acel segment, se confrunta cu grave probleme de securitate.

În anul 2005 are loc schimbarea formatului de negocieri în conflictul transnistrean din „3+2” în „5+2”: Uniunea Europeană, SUA, Federația Rusă, OSCE și Ucraina, care au rolul de mediatori și în consonanță cu această schimbare, în luna mai 2005, Viktor Iușcenko, președintele Ucrainei, vine cu un proiect de democratizare a raioanelor din stânga Nistrului a Republicii Moldova. Această democratizare urmărea scopul de reintegrare mai ușoară a acestui spațiu în cadrul Republicii Moldova. La Chișinău, cu această ocazie, a fost adoptat un proiect de lege, intitulat „Cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria)” [7]. Cum era și de așteptat, „Planul Iușcenko” a fost respins. Cu greu ne putem imagina faptul că Rusia ar permite Ucrainei să preia inițiativa soluționării problemei transnistrene [1, p. 45]. Această situație de „amortire” a relațiilor moldo-ucrainene, referitor la segmentul transnistrean a durat până în anul 2014, când Ucraina s-a ciocnit cu aceeași problemă ca Republica Moldova în anul 1992. Federația Rusă a anexat Crimeea și a declanșat un conflict armat în

mer Soviet republics is expected, except for the Baltic ones, considered lost forever. For this purpose, a wide range of methods is used, from pro-Russian influences generated by sympathies for the common historical past to energy blackmail.

Geopolitics and the topicality of the Transnistrian lesson

If Ukrainian politicians and political analysts had the patience to look with different eyes at the military conflict between the Republic of Moldova and the Russian Federation, since 1992, they would have discovered the projection of the future situation in which Ukraine will be mentioned later. The Transnistrian problem has a special connotation in the context of Moldovan-Ukrainian relations. Based on Ukraine's attitude since the outbreak of the Transnistrian conflict in 1992, its future relations with the Russian Federation could be predicted. Initially, Ukraine looked indifferently at the Transnistrian war in which the Russian Federation got involved and fought against the Republic of Moldova [5, p. 13], and it only distinguished itself by handing out citizenship to those who wanted from the separatist region until 2005, unilaterally supervising the border segment Transnistrian, the Republic of Moldova not having the possibility to operate in that segment, faced serious security problems.

In 2005, the format of negotiations in the Transnistrian conflict changed from «3+2» to «5+2»: the European Union, the USA, the Russian Federation, the OSCE, and Ukraine, which have the role of mediators and in line with this change, in May 2005, Viktor Yushchenko, the President of Ukraine, comes up with a project to democratize the districts on the left side of the Dniester in the Republic of Moldova. This democratization aimed at easier reintegration of this space within the Republic of Moldova. In Chisinau, on this occasion, a draft law was adopted, entitled: «On the basic provisions of the special legal status of the localities on the left of the Dniester (Transnistria)» [7], as expected: «The Yushchenko Plan was rejected. We can hardly imagine that Russia would allow Ukraine to take the initiative in solving the Transnistrian problem [1, p. 45]. This situation of «numbing» of Moldovan-Ukrainian relations, regarding the Transnistrian segment,

estul Ucrainei, fapt care i-a făcut pe politicienii ucraineni să privească cu alți ochi problema transnistreană ce poate deveni și una dintre problemele Ucrainei, nu doar a Republicii Moldova. La 7 octombrie 2017 a fost semnat Acordul privind controlul comun al frontierei moldo-ucrainene [10, p. 26], proces impulsivat și de Misiunea Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina (EUBAM) și cu susținerea Comisiei Europene.

Trebuie să menționăm faptul că din anul 2009 până în 2019 raporturile comerciale dintre Republica Moldova și Ucraina au fost la un nivel calitativ bun [4]. Ca partener comercial al Republicii Moldova, Ucraina se situează pe locul trei după România și Federația Rusă [4]. Tot în această perioadă a apărut o problemă provocată de Declarația lui Igor Dodon, președintele de atunci al Republicii Moldova, referitor la anexarea Crimeii, care a provocat o reacție dură din partea conducerii Ucrainei, reducând aproape la zero dialogul politic dintre cele două țări. Faptul acesta a solicitat ulterior eforturi sporite în încercarea de „a drege busuiocul”, efectuate de Maia Sandu, prim-ministru de atunci al Republicii Moldova, în vizita sa la Kiev din 17 iulie 2019 [11]. Discuțiile telefonice ale președintelui Republicii Moldova de atunci, Igor Dodon, cu Volodîmîr Zelenski, președintele Ucrainei, n-au dat niciun rezultat.

Numai schimbările politice de la Chișinău și alegerea Maiei Sandu în funcția de președinte al Republicii Moldova au dus la ameliorarea relațiilor moldo-ucrainene. Cele două țări având un numitor comun – vectorul european, acesta obligându-i să aibă ca prioritate a politicii externe relațiile de bună vecinătate. Doar împreună pot consolida independența, suveranitatea și integritatea teritorială care este amenințată de factorii geopolitici. Se cere un efort diplomatic susținut pentru a crea o imagine pozitivă a relațiilor dintre Republica Moldova și Ucraina, îndeosebi în această perioadă când Ucraina tinde, în pofida războiului, să adere la NATO și să fie acceptată în Uniunea Europeană, ceea ce de fapt urmează să realizeze și Republica Moldova în cazul în care va soluționa problema cu neutralitatea, art. 11 din Constituția Republicii Moldova.

O concluzie ce leagă Republica Moldova

lasted until 2014, when Ukraine faced the same problem as the Republic of Moldova in 1992. The Russian Federation annexed Crimea and triggered an armed conflict in east Ukraine, a fact that made the Ukrainian politicians look at the Transnistrian problem with different eyes, which can become one of the problems of Ukraine and not only of the Republic of Moldova. On October 7, 2017, the Agreement on the joint control of the Moldovan-Ukrainian border was signed [10, p. 26], a process driven by the European Union Border Assistance Mission in Moldova and Ukraine (EUBAM) and with the support of the European Commission.

We must mention the fact that from 2009 to 2019, trade relations between the Republic of Moldova and Ukraine were at a good qualitative level [4]. As a commercial partner of the Republic of Moldova, Ukraine ranks third after Romania and the Russian Federation [4]. Also during this period, a problem arose caused by the Declaration of Igor Dodon, the then President of the Republic of Moldova, regarding the annexation of Crimea, which caused a harsh reaction from the leadership of Ukraine, reducing the political dialogue between the two countries to almost zero. This fact subsequently required increased efforts in the attempt to «remove the basil» carried out by Maia Sandu, the then former Prime Minister of the Republic of Moldova, during her visit to Kyiv on July 17, 2019 [11]. The telephone discussions of the then President of the Republic of Moldova, Igor Dodon, with Volodymyr Zelensky, the President of Ukraine, did not yield any results.

Only the political changes in Chisinau and the election of Maia Sandu as President of the Republic of Moldova led to the improvement of Moldovan-Ukrainian relations. The two countries have a common denominator – the European vector, and this forces them to have good neighborly relations as a foreign policy priority. Only together can we strengthen the independence, sovereignty, and territorial integrity that is threatened by geopolitical factors. A sustained diplomatic effort is required to create a positive image of the relations between the Republic of Moldova and Ukraine, especially in this period when Ukraine tends, despite the war, to join NATO and be accepted in the European Union, which is going to also realize the Republic of Moldova in case it solves the prob-

de politica României și a Ucrainei este inserată în analiza savantului Victor Juc: „...necesitatea de a imprima relații cu vecinii imediați, România și Ucraina, în spirit mult mai pragmatic, în special în primul caz, deoarece România este membru deplin al Uniunii Europene și poate promova interesele Republicii Moldova în instituțiile comunitare, iar Ucraina o desparte teritorial de Federația Rusă și abordează pe o altă dimensiune problema teritoriilor de est, abandonând neutralitatea activă, care n-a reprezentat altceva decât susținerea Federației Ruse și a autorităților tiraspolene [6, p. 151]. În vara anului 2021, la Kiev a avut loc întrevvedere între președinții Republicii Moldova, Georgiei și Ucrainei, în vederea creării unei alianțe care ar favoriza integrarea europeană, ar întări securitatea celor trei state și ar crea presiuni asupra Federației Ruse pentru a elibera teritoriile ocupate din aceste țări: Transnistria, Crimeea, Abhazia ș.a. În linii mari, în premieră, în spațiul de sud-est al Europei a fost creată o matrice geopolitică strategică care are rădăcini istorice nu prea mari, legate doar de aflarea acestor state în cadrul Rusiei țariste și al URSS, însă examinate în plan strategic, aceste state pot coopera și aplica în practică teza fundamentală a geopoliticii: de la geografia economică la exercitarea puterii politice.

Logica imperială a Federației Ruse ne sugerează că ambițiile politice nu se vor opri doar la Ucraina – în vizor se află și Republica Moldova, stat recent candidat la aderare la Uniunea Europeană și care menține relații stabile cu NATO, deci lecția transnistreană nu se va finaliza acum și finalul ei rămâne impredictibil... „De mai bine de un secol, Rusia a rămas ancorată într-o logică a violenței brutale și într-un spațiu pe care vrea să-l controleze cu orice preț, împotriva voinței popoarelor cu care a intrat în contact de-a lungul istoriei. Faptul că Vladimir Putin trăiește astăzi într-o realitate paralelă este evident, dar această realitate paralelă a fost se pare, ca și în cazul Republicii Moldova acum 30 de ani în Războiul de pe Nistru, cât și în războiul actual împotriva Ucrainei, o constantă în mintea liderilor de la Kremlin” [9, p. 2].

Concluzii. Reieșind din felul cum Federația Rusă a început acest război împotriva Ucrainei și conștientizând implicarea masivă a

lem with neutrality, art. 11 of the Constitution of the Republic of Moldova.

A conclusion linking the Republic of Moldova to the politics of Romania and Ukraine is inserted in the analysis of the scholar Victor Juc: «...the need to establish relations with the immediate neighbors, Romania and Ukraine, in a much more pragmatic spirit, especially in the first case, because Romania is a full member of the European Union and can promote the interests of the Republic of Moldova in community institutions, and Ukraine territorially separates it from the Russian Federation and approaches the problem of the eastern territories on another dimension, abandoning active neutrality, which represented nothing more than the support of the Russian Federation and the Tiraspol authorities [6, p. 151]. In the summer of 2021, a meeting was held in Kyiv between the presidents of the Republic of Moldova, Georgia, and Ukraine, to create an alliance that would favor European integration, strengthen the security of the three states and create pressure on the Russian Federation to release the occupied territories from these countries: Transnistria, Crimea, Abkhazia, etc. Broadly speaking, for the first time, a strategic geopolitical matrix was created in the South-East of Europe, which has not very deep historical roots, related only to the location of these states within Tsarist Russia and the USSR, but examined in the plan strategically, these states can cooperate and apply in practice the fundamental thesis of geopolitics: from economic geography to the exercise of political power.

The imperial logic of the Russian Federation suggests that the political ambitions will not stop only at Ukraine - the Republic of Moldova is also in the sights, a recent candidate state for joining the European Union and which maintains stable relations with NATO, so the Transnistrian lesson will not be completed now and its end remains unpredictable... «For more than a century, Russia has remained anchored in a logic of brutal violence and a space that it wants to control at any cost, against the will of the peoples with which it entered in contact throughout history. The fact that Vladimir Putin lives today in a parallel reality is obvious, but this parallel reality was apparently, as in the case of the Republic of Moldova 30 years ago in the Dniester War, as well as in the current war against Ukraine, a constant in the

țărilor europene și a Statelor Unite, conflictul va fi de durată, transformat într-un război de uzură.

Probabilitatea de implicare a Republicii Moldova în acest conflict este foarte mare, deoarece raioanele de est ale statului nostru sunt controlate de Federația Rusia, care a amplasat acolo forțe militare cu statut de pacificatori.

Soluția cea mai rezonabilă ar fi retragerea armatei ruse de pe teritoriul Ucrainei și acceptarea unor tratative între cele două părți beligerante, care ar pune la punct problemele aderării la Uniunea Europeană, la NATO, conturând viitorul strategic al Ucrainei, ca stat independent în raport cu Federația Rusă.

În acest context, se impune de la sine concluzia că în politică nu există goluri, nu există pauze, nu pot fi lăsate fără atenție anumite mișcări, totul ce ai ratat la o anumită fază se răzbună. Erorile de calcul geopolitic comise de Federația Rusă în declanșarea conflictului cu Ucraina vor aduce schimbări la nivel politic nemijlocit în Federația Rusă. Ucraina, la rândul său, putea evita confruntarea cu Federația Rusă dacă la timpul potrivit însușea lecția transnistreană. Asta e de fapt menirea fiecărei lecții a Istoriei...

mind of the Kremlin leaders» [9, p. 2].

Conclusions. Based on the way the Russian Federation started this war against Ukraine and realized the massive involvement of the European states and the United States, the conflict will be lasting, and transformed into a war of attrition.

The probability of involvement of the Republic of Moldova in this conflict is very high because the eastern districts of our state are controlled by the Russian Federation, which has deployed military forces with the status of peacekeepers.

The most reasonable solution would be the withdrawal of the Russian army from the territory of Ukraine and the acceptance of treaties between the two belligerent parties, which would settle the problems of joining the European Union, and NATO, outlining the strategic future of Ukraine, as an independent state concerning the Federation Russian.

In this context, the conclusion is self-evident that in politics there are no gaps, there are no pauses, certain movements cannot be left without attention, and everything you missed at a certain stage is avenged. The geopolitical miscalculations committed by the Russian Federation in triggering the conflict with Ukraine will bring changes at the immediate political level in the Russian Federation. Ukraine, for its part, could avoid confrontation with the Russian Federation if it learned the Transnistrian lesson at the right time. This is the purpose of every History lesson...

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Boian Victoria. Relațiile Republicii Moldova cu Ucraina. În: *Evoluția Politicii Externe a Republicii Moldova (1998-2008)*. Chișinău: Cartdidact, 2009.
2. Brzezinski Zbigniew, „Parteneriatul prematur” în volumul „Europa Centrală în ciclul tranziției”, București, ed. Diogene, 1995.
3. Brzezinski Zbigniew, „Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale geostrategice”, București, ed. Univers Enciclopedic, 2000.
4. Comerț exterior. Biroul Național de Statistică <https://statistica.gov.md/category.php?l=ro&idc=336&> (vizitat: 06.04.2020).
5. Grecu Mihai, Țăranu Anatol. *Trupele ruse în Republica Moldova (culegere de documente și materiale)*. Chișinău: Grupul Editorial Litera, 2004.
6. Juc Victor. *Securitatea națională și politica externă ale Republicii Moldova în contextul transformărilor structurale de sistem postrăzboi rece.* // Victor Juc; Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei. Chișinău: S.N., F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2015.
7. Kush Satyendra. *Encyclopedic dictionary*

- of political science. Sarup & Sons, 2003, Vol.27.
8. Nofit Ludmila, Pericolul transnistrean – implicații pentru Republica Moldova. În: Newsletter (APE). Sinteze și dezbateri de Politică Externă. Buletin lunar, martie 2022, nr. 3 (193).
 9. Necșuțu Mădălin, Treizeci de ani de la Războiul de pe Nistru, primele zile ale invadării Ucrainei. În: Newsletter (APE). Sinteze și dezbateri de Politică Externă. Buletin lunar, februarie 2022, nr. 2 (192).
 10. Stercul Natalia. Relațiile moldo-ucrainene în contextul dinamicii politicii de integra-
re europeană. În: Sintează analitică privind evoluția politicii externe a Republicii Moldova în perioada 2009-2019. Chișinău: Asociația pentru Politică Externă, 2019.
 11. Vizita premierului Maia Sandu la Kiev. La ce trebuie să fie atentă România? În: Experts for Security and Global Affairs. București, 2019 <http://www.esga.ro/wp-content/uploads/2019/07/Vizita-Maia-Sandu-la-Kiev.pdf> (vizitat: 06.04.2020).
 12. Văduva Gheorghe, „Geopolitica. Teorii. Areale. Falii. Confluențe” (curs geopolitic). – București, 2013.

Despre autor:

Dana PAIU,
doctorandă,
Academia de Administrare Publică din Moldova,
e-mail: danapaiu78@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7154-6428

About author:

Dana PAIU,
PhD student,
Academy of Public Administration from Moldova,
e-mail: danapaiu78@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7154-6428

CZU: 342.511:355.02

DOI 10.5281/zenodo.7625437

ATRIBUȚIILE PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA ÎN DOMENIUL APĂRĂRII

Serghei SÎRBU,
doctorand

În acest articol sunt analizate atribuțiile Președintelui Republicii Moldova în domeniul apărării. Președintele țării noastre este comandantul suprem al forțelor armate. În acest sens, el poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau generală. În acest caz, aprobarea prealabilă din partea Legislativului reprezintă o garanție împotriva arbitrarului și constituie un control ex-ante. De asemenea, s-a reținut că în caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele Republicii Moldova ia măsuri pentru respingerea atacului, declară stare de război și le aduce, neîntârziat, la cunoștința Parlamentului. Dacă organul legislativ suprem al statului nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii. În această situație, controlul din partea Parlamentului este unul post factum.

Cuvinte-cheie: Președintele Republicii Moldova, comandat suprem, apărare, agresiune, forțe armate.

POWERS OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE FIELD OF DEFENSE

Serghei SÎRBU,
PhD student

This article analyzes the powers of the President of the Republic of Moldova in the field of defense. The President of the Republic of Moldova is the supreme commander of the armed forces. In this sense, the President of the Republic of Moldova can declare, with the prior approval of the Parliament, partial or general mobilization. In this case, the prior approval of the Parliament, guarantees against arbitrariness and constitutes an ex-ante control. It was also noted that in case of armed aggression directed against the country, the President of the Republic of Moldova takes measures to reject the aggression, declares the state of war and brings them to the attention of the Parliament without delay. If the Parliament is not in session, it convenes by right within 24 hours of the start of the aggression. In this situation, control by Parliament is post factum.

Keywords: President of the Republic of Moldova, supreme commander, defense, aggression, armed forces.

Introducere. Atribuțiile Președintelui Republicii Moldova în domeniul apărării sunt reglementate, la nivel constituțional, de art. 87 din Constituție.

Alineatul (1) al acestui articol prevede că Președintele Republicii Moldova este comandantul suprem al forțelor armate. În literatura de specialitate se afirmă următoarele: „calitatea Președintelui de comandant al forțelor armate își găsește explicația în atribuția constituțională de garant al independenței și integrității teritoriale a statului” [5, p. 795]. Într-adevăr, faptul că Președintele țării este garantul independenței și al integrității teritoriale justifică atribuirea calității de comandant suprem al forțelor armate.

Metode și materiale aplicate. Acest studiu a fost elaborat ținându-se cont de pre-

Introduction. The powers of the President of the Republic of Moldova in the field of defense are regulated, at the constitutional level, by art. 87 of the Constitution.

Paragraph (1) of this article provides that the President of the Republic of Moldova is the supreme commander of the armed forces. The specialized literature states the following: „the quality of the President as commander of the armed forces finds its explanation in the constitutional attribution of guarantor of the independence and territorial integrity of the state” [5, p. 795]. Indeed, the fact that the President of the country is the guarantor of independence and territorial integrity justifies the assignment of the quality of supreme commander of the armed forces.

Methods and materials applied. This study was developed by taking into account the normative provisions, specialized literature

vederile normative, literatura de specialitate și jurisprudența Curții Constituționale în materie. În acest sens, au fost utilizate mai multe metode de investigare științifică specifice dreptului constituțional: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. În acest articol ne-am propus ca scop efectuarea unei cercetări aprofundate a atribuțiilor președintelui Republicii Moldova în domeniul apărării.

Rezultate obținute și discuții. În opinia Curții Constituționale, noțiunea „forțele armate” poate fi interpretată corect, avându-se în vedere atât textul art. 87 al Constituției Republicii Moldova, cât și definițiile la acest capitol din actele internaționale la care Republica Moldova este parte [2].

În acest sens, potrivit art. 43 din Protocolul adițional nr. 1 la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, „forțele armate ale unei Părți se compun din toate forțele, toate grupurile și toate unitățile armate și organizate ce sunt puse sub comandă, care răspund de conduita subordonaților săi față de această Parte (...)” [6].

Ținând cont de această definiție, Curtea Constituțională a apreciat că forțele armate ale Republicii Moldova cuprind: Armata Națională și toate grupurile și unitățile armate subordonate Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Securității Naționale (în prezent – Ministerul Apărării – n.a.) și Departamentului Protecției Civile și Situațiilor Excepționale (în prezent – Serviciul Protecției Civile și Situațiilor Excepționale din cadrul Ministerului Afacerilor Interne – n.a.) [2].

Totuși, trebuie de remarcat că această constatare a fost făcută în contextul unui cadru normativ existent în Republica Moldova în 1996. De atunci lucrurile au evoluat. Astfel, conform art. 9 alin. (1) din Legea nr. 345 din 25 iulie 2003 cu privire la apărarea națională [1], forțele destinate apărării naționale sunt Forțele Armate compuse din Armata Națională și Inspectoratul General de Carabinieri.

Având în vedere că Președintele Republicii Moldova, fiind șeful statului, este și comandantul suprem al forțelor armate, care poartă răspundere personală pentru capacitatea de apărare a statului și capacitatea de luptă a

and the jurisdiction of the Constitutional Court in the matter. In this sense, several scientific investigation methods specific to constitutional law were used: logical method, comparative analysis method, systemic analysis, etc.

The purpose of the research. In this paper, we aimed to carry out an in-depth investigation of the duties of the President of the Republic of Moldova in the field of defense.

Results obtained and discussions. In the opinion of the Constitutional Court, the notion of „armed forces” can be interpreted correctly, considering both the text of art. 87 of the Constitution of the Republic of Moldova, as well as the definitions in this chapter from the international documents to which the Republic of Moldova is a party [2].

In this respect, according to art. 43 of Additional Protocol no. 1 of the Geneva Conventions of August 12, 1949 regarding the protection of victims of international armed conflicts, „the armed forces of a Party are composed of all forces, all groups and all armed and organized units that are placed under command, which are responsible for the conduct of their subordinates towards on this side (...)” [6].

Taking into account this definition, the Constitutional Court considered that the armed forces of the Republic of Moldova include: the National Army and all armed groups and units subordinate to the Ministry of Internal Affairs, the Ministry of National Security (currently – the Ministry of Defense – n.a.) and the Department of Civil Protection and Situations Exceptional (currently – Civil Protection and Emergency Situations Service within the Ministry of Internal Affairs – n.a.) [2].

However, it should be noted that this finding was made in the context of a normative framework existing in the Republic of Moldova in 1996. Since then, things have evolved. Thus, according to art. 9 para. (1) from Law no. 345 of July 25, 2003 regarding national defense [1], the forces intended for national defense are the Armed Forces composed of the National Army and the General Inspectorate of the Carabinieri.

Considering that the President of the Republic of Moldova, being the head of state, is also the supreme commander of the armed forces, who bears personal responsibility for the defense capacity of the state and the fighting capacity of the armed forces, the Constitu-

forțelor armate, Curtea Constituțională a decis în Hotărârea nr. 15b din 16 decembrie 1996 cu privire la interpretarea articolului 87 din Constituție că Președintele Republicii Moldova este în drept să conducă Ministerul Apărării. Desigur, în limitele atribuțiilor șefului statului în domeniul apărării, prevăzute în Constituție și actele normative, care nu contravin Legii Supreme [2]. În această situație ar putea apărea probleme legate de rolul Ministrului Apărării. Totuși, atribuțiile sunt delimitate.

În continuare, potrivit art. 87 alin. (2) din Constituție, Președintele Republicii Moldova poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau generală. În acest caz, aprobarea prealabilă din partea Parlamentului reprezintă o garanție împotriva arbitrariului și constituie un control *ex-ante*.

În contrast, art. 87 alin. (3) din Constituție stabilește că în caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele Republicii Moldova ia măsuri pentru respingerea agresiunii, declară stare de război și le aduce, neîntârziat, la cunoștința Parlamentului. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii. În această situație, controlul din partea Legislativului este unul *post factum*.

În Federalistul nr. 4, J. Jay menționează următoarele: „Calitatea președintelui american de comandant suprem se explică prin atribuția sa de a respinge atacurile neașteptate, însă dincolo de această responsabilitate, președintele trebuie să aștepte confirmarea Congresului. Acest titlu al președintelui american reprezintă o figură care menține supremația civilă față de cea militară. Persoana care conduce forțele armate este, așadar, președintele civil, nu un militar de carieră. Președintele este comandantul suprem al armatei nu pentru că ar fi versat în arta războiului, ci pentru că trebuie să mențină armata în subordinea puterii civile” [4, § 33].

Aceste explicații pot fi ajustate corespunzător și în raport cu președintele Republicii Moldova.

Totodată, Constituția Republicii Moldova nu precizează prin care act președintele statului aduce, neîntârziat, la cunoștința Parlamentului despre măsurile întreprinse pentru respingerea agresiunii. În schimb, remarcăm că art. 92 alin. (3) din Constituția României prevede că în

Constituțional Court decided in Judgment no. 15b of December 16, 1996 regarding the interpretation of Article 87 of the Constitution of the Republic of Moldova that the President of the Republic of Moldova has the right to lead the Ministry of Defense. Of course, within the limits of the powers of the head of state in the field of defense, provided for in the Constitution and normative acts, which do not contravene the Supreme Law [2]. In this situation, problems related to the role of the Minister of Defense could arise. However, the powers are delimited.

Next, according to art. 87 para. (2) of the Constitution, the President of the Republic of Moldova can declare, with the prior approval of the Parliament, partial or general mobilization. In this case, prior approval by Parliament is a guarantee against arbitrariness and constitutes an *ex-ante* control.

In contrast, art. 87 para. (3) of the Constitution establishes that in case of armed aggression directed against the country, the President of the Republic of Moldova takes measures to reject the aggression, declares a state of war and brings them to the attention of the Parliament without delay. If the Parliament is not in session, it convenes by right within 24 hours of the start of the aggression. In this situation, control by Parliament is *post factum*.

In the Federalist no. 4, J. Jay mentions the following: „The quality of the American President as supreme commander is explained by his attribution to repel surprise attacks, but beyond this responsibility, the President must wait for the confirmation of Congress. This title of the American President represents a figure who maintains civilian supremacy over the military. The person who leads the armed forces is, therefore, the civilian President, not a career military man. The president is the supreme commander of the army not because he is versed in the art of war, but because he has to keep the army subordinate to the civilian power” [4, § 33].

These explanations can be adjusted accordingly in relation to the President of the Republic of Moldova.

At the same time, the Constitution of the Republic of Moldova does not specify by which act the President of the Republic of Moldova brings, without delay, to the knowledge of the Parliament about the measures taken to reject the aggression. Instead, we note that art. 92 para.

caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, președintele României ia măsuri pentru respingerea agresiunii și le aduce neîntârziat la cunoștință Parlamentului, printr-un mesaj. Pentru o mai mare claritate, considerăm că și în art. 87 alin. (3) din Constituția Republicii Moldova ar trebuie de precizat acest aspect. Astfel, propunem *de lege ferenda* completarea art. 87 alin. (3) din Constituția Republicii Moldova cu expresia „printr-un mesaj” după cuvântul „Parlamentului”.

Nu în ultimul rând, art. 87 alin. (4) din Constituție prevede că președintele Republicii Moldova poate lua și alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice, în limitele și în condițiile legii.

Textul „în limitele și în condițiile legii” din articolul citat ne sugerează ideea că Parlamentului îi revine competența să stabilească care sunt alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice ce pot fi luate de către președintele Republicii Moldova.

Trebuie de precizat că președintele țării poate lua măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice ținând cont de faptul că Republica Moldova este un stat neutru (art. 11 din Constituție).

În Hotărârea Curții Constituționale nr. 14 din 2 mai 2017 privind interpretarea articolului 11 din Constituție se menționează că „neutralitatea modernă nu exclude cooperarea cu membrii alianțelor sau cu alianțele militare în scopul consolidării capacității de apărare a Republicii Moldova, atâta timp cât aceștia pot să convină asupra problemelor-cheie. În acest context de parteneriat, operațiunile de menținere a păcii sunt perfect compatibile cu neutralitatea” [3].

Mai mult, Curtea Constituțională a hotărât că „în sensul art. 11 din Constituție coroborat cu art. 1 alin. (1), 3 și 8 din Constituție:

– ocupația militară a unei părți a teritoriului Republicii Moldova în momentul declarării neutralității, precum și lipsa recunoașterii și a garanțiilor internaționale ale acestui statut, nu afectează validitatea prevederii constituționale referitoare la neutralitate;

– în cazul unor amenințări în adresa valorilor fundamentale constituționale, precum independența națională, integritatea teritorială sau securitatea statului, autoritățile Republi-

(3) of the Romanian Constitution provides that in case of armed aggression directed against the country, the President of Romania takes measures to reject the aggression and brings them to the attention of the Parliament without delay, through a message. For greater clarity, we consider that in art. 87 para. (3) of the Constitution of the Republic of Moldova should specify this aspect. Thus, we propose by law the addition of art. 87 para. (3) of the Constitution of the Republic of Moldova with the expression „through a message” after the word „Parliament”.

Last but not least, art. 87 para. (4) of the Constitution provides that the President of the Republic of Moldova can take other measures to ensure national security and public order, within the limits and conditions of the law.

The text „within the limits and under the conditions of the law” in the cited article suggests the idea that the Parliament has the competence to determine what other measures to ensure national security and public order can be taken by the President of the Republic of Moldova.

It should be noted that the President of the Republic of Moldova can take measures to ensure national security and public order, taking into account the fact that the Republic of Moldova is a neutral state (art. 11 of the Constitution).

In the Judgment of the Constitutional Court no. 14 of May 2, 2017 regarding the interpretation of Article 11 of the Constitution states that „modern neutrality does not exclude cooperation with members of alliances or with military alliances in order to strengthen the defense capacity of the Republic of Moldova, as long as they can agree on the key issues. In this partnership context, peacekeeping operations are perfectly compatible with neutrality” [3].

Moreover, the Constitutional Court decided that „in the sense of art. 11 of the Constitution in conjunction with art. 1 paragraph (1), 3 and 8 of the Constitution:

– the military occupation of a part of the territory of the Republic of Moldova at the time of the declaration of neutrality, as well as the lack of recognition and international guarantees of this status, do not affect the validity of the constitutional provision regarding neutrality;

– in case of threats to fundamental constitutional values, such as national independence, territorial integrity or state security, the authorities of the Republic of Moldova are obliged to

cii Moldova sunt obligate să ia toate măsurile necesare, inclusiv de ordin militar, care i-ar permite să se apere eficient împotriva acestor amenințări;

– dislocarea pe teritoriul Republicii Moldova a oricăror trupe sau baze militare, conduse și controlate de către state străine, este neconstituțională;

– participarea Republicii Moldova la sisteme colective de securitate, asemenea sistemului de securitate al Națiunilor Unite, operațiuni de menținere a păcii, operațiuni umanitare etc., care ar impune sancțiuni colective împotriva agresorilor și infractorilor de drept internațional, nu este în contradicție cu statutul de neutralitate” [3].

Prin urmare, atribuțiile constituționale ale președintelui Republicii Moldova în domeniul apărării trebuie privite prin prisma raționamentelor ilustrate mai sus.

Alte atribuții ale președintelui țării în domeniul apărării sunt prevăzute în Legea nr. 345 din 25 iulie 2003 cu privire la apărarea națională. Conform art. 25 alin. (2) din Legea menționată, Președintele Republicii Moldova are următoarele atribuții:

a) exercită conducerea generală a sistemului național de apărare și coordonează activitatea autorităților administrației publice în domeniul apărării naționale;

a¹) inițiază procesul de elaborare:

- a strategiei securității naționale;
- a strategiei naționale de apărare;

b) prezintă Parlamentului spre aprobare proiectele:

- strategiei securității naționale;
- strategiei naționale de apărare;
- structurii generale și efectivele componentelor Forțelor Armate;

– regulamentul disciplinei militare;

c) aprobă:

– regulamentul Consiliului Suprem de Securitate;

– regulamentul Statului Major General;

– programele și planurile privind construcția și dezvoltarea Forțelor Armate;

– planul de mobilizare a Forțelor Armate;

– planul de întreținere a Forțelor Armate;

– regulamentele militare;

– componența Colegiului militar al Minis-

take all necessary measures, including military measures, which would allow them to effectively defend themselves against these threats;

– the deployment on the territory of the Republic of Moldova of any troops or military bases, led and controlled by foreign states, is unconstitutional;

– the participation of the Republic of Moldova in collective security systems, such as the United Nations security system, peace-keeping operations, humanitarian operations, etc., which would impose collective sanctions against aggressors and criminals under international law, is not in contradiction with the neutrality status” [3].

Therefore, the constitutional powers of the President of the Republic of Moldova in the field of defense must be viewed through the lens of the reasoning illustrated above.

Other powers of the President of the Republic of Moldova in the field of defense are provided for in Law no. 345 of July 25, 2003 regarding national defense. According to art. 25 para. (2) from the aforementioned Law, the President of the Republic of Moldova has the following powers:

a) exercise the general leadership of the national defense system and coordinate the activity of public administration authorities in the field of national defense;

a¹) initiates the elaboration process:

- of the national security strategy;
- of the national defense strategy;

b) presents the drafts to the Parliament for approval:

- the national security strategy;
- the national defense strategy;
- the general structure and effectiveness of

the components of the Armed Forces;

– the regulation of military discipline;

c) approve:

– the regulation of the Supreme Security Council;

– the regulation of the General Staff;

– the programs and plans regarding the construction and development of the Armed Forces;

– the Armed Forces mobilization plan;

– the plan for the use of the Armed Forces;

– military regulations;

– the composition of the Military College of the Ministry of Defense;

terului Apărării;

d) coordonează activitatea de colaborare militară internațională;

e) efectuează conducerea generală privind acumularea resurselor pentru necesitățile sistemului național de apărare;

f) emite decrete privind încorporarea cetățenilor în serviciul militar în termen și în cel cu termen redus și trecerea lor în rezervă;

g) poartă tratative, încheie tratate internaționale în domeniul militar în numele Republicii Moldova și le prezintă, în modul stabilit prin lege, spre ratificare Parlamentului;

h) înaintează Parlamentului propuneri privind participarea cu efective, armament și tehnică militară la operațiuni internaționale de menținere a păcii sau în scopuri umanitare;

i) numește în și destituie din funcție, în modul stabilit de legislație, la propunerea Guvernului, ofițerii Comandamentului Suprem al Forțelor Armate, cu excepția Comandantului general al Inspectoratului General de Carabinieri;

j) acordă grade militare supreme prevăzute de lege;

k) îndeplinește alte atribuții în domeniul apărării naționale prevăzute de legislație.

În legătură cu aprobarea strategiei naționale de apărare pentru anii 2018-2022 a fost sesizată Curtea Constituțională [7], solicitându-se explicarea următoarelor aspecte:

a) Este competent Parlamentul să adopte documente de politici privind apărarea națională în lipsa acordului comandantului suprem al Forțelor Armate și/sau al Guvernului?

b) Poartă răspundere personală președintele Republicii Moldova pentru capacitatea de apărare a statului?

c) Este competent președintele Republicii Moldova, având în vedere atribuțiile sale în domeniul apărării, să aprobe alte măsuri privind securitatea și apărarea națională, care nu au fost incluse și/sau nu au fost aprobate de către Parlament?

Cu privire la întrebările care i-au fost adresate prin sesizare, Curtea Constituțională a considerat că acestea trebuie să fie reformulate. Instanța de control constituțional a precizat că problema din prezentul caz nu este de a ști dacă președintele Republicii Moldova dispune de competențe în domeniul militar, pentru că

d) coordonates the activity of international military collaboration;

e) carries out general management regarding the accumulation of resources for the needs of the national defense system;

f) issue decrees regarding the incorporation of citizens into full-time and short-term military service and their transfer to the reserve;

g) carries out negotiations, concludes international treaties in the military field on behalf of the Republic of Moldova and presents them, in the manner established by law, for ratification by the Parliament;

h) submits proposals to the Parliament regarding the participation with troops, armaments and military equipment in international peacekeeping operations or for humanitarian purposes;

i) appoints and dismisses, in the manner established by the legislation, at the proposal of the Government, the officers of the Supreme Command of the Armed Forces, with the exception of the General Commander of the General Inspectorate of Carabinieri;

j) grants supreme military ranks provided by law;

k) performs other duties in the field of national defense provided by the legislation.

In connection with the approval of the national defense strategy for the years 2018-2022, the Constitutional Court was referred [7], requesting an explanation of the following aspects:

a) Is Parliament competent to adopt national defense policy documents without the consent of the Supreme Commander of the Armed Forces and/or the Government?

b) Does the President of the Republic of Moldova bear personal responsibility for the defense capacity of the state?

c) Is the President of the Republic of Moldova competent, considering his attributions in the field of defense, to approve other measures regarding national security and defense, which were not included and/or were not approved by the Parliament?

Regarding the questions that were addressed to it through referral, the Constitutional Court considered that they must be reformulated. The constitutional control court specified that the problem in the present case is not to know whether the President of the Republic of Moldova has powers in the military field, because he clear-

dispune în mod clar de anumite competențe în acest domeniu, ci cum pot fi realizate acestea. În consecință, Curtea Constituțională a considerat [4, § 20] că este necesar să se ofere un răspuns la următoarele întrebări:

a) Dacă Parlamentul dispune de competențe în domeniul apărării naționale și dacă adoptarea strategiei naționale de apărare reprezintă o astfel de competență?

b) Dacă Parlamentul este competent să adopte documente de politici privind apărarea națională în lipsa acordului președintelui Republicii Moldova și/sau al Guvernului?

c) Care sunt limitele răspunderii președintelui Republicii în materie de capacitate de apărare a statului?

d) Este președintele Republicii Moldova competent să aprobe alte măsuri privind securitatea și apărarea națională, care nu au fost incluse și/sau nu au fost aprobate de către Parlament?

Sub acest aspect, Curtea Constituțională a reținut că, „potrivit Constituției Republicii Moldova, Președintele reprezintă un organ unipersonal al statului. El nu poate fi plasat într-o ierarhie a autorităților statale. El nu poate concura cu alte autorități. (...) Din perspectiva Constituției, nu există o concurență între Președinte și Parlament în privința adoptării de politici privind apărarea națională. Singurul care adoptă, în ultimă instanță, asemenea politici, este Parlamentul. Din aceeași perspectivă, Președintele Republicii poate propune, eventual, anumite măsuri, însă fără a avea cuvântul decisiv” [4, § 42].

Potrivit Curții Constituționale, „această concluzie decurge și din interpretarea sistematică a art. 66 lit. d) și e) împreună cu art. 96 alin. (1) din Constituție. Strategia națională de apărare reprezintă un act prin care se stabilesc direcțiile principale ale politicii Republicii Moldova în domeniul apărării. În sensul Constituției, acesta este actul prin care se stabilește doctrina militară a statului, despre care menționează art. 66 lit. e) din Constituție. Aceste norme stabilesc competența exclusivă a Parlamentului în privința aprobării doctrinei militare a statului, iar asigurarea realizării acesteia este delegată de Constituție Guvernului, prin elaborarea de politici în domeniul apărării. Constituția nu-i stabilește Președintelui

ly has certain powers in this field, but how they can be achieved. Consequently, the Constitutional Court considered [4, § 20] it necessary to provide an answer to the following questions:

a) If the Parliament has powers in the field of national defense and if the adoption of the national defense strategy represents such a power?

b) Whether the Parliament is competent to adopt policy documents regarding national defense in the absence of the agreement of the President of the Republic of Moldova and/or the Government?

c) What are the limits of the President of the Republic's responsibility in terms of state defense capacity?

d) Is the President of the Republic of Moldova competent to approve other measures regarding national security and defense, which were not included and/or were not approved by the Parliament?

In this respect, the Constitutional Court held that, „according to the Constitution of the Republic of Moldova, the President represents a unipersonal organ of the state. He cannot be placed in a hierarchy of state authorities. He cannot compete with other authorities. (...) From the perspective of the Constitution, there is no competition between the President and the Parliament regarding the adoption of national defense policies. The only one who ultimately adopts such policies is the Parliament. From the same perspective, the President of the Republic can possibly propose certain measures, but without having the decisive word” [4, § 22].

According to the Constitutional Court, „this conclusion also follows from the systematic interpretation of art. 66 lit. d) and e) together with art. 96 para. (1) of the Constitution. The national defense strategy is an act that establishes the main directions of the Republic of Moldova's defense policy. In the sense of the Constitution, this is the act that establishes the military doctrine of the state, which is mentioned in art. 66 lit. e) from the Constitution. These rules establish the exclusive competence of the Parliament regarding the approval of the military doctrine of the state, and ensuring its realization is delegated by the Constitution to the Government, through the elaboration of policies in the field of defense. The Constitution does not establish for the President of the Republic of Moldova, in this

Republicii Moldova, în acest sens, prerogative relative la aprobarea și la realizarea de politici publice” [4, § 43].

De asemenea, Curtea Constituțională a menționat faptul că „alin. (1) al art. 87 din Constituție nu servește ca argument în susținerea ideii potrivit căreia Președintelui Republicii Moldova i-ar fi recunoscută o competență exclusivă în materie de apărare a țării. Calitatea de comandant suprem al forțelor armate trebuie privită în contextul tuturor reglementărilor constituționale și nu în mod izolat. Principiul coerenței sistemului juridic impune această abordare” [4, § 46].

Într-o altă ordine de idei, Curtea Constituțională a observat că „art. 87 din Constituție nu impune o răspundere a Președintelui Republicii Moldova pentru capacitatea generală de apărare a statului. Răspunderea șefului statului poate fi doar una personală, în legătură cu exercitarea funcțiilor sale în această materie (răspunderea penală pentru comiterea unor infracțiuni împotriva securității de stat). Norma art. 87 (din Constituție – n.a.) nu conține niciun text care ar reglementa o răspundere strict în materie militară. Această concluzie nu exclude însă posibilitatea adoptării unei legi de către Parlament, în spiritul Constituției, prin care Președintelui Republicii Moldova i-ar reveni o asemenea răspundere” [4, § 49].

Din aceste considerente, Curtea Constituțională a decis următoarele:

a) În materie de apărare națională, Parlamentul dispune de o competență legislativă exclusivă.

b) Parlamentul adoptă documente de politici în materie de apărare națională în limitele stabilite de Constituție și de legile în materie. Adoptarea strategiei naționale de apărare se înscrie în sfera de competență a Parlamentului.

c) Art. 87 din Constituție nu prevede o răspundere a Președintelui Republicii Moldova pentru capacitatea de apărare a statului. Aceasta nu exclude posibilitatea adoptării unei legi, în spiritul Constituției, prin care Președintelui Republicii Moldova i-ar reveni o asemenea răspundere.

d) Președintele Republicii Moldova este competent să întreprindă în materie de securitate și de apărare națională doar măsurile care sunt prevăzute și îi sunt permise potrivit legii [4].

sense, prerogatives relative to the approval and implementation of public policies” [4, § 43].

The Constitutional Court also mentioned the fact that „para. (1) of art. 87 of the Constitution does not serve as an argument in support of the idea that the President of the Republic of Moldova would be recognized with exclusive competence in matters of defense of the country. The quality of supreme commander of the armed forces must be seen in the context of all constitutional provisions and not in isolation. The principle of coherence of the legal system requires this approach” [4, § 46].

In another vein, the Constitutional Court observed that „art. 87 of the Constitution does not impose a liability of the President of the Republic of Moldova for the general defense capacity of the state. The responsibility of the head of state can only be personal, in connection with the exercise of his functions in this matter (criminal liability for committing crimes against state security). Norm art. 87 (of the Constitution - n.a.) does not contain any text that would regulate liability strictly in military matters. However, this conclusion does not exclude the possibility of the adoption of a law by the Parliament, in the spirit of the Constitution, by which the President of the Republic of Moldova would have such responsibility” [4, § 49].

For these reasons, the Constitutional Court decided the following:

a) In matters of national defense, Parliament has exclusive legislative competence.

b) Parliament adopts policy documents in the field of national defense within the limits established by the Constitution and the relevant laws. The adoption of the national defense strategy falls under the competence of the Parliament.

c) Art. 87 of the Constitution does not provide for the responsibility of the President of the Republic of Moldova for the defense capacity of the state. This does not exclude the possibility of adopting a law, in the spirit of the Constitution, by which the President of the Republic of Moldova would have such responsibility.

d) The President of the Republic of Moldova is competent to undertake in matters of security and national defense only the measures that are provided for and allowed to him according to the law [4].

Conclusions. Consequently, the quality

Concluzii. În consecință, calitatea Președintelui Republicii Moldova de comandat suprem al forțelor armate nu-i conferă acestuia competențe nelimitate în domeniul apărării. Dimpotrivă, Președintele Republicii Moldova este competent să întreprindă acele măsuri care sunt prevăzute expres în Constituție sau în alte legi adoptate de Parlament. Totodată, trebuie de accentuat faptul că Președintele Republicii Moldova își exercită atribuțiile în domeniul apărării prevăzute de Constituție cu un control din partea Parlamentului. Controlul efectuat de către Parlament poate fi *ex-ante* (în cazul mobilizării parțiale sau totale) sau *post factum* (în cazul măsurilor menite să respingă agresiunea și în cazul declarării stării de război) și reprezintă o garanție împotriva arbitrarului.

of the President of the Republic of Moldova as supreme commander of the armed forces does not give him unlimited powers in the field of defense. On the contrary, the President of the Republic of Moldova is competent to undertake those measures that are expressly provided for in the Constitution or in other laws adopted by the Parliament. At the same time, it should be emphasized that the President of the Republic of Moldova exercises his powers in the field of defense provided for by the Constitution with control from the Parliament. The control exercised by the Parliament can be *ex-ante* (in the case of partial or total mobilization) or *post factum* (in the case of measures to repel aggression and in the case of declaring a state of war) and represents a guarantee against arbitrariness.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Legea nr. 345 din 25 iulie 2003 cu privire la apărarea națională. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 200-203.
2. Hotărârea Curții Constituționale nr. 15b din 16 decembrie 1996 cu privire la interpretarea articolului 87 din Constituția Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 1-2/1.
3. Hotărârea Curții Constituționale nr. 14 din 2 mai 2017 privind interpretarea articolului 11 din Constituție (neutralitatea permanentă). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 171-180.
4. Hotărârea Curții Constituționale nr. 33 din 21 decembrie 2018 pentru interpretarea prevederilor articolelor 1 alin. (3), 6, 7, 87 și 134 alin. (3) din Constituție. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 13-21.
5. Muraru I. și Tănăsescu E.S. (coord.). Constituția României. Comentariu pe articole, ediția a II-a. București: C.H. Beck, 2019.
6. Protocolul adițional nr. 1 la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/50334> [accesat: 25.04.2022].
7. Sesizarea nr.108b din 26 iulie 2018 privind interpretarea unor prevederi din Constituție. Disponibil: <https://www.constcourt.md/cc-docview.php?l=ro&tip=sesizari&docid=862> [accesat: 25.04.2022].

Despre autor:

Serghei SÎRBU,
doctorand,

Universitatea de Stat din Moldova,
e-mail: sirbu.sergiu.80@inbox.ru
ORCID ID: 0000-0003-3076-1065

About author:

Serghei SÎRBU,
PhD student,

Moldova State University,
e-mail: sirbu.sergiu.80@inbox.ru
ORCID ID: 0000-0003-3076-1065

RĂSPUNDEREA PATRIMONIALĂ A AUTORITĂȚILOR PUBLICE

Igor ȘEVCENCO,
doctorand

Articolul ia în discuție problema răspunderii patrimoniale a autorităților publice. Pornind de la particularitățile răspunderii patrimoniale în general, de la teoria civilistă și teoria administrativă se argumentează natura civilă a răspunderii patrimoniale a autorităților publice pentru prejudiciile cauzate administrațiilor. În paralel, se analizează și se explică conceptul de răspundere în contencios administrativ, ajungându-se la concluzia că acesta cuprinde în sine două forme de răspundere juridică la care poate fi trasă autoritatea publică în procesul contenciosului administrativ: răspunderea administrativă și răspunderea patrimonială.

Cuvinte-cheie: răspundere patrimonială, răspundere administrativ-patrimonială, răspundere civilă, răspundere administrativă, răspundere în contencios administrativ.

PATRIMONIAL LIABILITY OF PUBLIC AUTHORITIES

Igor ȘEVCENCO,
PhD student

The article discusses the issue of property liability of public authorities. Starting from the particularities of the patrimonial responsibility in general, from the civilist theory and the administrative theory it is argued the civil nature of the patrimonial responsibility of the public authorities for the damages caused to the administrations. In parallel, the concept of liability in administrative litigation is analyzed and explained, concluding that it includes two forms of legal liability to which the public authority can be drawn in the process of administrative litigation: administrative liability and property liability.

Keywords: patrimonial liability, administrative-patrimonial liability, civil liability, administrative liability, liability in administrative litigation.

Introducere. Răspunderea patrimonială: considerații generale. Înainte de a clarifica în ce constă *răspunderea patrimonială a autorităților publice*, considerăm necesar a vedea cum este înțeleasă în general *răspunderea patrimonială* în doctrină. Unii cercetători constată destul de pesimist la acest capitol că „actualmente la nivelul teoriei generale a dreptului nu este configurată concepția *răspunderii patrimoniale*” [38, p. 60], „specialiștii limitându-se fie doar la enunțarea acesteia în unele clasificări ale *răspunderii juridice*, fie la expunerea unor argumente în favoarea existenței sale în studii special dedicate *răspunderii juridice*” [40, p. 751-760].

Mai mult, se atrage atenția că „în doctrina autohtonă, nu există o abordare unică vis-a-vis de problema dacă poate fi considerată sau nu *răspunderea patrimonială* drept o formă distinctă de *răspundere juridică* ce se extinde asupra mai multor ramuri de drept”. În majoritatea

Introduction. Patrimonial liability: general considerations. Before clarifying what the patrimonial responsibility of public authorities consists of we consider it necessary to see how patrimonial responsibility is generally understood in the doctrine. Some researchers state quite pessimistically in this chapter that “currently, at the level of the general theory of law, the concept of patrimonial liability is not configured” [38, p. 60], “specialists are stating it in some classifications of legal liability, or at the presentation of arguments in favour of its existence in studies specifically dedicated to the legal liability” [40, p. 751-760].

Furthermore, attention is drawn to the fact that “in the local doctrine, there is no unique approach vis-à-vis the issue that patrimonial liability can be considered as a distinct form of legal liability that extends over several branches of law”. In most cases, this is exam-

cazurilor aceasta este examinată drept „o obligație subiectivă a persoanei, rezultată dintr-un raport juridic legat de cauzarea unui prejudiciu față de un bun sau de un drept patrimonial concret, ori ca o măsură sancționatoare suplimentară, reglementată de normele juridice” [39, p. 143-153]. Pornind de la aceasta, *răspunderea patrimonială* prezintă obiect de studiu pentru specialiști din diferite domenii, precum: dreptul civil, dreptul muncii, dreptul administrativ, fiscal, comercial, penal, ecologic etc. [38, p. 60].

În opinia noastră, acest moment ne vorbește mai mult despre răspândirea largă a *răspunderii patrimoniale* în toate sferele reglementate de sistemul de drept național, decât despre complexitatea și dificultatea identificării acesteia ca formă a răspunderii juridice.

Important este că „esența *răspunderii patrimoniale* și, totodată, elementul care o distinge față de celelalte forme de răspundere juridică, legând-o în același timp de fiecare dintre acestea, este îndatorirea de reparare a prejudiciului”. Din acest punct de vedere, T. Stahi, precizează destul de just că „a răspunde din punct de vedere patrimonial înseamnă, de fapt, a repara prejudiciul cauzat altuia”. Ca urmare, „pentru *răspunderea juridică patrimonială* este specifică nu orice constrângere din partea statului, ci numai constrângerea de a suporta consecințe negative cu caracter patrimonial” [38, p. 62].

Pornind de la o analiză amplă în materie, T. Stahi definește *răspunderea patrimonială* ca fiind: „o formă a răspunderii juridice cu caracter reparator, instituită cu scopul înlăturării consecințelor dăunătoare cauzate patrimoniului unei persoane fizice și/sau juridice, din contul patrimoniului persoanei responsabile de cauzarea prejudiciului, prin recuperarea integrală a pagubelor, inclusiv a venitului ratat” [38, p. 67].

În opinia prof. D. Baltag, *răspunderea patrimonială* reprezintă „...o formă de răspundere juridică cu caracter reparator, instituită în scopul înlăturării consecințelor prejudiciabile, evaluabile pecuniar, cauzate patrimoniului persoanei vătămate, prin instituirea unei obligații de a da sau de a face în sarcina făptuitorului și în beneficiul persoanei prejudiciate” [4, p. 444].

De o manieră generală, dar destul de relevantă, *răspunderea patrimonială* este privită ca „o răspundere reparatorie, ce presupune o obligație de dezdăunare, în sarcina autorului

ined as “a subjective obligation of the person, resulting from a legal relationship related to the causing of damage, an asset or a concrete patrimonial right, or as an additional sanctioning measure, regulated by legal norms” [39, p. 143-153]. Starting from this, patrimonial liability presents an object of study for specialists in various fields, such as: civil law, labour law, administrative law, fiscal law, commercial law, criminal law, ecological law etc. [38, p. 60].

In our opinion, this fact tells us more about the wide spread of patrimonial liability in all spheres regulated by the national law system, than about the complexity and difficulty of identifying it as a form of legal liability.

It is important that “the essence of patrimonial liability and the element that distinguishes it from the other forms of legal liability at the same time linking it to each of them is *the duty to repair the damage*”. From this point of view, T. Stahi, states quite rightly that “to answer from a patrimonial point of view, in fact, means to repair the damage caused to another”. As a result, “for patrimonial legal liability, not any coercion from the state is specific, but only the coercion to bear negative patrimonial consequences” [38, p. 62].

Starting from an extensive analysis in the matter, T. Stahi defines patrimonial liability as: “a form of legal liability with a reparative character, established with the aim of removing the harmful consequences caused to the patrimony of a natural and/or legal person, from the patrimony of the person responsible for causing the damage, through full recovery of damages, including lost income” [38, p. 67].

In the opinion of prof. D. Baltag, patrimonial liability represents “...a form of legal liability with a reparative nature, instituted for the purpose of removing the prejudicial consequences, pecuniary assessable, caused to the patrimony of the injured person, by establishing an obligation to give or to do in charge the perpetrator and for the benefit of the injured person” [4, p. 444].

Generally speaking, but in a quite relevant way, patrimonial liability is regarded as “a reparative liability, which implies an obligation to compensate, on the responsibility of the author of the damage, contributing to the defense

prejudiciului, contribuind la apărarea dreptului subiectiv încălcat prin săvârșirea faptei ilicite” [19, p. 4].

De cele mai multe ori, *răspunderea patrimonială* este asociată cu *răspunderea civilă* – una dintre cele mai importante forme ale răspunderii juridice. În opinia cercetătorilor, „expresia *răspundere civilă* desemnează, în limbajul juridic, ansamblul regulilor care obligă autorul unei daune cauzate ilicit unei alte persoane de a o repara sau de a-i oferi acesteia o compensație” [47, p. 3].

În literatura de specialitate *răspunderea civilă* a fost definită ca: „o formă a răspunderii juridice care constă într-un raport de obligații în temeiul căruia o persoană este îndatorată să repara prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa ori, în cazurile prevăzute de lege, prejudiciul pentru care este răspunzătoare” [1, p. 216; 23, p. 230]; „o formă a constrângerii de stat, care constă în delegarea oricărei persoane de a repara prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa ilicită prevăzută de lege sau de contract” [2, p. 403]; „restabilirea stării materiale a persoanei vătămate din contul patrimoniului delicventului sau din contul persoanei responsabile pentru prejudiciul cauzat” [6, p. 22]; „o instituție juridică (fundamentală), alcătuită din totalitatea normelor de drept prin care se reglementează obligația oricărei persoane de a repara prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa extracontractuală sau contractuală pentru care este chemată de lege să răspundă” [27, p.16]; „o formă a constrângerii de stat care constă în obligația oricărei persoane, prevăzută de lege sau contract, de a repara prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa ilicită” [3, p. 392] etc.

Metode și materiale aplicate. Pe parcursul elaborării articolului am exploatat, în mod aplicativ, mai multe metode de cercetare științifică: metoda dialecticii, metoda logică, metoda comparativă, metoda sistematică, precum și metoda juridico-formală.

Materialele folosite la elaborarea articolului au cuprins, în principal, lucrări științifice semnate de renumiți autori autohtoni, români și ruși. Pe lângă fundamentul teoretic, în procesul cercetării a fost folosit și un vast suport normativ național și internațional.

Evident, în doctrină au fost formulate numeroase definiții pentru *răspunderea civilă*. Cel mai important este că în toate se pune accen-

of the subjective right violated by the commission of the illegal act” [19, p. 4].

Most often, patrimonial liability is associated with civil liability – one of the most important forms of legal liability. According to researchers’ opinion, “the term civil liability denotes, in legal language, the set of rules that oblige the author of a damage caused illegally to another person to repair it or to offer him compensation” [47, p. 3].

In specialized literature, civil liability has been defined as: “a form of legal liability that consists of a relationship of obligations under which a person is obliged to repair the damage caused to another by his act or, in the cases provided by law, the damage to which is responsible” [1, p. 216; 23, p. 230]; “a form of state coercion, which consists in delegating any person to repair the damage caused to another by his illegal act provided by law or contract” [2, p. 403]; “restoring the material condition of the injured person from the account of the delinquent’s patrimony or from the account of the person responsible for the damage caused” [6, p. 22]; “a (fundamental) legal institution, made up of all the legal norms that regulate the obligation of any person to repair the damage caused to another by his extra-contractual or contractual act for which he is called to answer by law” [27, p.16]; “a form of state coercion that consists in the obligation of any person, provided by law or contract, to repair the damage caused to another by his illegal act [3, p. 392] etc.

Applied methods and materials. During the elaboration of the article, we exploited, in an applied way, several methods of scientific research: the dialectic method, the logical method, the comparative method, the systematic method, as well as the legal-formal method.

The materials used in the elaboration of the article included, mainly, scientific works signed by renowned local, Romanian and Russian authors. In addition to the theoretical foundation, a vast national and international normative support was also used in the research process.

Obviously, numerous definitions for civil liability were formulated in the doctrine. The most important thing is that in all of them the emphasis is placed on its reparative nature,

tul pe caracterul reparator al acesteia, ceea ce îi este propriu și *răspunderii patrimoniale*. De aici, se poate conchide că *răspunderea patrimonială* este o *răspundere reparatorie*, care după natura juridică este proprie dreptului civil, în cadrul căruia aceasta a fost numită *răspundere civilă*.

La acest capitol, în doctrină pot fi atestate diferite controverse. Bunăoară, autorul I. Trofimov susține că „nu trebuie confundată *răspunderea civilă* cu *răspunderea patrimonială*, deoarece *răspunderea patrimonială* este o măsură care nu-i specifică exclusiv dreptului civil, exemplu în acest sens servind confiscarea averii, plata amenzii etc.” [44, p. 59-59]. În legătură cu această teză, suntem de părere că „amenda” și „confiscarea averii” sunt în esență sancțiuni cuprinse de asemenea forme de răspundere juridică, precum *răspunderea penală* și *răspunderea contravențională*. Aceste sancțiuni cu caracter material nu au nimic în comun cu *răspunderea patrimonială* care intervine doar în cazul în care a fost cauzat un prejudiciu (moral sau material) cu scopul reparării sau compensării acestuia.

Pe de altă parte, autorul citat menționează că „unul din criteriile ce stau la baza clasificării tradiționale a formelor de răspundere juridică este domeniul raporturilor juridice în care apare aceasta și care sunt reglementate de un anumit tip de norme ce fac parte dintr-un act normativ separat. În acest sens, noțiunea *răspunderea civilă* este echivalentă cu expresia *răspunderea în dreptul civil*” [44, p. 60]. Referitor la această idee susținem că *răspunderea civilă* poate fi interpretată ca *răspunderea din dreptul civil*, dar aceasta nu înseamnă negarea caracterului patrimonial al *răspunderii civile*. Un argument important în acest sens atestăm la T. Stahi, care opinează că „este rezonabilă aplicarea noțiunii de *răspundere patrimonială*, întrucât termenul, prin natura sa, nu indică apartenența de ramură a *răspunderii*, ci faptul că se răspunde cu *patrimoniul*, prin repararea unui prejudiciu patrimonial” [38, p. 60].

Pornind de la această idee, considerăm că în cazurile în care este necesară aplicarea *răspunderii civile* în raporturile juridice reglementate de alte ramuri ale dreptului este recomandabilă utilizarea noțiunii de *răspundere patrimonială*, concept ce sugerează natura reparatorie a *răspunderii* (pentru prejudiciile

which is also typical of patrimonial responsibility. From here, it can be logically concluded that patrimonial liability is a reparative liability, which by its legal nature is specific to civil law, in which it was called civil liability.

In this chapter, various controversies can be attested in the doctrine. For example, the author I. Trofimov claims that “the civil liability should not be confused with patrimonial liability, because patrimonial liability is a measure that is not specific to civil law, for example confiscation of property, payment of a fine etc” [44, pp. 59-59]. In relation to this thesis, we are of the opinion that “fine”, “confiscation of property” is essentially sanctions included in such forms of legal liability as criminal liability and contravenational liability. These material sanctions have nothing in common with the patrimonial liability that intervenes only in the event that a damage (moral or material) has been caused with the aim of repairing or compensating it.

On the other hand, the cited author mentions that “one of the criteria underlying the traditional classification of forms of legal liability is the field of legal relations in which it appears and which are regulated by a certain type of rules that are part of a separate act regulation. In this sense, the notion of *civil liability* is equivalent to the expression *liability in civil law*” [44, p. 60]. Regarding this idea, we claim that civil liability can be interpreted as civil law liability, but this does not mean denying the patrimonial nature of civil liability. An important argument in this regard is attested by T. Stahi, who opines that “it is reasonable to apply the notion of patrimonial liability, since the term, by its nature, does not indicate the branch affiliation of the liability, but the fact that one is liable with the patrimony, by repairing a patrimonial damage [38, p. 60].

Starting from this idea, we consider that in cases where it is necessary to apply civil liability in legal relations regulated by other branches of law, it is advisable to use the notion of patrimonial liability, a concept that suggests the reparative nature of liability (for damages caused to a patrimony or subjective rights personal, repaired from the account of another patrimony), but without specifying its branch

cauzate unui patrimoniu sau drepturilor subiective personale, reparate din contul altui patrimoniu), fără a fi precizată însă apartenența sa de ramură.

Spectrul larg de aplicație și particularitățile pe care le implică *răspunderea patrimonială* pot fi cu ușurință deduse din clasificarea realizată de T. Stahi, conform următoarelor criterii (numite și modalități ale *răspunderii patrimoniale*) [38, p. 71]: „1) după natura juridică a normelor de reglementare: a) răspunderea patrimonială în dreptul public; b) răspunderea patrimonială în dreptul privat; 2) după specificul ramurii de drept în care acționează: a) răspunderea patrimonială în dreptul civil; b) răspunderea patrimonială în dreptul muncii; c) răspunderea patrimonială în dreptul administrativ; d) răspunderea patrimonială în dreptul fiscal/bugetar; e) răspunderea patrimonială în dreptul ecologic; f) răspunderea patrimonială în dreptul penal; 3) după statutul juridic al subiectului de drept: a) răspunderea patrimonială a salariaților; b) răspunderea patrimonială a angajatorilor; c) răspunderea patrimonială a funcționarilor publici; d) răspunderea patrimonială a judecătorilor; e) răspunderea patrimonială a persoanelor care practică profesii libere; f) răspunderea patrimonială a medicilor; j) răspunderea patrimonială a militarilor; 4) după natura pagubelor cauzate: a) răspunderea patrimonială pentru daune patrimoniale; b) răspunderea patrimonială pentru daune morale; 5) după subiectul răspunderii: a) răspunderea patrimonială individuală; b) răspunderea patrimonială colectivă; 6) după gradul de vinovăție: a) răspunderea patrimonială obiectivă; b) răspunderea patrimonială subiectivă; 7) în funcție de momentul reparării daunei: a) răspunderea patrimonială având ca finalitate repararea unui prejudiciu cert; b) răspunderea patrimonială preventivă (obligarea persoanei răspunzătoare să execute anumite lucrări pe propria cheltuială ori să plătească sume de bani pentru a se evita un prejudiciu posibil, dându-se satisfacție principiilor prevenției și precauției).”

Privite în ansamblul lor, toate „modalitățile răspunderii patrimoniale” enunțate se încadrează perfect în *teoria răspunderii civile*, ceea ce subliniază o dată în plus identitatea absolută dintre *răspunderea patrimonială* și *răspunderea civilă*.

affiliation.

The broad spectrum of application and the particularities that patrimonial liability implies can be easily deduced from the classification made by T. Stahi, according to the following criteria (also called patrimonial liability modalities) [38, p. 71]: “1) *by legal nature of the regulatory norms*: a) patrimonial liability in public law; b) patrimonial liability in private law; 2) *according to the specifics of the branch of law in which it acts*: a) patrimonial liability in civil law; b) patrimonial liability in labour law; c) patrimonial liability in administrative law; d) patrimonial liability in fiscal/budgetary law; e) patrimonial liability in ecological law; f) patrimonial liability in criminal law; 3) *according to the legal status of the legal subject*: a) patrimonial liability of employees; b) patrimonial liability of employers; c) patrimonial liability of civil servants; d) patrimonial liability of judges; e) patrimonial liability of persons practicing free professions; f) patrimonial liability of doctors; j) patrimonial liability of the military; 4) *according to the nature of the damage caused*: a) patrimonial liability for patrimonial damage; b) patrimonial liability for moral damages; 5) *according to the subject of liability*: a) individual patrimonial liability; b) collective patrimonial liability; 6) *according to the degree of guilt*: a) objective patrimonial responsibility; b) subjective patrimonial responsibility; 7) *depending on the moment of repairing the damage*: a) patrimonial liability with the purpose of repairing a certain damage; b) preventive patrimonial liability (obliging the responsible person to carry out certain works at his own expense or to pay sums of money to avoid possible damage, satisfying the principles of prevention and precaution)”.

Viewed as a whole, all the stated “modalities of patrimonial liability” fit perfectly into the theory of civil liability, which once again underlines the absolute identity between patrimonial liability and civil liability.

Starting from the stated essence of patrimonial liability, it becomes clear that damages can be caused in principle within most types of legal relationships regulated by legislation, which suggests the undeniable presence within them of patrimonial liability, of course marked

Pornind de la esența enunțată a *răspunderii patrimoniale*, devine clar că prejudiciile/pagube pot fi cauzate în principiu în cadrul majorității tipurilor de raporturi juridice reglementate de legislație, ceea ce sugerează prezența incontestabilă în cadrul acestora a *răspunderii patrimoniale*, desigur marcată de particularitățile fiecărei ramuri de drept. În pofida acestei clarități, totuși în doctrină s-au înregistrat deja de ceva vreme acute controverse teoretice pe marginea recunoașterii în cadrul fiecărei ramuri de drept a unei forme distincte de *răspundere patrimonială* (de ramură) cu statut autonom. Nu a ocolit acest curent teoretic nici domeniul dreptului administrativ, în doctrina căruia se insistă destul de mult pe existența *răspunderii administrativ-patrimoniale* sau a *răspunderii în contencios administrativ* [21, p. 453-454; 35, p. 260; 46, p. 288] ca forme de răspundere juridică de sine stătătoare, proprii domeniului public (la care ne vom referi în cele ce urmează).

Răspunderea patrimonială a administrației publice: controverse doctrinare. În literatura de specialitate, „răspunderea administrației sau a funcționarilor săi pentru prejudiciile aduse particularilor sau statului, în procesul exercitării puterii publice” a căpătat denumirea de *răspundere administrativ-patrimonială* [32, p. 174] sau *răspundere în contencios administrativ* [28, p. 85-86; 21, p. 453-454; 35, p. 260; 46, p. 288]. În opinia noastră, aceste expresii au un conținut semantic diferit, ceea ce nu permite să le confundăm. În vederea argumentării acestei ipoteze, în continuare le vom aborda succesiv.

Răspunderea administrativ-patrimonială. Potrivit prof. D. Baltag [5, p. 359-361]: „*răspunderea administrativ-patrimonială* este o formă nouă a răspunderii în dreptul administrativ al Republicii Moldova (o formă a *răspunderii juridice administrative*)”. Avându-și originea în art. 53 alin. (1) din Constituția RM, „*răspunderea administrativ-patrimonială* intervine ca rezultat al unor fapte ilicite ale administrației publice ce au provocat daune”, putând fi concepută „ca o răspundere a statului sau ca o răspundere a autorităților administrației publice pentru limitele serviciului public”.

În aceeași manieră s-a expus și prof. M. Orlov, care a subliniat că „*răspunderea administrativ-patrimonială* este o formă nouă de

by the particularities of each branch of law. In spite of this clarity, however in doctrine, there have already been acute theoretical controversies for some time on the recognition within each branch of law of a distinct form of patrimonial liability (branch) with autonomous status. The field of administrative law has not avoided this theoretical current either, in the doctrine of which there is quite a lot of insistence on the existence of administrative-patrimonial liability or liability in administrative litigation [21, p. 453-454; 35, p. 260; 46, p. 288] as independent forms of legal liability, specific to the public domain (to which we will refer in the following paragraphs).

The patrimonial liability of the public administration: doctrinal controversies. In the specialized literature, “the responsibility of the administration or its officials for the damages caused to individuals or the state, in the process of exercising public power”, has acquired the name of administrative-patrimonial liability [32, p. 174] or liability in administrative litigation [28, p. 85-86; 21, pp. 453-454; 35, p. 260; 46, p. 288]. In our opinion, these expressions have a different semantic content, which does not allow us to confuse them. In order to argue this hypothesis, in the following, we will address them successively.

Administrative-property liability. According to Prof. D. Baltag [5, p. 359-361]: “administrative-patrimonial liability is a new form of liability in the administrative law of the Republic of Moldova (a form of administrative legal liability)”. Having its origin in art. 53 para. (1) of the Constitution of the Republic of Moldova, “administrative-property liability occurs as a result of illegal acts of the public administration that caused damages”, being able to be conceived “as a liability of the state or as a liability of the public administration authorities for the limits of the public service”.

Prof. M. Orlov presented the fact in the same way and emphasized that “administrative-patrimonial responsibility is a new form of responsibility not only in administrative law, but also in the legislation of our country, the emergence of which was determined by the establishment of the institution of litigation administrative and which has a complex char-

răspundere nu doar în dreptul administrativ, dar și în legislația țării noastre, a cărei apariție a fost determinată de fondarea instituției *contenciosului administrativ* și care poartă un caracter complex și urmează a fi abordată de știința dreptului administrativ într-o manieră multispectuală și interdisciplinară” [30, p. 251-252].

Referindu-se la însăși denumirea de *răspundere administrativ-patrimonială*, prof. M. Orlov împreună cu prof. Șt. Belecciu subliniază „imposibilitatea denumirii acestei răspunderi doar ca *administrative* sau *patrimoniale*, întrucât, în cazul denumirii ei *administrativă*, ar putea fi confundată cu cea *contravențională*, dar în cazul denumirii ei doar *patrimonială* ar putea fi confundată cu *răspunderea civilă* sau *răspunderea patrimonială din dreptul muncii*” [32, p.175]. Dincolo de această opțiune terminologică prin expresia *răspundere administrativ-patrimonială* specialiștii tind să desemneze o formă distinctă, de sine stătătoare de răspundere juridică.

În literatura juridică românească, *răspunderea administrativ-patrimonială* a fost definită, *lato sensu*, ca „acea instituție a dreptului administrativ ce reglementează cazurile în care s-a produs un prejudiciu material sau moral prin acte sau activități ale unei autorități publice, în calitatea acesteia de persoană juridică de drept public” [35, p. 260]. Pornind de la aceasta, s-au reținut următoarele forme ale *răspunderii patrimoniale* a statului și a autorităților publice [46, p. 291]: „răspunderea statului pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare; răspunderea autorităților publice pentru pagubele create prin acte administrative (exprese sau implicite); răspunderea pentru pagubele create prin contracte administrative, în cazul administrării domeniului public ori al prestării serviciilor publice; răspunderea autorităților administrației publice pentru limitele serviciului public.”

Stricto sensu, *răspunderea administrativ-patrimonială* a fost definită prin prisma *contenciosului administrativ*, ca fiind „acea formă a răspunderii juridice care constă în obligarea statului sau, după caz, a unităților administrativ-teritoriale la repararea pagubelor cauzate particularilor printr-un act administrativ ilegal sau prin refuzul nejustificat al administrației publice de a rezolva o cerere referitoare la un

acter and is to be approached by the science of administrative law in a multi-aspect and interdisciplinary manner” [30, p. 251-252].

Referring to the very name of administrative-patrimonial responsibility, prof. M. Orlov together with prof. Șt. Belecciu emphasize “the impossibility of naming this liability only administrative or patrimonial, since, in the case of its name administrative, it could be confused with the contraventional one, but in the case of its name only patrimonial, it could be confused with civil liability or patrimonial liability from labour law” [32, p.175]. Beyond this terminological option, however, with the expression administrative-patrimonial liability, specialists tend to designate a distinct, independent form of legal liability.

In the Romanian legal literature, administrative-patrimonial liability has been defined, *lato sensu* as “a institution of administrative law that regulates cases in which material or moral damage has occurred through acts or activities of a public authority, in its capacity as a legal entity of public law” [35, p. 260]. Starting from this, the following forms of patrimonial liability of the state and public authorities were retained [46, p. 291]: “state liability for damages caused by judicial errors; the liability of public authorities for damages created by administrative acts (express or implied); liability for damages created by administrative contracts, in the case of the administration of the public domain or the provision of public services; the responsibility of the public administration authorities for the limits of the public service”.

Stricto sensu, *the administrative-property liability* was defined through the light of *administrative litigation*, as “that form of legal liability which consists in obliging the state or, as the case may be, the administrative-territorial units to repair the damages caused to individuals by an illegal administrative act or by the unjustified refusal of the public administration to resolve a request related to a right or a legitimate interest” [42, p.400]. In a narrow sense, *administrative-property liability* was defined as representing “the responsibility of the administration bodies for the damage caused by their illegal act” [21, p. 395].

Theories of patrimonial responsibil-

drept sau la un interes legitim” [42, p.400]. Și mai îngust, *răspunderea administrativ-patrimonială* a fost definită ca reprezentând „răspunderea organelor administrației pentru pagubele pricinuite prin actele lor ilegale” [21, p. 395].

Teoriile răspunderii patrimoniale. Problema naturii *răspunderii patrimoniale* a statului și a organelor sale pentru actele administrative nelegale, reglementată în legislație, a dat naștere la controverse și dispute doctrinare, nefinalizate nici până în ziua de astăzi. În perioada postbelică, au apărut două teorii diametral opuse privind natura juridică a *răspunderii patrimoniale* a statului, susținute în special de specialiștii de drept civil și de drept administrativ [43, p. 26]: *teoria civilistă* și *teoria administrativistă*.

Teoria civilistă. Teoria civilistă consideră că „răspunderea pentru prejudiciile cauzate de actele administrative de autoritate nelegale are natura juridică a unei răspunderi civile delictuale” [17, p. 313; 7, p. 433; 37, p. 368]. Această teorie s-a fundamentat pe ideea că „răspunderea civilă delictuală este dreptul comun în materia *răspunderii juridice patrimoniale* întrucât atât structura *răspunderii patrimoniale* pentru actele administrative ilegale pentru paguba pricinuită, cât și obiectul acestei răspunderi sunt întru totul acelea ale delictului civil” [43, p. 27]. Astfel, s-a considerat [8, p. 415] că „delictul civil, în sensul restrâns al termenului, apare ori de câte ori s-a produs o pagubă în domeniul dreptului subiectiv al cuiva fără ca între autorul încălcării și victimă să fi existat un raport contractual”. În același sens, s-a apreciat [34, p. 32] că „nu are importanță natura normei de drept încălcate întrucât delictul civil cuprinde o sferă foarte largă de fapte ilicite și prejudiciabile, fiind greșit a se considera că ori de câte ori fapta ilicită constă în încălcarea unei norme aparținând altei ramuri de drept, decât dreptul civil, obligația de reparare aparține ramurii din care face parte norma încălcată”.

În limitele arealului științific autohton, unii cercetători la fel au îmbrățișat teoria civilistă a *răspunderii patrimoniale* a administrației publice. Bunăoară, referindu-se la acest subiect, cercetătorul L. Lavric [24, p. 205] susține cu toată certitudinea că „raporturile de reparare a prejudiciului cauzat persoanei printr-un act administrativ ilicit au natură juridică civilă, respectiv, răspunderea ce survine este o răs-

ity. The issue of the nature of the patrimonial liability of the state and its bodies for illegal administrative acts, regulated in the legislation, gave rise to controversies and doctrinal disputes, not finalized even nowadays. In the post-war period, two diametrically opposed theories appeared regarding the legal nature of the state's patrimonial responsibility, supported especially by civil law and administrative law specialists [43, p. 26]: the civil theory and the administrative theory.

Civil theory. The civil theory considers that “responsibility for damages caused by illegal administrative acts of authority has the legal nature of a tortious civil liability” [17, p. 313; 7, p. 433; 37, p. 368]. This theory was based on the idea that “tortious civil liability is the common law in the matter of patrimonial legal liability since both the structure of patrimonial liability for illegal administrative acts for the damage caused, as well as the object of this liability are entirely those of the civil tort” [43, p. 27]. Thus, it was considered [8, p. 415] that “civil tort, in the narrow sense of the term, occurs whenever damage has occurred in the field of someone's subjective right without a contractual relationship having existed between the author of the violation and the victim”. In the same sense, it was appreciated [34, p. 32] that “the nature of the violated legal norm is not important as the civil offense includes a very wide range of illegal and harmful acts, it being wrong to consider that whenever the illegal act consists in violation of a norm belonging to another branch of law, than civil law, the obligation to repair belongs to the branch of which the violated norm is a part”.

Within the limits of the native scientific area, some researchers have also embraced the civil theory of the *patrimonial responsibility* of the public administration. For example, referring to this topic, the researcher L. Lavric [24, p. 205] claims with all certainty that “reparation reports for the damage caused to the person by an illegal administrative act have a civil legal nature, respectively, the liability that arises is a *tortious civil liability*”.

As arguments, his lordship cites the following important points (which we support): “the legal relations of reparation by the public administration of the damage caused to the in-

pondere civilă delictuală".

Drept argumente, domnia sa invocă următoarele momente importante (pe care le susținem): „raporturile juridice de reparare de către administrația publică a prejudiciului cauzat particularului se caracterizează prin următoarele trăsături: sunt patrimoniale, apar din inițiativa persoanei vătămate, sunt fixate în normele legislației civile” [6, p. 223]; „repararea prejudiciului produs de un act administrativ ilicit este o instituție, în care se exprimă pronunțat funcția compensatorie a dreptului civil, care nu este specifică dreptului administrativ”; „raporturile de reparare în discuție au dobândit reglementare juridică în normele dreptului civil și nu în cele ale dreptului administrativ (actul administrativ ilicit emis/adoptat de o autoritate publică cauzează un prejudiciu și declanșează o *răspundere civilă delictuală*, al cărei conținut îl constituie obligația civilă de reparare a prejudiciului cauzat, legiuitorul reglementând aceste raporturi în art. 1403 și 1404 din Codul Civil al RM – în varianta anterioară republicării – e.n.)”; „dat fiind faptul că prin actul administrativ ilegal se aduce atingere unui raport juridic de drept civil, acesta se prezintă a fi nu o abatere administrativă, ci un veritabil delict civil”; „utilizarea instituției răspunderii civile de alte ramuri de drept nu duce la includerea ei în ramura respectivă”; „dat fiind faptul că consecințele negative cu caracter patrimonial atrag răspunderea civilă, o sancțiune specifică dreptului civil, cu caracter reparator, care este orientată împotriva patrimoniului persoanei responsabile pentru prejudiciul cauzat prin săvârșirea faptei ilicite, obligația de despăgubire imputată autorului prejudiciului este o formă de realizare a răspunderii civile”.

Natura juridică civilă a *răspunderii patrimoniale* a administrației publice este susținută și de prof. E. Cojocaru [12, p. 85], în opinia căreia „normele juridice cuprinse în art. 53 din *Constituția RM* intră în sistemul legislației civile și se află în sfera de cercetare a științei dreptului civil”.

Teoria administrativistă. Teoria administrativistă susține contrariul. Aceasta a izvorât din jurisprudența Consiliului de Stat din Franța care s-a opus, în mod constant, tezei că răspunderea administrației publice pentru faptele păgubitoare este de natură civilă (De Laubadere A., Venezia J.-C., Gaudemet Y. [16, p. 976]

dividual are caracterizate by the following features: they are patrimonial, they arise from the initiative of the injured person, they are fixed in the rules of civil law “ [6, p. 223]; “the repair of the damage caused by an illegal administrative act is an institution, in which the compensatory function of civil law is expressed, which is not specific to administrative law”; “the repair reports in question have acquired legal regulation in the rules of civil law and not in those of administrative law (the illegal administrative act issued/adopted by a public authority, causing damage, triggers a tortious civil liability, the content of which is the civil obligation to reparation of the damage caused, the legislator regulating these reports in articles 1403 and 1404 of the Civil Code of the Republic of Moldova - in the prior version of republication .)”; “given the fact that the illegal administrative act affects a legal relationship under civil law, it is not an administrative offense, but a genuine civil offense”; “the use of the institution of civil liability by other branches of law does not lead to its inclusion in that branch”; “given the fact that the negative consequences of a patrimonial nature attract civil liability, a sanction specific to civil law, with a reparative nature, which is directed against the patrimony of the person responsible for the damage caused by the commission of the illegal act, the obligation of compensation imputed to the author of the damage is a form of realization of civil liability”.

The civil legal nature of the *patrimonial liability* of the public administration is also supported by prof. E. Cojocaru [12, p. 85], in whose opinion “the legal norms contained in art. 53 of the Constitution of the Republic of Moldova enter into the system of civil legislation and are within the research scope of the science of civil law”.

Administrative theory. Administrative theory argues the opposite. This arose from the jurisprudence of the Council of State in France which consistently opposed the thesis that the liability of the public administration for harmful acts is of a civil nature (De Laubadere A., Venezia J.-C., Gaudemet Y. [16, p. 976] cited by A. Trăilescu [43, p. 28]). Under the pressure of the Council of State, the Court of Conflicts in France, on the occasion of the settlement of some cases, ruled that “the provisions of the

citați de A. Trăilescu [43, p. 28]). Sub presiunea Consiliului de Stat, Tribunalul de Conflicte din Franța, cu ocazia soluționării unor cauze, a statuat că „dispozițiile Codului civil vizează numai raporturile dintre particulari și nu sunt aplicabile în materia răspunderii statului (ca putere publică), impunând teoria autonomiei *răspunderii administrative* în raport cu răspunderea civilă” (Vedel G., Delvolve P. [45, p. 578] citați de A. Trăilescu [43, p. 29]).

Doctrina de drept administrativ din România și-a însușit în mare parte această teorie, considerând că „*răspunderea patrimonială* pentru actele administrative de autoritate nelegale este specifică dreptului administrativ” [21, p. 453-454; 35, p. 260; 46, p. 288] și autonomă în raport cu răspunderea civilă delictuală, denumind-o *răspundere administrativă patrimonială*.

Întru susținerea *teoriei administrativiste*, s-a opinat că „răspunderea pentru actele administrative de autoritate nelegale este rezultatul activității unei persoane juridice de drept public, că intervine în sfera raporturilor de subordonare între stat și particulari, că are o reglementare constituțională specială și că este reglementată de norme ale dreptului administrativ, care se împletesc cu alte instituții ale dreptului administrativ, cum este cea a controlului legalității actelor administrative exercitat de organele executive și judecătorești” [21, p. 468; 22, p. 180; 33, p. 630].

În continuare, s-a arătat că „*răspunderea patrimonială* pentru actele administrative de autoritate nelegale (și faptele asimilate acestora) trebuie analizate prin prisma reglementărilor dreptului constituțional și administrativ, nefiind necesară apelarea la conceptele și normele dreptului civil întrucât acesta nu poate constitui dreptul comun pentru dreptul administrativ, care constituie o ramură autonomă de drept, care nu s-a desprins din dreptul civil și care a avut întotdeauna un obiect specific de reglementare” [43, p. 30-31].

În paralel, s-a menționat că „trăsătura caracteristică ce diferențiază esențial *răspunderea administrativ-patrimonială* de *răspunderea patrimonială de drept comun*, constă în aceea că prima dintre ele intervine ca urmare a vătămării unor drepturi și a cauzării în acest fel de pagube materiale sau morale printr-un act administrativ ilegal, care prin măsurile pe care le

Civil Code concern only the relations between individuals and are not applicable in the matter of the responsibility of the state (as a public power), imposing the theory of the autonomy of administrative responsibility in relationship with civil liability” (Vedel G., Delvolve P. [45, p. 578] cited by A. Trăilescu [43, p. 29]).

The doctrine of administrative law in Romania has largely adopted this theory, considering that “*patrimonial responsibility* for administrative acts of illegal authority is specific to administrative law” [21, p. 453-454; 35, p. 260; 46, p. 288] and autonomous in relation to tortious civil liability, calling it *patrimonial administrative liability*.

In support of the *administrative theory*, it was opined that “responsibility for administrative acts of illegal authority is the result of the activity of a legal entity under public law, that it intervenes in the sphere of subordination relations between the state and individuals, that it has a special constitutional regulation and that it is regulated by the norms of administrative law, which intertwine with other institutions of administrative law, such as the control of the legality of administrative acts exercised by executive and judicial bodies” [21, p. 468; 22, p. 180; 33, p. 630].

Forwards, it was shown that “the patrimonial responsibility for the administrative acts of illegal authority (and facts assimilated to them) must be analysed through the prism of the regulations of the constitutional and administrative law, it is not necessary to refer to the concepts and norms of the civil law as it cannot constitute the common law for the administrative law, which constitutes an autonomous branch of law, which did not separate from civil law and which always had a specific object of regulation” [43, p. 30-31].

In parallel, it was mentioned that “the characteristic feature that essentially differentiates the *administrative-patrimonial liability* from the *patrimonial liability* under common law is that the first of them intervenes as a result of the injury of some rights and the causing of this kind of material or moral damages through an illegal administrative act, which, through the measures it orders or through their execution, constitutes the element of the illegal act

dispune sau prin executarea acestora, constituie elementul faptă ilicită necesar pentru ca răspunderea să poată avea loc” [41, p. 70]. În alți termeni, s-a arătat că „răspunderea administrativă patrimonială nu se identifică cu răspunderea civilă delictuală, ea intervenind în cazul prejudiciilor cauzate de actele administrative nelegale și refuzul nejustificat de soluționare a cererilor particularilor” [42, p. 400].

Doctrina națională a dreptului public la fel a însușit această teorie, considerând că „răspunderea patrimonială pentru actele administrative de autoritate nelegale este specifică dreptului administrativ” [10, p. 16; 20, p. 441] și „autonomă în raport cu răspunderea civilă delictuală” [14, p. 123], din considerentul dat fiind denumită *răspundere administrativ-patrimonială*.

Destul de activ este susținută teoria administrativistă de către prof. M. Orlov, care reține că „răspunderea patrimonială nu este o răspundere nouă, ci o răspundere neconcretizată legislativ în Republica Moldova într-un mod clar, fără o definiție, care să-i evidențieze trăsăturile ce o deosebesc de alte forme de răspundere, cu atât mai mult în afara unui regim juridic aplicat acestei forme de răspundere, recunoscute în sistemele de drept ale tuturor țărilor democratice” [31, p.45]. În opinia autorului citat, „prejudiciul este produs prin încălcarea unui raport de putere, și anume – de către subiectul deținător de putere publică și, respectiv, aprecierea și judecarea unor astfel de litigii trebuie făcute în baza normelor și a principiilor dreptului public, nu ale celui privat”. Astfel, la baza stabilirii apartenenței de ramură a raporturilor analizate, domnia sa pune „modul de încălcare a drepturilor subiective ale persoanelor – acțiunile administrative ilicite ale persoanelor cu funcții de răspundere din cadrul organelor autorităților publice, prin care se încalcă normele dreptului public (administrativ)” [29, p. 166].

Suplimentar, prof. M. Orlov atrage atenția la faptul că „important în cazul dat este că, în dreptul privat, paguba care se cere a fi reparată este produsă prin acțiunile sau inacțiunile oricărei persoane (inclusiv din aparatul statului), pe când paguba, în sensul art. 53 alin. (1) din Constituția RM, este produsă printr-un act administrativ ilegal sau prin refuzul de a soluționa o cerere referitoare la un drept recunoscut de lege, iar ca pârât va fi întotdeauna o autori-

necessary for liability to take place” [41, p. 70]. In other words, it was shown that “patrimonial administrative responsibility is not identified with tortious civil liability, it intervenes in the case of damages caused by illegal administrative acts and the unjustified refusal to settle the claims of individuals” [42, p. 400].

The national doctrine of public law has also appropriated this theory, considering that “patrimonial responsibility for administrative acts of illegal authority is specific to administrative law” [10, p. 16; 20, p. 441] and “autonomous in relation to tortious civil liability” [14, p. 123], for the given consideration being called *administrative-property liability*.

The administrative theory is quite actively supported by prof. M. Orlov, who notes that “patrimonial responsibility is not a new responsibility, but a responsibility that has not been legislated in the Republic of Moldova in a clear way, without a definition that highlights the features that distinguish it from other forms of liability, even more so outside a legal regime applied to this form of liability, recognized in the legal systems of all democratic countries” [31, p.45]. In the opinion of the cited author, “the damage is caused by the violation of a power relationship, namely - by the subject holding public power and, respectively, the assessment and judgment of such litigation must be done on the basis of the norms and principles of public law, not of the private one”. Thus, on the basis of establishing the branch affiliation of the analysed reports, his lordship puts “the manner of violation of the subjective rights of individuals - the illegal administrative actions of persons with responsible positions within the bodies of public authorities, by which the norms of public (administrative) law are violated” [29, p. 166].

Additionally, prof. M. Orlov draws attention to the fact that “important in the given case is that, in private law, the damage that is requested to be repaired is caused by the actions or inactions of any person (including from the state apparatus), while the damage, in the sense of art. 53 para. (1) of the Constitution of the Republic of Moldova, is produced by an illegal administrative act or by the refusal to settle a claim related to a right recognized by law, and the defendant will always be a public

tate publică sau un funcționar public al acesteia”. Mai mult, în opinia sa „actul administrativ nu poate fi identificat cu o simplă acțiune, deoarece este un act juridic și o manifestare unilaterală de voință a autorității publice, deținătoare de putere publică. De asemenea, refuzul de a soluționa o cerere (dată în competența autorității solicitate) nu poate fi identificată cu o simplă inacțiune, aceasta constituind o faptă juridică materială a autorității publice care produce efecte juridice ca și actul administrativ” [29, p. 166-167].

În ceea ce ne privește, aderăm la *teoria civilistă a răspunderii patrimoniale*, considerând plauzibilă și relevantă opinia expusă în acest sens de către cercetătorul român A. Trăilescu [43, p. 31] (susținută și de T. Stahi [38, p. 126-127]). Potrivit acestuia „răspunderea patrimonială pentru actele administrative nelegale este o formă specială a *răspunderii civile delictuale*, reglementată de dispozițiile procedurale ale contenciosului administrativ și, în completare, de dispozițiile substanțiale cuprinse în Codul civil”.

În vederea susținerii acestei idei, cercetătorul menționează că Codul civil al României prevede, în art. 189 și 221, că „persoanele juridice sunt de drept privat și de drept public, iar acestea din urmă sunt obligate pentru faptele lor (licite și ilicite) în aceleași condiții ca persoanele juridice de drept privat, dacă prin lege nu se dispune altfel”. În același sens, *Legea României nr. 544/2004 a contenciosului administrativ* [26] statuează în art. 38 alin. (1): „dispozițiile prezentei legi se completează cu prevederile Codului civil și cu cele ale Codului de procedură civilă, în măsura în care nu sunt incompatibile cu specificul raporturilor de putere dintre autoritățile publice, pe de o parte, și persoanele vătămate în drepturile sau interesele lor legitime, pe de altă parte”. Aceste dispoziții legale se corelează și cu cele ale art. 192 din *Codul de procedură civilă al României*, conform căruia: „persoanele juridice legal înființate se supun dispozițiilor aplicabile categoriei din care fac parte, precum și celor cuprinse în codul civil, dacă prin lege nu se prevede altfel”.

Reieșind din prevederile legale enunțate, autorul citat conchide: „*răspunderea patrimonială* pentru actele administrative de autoritate (și pentru faptele asimilate de lege acestora) se înfățișează ca o *răspundere civilă delictuală*

authority or a public official thereof”. Moreover, in his opinion “the administrative act cannot be identified with a simple action, because it is a legal act and a unilateral manifestation of the will of the public authority, holder of public power. Also, the refusal to resolve a request (given within the competence of the requested authority) cannot be identified with simple inaction, this being a material legal act of the public authority that produces legal effects like the administrative act” [29, p. 166- 167].

As far as we are concerned, we adhere to the *civil theory of patrimonial responsibility*, considering plausible and relevant the opinion expressed in this regard by the Romanian researcher A. Trăilescu [43, p. 31] (also supported by T. Stahi [38, p. 126 -127]). According to him, “patrimonial liability for illegal administrative acts is a special form of tortious civil liability, regulated by the procedural provisions of administrative litigation and, in addition, by the substantive provisions contained in the Civil Code”.

In order to support this idea, the researcher mentions that the Civil Code of Romania provides, in art. 189 and 221 that “legal persons are of private law and public law, and the latter are liable for their acts (legal and illegal) under the same conditions as legal persons of private law, unless the law provides otherwise”. In the same sense, Romanian Law no. 544/2004 of administrative litigation [26], states in art. 38 para. (1): “the provisions of this law are supplemented by the provisions of the Civil Code and those of the Civil Procedure Code, to the extent that they are not incompatible with the specifics of the power relations between the public authorities, on the one hand, and the persons injured in their rights or their legitimate interests, on the other hand”. These legal provisions also correlate with those of art. 192 of the Civil Procedure Code of Romania, according to which: “legally established legal entities are subject to the provisions applicable to the category to which they belong, as well as to those included in the civil code, unless the law provides otherwise”.

Starting from the stated legal provisions, the cited author concludes: “*the patrimonial responsibility* for the administrative acts of authority (and for the facts assimilated to them by law)

specială datorită particularităților sale: izvorul răspunderii, sfera relațiilor sociale în care intervine, subiectele răspunderii și modalitățile specifice de reparare a pagubei”. Astfel, această răspundere juridică „nu-și are izvorul în orice faptă ilicită (așa cum se întâmplă în cazul răspunderii civile delictuale), ci numai în actele administrative de autoritate (tipice sau asimilate), nelegale, instanța de contencios administrativ neputând acorda despăgubiri pentru actele administrative legale sau care nu cad în competența de soluționare a acesteia” [38, p. 32].

De asemenea, această răspundere juridică „nu intervine în relațiile dintre particulari (ce este specific răspunderii civile), ci în raporturile de putere publică dintre administrați și administrația publică” [42, p. 10]. Așa fiind, în opinia autorului citat „este exclusă *răspunderea patrimonială* reglementată de legislația contenciosului administrativ în cazurile în care s-a produs un prejudiciu material sau moral prin acte sau activități ale unor autorități publice – în calitatea lor de persoane juridice civile, întrucât acestea se comportă ca orice alt particular, căzând astfel în sfera reglementărilor dreptului privat” [43, p. 32].

În fine, în ipoteza întrunirii condițiilor generale specifice *răspunderii delictuale* (fapta ilicită, prejudiciul și raportul de cauzalitate), acordarea despăgubirilor pentru pagubele cauzate prin acte administrative de autoritate nelegale este reglementată în special de *Legea contenciosului administrativ* și numai în completare de Codul civil și Codul de procedură civilă [43, p. 33].

Generalizând asupra celor prezentate, subliniem că *răspunderea patrimonială* a autorităților pentru prejudiciile cauzate celor administrați prin activitatea administrativă desfășurată nu poate fi decât de natură civilă, întrucât este o *răspundere reparatorie*. Specificul pe care îl capătă această formă a răspunderii juridice în materia dreptului administrativ nu permite a o recunoaște ca fiind o formă de răspundere juridică distinctă, de sine stătătoare. Putem vorbi în acest caz doar de existența unui regim juridic distinct de aplicare a *răspunderii patrimoniale* în sfera raporturilor juridice reglementate de legislația administrativă.

Mai mult, în opinia noastră același lucru îl putem spune despre *răspunderea patrimonială*, aplicată în raporturile juridice reglementa-

appears as a special tortious civil liability due to its particularities: the source of the liability, the scope of the social relations in which it intervenes, the subjects of liability and the specific ways of repairing the damage”. Thus, this legal liability “does not have its source in any illegal act (as happens in the case of tortious civil liability), but only in the administrative acts of authority (typical or assimilated), illegal, the administrative litigation court not being able to grant compensation for legal administrative acts or that do not fall within its jurisdiction” [38, p. 32].

Also, this legal liability “does not intervene in the relations between individuals (which is specific to civil liability), but in the relations of public power between the administrators and the public administration” [42, p. 10]. In the opinion of the cited author, “the patrimonial liability regulated by the administrative litigation legislation is excluded in cases where material or moral damage has occurred through acts or activities of some public authorities - in their capacity as civil legal entities, since they behave as any other individual, falling within the scope of private law regulations” [43, p. 32].

Finally, assuming the meeting of the general conditions specific to tort liability (illegal act, damage and causality), the granting of compensation for damages caused by administrative acts of illegal authority is regulated, in particular, by the Administrative Litigation Law and only in addition to the Civil Code and The Civil Procedure Code [43, p. 33].

Generalizing on what has been presented, we emphasize that the patrimonial liability of the authorities for the damages caused to those administered by the administrative activity carried out can only be of a civil nature, as it is a reparative liability. The specificity that this form of legal liability acquires in the matter of administrative law does not allow it to be recognized as a distinct, independent form of legal liability. In this case, we can only speak of the existence of a distinct legal regime for the application of patrimonial liability in the sphere of legal relations regulated by administrative legislation.

Moreover, in our opinion the same can be said about the patrimonial liability applied in the legal relationships regulated by most

te de majoritatea ramurilor de drept. Faptul că în unele dintre ele această formă de răspundere a fost denumită într-un anumit fel (bunăoară, în dreptul muncii – răspunderea materială) nu înseamnă nicidecum că aceasta a devenit o formă de răspundere juridică proprie doar ramurii date de drept. În fiecare caz în parte, suntem practic în situația unei ajustări a regimului juridic de aplicare a *răspunderii patrimoniale* la specificul fiecărei ramuri de drept.

Răspunderea în contencios administrativ. Dincolo de clarificarea conceptului de *răspundere administrativ-patrimonială*, considerăm că merită atenție și expresia *răspunderea în contencios administrativ*, pentru a vedea dacă este justificată sinonimia acestora recunoscută în literatura de specialitate.

În contextul dat, prof. M. Orlov a subliniat următoarele: „*răspunderea în contencios administrativ* se deosebește de cea penală, civilă etc., deoarece nu poartă un caracter represiv, este mai mult un control decât răspundere propriu-zisă, având ca scop învățarea din propriile greșeli, precum și din greșelile altora” [28, p. 85-86]. Confruntând această idee, prof. Gh. Costachi a menționat: „evident, procedura în *contencios administrativ*, în marea sa parte, implică desfășurarea controlului judecătoresc al actelor administrative, dar, în același timp, nu se reduce la acesta. În cazul constatării unor ilegalități, controlul, în mod logic, este urmat de stabilirea răspunderii pentru autoritatea administrativă (și funcționarul dat), materializată în hotărârea instanței” [13, p. 425]. Prin urmare, „*răspunderea* intervine, în principal, ca finalitate a controlului judecătoresc, a procesului în *contencios administrativ* și poate să preia forma plății despăgubirilor stabilite de instanța judecătorească (dacă reclamantul a solicitat acordarea acestora) și obligarea autorității publice de a emite actul administrativ solicitat” [18, p. 71].

Din cele menționate, se poate deduce destul de clar că chiar dacă procedura contenciosului administrativ presupune în esență desfășurarea unui control judecătoresc asupra activității administrative a autorităților publice, totuși în cazurile în care acesta este finalizat cu constatarea ilegalității acestei activități, consecința imediată este atragerea la răspundere a autorității publice. De aici apare necesitatea de a clarifica nemijlocit specificul răspunderii de care este pasibilă autoritatea. Altfel

branches of law. The fact that in some of them this form of liability was named in a certain way (e.g. in labour law – the material liability) does not mean that this has become a form of legal liability specific only to the given branch of law. In each individual case, we are practically in the situation of an adjustment of the legal regime for the application of patrimonial liability to the specifics of each branch of law.

Liability in administrative litigation.

Beyond clarifying the concept of *administrative-patrimonial liability*, we consider that the expression *the liability in administrative litigation* deserves attention in order to see if their synonymy recognized in the specialized literature is justified.

In the given context, prof. M. Orlov emphasized the following: the liability in administrative litigation differs from criminal, civil etc., because it does not have a repressive character, it is more a control than a liability, with the aim of learning from their own mistakes, as well as from the mistakes of others” [28, p. 85-86]. Confronting this idea, prof. Gh. Costachi mentioned: “obviously, the administrative litigation procedure, for the most part, involves judicial control of administrative acts, but, at the same time, it is not limited to this. In case of detection of illegalities, the control, logically, is followed by the establishment of responsibility for the administrative authority (and the given official), materialized in the court decision” [13, p. 425]. Therefore, “the responsibility intervenes, mainly, as a finality of the judicial control, of the process in administrative litigation and can take the form of a payment of the compensations established by the court (if the plaintiff has requested their granting) and the obligation of the public authority to issue the requested administrative act” [18, p. 71].

From the mentioned, it can be deduced quite clearly that even if the procedure of the administrative litigation essentially involves conducting a judicial control over the administrative activity of the public authorities, however, in cases where it is completed with the finding of the illegality of this activity, the immediate consequence is the prosecution of the public authority. From here arises the need to directly clarify the specifics of the liability to

spus, este binevenit a preciza dacă răspunderea în cauză poate fi doar patrimonială sau poate fi și de altă natură.

La acest capitol, în doctrină nu am atestat o explicație plauzibilă. În schimb, unii cercetători au identificat două așa-zise „forme” ale răspunderii în *contencios administrativ*: *răspunderea autorității publice și răspunderea funcționarilor publici* [36, p. 216; 18, p. 72; 15, p. 54].

Explicând aceste forme, prof. I. V. Prisăcaru a subliniat: „răspunderea autorității emitentă a actului administrativ ori care refuză să emită un act administrativ se va angaja, în principal, prin plata despăgubirilor stabilite de instanța de *contencios administrativ*, fie cu prilejul soluționării acțiunii în care cel vătămat a cerut anularea actului administrativ sau obligarea autorității administrative la emiterea unui act administrativ ori la eliberarea unui certificat, a unei adeverințe sau orice alt înscris, fie cu prilejul soluționării unei acțiuni separate, care are ca obiect numai plata de despăgubiri” [36, p. 217]. Totodată însă, de necontestat rămâne a fi și necesitatea răspunderii individuale (personale) a funcționarilor publici.

Referindu-se nemijlocit la acest aspect, prof. M. Orlov [30, p. 254] susține că „în practica judiciară în *contencios administrativ* ideea dominantă este că despăgubirea se face din patrimoniul autorităților publice, adică al statului, ceea ce nu este întotdeauna corect. Indirect, statul poate și este vinovat că a selectat astfel de funcționari care aduc prejudicii, dar în mod direct, vinovată este persoana (funcționarul) care trebuie să răspundă personal”. Ca urmare, în opinia sa „cu totul nejustificată este situația în care statul trebuie să răspundă pentru faptul că funcționarul public nu-și cunoaște atribuțiile de serviciu și încalcă drepturile legale ale cetățenilor la îndeplinirea celor mai elementare atribuții”. Pornind de la aceste motive, cercetătoarea susține că „este de competența instanței de *contencios administrativ* de a stabili, în fiecare caz, în mod individual, gradul de vinovăție a statului (care răspunde cu patrimoniul său pentru risc) și a funcționarului public (care răspunde pentru propriile erori cu propriul patrimoniu), aplicând principiile răspunderii administrative, și nu a celei civile” [30, p. 254].

În aceeași manieră s-a expus și V. Cobîșneanu, care a subliniat: „consecințele dăunătoare ale faptei ilicite pentru care răspunde un

which the authority is liable. In other words, it is welcome to specify whether the liability in question can be only patrimonial or can be of another nature.

In this chapter, in the doctrine we have not attested a plausible explanation. Instead, some researchers have identified two so-called “forms” of liability in administrative litigation: the liability of the public authority and the liability of civil servants [36, p. 216; 18, p. 72; 15, p. 54].

Explaining these forms, prof. I.V. Prisăcaru emphasized: “the responsibility of the authority issuing the administrative act or that refuses to issue an administrative act will be engaged, mainly, by paying the compensations established by the administrative litigation court, or on the occasion of the settlement of the action in which the injured party requested the annulment of the administrative act or obliging the administrative authority to issue an administrative act or to issue a certificate, an affidavit or any other document, either during the settlement of a separate action, the object of which is only the payment of compensation” [36, p. 217]. At the same time, however, the need for individual (personal) responsibility of civil servants remains undisputed.

Directly referring to this aspect, prof. M. Orlov [30, p. 254] claims that “in judicial practice in *administrative litigation*, the dominant idea is that compensation is made from the patrimony of public authorities, of the state, which is not always correct. Indirectly, the state can and is guilty of selecting such officials who cause harm, but directly, the person (the official) who must answer personally is guilty”. As a result, in his opinion, “the situation in which the state has to answer for the fact that the civil servant does not know his job duties and violates the legal rights of citizens in the performance of the most basic duties is completely unjustified”. Starting from these reasons, the researcher claims that “it is the competence of the administrative litigation court to establish, in each case, individually, the degree of guilt of the state (which is responsible with its patrimony for the risk) and of the civil servant (who is responsible for their own errors with their own patrimony), applying the principles of administrative liability, and not civil liability” [30, p. 254].

organ al administrației publice trebuie să fie strămutate, până la urmă, asupra funcționarului vinovat de săvârșirea acelei fapte, împotriva căruia organul de stat, obligat față de persoana vătămată, se poate îndrepta cu o acțiune în regres, în limita și condițiile stabilite de lege” [9, p. 51-52].

Susținând poziția dată, A. Dastic [15, p. 56] atrage atenția la faptul că „în momentul stabilirii gradului de vinovăție al funcționarilor publici acționați în judecată, este foarte important ca instanța să stabilească: dacă funcționarul public care a elaborat actul administrativ ori care se face vinovat de refuzul rezolvării cererii a avut atribuțiile și competențele legale; limita raporturilor de subordonare și de competențe dintre funcționarul public ierarhic superior și funcționarul public pârât; deosebirea dintre decizia actului aprobat de către conducătorul autorității administrative care a emis actul ori a refuzat rezolvarea cererii și proiectul prezentat de funcționarul pârât”.

Potrivit legislației abrogate (art. 20 din *Legea contenciosului administrativ*), funcționarul putea fi chemat în instanța de judecată, odată cu autoritatea publică pârâtă, și putea fi obligat să plătească despăgubirile solidar cu aceasta. În paralel, art. 2006 alin. (1) din *Codul Civil al Republicii Moldova* [11] prevede (și în prezent) că: „Persoana cu funcție de răspundere va răspunde solidar în cazul intenției sau culpei grave”.

Plecând de la prevederile legale în domeniu, prof. M. Orlov deduce că și „în continuare *răspunderea administrativ-patrimonială* a funcționarului public rămâne a fi grevată de o carență, și anume lipsește consacrarea legală a procedurii prin care statul să poată chema la răspundere pe funcționar pentru daunele reparate deja din contul bugetului său, executând hotărârile irevocabile ale instanței de *contencios administrativ*” [28, p. 104], ca în cazul *răspunderii patrimoniale* a statului pentru erorile judiciare.

În opinia noastră, această situație (lipsa cadrului normativ special) demonstrează o dată în plus că *răspunderea patrimonială* este de natură civilă (indiferent de ramura de drept în care se aplică), principiile aplicării sale fiind consacrate în legea civilă (în care se regăsește stipulat și dreptul de regres al statului și al autorităților publice în astfel de situații). Poa-

In the same manner, V. Cobîșnean emphasized: “the harmful consequences of the illegal act for which a body of the public administration is responsible must be displaced, in the end, on the official guilty of committing that act, against which the state body, obliged to the injured person, can be corrected with a retrogressive action, within the limits and conditions established by law” [9, p. 51-52].

Supporting the given position, A Dastic [15, p. 56] draws attention to the fact that “at the time of establishing the degree of guilt of the civil servants prosecuted, it is very important for the court to establish: whether the civil servant who drafted the administrative act or who he is guilty of refusing to resolve the request he had the legal powers and competences; the limit of the relationships of subordination and competences between the superior hierarchical civil servant and the defendant civil servant; the difference between the decision of the act approved by the head of the administrative authority that issued the act or refused to resolve the request and the project presented by the defendant official”.

According to the abrogated legislation (art. 20 of the Administrative Litigation Law), the civil servant could be summoned to court, along with the defendant public authority, and could be forced to pay the damages jointly with it. In parallel, art. 2006 para. (1) of the Civil Code of the Republic of Moldova [11] provides (and in the present days) that: “The person with responsibility will be jointly and severally liable in case of intent or serious fault”.

Starting from the legal provisions in the field, prof. M. Orlov deduces that “in the future, the administrative-property responsibility of the civil servant remains burdened by a deficiency, namely the lack of legal consecration of the procedure by which the state can call to account the civil servant for the damages already repaired from the account of his budget, executing the irrevocable decisions of the administrative litigation court” [28, p. 104], as in the case of the *patrimonial liability* of the state for judicial errors.

In our opinion, this situation (the lack of a special normative framework) demonstrates once more that *patrimonial liability* is of a civil nature (regardless of the branch of law in

te cadrul normativ în discuție nu este destul de detaliat, dar în esență important este că acesta există, fiind aplicabil atât *răspunderii patrimoniale* a statului, cât și *răspunderii patrimoniale* a autorităților publice. În plus, chiar dacă în timp legislația administrativă a suportat modificări semnificative, nu atestăm nici în prezent în conținutul acesteia o reglementare detaliată a *răspunderii patrimoniale* a autorităților publice și a funcționarilor acestora (după cum s-a sperat în doctrina administrativă de-a lungul anilor).

Dincolo de acest aspect, totuși voim a ne orienta atenția într-o altă direcție pentru a clarifica dacă prin *răspunderea în contenciosul administrativ* trebuie înțeleasă doar *răspunderea patrimonială a autorităților publice* (așa cum se susține în doctrină).

Rezultate obținute și discuții. Ținând cont de toate reflecțiile expuse mai sus, în opinia noastră, conceptul de *răspundere în contenciosul administrativ* este unul cu mult mai complex, decât s-a recunoscut în literatura de specialitate. Prin acesta considerăm că trebuie înțelese două forme de răspundere juridică de care sunt pasibile autoritățile publice, în următoarea consecutivitate: *răspunderea administrativă* (în accepțiunea pe care am argumentat-o cu ocazia unui alt demers științific) și *răspunderea patrimonială*. Ca urmare, în cadrul procedurii de *contencios administrativ*, instanța de judecată poate aplica autorității publice pârâte sancțiuni cu caracter *administrativ* și sancțiuni cu caracter *patrimonial* (dacă justițiabilul o cere).

O atenție distinctă în contextul dat merită *sancțiunile cu caracter administrativ*, expres stipulate de legislația administrativă la capitolul împuternicirilor instanței de contencios administrativ. Inițial, vom reitiera că potrivit art. 25 alin. (1) lit. (b) din *Legea contenciosului administrativ* nr. 793/2000 [25] (abrogată), „instanța de contencios administrativ, judecând cauza, poate: anula, în tot sau în parte, actul administrativ; obliga pârâtul să emită actul administrativ cerut de reclamant ori să elibereze un certificat, o adeverință sau oricare alt înscris, să înlăture încalcările pe care le-a comis; adjuceca în contul reclamantului a despăgubirilor pentru întârzierea executării hotărârii”.

În același timp, conform art. 25 alin. (3) din *Legea* nr. 793/2000, „în cazul admiterii ac-

which it is applied), the principles of its application being enshrined in the civil law (in which the stipulation and the right of recourse of the state and public authorities in such situations). Perhaps the normative framework in question is not detailed enough, but essentially it is important that it exists, being applicable both to the patrimonial liability of the state and to the patrimonial liability of public authorities. In addition, even if over time the administrative legislation has undergone significant changes, we do not currently see in its content a detailed regulation of the patrimonial liability of public authorities and their officials (as hoped for in the administrative doctrine over the years).

Beyond this aspect, however, we will direct our attention in another direction to clarify whether by liability in administrative litigation should be understood only the patrimonial liability of public authorities (as claimed in the doctrine).

Results obtained and discussions. Taking into account all the reflections presented above, in our opinion, the concept of liability in administrative litigation is much more complex than was recognized in the specialized literature. By this we consider that two forms of legal liability that public authorities are liable to be understood, in the following sequence: administrative liability (in the sense that we argued in another scientific approach) and patrimonial liability. As a result, in the administrative litigation procedure, the court can apply administrative sanctions and patrimonial sanctions to the defendant public authority (if the litigant requests it).

A distinct attention in the given context deserves *the administrative sanctions*, expressly stipulated by the administrative legislation in the chapter on the powers of the administrative litigation court. Initially, we will reiterate that according to art. 25 para. (1) lit. (b) from the Administrative Litigation Law no. 793/2000 [25] (repealed), “the administrative court, judging the case, may: cancel, in whole or in part, the administrative act; compel the defendant to issue the administrative act requested by the plaintiff or to issue a certificate or any other document, to remove the violations he committed; adjudicate on the plaintiff’s account compensation for the delay in the execu-

țiunii, instanța putea să se pronunțe, la cerere, și asupra reparării prejudiciului material și a celui moral, cauzate prin actul administrativ ilegal sau prin neexaminarea în termenul legal a cererii prealabile”.

În mod corespunzător, la moment, art. 224 din *Codul administrativ* al Republicii Moldova stabilește următoarele: „Examinând acțiunea în contencios administrativ în fond, instanța de judecată adoptă una dintre următoarele hotărâri: a) în baza unei acțiuni în contestare, anulează în tot sau în parte actul administrativ individual, precum și o eventuală decizie de soluționare a cererii prealabile, dacă acestea sunt ilegale și prin ele reclamantul este vătămat în drepturile sale; b) în baza unei acțiuni în obligare, anulează în tot sau în parte actul administrativ individual de respingere a solicitării sau o eventuală decizie adoptată în procedura prealabilă și obligă autoritatea publică să emită un act administrativ individual, dacă revendicarea pretenției reclamantului de emiteră a actului este întemeiată; c) în baza unei acțiuni în realizare, obligă la acțiune, tolerare sau inacțiune, dacă o astfel de pretenție a reclamantului este întemeiată; d) în baza unei acțiuni în constatare, constată existența sau inexistența unui raport juridic ori nulitatea unui act administrativ individual sau a unui contract administrativ, dacă raportul juridic există sau, respectiv, nu există ori actul administrativ individual sau contractul administrativ este nul; e) în baza unei acțiuni de control normativ, anulează în tot sau în parte actul administrativ normativ, dacă acesta este ilegal, sau constată nulitatea acestuia, dacă acesta este nul.”

Analizând norma citată, deducem *sanctiunile administrative* ce pot fi aplicate autorităților publice de către instanța de contencios administrativ și anume:

– *anularea actelor administrative ilegale* emise de acestea, inclusiv *constatarea nulității actelor administrative*;

– *obligarea autorității la emiterea unor acte administrative favorabile*;

– *obligarea autorității la realizarea unor acțiuni sau la tolerare*.

Important este de precizat că asemenea sancțiuni pot fi aplicate doar în cazul în care se constată ilegalitatea activității administrative desfășurate de autoritatea publică,

tion of the judgment”.

At the same time, according to art. 25 para. (3) from Law no. 793/2000, “in the case of admitting the action, the court could rule, upon request, on the reparation of the material and moral damage, caused by the illegal administrative act or by not examining the prior request within the legal term”.

Correspondingly, at the moment, art. 224 of the Administrative Code of the Republic of Moldova establishes the following: “Examining the action in administrative litigation on the merits, the court adopts one of the following decisions: a) on the basis of an appeal action, annuls in whole or in part the individual administrative act, as well as any decision to settle the prior request, if they are illegal and through them the plaintiff is harmed in his rights; b) on the basis of a mandatory action, cancel in whole or in part the individual administrative act rejecting the request or any decision adopted in the preliminary procedure and compel the public authority to issue an individual administrative act, if the act issue of the vindication of the plaintiff’s claim is founded; c) on the basis of an action in progress, compels action, tolerance or inaction, if such claim of the plaintiff is founded; d) on the basis of a finding action, ascertains the existence or non-existence of a legal relationship or the nullity of an individual administrative act or an administrative contract, if the legal relationship exists or, respectively, does not exist or the individual administrative act or the administrative contract is null; e) on the basis of a normative control action, annuls in whole or in part the normative administrative act, if it is illegal, or declares its nullity, if it is null”.

Analysing the cited norm, we deduce *the administrative sanctions* that can be applied to public authorities by the administrative litigation court, namely:

– *the cancellation of illegal administrative acts* issued by them, including *the finding of nullity of administrative acts*;

– *obliging the authority to issue favourable administrative acts*;

– *obliging the authority to carry out actions or to tolerate*.

It is important to specify that such sanc-

activitate soldată cu vătămarea drepturilor administrațiilor. Și doar ca urmare a acestui fapt, autoritatea publică poate fi obligată și la plata de despăgubiri pentru prejudiciile cauzate prin activitatea sa ilegală, dacă acest lucru se solicită din partea persoanelor vătămăte.

În concluzie subliniem: *răspunderea patrimonială a autorităților publice* pentru prejudiciile cauzate celor administrați prin activitatea administrativă desfășurată nu poate fi decât de natură civilă, întrucât este o *răspundere reparatorie*. Specificul pe care îl capătă această formă a răspunderii juridice în materia dreptului administrativ nu permite a o recunoaște ca fiind o formă de răspundere juridică distinctă, de sine stătătoare. Putem vorbi în acest caz doar de existența unui regim juridic distinct de aplicare a *răspunderii patrimoniale* în sfera raporturilor juridice reglementate de legislația administrativă.

Același lucru îl putem spune despre *răspunderea patrimonială* aplicată în raporturile juridice reglementate de majoritatea ramurilor de drept. Faptul că în unele dintre ele această formă de răspundere a fost denumită într-un anumit fel (bunăoară, în dreptul muncii – răspunderea materială; în dreptul administrativ – răspundere administrativ-patrimonială) nu înseamnă nicidecum că aceasta a devenit o formă de răspundere juridică proprie doar ramurii date de drept. În fiecare caz în parte, suntem practic în situația unei ajustări a regimului juridic de aplicare a *răspunderii patrimoniale* la specificul fiecărei ramuri de drept.

Conceptul de *răspundere în contenciosul administrativ* este unul cu mult mai complex, decât s-a recunoscut în literatura de specialitate. Prin acesta trebuie înțelese două forme distincte de răspundere juridică de care sunt pasibile autoritățile publice, în următoarea consecutivitate: *răspunderea administrativă* (în accepțiunea argumentată mai sus) și *răspunderea patrimonială*. Ca urmare, în cadrul procedurii de *contencios administrativ*, instanța de judecată poate aplica autorității publice pârâte sancțiuni cu caracter administrativ (conform art. 224 din CA al RM) și sancțiuni cu caracter patrimonial (dacă justițiabilul o cere).

tions can only be applied if the illegality of the administrative activity carried out by the public authority is found, activity resulting in the violation of the rights of the administrators. And only as a result of this fact, the public authority can be obliged to pay compensation for damages caused by its illegal activity, if requested by the injured persons.

In conclusion, we emphasize: the patrimonial liability of public authorities for the damages caused to those administered by the administrative activity carried out can only be of a civil nature, as it is a reparative liability. The specificity that this form of legal liability acquires in the matter of administrative law does not allow it to be recognized as a distinct, independent form of legal liability. In this case, we can only speak of the existence of a distinct legal regime for the application of patrimonial liability in the sphere of legal relations regulated by administrative legislation.

The same idea can be reported about *the patrimonial liability* applied in legal relationships regulated by most branches of law. The fact that in some of them this form of liability has been named in a certain way (for example, in labour law – the material liability; in administrative law – the administrative-property liability) does not, in any way, mean that this has become its own form of legal liability of the only legal branches. In each individual case, we are practically in the situation of an adjustment of the legal regime for the application of *patrimonial liability* to the specifics of each branch of law.

The concept of *liability in administrative litigation* is much more complex than was recognized in the specialized literature. This should be understood as two distinct forms of legal liability for which public authorities are liable, in the following sequence: *administrative liability* (in the sense argued above) and *patrimonial liability*. As a result, within the *administrative litigation* procedure, the court can apply to the defendant public authority the administrative sanctions (according to art. 224 of the AC of the Republic of Moldova) and patrimonial sanctions (if the litigant requests it).

Referințe bibliografice***Bibliographical references***

1. Adam A.R. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. București: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-606-18-0685-0.
2. Baieș S. ș.a. Drept civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor. Vol. II. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. ISBN 9975-79-344-4.
3. Baieș S., Mîțu Gh., Cazac O. și alții Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Chișinău: S.n., 2015. 752 p. ISBN 978-9975-53-458-1.
4. Baltag D. Teoria generală a dreptului. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. ISBN: 978-9975-53-204-4.
5. Baltag D. Teoria răspunderii și responsabilității juridice. Chișinău: Tipografia Centrală. 2007. ISBN 978-9975-920-49-0.
6. Bloșenco A. Răspunderea civilă delictuală. Chișinău: Arc, 2002. ISBN 9975-61-207-5.
7. Boilă L. R. Răspunderea civilă delictuală obiectivă. Ed. a II-a. București: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-606-18-0392-7.
8. Cantacuzino M.B. Elementele dreptului civil. București: All Educational, 1998. 650 p.
9. Cobîșnean V. Evoluția contenciosului administrativ. În: Administrarea publică, 2003, nr. 1.
10. Cobîșneanu V. Răspunderea patrimonială a autorităților publice în Republica Moldova. Autoreferatul tezei de doctor în științe juridice. Chișinău, 2004.
11. Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002. Republicat în Monitorul Oficial, nr. 66-75 din 01.03.2019.
12. Cojocar E. Statul și răspunderea juridică civilă. În: Statul de drept și problemele minorităților naționale, materiale ale conferinței teoretico-științifice internaționale (11-12 ianuarie 2002, mun. Bălți). Chișinău: Universul, 2002, ISBN 9975-9631-3-7.
13. Costachi Gh. Rolul justiției în edificarea statului de drept. Chișinău: S.n., 2021. ISBN 978-9975-56-894-4.
14. Dastic A. Contenciosul administrativ. Chișinău: Cartier Juridic, 2007. ISBN: 978-9975-78-509-9.
15. Dastic A. Răspunderea administrativ-patrimonială în contenciosul administrativ. În: Legea și Viața, 2005, nr. 9. ISSN 1810-309X.
16. De Laubadere A., Venezia J.-C., Gaudemet Y. Traité de droit administratif. Tome I. 15e ed. Paris: L.G.D.J., 1999.
17. Eliescu M. Răspunderea civilă delictuală. București: Editura Academiei, 1972.
18. Ghidul funcționarului public în contenciosul administrativ. Chișinău: Bons Offices, 2005.
19. Grety C. Răspunderea patrimonială a funcționarilor publici, a salariaților și a altor categorii de personal bugetar. Teză de doctorat – rezumat. București, 2020. 29 p. [URL]: https://drept.unibuc.ro/documente/dyn_doc/oferta-educationala/scoala-doctorala/2020-2021/Cristea%20Grety-rezumato%20lb%20romana.pdf.
20. Guțuleac V. Drept Administrativ. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. ISBN 978-9975-53-152-8.
21. Iorgovan A. Tratat de drept administrativ. Vol. II. Ed. 4. București: All Beck, 2005.
22. Iovănaș I. Drept administrativ și elemente ale științei administrației. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1977.
23. Jogastru C. Teoria generală a obligațiilor. Sibiu: Astra Museum, 2015.
24. Lavric L. Natura juridică a raportului ce apare în cadrul reparării prejudiciului patrimonial generat printr-un act administrativ individual. În: Administrația publică: aspecte practico-științifice, probleme și perspective, materialele conferinței internaționale științifico-practice din 30 ianuarie 2004. Chișinău: CEP USM, 2004.
25. Legea contenciosului administrativ, nr.793 din 10.02.2000. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.57-58 din 18.05.2000 (abrogată).
26. Legea României nr. 544/2004 a contenciosului administrativ. În: Monitorul Oficial nr. 1154 din 7 decembrie 2004.
27. Mangu F. I. Răspunderea civilă. Constantele răspunderii civile. București: Universul Juridic, 2014.
28. Orlov M. Curs de contencios administrativ. Chișinău: „Elena-V.I.” SRL, 2009. ISBN 978-9975-106-32-0.

28. Orlov M. Drept administrativ. Chișinău: Epigraf, 2001. ISBN 9975-903-35-5.
29. Orlov M. Răspunderea administrativ-patrimonială – o nouă formă a răspunderii în dreptul administrativ. În: Administrația publică: aspecte practico-științifice, probleme și perspective. Materialele conferinței internaționale științifico-practice din 30 ianuarie 2004. Chișinău: CEP USM, 2004.
30. Orlov M. Răspunderea în dreptul administrativ. Chișinău: Epigraf, 1997.
31. Orlov M., Belecciu Șt. Drept administrativ. Chișinău: Epigraf, 2005. ISBN 9975-935-88-5.
32. Petrescu R.N. Drept administrativ. București: Hamangiu, 2009. ISSN: 978-606-522-140-6.
33. Pop L. Unele aspect în legătură cu răspunderea pentru prejudiciile cauzate prin acte administrative ilegale. În: Dreptul, 1994, nr. 9. ISSN: 1018-0435.
34. Preda M. Drept administrativ. Partea generală. București: Lumina Lex, 2000.
35. Prisăcaru V. I. Contenciosul administrativ român. Ediția a II-a. București: Ed. ALL Beck, 1998.
36. Puie O. Recursul administrativ și jurisdicțional. București: Universul juridic, 2007.
37. Stahi T. Răspunderea patrimonială – formă a răspunderii juridice. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2018.
38. Stahi T., POSTU I. Răspunderea patrimonială – formă a răspunderii juridice? În: Studii juridice universitare, 2015, nr. 3-4.
39. Stahi T. Theoretical aspects concerning the patrimony liability. În: Proceedings of the International Conference European Union's Hystory, Culture and Citizenship 9th edition, Bucharest: Publishing House, 2016.
40. Tarhon V. Gh. Răspunderea patrimonială a organelor administrației de stat și controlul jurisdicțional indirect al legalității actelor administrative. București: Editura Științifică, 1967.
41. Trăilescu A. Drept administrativ. Ed. a IV-a. București: C. H. Beck, 2010.
42. Trăilescu A. Răspunderea patrimonială pentru actele administrative de autoritate nelegale. București: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-606-18-0254-8.
43. Trofimov I. Drept civil. Contractele civile. Chișinău: Elena – VI.
44. Vedel G., Delvolve P. Droit administratif. Paris: PUF, 1958. 806 p.
45. Vedinaș V. Drept administrativ. Ed. a IV-a. București: Universul Juridic, 2009. ISBN 973-127-125-5.
46. Viney G. Introduction à la responsabilité. În: Traité de droit civile. Introduction à la responsabilité. Paris: L.G.D.J., 1996. ISBN 2275005986.

Despre autor:

Igor ȘEVCENCO,
doctorand,

Școala doctorală „Științe penale și drept public”,
șef al Departamentului formare inițială ofițeri
a Direcției dezvoltare profesională,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: igorsevcenco17@gmail.com

About author:

Igor ȘEVCENCO,
PhD student,

Doctoral School „Criminal Sciences and Public
Law”, head of the Initial Officers Training Unit
of the Professional Development Department,
Academy „Ștefan cel Mare” of the MIA,
e-mail: igorsevcenco17@gmail.com

EVOLUȚIA ÎNCĂLCĂRILOR DE GRUP ALE ORDINII PUBLICE ÎN TIMPUL MANIFESTAȚIILOR ȘI METODELE DE AMELIORARE A SITUAȚIILOR DE CRIZĂ

Valentin TALMACI

În articolul dat sunt prezentate rezultatele studiului privind evoluția încălcărilor de grup ale ordinii publice în timpul manifestațiilor și metodele de ameliorare a situațiilor de criză. De asemenea, am elucidat circumstanțele în care manifestațiile pașnice se transformă în violente și indicii care caracterizează procesul de transformare dat, precum și influența numărului de persoane care se atașează adunării. Sunt descrise și condițiile de tensionare a situației, în care manifestația poate fi greu controlată, fiind prezentate etapele de trecere de la o manifestație pașnică la una violentă. În plus, sunt descrise condițiile de apariție și tensionare a situațiilor de conflict și cerințele participanților care pot fi de ordin economic, politic, social, religios etc. O atenție aparte am acordat studierii metodelor de ameliorare a situațiilor de criză și principiilor de implicare a forțelor de ordine publică, precum și direcțiilor principale de comunicare în scopul evitării tensiunilor și violențelor, care pot avea loc pe timpul manifestațiilor publice. Pe final, am formulat propuneri privind perfecționarea și dezvoltarea sistemului de asigurare a ordinii publice.

Cuvinte-cheie: ordine publică, menținere, asigurare, restabilire a ordinii publice, situație de criză, manifestații publice, evoluția încălcărilor de grup, etape, metode de ameliorare a ordinii publice.

Introducere. Situația socio-economică și politică din țară în anumite circumstanțe poate provoca tensiuni sociale și conflicte, care de cele mai dese ori duc la apariția unor consecințe negative, inclusiv în domeniul ordinii și securității publice. Presiunea psihologică a maselor de oameni poate depăși minimalul grad de severitate și să se transforme în violență. În aceste condiții, asigurarea drepturilor omului rămâne pe primul plan dintre toate obiectivele care trebuie realizate într-un stat de drept.

THE EVOLUTION OF GROUP VIOLATIONS OF PUBLIC ORDER DURING DEMONSTRATIONS AND THE METHODS OF AMELIORATING THE CRISIS SITUATION

Valentin TALMACI

The given article presents the results of the study on the evolution of group violations of public order during demonstrations and the methods of improving the crisis situation. The evolution of group violations of public order is described. The circumstances in which peaceful demonstrations can be transformed into violent ones are formulated, indications that characterize the given transformation process, the influence of the number of people who join the meeting. The tense conditions of the situation are described, in which the manifestation can be difficult to control. The stages of transition from peaceful to violent demonstrations are presented. Conditions for the occurrence and tension of conflict situations are described, as well as the requirements of the participants that may be the following: economic, political, social, religious. The methods for improving crisis situations and the principles of involving public order forces are presented, as well as the main directions of communication in order to avoid tensions and violence, which may occur during public demonstrations. Proposals regarding the improvement and development of the public order system are formulated.

Keywords: public order, maintaining, ensuring, restoring public order; crisis situation, public demonstrations, evolution of group violations, stages, methods of improving public order.

Introduction. The socio-economic and political situation in the country in certain circumstances can cause social tensions and conflicts, which most often lead to negative consequences, covering also the field of public order and security. The psychological pressure of the masses of people can exceed the minimum degree of severity and turn into violence. Ensuring of human rights under these conditions remains at the forefront of all the objectives that must be achieved in a state of law.

Practica națională și internațională a demonstrat că acțiunile nehotărâte, intervenția nejustificată sau erorile tactice ale forțelor de ordine publică pot genera consecințe tragice, soldate cu pierderi umane și materiale.

În articolul dat sunt prezentate rezultatele studiului privind evoluția încălcărilor de grup a ordinii publice în timpul manifestațiilor și metodele de ameliorare a situațiilor de criză.

În compartimentul 2 se descriu următoarele procese: evoluția încălcărilor de grup a ordinii publice, circumstanțele în care manifestațiile pașnice se pot transforma în violente indicii care caracterizează acest proces de transformare, influența pe care o exercită numărul de persoane care se atașează adunării. Sunt descrise și condițiile de tensionare a situației, în care manifestația poate fi greu controlată. Este stipulat, că răzbunarea unei mulțimi ieșite de sub control are ca scop acte antisociale, ce se pot stopa prin intervenții prompte și ferme ale forțelor de ordine.

În compartimentul 3 sunt prezentate etapele de trecere de la o manifestație pașnică la una de tip violent: organizatorică, inițială, activă și finală. Am descris condițiile de apariție și tensionare a situațiilor de conflict, cerințele participanților, condițiile în care mulțimea agresivă trece la acțiuni, caracterul lor și consecințele, precum și acțiunile organelor de drept în vederea combaterii și lichidării consecințelor dezordinilor de masă.

Compartimentul 4 este dedicat metodelor de ameliorare a situațiilor de criză și principiilor de implicare a forțelor de ordine publică, descriind direcțiile principale de comunicare în scopul evitării tensiunilor și violențelor care pot avea loc pe timpul manifestațiilor publice. Este subliniată necesitatea cunoașterii psihologice a mulțimii pentru organele de forță în acțiunile de asigurare și restabilire a ordinii publice. Atunci când manifestația publică nu este direcționată către încălcarea legii, acțiunile forțelor de ordine publică nu trebuie să producă efecte negative. De asemenea, sunt descrise acțiunile forțelor de ordine publică în cazul manifestațiilor publice ilegale.

În compartimentul 5 sunt prezentate propunerile privind perfecționarea și dezvoltarea sistemului de asigurare a ordinii publice, cum ar fi: reorganizarea sistemului și arhitec-

National and international practice has shown that the undecided actions, unjustified intervention or tactical errors of the public order forces generate tragic consequences, resulting in human and material losses.

The given article presents the results of the study on the evolution of group violations of public order during demonstrations and the methods of improving the crisis situation.

The evolution of group violations of public order is described in the second compartment. The circumstances in which peaceful demonstrations can be transformed into violent ones are described, indications that characterize the given transformation process, the influence of the number of people who join the meeting. The tense conditions of the situation are described, in which the manifestation can be difficult to control. It is stipulated that the revenge of an out of control crowd is aimed at antisocial acts, which can be stopped by prompt and firm interventions of law enforcement.

The stages of transition from peaceful demonstrations to violent ones are presented in the third compartment: organizational, initial, active and final. The conditions for the appearance and tension of conflict situations, the requirements of the participants are described. The conditions in which the aggressive crowd moves to actions, their character and consequences, the actions of law enforcement bodies in combating and liquidating the consequences of mass disturbances are described.

The fourth compartment is dedicated to the methods of improving crisis situations and the principles of involvement of public order forces. Main directions of communication are described in order to avoid tensions and violence that may occur during public demonstrations. The necessity of the psychological knowledge of the crowd for the law enforcement agencies in the actions to ensure and restore public order is emphasized. When the public demonstration is not aimed at breaking the law, the actions of public order forces must not produce negative effects. The actions of public order forces in the case of illegal public demonstrations are described.

Proposals regarding the improvement and development of the public order system are described within the fifth compartment, which

turii actuale de ordine și securitate publică; reorganizarea Inspectoratului General de Carabiniери în Trupe de Carabiniери în cadrul MAI cu majorarea statelor de militari; dotarea forțelor speciale cu echipamente performante de protecție, arme de luptă, tehnică modernă; crearea subdiviziunilor de întreținere și instruire a animalelor (câinilor și cailor) pentru asigurarea, menținerea și restabilirea ordinii publice.

Evoluția încălcărilor de grup a ordinii publice.

Analiza manifestațiilor petrecute în țară și peste hotarele ei a demonstrat că reprezentanții forțelor de ordine, dar și autoritățile locale și cele centrale nu întotdeauna conștientizează la timp evoluția transformării dintr-o manifestație pașnică în una violentă, precum și rezultatul consecințelor, care pot să urmeze în urma acțiunilor violente a protestatarilor.

O manifestație relativ pașnică se poate transforma în una violentă în caz de apariție a careva situații conflictuale. Situațiile respective pot fi determinate de discursuri mobilizatoare, de apariția unor persoane care sunt tratate cu ostilitate sau de scăderea intensității și densității măsurilor specifice ale forțelor de ordine. Tensiunile sociale reprezintă și ele unele din cele mai frecvente cauze, comune tuturor formelor de conflicte, incluzând divergențele de ordin etnic, religios, politic sau social [11,p.5-9].

În ultima perioadă au luat amploare și au devenit răspândite crimele comise de diverse grupuri sociale din interior, precum și cele transnaționale [2], [4, p143], [14, p. 272-274].

O categorie de astfel de manifestări sunt dezordinile în masă, la baza cărora stau o serie de factori din domeniile: relațiilor economice, sociale, politice, religioase, de rasă, naționalitate, prezența sau absența unor valori și atitudini morale, conflictele armate și războaiele din regiune, din apropierea hotarelor țării, etc.

În procesul de transformare a adunărilor pașnice în cele cu violență se observă următoarele:

- Nesubordonarea mulțimii la cererea legală a autorităților de a se dispersa și a opri orice acțiuni ilegale.
- Înaintarea unor cerințe ilegale din partea manifestațiilor, cu scopul de a provoca reprezentanții legii.

are the following: reorganization of the current public order and security system and architecture; reorganization of the General Carabineers Inspectorate into Carabineers Troops within the MIA with an increase in the number of military personnel; equipping the special forces with high-performance protective equipment, combat weapons, modern technology; creation of animal maintenance and training subdivisions (dogs and horses) to ensure, maintain and restore public order.

The evolution of group violations of public order.

The analysis of the demonstrations that took place in the country and beyond its borders showed that the representatives of the law enforcement forces, as well as the local and central authorities, do not always realize in time the evolution of the transformation from a peaceful demonstration to a violent one, as well as the result of the consequences, which may follow the violent actions of the protesters.

A relatively peaceful demonstration can turn into a violent one in case of some conflict situations. The respective situations can be determined by mobilizing speeches, by the appearance of some people who are treated with hostility or by the decrease in the intensity and density of the specific measures of law enforcement. Social tensions are also some of the most common causes, common to all forms of conflict, including ethnic, religious, political or social deviations [11,p.5-9]. Recently, the crimes committed by various internal social groups, as well as transnational ones, have increased and become widespread [2],[4,p143],[14, p. 272-274]. A category of such manifestations are the mass disorders, based on a number of factors in the following fields: economic, social, political, religious, race, nationality relations, the presence or absence of moral values and attitudes, armed conflicts and wars in the region, adjacent to the country's borders, etc.

In the process of transforming peaceful assemblies into violent ones, the following is observed:

- Disobedience of the crowd to the legal request of the authorities to disperse and stop any illegal actions.
- The submission of illegal demands by

- Comportamentul agresiv, exprimat prin comiterea de către manifestați a masacrelor, provocarea de incendii, jafuri, vandalism, pogromuri, distrugerii și alte acțiuni similare.

- Oponerea de rezistență autorităților legale, cu utilizarea armelor sau a altor obiecte periculoase pentru viață.

- Acțiunile caracteristice elementelor criminale din partea manifestaților.

- Scăparea de sub controlul forțelor de ordine.

Curajul și impertinența membrilor unei manifestări crește concomitent cu numărul persoanelor care se atașează adunării. Liderii manifestației își proiectează cu consecvență acțiunile pentru convertirea și atragerea a tot felul de persoane curioase la starea de spirit a mulțimii.

Tendențele de a comite fapte antisociale sunt mult mai evidente, pot lua o formă colectivă acută și într-un timp scurt pot atinge apogeul criminalității. În acest stadiu manifestarea este foarte greu de controlat. Persoanele din mulțime care ajung în această stare, adeseori ulterior regretă acțiunile întreprinse. Este necesar de a stabili, dacă manifestarea se poate transforma într-o „gloată” care a ieșit de sub control.

O mulțime poate deveni tensionată și din cauza fricii sau urii și să producă violență sau stări negative profunde. Stările tensionate se pot produce și din cauza incitării și acțiunilor neadecvate ale unor persoane sau ale unei grupări oponente.

Exprimarea unor stări inconștiente, de naivitate, prin combinare cu frică, pot pune stăpânire pe o parte însemnată a manifestării cu finalitate într-o panică de grup, care se transmite relativ rapid la celelalte persoane. Instigarea calificată poate să dezvolte progresiv stări latente de nemulțumire, de revendicări și doleanțe care pot fi intensificate până la ură și dorință generală de răzbunare. Atmosfera creată influențează și poate să creeze stări, trăiri, stres emoțional și forțelor de ordine.

Ura și răzbunarea unei mulțimi ieșite de sub control au ca scop acte antisociale, sunt direcționate prin acțiuni rapide care se pot stopa prin intervenții prompte și ferme ale forțelor de ordine. Indiferent cât de gălăgioasă și amenințătoare este o adunare, dacă este ținută sub control, ea nu prezintă o amenințare datorită în special stării colective de lașitate.

the demonstrators, with the aim of provoking the representatives of the law.

- Aggressive behavior, manifested by the demonstrators committing massacres, causing fires, robberies, vandalism, pogroms, destruction and other similar actions.

- Resisting the legal authorities, with the use of weapons or other life-threatening objects.

- The actions, characteristic to the criminal elements performed by the demonstrators.

- Escape from law enforcement control.

The courage and impertinence of the members of a demonstration increases simultaneously with the number of people who join the meeting. The leaders of the demonstration consistently design their actions to convert and attract people curious to the mood of the crowd.

The tendencies to commit antisocial acts are much more obvious, they can take an acute collective form and in a short time they can reach the peak of criminality. At this stage, the manifestation is very difficult to control. The people in the crowd who reach this state later regret the actions taken. It is necessary to determine if the demonstration can turn into a “mob” that has gone out of control.

A crowd can also become tense due to fear or hatred and produce violence or deep negative states. Tense situations can also occur due to the incitement and inappropriate actions of some people or an opposing group.

The expression of unconscious states, of naivety, by combining with fear, can take control of a significant part of the manifestation with finality in a group panic, which is transmitted relatively quickly to the other people. Qualified instigation can progressively develop latent states of dissatisfaction, claims, grievances that can be intensified to hatred and a general desire for revenge. The created atmosphere influences and can create negative states, feelings, emotional stress of the employees of the law enforcement bodies.

The hatred and revenge of an out-of-control crowd are aimed at antisocial acts; they are directed by quick actions that can be stopped by prompt and firm interventions by law enforcement. No matter how noisy and threatening a meeting is, if it is kept under control, it poses no threat due to the collective state of cowardice.

Etapale de trecere de la manifestații pașnice la cele aflate sub semnul violenței.

În rezultatul studierii cazurilor de implicare a forțelor de ordine publică pentru soluționarea situațiilor de conflict în cadrul manifestațiilor, a fost determinat un set de etape ce determină trecerea de la manifestații pașnice la cele de violență. Etapele date pot parveni atât spontan, cât și planificat, la intențiile și interesele unor persoane sau grupări [5, p.160-167], [10, p.5-9], [12, p. 206, 214]:

Etapa organizatorică. Organizatorii și responsabilii viitorului protest se întrunesc și discută planul, cerințele, intențiile, acțiunile, asigurarea materială, financiară, logistică și demersul protestului, precum și autorizarea sau neautorizarea lui în instanțele legale. De asemenea se coordonează planurile acțiunilor sale, ale protestatarilor și susținătorilor, modul și formele de protest, discursurile liderilor, traseele de deplasare spre locul desfășurării evenimentului și cele de retragere.

Reieșind din intențiile organizatorilor, se pot discuta și acțiunile unor grupări bine pregătite în domeniul provocărilor de violență și devastărilor materiale pe parcursul evenimentului. La această etapă forțele de ordine publică deseori nu dispun de informații ample despre viitorul protest. Astfel, prin metode de infiltrație a agenților de legătură, prin acțiuni secrete și conspirative se obțin date necesare pentru gestionarea situațiilor descrise.

Etapa inițială. Etapa dată se caracterizează prin apariția și tensionarea situațiilor de conflict. Aceste situații pot fi diverse, exprimate prin nemulțumire privind organizarea evenimentelor și prin proteste împotriva anumitor acțiuni ale autorităților. Cerințele pot fi atât legale și întemeiate, cât și ilegale. Cerințele participanților pot fi diverse: economice, politice, sociale, religioase. Situația de conflict poate să apară atât treptat, cât și spontan, inclusiv din cauza unor acțiuni incorecte ale funcționarilor organelor de drept.

Deseori, apariția forțelor dotate cu scuturi, bastoane, căști și alt echipament sau mijloace speciale de luptă este percepută ca o limitare de libertăți. Reprezentanții societății civile care participă la întruniri, cu greu cred în intențiile pașnice ale reprezentanților organelor de drept, îndreptate doar spre asigurarea secu-

The stages of passing from peaceful demonstration in those of violence.

As a result, of studying the cases of involvement of public order forces to resolve conflict situations in demonstrations, a set of transition stages from peaceful demonstrations to violent ones was determined. The given stages can arrive both spontaneously and planned to the intentions and interests of some people or groups, being the following [5, p.160-167],[10,p.5-9],[12, 206, 214]:

Organizational phase. The organizers and those in charge of the future protest meet and discuss the plan, requirements, intentions, actions; material, financial, logistical assurance and approach of the protest, as well as its authorization or non-authorization in the legal courts. The plans of actions, of the protesters and supporters, the manner and forms of the protest, the speeches of the leaders, the travel routes to the place of the event and those of withdrawal are also coordinated.

Based on the intentions of the organizers, the actions of well-prepared groups in the field of provocations of violence and material devastation during the event can also be discussed. At this stage, the public order forces often do not have extensive information about the upcoming protest. In the given case, through methods of infiltration of liaison agents, through secret and conspiratorial actions necessary data is obtained for the management of the situation of the planned event.

Initial phase. This stage is characterized by the emergence and tension of conflict situations. These situations can be diverse, expressed through dissatisfaction regarding the organization of events and protests against certain actions of the authorities. Requirements can be both legal and well-founded, as well as illegal. The requirements of the participants may be different: economic, political, social, religious. The conflict situation can arise both gradually and spontaneously, including due to incorrect actions of law enforcement officers.

Often, the appearance of forces equipped with shields, batons, helmets and other equipment or special means of combat, is perceived as a limitation of freedoms. The representatives of the civil society who participate in the meetings hardly believe in the peaceful inten-

rității publice. Înaintând în mod ultimativ cerințele, mulțimea cere satisfacerea imediată a lor, lucru care, de regulă, este imposibil. Dacă la această etapă nu se intervine, conflictul poate lua proporții și degenera în dezordini de masă.

Etapa activă. Etapa aceasta reprezintă o perioadă, când mulțimea agresivă trece la acțiuni dacă cerințele sunt respinse. De regulă, aceste acțiuni au caracter ilicit, iar consecințele sunt grave. Participanții pot bloca arterele circulației, dezorganiza ritmul normal al activității în zona de conflict, pot răsturna automobile, devasta, incendia, vandaliza, profana, comite acte de violență, etc. În asemenea situații unele persoane și grupări profită și comit infracțiuni patrimoniale.

Etapa finală. Etapa finală se caracterizează prin anihilarea acțiunilor agresive ale mulțimii în urma unor activități complexe ale organelor de drept în combaterea și lichidarea consecințelor dezordinilor de masă. Poliția și carabinierii întreprind operațiuni speciale în scopul dispersării mulțimii, identificării, reținerii și tragerii la răspundere a persoanelor vinovate în baza probelor colectate.

Metodele de ameliorare a situațiilor de criză și implicarea forțelor de ordine publică.

În scopul evitării tensiunilor și violențelor care pot avea loc pe timpul manifestațiilor publice, componenta comunicațională a intervenției trebuie direcționată spre următoarele:

- Negocierea problemelor controversate înaintea desfășurării manifestației publice;
- Stabilirea unor înțelegeri între reprezentanții forțelor de ordine publică și ai celor care doresc să-și exprime opiniile prin manifestarea publică;
- Cunoașterea scopurilor unei manifestații și a responsabilităților forțelor de ordine publică.

Cunoașterea psihologică a mulțimii este pentru organele de forță o cerință majoră în acțiunile de asigurare și restabilire a ordinii publice. Forțele de ordine publică sunt obligate să respecte dreptul persoanelor de a se întruni [1], [9]. Atunci când manifestația publică nu este direcționată către încălcarea legii, acțiunile forțelor de ordine publică nu trebuie să producă efecte negative.

Manifestațiile publice bine organizate

of the representatives of the legal bodies, aimed only at ensuring public security. By making ultimate demands, the crowd demands their immediate satisfaction, which, as a rule, is impossible. If there is no intervention at this stage, the conflict can take on proportions and degenerate into mass disturbances.

Active phase. This stage represents a period when the aggressive crowd moves to actions if the demands are rejected. As a rule, these actions are illegal, and the consequences are serious. Participants can block traffic arteries, disrupt the normal rhythm of activity in the conflict zone, overturn cars, devastate, set fire, vandalize, profane, commit acts of violence, etc. In such situations, some people and groups take advantage and commit patrimonial crimes.

Final phase. The final stage is characterized by the annihilation of the aggressive actions of the crowd following the complex actions of law enforcement bodies in combating and liquidating the consequences of mass disturbances. Police employees and the carabinieri undertake special operations in order to disperse the crowd, identify, detain and prosecute the guilty persons based on the evidence collected.

Methods of improving crisis situations and the involvement of public order forces.

In order to avoid tensions and violence that may occur during public demonstrations, the communication component of the intervention must be directed towards the following:

- Negotiation of controversial issues before the public demonstration;
- Establishing agreements between the representatives of public order forces and those who wish to express their opinions through public demonstration;
- Knowing the goals of a demonstration and the responsibilities of public order forces.

The psychological knowledge of the crowd for law enforcement agencies is a major requirement in actions to ensure and restore public order. The public order forces are obliged to respect the right of the person to meet [1], [9]. When the public demonstration is not aimed at breaking the law, the actions of public order forces must not produce negative effects.

și conduse de un lider pentru atingerea unor scopuri ilegale sunt mai greu de a fi ținute sub control și întrunesc condițiile gradelor de risc mediu sau ridicat. În cazul manifestațiilor publice ilegale, acestea trebuie dispersate în mod pașnic, diplomatic, cu abilitate și calm. În astfel de cazuri forțele de ordine publică pot provoca ele însele dezordine dacă dau dovadă de lipsă de discernământ, ostilitate, idei preconcepute, indecizie, intervenție inoportună sau folosirea forței mai mult decât este necesar.

În timpul intervenției forțelor de ordine în asigurarea securității publice trebuie să se respecte un șir pe principii atât etice, cât și tactice, specifice activității forțelor de ordine. Reprezentantii forțelor de ordine trebuie să evite implicarea emoțională excesivă, vor fi neutri și nu vor face comentarii. În mod prioritar se impun măsurile ce nu trezesc reacții negative la manifestații. Cu scopul acesta se aplică metoda convingerii, care poate fi exprimată în diverse forme: dialog, adresări, explicații, negocieri, intermediari [13].

Funcționarii de poliție, implicați în aceste activități, trebuie să fie flexibili și răbdători, să soluționeze conflictul pe etape. În cazul în care dialogul eșuează, se apelează la ajutorul intermediatorilor (negociatorilor). Aceste persoane trebuie să dispună de anumite calități: să aibă încredere și autoritate deplină din partea tuturor părților implicate în conflict, să fie oneste și obiective. Intermediatorul trebuie să asculte părțile și să încerce să găsească un compromis, să reducă divergențele. Scopul final este împăcarea sau refuzul de a recurge la acțiuni violente. În calitate de negociatori se vor implica: celebrități, lideri, sportivi, artiști cunoscuți, fețe bisericești ș.a.

Dacă metoda convingerii nu dă rezultate, iar conflictul are un caracter agresiv, însoțit de violențe din partea mulțimii, tactica forțelor de ordine urmează să dea dovadă de flexibilitate sporită. În asemenea situații este justificată aplicarea, în limitele legii, a **metodei măsurilor de constrângere** [15, p.169-173]. În cazul dat condiția principală este că forțele de ordine trebuie să fie la maximum active, să preia inițiativa, acțiunile să aibă un caracter ofensiv, dar cu condiția că daunele provocate integrității corporale, morale sau patrimoniale să fie minime.

Principiul folosirii forței pentru restabili-

Well-organized public demonstrations, led by a leader to achieve illegal goals, are more difficult to control and meet the conditions of medium or high-risk degrees. In the case of illegal public demonstrations, they must be dispersed peacefully, diplomatically, skillfully and calmly. In such cases law enforcement may themselves cause disorder if they display indiscretion, hostility, preconceived notions, indecisiveness, untimely intervention or using more force than necessary.

During the intervention of law enforcement in ensuring public security, a series of ethical and tactical principles, specific to the activity of law enforcement, must be observed [15, p.169-173]. Law enforcement representatives must avoid excessive emotional involvement; they should be neutral and should not make comments. As a matter of priority, the measures that do not arouse negative reactions among the demonstrators are imposed. For this purpose, **the method of persuasion** is applied which can be expressed in various forms: dialogue, addresses, explanations, negotiations, mediations[13].

Police officers, involved in these activities, must be flexible and patient, to resolve the conflict in stages. If the dialogue fails, the help of intermediaries (negotiators) is called upon. These people must have certain qualities: to have full trust and authority from all parties involved in the conflict, to be honest and objective. The mediator must listen to the parties and try to find a compromise, to reduce the differences. The ultimate goal is reconciliation or refusal of violent actions. Celebrities, leaders, well-known athletes or artists, church figures can be involved as negotiators.

If the method of persuasion does not give results, and the conflict has an aggressive character, accompanied by violence from the crowd, the tactics of the law enforcement forces should be different. In such situations, the application, within the limits of the law, **of the coercive measures method** is justified [15, p.169-173]. In the given case, the main condition is that law enforcement must be maximally active, take the initiative, the actions should have an offensive character, but with the condition, that the damage caused to bodily, moral or patrimonial integrity will be minimal.

The principle of using force to restore

rea ordinii publice se aplică numai în caz de extremă necesitate și numai în măsura în care forța este necesară pentru îndeplinirea obligațiilor, când celelalte mijloace legale pentru menținerea ordinii au fost epuizate și când sunt puse în pericol ordinea publică și instituțiile democratice ale statului. Dacă situația impune intervenția forței pentru asigurarea ordinii publice, atunci trebuie să fie respectate cu strictețe prevederile Codului de conduită a persoanelor responsabile de menținerea ordinii de drept, precum și principiile de bază privind folosirea forței și a armelor de foc.

Intervenția pentru restabilirea ordinii și siguranței publice se realizează la nivel național de structurile specializate ale Ministerului Afacerilor Interne. Celelalte structuri ale M.A.I. participă la executarea intervenției pentru restabilirea ordinii publice potrivit atribuțiilor și competențelor legale. Răspunderea pentru executarea intervenției revine comandantului (șefului) structurii competente teritorial sau, după caz, persoanei investite în acest scop.

Dispersarea forțată a întrunirii constă în următoarele etape [5, p.167], [7]:

- solicitarea organizatorului manifestației ca participanții să părăsească locul întrunirii; avertizarea adresată participanților de către poliție, că se va recurge la dispersare forțată, inclusiv despre posibilitatea aplicării mijloacelor speciale;

- acordarea unui termen rezonabil participanților să părăsească locul întrunirii. Durata termenului se va stabili în funcție de numărul participanților;

- avertizarea repetată, după acordarea participanților unui termen rezonabil pentru a părăsi locul întrunirii. Avertizarea dată poate fi sonorizată și până la expirarea termenului acordat, dacă se constată că participanții nu intenționează să părăsească benevol locul întrunirii;

- după avertizarea repetată forțele de ordine vor întreprinde măsuri active de dispersare a întrunirii, la solicitarea reprezentantului administrației publice locale. Organul poliției va întocmi un proces-verbal cu privire la dispersarea forțată a întrunirii, indicând motivul și temeiul acestei acțiuni.

Participanții vor purta, după caz, răspundere civilă, contravențională sau penală pentru acțiunile lor, în conformitate cu legislația în vigoare.

public order is applied only in cases of extreme necessity and only to the extent that force is necessary to fulfill obligations, when other legal means for maintaining order have been exhausted and when public order and the democratic institutions of the state are endangered. If the situation requires the intervention of force to ensure public order, then the provisions of the Code of Conduct for Persons Responsible for Law and Order Maintaining [6] must be strictly observed, as well as the basic principles regarding the use of force and firearms.

The intervention to restore order and public safety is carried out at the national level by the specialized structures of the Ministry of Internal Affairs [3]. The other MIA structures participate in the execution of the intervention for the restoration of public order according to the legal attributions and competences. The responsibility for the execution of the intervention rests with the commander (head) of the territorially competent structure or, as the case may be, the person invested for this purpose.

The forced dispersion of the meeting consists of the following stages [5, p.167], [7]:

- request of the event organizer facing the participants to leave the meeting place; the warning addressed to the participants by the police, that forced dispersal will be resorted to, including the possibility of applying special means;

- offering the participants a reasonable time to leave the meeting place. The duration of the term will be determined depending on the number of participants;

- repeated warning, after giving the participants a reasonable time to leave the meeting place. The given warning can also be sounded until the expiration of the given term, if it is found that the participants do not intend to voluntarily leave the meeting place;

- after the repeated warning, the police will take active measures to disperse the meeting after the request of the representative of the local public administration. The police body will draw up a report on the fact of the forced dispersal of the meeting, indicating the reason and basis.

Participants are liable, as the case may be, civilly, contravenitionally, or criminally for their actions, in accordance with the legislation in force.

Perfecționarea și dezvoltarea sistemului de asigurare a ordinii publice.

Analiza a arătat, că actualul model nu este perfect și suficient pentru a răspunde tuturor provocărilor și amenințărilor, atât interne cât și externe. Sistemul actual de asigurare, menținere și restabilire a ordinii publice nu poate acoperi totalitatea necesităților, în cazuri excepționale și de tulburări de masă, pe întreg teritoriul Republicii Moldova, din motivul insuficienței de forțe și mijloace.

Inspectoratului General de Carabinieri al MAI, conform Strategiei naționale de ordine și securitate publică, îi revin principalele responsabilități și obligațiuni de restabilire a ordinii publice [3],[8]. Această structură se află într-un stadiu de reformare, în prezent nereușind să întrunească numărul necesar de efective destinate pentru gestionarea situațiilor de criză. Strategia actuală nu prevede cum anume carabinierii vor acționa: în ce condiții, cu ce forțe, mijloace, armament, tehnică, de ce dispozitive de luptă vor dispune și de cât efectiv minim este nevoie.

Arhitectura sistemului de ordine și securitate publică nu are caracter integrat, interoperabil și compatibil, nu corespunde cerințelor actuale, care reiese din situații de provocări și amenințări directe și indirecte venite din interiorul și exteriorul țării, precum nu prevede și o conducere unică, modernă, corespunzătoare și amplă cu totalitatea eventualelor instituții de stat, implicate la nivel național în situații de criză. Ministerul Afacerilor Interne după competențele sale nu poate să preia conducerea tuturor forțelor și instituțiilor implicate la nivel național. În scopul efectuării eficiente a acțiunilor necesare, este important ca MAI să organizeze pregătirea calitativă a resurselor umane și structurilor implicate în asigurarea, menținerea și restabilirea ordinii publice.

Reieșind din cele expuse mai sus se propun unele modificări pentru reformarea sistemului național de asigurare, menținere și restabilire a ordinii publice, precum și pentru gestionarea situațiilor de criză:

1. În condițiile actuale, pline de provocări și amenințări, ar fi necesar de reorganizat arhitectura de ordine și securitate publică într-un sistem capabil să asigure servicii publice de calitate pentru protecția persoanei, siguranța societății și statului.

System improvement and development of public order insurance.

The analysis showed that the current model is not perfect and sufficient to respond to all challenges and threats, both internal and external. The current system of ensuring, maintaining and restoring public order cannot cover all the needs, in exceptional cases and mass disturbances throughout the territory of the Republic of Moldova, due to insufficient forces and means.

The General Carabineers Inspectorate of the MIA, according to the National Strategy for Order and Public Security, has the main responsibilities and obligations to restore public order [3],[8] which is still on the way to reforms, and at the moment, cannot by themselves meet the necessary number of personnel intended for the management of crisis situations. The current strategy does not provide how exactly the carabineers act, under what conditions, with what forces, means, weaponry, technique, what combat devices to have in general and how much minimum personnel is needed.

The architecture of the public order and security system does not have an integrated, interoperable and compatible character, it does not correspond to the current requirements, which arise from situations of challenges and direct and indirect threats from inside and outside the country; as well as, it does not provide for a single, modern, appropriate and extensive leadership with all possible state institutions, involved at the national level in crisis situations. According to its competences, the MIA cannot take over the total management of all the forces and institutions involved at the national level. In order to perform effectively the necessary actions, it is important to perceive that the MIA will be able to organize the qualitative training of human resources and structures involved in ensuring, maintaining and restoring public order.

Based on the above, some changes have been proposed for the reform of the national system of ensuring, maintaining and restoring public order, as well as the management of crisis situations:

1. In the current conditions full of challenges and threats, it would be necessary to reorganize the current system and architecture of public order and security in a system capable of ensuring quality public services for the protection of the

2. Reorganizarea Inspectoratului General de Carabinieri în Trupe de Carabinieri în cadrul MAI, cu majorarea statelor de militari.

3. Dotarea forțelor speciale cu echipamente performante de protecție personală, mijloace speciale, arme de luptă, tehnică modernă – elicoptere de intervenție, blindate, autocisterne semi-blindate cu tunuri de apă, auto-speciale de intervenție pentru diferite grupuri din dispozitivele de luptă, mijloace de transport special pentru efectiv, drone și aparate de zbor fără pilot pentru documentarea situațiilor de criză, precum și intervenirea cu ajutorul lor la aplicarea diferitelor mijloace speciale (spray-uri, substanțe gazate, lichefiate), permise de legislație, a dispozitivelor cu efect temporar de orbire vizuală și blocare auditivă.

4. În cadrul Inspectoratului General (Trupelor) de Carabinieri va fi rezonabil de a crea subdiviziuni de întreținere și instruire a câinilor și cailor pentru asigurarea, menținerea și restabilirea ordinii publice.

Concluzii. Analiza desfășurării manifestațiilor a arătat că reprezentanții forțelor de ordine publică, dar și ai autorităților locale și centrale nu întotdeauna conștientizează la timp evoluția transformării dintr-o manifestație pașnică în una violentă, precum și rezultatul consecințelor, care pot să urmeze în urma acțiunilor violente a protestatarilor.

În contextul dat a fost examinată și descrisă evoluția încălcărilor de grup a ordinii publice, identificate circumstanțele în care manifestațiile pașnice pot fi transformate în cele violente, indicii care caracterizează procesul dat de transformare. De asemenea, sunt descrise condițiile de tensionare a situației, în care manifestația poate fi greu controlată și va duce la acte antisociale, care se pot stopa numai prin intervenții prompte și ferme ale forțelor de ordine.

În rezultatul studierii cazurilor de implicare a forțelor de ordine publică pentru soluționarea situațiilor de conflict în timpul manifestațiilor, a fost identificat un set de etape de trecere dintr-o manifestație pașnică în una de violență: organizatorică, inițială, activă și finală. Sunt descrise și condițiile de apariție și tensionare a situațiilor de conflict, precum și cerințele participanților care pot fi economice, politice, sociale, religioase etc.

Situația de conflict poate să apară atât treptat, cât și spontan, inclusiv din cauza unor

person, the safety of society and the state.

2. Reorganization of the General Carabineers Inspectorate into Carabineers Troops within the MIA, with an increase in the number of military personnel.

3. Equipping the special forces with high-performance personal protection equipment, special means, combat weapons, modern technology - intervention helicopters, armored cars, semi-armored tankers with water cannon, intervention vehicles for different groups of combat devices, special means of transport for personnel, drones and unmanned aerial vehicles for crisis situations' documenting, as well as intervening with their help in the application of various special means (sprays, gaseous, liquefied substances) permitted by law, temporary blinding and hearing blocking devices.

4. It will be reasonable to create subdivisions for the maintenance and training of dogs and horses to ensure, maintain and restore public order within the General Inspectorate (Troops) of Carabineers.

Conclusions. The analysis of the events that took place showed that the representatives of the public order forces, but also the local and central authorities, are not always aware in time of the evolution of the transformation from a peaceful to a violent one, as well as the result of the consequences, which may follow the violent actions of the protesters.

In the given context, the evolution of group violations of public order was examined and described, the circumstances in which peaceful demonstrations can be transformed into violent ones were identified, along with the indications that characterize the given transformation process. The tense conditions of the situation are described, in which the demonstration can be difficult to control and will lead to antisocial acts, which can only be stopped by prompt and firm interventions of the law enforcement.

As a result of studying the cases of involvement of public order forces to resolve conflict situations in demonstrations, a set of stages of transition from peaceful demonstrations to violent ones was identified: organizational, initial, active and final. Conditions for the emergence and tension of conflict situations are described, as well as the requirements of the participants, which can be economic, political, social, and religious.

acțiuni incorecte ale funcționarilor organelor de drept sau apariției forțelor dotate cu echipamente speciale. Sunt descrise condițiile în care mulțimea agresivă trece la acțiuni, caracterul lor și consecințele, acțiunile organelor de drept în combaterea dezordinilor de masă prin dispersarea mulțimii, identificarea, reținerea și tragerea la răspundere a persoanelor vinovate, în baza probelor colectate.

Sunt descrise direcțiile principale de comunicare în scopul evitării tensiunilor și violențelor care pot avea loc pe timpul manifestațiilor publice. Este menționată necesitatea cunoașterii psihologice a mulțimii pentru organele de forță în acțiunile de asigurare și restabilire a ordinii publice. Atunci când manifestația publică nu este direcționată către încălcarea legii, acțiunile forțelor de ordine publică nu trebuie să producă efecte negative. Sunt descrise acțiunile forțelor de ordine publică în cazul manifestațiilor publice ilegale.

Este stipulată necesitatea respectării principiilor etice și tactice, specifice activității forțelor de ordine în timpul intervenției în asigurarea securității publice. În mod prioritar se impun măsuri, ce nu trezesc reacții negative la manifestanți. Cu scopul acesta se aplică metoda convingerii exprimată prin dialog, adresări, explicații, negocieri, intermediari. În cazul în care dialogul eșuează, se apelează la ajutorul mediatorilor.

Dacă metoda convingerii nu dă rezultate, iar conflictul are un caracter agresiv, însoțit de violențe din partea mulțimii, este justificată aplicarea, în limitele legii, a metodei măsurilor de constrângere. Principiul folosirii forței pentru restabilirea ordinii publice se aplică numai în caz de extremă necesitate și numai în măsura în care forța este necesară pentru îndeplinirea obligațiilor, când celelalte mijloace legale pentru menținerea ordinii au fost epuizate și când sunt puse în pericol ordinea publică și instituțiile democratice ale statului.

Pe final, sunt formulate propuneri privind perfecționarea și dezvoltarea sistemului de asigurare a ordinii publice, care includ restructurarea arhitecturii actuale de ordine și securitate publică, reorganizarea Inspectoratului General de Carabinieri în Trupe de Carabinieri cu majorarea statelor de militari, dotarea forțelor speciale cu echipamente performante de protecție personală, mijloace spe-

The conflict situation can arise both gradually and spontaneously, among other things due to incorrect actions of law enforcement officers, the appearance of forces equipped with special equipment. The conditions in which the aggressive crowd takes action, their nature and consequences, the actions of law enforcement agencies in combating mass disorder by dispersing the crowd, identifying, detaining and holding guilty persons accountable based on the evidence collected are described.

Main directions of communication are described in order to avoid tensions and violence that may occur during public demonstrations. It should be mentioned the need for the psychological knowledge of the crowd for the law enforcement agencies in the actions to ensure and restore public order. When the public demonstration is not aimed at breaking the law, the actions of public order forces must not produce negative effects. The actions of public order forces in the case of illegal public demonstrations are described.

The need to respect the ethical and tactical principles has been stipulated, being specific to the activity of law enforcement during the intervention in ensuring public security. As a priority, measures are imposed that do not arouse negative reactions from the demonstrators. For this purpose, *the method of persuasion* expressed through dialogue, addresses, explanations, negotiations, mediations is applied. If the dialogue fails, the help of intermediaries is called upon.

If the method of persuasion does not yield results, and the conflict has an aggressive character, accompanied by violence from the crowd, the application, within the limits of the law, of *the method of coercive measures* is justified. The principle of using force to restore public order is applied only in cases of extreme necessity and only to the extent that force is necessary to fulfill obligations, when other legal means for maintaining order have been exhausted and when public order and the democratic institutions of the state are endangered.

Proposals are made regarding the improvement and development of the public order system, which include the reorganization of the current public order and security system and architecture, reorganization of the General Carabineers Inspectorate into Carabineers Troops with an increase in the number of military personnel,

ciale, arme de luptă, tehnică modernă, crearea subdiviziunilor de întreținere și instruire a animalelor (câinilor și cailor) pentru asigurarea, menținerea și restabilirea ordinii publice.

equipping the special forces with high-performance personal protection equipment, special means, combat weapons, modern technology, creation of animal maintenance and training subdivisions (dogs and horses) to ensure, maintain and restore public order.

Referințe bibliografice

Bibliographical references

1. Legea Nr.26 din 22.02.2008 privind întrunirile. Publicată: 22-04-2008 în Monitorul Oficial Nr.80.
2. Convenția O.N.U. din 14 decembrie 2000 împotriva crimei organizate transnaționale, ratificată de Republica Moldova prin Dispoziția nr. 23-d din 10.03.2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 46-47 din 19.03.2003.
3. Hotărârea Nr. HG354/2017 din 31.05.2017 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de ordine și securitate publică pentru anii 2017-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia. Publicată: 02.06.2017 în Monitorul Oficial Nr. 171-180 art. 430.
4. I. Ciobanu, Criminalitatea organizată la nivel transnațional și unele fenomene de manifestare în Republica Moldova. Chișinău: Museum 2001, p.143.
5. G. Beșleaga, V. Guțuleac, Asigurarea securității publice în timpul tulburărilor și dezordinilor de masă, Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare”, 1998, p.167.
6. Legea nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului. Publicată: Monitorul Oficial nr.42-47/145 din 01.03.2013.
7. Ghid de bune practici privind metodele de intervenție în cadrul manifestărilor publice. Programul operațional comun Romania – Republica Moldova 2014-2020, februarie 2022. www.ro-md.net.
8. Legea nr. 219 din 08.11.2018 cu privire la Inspectoratul General de Carabinieri. Publicată: în Monitorul Oficial Nr. 462-466 art. 770.
9. Constituția Republicii Moldova. Adoptată de către Parlamentul Republicii Moldova la 29 iulie 1994.
10. Anghel Andreescu, Traian Andreescu, Corina Zaharia, Aspecte privind adunările publice în România, Editura Transilvania Express, Brașov, 1998, p.216, 278-279.
11. Angela Bologan, Asigurarea securității și ordinii publice cu caracter de masă: Aspecte juridico-tactice (Revista științifico-practică și informativă de drept, 1-3/2015, p.5-9).
12. Sergiu Crudu, Intervenția forțelor de ordine în asigurarea ordinii și securității publice, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în timpul desfășurării manifestărilor cu caracter de masă (Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 28-29 ianuarie 2010, p.206-214).
13. S. Șerb și colectiv, Teoria și tactica polițienească, Editura M.A.I., București, 2002.
14. Vasile Secrieru, Cooperarea polițienească internațională în profilaxia și combaterea criminalității transnaționale (Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 5-6 noiembrie 2009), p. 272-274.
15. Manualul de tactică polițienească, editura fundației regale pentru literatură și artă, București 2011, capitolul V, p. 169-173.

Despre autor:

Valentin TALMACI,
Academia Militară a Forțelor Armate
„Alexandru cel Bun”, Republica Moldova,
e-mail: valentin.talmaci@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0002-3260-7101

About author:

Valentin TALMACI,
Armed Forces Military Academy
“Alexandru cel Bun”, Republic of Moldova,
e-mail: valentin.talmaci@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0002-3260-7101

Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova = Scientific Annals of the Academy „Ștefan cel Mare” of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova / Departamentul Știință, Central and Eastern European Online Library; colegiul de redacție: Iurie Larii (redactor-șef) [et al.]; traducere: Angela Pareniuc. – Chișinău: Departamentul Editorial-Poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, 2023 – . – ISBN 978-9975-930-24-6. – ISSN 1857-0976.

Cerințe de sistem: PDF Reader.

Nr 16 : Științe juridice = Legal sciences. – 2023. – 369 p. : fig., fot. – Texte, rez. paral.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – ISBN 978-9975-170-00-0 (PDF).

34:378.635.5(478-25)(082)=135.1=111

A 48

Redactare:

Iulian BOGATU

**Tehnoredactare
și procesare computerizată:**

Natalia CONDRAT

Ala ANTONIUC

Traducere:

Angela PARENIUC

Desing copertă & machetare:

Ruslan CONDRAT

Formatul 60x84/8.

Coli tipar conv. 42.73.

Departamentul editorial poligrafic
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

mun. Chișinău, str. Gh. Asachi 21,

MD-2009, Republica Moldova

e-mail: academia@mai.gov.md; www.academy.police.md